18

V. I. Lenin

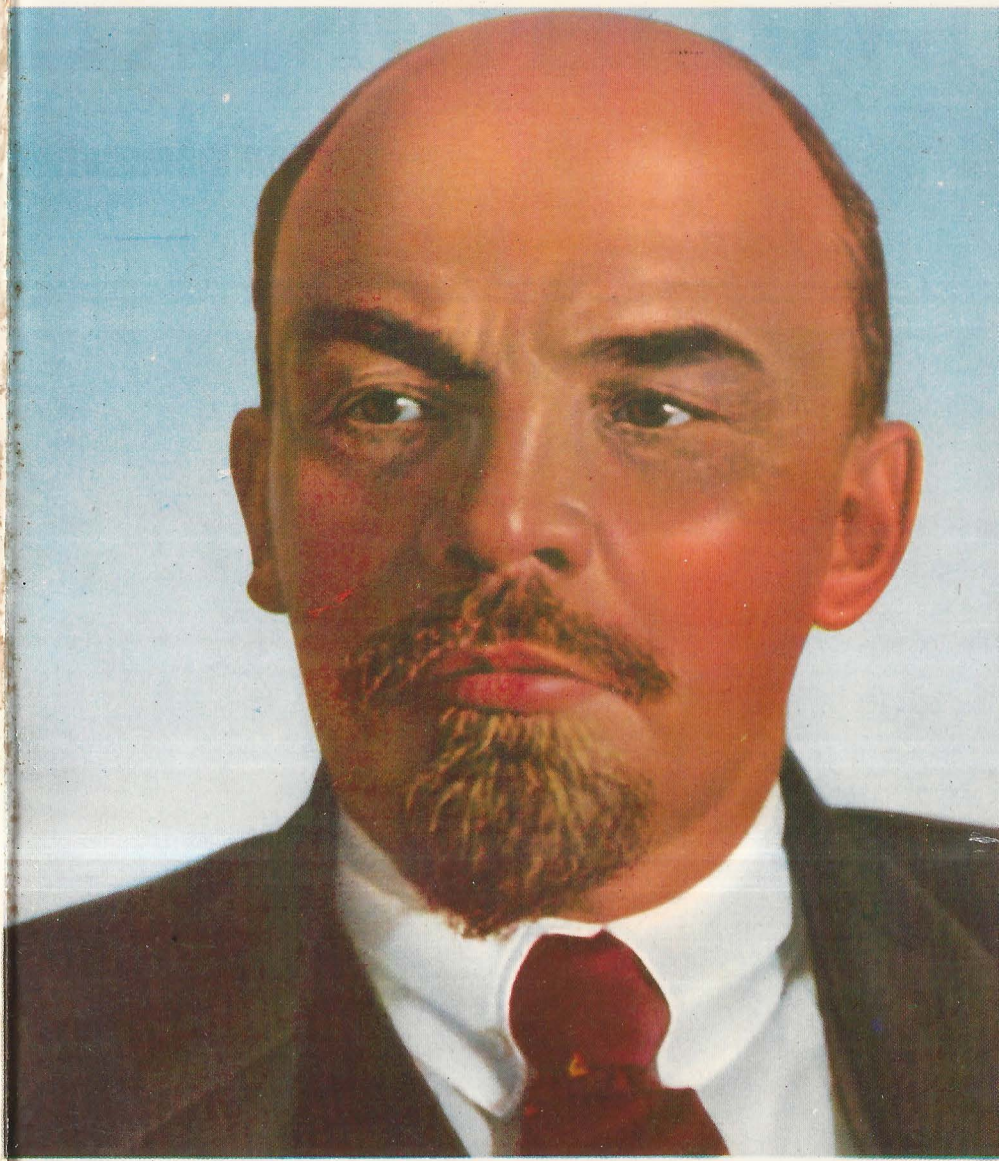
EMPERYALİZM

Sosyalist Yayınlar

V.İ.Lenin

EMPERYALİZM

Kapitalizmin Sonuncu Aşaması

Sosyalist Yayınlar

K. Marx ve **F. Engels** sömürünün, baskının ve eşitsizliğin olmadığı insanca bir toplum özleminin en önemli iki düşünürü ve eylemcisi oldular. Teorik çalışmaları ve yöntemleri **Marksizm** ya da **Bilimsel Sosyalizm** olarak adlandırıldı. Marx ve Engels'i diğer düşünürlerden ayıran en belirgin özellik, düşünceleri doğrultusunda aktif olarak mücadeleye girişmeleriydi. Başka bir deyişle K. Marx ve F. Engels hem düşüncede hem de davranışta devrimciydiler. Dünya işçi hareketinin ilk uluslararası örgütlenmeleri olan I. ve II.inci Enternasyonaller onların eseri oldu.

Marksizmin devrimci çizgisi ve amacı gerek teorik gerekse pratik anlamda **Lenin** tarafından sürdürüldü ve geliştirildi. Lenin marksizmi yaratıcı bir biçimde kullandı ve bir çok konuda önemli katkılarda bulundu. Bu nedenle bilimsel sosyalist teori onun adı da eklenerek **Marksizm-Leninizm** olarak anılmaya başlandı.

Lenin'in bilimsel sosyalist teoriye yaptığı en önemli katkıların başında emperyalizm üzerine yaptığı teorik çözümlemeler gelir. Lenin ünlü kitabı **"Emperyalizm Kapitalizmin Sonuncu Aşaması"**nı 1916 yılında yazdı. Lenin bu eserini Marx'ın **Kapital**'i yazmasından sonraki dönemde kapitalizmdeki gelişmeler ve yeni süreçler üzerine zengin bir materyali inceleyip analiz ederek emperyalizmin ayrı bir üretim tarzı olmayıp, kapitalizmin bir aşaması olduğu tezini ortaya koydu ve geliştirdi. Lenin, bu yapıtında; üretimde ve sermayede temerküzün tekellerin doğmasına yol açtığını, sanayi sermayesi ile banka sermayesinin kaynaşmasıyla finans sermayesinin ortaya çıktığını, mal ihracının yerini sermaye ihracının aldığını, dünyanın belli başlı büyük devletler tarafından paylaşılmasının tamamlandığını, demokrasinin inkar edilerek finans oligarşisinin erkinin kurulduğunu bilimsel verilere dayanarak kanıtlamıştır. Bütün bu özelliklerin emperyalizmi karakterize ettiğini belirtmiş, emperyalizm konusundaki hatalı tüm anlayışları da sergilemiş ve mahkum etmiştir. Lenin emperyalizmin analizinden çıkardığı sonuçları sınıf mücadelesinin sorunlarına çözüm bulmak ve dünya işçi hareketinin önündeki engellere karşı devrimci mücadeleyi sürdürmek için kullandı. Emperyalizmin ortaya çıkardığı ve Lenin'in vurguladığı başlıca sonuçlar ve sorunlar şunlardı:

- Emperyalist sömürüden elde ettiği kârlar Avrupa burjuvazisine işçi hareketinde ayrıcalıklı bir işçi aristokrasi tabakası yaratma imkanı vermiştir. Bu durum işçi hareketinde ve sosyalist harekette bölünmelere ve sapmalara yol açmıştır. Sınıf uzlaşmacılığının ve işbirliğinin zeminini yaratmıştır. II.inci Enternasyonalin temsil ettiği Avrupa sosyalist hareketi sınıf mücadelesinin devrimci ilkelerine ve proletarya enternasyonalizmine ihanet etmiş; revizyonizme, reformizme, oportünizme ve sosyal-şovenizme sapmıştır. Emperyalizm oportünizme muhtaçtır. Emperyalist kârların yarattığı zemin oportünizmi yeşertmekte ve sürekli kılmaktadır. Emperyalizm ve oportünizm arasındaki ilişki emperyalizmin kavranmasında anahtar bir konumdadır.

- Emperyalizm dünya çapında bir egemenlik sömürü ve zulüm sistemi kurmuştur. Emperyalizm, bir avuç "ileri" Avrupa ülkesinin dünya nüfusunun büyük çoğunluğunun kanını emdiği bir dünya düzenidir. Emperyalizm çağı burjuvazinin "devrimci" barutunun tükendiği bütünüyle gerici bir sınıf olduğu bir dönemdir. Emperyalizm her yere sömürü, baskı, savaş ve gericilik taşımakta ve üretmektedir.

- Tekelci kapitalizm demokrasiyi inkar eder, imkansız kılar, politik gericilik üretir. Azgın ve sınırsız bir sermaye diktatörlüğü tekelci sermayenin özüdür. Tekelci kapitalizmin gücünü yıkan proletarya iktidarı demokrasiyi de olanaklı kılar.

- Emperyalizm tekelci kapitalizmdir ve sosyalizmin maddi temelleri açısından sosyalizmin ön basamağıdır, eşiğidir. Bu nedenle emperyalizm çağı proletarya devrimleri çağı olacaktır. Emperyalizm ve sömürü düzeni kapitalizm varoldukça onlara karşı mücadele de varolacaktır. Emperyalizm tepeden tırnağa silahlı ve militarist bir zorbalıktır. Sömürülen sınıflar ve ezilen halklar pasifist olamazlar. Onlar toplumsal ve ulusal kurtuluşları için silah kullanmasını öğrenmeli ve bu silahları kendilerini ezenlere karşı kullanmaya hazırlıklı olmalıdırlar. Devrimci Marksistler pasifist olamaz, çünkü onlar haklı savaşların, ezilenlerin ezenlere karşı savaşlarının var olduklarını kabul ederler.

Kısaca vurguladığımız bu görüşleri Lenin Emperyalizm kitabından çok önceki yıllarda yayınlanan birçok makalesinde yazdığı gibi daha sonraki yazılarında da geliştirerek sürdürmüştür. Bu nedenle Lenin'in emperyalizm konusundaki diğer yazılarını ve emperyalizm çağının ilk proletarya ihtilali **Büyük Ekim Sosyalist Devrimi** üzerine, devrim öncesi ve sonrası yazdığı en önemli yazılarını kronolojik bir sıra içinde ek bölümde derleyip okuyucuya sunuyoruz.

Anti-Sömürgeci Kitaplar dizimizde üç yeni kitabı birlikte yayınlıyoruz: **"Emperyalizm Kapitalizmin Sonuncu Aşaması"**, **"Sultan Galiyev Üçüncü Dünyacı Devrimin Babası"** ve **"Amerikan Emperyalizmi Tarihi"** Bu üç kitap, daha önce aynı dizide yayınladığımız üç kitapla birlikte (**İbni Haldun: Üçüncü Dünyanın Geçmişi /Tarih Biliminin Doğuşu, Sömürgecilik Tarihi, Yeryüzünün Lanetlileri**) aynı konu üzerine bilgilenme, düşünme ve tartışma zemini ve hattı sunmaktadır.

Dünyamız yeni bir döneme girmiştir. Lenin'in önderliğinde **Büyük Ekim Sosyalist Devrimi**'yle başlayan, insanlığın en onurlu, en coşkulu ve en destansı atılımı, sosyalizmin kuruluşu deneyimi, dünya devrimine gelişemeyip emperyalizmle bir arada yaşamak ve yarışmak zorunda kalmış, giderek gerilemiş ihanete uğramış ve sonunda çözülmüştür.

Yaşadığımız bu yeni dönemde emperyalist kapitalizm bütün dünyada egemenliğini yayma, düzenleme, pekiştirme ve sürekli kılma çabasındadır. Emperyalist ülkeler burjuvazisi ile işbirlikçi burjuvazilerin tek bir **dünya burjuvazisi** biçiminde sınıfsal bütünleşmesi bu süre içinde daha da gelişmekte ve dünya çapında bir varoluşa ve sınıfsal kader birliğine dönüşmektedir. Emperyalist metropollerde hazırlanan yalan ve dolanla cilalanmış **"globalizm"** ve **"yeni dünya düzeni"** ideolojisi işbirlikçi aydınlar tarafından medyanın tekelci egemenliğinde "barış, demokrasi, özgürlük, evrensellik, değişim" yalanlarıyla cilalanmakta kitlelere propaganda edilmekte ve globalizme övgüler düzülmektedir.

Ne var ki, yaşadığımız son birkaç yılın olguları ve ortaya çıkan gerçekler bu yalanlara karşı direnmektedir. Emperyalizm değişmemiştir, aynı emperyalizmdir. Yıllardır dünyanın her yanını sömürüp soymuş, yağmalamış ve talan etmiş sayısız savaşlar, iç savaşlar ve askeri darbeler, işgaller ve müdahalelerle insanlığı gözyaşına, acılara ve ölümlere garketmiş, saldırgan, acımasız ve kanlı bir sermaye diktatörlüğüdür. Sömürgeciliğin istila ve yağmayla başlatıp büyüttüğü vahşi kapitalizmin en son aşaması, yeni-sömürgeciliğin ya da çağdaş sömürgeciliğin asıl adıdır emperyalizm. Emperyalizmin yöntemleri değişmiş ve gelişmiş, ancak özü değişmemiştir. Daha da gerici ve saldırgan kâr için her türlü vahşete ve kan dökücülüğe hazır, tepeden tırnağa militarist ve dünyanın her yanına pençelerini uzatmış vahşet, şiddet, yoksulluk saçan insanlık düşmanı bir sermaye diktatörlüğü.

Avrupa'nın (ve de Amerika'nın) "uygarlığı" da "demokrasi"si de küçük burjuva aydınlarının dilinden düşürmediği "insan hakları" ve "sivil toplumu"da emperyalist sömürü sistemi zemini üzerinde kurulmuştur ve bu sömürü sayesinde yaşamaktadır.

Bütün dünyanın finans sermayesi içiçe geçip kaynaşmış, dünya burjuvazisi emperyalist-kapitalist sistem olarak insanlık üzerinde dünya çapında acımasız bir diktatörlük ve egemenlik kurmuştur. Finans kapital dünyayı global sömürgesine dönüştürmektedir. Kısaca değindiğimiz bu nedenlerden dolayı Lenin'in emperyalizm teorisi son derece güncel, belki de yazıldığı zaman olduğundan daha da günceldir.

Sosyalizmin ideallerine inancını yitirmemiş, insanın soylu yaratıcılığından umudunu kesmemiş, özgürlük için mücadeleden vazgeçmemiş her devrimci, emperyalizm konusunda marksizmin temel klasiği ve başvuru kitabı olan Lenin'in bu eserini yeni bir gözle, yeniden, tekrar tekrar okumalıdır. Elbette ezberlemek yada yazılanları tekrarlamak için değil. Günümüz dünyasının ve ülkemizin somut koşulları içinde emperyalist kapitalizme karşı dünya çapında devrimci bir atılımın teorik, pratik ve örgütsel yolunun ipuçlarını yakalamak için. Lenin'in eserleri böyle bir arayış için zengin bir esinlendirici ve tükenmez bir devrimci marksist kaynaktır.

Sosyalist Yayınlar

SOSYALİST YAYINLAR: 18
ANTİ-SÖMÜRGECİ İNCELEME
VE ARAŞTIRMALAR DİZİSİ: 4

V. I. Lenin
L'Impérialisme: Stade Suprêm du Capitalisme
Imperialism: The Highest Stage of Capitalism

Çevirenler: Altuğ Yaral,
Erden Akbulut,Uğurhan Berkok.

Sosyalist Yayınlar
Yayın Yönetmeni ve Sorumlusu: Hasan Basri Gürses.
Yazışma Adresi: Posta Kutusu 1364, Sirkeci-İstanbul.
Telefon: (0212) 553 02 93.

Yayına Hazırlayan: Sosyalist Yayınlar
Yayınlayan: Toplumsal Dağıtım
Dizgi: Gülümseyiş
Basım: Avcı Ofset
Tarih: Şubat 1995

Toplumsal Dağıtım, Tel: (0212) 244 45 47-249 05 33.
Adres: Mis Sokak, No: 6/6, Beyoğlu-İstanbul.

V. I. LENIN

EMPERYALİZM

Kapitalizmin Sonuncu Aşaması

Çevirenler:
Altuğ Yaral
Erden Akbulut — Uğurhan Berkok

Sosyalist Yayınlar : 18

Emperyalizm kitabının çevirmenlerinden **Altuğ Yaral,** 1 Nisan 1991'de aramız dan ayrıldı. Altuğ Yaral her zaman neşeli ve iyimser, inançlı ve mücadeleci bir yoldaştı. Lise öğrencisi olduğu yıllarda gönül verdiği ve başladığı devrimci mücadeleyi son nefesine kadar sürdürdü.

GSB saflarında başladığı sosyalizm için mücadelesi, **TKP** 'nin saflarında devam etti. 1980 sonrasında **10 Eylül** ve **K. Birlik** içinde yer aldı. Birleşik Devrimci Sosyalist Parti oluşturulması için yürütülen çalışmalara katıldı. **Devrimci Sosyalist İşçi Partisi yolunda BÜLTEN**'in yazı kurulunda görev yaptı.

37 yıllık, kısa ama dopdolu ve anlamlı yaşamının 20 yılını; bilinçli yaşamının tümünü, sosyalizm davasına adamış bir yoldaştı. Geriye, bazıları yayınlanmış birçok çeviri, dergilerde yayınlanmış yazılar ve onur duyacağımız anılar bıraktı. Çevrilmesinde ortak emeği olan **Emperyalizm** kitabını yayınlarken, Altuğ yoldaşı da saygıyla anıyoruz.

Sosyalist Yayınlar

İÇİNDEKİLER

Emperyalizm İçin Bir Okuma Kılavuzu, *G.N. Çagalov* 15
Emperyalizm Kitabı İçin Ön Not 25

EMPERYALİZM: KAPİTALİZMİN SONUNCU AŞAMASI
Önsöz (1917), *V.İ. Lenin* 28
Fransızca ve Almanca Basımlara Önsöz (1920), *V.İ. Lenin* 29
1- Üretimin Temerküzü ve Tekeller 37
2- Bankalar ve Yeni Rolleri 52
3- Finans Sermayesi ve Finans Oligarşisi 69
4- Sermaye İhracı 84
5- Dünyanın Kapitalist Gruplar Arasında Paylaşılması 90
6- Dünyanın Büyük Devletler Arasında Paylaşılması 99
7. Kapitalizmin Özel Bir Aşaması Olarak Emperyalizm 111
8- Kapitalizmin Asalaklığı ve Kokuşması (Çürümesi) 122
9- Emperyalizmin Eleştirisi 132
10- Emperyalizmin Tarihteki Yeri 147

Ek Bölüm: 1

V.İ. Lenin'*in Devrimci Marksizm, Dünya Devrimi ve Proletarya Enternasyonalizmi; Emperyalizm ve Avrupa İşçi Hareketine Etkileri; Emperyalizm Çağında Proletarya İhtilali; Büyük Ekim Sosyalist Devrimi ve Sosyalizmin Kuruluşu Üzerine Yazıları*

I- (1904-1917)

(1904)	1 Mayıs	155
(1905)	Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi-1 Mayıs	157
(1908)	Marksizm ve Revizyonizm	160
(1914)	Avrupa Savaşı İçinde Devrimci Sosyal Demokratların Görevleri	166
(1914)	Savaş ve Rus Sosyal Demokrasisi	168
(1915)	RSDİP'nin Yurtdışındaki Gruplarının Konferansı'ndan	174
(1915)	İkinci Enternasyonal'in Çöküşü'nden	177
(1915)	Savaşa Çağrı	183
(1915)	Avrupa Birleşik Devletleri Sloganı Üzerine	185
(1916)	P. Kievsky'ye (Y. Pyatakov) Cevap	188
(1916)	Proletarya Devriminin Savaş Programı	192
(1916)	Emperyalizm ve Sosyalizmde Bölünme	200
(1916)	Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm'den	212
(1916)	Ines Armand'a Mektup	215
(1917)	Bu Devrimde Proletaryanın Görevleri'nden (Nisan Tezleri)	218
(1917)	Taktik Konusunda Mektuplar'dan: 1. Mektup	221
(1917)	Proletaryanın Devrimimizdeki Görevleri'nden	223
(1917)	Tüm Savaşan Ülkelerin Askerlerine Çağrı	224
(1917)	Yaklaşan Felaket ve Kurtulma Çareleri	226
(1917)	Marksizm ve Ayaklanma	255
(1917)	Merkez Komitesi Üyelerine Mektup	260

II- (1917-1923)

(1917)	Sovyet İktidarının Görevleri Üzerine	262
(1917)	Yurttaşlarımıza	263
(1918)	Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirisi	265
(1918)	"Sol" Çocukluk ve Küçükburjuva Kafa Yapısı'ndan	267
(1918)	"Demokrasi" ve Diktatörlük Hakkında	282
(1919)	Avrupa ve Amerika İşçilerine Mektup	285

(1919) Komintern'in I. Kongresi Kapanış Konuşması 289
(1919) Emekçi Halk, Toprak Sahiplerinin ve Kapitalistlerin Baskılarından Kesin Olarak Nasıl Kurtarılabilir? 289
(1919) Proletarya Diktatörlüğü Döneminde Ekonomi ve Politika 290
(1919) Kurucu Meclis Seçimleri ve Proletarya Diktatörlüğü 297
(1920) Uluslararası Durum ve Komünist Enternasyonalin Temel Görevleri Üzerine Rapor 315
(1921) Ekim Devriminin dördüncü Yıldönümü 328
(1922) 11. Parti Konresi'ndeki Konuşma'dan 334
(1923) Bizim Devrimimiz 334

Ek Bölüm: 2

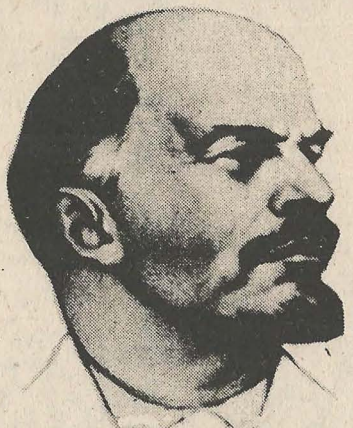
Lenin'in Öğretilerinin Işığında Çağdaş Emperyalizm; *Emperyalizm kitabının yazılışının 60. yıldönümünde düzenlenen uluslararası teorik konferansta yapılan tartışmalar*

— Emperyalizm ve Çağın Eğilimleri 340
— Kapitalist Dünyada Meydana Gelen Değişiklikler 343
— Bunalım Döneminde Sınıf Mücadeleleri 354
— Emperyalizm ve Bağımlı Ülkeler 361
— Leninci Teori ve Devrimci Pratik 370

PROLETAIRES DE TOUS LES PAYS
UNISSEZ-VOUS !
L'INTERNATIONALE
COMMUNISTE

İLK PROLETARYA İHTİLALİ, **BÜYÜK EKİM SOSYALİST DEVRİMİ**'NİN ÖNDERİ BÜYÜK DEVRİMCİ VE DÜŞÜNÜR **V. İ. LENİN**'İ ÖLÜMÜNÜN 71. YILINDA SAYGIYLA ANIYORUZ

22 Nisan 1870—21 Ocak 1924

LENİN insanlık tarihinin en haklı davasına ve en büyük devrimine önderlik etmiş, bütün ömrünü ve varlığını işçi ve emekçi sınıfların kurtuluşuna adamış büyük bir devrimci, düşünür ve insandır.

Büyük devrimci Lenin'i 71 yıl önce kaybettik. Lenin, emperyalizm döneminin devrimci Marksist teorisyeni ve ilk proletarya ihtilali **Büyük Ekim Sosyalist Devrimi**'nin yöneticisi, **Komünist Enternasyonal**'in kurucusu ve sosyalist devrimler çağının başlatıcısıdır. Lenin, insanüstü bir düşünsel çalışma örneği gösterdi ve Marksizmi işçi hareketiyle birleştirip devrimcileştirdi. Emperyalist kapitalizme karşı güçlü bir silah haline getirdi. Bununla da kalmayıp, onu kullanmanın somut örneğini verdi. Lenin'in devrimci dehasıdır ki işçi ve emekçi sınıflardaki devrimci özü, enerjiyi, özveriyi ve yaratıcılığı gerçekliğe çıkardı. Lenin, işçi ve emekçi kitleler tarafından, insanlığın yüzlerce yıllık özlemini; ezenin, ezilenin, sömürünün ve savaşların olmadığı *sosyalist bir dünya* kurmaya girişmenin cüretini ve olanaklılığını gösterdi.

Bu nedenle Lenin'in adı yıllar boyunca dünyanın dört bir yanında dolaştı. Düşünceleri ve idealleri, işçi ve emekçi lerin kurtuluş umudu oldu. Hâlâ da öyledir. Lenin, bizlere zengin ve kapsamlı bir devrimci literatür, insanlık tarihine damgasını vurmuş büyük bir devrimci deneyim mirası bıraktı. Emperyalist kapitalizmin sömürü ve vahşeti oldukça, kurtuluş için mücadele de olacaktır. Lenin'in düşünceleri, bu mücadelenin yol gösterici silahıdır.

Lenin'in düşünceleri, anısı ve idealleri yaşıyor.

MUSTAFA SUPHİ, Ekim Devrimi ve Lenin Çağı'na özgü tam bir bolşevik devrimcidir. Onun komünist düşünceleri ve kişiliği, bu devrimin ateşinde çelikleşmiş, bu devrimci fırtınanın içinde mücadeleden mücadeleye koşmuş, birkaç yıl içinde bir ömre zor sığdırılacak yoğunlukta ve önemde tarihi görevler başarmıştır.

Mustafa Suphi, 1918 yılında Sovyet yöneticileri **Merkez Müslüman Sosyalistler Bürosu**'nda, (*CentroMuskom*) Enternasyonal propaganda bölümünü oluşturmak ve yönetmekle görevlendirildi. Mustafa Suphi *Centromuskom*'a bağlı olarak, ilk Türkçe komünist yayın organı olan "*Yeni Dünya*"yı çıkarmaya

ÖLDÜRÜLMELERİNİN 74. YILINDA, **TÜRKİYE KOMÜNİST HAREKETİ**'NİN KURUCUSU VE TARİHİ ÖNDERİ **MUSTAFA SUPHİ VE YOLDAŞLARI**'NI, SAYGIYLA VE GURURLA ANIYORUZ

başladı. Yeni Dünya ismi, Ekim Devrimi'nden itibaren dünya devriminin, sosyalist bir dünyanın özleminin simgesiydi. Mustafa Suphi, 1918-1920 yıllarında değişik şehirlerde (Kırım, Taşkent, Bakû) Yeni Dünya'yı yayınlamayı sürdürdü. Emperyalist işgalcilere ve karşı-devrimci beyazlara karşı sürdürülen iç savaşta, Türk savaş esirlerinden ve Rusya'nın müslüman halklarından oluşturduğu kızıl alay ve müfrezelerle Enternasyonal Doğu Alayı'nı kurdu, görevlendirildiği bölgelerde silahlı mücadeleye katıldı. **Komünist Enternasyonal**'in Mart 1919'da yapılan Kuruluş Kongresi'ne katılan 51 kişiden biriydi. Kongre'de yaptığı konuşmada, Doğu halklarını Ekim Devrimini desteklemeye çağırdı. Komintern'in 1920 Temmuz'unda yapılan ikinci kongresinde, Türkiye delegasyonu başkanı, aynı yıl Komintern'in çağrısıyla toplanan **1. Doğu Halkları Kurultayı**'nda (1-8 Eylül 1920, Bakû) başkanlık kurulu üyesi olarak görev yaptı.

Mustafa Suphi dürüst, idealist, atılgan ve cesur bir kişiliğe; enerjik ve örgütçü liderlik yeteneklerine sahipti. Bu yıllar boyunca birçok broşür, bildiri ve makale yazdı. Konuşmalar yaptı. Türk Kızılordusunu oluşturdu. Yayınlarını ve yoldaşlarını İstanbul'a ve Anadolu'nun çeşitli şehirlerine gönderip ilk komünist örgütlenmeleri oluşturdu. Varolan komünist örgütlenmelerle ilişkiler kurdu. Bu örgütleri tek bir parti programı ve çatısı altında birleştirmek için bir kongre düzenledi. 1. Doğu Halkları Kurultayı ertesinde, 10 Eylül 1920'de

1883—28-29 Ocak 1921

Bakû'de yapılan bu kongrede **TKP** kuruldu ve Mustafa Suphi başkanlığa seçildi. TKP'nin kurucusu ve yöneticisi yoldaşlarıyla birlikte, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinin içinde, görev başında olmak için Anadolu'ya gelmeye girişti. Türkiye burjuvazisi bunu engelledi. Tertiplenen hain bir tuzakta, **Mustafa Suphi ve Yoldaşları** 28-29 Ocak 1921 gecesi, Karadeniz sularında vahşice parçalanarak öldürüldü.

Mustafa Suphi, Türkiye Komünist Hareketi'ni tarihi olarak Ekim devrimine ve Komünist Enternasyonal'e bağlayan kurucu önderdir. Kübalı komünistler, Marx ve Lenin'i Jose Marti ile, Vietnamlı komünistler ise Ho Şi Minh ile yanyana koyuyor. Türkiyeli komünistler de, Mustafa Suphi ile Lenin'i yanyana koymak ve birlikte anmak için yeterli ve anlamlı bir tarihi zemine sahiptir.

Sosyalist Yayınlar.

"KAPİTALİZMİN SONUNCU AŞAMASI: EMPERYALİZM" İÇİN BİR OKUMA KILAVUZU

Doçent G. N. Çagalov

(SBKP Merkez Komitesine bağlı Toplum Bilimleri Enstitüsü, Ekonomi-Politik Kürsüsü)

V. İ. Lenin emperyalizm üzerine başlıca eserini, 1916'nın ilk yarısında yazdı. Bu güç bir dönemdi: I. Dünya Savaşı'nın en kızgın günleri yaşanıyordu. Marks ve Engels öleli çok olmuştu. Onların ölümlerinden sonra, 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında, dünya ekonomisinde ve politikasında önemli değişiklikler meydana gelmişti. Kapitalizmin gelişmesinde özel bir aşamaya girdiğini gösteren yeni olgular ve çelişkiler başgöstermişti. Örneğin, hisse senedi mülkiyeti bireysel işletme biçimini gitgide ortadan kaldırıyordu. Serbest rekabet, yerini tekellere bırakıyordu. Eskisi gibi mal ihraç etmekten çok, sermaye ihraç etmek yoluna gidiliyordu. Sömürgecilik, dev adımlarla ilerleyerek, yeni bir nktaya ulaştı: Yeryüzünde kendi halindeki toprakların tümüne artık eml atılmış bulunuluyordu. Yeni topraklr ele geçirmek için girişilecek bir mücadele artık yalnızca, halihazırda paylaşılmış bir dünyanın yeniden paylaşılmasıyla olanaklıydı. 1898 İspanya-Amerika savaşı, sömürgelerin yeniden bölüşülmesi için girişilen savaşların ilkiydi. Böylesi çekişmeler, kaçınılmaz olarak, dünya çapında bir emperyalist çatışmaya yol açtı.

İşçi sınıfı hareketinde de yeni gelişmeler meydana geldi. Oportünizm yaygndı. Engels'in ölümünden sonra (1895), İkinci Enternasyonal'in yönetimi reformistlere geçmişti.

1914'te başlayan I. Dünya Savaşı, birtakım sorunlar ortaya çıkardı: Savaşın kökenini ve mahiyetini açığa çıkarmak, sosyal demokratların savaş karşısındaki tavırlarını ve devrim olasılıklarını saptamak gerekiyordu. Sınıf mücadelesinin, işçi sınıfı ve onun partisinin önüne çıkardığı yeni koşullar; emperyalist gericiliğin ideolojisine ve reformist uzlaşma politikasına karşı veri-

len mücadele, teorinin genelleştirilmesini ve daha da geliştirilmesini gerektiriyordu. Bu görevi yerine getiren V. İ. Lenin oldu.

Lenin bu eseri hazırlarken muazzam bir çaba harcadı. Nasıl, Karl Marks'ın "Kapital"i, kendinden önceki ekonomi politiğin tümünün eleştirel bir analizine dayanmışsa, Lenin'in emperyalizm üzerine eseri de, emperyalizm konusunda o zamana kadar birikmiş olan bir yığın eser ve pozitif malzemenin eleştirel bir incelemesinin sonucudur. 148 kitaptan ve 232 makaleden çıkartılan özet ve notlar kitabın hazırlık malzemesini oluşturdu. Bunlar, "Emperyalizm Üzerine Notlar" adlı ayrı bir kitap halinde yayınlandı.

"Kapitalizmin Sonuncu Aşaması: Emperyalizm", Çarlık döneminin sansür koşulları altında yazıldı. Bu kitabın, yasal Rus basınında yayınlanmasına niyet edilmişti.[1] İşte bu yüzden, bazı keskin politik sorunlar kitapta kasten, sakin ve akademik bir üslupla ele alanmıştır. Bununla birlikte, kitabın başlıca amacı, emperyalist savaşın kökü derinde olan nedenlerini sergilemek ve sosyalist devrimin önce tek bir ülkede zafere ulaşmasının olanaklı olduğu hakkında bir öğreti oluşturmaktı. Lenin'in bu eserinin devrimci içeriği ve önemi bakımından, emperyalizm üzerine yazılan diğer eserler arasında bir eşi daha yoktur.

O dönemde geçerli fikirleri yansıtan kitaplar arasında en önemlileri, Alman sosyal-demokrat teorisyen R. Hilferding tarafından yazılan "Finans Kapital" ve İngiliz küçük-burjuva ekonomisti T. Hobson'un yazdığı "Emperyalizm"dir. Fakat gerek Hilderfing, gerekse Hobson, sorunun canalıcı noktasında fenomenler arasındaki —yüzeysel bakışlı bir gözlemcinin gözünden kaçan— genel bağı ortaya koymakta, fenomenlerin derinlerdeki köklerini ortaya çıkarmakta, kapitalizmin ekonomi ve politia alanlarındaki yasalarının analizini —Marks'ın ve Engels'in yaptığı gibi— gelişmenin nitelikçe yeni süreçleriyle bağdaştırabilecek yeni bir teori ortaya koymakta yetersiz kalmışlardır.

Lenin'in emperyalizm teorisi ise, Mark'ın "Kapital"de sergilediği ekonomi öğretisinin geliştirilmiş bir uzantısı olarak ortaya

1 Eserin önsözüne bakınız.

çıktı.

Lenin'in eserinin göze çarpan özelliği, herkes tarafından anlaşılabilir biçimde yazılmış olmasının yanısıra, burjuva istatistiksel verileri ve Marksçı olmayan yazarlardan yapılan alıntıları bol bol kullanmasıır. Bu bir rastlantı değildir. Lenin'in kitabın Fransızca ve Almanca baskılarının önsözünde, savaş arifesindeki uluslararası ilişkiler çerçevesinde, dünya kapitalist sisteminin çok-öğeli bir tablosunu, "çürütülemez burjuva istatistiklerinin genel verilerine ve bütün ülkelerin burjuva bilim adamlarının itiraflarına dayanarak" vermek istediğini açık açık söyler. Daha ilerde, Yedinci Bölümde de, Lenin bunu neden yaptığını açıklar: "Okurun emperyalizm hakkında köklü bir fikir edinmesini sağlamak için, çağdaş kapitalist ekonominin sonuncu aşamasıyla ilgili kesinlikle yadsınamayacak olgularını kabul etmek zorunda kalmış burjuva iktisatçılarının görüşlerini olabildiğince sık anmaya çalıştık. Aynı amacı gözönünde tutarak, ayrıntılı istatistikler aktardık." Emekçi halkın geniş kesimleri için yazılmış olan bu kitap onlara ve herkesten çok askerlere, savaşın gerçek nedeniin ne olduğunu, dünya burjuvazisinin daha önce eşi görülmemiş çapta bir katliamı neden başlattığını, Bolşeviklerin emperyalist savaşı bir iç savaşa dönüştürmek, cephede kardeşlik, hükümetin düşürülmesi sloganlarını neden öne sürdüğünü göstermeliydi.

Kitap, iki kısımda toplanan on bölümden oluşur: İlk altı bölüm, emperyalizmin beş ana özelliğini tanımlamaya ayrılmıştır, kitabın ikinci kısmı ise, emperyalizmin genel özelliklerini içerir.

Kitaptaki analiz, üretimin temerküzü ve buradan tekellerin doğması sorunuyla başlar. Marksçı metodolojiyi kılavuz edinen Lenin, yeni toplumsal olguların köklerini, önce maddi üretim alanında arar. Lenin, kapitalist üretimin Marks tarafından dile getirilen yasalarından yola çıkarak, bu yasaların işleyişinin, kaçınılmaz olarak tekellerin ortaya çıkışına yol açtığını gösterir. Tekel biçimleri üzerinde durur, bunların oluşmasının sonuçlarını tahlil eder, rekabetin mahiyetindeki ve tiplerindeki değişiklikleri açıklar ve tekellerin ortaya çıkışının, kapitalizmin yeni bir aşamasının derin bir ekonomik temeli olduğu sonucunu

çıkartır. Kapitalizmin ekonomisinde ve politikasında meydana gelen ve bir bütün halinde, kapitalizmin emperyalizm aşamasına geçişini gösteren bir çok yeni gelişmenin zembereği, tekellerin oluşmasıdır.

Üretim alanındaki değişiklikler, dağılım alanında da yeni olgulara yol açar. Bankacılığın rolü değişir. Orta halli aracıların, ülkedeki parasal sermayenin tümünü denetleyen, alabildiğine güçlü tekellerle iş yapması sırasında bazı bankalar palazlanır. Banka ve sanayi tekellerinin çıkarları içiçe geçer.

Lenin, Üçüncü Bölüm'de, tekelci banka sermayesinin tekelci sanayi şermayesiyle birleşmesi temeli üzerinde ortaya çıkan yeni bir sermaye biçimini, finans sermayesini ele alır. Bu, nitelikçe yeni bir sermaye biçimidir. Finans sermayenin doğması, emperyalizmin ikinci ekonomik özelliğini oluşturur. Lenin bu yeni sermaye biçimini tanımlarken ço özlü ve açıktır: "Üretimin temerküzü, buradan tekellerin doğuşu, bankaların sanayi ile kaynaşması ya da birleşmesi, finans sermayesinin doğuşunun tarihi ve bu deyimin içeriği işte budur." Finans sermayesinin egemenliği, bir avuç bankacı ve sanayicinin oluşturduğu finans oligarşisinin, kapitalist ülkelerde ekonomik ve politik yaşama egemen olmalarında kendini belli eder. Lenin bu egemenliğin başlıca yöntemlerinin "iştirakler sistemi" ve "kişiler düzeyinde birleşme" olduğunu ortaya koyar. Lenin aynı zamanda, finans sermayesinin ve finans oligarşisinin egemenliğinin, sermayenin mülkiyetinin sermayenin kullanmasından büyük ölçüde ayrılmasını hızlandırdığını gösterir. İrat sahiplerinin (rantiyeler) çogalması, kapitalizmin asalak mahiyetini gittikçe daha çok açığa çıkarır.

Kitabın ilk üç bölümü bu yüzden, dünya kapitalizminin merkezlerinde meydana gelen değişiklikleri inceler. Kapitalist serbest rekabetin yerini kapitalist tekeller almıştı. Tekeller rekabeti ortadan kaldırmadı, onun üstünde ve onun yanısıra varoldu. Tekel, rakiplerini "düşük" bir tutar ödeyerek defetmekten, onları Amerikan icadı "dinamitleme"ye kadar her türlü yöntemi kullanmaktan çekinmeksizin, her taraftan kendisine yer açar. Sulta ve şiddet, tekelin kaçınılmaz olarak yol açtığı şeylerdir.

Bütün bunların altında, üretimin toplumsallaşmasındaki muazzam ilerleme yatar; fakat, bu toplumsallaşmayı başaran insanlığın ilerlemesi, spekülatörlere, mali dolandırıcılık dehalarına yarar sağlar."

Finans sermayesi dünya kapitalizminin merkezlerindeki ücretli işçilerin sömürülmesini önemli ölçüde arttırır, fakat o bu sömürüyle yetinmez. Diğer bütün kesimleri ve sınıfları sömürür, "tekelcilerin çıkarına tüm toplumu haraca keser". Lenin'in aşağıdaki sözleri, içeriği ve genişliği bakımından benzersizdir: "Emperyalizm aşamasına varmış olan kapitalizm, üretimin tümüyle toplumsallaşmasının eşiğine götürmekte; tapitalistleri, iradelerine rağmen ve bunun farkına varamadan, tam rekabet serbestisi ile tümüyle toplumsallaşma arasında yer alan yeni bir toplumsal düzene, bir geçiş düzenine doğru adeta sürüklemektedir. Üretim toplumsallaşmakta, fakat mal edinme özel kalmaktadır. Toplumsal üretim araçları, birkaç kişinin özel mülkiyeti [olarak] kalmaktadır. Lafta kabul edilen serbest rekabetin genel çerçevesi varlığını sürdürmekte ve bir avuç tekelcinin, nüfusun geri kalan bölümü üzerindeki boyunduruğu kat be kat daha ağır, daha elle tutulur ve daha çekilmez bir hale gelmektedir." Bu sözler, Marksçılığın —ve kapitalist üretim tarzının baş çelişkisine ilişkin Marksçı öğretinin— yaratıcı bir anlayışla geliştirilmesinin örnekleridir. "Kapital"le aynı doğrultuda, daha ileri noktaları vurgulamaktadırlar.

Tekellerin boyutları çok muazzam ölçüde büyümüştür. 1901 yılında yalnızca Morgans tarafından kontrol edilen "United States Steel Corporation"ın sermayesi bir milyar doları geçiyordu. 1970'lerin başında ise, kapitalist dünyada herbirinin sermayesi bir milyar doların üstünde olan 140 işletme bulunuyordu. Amerikan "General Electric Company" bunlardan biridir. Amerika'daki toplam elektrikli alet ve elektronik donatım üretiminin, yaklaşık yüzde 20'si bu şirkete aittir. Bu şirket ABD'de 160'ı aşkın işletmeyi, Batı Avrupa ülkelerinde ve Orta Doğu'da 35, Latin Amerika'da 24, Kanada'da 22, Güney-Doğu Asya'da 9, Güney Afrika'da 3 işletmeyi kapsar. Yıllık satışları 9 milyar dolar olarak tahmin edilmektedir ve 250.000'den fazla mamul üretir (nükleer pilden elektrikli ısıtıcılara, atom bombalarından buzdolaplarına

kadar). Günümüzün ayırdedici bir özelliği, tekel topluluklarının ortaya çıkmasıdır. Tekel toplulukları (conglomerate), belli başlı tekellerin ve finans sermayesinin egemenliğinin daha da arttığı yeni bir aşamayı gösteren, tipik br tekelci sermayeyi merkezileştirme biçimidir. ABD'de çelik üretiminde altıncı sırada bulunan ve 1968'de milyarder şirket "John and Luflin"i yutmasıyla ünlü olan Texanborn "Ling-Temco-Vought" böyle bir tekel birliği örneğidir. "Ling-Temco" buğün alabildiğine geniş bir dizi mal üretir: Bilgisayarlar, jet uçakları, çelik, ecza maddeleri, vb. Bu şirketin sahibi James Ling, mülti-milyoner olup, ABD finans oligarşisinin temsilcilerinden biridir. Belli başlı ABD bankacılık teellerinin hissedarıdır ve buralarda temsil edilir.

Lenin, 4. bölümden 6. bölüme kadar, uluslararası ekonomik ve politik ilişkiler sisteminde meydana gelen değişiklikleri analiz eder. Bilindiği gibi, Marks "Kapital"inde, burjuva düzeninn yapısını, esas olarak, 19. yüzyılda klasik bir kapitalist ülke olan İngiltere örneği üzerinde inceler. Marks, gelişmiş bir ülkenin, kedisinden daha az gelişmiş bir ülkenin gelecektek tablosunu ortaya koyduğunu belirtmişti. Uluslararası ilişkiler "Kapital"de analiz edilmemiştir, fakat bunlar, Lenin'in emperyalizm konusundaki kitabının ana konularından biridir.

Lenin tarafından incelenen konunun, —uluslararası ilişkilerin ön plana geçtiği bir dönemdeki, kapitalizmin sonuncu aşamasının— özellikleri, bir ekonomi-politik incelemesinin konusunun böylesine geniş tutulmasını zorunlu kılmıştır.

Lenin bu bölümlerde, tekelci süper-karlar için didişen finans oligarşisinin niçin ve nasıl kendi ülkesinin sınırları dışına yayıldığını ve dünya egemenliğini niçin ve nasıl güvence altına aldığını gösterir. Sermaye ihracı, dünyanın kapitalist ittifaklarca paylaşılması, büyük devletlerin yeryüzünü aralarında bölüşmeleri; bütün bunlar, finans ve sanayi çerçevelerindeki nüfuzlu işadamlarının düya egemenliği için mücadelelerinin biçimleridir ve emperyalizmin tipik özellikleridir.

Son zamanlarda yaygın olan bir olgu da, çok sayıda çokuluslu (ya da uluslarötesi) tekelin oluşmasıdır. Bu tekellerin sermayeleri şu ya da bu ülkedeki kapitalistlerindir; fakat bu tekeller şube-

leri ya da yan kuruluşları aracılığıyla diğer birçok ülkede de faaliyet gösterirler. Çokuluslu büyük şirketler listesinin başında, 60 ülkede 150'yi aşkın şubesi olan "International Telephone and Telegraph" (ABD) tekel topluluğu bulunur.

Bu devin varlığının ve satışlarının yarısı, onun dış şubelerine aittir. Uluslararası tröstler ve karteller de benzer biçimde gelişmişlerdir. Uluslararası tekelci anlaşmalar arasında, hükümetlerin doğrudan katılımını içeren anlaşmalar önemli bir yer tutar. Bunun bir örneği, 1960'larda başlatılan İngiliz-Fransız Concorde Projesinde görülür. Amerikalı rakipleri tarafından sıkıştırılan İngiliz ve Fransız uçak yapımı ve hava yolları şirketleri, hükümetlerinden destek istediler. İngiliz ve Fransız hükümetleri 1962 sonbaharında, sesten hızlı yolcu uçağı "Concorde"un üretiminde ve geliştirilmesinde işbirliği yapmaya yönelik bir anlaşma imzaladılar. İngiltere tarafından "British Aircraft" ve Fransa tarafından "Sud Aviation", programın belli birer bölümü için, kendi hükümetlerine karşı sorumlu genel müteahhitler seçildiler. Bu ortak girişimin amacı, sesten hızlı bir yolcu uçağının üretilmesi ve uluslararası havayolu şirketlerine satılmasıydı. Kısacası, merkezileşme ve tekelleşme süreçlerinin, uluslararası arenadaki gelişmesi bugün bile sona ermiş değildir.

Lenin'in eserinin son bölümleri, daha önce söylenenleri toparlar ve daha fazla eleştiri içerir. Yeni ekonomik olguları tahlil etmiş olarak Lenin, emperyalizmi, gelişmesinin özel bir aşamasına; "tekellerin ve finans sermayesinin egemenliğini kurduğu; sermaye ihracının belirgin bir önem kazandığı; dünyanın uluslararası tröstler tarafından paylaşılmasının başladığı; dünyanın bütün bölgelerinin en büyük kapitalist devletler arasında paylaşılmasının tamamlandığı" en yüksek ve sonuncu aşamasına ulaşmış kapitalizm şeklinde tanımlar. Bu tanımlamada Lenin, —kendisinin de ifade ettiği gibi— salt ekonomik düzeydeki başlıca kategoriler üzerinde de durmakla yetinip, bunların poltik yanına, tarihsel yerine ve işçi sınıfı hareketindeki değişikliklere değinmemiştir. Bununla beraber, bu tanım kendi başına, emperyalizmi tamamen yeni ve bilimsel bir görünüm altında sunmuştur. O zamanki sağ sosyal-demokratların başlıca teorisyeni

olan Karl Kautsky ise, emperyalizmi başka türlü tanımlamıştı. Kautsky emperyalizmi, gelişmesinin ileri bir aşamasındaki sanayi kapitalizmine özgü, özel bir politika biçiminde görüyordu. Lenin Kautsky'yi eleştirrken, Kautsky'nin görüşlerinn yanlışlığını gözalıcı bir biçimde sergiledi ve bunların, "Marksçı teoriden ve pratikten tümüyle kopmuşluğu ifade eden bir görüşler sistemine temel" olarak hizmet ettiğini ortaya koydu. Kautsky emperyalizmin politikasını ekonomisinden apayrı ele alıyor ve tekellerin ekonomideki egemenliğinin, şiddete dayanmayan, emparyalist olmayan bir politikayla bağdaşabileceği sanısına kapılıyordu. Kautsky'ye göre sosyal-demokratlar, en başta, [illegible]yılma ve savaş politikasına karşı savaşmalıydılar; Lenin'e göre ise, işçi sınıfının tarihsel görevi, savaşları yaratan kapitalist düzenin tekelci egemenliğini yıkmaktır.

Kautsky'nin diğer bir teorisi, ultra-emperyalizm teorisi de, Lenin'in eleştirisine hedef olmuştur. Lenin bu teorinin, "finans sermayesinin egemenliği, dünya ekonomisinin özündeki eşitsizlikleri ve çelişkileri gerçekte arttırıyorken, bunları azaltıyor oduğu" yanlış varsayımına dayandığını gösterir. Tekelci kapetalizmin gelişmesi tek bir tröst doğrultusunda ilerler, ne var ki emperyalizm henüz bu aşamaya gelemeden, boyutları gitgide büyüyen iç çelişkileri nedeniyle "kaçınılmaz olarak çatlayacak ve karşıtına dönüşecektir." Lenin, "varolan uzlaşmazlıkların yoğunluğunu dikkatlerden kaçıran", bilimsel-olmayan, cansız soyutlamalara dayalı ultra-emperyalist kavramların insanın dikkatini, hiç gözardı edilmemesi gereken şeylerden, özellikle kapitalizmin eşitsiz gelişme yasasından ve bunun emperyalizm çağındaki etkisinden kaydıran kavramların gerici mahiyetini de gözler önüne serdi. Kautsky'nin teorileri son derece zararlı ve tehlikelidir. Lenin şöyle yazmıştır: "Sonuç, kapitalizmin sonuncu aşamasının en derin çelişkilerinin sergilenmesi değil, bunların geçiştirilmesi ve bulandırılması oluyor; sonuç, Marksçılık değil, burjuva reformizmi oluyor."

Lenin, bir bölümü emperyalizmin asalaklığına ve çürümesine ayırmıştır. Marks'ın kapitalizmi yükselen gelişme döneminde incelemesine karşılık, Lenin emperyalizm çağında, kapitalist üretim ilişkilerinin, üretim güçlerinin gelişmesine ayakbağı haline

geldiğini ortaya koymuştur. Lenin emperyalizmi yıkıma sürükleyen antagonizmaların, onun ekonomik temeli olan tekeller tarafından yaratıldığını gösterir. Tekel, mahiyeti gereği, kaçınılmaz olarak ekonomik yaşamın tüm alanlarında kendini belli eden bir durgunluk ve çürüme eğilimi doğurur. Bu eğilim, kapitalizmin, yarattığı üretim güçlerini tümüyle kullanabilmekteki acizliğinde de kendini gösterir. Sömürgeler üzerindeki tekel mülkiyeti de aynı doğrultuda etki yapar. Sermaye ihracı "kupon keserek" yaşayan ve üretimden tamamen yalıtılmış olan bir rantiyeler katmanının olağanüstü ölçüde büyümesine yol açar. Sermaye ihracı "birçok dış ülkenin ve sömürgenin emeğini sömürerek yaşayan ülkenin tümüne, asalaklık damgasını vurur." Sermaye ihracından, sömürgelerin ve bağımlı ülkelerin yağmalanmasından ve emekçi halkın gittikçe artan ölçüde sümürülmesinden elde edilen muazzam karlar, emperyalist burjuvaziye, işçi sınıfının ayrıcalıklı bir kesimine rüşvet vermek, işçi sınıfına ve diğer bütün çalışan halka karşı yürüttüğü mücadelede bu kesimi kendi yanına çekmek olanağını verir. Bu nedenle, tekellerin egemenliği beraberinde oportünizmi getirmiştir. Oportünizm burjuvazinin politikasıyla, şovenizmle kucaklaşıp, kaynaşır ve kapitalizmin sonunu geciktirmeye çalışır. İşçi sınıfının görevi, saflarını birleştirmek, oportünizmi teşhir etmek ve emperyalist güçlerle örgütlü bir biçimde savaşmaktır.

Lenin kitabının onuncu ve sonuncu bölümünde, önceki bölümlerde ele aldığı bilgiler doğrultusundaki ana vargıya ulaşarak, emperyalizmi tarihteki yerine, yani kapitalizm ile sosyalist devrim arasındaki yerine oturtur. Kitabın yasal koşullarda yayınlanmak üzere hazırlanmış olması, Lenin'in, emperyalizmin sosyalst devrimin arifesi olduğunu doğrudan dile getirmesine olanak vermemiştir. Bununla birlikte, Lenin'in analizi okuru bu sonuca götürür. Lenin emperyalizmi can cekişen kapitalizm olarak tanımlar. tekeller üretimin ileri derecede toplumsallaşmasına yol açmış, sosyalizm için maddi önkoşulları hazırlamış ve kapitalizmin tüm antagonizmalarını keskinleştirmiştir. Kapitalizmin çöküşünün ve kapitalizmden sosyalizme geçişin tarihsel olarak kaçınılmazlığını kanıtlamış olarak, Lenin, bu sürecin bütün dünyada aynı zamanda meydana gelmediğini, kapitalizmin emperyalizm aşamasındaki eşitsiz gelişiminin, sos-

yalist bir devrimin tek bir ülkede zafere ulaşması için olanak yarattığını gösterdi. Bu öngörü isabetliydi. Sosyalist bir devrim çok geçmeden Çarlık Rusyası'nda gerçekleşti.

Lenin'in, büyük eseri "Kapitalizmin Sonuncu Aşaması: Emperyalizm"i yazmasından bu yana altmış yıl geçti. Bu süre içinde dünyada büyük değişiklikler meydana geldi. Bunların tümü Lenin'in emperyalizm öğretisinden kaynaklanmıştır. Dünya nüfusunun üçte birinden fazlası sosyalizm yolunu tutmuştur ve yeni bir yaşam kurmaktadır. Sömürgecilik son nefeslerini veriyor. Kapitalizm dünyası, emperyalst devletler arasındaki çelişkilerle birbirini yiyor. Emperyalizm br gerileme ve yok olma dönemine girmiştir.

Lenin'in emperyalizm teorisi, bütün Komünist ve İşçi Partilerinin ve emekçi halkın emperyalist burjuvaziye karşı, sosyalist devrimin utkusu için bütün dünyada komünizmin kurulması ve zaferi için verdikleri mücadelede güçlü bir ışık olmuştur, olmaktadır ve olacaktır.

Moskova 1976

(*) Bu hususta, Lenin'in illegal (yasa-dışı) basın için yazdığı "Avrupa Birleşik Devletleri Sloganı Üzerine" ve "Proletarya Devriminin Savaş Programı" gibi, V. İ. Lenin'in "Yaklaşan Felaket ve Kurtulma Çareleri" adlı yapıtı, özellikle "Sosyalizme İlerlemekten Korkarak Öncü Olunabilir Mi??" başlıklı bölümü de, emperyalizmin tarihsel yerini belirlemek bakımından büyük önem taşımaktadır.

EMPERYALİZM KİTABI İÇİN ÖN NOT

Lenin, Birinci Dünya Savaşı'nın patlamasından uzun süre önce, kapitalizmdeki yeni gelişmeler üzerine notlar almaya başlamıştır. 1895-1913 yılları arasında kaleme aldığı — "*Sosyal-Demokrat Parti için Program Taslağı ve Açıklaması*" (1895-96); "*Çin'de Savaş*" (1900); "*Bunalımdan Çıkarılan Dersler*" (1901); "*Rusya'da Üretimin Toplulaşması*" (1912); "*Kapitalist Zenginliğin Artması*" (1913); "*Geri Avrupa ve İleri Asya*" (1913); "*Karl Marks'ın Öğretisinin Tarihsel Yazgısı*" (1913); "*İşçi Vekillerinin Bazı Konuşmaları Üzerine*" (1912) ve diğerleri gibi— yazılarında, Lenin —üretimin toplulaşması ve tekelin gelişmesi, sermaye ihracı; yeni pazarlar ve nüfuz bölgeleri için savaşım; ekonomik ilişkilerin uluslararasılaşması; kapitalizmin asalaklığı ve çürümesi; emek ile sermaye arasındaki çelişkilerin derinleşmesi ve sınıf mücadelesinin keskinleşmesi; ve sosyalizme geçiş için gerekli maddi koşulların yaratılması gibi— emperyalist çağın belirgin bazı özelliklerini tahlil etmiştir. Yakın geçmişteki sömürge politikasını; dünyanın paylaşımını ve yeniden paylaşımını ve genişleme amacıyla emperyalist savaşların hazırlanmasını sergilemeye özel dikkat sarfetmiştir. 1908'de yazdığı "*Marksizm ve Revizyonizm*" adlı makalesinde, Lenin Marksçılığı revize etme ve teorisi (özellikle Mark'ın bunalımlar teorisini) ıslah etmek ve düzeltmek bahanesiyle içten çökertme çabalarına karşı durmuştur. Lenin bu konuda şöyle yazmaktadır: "Tek tek bunalım-ların biçimleri, sıralanışı, görünümü değişmiştir ama bunalım-lar kapitalist sistemin bertaraf edilemez bir bileşkesi olarak varlığını sürdürmektedir. Bir yandan üretimde birleşmeyi gerçekleştirirken, karteller ve tröstler, aynı zamanda ve herkesin kolayca farkedebileceği bir yolla üretimdeki kargaşayı çoğaltmakta, proletaryanın varoluşunu güvensizlik içine itmekte ve sermayenin tahakkümünü arttırmakta, böylece de sınıflar arasındaki uzlaşmaz çelişkileri daha önce hiç görülmemiş br ölçüde keskinleştirmektedir. Kapitalizmin —hem tek tek politik ve ekonomik bunalımlar, hem de kapitalist sistemin bütününün kesinlikle yıkılması anlamında— çöküşe sürüklendiği, tamı tamına son derece büyük ölçekli yeni dev tröstlerin doğmasıyla özellikle aşikar hale gelmiştir." (*Tüm Yapıtları*, Moskova, 1964: C. 15, s. 25-36)

Hobson'un *Çağdaş Kapitalizmin Evrimi* adlı eser üzerine yazdığı değinmeden açıkça anlaşılabileceği gibi, Lenin, kapitalizm üzerine yazılan en taze metinleri izlemekten geri kalmamıştır. Ağustos 1914'te, Lenin, Hobson'un *Emperyalizm* adlı kitabının —elyazmaları henüz bulunamamış olan— bir çevirisine başlamıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine Lenin, kapitalizmin gelişmesindeki tekelci aşamanın kapsamlı bir incelemesini yapmaya başladı. Bu çalışma, Rusya'daki ve diğer kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfının devrimci

mücadelesi bakımından gerekliydi. Devrimci harekete doğru bir önderlik sağlaması ve emperyalistlerle reformcu bir uzlaşma politikasına karşı savaşılması bakı-mından "kişilerin, temel ekonomik sorunu, yani emperyalizmin ekonomik özü sorununu incelemeksizin, günümüzdeki savaşın veya politikanın değerlendirmesini yapamayacağını göstermek" gerekliydi.

Lenin'in, emperyalizm üzerine yazılanları 1915 ortalarında Bern'deyken incelemeye başlamış olması gerekir; çünkü ilk kaynak dizinleri, planları, alıntıları, notları ve özetleri bu döneme aittir. *Emperyalizm, Kapitalizmin Sonuncu Aşaması*'nın hazırlık çalışmaları (*Emperyalizm Üzerine Notlar)* 800 daktilo sayfasına ulaşmaktadır. Bu çalışmalarda 148 kitaptan (106'sı Almanca, 23'ü Fransızca, 17'si İngilizce ve 2 adet de Rusçaya gevrilmiş kitap) ve 49 dergiye (34 Almanca, 7 Fransız ve 8 İngiliz dergisi) ait 232 makaleden (206'sı Almanca, 13'ü Fransızca ve 13'ü de İngilizce) alıntılar vardır.

1916 yılının ocak ayı başlarında, Lenin, Aralık 1915'te Petrograd'da kurulan, yasal düzeyde çalışan Parus Yayınevi'nin emperyalizm üzerine bir kitap yazması önerisini kabul etti. 29 Aralık 1915'te (11 Ocak 1916) Lenin, Maksim Gorki'ye şunları yazmıştır: "Emperyalizm üzerine bir kitapçık yazmaya girişiyorum." (*Tüm Yapıtları*, Moskova, 1964; c. 35) 1916 yılının şubat ayı başlarında, Lenin Bern'den Zürih'e gitmiş ve orada emperyalizm üzerine gerekli malzemeyi toplamaya ve konu üzerinde çalışmaya devam etmiştir.

1916 yılının Haziran ayının 19'unda (2 Temmuz) Lenin, —o dönemde Fransa'da yaşayan ve Parus Yayınevi için, Batı Avrupa ülkelerinin Birinci Dünya Savaşı sırasındaki durumunu konu alan bir dizi kitapçık yayımlayan— M.N. Pokrovski'ye şöyle yazmıştır: "Bugün, bir elyazmasını sana taahhütlü olarak postaladım." (*Tüm Yapıtları*, Moskova, 1964; c. 35.) Mektupla birlikte postalanan elyazması Pokrovski'ye ulaşmamış ve bir başka kopyanın yollanması gerekmiştir. Bütün bunların yanısıra, yayımcılar tamamlanan elyazmalarının 80 sayfadan 50 sayfaya indirilmesini önermiştir, fakat Lenin buna "metni bir kez daha kırpmak ve 50 sayfaya tıkıştırmak kesinlikle olanaksızdır." (Age) diyerek karşı çıkmıştır.

Kitap yayımcılara ulaştığında, yayınevi'nin yönetimindeki Menşevik unsurlar, kitabın Kautksky'yi ve Martof'u çok sert bir şekilde eleştiren kısımlarını çıkarttılar ve metinde bazı değişiklikler yaptılar; bu da Lenin'in üslubunu bozmakla kalmadı, aynı zamanda düşüncelerini de çarpıttı. nitekim, Lenin'in *Pererastaniye* (emperyalizme doğru *büyüyerek gelişen* kapitalizm) terimini *Prevrascheniye* (dönüşüm) olarak; *reatksionny kharakter* (ultra-emperyalizm teorisinin *gerici niteliği*) terimi *otstaly kharakter* (geri kalmışlık) olarak değiştirilmiştir. 1917 yılının ilk yarısında, kitap, Lenin'in 26 Nisan 1917 tarihli bir önsözüyle, *Emperyalizm, Kapitalizmin Sonuncu Aşaması* (Bir Sadeleştirme Denemesi) adı altında yayımlandı.

V. I. LENİN

EMPERYALİZM

Kapitalizmin Sonuncu Aşaması*

* Bu çevirinin hazırlanmasında **V. I. Lenin**, *Bütün Eserleri* [(Fransızca Basım), Paris-Moskova, c.22, s. 201-327; (İngilizce Basım), Londra-Moskova (1964), c.22, s. 185-304.] esas alınmıştır.

ÖNSÖZ

Okura sunduğumuz bu kitapçık, Zürih'te 1916 ilbaharında yazılmıştı. Oradaki çalışma koşullarımda, doğaldır ki, Fransızca ve İngilizce yayınların bir kısmından ve Rusça yayınların pek çoğundan yoksun bulunmaktaydım.[1a] Bununla birlikte, emperyalizm hakkındaki başlıca İngiliz yapıtı olan J. A. Hobson'un kitabından, bence, layık olduğu bütün dikkati göstererek yararlandım.

Bu broşür, Çarlık sansürü hesaba katılarak yazılmıştı. Bu yüzden de, teorik (düzeyde), hatta daha çok ekonomik (düzeyde) bir analizle kendimi sıkı sıkıya tutmak zorunda kaldıktan başka; politikaya ilişkin vazgeçilmez birkaç gözlemi de ancak pek sakına sakına, imalar yoluyla, —Çarlığın, tüm devrimcileri, "legal" bir eser yazmak için kalemi ellerine aldıklarında (kullanmaya) mahkum ettiği— Ezop'un o yere batası, benzetmeli anlatımı içinde formüle etmek zorunda kaldım.

Çarlık sansürü dikkate alınarak budanmış, kısıtlı tutulmuş, adeta demir bir mengene içinde sıkıştırılmış bu bölümleri şemdi, şu özgürlük günlerimde, yeniden okumak çok zahmetli olmaktadır. Emperyalizmin, sosyalist devrimin eşiği olduğunu; sosyal-şovenizmin (lafta sosyalizm, gerçekte şovenizm) sosyalizme tam bir ihanet, burjuvazinin safına topyekûn bir geçiş olduğunu; işçi sınıfı hareketindeki bu bölünmenin, emperyalizmin yol açtığı nesnel koşullara bağlı olduğunu vb. sergileyebilmem için, bir "köle ağzı"yla konuşmam gerekmişti ve bugün, bu soruna ilgi duyan okura, 1914'ten 1917'ye kadar dış ülkelerde yazmış olduğum makalelerin pek yakında yayımlanacak yeni baskısını salık vermek durumundayım. Aşağıdaki metinde —gerek kapitalistlerin, gerekse onların sağına geçmiş (ve Kautsky'nin son derece tutarsız bir şekilde karşı çıktığı) sosyal-şovenlerin, ilhaklar soru-

1a Kitabın Fransızca ve İngilizce çevirilerinde, "Fransız ve İngiliz yayınları"ndan söz edilmekte ise de, Lenin'in incelediği ve yararlandığı kaynaklar ülkelere göre değil, dillerine göre ayrıldığı için, biz "Fransızca ve İngilizce yayınlar" biçiminde bir çeviriyi yeğ tuttuk. [Türkçe Yayıncının Notu (T.Y.N.)]

nundaki utanmazca yalanını; (*kendi*) kapitalistlerinin ilhaklarını hayasızca perdeleyişini sansür açısından kabul edilebilir bir biçim altında okura anlatabilmek amacıyla, örnek olarak Japonya'nın adını anmak zorunda kaldığım— 119-120. sayfalardaki* birkaç paragrafa özellikle dikkati çekmem gerekir. Dikkatli okur, Japonya'nın yerine Rusya'yı ve Kore'nin yerine Finlandiya'yı, Polonya'yı, Litvanya'yı, Ukrayna'yı, Hive'yi, Buhara'yı, Estonya'yı ve Büyük-Ruslar dışındaki halkların oturdukları diğer bölgeleri rahatlıkla koyacaktır.

Broşürümün, temel bir ekonomik sorunun, [yani] emperyalizmin ekonomik mahiyetinin kavranmasına yardımcı olacağını ummaktayım. Çünkü, bu sorun incelenmeden, günümüzdeki savaşın ve günümüzdeki politikanın kavranması olanaklı değildir.

Petrograd, 26 Nisan 1917 *Yazar*

FRANSIZCA VE ALMANCA BASIMLARA ÖNSÖZ[2]

1

Bu kitapçık, Rusça basımının önsözünde de belirtildiği gibi, 1916'da, Çarlık sansürü hesaba katılarak yazılmıştır. Şu anda bütün metni gözden geçirebilecek durumda değilim, zaten bunun pek bir yararı da olmayacaktı; çünkü bu kitabın başlıca amacı, tartışma götürmez burjuva istatistiklerinin genel verilerine ve bütün ülkelerin burjuva bilim adamlarının itiraflarına dayana-

* Bu kitabın 145. ve 146. sayfalarına bakınız. (T.Y.N.)

2 Fransızca ve Almanca Basımlara Önsöz, 1921'de "Komünist Enternasyonal" dergisinin 18. sayısında "Emperyalizm ve Kapitalizm" başlığı altında yayımlandı.

rak, 20. yüzyılın başlarında, Birinci Dünya Savaşı'nın arifesinde, uluslararası ilişkileri içinde dünya kapitalist ekonomisinin bir *genel tablosunu* sunmaktı ve halen de öyledir.

Bir bakıma, ileri kapitalist ülkelerdeki komünistlerin birçoğunun, sözgelimi çağımız Amerika'sında ya da Fransa'sında, yakın bir geçmişte topluca tutuklanmalardan sonra, —sosyal pasifistlerin "dünya çapında bir demokrasi"ye ilişkin görüşlerinin ve umutlarının tüm yanlışlığını da açıklamak amacıyla—, legalitenin hâlâ yararlanılabilecek olan zayıf kalıntılarını bile kullanmanın olanaklı ve gerekli olduğu konusunda ikna olmaları bakımından, *Çarlık sansürü açısından legal* olan bu kitapçık örneği bir ölçüde yararlı olacaktır. Bu kitap için en gerekli tamamlamaları ise, bu önsözde yapmaya çalışacağım.

2

Bu kitapçık, 1914-1918 savaşının her iki taraf bakımından da emperyalist bir savaş (yani bir fetih, yağma, talan savaşı), dünyanın bölüşülmesi için, sömürgelerin ve "nüfuz bölgeleri"nin finans sermayesince paylaşımı ve yeniden paylaşımı vb. için bir savaş olduğunu kanıtlamaktadır.

Savaşın asıl toplumsal karakterinin ya da, daha doğrusu, asıl sınıfsal karakterinin belirtisi, hiç kuşkusuz, savaşın diplomatik tarihinde değil, fakat savaşa katılan *tüm* ülkelerdeki egemen *sınıfların nesnel* durumunun analizinde yatmaktadır. Bu nesnel durumu göstermek için, bir takım örnekler ya da birbirinden kopuk veriler değil, (toplumsal yaşamdaki fenomenlerin son derece karmaşıklığı, herhangi bir tezi destekleyecek bir dolu örnek ya da birbirinden kopuk veriler seçmeye her zaman olanak verir), katılan *tüm* ülkelerdeki ve *bütün* dünyadaki ekonomik yaşamın temelleri'ne ilişkin verilerin hepsi'ni ele almak gerekir. Gerek 1876'da ve 1914"te *dünyanın paylaşılması* tablosunda (6. bölüm) gerekse 1890'da ve 1913'de dünyadaki *demiryollarının* paylaşılması tablosunda (7. bölüm) sergilediğim veriler, hiçbir şekilde reddedilemeyecek böylesi genel verilerdir.

Demiryolları, kapitalist sanayinin temel dallarının [yani]

kömür ve demir-çelik sanayilerinin bir bilançosunu; dünya çapındaki ticaretin ve burjuva-demokratik uygarlığın gelişiminin bir bilançosunu ve en aşikar göstergelerini oluşturmaktadır. Demiryolları ile büyük üretimin, tekellerin, işveren sendikalarının, kartellerin, tröstlerin, bankaların, finans oligarşisinin birbirleriyle nasıl ilişkili olduğunu, kitabın daha önceki bölümleri göstermektedir. Demiryolu ağının eşit olmayan dağılımı ve eşit olmayan gelişimi, dünya çapındaki çağdaş, tekelci kapitalizmin bir bilançosudur. Ve bu bilanço, böylesi bir ekonomik temel üzerinde, üretim araçlarının özel mülkiyeti varolduğu *sürece*, emperyalist savaşların kesinlikle kaçınılmaz olduğunu göstermektedir.

Demiryollarının inşası, basit, doğal, demokratik, kültürel ve uygarlaştırıcı bir girişim gibi gözükmektedir; gerek kapitalist köleciliğin iğrençliğini parlak renklerle maskelemeleri için beslenen bir takım burjuva profesörleri, gerekse bir takım darkafalı küçük-burjuvalar demiryollarının inşasını böyle görmektedirler. Gerçekte, bu girişimler ile genel olarak üretim araçları üzerindeki özel mülkiyeti binlerce noktadan birbirine bağlayan kapitalist bağlar, demiryolları inşasını (sömürgelerdeki ve yarı-sömürgelerdeki) *bir milyar* insan için, yani dünya nüfusunun bağımlı ülkelerde yaşayan yarısından fazlası için ve "uygar" ülkelerdeki sermayenin ücretli köleleri için bir baskı aracı haline getirmiştir.

Küçük patronun çalışmasına dayanan özel mülkiyet, serbest rekabet ve demokrasi [gibi], kapitalistlerin ve onların basınının, içileri ve köylüleri aldatmak için kullandıkları bütün bu sloganlarçoktan beri aşılmıştır. Kapitalizm, dünya çapında bir sömürgeci baskı sistemi ve bir avuç "ileri" ülkenin dünya nüfusunun büyük çoğunluğunu finans bakımından boğma sistemi haline dönüşmüştür. Ve bu "ganimet"in paylaşılması, (Amerika, İngiltere, Japonya gibi) tepeden tırnağa silahlı, dünya çapında güce sahip iki veya üç haydut arasında cereyan etmektedir; bunlar *kendi* ganimetlerinin paylaşımı amacıyla tüm dünyayı *kendi* savaşlarına sürüklemektedirler.

Almanya'daki monarşi tarafından dayatılan Brest-Litovsk barışı ve daha sonra ABD ve Fransa gibi bir takım "demokratik" cumhuriyetler ve "özgür" İngiltere tarafından dayatılan çok daha vahşi ve çok daha tiksindirici Versailles barışı, gerek emperyalizmin emrindeki kalemşörlerin, gerekse barışçı ve sosyalist geçinmelerine rağmen, "Wilsonculuğa" övgüler düzmekte ve emperyalizm döneminde barışın ve reformların olanaklı olduğunu ileri sürmekte olan gerici küçük-burjuvaların maskelerini düşürerek, insanlığa son derece yararlı bir hizmette bulundular.

Ganimetin en büyük bölümünün hangi finans haydutları grubuna (İngiliz grubuna mı, Alman grubuna mı) düşeceğini kararlaştırmak için yapılmış bir savaştan geriye kalan onmilyonlarca ceset ve sakat ve bu iki "barış antlaşması", burjuvazi tarafından zulmedilmiş, ezilmiş, kendırılmış ve aldatılmış milyonlarca ve onmilyonlarca insanın gözlerini, daha önce görülmedik bir hızla açmaktadır. Nitekim, savaşın yol açtığı dünya çapındaki yıkımın sonucu olarak; —evreleri ne denli uzun ve sancılı olursa olsun, ancak bir proletarya devrimiyle ve bu devrimin zafere ulaşmasıyla son bulabilecek olan— dünya devrimci bunalımının derinleştiği görülmektedir.

2. Enternasyonal'in, genel olarak savaş hakkında değil (savaşlar çeşit çeşittir, devrimci savaşlar da vardır), tamı tamına 1914'te patlak verecek olan savaş hakkında daha 1912'de bir değerlendirme yapan Basel Manifestosu, 2. Enternasyonal elebaşılarının aşağılık iflasını ve dönekliğini tümüyle teşhir eden bir abide olarak kalmıştır.

Bundan dolayı, bu Manifesto'yu, —2. Enternasyonal elebaşılarının, Manifestonun tamı tamına pek yakında vukubulacak olan bu savaş ile proletarya devrimi arasındaki bağdan hassasiyetle, açıklıkla ve kesinlikle sözeden bölümlerini, bir hırsızın suç yerinden kaçışındakine eşit bir özenle bertaraf ettiklerine okuyucunun dikkatini tekrar tekrar çekerek— bu basımın eki olarak yeniden sunmaktayım.*

* Bu basımda, sözkonusu Manifesto ek olarak yer almamaktadır (TYN).

Bu kitapta, bütün dünya ülkelerinde, 2. Enternasyonal önderleri olan (Avusturya'da Otto Bauer ve şürekası; İngiltere'de Ramsey Mcdonald ve diğerleri; Fransa'da Albert Thomas vb., vb. gibi) "parlak teorisyenler" tarafından ve bir yığın sosyalist, reformist, pasfist, burjuva-demokrat ve papaz tarafından temsil edilen uluslararası bir ideolojik akım olan "Kautskicilik"in eleştirisine özel bir dikkat atfedilmiştir.

Bu ideolojik akım, bir yandan 2. Enternasyonal'in çözülmesinin ve çürümesinin bir ürünü, öte yandan yaşam tarzlarının, burjuva ve demokratik önyargılara esir kıldığı küçük-burjuvaların ideolojisinin kaçınılmaz meyvesidir.

Kautsky'nin ve benzerlerinin böylesi görüşleri, Marksçılığın devrimci temellerinin, yan bu yazarın [Kautsky'nin] onlarca yıl, özellikle (Bernstein'ın, Millerand'ın, Hyndman'ın, Gompers'in vb. [temsil ettikleri], sosyalist oportünizme karşı mücadelede savunmuş olduğu şeylerin topyekûn inkarıdır. Nitekim, "Kautkskici"lerin bugün bütün dünyada, pratik politika alanında (2. Enternasyonal veya Sarı Enternasyonal aracılığıyla) ultra-oportünistlerle ve (sosyalistlerin katıldığı burjuva koalisyon hükümetlerinin dolaylı aracılığıyla) burjuva hükümetleriyle birleşmiş bulunmaları bu nedenle br rastlantı değildir.

Bütün dünyada büyüyen gerek genel olarak proletaryanın devrimci hareketi, gerekse özel olarak komünist hareket, "Kautskiciliğin" teorik hatalarını analiz edip teşhir etmekten geri duramaz. Marksçı olmak iddiasını hiç mi hiç taşımayan, ama emperyalizmin çelişkilerinin derinliğini ve emperyalizmin yolaçtığı, devrimci bunalımın kaçınılmazlığını Kautsky ve şürekası gibi örtbas etmeye kalkışan pasifizm ve "demokratizm", tüm dünyada hâlâ son derece yaygın bulunduğundan, buna bir kat daha gerek vardır. Ve bu akımlara karşı mücadele, gerek burjuvazinin aldattığı küçük patronları, gerekse az çok küçük-burjuva yaşam koşullarından nasiplenen milyonlarca emekçiyi burjuvaziden koparmak zorunda olan proletarya partisi için bir zorunluluktur.

8. Bölüm, yani "Kapitalizmin Asalaklığı ve Kokuşması" bölümü hakkında birkaç söz söylemek gerekmektedir. Kitabın metninde daha önce de işaret edildiği gibi, eski "Marksçı" ve bugün Kuatsky'nin silah arkadaşı ve "Almanya Bağımsız Sosyal-Demokrat Partisi"nde* burjuva, reformist politikasının belli başlı temsilcilerinden biri olan Hilferding, bu sorun üzerinde sicilli pasifist ve reformist İngiliz Hobson'a oranla geri bir adım atmıştır. İşçi sınıfı hareketinin bütünlüğünün uluslararası düzeydeki bölünmüşlüğü, bugün tamamiyle açığa çıkmıştır (2. Enternasyonal ve 3. Enternasyonal). Aynı şekilde, iki akım arasındaki silahlı mücadele ve iç-savaş da açık bir olgudur: Şöyle ki, Rusya'da Kolçak'ın ve Denikin'in Manşevikler ve "sosyalist-devrimciler" tarafından Bolşeviklere karşı desteklenmesi; Almanya'da gerek Scheidemann taraftarlarının, gerekse Noske ve şürekasının, Spartakistlere** karşı burjuvazinin safında savaşmaları; Finlandiya'da, Polonya'da, Macaristan'da vb. aynı durumun [gözlemlenmesi]... O halde dünya çapındaki bu tarihsel olgunun ekonomik temeli nedir?

Bu ekonomik temel, tamı tamına kapitalizmin sonuncu tarihsel aşamasının, yani emperyalizmin belirgin özellikleri olan asa-

* Almanya Bağımsız Sosyal-Demokrat Partisi: Nisan 1917'de kurulan ve üyelerinin büyük bölümünü Kautskici "Emeğin Birliği" örgütünün oluşturduğu bir merkez partisidir. "Bağımsızlar", sicilli sosyal-şovenlerle "birlik" olmayı önermekte, onları haklı gösterip savunmakta, sınıf mücadelesinden vazgeçilmesini istemekteydiler.

1920 Ekim'inde, Halle Kongresi'nde Bağımsız Sosyal -Demokrat Parti bölündü. Önemli bir bölümü Aralık 1920'de Alman Komünist Partisi'yle kaynaştı. Sağ unsurlar, Bağımsız Sosyal-Demokrat Partisi'nin eski adını yeniden alan ve varlığını 1922'ye kadar sürdürecek olan ayrı bir parti kurdular. (Fransızca Yayıncının Notu.)

** Birinci Dünya Savaşı sırasında kurulmuş olan "spartaküs" birliğinin üyeleri. Savaşın başlarında, Alman sol sosyal demokratları K. Liebknecht'in, R. Luxembourg'un, F. Mehring'in, C. Zetkin'in vb. yönetimi altında "Enternasyonal" grubunu oluşturdular. Bu grup daha sonra "Spartaküs" birliği olarak adlandırıldı. Almanya işçi hareketi tarihinde dikkate değer olumlu bir rol oynadı. Ocak 1916'da, sol sosyal-demokrat önderlerin ihanetini teşhir ederek, emperyalist savaşa karşı devrimci bir propaganda yürüttüler. Spartakistler, 1917'de, bir yandan özerk örgütlerini muhafaza ederek, Merkezci Bağımsız Sosyal-Demokrat Parti'ye girdiler. Almanya'daki Kasım 1918 devriminden sonra, Spartakistler aynı yılın Aralık ayında Alman Komünist Partisi'ni kurmak üzere "bağımsızlar"la bağlarını koparmışlardır.

laklık ve çürümedir. Bu kitabın gösterdiği gibi, kapitalizm, sadece "kupon kesme"yle bütün dünyayı yağmalayan son derece zengin ve güçlü *bir avuç* (dünya nüfusunun onda birinden daha az, ya da en "cömert" ve en abartılmış şekilde hesap edildiğinde beşte birinden daha az [insanın yaşadığı]) devlete ayrıcalıklı bir durum sağlamıştır. Sermaye ihracı, savaş öncesi fiyatlara ve burjuva istatistiklerine göre 8-10 milyar franklık bir yıllık gelir getirmektedir. Bugün [bu miktar] elbette çok daha fazladır.

Bu muazzam *aşırı-kârın* (çünkü kapitalistlerin, "kendi" ülkelerindeki işçilerden gaspettikleri kara ek olarak elde edilmiştir) işçi önderlerinin ve işçi aristokrasisinin üst tabakasının *satın alınmasını olanaklı kıldığı* açıkça anlaşılmaktadır. Ve "ileri" ülkeler kapitalistleri, fiilen de böyle davranmaktadır: Kapitalistler, bunları doğrudan veya dolaylı, açık ya da örtülü binbir yolla satın almaktadırlar.

Yaşam tarzlarıyla, ücretleriyle, dünya görüşlerinin bütünü itibariyle tamamen küçük-burjuva olan bu burjuvalaştırılmış işçi tabakası veya "işçi aristokrasisi", 2. Enternasyonal'in başlıca desteği ve günümüzde *burjuvazinin* başlıca (askeri değil) *toplumsal desteği*dir. Çünkü bunlar, *işçi sınıfı hareketi içinde burjuvazinin gerçek ajanları*, kapitalist sınıfın işçiler arasındaki uşakları (labor lieutenants of the capitalist class)*, reformizmin ve şovenizmin gerçek taşıyıcılarıdır. Proletarya ile burjuvazi arasındaki iç savaşta, aralarından önemli bir kısmı kaçınılmaz olarak burjuvazinin yanında, "Komüncü"lere karşı "Versay"lıların yanında saf tutmaktadır.

Bu olgunun ekonomik kökeni kavranmadıkça ve politik ve toplumsal önemi değerlendirilmedikçe, komünist hareketin ve pek yakınındaki toplumsal devrimin pratik görevlerinin yerine getirilmesinde bir adım bile ilerlemek olanaklı değildir.

Emperyalizm, proletaryanın toplumsal devriminin eşiğidir. Bu, 1917'den beri, dünya çapında doğrulanmıştır.

6 Temmuz 1920, V. İ. Lenin

* Metinde İngilizce (FYN).

Şu son 15-20 yıl içinde, özellikle İspanyol-Amerikan (1898) ve İngiliz-Boer (1899-1902) savaşlarından beri, yaşadığımız çağı karakterize etmek için, Eski ve Yeni dünyanın gerek ekonomik, gerekse politik yazınında "emperyalizm" kavramı üzerinde gitgide daha sık durulmaktadır. 1902'de, İngiliz iktisatçısı J. A. Hobson'un *Emperyalizm* adlı bir yapıtı Londra'da ve New York'ta yayınlandı. Yazar, burjuva sosyal-reformist ve pasifist, [yani] sabık Marksçı K. Kautsky'nin bugünkü konumuyla özünde özdeş bir bakış açısını açıkça benimsemekle birlikte, kitabında, emperyalizmin belli başlı ekonomik ve politik özelliklerini mükemmel ve ayrıntılı bir biçimde betimlemiştir. 1910'da, Avusturyalı Marksçı Rudolf Hilderfing'in *Finans Sermayesi* (Rusça yayımı, Moskova, 1912) adlı bir yapıtı Viyana'da yayınlandı. Bu yapıt, yazarın para teorisinde düştüğü bir hataya ve Marksçılık ile oportünizmi uzlaştırma yönünde belli bir eğilimine rağmen, kitabın alt başlığının da belirttiği gibi, "kapitalizmin gelişimindeki en yeni evre"nin çok değerli bir teorik analizini vermektedir. Aslında, son yıllar boyunca —özellikle, gerek gazetelerdeki ve dergilerdeki birçok makalede, gerekse örneğin 1912 sonbaharındaki Chemnitz* ve Basel Kongreleri karar suretlerinde— emperyalizm konusunda söylenenler, yukarıda adı geçen iki yazar tarafından açıklanan veya daha doğrusu özetlenen fikirleri aşmış değildir.

Emperyalizmin *temel* ekonomik özellikleri arasında varolan bağıntıları ve ilişkileri, kısaca ve mümkün olabildiğince basit bir biçimde sergileyemeye çalışacağız. Sorunun ekonomik olmayan yönleri üzerinde, hakettiği ölçüde duramayacağız. Bibliyografik atıflara ve bütün okurları ilgilendirmeyebilecek diğer notlara gelince, bunları kitapçığın sonuna koyduk.**

* 15-21 Eylül 1912'de yapılan Alman Sosyal-Demokrasisinin Chemnitz Kongresi, "Emperyalizm Üzerine" bir karar sureti kabul etti. Bu karar suretinde, emperyalist devletlerin politikası, "arlanmazca bir yağma ve fetih politikası" olarak tanımlanmakta ve parti, "emperyalizme karşı vargücüyle mücadele vermeye" çağrılmaktaydı.

** Bu basımda, yazarın notları sayfa altlarında verilmiştir (TYN).

1— ÜRETİMİN TEMERKÜZÜ VE TEKELLER

Sanayinin muazzam gelişimi ve üretimin gitgide daha büyük işletmelerde son derece hızlı bir şekilde temerküzü süreci, kapitalizmin en belirgin özelliklerinden birini oluşturmaktadır. Çağımızdaki sanayi istatistikleri, bu süreç hakkında en tam ve en kesin sayısal verileri sağlamaktadır.

Örneğin Almanya'da, 1000 sanayi işletmesinden, 1882'de 3'ü, 1895'de 6'sı ve 1907'de 9'u büyük, yani 50'den fazla işçi çalıştıran işletmeydi. Bu gruba dahil işletmelerde istihdam edilen işçilerin toplam işçi sayısına oranı, sırasıyla yüzde 22, yüzde 30 ve yüzde 37'ydi. Bununla birlikte, büyük işletmelerde çalışma çok daha üretken olduğundan, üretimdeki temerküz işçi sayısındaki temerküzden çok daha keskindir. Buharlı makinalara ve elektrik motorlarına ilişkin rakamlar bunu göstermektedir. Almanya'da, ticareti, ulaştırmayı vb. de kapsayacak biçimde, sözcüğün geniş anlamıyla sanayi olarak adlandırılan kesimi ele aldığımızda, aşağıdaki tabloyla karşılaşırız. Toplam 3.265.623 kuruluştan, 30.588'i yani yalnızca yüzde 0.9'u büyük ölçekli işletmedir. Bu işletmeler, toplam 14.4 milyon işçiden, 5.7 milyonunu yani yüzde 39.4'ünü istihdam etmekte; toplam 8.8 milyon beygirgücünden 6.6 milyonunu yani yüzde 75.3'ünü ve toplam 1.5 milyon kilovatsaat elektrikten, 1.2 milyon kilovatını yani yüzde 77.2'sini tüketmektedirler.

İşletmelerin yüzde 1'inden azı, toplam buhar ve elektrik gücünün dörtte üçünden *fazlasını* kullanmaktadır! Toplam işletmelerin yüzde 91'ini oluşturan (en fazla 5 işçi çalıştıran) 2.970.000 küçük işletme ise, elektrik ve buhar şeklinde hareket ettirici güç toplamının topu topu yüzde 7'sini kullanmaktadırlar! Onbinlerce büyük işletme her şeydir; milyonlarca küçük işletme

ise hiçbir şey.

1907'de, Almanya'da, 1.000 ve daha fazla işçi istihdam eden kuruluşların sayısı 586'ydı. Bu işletmeler, toplam işçi sayısının hemen hemen *onda birini* (1.38 milyon) istihdam etmekte ve buhar ve elektrik gücü toplamının *yaklaşık olarak üçte birini* (yüzde 32'sini) tüketmekteydiler.[1] İleride göreceğimiz gibi, parasermaye ve bankalar, bir avuç çok büyük işletmenin bu üstünlüğünü sözcüğün tam anlamıyla daha da ezici kılmaktadır; yani milyonlarca küçük, orta "patron" ve hatta büyük "patron"ların bir bölümü, birkaç yüz milyoner finans temsilcisi tarafından gerçekte tamamiyle köleleştirilmişti.

Çağdaş kapitalizmin bir diğer ülkesinde, Amerika Birleşik Devletleri'nde, üretimdeki temerküz daha da yoğundur. Bu ülkedeki istatistikler, sanayii, sözcüğün dar anlamıyla, tek başına ele almakta ve işletmeleri, yıllık üretimi 1 milyon dolar ve daha fazla olan 1900 büyük ölçekli işletme (tıplam 216.180 işletmenin yüzde 0.9'u) vardı. Bu işletmeler1.4 milyon işçi (toplam 5.5 milyon işçinin yüzde 25.6'sı) istihdam etmekte ve 5.6 milyar dolarlık üretim (toplam 14.8 milyar dolarlık üretimin yüzde 38'i) yapmaktaydılar. 5 yıl sonra, 1909'da, bu konudaki rakamlar sırasıyla şöyleydi: 3060 işletme (toplam 268.491 işletmenin yüzde 1.1'i), 2 milyon işçi (toplam 6.6 milyon işçinin yüzde 30.5'ini) istihdam etmekte ve 9 milyar dolarlık üretim (toplam 20.7 milyar dolarlık üretimin yüzde 43.8'ini) yapmaktaydılar.[2]

Ülkenin toplam üretiminin hemen hemen yarısı, bütün işletmelerin *yüzde biri* tarafından sağlanmaktaydı! Ve bu dev 3000 işletme, 258 sanayi dalını kucaklamaktaydı. Buradan, belli bir gelişme düzeyine ulaşmış olan temerküzün kendisinin, deyim yerindeyse, dosdoğru tekele yolaçtığı görülmektedir; çünkü, onbeş yirmi dolayında dev işletme birbirleriyle rahatlıkla anlaşabilir ve öte yandan, gerek rekabet güçlüğü, gerekse tekelleşme eğilimi tamı tamına işletmelerin dev boyutlarından doğmaktadır. Rekabetin tekel haline bu dönüşümü, modern kapitalist

1 **Annalen des deutschen Reuchs**'a (Alman İmparatorluk Yıllıkları) göre, 1911 Zahn.

2 **Statistical Abstract of the United States** (A.B.D. İstatistik Özetleri), 1912, s. 202.

ekonominin, —en önemlisi değilse bile—, en önemli fenomenlerinden biridir. Nitekim bu nedenle, bu dönüşümün ayrıntılı bir analizini yapmak zorundayız. Ancak önce, olası bir yanlış anlamayı bertaraf etmek durumundayız.

Amerikan istatistiklerine göre, 250 sanayi dalında 3000 dev işletme vardır. Bu durumda, her sanayiye sadece bir düzine kadar dev işletme düşüyor gibi gözükmektedir.

Oysa, durum böyle değildir. Her sanayi dalında büyük ölçekli işletme yoktur; öte yandan, gelişmesinin sonuncu aşamasına varmış kapitalizmin son derece önemli bir özelliği *kombinalaşma*, yani hammaddenin işletmesinin birbirini izleyen evrelerini oluşturabilecek (örneğin, demr cevherinden hareketle pik demir üretimi, pik demirin çelik haline dönüştürülmesi ve hatta çelikten mamul maddelerin yapımı) veya bir kısmı diğerlerine oranla yardımcı rol oynayabilecek (örneğin, artıkların veya yan ürünlerin kullanımı; ambalaj malzemesi yapımı vb.) çeşitli sanayi dallarının tek bir işletme içinde biraraya gelmesidir.

Hilderfing şöyle yazmaktadır: "Kombinalaşma, ticaretteki dalgalanmaları bertaraf etmekte ve böylece kombinalaşmış işletmeye daha istikrarlı bir kâr haddi sağlamaktadır. İkinci olarak, kombinalaşma, ticareti aradan çıkartmaktadır. Üçüncü olarak, kombinalaşma teknik alanda bir takım yetkinleşmeleri ve bunun sonucu olarak, basit (yani kombinalaşmamış) işletmelere oranla ek-kârların sağlanmasını olanaklı kılmaktadır. Dördüncüsü, kombinalaşma, ciddi bir depresyon (ekonomik faliyetlerin yavaşlaması, bunalım) döneminde hammadde fiyatlarındaki düşüşün, işlenmiş maddelerin fiyatlarındaki düşüşün daha gerisinde kaldığı zaman keskinleşen rekabet savaşımında, kombinalaşmış işletmenin durumunu "basit" işletmeye oranla daha güçlü kılar."[3]

Almanya'da, demir-çelik sanayiindeki "karma", yani kombinalaşmış işletmelerin betimlemesini içeren bir yapıtın yazarı olan Alman burjuva iktisatçısı Heymann şunları söylemektedir: "Yüksek hammadde fiyatları ile düşük işlenmiş madde fiyatları arasında ezilen basit işletmeler yokolmaktadır." Buradan şu tab-

3 Finans Sermayesi, s. 286-287 (Rusça basım).

loya varılmaktadır: "Geriye, bir yandan üretimi yılda milyonlarca tona ulaşan ve kendi kömür işletmeleri sendikalarında ileri derecede örgütlü büyük kömür kumpanyaları, öte yandan da kendi çelik [işverenleri] sendikalarında [örgütlenmiş] ve bu kömür kumpanyalarıyla sıkı sıkıya bağlaşmış olan büyük çelik fabrikaları kalmaktadır. Yılda 400 bin ton çelik üreten ve muazzam miktarda maden cevheri ve kömür çıkartan, çelikten mamul maddeler yapan, işçi sitelerindeki kışlalarında barınan 10 bin işçiyi istihdam eden ve çoğu zaman kendi demiryollarına ve lilanlarına sahip olan bu dev işletmeler, Alman demir-çelik sanayiinin tipik temsilcileridirler. Ve temerküz ivme kazanarak artmaktadır. Bir kısım işletmeler gitgide daha önemli hale gelmektedir. Aynı daldaki veya farklı dallardaki işletmelerden gitgide daha büyük bir bölümü, yarım düzine büyük Berlin bankası tarafından desteklenen ve yönetilen dev işletmeler halnde birarayа gelmektedir. Alman madencilik sanayii, K. Marks'ın temerküz hakkındaki öğretisinin doğruluğunu kesinlikle kanıtlamıştır; sanayiinin gümrük tarifeleriyle ve navlun haklarıyla korunduğu bir ülkenin söz konusu olduğu doğrudur. Alman maden sanayii, mülküsüzleştirme için olgunlaşmıştır."[4]

Dürüst bir burjuva iktisatçısının (bu dürüstlük bir istisnadır) ulaşması gereken sonuç budur. Almnya'nın, sanayii yüksek gümrük tarifeleriyle korunduğundan, istisnai bir durum olarak ele alınmış gibi gözüktüğüne işaret edelim. Ne var ki, bu durum ve koşul yalnızca temerküzü ve patronların, karteller, sendikalar vb. tekelci birliklerinin oluşumunu hızlandırmıştır. Serbest mübadele ülkesi olan Britanya'da, temerküzün, biraz daha geç ve belki başka bir biçim altında da olsa, *yine* tekele yol açtığını saptamak son derece önemlidir. Profesör Hermann Levy, *Tekeller, Karteller ve Tröstler* hakkındaki özel incelemesinde Britanya'nın ekonomik gelişimine ilişkin verilere dayanarak şunları yazmaktadır.

"Büyük Britanya'da, tekelleşme eğilimine işletmelerin büyüklüğü ve bunların teknik düzeylerinin yüksekliği yol aç-

4 Hans Gideon Heynmann: **Die gemischten Werke im deutschen Grosseisengewerbe**, 'Alman demir-çelik sanayiindeki karma işletmeler) Stuttgart, 1904, (s. 256 ve 278).

maktadır. Bir kere, temerküz, sonuç olarak, her işletmeye muazzam meblağlar yatırılmasını gerekli kılmaktadır; nitekim bu nedenle, yeni işletmelerin yaratılmasında, yatırımlar konusunda gitgide daha büyük birtakım yükümlülüklerle karşılaşılmakta; bu da işletmelerin kuruluşunu güçleştirmektedir. İkincisi, (ve bu bize daha önemli bir nokta olarak gözükmektedir) temerküzün yarattığı bir takım dev işletmeler düzeyinde yer almak isteyen her yeni işletme, o kadar fazla miktarda üretim yapmak zorundadır ki, bu miktarın kârlı satışı ancak talepte olağanüstü bir artış olması koşuluyla olanaklı olabilir; talepte olağanüstü bir artış olmadığı takdirde, bu üretim fazlası, fiyatları, gerek yeni fabrikaya, gerekse tekelci ortaklıklara pahalıya malolacak bir oranda düşürecektir." Britanya'da tekelci müteşebbis ortaklıkları, karteller ve tröstler, çoğu zaman (koruyucu yasaların kartelleştirmeyi kolaylaştırdığı diğer ülkelerden farklı olarak) ancak rekabet halindeki başlıca işletmelern sayısı "en fazla iki düzineye" indiğinde ortaya çıkmaktadır. "Temerküz sürecinin sanayi alanında büyük tekellerin oluşumu üzerindeki etkisi, burada kesin bir berraklıkla kendini belli etmektedir."[5]

Yarım yüzyıl önce, Marks *Kapital*'ini yazarken, serbest rekabet iktisatçıların büyük çoğunluğuna bir "doğa yasası" gibi gözükmekteydi. Resmi bilim, —serbest rekabetin üretimde temerküzü doğurduğunu, bunun da belli bir gelişme düzeyine ulaştığında tekele yolaçtığını, kapitalizmin teorik ve tarihsel bir analiziyle kanıtlayan— Marks'ın eserini suskunlukla geçiştirerek katletmeye yeltendi. Bugün, tekel bir olgu haline gelmiştir. İktisatçılar, bir yandan hepbir ağızdan "marksçılığın çürütüldüğünü" ilan etmeye devam ederken, öte yandan tekellerin çeşitli dışavurum biçimlerini betimlemek için dağ gibi kitap yığmaktalar. Ne var ki, [bir] İngiliz atasözünde de dendiği gibi, olgular direngendir ve istense de, istenmese de, bunları hesaba katmak gerekir. Olgular, kapitalist ülkeler arasında, örneğin himayecilik veya serbest mübadele konusunda varolan farkların, yalnızca tekellerin biçimiyle ve onların ortaya çıkışlarının zamanıyla ilgili önemsiz birtakım çeşitlilikleri belirlediğini göster-

5 Hermann Levy, **Monopole, Kartelle und Trusts** (Tekeller, Karteller ve Tröstler), Jena, 1909, s. 286, 290, 298.

mektedir; oysa üretimdeki temerküzün bir sonucu olan tekellerin doğuşu, kapitalizmin evriminin içinde bulunduğumuz aşamasının genel ve temel bir yasasıdır.

Avrupa için, yeni kapitalizmin eskisinin yerini *kesin olarak* aldığı an, oldukça kesin bir biçimde saptanabilir: Bu an 20. yüzyılın başlarıdır. "Tekellerin oluşumu"nun tarihine ilişkin en yeni derleme çalışmalarından birinde, şu satırları okumaktayız:

"1860 öncesi dönem, kapitalist tekeller konusunda tek tek bazı örnekler sağlayabilir; bu örneklerde, bugün için artık sıradan hale gelmiş olan biçimlerin embriyonları teşhis edilebilir; fakat bütün bunlar, su götürmez bir biçimde kartellerin tarih öncesine aittir. Çağdaş tekellerin gerçek başlangıcı, en erken, 1860'lı yıllara rastlar. Tekellerin gelişiminde birinci önemli dönem 1870'li yıllardaki uluslrarası sanayi depresyonuyla başlar ve 1890'lı yılların başlarına kadar devam eder." "Sorun Avrupa çapında incelenirse, serbest rekabetin gelişiminin doruğuna, 1860 ile 1880 yılları arasında ulaştığı görülür. İngiltere, eski tarz kapitalist organizasyonunun kurulmasını bundan sonra sona erdirmiştir. Almanya'da, bu organizasyon, zanaatkârlığa ve pazara yönelik ev üretimine güçlü bir biçimde saldırmakta ve kendi varoluş biçimlerini başlamaktaydı."

"[Kapitalizmde] büyük yön değişikliği, 1873 Finans Çöküntüsü'yle veya daha doğrusu, bunu izleyen ve 1880'lerin başlarında güç farkedilir kesintilerle ve 1889'a doğru, son derece güçlü fakat kısa süren bir atılımla, Avrupa iktisat tarihinin 22 yılını dolduran depresyonla başlar." "1889-1890 yıllarındaki kısa atılım dönemi boyunca, iş dünyasının elverişli koşullarından yararlanmak için karteller sistemi önemli ölçüde kullanıldı. Düşüncesizce bir politika, fiyatları, kartellerin yokluğu halinde olabileceğinden bile daha hızlı ve daha şiddetli bir biçimde yükseltti; hemen hemen tüm karteller acınacak bir biçimde 'Finans Çöküntüsü" çukurunda boğuldular. Bunu, işlerin kötü gittiği ve fiyatların düşük olduğu bir beş yıl izledi, fakat sanayide ruhsal ortam artık aynı değildi; bundan böyle, depresyon mukadder bir şey olarak değil; yalnızca, yeni bir atılım öncesindeki du-

raklama olarak görülmekteydi.

"Kartellerin oluşumu böylece ikinci evresine girdi: Karteller geçici fenomenler olmaktan çıkıp, ekonomik yaşamın temellerinden biri haline geldi. Karteller, birbiri ardı sıra sanayi alanlarını ve her şeyden önce hammedde [işleyen] imalat sanayi alanını ele geçirdi. Daha 1890'ların başlarında, karteller, —kömür sendikasının da aynı modele göre bilahare oluşturulduğu kok-sendikasını kurarak— özünde henüz aşılmamış olan bir kartelleşme tekniği elde etmişti. 19. yüzyılın son yıllarındaki büyük atılım ve 1900-1903 bunalımı, ilk kez (en azından madencilik ve demir-çelik sanayiinde) tamamiyle kartellerin ağırlıklarını hissettirdikleri koşullarda cereyan etmiştir. Ve o dönemde henüz yeni bir şeymiş gibi gözüken bu koşullar, ekonomik yaşamın önemli kesimlerinin, genellikle serbest rekabet alanının dışına çıktığı günümüzde, kamuoyu için artık apaçık bir gerçektir."[6]

Böylece tekeller tarihinin belli başlı evreleri şu şekilde özetlenebilir: 1) 1860-1870 yılları: Serbest rekabetin gelişmesinin doruk noktası. Tekeller, yalnızca güçlükle farkedilebilir embriyonlar halindedir. 2) 1873 bunalımından sonra, kartellerin uzunca gelişme dönemi; bununla birlikte, karteller henüz istisnadır. Daha istikrar kazanmamışlardır. Henüz geçiçi birer fenomendirler. 3) 19. yüzyılın son yıllarındaki atılım ve 1900-1903 bunalımı. Karteller, ekonomik yaşamın temellerinden biri haline gelmektedir. Kapitalizm emperyalizme dönüşmüştür.

Karteller, satış koşulları, ödeme vadeleri vb. konusunda anlaşmakta; sürüm alanlarını aralarında paylaşmakta; imal edilecek ürünlerin miktarını belirlemekte; fiyatları saptamakta; çeşitli işletmeler arasında kârları bölüştürmektedirler vb.

Almanya'da kartellerin sayısı, 1896'da yaklaşık olarak 250 ve 1905'te —12 bin şirketi kapsayan— 385 olarak tahmin edilmek-

6 Th. Vogelstein, "Die finanzielle Organisation der kapitalistichen Industrie und die Monopolbildungen", **Grundiriss der Sozialökonomik**'de (**Toplumsal Ekonominin Ana Hatları** adlı yapıtın **"kapitalist sanayiinin finans bakımından organizasyonu ve Tekellerin oluşumu"** başlıklı 6. bölümü), Tübingen, 1914. Bakınız aynı yazarın **Organisationformen der Eisenindustrie und der Textilindustrie in England und Amerika**, (İngiltere ve Amerika'da demir ve tekstil sanayiilerinin organizasyon beçimleri), C. 1, Leipzig, 1910.

teydi.[7] Fakat herkes, bu rakamların gerçek duruma oranla daha düşük olduğunu kabul etmektedir. 1907'deki Alman sanayi istatistiklerinin yukarıda anılan verileri ülkedeki makinalarda kullanılan buhar ve elektrik gücünün büyük bir olasılıkla yarısından fazlasını yalnızca bu 12 bin büyük işletmenin tükettiğini göstermektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, tröstlerin sayısı 1900'de 185 ve 1907'de 250 olarak tahmin edilmekteydi. Amerikan istatistikleri, sanayi işletmeleri bütününü, kişilere, firmalara ve kumpanyalara ait işletmeler olarak ayırmaktadır. Kumpanyalara ait işletmeler, toplam sanayi kuruluşlarının, 1904'te yüzde 70.6'sını ve 1909'da yüzde 75.6'sını yani dörtte üçünden fazlasını istihdam etmekteydiler. Üretimleri, sırasıyla 10.9 ve 16.3 milyar dolara, yani toplam üretimin yüzde 73.7'sine ve yüzde 79'una yükselmekteydi.

Kartellerin ve tröstlerin, bir sanayi dalının toplam üretiminin onda yedisini veya sekizini ellerinde tuttukları ender görülen bir şey değildi.

Ren-Vestfalya kömür sendikası, 1893'de kuruluşu sırasında, bölgenin taş kömürü üretiminin yüzde 86.7'sini ve daha 1910'da yüzde 95.4'ünü elinde tutmaktaydı.[8] Böylece yaratılmış olan tekel, muazzam kârlar sağlamakta ve çok büyük çapta üretim birimlerinin oluşumuna yol açmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin ünlü petrol tröstü (Standart Oil Company) 1900'de kurulmuştu. "Sermayesi 150 milyon dolara yükselmekteydi. 100 milyon dolarlık sıradan hisse senedi, 106 milyon dolarlık imtiyazlı hisse senedi çıkarmıştı. İmtiyazlı hisse senetlerine, 1900'den 1907'ye kadar, yüzde 48, 48, 45, 44, 36, 40, 40 ve 40 yani toplam 367 milyon dolar temettü ödenmişti. 1882'den 1907'ye kadar (1907 de dahil olmak üzere) 889 milyon dolan net kârdan, 606

7 Dr. Rieser: Die deutschen Grossbanken und ihre Konzentration im Zusammenhange mit der Entwicklung der Gesamtwirtschaft in Deutschland, (Alman büyük bankalan ve Almanya'daki ekonominin tümünün gelişmesiyle bağlantılı olarak bu bankaların temerküzü) 4. basım, 1912, s. 149; —R. Liefmann: Kartelle und Trusts und die Weiterbildung der volkwirtschaflichen Organisation, (Karteller, tröstler ve kamu ekonomisinin örgütlenmesinin daha da gelişmesi) 2. basım, 1910, s. 25.

8 Dr. Fritz Kestner: Der Organisationszwang. Eine Untersuchung über die Kämpfezwischen Kartellen und Auessenseitem, (örgütlenmeye zorlama. Karteller ile "dışardakiler" arasındaki mücadele üzerine) Berlin, 1912, s. 11.

milyon doları temettü olarak dağıtılmış ve geriye kalan kısmı da, ihtiyat akçesine aktarılmıştır."[9] "Çelik tröstü (United Steel Corporation) işletmelerinin bütünü, 1907'de, 210.180'den çok işçi ve memur istihdam etmekteydi. Alman madencilik sanayiinin en büyük işletmesi Gelsenkirchen Madencilik Şirketi (Gelsenkirchener Bergwerkgesellschaft) 1908'de 46.048 işçi ve memur çalıştırmaktaydı."[10] ABD çelik tröstü, daha 1902'de, 9 milyon ton çelik üretmekteydi.[11] Bu tröstün üretimi, Birleşik Devletlerin toplam çelik üretiminin 1901'de yüzde 66.3'ünü ve 1908'de yüzde 56.1'ini oluşturmaktaydı.[12] Maden cevheri çıkartılmasında bu tröstün payı, aynı yıllarda sırasıyla yüzde 43.9 ve yüzde 46.3 idi.

Amerikan hükümet komisyonunun tröstler hakkındaki raporunda şöyle denmektedir: "Tröstlerin rakipleri karşısındaki üstünlüğü, işletmelerinin boyutlarının büyüklüğünden ve teknik donatımlarının mükemmelliğinden ileri gelmektedir. Tütün tröstü, daha kuruluş günlerinden itibaren, bedensel çalışmanın yerine büyük ölçüde makinalı çalışmayı koymak için bütün olanaklarını kullanmıştır. Bu amaçla, muazzam meblağlar harcayarak, tütünün işlenmesiyle herhangi bir ilişkisi olan tüm patentleri satın almıştır. İlk halleriyle birçoğu işe yaramayan bu patentler, tröstün mühendisleri tarafından öncelikle kullanılabilir hale getirilmek zorundaydı. 1906'nın sonlarında, yalnızca patent elde etmek amacıyla, tröste bağlı iki şirket kuruldu. Yine aynı amaçla, tröst kendi dökümhanelerini, makina ve tamir atölyelerini inşa ettirdi. Bu kuruluşlardan biri olan Brooklyn'deki, ortalama 300 işçi istihdam etmektedir; bu kuruluşta, sigara, küçük puro, enfiye tütünü, ambalaj için yaldızlı kağıtlar, kutular vb. imalatıyla ilgili buluşlar denenmekte ve gerektiğinde yetkin-

9 R. Liefmann: **Beteiligungs - und Finanzierungsgesellschaften. Eine Studie über den modernen Kapitalismus und das Effektenwesen.** (Anonim şirketler ve finans şirketleri. Çağdaş kapitalizm ve menkul değerlerin mahiyeti üzerine bir inceleme) 1. basım, Jena, 1909, s. 212.

10 Age s. 218.

11 Dr. S. Tschierschsky, **Kartel und Trust**, (Karteller ve Tröstler), Göttingen, 1903, s. 13.

12 Th. Vogelstein: **Organisationsformen**, (Örgütlenme biçimleri), s. 275.

leştirilmektedir."[13] "Diğer tröstler, görevleri yeni imalat yöntemleri bulmak ve teknik yeniliklerin denemesini yapmak olan 'development engineers' (tekniği geliştirme mühendisleri) istihdam etmektedirler. ABD Çelik Tröstü, mühendislerine ve işçilerine, tekniği yetkinleştirmeye veya üretim giderlerini azaltmaya olanak verecek her buluş için yüksek primler ödemektedir.[14]

Alman büyük sanayiinde, örneğin son on yıllar boyunca muazzam bir gelişme gösteren kimya sanayiinde, tekniğin yetkinleştirilmesi aynı tarzda organize edilmiştir. Daha 1908'de, üretimin temerküzü süreci, bu sanayide tekelleşmeye kendi tarzlarında yönelen belli başlı iki "grup" ortaya çıkarttı. Başlangıçta, bu grupları, herbirinin 20-21 milyon mark sermayesi olan ikişer çift büyük fabrikanın, —bir yandan Höchst'deki eski Melster fabrikası ile Frankfurt am-Main'deki eski Casella fabrikasının, öte yandan Ludwigshafen'deki anilin ve soda fabrikası ile Elberdfeld'deki eski Bayer fabrikasının— "çifte ittifakları" oluşturuyordu. Bu gruplardan herbiri, biri 1905'te ve diğeri 1908'de, başka birer büyük fabrikayla anlaşma yaptılar. Bunun sonucunda, herbiri 40-50 milyon marklık bir sermayeyi temsil eden iki "üçlü ittifak" oluştu. Ve bu "ittifaklar", kurulur kurulmaz, birbirlerine "yaklaşmaya", fiyatlar üzerinde "bir anlaşma"ya varmaya başladılar.[15]

Rekabet, tekel haline dönüşmektedir. Bu da, üretimin toplumsallaşmasında muazzam bir ilerleme sonucunu vermektedir. bunun yanısıra, yetkinleşme ve teknik buluş süreci de toplumsallaşmaktadır.

Bu, artık bilinmeyen bir pazar için üretim yapan, [şuraya buraya] dağılmış ve birbirlerinden habersiz patronların eski ser-

13 **Report of the Commissioner of Corporations on the Tobacco Industry** (Tütün Sanayii Korporasyonlarına İlişkin Komisyon Raporu) Washington, 1909, s. 266. — Dr. Paul Tafel, **Die nordamerikanischen Trusts und ihre Wirkungen auf den Fortschritt der Technik** (Kuzey Amerikan tröstleri ve bunların teknik üzerine yaptığı etkiler), Sututgart, 1913, s. 48'den aktarılmıştır.

14 Age s. 49.

15 Riesser, age, s. 547 v., 3. basım. Gazeteler (Haziran 1916'da) Alman kimya sanayiinn bütününe yayılan yeni bir dev tröstün oluşması haberini vermektedir.

best rekabetinden kesinlikle farklıdır. Temerküz o noktaya varmıştır ki, bir ülkenin ve hatta, ileride göreceğimiz üzere, birçok ülkenin ya da tüm dünyanın bütün hammadde kaynaklarının (örneğin, demir cevheri yataklarının) yaklaşık br dökümünü [envanterini] yapmak olanaklı hale gelmiştir. Yalnızca böylesi bir döküm yapmakla kalınmamakta, fakat bütün bu kaynaklar, dev tekelci gruplar tarafından ele geçirilmektedir. Pazarların emme kapasitesi yaklaşık olarak tahmin edilmekte ve bu gruplar bunları sözleşmeyle "aralarında paylaşmakta"dır. tekeller vasıflı işgücünü ele geçirmekte, en mükemmel mühendisleri kendilerine bağlamaktadır; ulaşım yollarına ve araçlarına (Amerika'da demiryollarına, Avrupa'da ve Amerika'da denizcilik şirketlerine) el koymaktadır. Emperyalizm aşamasına varmış olan kapitalizm, üretimin tümüyle toplumsallaşmasının eşiğine götürmekte; kapitalistleri, iradelerine rağmen ve bunun farkına varamadan, tam rekabet serbestisi ile tümüyle toplumsallaşma arasında yer alan yeni bir toplumsal düzene, bir geçiş düzenine doğru adeta sürüklemektedir.

Üretim toplumsallaşmakta, fakat mal edinme özel [mülkiyete dayalı] kalmaktadır. Toplumsal üretim araçları az sayıda insanın özel mülkiyeti [olarak] kalmaktadır. Lafta kabul edilen serbest rekabetin genel çerçevesi varlığını sürdürmekte ve bir avuç tekelcinin nüfusun geri kalan bölümü üzerindeki boyunduruğu kat be kat daha ağır, daha elle tutulur ve daha çekilmez hale gelmektedir.

Alman iktisatçısı Kestner bir yapıtını, tümüyle "karteller ile dışardakiler" yani kartellere hiçbir biçimde dahil olmayan sanayiciler "arasındaki mücadele"ye ayırmıştır. Yazar, bu kitaba *Örgütlenmeye Zorlama* adını vermişti, oysa kuşkusuz, kapitalizmi gerçek yüzüyle sergilemek için, tekelci birliklere boyun eğmeye zorlama diye adlandırmak daha yerinde olurdu. "Örgütleme" için [verilen] bu güncel, çağdaş uygar mücadelede, tekelci birliklerin başvurdukları araçların yalnızca listesine bir göz atmak bile son derece öğretici olacaktır: 1) Hammaddeden yoksun bırakma (..."kartele katılmayı zorla kabul ettirmek amacıyla [kullanılan] en önemli yöntemlerden biri"); 2) "ittifaklar" yoluyla işgücünden yoksun bırakma (söz konusu olan, kapitalistler ile

işçi sendikaları arasındaki anlaşmalardır; bu anlaşmalar süresince, sendikalar işçilere yalnızca kartelleşmiş işletmelerde çalışma izni vermektedirler); 3) ulaşım araçlarından yoksun bırakma; 4) sürüm alanlarının [dışardakilere] kapatılması; 5) alıcılarla anlaşmalar, bu anlaşmalarla, alıcılar, yalnızca kartellerle ticari ilişkiler kurma yükümlülüğü altına girmektedirler; 6) sistemli bir biçimde fiyat kırma ("dışardaki" firmaları yani tekellere boyun eğmeyi reddeden işletmeleri iflas ettirmek için başvurulur; belli bir süre boyunca, maliyet fiyatının altında satış yapılarak milyonlar harcanır; petrol sanayiinde, fiyatların 40 marktan 22 marka, yani hemen hemen yarıya düştüğü durumlar olmuştur!); 7) kredilerden yoksun bırakma; 8) boykot etme.

Bu, artık küçük fabrikalar ile büyük fabrikalar arasındaki, teknik bakımdan geri işletmeler ile teknik bakımdan ileri işletmeler arasıdaki rekabet değildir. Bu, tekellerin boyunduruğuna ve keyfiliğine boyun eğmeyenlerin, tekeller tarafından boğulmasıdır. Bu sürecin, bir burjuva iktisatçısının zihniyetine nasıl yansıdığını görelim:

Kestner şunları yazmaktadır: "Salt ekonomik faaliyet alanında bile, sözcüğün eski anlamıyla ticari faaliyetten, örgütlü spekülatif faaliyete doğru belli bir yer değiştirme meydana gelmektedir. En büyük başarıya, teknik ve ticari deneyimi sayesinde müşterilerinin ihtiyaçlarını en iyi şekilde değerlendirebilen ve deyim yerindeyse, gizli talebi 'keşfetmeyi' başaran tüccar değil; çeşitli işletmeler ile bankalar arasındaki bir takım ilişki olanaklarını ve bunların organik gelişimini önceden hesaplamayı ya da en azından sezmeyi bilen spekülasyon dehası (?!) ulaşmaktadır..."

Açıklıkla ifade edildiğinde bu sözler şu anlama gelir: Kapitalizmin gelişmesi, öyle bir aşamaya varmıştır ki, mal üretimi hâlâ "egemen olma"ya ve tüm ekonominin temeli olarak görülmeye devam etmekle birlikte, aslında sarsıntıya uğramıştır ve kazançların büyük bölümü finans alanında dolaplar çeviren "dehalara" akıp gitmektedir. Bu düzenbazlıkların ve üçkağıtların temelinde, üretimin toplumsallaşması yatmaktadır; ne var ki, insanlığın bu toplumsallaşma [düzeyine] ulaşmış olan muazzam ilerlemesi, ...spekülatörlere yarar sağlamaktadır. Daha ileride, kapitalist

emperyalizmin gerici küçük-burjuva eleştirilerinin, "bu temel üzerinde" nasıl "serbest", "barışçı" ve "dürüst" rekabete doğru bir *geriye* dönüşü düşlemekte olduğunu göreceğiz.

Kestner şunları söylemektedir: "Kartellerin oluşumunun sonucunda, fiyatların sürekli yükselişi, şimdiye kadar yalnızca belli başlı üretim araçlarında, özellikle kömürde, demirde ve potasyumda gözlemlenmiş, fakat buna karşılık mamul maddelerde hiçbir zaman gözlemlenmemiştir. Aynı biçimde, fiyatların bu yükselişinden kaynaklanan kâr artışı da, üretim araçları üreten sanayiyle sınırlı kalmıştı. Bu gözleme, (yarı-mamul madde değil de) hammadde [işleyen] imalat sanayiinin, kartellerin kuruluşu dolayısıyla, yalnızca yüksek kârlar biçiminde ve yarı-mamul maddeleri [işleyen] imalat sanayiinin de zararına bir takım avantajlar sağlamakla kalmadığını, fakat aynı zamanda bu sanayi üzerinde, serbest rekabet zamanında varolmayan belli bir *hakimiyet* kazandığını da eklemek gerekir."[16]

Altını çizdiğimiz bu sözcük, burjuva iktisatçılarının çok ender olarak ve istemiye istemiye kabul ettikleri ve başta K. Kautsky olmak üzere, oportünizmin günümüzdeki savunucularının geçiştirmeye ve atlatmaya inatla çaba harcadıkları sornun özünü göstermektedir. Hakimiyet ilişkileri ve bunların kapsadığı şiddet, işte "kapitalist gelişmenin en yeni aşaması"nın ayırdedici ilişkileri bunlardır; işte ekonomi alanında mutlak erke sahip tekellerin oluşumunun kaçınılmaz sonucu olması gereken ve gerçekten de olan budur.

Karteller tarafından uygulanan yöntemlerden bir örnek daha verelim. Hammadde kaynaklarının tümüne ya da bir bölümüne el koymanın olanaklı olduğu yerde, bir takım karteller kurulması ve bir takım tekeller oluşturulması son derece kolaydır. Bununla birlikte, tekellerin, hammadde kaynaklarının köşebaşlarını ele geçirmesinin olanaklı olmadığı diğer sanayi dallarında ortaya çıkmayacağını düşünmek ise hatalı olur. Örneğin çimento sanayi, hammaddelerini her yerde bulabilir. Ancak, Almanya'da bu sanayi de güçlü bir şekilde kartelleşmiştir. Fabrikalar, Güney Almanya, Ren - Vestfalya vb. bir takım bölgesel işveren sendikaları

16 Kestner: Age s. 254.

içinde toplanmıştır. Saptanan fiyatlar tekel fiyatlarıdır: Maliyet fiyatı 180 Mark olan bir vagon dolusu [mal] için 230-280 Mark! İşletmeler, yüzde 12-16 temettü dağıtmaktadır; ve çağdaş spekülasyonun "dehâ"larının, temettü adıyla dağıtılanlara ek olarak büyük kârları cebe indirmeyi bildiklerini de unutmayalım. Tekelciler, bu denli kazançlı bir sanayide rekabeti ortadan kaldırmak için, bir takım hilelere bile başvurmaktadırlar; şöyle ki, kendi sanayiilerinin kötü durumda bulunduğu hakkında asılsız söylentiler yaymakta; gazetelerde "kapitalistler, kaynaklarınızı çimento sanayine yatırmaktan sakınınız!" gibi imzasız uyarılar yayımlanmakta; nihayet, "dışardakilerin" (yani kartellere dahil olmayan sanayicilerin) fabrikalarını 60, 80 veya 150 bin marklık "tazminat"lar ödeyerek satın almaktadırlar.[17] Tekel, "mütevazi" bir tazminat ödeme [yönteminden], Amerikan usulünce rakibi dinamitlemeye başvurmaya kadar her araçla vicdan azabı çekmeksizin kendisine her yerde bir yol açmaktadır.

Kartellerin, bunalımları ortadan kaldırdığı iddiası, kapitalizmin ayıbını ne pahasına olursa olsun örtmeye çaba harcayan burjuva iktisatçılarının bir masalıdır. Tersine, bazı sanayilerde yaratılmış olan tekel, kapitalist üretim tarzının bütünlüğü içinde kaçınılmaz olarak yer alan üretim anarşisini çoğaltıp ağırlaştırmaktadır. Tarımdaki gelişme ile sanayideki gelişme arasındaki —genel olarak kapitalizmin belirgin bir özelliği olan— orantısızlık artmaktadır. "Büyük Alman bankaları ile sanayi arasındaki ilişkiler" hakkında en iyi yapıtlardan birinin yazarı olan Jeidels'in de kabul ettiği gibi, ağır sanayi olarak adlandırılan en fazla kartelleşmiş sanayinin, özellikle de kömür ve demir-çelik sanayinin ayrıcalıklı durumu, diğer sanayi dallarında "eşgüdüm eksikliğini daha da hissedilir bir hale" getirmektedir.[18]

Kapitalizmin azgın savunucusu Liefmann şunları yazmaktadır: "Bir ulusal ekonomi ne denli gelişmişse, riskli ya da dış

17 L. Eschwege, **"Zement"** (Çimento), **Die Bank**, cilt 1, 1909, s. 115 vd.

18 Jiedels, **Das Verhältnis der deutschen Grossbanken zur Industrie mit besonderer Berücksichtigung der Eisenindustrie** (Büyük Alman Bankalarının, özellikle demir sanayii açısından sanayiyle ilişkileri), Leipzig, 1905, s. 271.

ülkelerde kurulu işletmelere doğru, gelişmek için uzun bir zamana ihtiyaç duyan işletmelere doğru ve nihayet yalnızca yerel bir önem taşıyan işletmelere doğru yönelir."[19] Riskliliğin artması, son tahlilde, —adeta bentlerini yıkan, dış ülkelere akan vb.— korkunç sermaye artışına bağlıdır. Aynı zamanda, tekniğin son derece hızlı ilerlemesi, ulusal ekonominn çeşitli alanları arasındaki orantısızlık öğelerinin artışına, kargaşaya ve bunalımlara yol açmaktadır. Gene Liefmann şunu itiraf etmek zorunda kalmıştır: "Görülen o ki, insanlığı, yakın bir gelecekte bir kez daha önemli bir takım teknik devrimler beklemektedir; bu devrimler, ulusal ekonominin organizasyonu üzerinde de etkili olacaktır..." [Özelikle,] elektrik ve havacılık alanlarında... "Böylesi köklü ekonomik dönüşüm dönemlerinde, alışılageldiği üzere ve genel bir kural olarak, yoğun bir spekülasyonun geliştiği görülür..."[20]

Her türlü bunalım —çoğu zaman ekonomik olmakla birlikte, ekonomik olmasa da— temerküz ve tekelleşme eğilimini büyük ölçüde artırmaktadır. bu vesileyle, Jeidels'in, çağdaş tekellerin tarihinde bir dönemeç oluşturan 1900 bunalımının önemi hakkındaki son derece zengin birkaç gözlemini analım:

"1900 bunalımı başladığı anda, temel sanayilerdeki dev işletmelerin yanısıra, sanayi atılımı dalgasının tepe noktalarında hayat hakkı bulmuş olan, bugünkü anlayışa göre modası geçmiş organizasyonlara sahip bir yığın "basit" (yani kombinalaşmamış) işletme vardı. Fiyatların düşmesi ve talebin azalması, bu "basit" işletmeleri, kombinalaşmış dev işletmeleri hiç etkilemeyen ya da çok kısa bir süre için etkileyen bir sefaletin içine attılar. Bu nedenle, 1900 bunalımı sanayide, 1873 bunalımının doğurduğu temerküzden çok daha güçlü bir temerküze yol açtı: 1873 bunalımı da, en iyi donanımlı işletmelerin belli bir ayıklanmasını gerçekleştirmişti, fakat bu ayıklama, o çağdaki teknik gelişim düzeyi veri olduğundan, bu bunalımı başarıyla atlatmış olan işletmelere tekel durumu sağlayamamıştı.

19 Liefmann, **Beteiligungs - und Finanzierungsgesellschaften**, (Anonim şirketler ve finans şirketleri), s. 434.

20 Liefmann, age, s. 465-466.

İşte bu kalıcı tekel [durumunun] yüksek bir düzeyinde demirçelik ve elektrik sanayilerindeki bugünkü dev işletmeler —kullandıkları tekniklerin alabildiğine karmaşıklığından, ileri derecede örgütlenmişliklerinden ve sermayelerinin gücünden ötürü— bulunurken daha düşük bir düzeyinde makina imalatı işletmelerinin, metalürjinin, ulaşımın vb. bazı dalları bulunmaktadır."[21]

Tekel! "Kapitalizmin gelişmesindeki en yeni evre"nin son sözü işte budur. Fakat bankaların oynadığı rolü hesaba katmazsak, günümüzdeki tekellerin gerçek gücü ve rolü hakkında son derece yetersiz, eksik ve sığ bir anlayışa sahip oluruz.

2. BANKALAR VE YENİ ROLLERİ

Bankaların ilk ve asal işlevi, ödemelerde aracı hizmeti görmekti. Bunu yaparken, bankalar aktif durumda olmayan para-sermayeyi aktif, yani kâr doğuran sermayeye dönüştürmekte ve çeşitli nakit gelirleri biraraya getirerek, kapitalist sınıfın kullanımına sunmaktadır.

Bankalar geliştikçe ve az sayıda kuruluş içinde temerküz ettikçe, mütevazi birer aracı olmayı bırakıp, gerek kapitalistlerin ve küçük patronların tümünün para-sermayesinin hemen hemen tamamını, gerekse kaynaklarının büyük bölümünü elleri altında bulunduran mutlak erke sahip tekeller haline gelmektedirler. Mütevazi bir aracılar kitlesinin, bir avuç tekelci haline bu dönüşümü, kapitalizmin, kapitalist emperyalizme dönüşümünün temel süreçlerinden birini oluşturmaktadır. Bu nedenle, her şeyden önce bankaların temerküzü üzerinde durmamız gerekmektedir.

21 Jeidels, age, s. 108.

1907-1908'de, Almanya her biri 1 milyon marktan fazla sermayeye sahip olan anonim şirket biçimindeki bankaların mevduat toplamı 7 milyar marka yükselmekteydi; daha 1912-1913'te, mevduat miktarı 9.8 milyara ulaşmaktaydı. O halde, mevduat miktarı, beş yılda, yüzde 40 oranında artmıştı; bu 2 milyar 800 milyonluk artışın 2 milyar 750 milyonu herbiri 10 milyon marktan fazla bir sermayeye sahip olan 57 banka arasında dağılmaktaydı. Mevduatların büyük ve küçük bankalar arasındaki dağılımı şöyleydi:[22]

Mevduat Toplamının Dağılımı (Yüzde Olarak)

YILLAR	9 Büyük Berlin Bankası	10 milyon marktan fazla sermayesi olan diğer 48 banka	1-10 milyonluk bir sermayesi olan 115	Küçük bankalar (sermayeleri 1 milyondan az)
1907-1908	47	32.5	16.5	4
1912-1913	49	36	12	3

İçlerinden yalnızca 9'u mevduat toplamının yaklaşık yarısını ellerinde toplamış olan büyük bankalar, küçük bankaları köşeye sıkıştırmıştır. Üstelik burada birçok nokta, örneğin bir dizi küçük bankanın büyük bankaların gerçek birer şubesi haline gelmesi vb. hesaba katılmaktadır. Bunlardan daha ileride söz edeceğiz.

1913 yılının sonunda, Schulze-Gaevernitz, 10 milyar marklık toplam mevduat üzerinden, 9 büyük Berlin bankasının mevduatlarını 5.1 milyar mark olarak tahmin etmekteydi. Aynı yazar, yalnızca mevduatları değil, fakat banka sermayelerinin bütününü gözönünde tutarak şunları yazmaktaydı: "1909 yılının sonunda, 9 büyük Berlin bankası, *kendilerine bağlı bankalarla birlikte* 11.3 milyar markı, yani Alman banka sermayesinin tümünün yaklaşık yüzde 83'ünü denetlemekteydi. *Kendilerine bağlı bankalarla birlikte*, yaklaşık olarak 3 Milyar Markı denetlemekte olan Deutsche Bank, tıpkı Prusya Devlet Demiryolları

22 Alfred Lansburgh, "Fünf Jahre deutsches Bankwesen", (Alman Bankacılığının 5 yılı) **Die Bank**, 1913, Sayı 8, s. 278.

İdaresi gibi, Eski Dünyanın en önemli sermaye birikimini ve ademi merkeziyetçi örgütünü oluşturmaktaydı."23

"Bağlı" bankalara ilişkin ibarenin altını çizdik, çünkü çağdaş kapitalist temerküzün en önemli belirgin özelliklerinden biri budur. Büyük işletmeler ve özellikle bankalar, küçükleri yalnızca tamamen yutma yöntemini kullanmazlar, bunların sermayelerine "iştirak ederek", hisse senetlerini satın alarak veya mübadele ederek, kredi sistemini kullanarak vb., bu küçük işletmeleri kendilerine "bağlarlar", tâbi kılarlar, "kendi" gruplaşmalarına veya kendi (teknik terimlerle ifade edersek) "konsorsiyum"larına dahil ederler. Profesör Liefmann, çağdaş "iştirak ve finansman şirketleri"nin[24] tasvirine 500 sayfalık kalın bir "yapıt" ayırmıştır; ne yazık ki yazar, genellikle kötü özümlenmiş bir takım ham belgelere, oldukça değersiz "teorik" kanaatler eklemektedir. Temerküz açısından bu "iştirakler" sistemi nereye varmaktadır; bankacılık dünyasının "önemli kişilerinden" biri olan Riesser'in büyük Alman bankaları hakkında yazdığı kitap, bunu, tüm diğerlerinden daha iyi göstermektedir. Ancak bu kitaptaki verileri incelemeden önce, "iştirakler" sistemine somut bir örnek verelim.

Deutsche Bank "grubu", bütün büyük banka gruplarının en büyüklerinden biri, belki de en büyüğüdür. Bu gruba dahil bütün bankaları birbirine bağlayan belli başlı bağları bir göz atışta kavrayabilmek için birinci, ikinci ve üçüncü dereceden "iştirakleri" veya aynı kapıya çıkan bir diğer deyişle, birinci, ikinci ve üçüncü dereceden bağımlılıkları (daha az önemli bankaların Deutsche Bank karşısındaki bağımlılıklarını) biribirinden ayırdetmek gerekir. Bu da bize aşağıdaki tabloyu vermektedir.[25]

Deutsche Bank'a "zaman zaman" ve "birinci dereceden bağımlı" olan 8 bankanın 3'ü yabancı bankadır: Biri Avusturya

23 Schulze-Gaevemitz, "Die Deutsche Kreditbank" (Alman Kredi Bankaları), **Grundrss der Sozialökonomik** (Toplumsal Ekonominin Ana Hatları), Tübingen, 1915, s. 12 ve 137.

24 Liefmann, ag, s. 212.

25 A. Lansburgh, "das Beteiligungssystem im deutschen Bankwesen", Alman bankacılığında iştiraklar sistemi), **Die Bank**, 1910, s. 500.

		1. derecede bağımlılık	2. derecede bağımlılık	3. derecede bağımlılık
Deutsche Bank'ın İştirakleri	Sürekli	17 banka	Bunların 9'u başka 34 bankaya iştirak etmektedir	Bunların 4'ü başka 7 bankaya iştirak etmektedir
	Belirsiz bir süre	5 banka		
	Zaman zaman	8 banka	Bunların 5'i başka 14 bankaya iştirak etmektedir	Bunların 2'si başka 2 bankaya iştirak etmektedir
	Toplam	30 banka	Bunların 14'ü başka 48 bankaya iştirak etmektedir	Bunların 6'sı başka 9 bankaya iştirak etmektedir

(Wiener Bankverein) ve ikisi Rusya ("Sibirya Ticaret Bankası" ve "Rus Dış ticaret Bankası") bankalarıdır. Toplam olarak, Deutsche Bank grubu, doğrudan veya dolaylı, tamamen veya kısmen 87 bankayı kapsamaktadır; —öz sermayesi ve denetlediği bankaların sermayesi olarak— elinin altında bulundurduğu sermayelerin tutarı 2 veya 3 milyar mark olarak tahmin edilebilir.

Böyle bir grubun başında yer alan ve devlet borçlanmaları gibi son derece önemli ve kârlı finans işlemleri için, kendinden biraz küçük yarım düzine bankayla anlaşmalara giren bir bankanın artık "aracı" rolünü gerilerde bırakıp bir avuç tekelcinin birliği haline geldiği açıktır.

Almanya'da, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başları-

Altı Büyük Berlin Bankası

Yıllar	Almanya'daki Şubeleri	Mevduat Sandıkları ve kambiyo büroları	Anonim Şirket halindeki Alman bankalarında sürekli iştirakler	Kuruluşlar Toplamı
1895	16	14	1	42
1900	21	40	8	80
1911	104	276	63	450

nda, bankacılık alanındaki temerküzün nasıl bir hızla gerçekleştiğini, Riesser'den özetleyerek aldığımız veriler (yukarıdaki tablo) göstermektedir.

Tüm ülkeyi saran ve tüm sermayeleri ve gelirleri merkezileştiren sıkı bir kanallar ağının binlerce ve binlerce dağınık işletmeyi, önce ulus çapında, daha sonra dünya çapında tek bir kapitalist ekonomiye dönüştürerek, nasıl büyük bir hızla yayıldığı görülmektedir. yukarıda adı geçen bölümde, Schulze-Gaevernitz'in, günümüz burjuva ekonomi-politiği adına sözünü ettiği "ademi-merkezileşme", gerçekte, önceleri göreceli olarak "bağımsız" ya da daha doğrusu yalnızca yerel önem taşıyan gitgide daha çok sayıda ekonomik birimin tek bir merkeze tabi kılınmasından ibaretti. Gerçekte bu, *merkezileşmedir*, dev tekellerin rolünün, öneminin ve gücünün artmasıdır.

Daha eski kapitalist ülkelerde, bu "banka ağı" daha da yoğundur. 1910'da, İrlanda da içinde olmak üzere, Büyük Britanya'da bütün bankaların toplam 7151 şubesi vardı. 4 büyük bankanın herbirinin 400'den fazla (447'den 689'a kadar), diğer 4'ünün 200'den fazla ve 11'inin 100'den fazla şubesi vardı.

Fransa'da üç önemli banka: Crédit Lyonnais, Comptoir National d'Escompte ve Société Generale işlemlerini ve şube ağlarını aşağıdaki gibi geliştirmişlerdi:[26]

Yıllar	Şube ve Mevduat Sandığı Sayısı			Sermaye (milyon frank)	
	Taşra	Paris	Toplam	Banka öz sermayesi	Sermaye olarak kullanılan mevduat
1870	47	17	64	200	427
1890	192	66	258	265	1245
1909	1033	196	1229	887	4363

26 Eugen Kaufmann, **Das französische Bankwesen**, (Fransız Bankacılığı), Tübingen, 1911, s. 356 ve 362.

Çağdaş bir bankanın "ilişkileri"ni karakterize etmek için, Riesser, Almanya'nın ve dünyanın en güçlü bankalarından biri olan (sermayesi 1914'te 300 milyon marka ulaşmaktaydı) Disconto-Gessellschaft'ın yolladığı ve aldığı mektupların sayısına işaret etmektedir:

	Gelen mektuplar	*Giden mektuplar*
1852	6135	6292
1870	85800	87513
1900	533102	626043

Büyük Paris bankası Crédit Lyonnais'deki cari hesap sayısı 1875'te 28.535 iken, 1912'de 633.539'u bulmuştur.[27]

Bu basit rakamlar, sermaye temerküzünün ve bankacılık işlemlerindeki artışın, bankaların oynadığı rolü nasıl köklü bir şekilde değişikliğe uğrattığını, belki de uzun açıklamalardan daha iyi göstermektedir. Dağınık haldeki kapitalistler, sonuçta yalnızca tek bir kollektif kapitalist haline dönüşmüşlerdir. Başlangıçta, banka, birçok kapitalistin cari hesaplarını tutarken, tamamiyle teknik ve yalnızca yardımcı işlemlerle uğraşır gibi gözükmekteydi. Fakat, bu işlemler muazzam boyutlara ulaştığında, bir avuç tekelci, tüm kapitalist toplumun hem ticari, hem de sınai işlemlerini kendine tabi kılar; çünkü bu bir avuç tekelci, bankalarla bağları, cari hesaplar ve diğer finans işlemleri sayesinde, önce filan ya da falan kapitalistin finans durumunu *kesinlikle bilebilir*, sonra onları *denetleyebilir*, kredileri genişleterek veya kısarak, kolaylaştırarak ve zorlaştırarak onlar üzerinde etki yapabilir ve, nihayet, bu kapitalistlerin kaderlerini *bütünüyle belirleyebilir*, işletmelerinin gelirlerini belirleyebilir, sermayeden yoksun kılabilir veya sermayelerini hızlı bir şekilde, korkunç oranlarda büyütmelerine olanak sağlayabilir vb..

Az önce, Berlin'deki Disconto-Gessellschaft'ın 300 milyon marklık sermayesinden söz ettik. Disconto-Gesselllschaft'ın sermayesindeki bu artış, en büyük iki Berlin bankası, yani Deutsche Bank ile Disconto-Gessellschaft arasındaki hegemonya mücade-

27 Jen Lescure, **L'épargne en France**, (Fransa'da Tasarruf), Paris, 1914, s. 52.

lesinin basamaklarından biri oldu. 1870'de Deutsche Bank işe yeni başlamaktaydı ve ancak 15 milyon marklık bir sermayesi vardı, oysa diğerinin sermayesi 30 milyona yükselmekteydi. 1908'de birincinin 200 milyonluk, ikincinin 170 milyonluk sermayesi vardı. 1914'te, birincisi, sermayesini 250 milyon marka çıkardı; ikincisi ise, birinci derecede öneme sahip başka bir büyük bankayla, Schaffhausen Bankverein'la kaynaşarak sermayesini 300 milyon marka çıkardı. Ve elbette, bu hegemonya mücadelesi, iki banka arasında gitgide daha sık ve daha uzun ömürlü "anlaşmalar"la atbaşı gitmektedir. Bankalardaki bu gelişim —ekonomik sorunları, en ılımlı ve en kılı kırk yaran burjuva reformizminden bir adım bile ileri gitmeyen bir bakış açısıyla ele alan— bankacılık uzmanlarını aşağıdaki sonuçlara varmaya zorlamaktadır.

Disconto-Gessellschaft'ın sermayesini 300 milyona çıkartması konusunda Alman dergisi Die Bank şunları yazmaktaydı: "Başka bankalar da aynı yolu izleyeceklerdir ve şimdi Almanya'yı ekonomik bakımdan yöneten 300 kişi, zamanla, 50'ye, 25'e, hatta daha da aza inecektir. Çağımızdaki temerküz hareketinin kendini bankalarla sınırlamasını beklemek yersizdir. Bankalar arasındaki sıkı bağlantılar, doğal olarak, bu bankaların himayesi altında bulunan sanayi konsorsiyumlarının birbirleriyle yakınlaşmasına yol açmaktadır... Güzel bir sabah, uyandığımızda çevremizde tröstlerden başka bir şey göremeyip çok şaşıracağız; özel tekellerin yerine, bir takım devlet tekellerini koyma gerekliliğiyle karşı karşıya kalacağız. Bununla birlikte, esas itibarıyla, kendimizi, sermaye piyasasının işleyişi tarafından biraz hızlandırılmış bir biçimde, olayların kendiliğinden gelişmesine göz yummuş olmaktan başka bir şeyle de suçlayamayacağız."[28]

İşte burjuva gazeteciliğinin acizliğine iyi bir örnek; burjuva bilimi ise, bu gazetecilikten yalnızca daha az içten olmakla ve sorunların özünü gizleme, ağaçlarla ormanı maskeleme eğilimiyle ayrılmaktadır. Temerküzün sonuçlarına "şaşırmak", bundan kapitalist Almanya hükümetini veya kapitalist "toplumu" ("kendimizi" "sorumlu tutmak"; "kartel" uzmanı Alman Tschi-

28 A. Lansburgh, "Die Bank mit den 300 Millionen", (300 milyonluk banka), **Die Bank**, 1914, 1, s. 246.

erchky'nin, Amerikan tröstlerinden ürküp Alman kartellerini —sözde "teknik ve ekonomik ilerlemeyi tröstler kadar aşırı ölçüde çabuklaştırma gücüne sahip olmadıkların"dan[29]— onlara "tercih etmesi" gibi, hisse senedi kullanımının, temerküzü "çabuklaştırması"ndan ürkmek... bütün bunlar, acizlik belirtisi değil midir?

Fakat olgular hükmünü yürütmekten geri kalmamaktadır. Almanya'da tröst yoktur; "yalnızca" karteller vardır; ama Almanya sermayenin çok çok 300 önde gelen temsilcisi tarafından *yönetilmektedir* ve bu sayı sürekli olarak azalmaktadır. Her halükarda, bankacılık hukuku ne olursa olsun bütün kapitalist ülkelerde bankalar, sermayelerin temerküzü ve tekellerin oluşması sürecini hissedilir derecede güçlendirip hızlandırmaktadır.

Yarım yüzyıl önce, Marks *Kapital*'de (Rusça çevirisi, 3. kitap, 2. bölüm, s. 144) şöyle yazmaktaydı: "Bankalarla birlikte, toplumsal ölçekte, üretim araçlarının genel bir muhasebesinin ve genel bir dağılımının biçimi, ama yalnızca biçimi ortaya çıkar." Banka sermayesinin artışı hakkında vb. verdiğimiz rakamlar, bize, *bütünüyle* kapitalist sınıfın ve hatta yalnızca kapitalist sınıfın da değil, [daha geniş toplum kesimlerinin] bu "genel muhasebesini" somut olarak göstermektedir; çünkü bankalar, geçici bir süre için de olsa, küçük patronlardan, memurlardan ve işçilerin ince üst tabakasından gelen para biçimindeki gelirleri de toplarlar. En önemlilerinin sayısı Fransa'da 3 ile 6, Almanya'da 6 ile 8 olan ve milyarları ellerinde tutan çağdaş bankaların gelişiminin *verdiği sonuç*, tamamen biçimci bir bakış açısından, "üretim araçlarının genel dağılımı"dır.

Fakat üretim araçlarının bu dağılımının *içeriğine* gelince, bunun hiç de "genel" bir yanı yok; bu dağılım özeldir, yani —nüfusun büyük kitlesinin yaşamsal gereksinimlerini ancak karşıladığı ve "ağır sanayi"nin diğer sanayi dallarını haraca kesmesinin yanısıra tarımın tümüyle gelişiminin onmaz bir biçimde sanayinin gerisinde kaldığı koşullarda faaliyet gösteren— büyük

29 S. Tschierschky, age, s. 128.

sermayenin ve, ilk başta da, en büyük sermayenin, yani tekelci sermayenin çıkarlarına uygundur.

Kapitalist ekonominin toplumsallaşmasında, tasarruf sandıkları ve P.T.T. idareleri de, bankalarla rekabet etmeye başlamaktadır. Tasarruf sandıkları ve P.T.T. idareleri, daha "ademi merkeziyetçi", yani etkileri daha geniş kesimlere yayılan kuruluşlardır. Bir Amerikan kurulu, bankalardaki ve tasarruf sandıklarındaki mevduatların karşılaştırmalı gelişimi üzerine aşağıdaki verileri toplamıştır:[30]

Mevduat (Milyar Mark)							
Ülkeler	Britanya		Fransa		Almanya		
Yıllar	*A*	*B*	*A*	*B*	*A*	*C*	*B*
1880	8.4	1.6	(?)	0.9	0.5	0.4	2.6
1888	12.4	2.0	1.5	2.1	1.1	0.4	4.5
1908	23.2	4.2	3.7	4.2	7.1	2.2	13.9

A: Bankalar, B: Tasarruf Sandıkları, C: Kredi Şirketleri

Mevduatlar üzerinden yüzde 4 ile 4.25 bir faiz veren tasarruf sandıkları, sermayeleri için "kârlı" plasmanlar aramak, senetler, ipoteklerle vb. ilgili işlemlere atılmak zorundadırlar. Bankalar ile tasarruf sandıkları arasındaki sınır çizgileri "gitgide silinmektedir". Örneğin Bochum ve Erfurt Ticaret Odaları, tasarruf sandıklarının, senet kırmak gibi "saf" bankacılık işlemlerine girişimlerinin "yasaklanmasını" talep etmekte ve P.T.T. idarelerinin "bankacılık" faaliyetinin sınırlandırılması konusunda ısrar etmektedir.[31] Banka ilahları, sanki devlet tekelinin bu alanda bir çatlak bulup içeri sızmasından endişe etmektedirler. Ancak

30 **Statistics of the National Monetary Commission** (Ulusal Para Kurulu İstatistikleri), aktaran: **Die Bank**, 1910, 2, s. 1200.

31 **Die Bank**, 1913, s. 811, 1022; 1914, s. 713.

şurası da açık ki, bu endişe aynı idare biriminin iki ayrı bürosunun şeflerinin girişebilecekleri bir rekabetin çerçevesini aşmamaktadır; çünkü bir yandan, tasarruf sandıklarına emanet edilen milyarları, son tahlilde, gerçekte elleri altında bulunduranlar, her zaman banka sermayesinin *aynı* önde gelen temsilcileridir; diğer yandan, kapitalist toplumda devlet tekeli, şu veya bu sanayi dalında, iflas etmek üzere olan milyonerlerin gelirlerini arttırmanın ve teminat altına almanın bir yolundan başka bir şey değildir.

Serbest rekabetin hüküm sürdüğü eski kapitalizmin, tekelin hüküm sürdüğü yenisiyle değişmesi, özellikle Borsa'nın öneminin azalmasını beraberinde getirdi. *Die Bank* dergisi şunları yazmaktadır: "Borsa, eskiden, bankalar henüz emisyonu yapılmış kıymetlerin büyük bölümünü, müşterileri arasında plase edemezken, [sahip olduğu] mübadelelerin vazgeçilmez aracısı olma [konumunu] uzun zamandır kaybetmiştir."[32]

"Her banka bir borsadır ve banka ne denli önemli olursa ve bankacılık işlemlerinde temerküz ne denli büyük ilerlemeler kaydederse, bu çağdaş vecize de o denli doğrudur."[33] "Eğer eskiden, 1870'lerde gençlik aşırılıklarıyla birlikte, (1873 Çöküntüsü'ne, Grunderzeit rezaletlerine[34] vb. "ince" bir ima) Borsa, Almanya'nın sanayileşme çağını açmışsa da, bugün bankalar ve sanayi kendi göbeklerini kendileri kesebilirler. Büyük bankalarımızın Borsa üzerindeki egemenliği... alabildiğine örgütlü Alman sanayi devletinin ifadesinden başka bir şey değildir. Bundan böyle, otomatik olarak işleyen ekonomik yasaların alanı kısıtlandıkça ve bankaların bilinçli düzenleme alanı büyük ölçüde genişledikçe, ulusal ekonomi konusunda birkaç yöneticiye düşen sorumluluk da geniş ölçüde artar." İşte, Alman profesörü

32 Age, 1914, 1, s. 316.

33 Dr. Oscar Stillich: **Geld und Bankwesen** (Para ve Bankacılık), Berlin 1907, s. 169.

34 **Gründerzeit rezaletleri:** (Kurucusu Alman Gründer'in adından gelir). 70 yıllarının başlarında, Almanya'da anonim şirketlerin hızla çoğaldığı dönemde cereyan etmiştir. Bu olay bir yandan burjuva iş adamlarını zenginleştiren hileli işlemleri, öte yandan, toprak ve borsa kıymetleri üzerinde sınırsız bir spekülasyonu beraberinde getirdi. (FYN).

Schulze-Gaevernitz'in, bütün ülkelerin emperyalistlerince bir otorite kabul edilen ve bir "ayrıntı"yı, yani bankalar aracılığıyla yapılan bu "bilinçli düzenleme"nin aslında, halkın "alabildiğine örgütlü" bir avuç tekelci tarafından soyulması olduğunu gizlemeye çalışan Alman emperyalizminin bu savunucusunun söyledikleri bunlar.[35] Bir burjuva profesörünün görevi, tüm mekanizmayı açığa çıkarmak ve banka tekelcilerinin başvurduğu tüm üçkağıtları sergilemek değil, fakat tersine bu tekelcileri masum havalarda takdim etmektir.

Aynı biçimde, tersine daha fazla otorite sahibi bir iktisatçı ve "bizzat bir banker" olan Riesser, reddedilmesi olanaksız olgular karşısında anlamsız laflarla işin içinden sıyrılmaktadır: "Borsa, tüm ekonomi için ve özel olarak da kıymetlerin dolaşımı için kesinlikle vazgeçilmezliğini, yani gerçekte yalnızca ölçü aletlerinin en hassası olma değil, fakat aynı zamanda kendine yönelik ekonomik hareketlerin hemen hemen otomatik düzenleyicisi olma özelliğini de gitgide kaybetmektedir."[36]

Bir diğer deyişle, eski kapitalizm, serbest rekabet kapitalizmi, kendisinin vazgeçilmez bir düzenleyicisi olan Borsa'yla birlikte ebediyen yok olmaktadır. Gözle görülür geçiş öğelerini kapsayan yeni bir kapitalizm serbest rekabet ile tekel arasında bir çeşit bileşim, onun yerini almaktadır. [Bu noktada] Bir soru kendiliğinden ortaya çıkmaktadır: Çağdaş kapitalizmin oluşturduğu bu geçiş *ne'ye doğru* "gelişmektedir"? Ancak, burjuva bilim adamları bu soruyu ortaya koymaktan korkmaktadırlar.

"30 yıl önce, "işçilerin" bedensel çalışmasının dışındaki ekonomik çabanın onda dokuzunu, serbest rekabet halindeki işverenler yerine getirirdi. Günümüzde, ekonomideki bu zihinsel çabanın onda dokuzunu memurlar yerine getirmektedir. Bankacılık bu gelişimin başını çekmektedir."[37] Schulze-Gaevernitz'in bu itirafı, bizi, bir kez daha, emperyalizm aşamasına ulaşmış çağdaş kapitalizmin oluşturduğu bu geçiş fenomeninin

35 Schulze-Gaevernitz, "Die Deutsche Kreditbank" (Alman Kredi Bankası), **Grundriss der Sozialökonomik**'den, Tübingen, 1915, s. 101.

36 Riesser, age, 4. basım, s. 629.

37 Schulze-Gaevernitz, age, s. 151.

ne'ye doğru geliştiği sorusuna götürmektedir.

Temerküz sürecinin bir sonucu olarak, tüm kapitalist ekonominin başında yer almayı sürdüren birkaç banka arasında, doğal olarak tekel anlaşmaları ve bir banka tröstü doğrultusunda gitgide daha belirgin bir eğilim görülmektedir. Amerika'da, 11 milyar markhk sermayeye hükmeden artık 9 büyük banka değil, mültimilyoner Rockfeller'ın ve Morgan'ın 2 çok büyük bankasıdır.[38] Almanya'da, Schaaffhaussenscher Bankerein'in Disconto-Gesellschaft tarafından, daha yukarıda işaret ettiğimiz yutulması, Borsacıların çıkarlarının hizmetindeki gazete *Frankfurter Zeitung* tarafından şöyle değerlendirilmekteydi:

"Bankaların gitgide büyüyen temerküz hareketi, genel olarak kredi talebinde bulunabilecek kuruluşlar çemberini daraltmaktadır ve, bu da, büyük sanayinin az sayıda banka grubu karşısında bağımlılığının artması sonucunu getirmektedir. Sanayi ile finans dünyası arasındaki sıkı ilişki, banka sermayesine gereksinim duyan sanayi şirketlerinin hareket serbestisini kısıtlamaktadır. Bu nedenle, büyük sanayi, bankaların artan tröstleşmesini (tröstler halinde gruplaşma veya tröstlere dönüşme) karışık duygularla izlemektedir; gerçekten de, büyük banka konsorsiyumlarının birbirleriyle rekabeti sınırlamayı amaçlayan bir takım anlaşma girişimlerine birçok kez tanık olunmuştur."39

Bankalar ile sanayi arasında varolan sıkı bağa gelince, bankaların yeni rolü, belki de en açık biçimde bu alanda kendini göstermektedir. Şayet bir banka, bir sanayicinin senetlerini kırar, ona cari bir hesap açar vb. ise, bu işlemler, teker teker ele alındığında, bu sanayicinin bağımsızlığını bir nebze bile azaltmaz ve banka mütevazi aracılık rolünü aşmaz. Ancak, eğer bu işlemler çoğalır ve düzenli olarak yerleşirse, eğer banka, elleri arasında muazzam miktarlarda sermaye "toplarsa", eğer bir işletmenin cari hesaplarının tutulması, bankaya, müşterinin ekonomik durumunu gitgide daha geniş ve kesin bir biçimde bilme olanağını sağlarsa (zaten olan da budur), bunun sonucu olarak, sanayi kapitalistinin banka karşısındaki bağımlılığı gitgide daha tam hale gelir.

38 **Die Bank**, 1912, 1, s. 435.

Aynı zamanda, bankalar ile büyük sanayi ve ticaret işletmeleri arasında, deyim yerindeyse, kişisel bir birleşme gelişmektedir; hisse senetlerinin alımı; banka müdürlerinin, sanayi ve ticaret işletmelerinin Denetim (veya Yönetim) Kurulları'na girmeleri ve bunun tersi sayesinde, bankalar ile bu işletmelerin kaynaşması gelişmektedir. Alman iktisatçısı Jeidels, sermayenin ve işletmelerin bu temerküz biçimi hakkında oldukça ayrıntılı veriler toplamıştır. Berlin'in en büyük bankalarından altısı müdürleri tarafından 344 ve yönetim kurulu üyeleri tarafından da 407 sanayi şirketinde, yani toplam 751 şirkette temsil edilmekteydi. Bu şirketler, ticaretin ve sanayinin, sigortacılık, ulaşım, lokantacılık, tiyatro, sanatsal üretim vb. çok çeşitli alanlarına yayılmışlardı. Diğer yandan (1910'da) bu aynı 6 bankanın Denetim Kurulları'nda en büyük sanayicilerden 51'i yer almaktaydı; bunlardan biri Krupp firmasının müdürü, bir diğeri büyük denizcilik kumpanyası "Hapag'ın (Hamburg-Amerika Hattı) müdürü vb. vb. idi. 1895'ten 1910'a kadar bu 6 bankadan her biri, yüzlerce sanayi şirketinin (1895'te 281 iken, 1910'da 419) hisse senedi ve tahvil emisyonuna iştirak etmişlerdi.[40]

Bankalar ile sanayinin "kişisel birleşme"si, her birinin hükümetle "kişisel birleşme"siyle tamamlanıyordu. Jeidels şunları yazmaktadır: "Denetim Kurullarındaki mevkiler, çok ünlü şahsiyetlere ve yetkililerle ilişkileri hatırı sayılır derecede kolaylaştırabilecek (!!) olan eski devlet memurlarına rahatça sunulmaktadır..." "Büyük bir bankanın Denetim Kurulunda, genellikle, bir parlamento üyesine veya Berlin Belediye Meclisinden bir üyeye rastlanır."

O halde, büyük kapitalist tekellerin oluşturulması ve, deyim yerindeyse, geliştirilmesi, bütün "doğal" ve "doğal olmayan" yollardan tam gaz devam etmektedir. Bu da, sonuç olarak, çağdaş kapitalist toplumun birkaç yüz finans kralı arasında sistematik bir işbölümünü gerektirir.

"(Bankaların Denetim Kurullarına vb. giren) Bazı büyük sanayicilerin faaliyet alanındaki bu genişlemeye ve taşradaki banka müdürlerine belli bir sanayi bölgesi verilmesine paralel ola-

40 Jeidels, age; Riesser, age.

rak, büyük bankaların yöneticileri arasında bir çeşit uzmanlaşma ortaya çıkmaktadır. Böylesi bir uzmanlaşma, genel olarak, ancak büyük bankalarda ve özellikle, eğer bu bankaların sanayi dünyası içinde geniş ilişkileri varsa, olanaklıdır. Bu işbölümü iki yönde olmaktadır: Bir yandan, sanayiyle olan bütün ilişkiler o alanda uzman bir müdürün sorumluluğuna bırakılmıştır; diğer yandan, her müdür, üretimi ve çıkarları birbirine bağlı tek tek işletmelerin veya işletme gruplarının denetimini üstlenmektedir"... (Kapitalizm daha şimdiden, değişik işletmeler üzerinde örgütlü *denetim kurma* noktasına gelmiştir)... "Bir müdürün uzmanlık alanı Alman sanayii, hatta bazen yalnızca Batı Alman sanayiidir" (Batı Almanya, ülkenin en sanayileşmiş bölgesidir); "başka müdürlerin uzmanlık alanları, başka devletlerle ve dış ülkeler sanayiyle ilişkiler, sanayicilerin ve başkalarının kişilikleriyle ilgili istihbarat vb., Borsa sorunları vb. olmaktadır. Ayrıca, banka müdürlerinden her biri, çoğunlukla özel bir bölgenin veya özel bir sanayi dalının kendi sorumluluğu altına bırakıldığını görmektedir; biri, esas olarak elektrik şirketlerinin Denetim Kurulları'nda çalışır; bir diğeri kimya fabrikalarında, bira fabrikalarında veya şeker rafinelerinde; başka biri ise tekbaşlarına kalmış birkaç işletmede ve aynı zamanda, sigorta şirketlerinin Denetim Kurulları'nda çalışır... Kısacası, büyük bankaların işlemlerinin çapı ve çeşitliliği arttığı oranda, yöheticiler arasında, onları, deyim yerindeyse, saf bankacılık işlemlerinin biraz üstüne çıkarabilmeyi, sanayinin gerek genel düzeydeki, gerekse çeşitli dallarıyla ilgili özel sorunlarda daha uzman ve daha iyi hüküm verebilir hale getirmeyi, onları bankanın sanayi alanındaki etki çemberi içinde daha yetkin bir biçimde faaliyet göstermeye hazırlamayı amaç edinen (ve bu sonucu veren) bir işbölümü güçlenmektedir. Bu bankacılık sistemi, Denetim Kurullarına sanayiyle yakından ilgili kişileri, sanayicileri, eski memurları ve özellikle de demiryollarının, madenlerin idaresinde hizmet görmüş olanlarını seçme eğilimiyle tamamlanır." vb.[41]

Fransız bankalarında da, çok küçük değişikliklerle, benzer bir idari yapıya rastlanmaktadır. Örneğin, en büyük üç Fransız ban-

41 Jeidels, age, s. 156-157.

kasından biri olan Crédit Lyonnais, sürekli olarak 50'den fazla mühendis, istatistikçi, iktisatçı, hukukçu vb. çalıştıran ve varlığını sürdürmesi için yılda 600 ile 700 bin frank harcanan özel bir finans araştırmaları servisi kurmuştur. Bu servis de, kendi içinde 8 kısma ayrılmıştır; birincisi özellikle sanayi işletmeleriyle ilgili bilgiler toplamakla yükümlüdür; ikincisi genel istatistikleri, üçüncüsü demiryolları ve denizcilik kumpanyalarını, dördüncüsü menkul kıymetleri, beşincisi finans raporlarını vb. inceler.[42]

Buradan çıkan sonuç, bir yandan banka sermayesi ile sanayi sermayesi arasında gitgide daha tam bir kaynaşma, veya N. Buharin'in pek yerinde deyimiyle, içiçe girmesi ve diğer yandan, bankaların, kelimenin en has anlamıyla "evrensel bir karakter" gösteren birer kuruluş haline dönüşmeleridir. Bu konuda, sorunu en iyi incelemiş kişi olan Jeidel'in yazdıklarını aynen tekrarlamayı gerekli görmekteyim:

"Sanayi ilişkilerinin bütünlükleri içinde incelenmesi, sanayie yönelik olarak çalışan finans kuruluşlarının *evrensel karakterini* tespit etmemizi olanaklı kılmaktadır. Diğer banka türlerinin tersine, bazı yazarların, bankaların, toprağın ayaklarının altından kaymaması için belirli bir alanda veya belirli bir sanayide ihtisaslaşması gerektiği yolunda formüle ettikleri zorunlulukların tersine, büyük bankalar, üretim yeri ve türü açısından en değişik sanayi işletmeleriyle ilişkilerini olanakları ölçüsünde artırmaya ve değişik bölgeler veya değişik sanayi dalları arasında sermaye dağılımında varolan ve açıklaması çeşitli işletmelerin tarihinde yatan eşitsizlikleri gitgide ortadan kaldırmaya çabalamaktadırlar." "Bir eğilim, sanayiyle ilişkileri yaygınlaştırmak, bir başkası da bu ilişkiyi sürekli ve yoğun kılmaktır; her iki eğilim de 6 büyük banka tarafından, tamamen değilse bile, en azından hatırı sayılır oranlarda ve eşit derecede uygulanmaktadır.

Sanayi ve ticaret çevrelerinin, sık sık bankaların "terörizm"inden yakındıkları duyulmaktadır. Ve böyle yakınmalara şaşırmamak gerekir, çünkü, aşağıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere, büyük bankalar "komuta etmektedirler". 19 Kasım 1901'de, Ber-

42 E. Kaufmann'ın, Fransız bankaları üzerine makalesi, **Die Bank**, 1909, sayı 2, s. 851 vd.

lin "D" bankalarından biri (Adı D ile başlayan 4 büyük bankaya bu isim verilmekteydi) Alman Merkez-Kuzeybatı Çimento Sendikası'nın Yönetim Kurulu'na aşağıdaki mektubu göndermişti: "Bu ayın 18'inde filanca gazetede yayımladığınız ilandan anlaşıldığı kadarıyla, sendikamızın, bu ayın 30'unda yapılması kararlaştırılan önümüzdeki genel kurulunda, işletmeniz için, bizim kabul edemeyeceğimiz değişiklikler meydana getirebilecek bir takım önlemler alınması olasılığını göz önünde tutmak zorunda olduğumuz ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, size açılmış bulunan krediyi, bugünden itibaren büyük üzüntüyle kesmek zorundayız.

Bununla brlikte, bu genel kurul bizim tarafımızdan kabul edilemeyecek önlemler almazsa ve gelecek için özlenen teminatları elde edebilirsek, sizinle, yeni bir kredinin açılması konusunda görüşmelere tamamen hazır olduğumuzu bildiririz."[43]

Gerçekte, burada büyük sermaye tarafından ezilen küçük sermayenin geleneksel yakınmasıyla karşı karşıyayız; ne var ki bu kez "küçük" sermaye kategorsine düşmüş olan bütünüyle bir işveren sendikasıdır. Küçük ve büyük sermaye arasındaki eski mücadele tekrar, ancak bu kez yeni ve çok yüksek gelişim düzeyinde başlamaktadır. Milyarları elleri altında bulunduran büyük bankaların, teknik ilerlemeyi de, eskileriyle hiçbir biçimde karşılaştırılamayacak araçlarla hızlandırma yeteneğinde olduğu açıktır. Örneğin, bankalar, çalışmalarından elbette yalnızca "dost" sanayi işletmelerinin yararlanabileceği özel teknik inceleme kurumları oluşturmaktadırlar. Bunlar arasında "Elektrikli Demiryollarını İnceleme Kurumu"nu, "Bilimsel ve Teknik Araştırma Merkez Bürosu"nu vb. sayabiliriz.

Bizzat büyük bankaların yöneticileri de, ulusal ekonomide oluşmakta bulunan yeni koşulları görmezlikten gelemezler, ama bu olgular karşısında güçsüzdürler.

Jeidels şunları yazmaktadır: "Bu son yıllar boyunca, büyük bankaların yönetimlerindeki ve Denetim Kurullarındaki makam değişikliklerini incelemiş bulunan hiç kimse, iktidarın, sanayi-

43 Dr. Oscar Stillich: **Geld und Bankwesen** (Para ve Bankacılık), Berlin, 1907, s. 147-148.

nin genel gelişmesine büyük bankaların aktif bir biçimde müdahale etmesinin kaçınılmaz ve gitgide acilleşen bir görev olduğunu düşünen kişilerin eline yavaş yavaş geçmekte olduğunu görmezlikten gelemez. Bu yeni kişiler ile eski banka müdürleri arasında, mesleki düzeyde ve sık sık da kişisel düzeyde anlaşmazlıklar giderek artmaktadır. Temelde söz konusu olan, kredi kuruluşları olarak bankaların, sınai üretim sürecine müdahalelerinden dolayı bir kayba uğrayıp uğramayacaklarını, kredi aracısı rolleriyle hiçbir ilişkisi olmayan ve kendilerini ticari dalgalanmaların beklenmedik etkilerine geçmişe göre çok daha açık olduğu bir alana sürükleyen bir faaliyet alanı için sınanmış ilkelerini ve emin bir kârı feda edip etmeyeceklerini bilme sorunudur.

Birçok yaşlı banka müdürü bu görüştedir, ancak, gençlerin çoğu sanayiyle ilgili sorunlara aktif olarak müdahale etmeyi, bir yandan çağdaş büyük sanayinin günümüzdeki gelişimine, diğer yandan çağdaş büyük bankaların ortaya çıkışına ve bankacılığın sanayiye yönelik teşebbüsüne yol açmış bulunan zorunluluğu andırır bir zorunluluk olarak görmektedirler. Her iki taraf, ancak bir tek noktada, büyük bankaların yeni faaliyetlerinde ne katı ilkelere ne de somut bir amaca yer olmadığında anlaşabilmektedirler."[44]

Eski kapitalizm zamanını doldurmuştur. Yenisi ise, bir geçiş oluşturmaktadır. Tekel ile serbest rekabeti 'uzlaştırma"yı hedefleyen "katı ilkeler ve somut bir amaç" aramanın başarısızlığa mahkum olduğu açıkça görülmektedir. Uygulayıcıların itirafları, Schulze-Gaevernitz, Liefmann ve benzeri "teorisyenler" gibi, savunucularının "örgütlü" kapitalizmin cazibesine ilişkin resmi övgülerine hiç de benzememektedir.

Büyük bankaların "yeni faaliyeti" kesin olarak, tam hangi dönemde kendini dayatmıştır? Bu önemli soruya, Jeidels'te oldukça kesin bir cevap bulunmaktadır.

Sanayinin yeni konusuyla, yeni biçimleriyle ve yeni organlarıyla, yani hem merkeziyetçi hem de ademi-merkeziyetçi anlayışla örgütlenmiş büyük bankalarla ilişkileri, ulusal ekonomi-

44 Jeidels, age, s. 183-184.

nin belirgin olguları olarak 1890'lardan öncelere hemen hemen hiç uzanmaz. Hatta bir anlamda, bu başlangıç tarihi, bankaların sanayi politikasından kaynaklanan bir takım nedenlerle, ilk kez olarak ademi merkeziyetçi yeni bir örgütlenmeye yol açan işletmelerarası büyük çapta "kaynaşma"ların oluştuğu 1897 yılına kadar götürülebilir. Ve hatta bu başlangıç daha da yakın bir tarihe çıkarılabilir; çünkü bir yandan sanayide ve bankacılık alanında temerküz sürecini muazzam ölçüde hızlandırıp şiddetlendiren bu süreci pekiştiren, öte yandan bankaların sanayiyle bağını, ilk kez, gerçekten büyük bankaların tekeli haline dönüştüren ve nihayet bu ilişkileri hissedilir derecede daha sıkı ve daha güçlü hale getiren 1900 bunalımı olmuştur.[45]

Böylece, 20. yüzyıl, eski kapitalizmin yerini yenisine bıraktığı, genel olarak sermayenin egemenliğinin yerini finans sermayesi egemenliğinin aldığı dönemeci belirler.

3. FİNANS SERMAYESİ VE FİNANS OLİGARŞİSİ

"Sanayi sermayesinin gitgide büyüyen bir bölümü" diye yazmaktadır Hilferding, "bu sermayeyi kullanmakta olan sanayicilere ait olmaktan çıkmaktadır. Bu sanayiciler, sermayey kullanma olanağını, ancak —bu sermayenin sahiplerini sanayiciler karşısında temsil eden— banka kanalıyla sağlamaktadırlar. Kaldı ki, banka, sermayesinin gitgide daha büyük bir bölümünü sanayiye yatırmadan edemez. Banka, böylece, gitgide daha çok bir sanayi kapitalisti haline gelmektedir. Böylece sanayi sermayesine dönüşen bu banka sermayesini —yani bu para-sermayeyi— ben "finans sermayesi" olarak adlandırıyorum." "O halde, finans sermayesi, bankaların eli altında bulunan ve sanayiciler ta-

45 Age, s. 181.

rafından kullanılan bir sermayedir."[46]

Bu tanım, son derece önemli bir olguyu, yani üretimde ve sermayede —tekeli doğuran ve hatta daha şimdiden doğurmuş olma noktasına varan— artan temerküzü es geçtiği ölçüde eksiktir. Yine de, Hilferding'in genel olarak açıklamasının tümü ve daha özel olarak da, bu tanımı aldığımız bölümden önceki iki bölüm, kapitalist tekellerin rolünü vurgulamaktadır.

Üretimin temerküzü ve bunun sonucu olarak tekellerin ortaya çıkması; bankalar ile sanayinin kaynaşması veya içiçe geçmesi; işte, finans sermayesinin oluşum tarihi ve finans sermayesi kavramının içeriği budur.

Şimdi, kapitalist tekeller tarafından uygulanan "sevk ve idare"nin, mal üretimi ve özel mülkiyet genel düzeni çerçevesinde, nasıl kaçınılmaz olarak bir finans oligarşisinin hakimiyetine yol açtığını göstermeliyiz. Riesser, Schulze-Gaevernitz, Liefmann vb. Alman —ve hatta diğer uluslardan— burjuva bilim temsilcilerinin hepsinin, emperyalizmin ve finans sermayesinin savunucuları olduğuna işaret edilmelidir. Bu kişiler, bu oligarşinin oluşum "mekanizma"sını, kullandığı yöntemleri, onun "meşru ve gayrimeşru" gelirlerinin çapını, parlamentolarla bağlantılarını vb., vb. açığa çıkarmak şöyle dursun, bütün bunları gölgelemeye ve örtbas etmeye çabalamaktadırlar. Bu kişiler, o "yere batası soruları" savuşturabilmek için, belirsiz olduğu kadar şaşalı cümleler kullanmaya, banka müdürlerinin "sorumluluk duygusu"na çağrılarda bulunmaya, Prusyalı memurların "görev duygusu"na övgüler düzmeye, "gözetim" ve "düzenleme" konularındaki gülünç yasa tasarılarındaki safsataları ciddi ciddi analiz etmeye Profesör Liefmann'ın aşağıdaki, şaşılacak derecede saçma "bilimsel" tanımı gibi teorik budalalıklara başvurmaktadırlar: ..."*Ticaret, eşyaları toplayıp, muhafaza etmeyi ve kullanıma sunmayı hedefleyen bir sanayi faaliyetidir.*"[47] (İtalikler profesörün kitabındandır.) Bu tanımdan, ticaretin, daha mübadele nedir bilmeyen ilkel insanlar arasında da varolduğu ve sosyalist toplumda da varlığını sürdüreceği (!) sonucu çıkmaktadır!

46 R. Hilferding, **Finans Sermayesi**, Moskova, 1912, s. 338-339.

47 R. Liefmann, age, s. 476.

Bununla birlikte, finans oligarşisinin korkunç egemenliğiyle ilgili korkunç olgular o denli gözler önündedir ki, tüm kapitalist ülkelerde, Fransa'da ve Almanya'da olduğu kadar Amerika'da da, *burjuva* bakış açısını benimsemekle birlikte, finans oligarşisinin aşağı yukarı gerçeğe uygun bir tablosunu çizen ve ona —elbette küçük-burjuvaca— eleştiri getiren tüm bir yazın ortaya çıktı.

Her şeyden önce, yukarıda kısaca sözünü ettiğimiz "iştirakler sistemi"ne büyük bir önem atfedilmektedir. Bu konuya dikkati çeken ilk kişilerden biri, belki de ilki olan Alman iktisatçısı Heymann'ın, öze ilişkin açıklaması şöyle:

"Konsorsiyumun başı, temel şirketi —kelimesi kelimesine "ana-şirket"i— denetler; bu temel şirket de, kendine bağımlı şirketlere —"kız-şirketler"e— hükmeder; bu bağımlı şirketler de diğer bağımlı şirketlere —"torun-şirketler"e— hükmeder vb. Bu yolla, çok büyük bir sermayeye sahip olmadan üretimin çok geniş alanlarına kumanda edilebilir. Gerçekten de, eğer bir anonim şirketi denetlemek için sermayenin yüzde 50'sine sahip olmak her zaman yeterliyse baştakinin, "torun-şirketler"deki 8 milyonluk bir sermayeyi denetleyebilmek için sadece 1 milyona gereksinimi vardır. Ve eğer bu kademelenme daha da aşağılara indirilirse, 1 milyonla 16 milyon, 32 milyon vb. denetlenebilir."[48]

Gerçekte, deneyim, bir anonim şirketin işlerini sevk ve idare edebilmek için hisse senetlerinin yüzde 40'ına sahip olmanın yeterli olduğunu[49] göstermektedir; çünkü dağınık haldeki bir takım küçük hissedarların genel kurul toplantılarına pratikte katılma olanağı hiç yoktur. Burjuva safsatacılarının ve düzmece "Sosyal-Demokrat" oportünistlerin, "sermayenin demokratikleştirilmesi"ni, küçük üretimin rolünün ve öneminin artmasını vb. sağlayacağını umdukları —veya umduklarını ileri sürdükleri— hisse senedi sahipliğinin "demokratikleşmesi", gerçekte finans oligarşisinin gücünü arttırma yollarının birinden başka bir

48 Hans Gideon Heymann, **Die gemischten Werke im deutschen Grossiesengewerbe**, Stutgart, 1904, s. 268-269.

49 Liefmann, **Beteilingungsgesellschaften** (Anonim şirketler), 1. basımın 258. sayfası.

şey değildir. Daha ileri veya daha eski ve "deneyimli" kapitalist ülkelerde kanun koyucunun, düşük tutarlı hisse senetlerinin emisyonuna bu nedenle izin verdiğini bu arada belirtelim. Almanya'da bir hisse senedinin tutarı, kanunen, 1000 marktan düşük olamaz ve Alman finans dünyasının nde gelen temsilcileri, 1 sterlinlik (=20 mark) hisse senetlerinin emisyonuna izin verilen İngiltere'ye gıptayla bakmaktadırlar. En büyük sanayicilerden ve "finans kralları"ndan biri olan Siemens, 7 Haziran 1900'de Reichstag'ta, "1 sterlinlik hisse senedinin Britanya emperyalizminin temeli olduğunu"[50] söylemekteydi. Bu tüccar, emperyalizm konusunda, Rusya'da Marksçılığın kurucusu geçinen[51] ve emperyalizmin belirli bir ulusa özgü kötü bir alışkanlık olduğunu zanneden, sağduyudan yoksun bir takım yazarlardan çok daha derin ve daha "Marksçı" bir anlayışa sahiptir...

Fakat "iştirakler sistemi" yalnızca tekelcilerin gücünü muazzam ölçüde arttırmaya yaramakla kalmıyor; bunun yanısıra, hiçbir ceza korkusu olmadan en adi üçkağıtların atılmasına, halkın soyulmasına olanak sağlıyor; çünkü biçimsel bir bakış açısıyla, kanun gözünde, "ana-şirket"in yöneticileri, "özerk" kabul edilen ve *aracılıklarıyla her şeyin* "halledildiği" bağımlı şirketlerden sorumlu değillerdir. Alman dergisi *Die Bank*'ın Mayıs 1914 sayısından aldığımız bir örnek şöyle:

"Kassel" Yay Çeliği Anonim Şirketi daha birkaç yıl öncesine kadar en rantabl Alman işletmelerinden birisi olarak kabul edilmekteydi. Kötü bir sevk ve idare, temettülerini yüzde 15'ten sıfıra düşürdü. Bilinmelidir ki, yönetim, hissedarlarının bilgisi dışında, bağımlı şirketlerden biri olan, sadece birkaç yüzbin marklık nominal sermayeli Hassia Şirketi'ne *6 milyon marklık* bir borç vermiştir. Yönetim, ana-şirket'in bilançolarında, hisse senetleriyle toplanan sermayenin yaklaşık üç katı olan bu borcun sözünü bile etmemekteydi. Hukuki bakımdan böyle br suskunluk tamamen yasaldı ve bu, ticaret hukuku mevzuatının hiçbir maddesi çiğnenmeden tam iki yıl sürebildi. Bu hileli bilançoları sorumlu sıfatıyla imzalamış olan Denetleme Kurulu başkanı,

50 Schulze-Gaevemitz, **Grundriss der Sozialökonomie**, c. 2, s. 110.

51 Lenin, G. Plehanov'a atıfta bulunmaktadır. (FYN).

Kassel Ticaret Odası başkanıydı ve hâlâ da öyledir. Hissedarlar, Hassia'ya verilmiş bulunan borçtan, ancak uzun zaman sonra, bir hata ortaya çıktığında —yazar, hata sözcüğünü tırnak içinde yazmalıydı— ... ve Yay Çeliği Şirketi hisse senetleri, oynanan oyunu bilenlerin bu senetlerden kurtulma işlemlerinden sonra, yaklaşık yüzde 100'lük bir değer kaybına uğradığında haberdar oldular.

"Anonim şirketlerin *bilançolarında sık sık rastlanan cambazlıkların bu tipik örneği*, bize, riskli işlere neden anonim şirketlerin Yönetim Kurullarının, kişi şirketlerinden daha gönül rahatlığıyla girdiklerini açıklamaktadır. Modern bilanço tekniği, sadece bu yönetim kurullarınca üstlenilen riskleri sıradan hissedarlardan gizleme olanağını sağlamakla kalmıyor, fakat aynı zamanda belli başlı pay sahiplerine, hisse senetlerini zamanında satarak başarısız bir deneyimin sonuçlarından sakınabilmeyi de sağlamaktadır; oysa, özel girişimci tüm davranışlarının sorumluluğunu üstlenmektedir...

Birçok anonim şirketin bilançoları —altından, belgede gerçek metnin işaretlerini çıkarabilmek için, öncelikle görünürdeki işaretlerin silinmesi gereken— ortaçağ palimpsest'lerini hatırlatmaktadır." (Palimpsest, bir metnin yazılabilmesi için ilk yazının silindiği parşömen bir belgedir."

"Bir işletmenin bilançosunu anlaşılmaz hale sokmanın en basit ve bu nedenle en sık kullanılan yöntemi, bu işletmeyi —buna bağlı şirketlerin kurulmasıyla veya varolanların buna bağlanmasıyla— birçok parçaya bölmektir. Çeşitli —meşru veya gayrimeşru— amaçlar açısından bu sistemin üstünlüğü o denli açıktır ki, bugün bu sistemi uygulamayan önemli şirketler istisna oluşturmaktadır."[52]

Yazar, örnek olarak bu sistemi çok geniş ölçüde uygulayan güçlü tekelci bir şirketi, ünlü Genel Elektrik Şirketi'ni —ileride tekrar sözünü edeceğimiz A.E.G.'yi— vermektedir. 1912'de, bu şirketin, 175-200 kadar başka şirkete —elbette onlara egemen olarak— iştirak ettiği ve böylece, toplam olarak hemen hemen

52 L. Eschwege, "Tochtergesselschaften", **Die Bank**, 1914, I, S. 545.

1.5 milyar marklık bir sermayeyi denetlediği tahmin edilmekteydi.[53]

İyiniyetli —yani kapitalizmi savunma ve onu sevimli gösterme iyiniyetine sahip— profesörlerin ve memurların kamuoyu önünde savundukları denetim kurallarının, yani bilançoların yayınlanması, bu bilançoların belirli bir biçimde hazırlanması, hesapların halkın denetimine açık olması vb. kuralların hiçbir değeri kalmamaktadır; çünkü özel mülkiyet kutsaldır ve hiç kimsenin hisse senedi almasına, satmasına, mübadele etmesine, bunları ipotek etmesine engel olunamaz.

"İştirakler sistemi"nin büyük Rus bankalarında kaydettiği gelişme hakkında bir hüküm vermek için, Rus-Çin Bankasında 15 yıl çalışmış olan E. Agahd'ın 1914 Mayıs'ında, başlığı pek de doğru olmayan *Büyük Bankalar ve Dünya Pazarı*[54] yapıtındaki verilere başvurmak yeterlidir. Yazar büyük Rus bankalarını başlıca iki gruba ayırmaktadır: a) "iştirakler sistemi"ni uygulayanlar, b) "bağımsız" olanlar; ne var ki, yazar bu bağımsız sözcüğünden, keyfi olarak, *yabancı* bankalar karşısındaki bağımsızlığı anlamaktadır. Yazar, birinci grubu 1) Alman iştirakleri, 2) İngiliz iştirakleri, 3) Fransız iştirakleri olmak üzere üç alt-gruba bölmekte, bu arada söz konusu edilen ulusun dış ülkelere açılan en büyük bankalarının sermayelerine gelince, yazar, bunları "üretken" plasmanlara —sanayiye ve ticarete— "spekülatif amaçlı" sermayeler olarak ikiye ayırmaktadır. Yazar, kendi küçük-burjuva reformist görüş açısıyla, kapitalist düzende bu iki tür plasmanın birbirlerinden ayırdedilebileceğini ve ikinci türün yokedilebileceğini sanmaktadır.

Sunduğu veriler şunlardır: *(aşağıdaki tablo)*

Demek ki, bu rakamlara göre, büyük bankaların "aktif" sermayesini oluşturan yaklaşık dört milyar rublenin dörtte üçünden çoğu, yani üç milyardan fazlası, yabancı bankaların ve en başta da Paris bankalarının (şu ünlü üçlüye: Union Parisienne, Banque de Paris et des Pays-Bas, Société Generale) ve Berlin bankalarının (özellikle Deutsche Bank ve Disconto-Gesellschaft) gerçekte sadece bağlı kuruluşlar durumunda olan banalara

53 Kurt Heinig, "der Weg des Elektrotrusts", **Die Neue Zeit**, 1912, 30. yıl, 2, s. 484.

Bankaların Aktifleri (1913 Ekim-Kasım Bilançolarına göre)
-Milyon Ruble-

Rus Banka Grupları	plase edilen sermaye		
	Üretken	*Spekülatif*	*Toplam*
A.1) 4 Banka: Sibirya Ticaret, Rusya, Uluslararası, İskonto	413.7	859.1	1272.8
2) 2 Banka: Sanayi ve Ticaret, Rus İngiliz Bankası	239.3	169.1.3	408.4
3) 5 Banka: Rus-Asya, Sen Petersburg Özel, Azak-Don, Moskova Birlik, Rus-Fransız Ticaret	711.8	661.2	1373.0
TOPLAM (11 Banka)	1364.8	1689.4	3054.2
B. 1) 8 Banka: Moskova Tüccarlar Bankası, Volga-Kama Ticaret Bankası, Junker ve Ort. Sen Petersburg Ticaret Bankası -Eski Wawelberg-, Moskova Bankası - Eski Riabuşinski-, Moskova İskonto, Moskova Ticaret, Moskova Özel	504.2	391.1	895.3
GENEL TOPLAM (19 Banka)	1869.0	2080.5	3949.5

düşmektedir. En önemli Rus bankalarından ikisi; "Rus bankası" (Rus Dış Ticaret Bankası) ve Uluslararası Banka (Sen Petersburg Uluslararası Ticaret Bankası), dörtte üç oranında Alman sermayesiyle çalışarak, 1906'dan 1912'ye kadar, sermayelerini 44 milyon rubleden 98 milyon rubleye ve ihtiyat akçelerini 15 milyondan 39 milyona çıkardılar. Bu bankalardan birincisi Berlin Deutsche Bank "tekel grubu"na (konsorsiyum), ikincisi de, gene Berlin Disconto-Gesselschaft tekel grubuna dahildiler. Muhteşem Agahd, hisse senetlerinin çoğunluğunun Berlin bankaları tarafından elde tutulduğunu ve bunun da Rus hissedarları güçsüz düşürdüğünü görmekten derin bir öfke duymaktadır. Elbette sermaye ihraç eden ülke yükünü tutacaktır. Örneğin, Deutsche Bank, Sibirya Ticaret Bankası'nın hisse senetlerini Berlin piyasasına sürmek yerine, bir yıl süreyle kasasında sakladık-

tan sonra, 100 yerine 193'lük bir kurla, yani yaklaşık iki misline sattı ve böylece Hilferding'in "müteşebbis kârı" demek zorunda kaldığı 6 milyon ruble civarında bir kazanç "elde etti".

Yazarımız Petersburg'un başlıca büyük bankalarının toplam "gücünü" 8235 milyon ruble, yani 8 milyarın oldukça üstünde tahmin etmektedir; yabancı bankaların iştiraklarına, ya da daha doğrusu egemenliklerine gelince, bunun oranlarını şöyle tesbit etmektedir: Fransız bankaları yüzde 55; İngiliz bankaları yüzde 10; Alman bankaları yüzde 35. Yazarın hesaplarına göre, bu 8235 milyonluk aktif sermaye tutarından 3687 milyonluk sermaye bölümü, yani yüzde 40'tan fazlası Produgol ve Prodamet gibi petrol, metalürji ve çimento alanındaki patron sendikalarına düşmektedir. Böylece, kapitalist tekellerin oluşması sayesinde banka sermayesi ile sanayi sermayesinin kaynaşması Rusya'da da büyük ilerlemeler kaydetmiştir.

Birkaç elde yoğunlaşmış bulunan ve fiilen bir tekel uygulanan finans sermayesi, şirketler kurma, menkul kıymetlerin emisyonu, devlet borçları vb. yollarından muazzam ve gitgide büyüyen kârlar elde etmekte, finans oligarşisinin egemenliğini güçlendirmekte ve toplumun tümünü tekelciler yararına haraHilferdingktadır. İşte Amerikan tröstlerinin "sevk ve idare" yöntemleri konusunda, diğer binlercesi arasından, Hilferding'in sözünü ettiği bir örnek; 1887'de Bay Havemeyer 15 küçük şirketi kaynaştırarak, toplam sermayesi 6.5 milyon doları bulan şeker tröstünü kurdu. Amerikan deyimine göre, uygun şekilde "şişirilerek" tröstün sermayesi 50 milyon dolar olarak tespit edildi. Aynen Amerika Birleşik Devletleri Çelik Tröstü'nün olabildiğince fazla demir cevheri yatağı satın alarak gelecekte tekel kârları elde etmeyi umduğu gibi, "sermayenin" böylesine "şişirilmesi" de gelecekteki tekel kârlarını amaçlıyordu. Gerçekten de, Şeker Tröstü tekel fiyatlarını dayatarak, *yedi misli* büyümüş bulunan "şişirilmiş" sermayesine yüzde 10, *veya Tröstün kurulduğu dönemde fiilen yatırılmış olan sermayeye yüzde 70* temettü ödeyebilecek düzeyde kârlar elde etti. 1909 yılında Şeker Tröstü'nün sermayesi 90 milyon dolara yükseldi. Yirmi iki yıl içinde, Tröst sermayesini on katından fazla arttırdı.

Fransa'da, "finans oligarşisinin" hakimiyeti (*Fransa'da Fi-*

nans Oligarşisine Karşı, Lysis'in 1908'de 5. basımı çıkan ünlü kitabının başlığı) çok az farklı bir biçime bürünmüştür. En büyük dört banka, menkul kıymetler emisyonu alanında, göreceli değil, "mutlak" bir "tekel"den yararlanmaktadırlar. Gerçekte bu, bir "büyük bankalar tröstü"dür. Ve bu tröstün uyguladığı tekel, emisyonlar sırasında tekel kârları sağlamaktadır. Bir borçlanma sözleşmesi yapan ülke, genel olarak bu paranın yüzde 90'ından fazlasını alamamaktadır; yüzde 10'u bankalara ve diğer aracılara düşmektedir. Bankaların kârı, 400 milyon franklık Rus-Çin barçlanması üzerinden yüzde 8'e; 800 milyonluk Rus borçlanması (1904) üzerinden yüzde 10'a; 62.5 milyon franklık Fas borçlanması (1904) üzerinden yüzde 18.75'e yükselmekteydi. Gelişmesi küçük çapta ve tefecilikle başlayan kapitalizm, gelişmesini büyük çapta tefecilikle tamamlamaktadır.

Lysis şöyle demektedir: "Fransızlar, Avrupa'nın tefecileridir". Ekonomik yaşamın tüm koşulları, katipalizmin bu dönüşümüyle derinlemesine değişikliğe uğradı. Nüfusun artmadığı ve sanayinin, ticaretin ve deniz taşımacılığının durgunluk içinde olduğu zamanlarda bile, "ülke" tefecilikle zenginleşebilir. "8 milyon franklık bir sermayeyi temsil eden 50 kişi, dört bankaya plase edilmiş iki milyarı denetleyebilirler. Daha önceden de bildiğimiz "iştirakler" sistemi, aynı sonuca götürmektedir: En güçlü bankalardan biri olan Société Generale, kendisinin bağlı bir şirketi olan Mısır Şeker rafineleri için 64 bin tahvilin emisyonunu yapmıştır. Tahvillerin emisyon kuru yüzde 150 olduğundan banka frank kadar kaybetti. Société Generale'in müdürlerinden biri, Şeker Rafinelerinin yönetim kurulunda yer almaktaydı." Yazarın "Fransa Cumhuriyeti bir finans monarşisidir" sonucuna varmak zorunda kalışında şaşılacak bir şey yoktur: "Finans oligarşisinin erki mutlaktır; bu oligarşi hükümeti ve basını kendi güdümünde tutmaktadır."[55]

Finans sermayesinin belli başlı işlemlerinden biri olan menkul kıymetler emisyonunun sağladığı olağanüstü yüksek kâr haddi, finans oligarşisinin gelişmesinde ve güçlenmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. "Tüm ülkede, bir dış ülkenin borç-

55 Lysis, **Fransa'da Finans Olgarşisine Karşı**, Paris, 1908, 5. basım, s. 11, 12, 26 39, 40, 48.

lanmasına aracılık etmek kadar yüksek —veya en azından ona yakın— kâr sağlayan bir tek iş yoktur" demektedir Alman dergisi *Die Bank.*[56]

"Menkul kıymetler emisyonu kadar yüksek kârlar sağlayan başka hiçbir bankacılık işlemi yoktur!" *Deutschen Ökonomist*'e göre sınai menkul değerlerin emisyonu üzerinden gerçekleştirilen yıllık ortalama kârlar şöyle olmuştur:

(yüzde olarak)

1895'te: 38.6	1898'de: 67.7
1896'da: 36.1	1899'da: 66.9
1897'de: 66.7	1900'de: 55.2

"1891'den 1900'e kadar on yılda, Alman sınai menkul kıymetlerinin emisyonu *bir milyar marktan fazla* kazandırdı."[57]

Sanayinin atılım dönemlerinde, finans sermayesinin kârları muazzamdır; depresyon dönemlerinde ise, küçük işletmeler ve istikrarsız işletmeler yokolmakta ve büyük bankalar, ya onların yok pahasına satın alınmasına, ya da kârlı bir biçimde sağlığa kavuşturulmasına" ve "yeniden organizasyonuna" iştirak ederler. Zarar eden işletmelerin "sağlığa kavuşturulması"nda "hisse senediyle toplanan sermaye azaltılmakta, yani kârlar daha düşük bir sermaye tutarı üzerinden dağıtılmakta, böylece bu düşük tutar üzerinden hesaplanmaya devam edilmektedir. Veyahut da, eğer gelirler sıfıra düşmüşse, yeni bir sermaye çağrısı yapılmaktadır; bu sermaye, kârı azalmış bulunan eskisiyle birleştirilince, o andan itibaren yeterli ölçüde kazançlı hale gelmektedir." Hilferding şunları eklemektedir: "Bu arada şunu belirtelim ki, bütün bu sağlığa kavuşturmalar ve yeniden organizasyonlar bankalar açısından çift yönlü bir önem taşırlar: Birincisi, bunlar kârlı işlemlerdir; ve ikincisi de, zor durumdaki bu şirketleri vesayet altına almak için bir fırsattır."[58]

56 **Die Bank**, 1913, sayı 7, s. 630.

57 Stillich, age, s. 143 ve W. Sombart. **Die deutsche Volkswrtschaft im 19 Jahrhundert** (19. yüzyılda Alman ulusal ekonomisi), 2. basım, 1909, s. 526, Ek 8.

58 Hilferding, **Finans Sermayesi**, s. 172.

Bir örnek verelim. 1872'de, hisse senediyle toplanan yaklaşık 40 milyon marklık bir sermayeyle kurulan Dortmund Birlik Madencilik Anonim Şirketi birinci yılında yüzde 12 temettü ödedikten sonra hisse senetlerinin piyasa fiyatının yüzde 170 yükseldiğini gördü. Finans sermayesi bundan yükünü tuttu; 28 milyon mark gibi cüz'i bir meblağ kazandı. Bu şirketin kuruluşu sırasında, baş rol, sermayesini 300 milyon marka çıkarmayı başarmış bulunan malum büyük Alman bankasına, Disconto-Gesellschaft'a düşmekteydi. Daha sonra, Birliğin temettüleri sıfıra düştü; hissedarlar, sermayenin bir bölümünün "kâr-zarar" hesabına geçirilmesine, yani sermayenin tümünü kaybetmemek için bir kısmını feda etmeye razı olmak zorunda kaldılar. Ve işte böyle bir dizi "sağlığa kavuşturmalar"la, 30 yılda, Birliğin defterlerinden 73 milyon marktan fazla br meblağ yokoldu. "Bugün bu şirketin kurucu hissedarlarının elinde, servetlerinin nominal değerlerinin ancak yüzde 5'i vardır";[59] ancak bankalar, her "sağlığa kavuşturma"da "bir şeyler kazanmak"tan geri kalmadılar.

Alabildiğine gelişmekte olan büyük kentlerin çevresinde yer alan topraklar üzerinde spekülasyon yapmak da finans sermayesi için çok kârlı bir işlemdir. Burada, bankalar tekeli ile toprak rantı tekeli ve ulaşım araçları tekeli kaynaşmaktadır; çünkü, toprakların fiyatındaki artış ve onları parselleyip kârlı koşullarda satma olanağı vb., özellikle kentin merkeziyle ulaşım rahatlığına bağlıdır; ve bu ulaşım da, kesinlikle, iştirakler sistemiyle ve yönetim mevkilerinin dağılımıyla, bu adı geçen bankalara bağlı büyük kumpanyaların elindedir. Özellikle toprak satışı işlemlerini, toprak ipoteklerini vb. incelemiş olan, *Die Bank* dergisinin yazarlarından Alman L. Eschwege'in "bataklık" diye adlandırdığı olay ortaya çıkmaktadır: Banliyö arsaları üzerindeki dizginlenmez spekülasyon; "güçlü ve saygıdeğer" Deutsche Bank aracılığıyla 100 milyon mark kadar para toplayan Berlin Boswau ve Knauer gibi inşaat şirketlerinin iflası ("Deutsche Bank" elbette "iştirakler" sistemini uygulamış, yani gölgede kalıp sır içinde hareket ederek bu işten "yalnızca" 12 milyon mark kaybederek çekilmiştir); ardından, hayali inşaat şirketlerinin ödeme yap-

59 Stillich, age, s. 138 ve Liefmann, age, s. 51.

madığı küçük mülk sahiplerinin ve işçilerin yıkımı; belediyelerce dağıtılan topraklarla ilgili kadastro belgelerini ve inşaat ruhsatlarını ele geçirmek için "dürüst" Berlin polisiyle ve idaresiyle birlikte girişilen hileli işlemler vb., vb.[60]

Avrupalı profesörlerin ve düzenin hainliklerini bilen burjuvaların, büyük bir ikiyüzlülükle es geçtikleri "Amerikanvari davranışlar", finans sermayesi çağında, hangi ülkede olursa olsun, büyük kentlerin hepsinde birer davranış kuralı haline geldi.

1914'ün başlarında, Berlin'de bir "taşımacılık tröstü"nün, yani üç Berlin taşımacılık işletmesi, (kent içi elektrikli demiryolları, tramvay şirketi ve otobüs şirketi) arasında "çıkar ortaklığı"nın yakında gerçekleşecek kuruluşundan sözedilmekteydi. *Die Bank* şunları yazmaktadır: "Biz, böyle bir niyetin varolduğunu, otobüs şirketinin hisse senetlerinin çoğunluğunun diğer iki taşımacılık şirketi tarafından ele geçirildiği öğrenildiğinden beri bilmekteyiz... Taşımacılığın birleşik bir düzenlemesiyle tasarruf sağlanabileceğini ve bu tasarrufun bir bölümünün de, sonuç olarak, kamu yararına kullanılabileceğini uman bu tasarıların teşvikçilerinin iyiniyetinden kuşku duyulamaz. Fakat, kuruluş halindeki tröstün arkasında —istedikleri takdirde tekeline sahip olacakları ulaşım araçlarını kendi toprak ticaretlerinin çıkarlarına bağımlı kılabilecek— bankaların varolması, sorunu karmaşıklaştırmıştır. Böyle bir varsayımın ne denli doğal olduğunu kabul etmek için, kent içi Elektrikli Demiryolları Şirketi'nin kuruluşundan itibaren, bir şirketin çıkarları ile bu şirketi himaye eden büyük bankanın çıkarlarının çakıştığını hatırlamak yeterlidir. Şöyle ki: Bu taşımacılık şirketinin çıkarları ile toprak alım-satımı işinin çıkarları içiçe geçmekteydi. Gerçekten de bu demiryolunun doğu hattı, bir kez hattın inşası kesinleştiğinde, bizzat banka ve birkaç ortağı için korkunç bir kârla satacağı topraklar üzerinde ulaşım hizmetini görmek durumundaydı."[61]

60 **Die Bank**, 1913, s. 952 ve L. Eschwege, **Der Sumpf** (Bataklık), aynı derginin 1912 yıllı 1. sayısında s. 223 vd.

61 "Verkehrstrust" (Taşımacılık Tröstleri), **Die Bank**, 1914, sayı 1, s. 89.

Bir tekel oluştuğu ve milyarlarla oynamaya başladığı zaman, politik düzen ve tüm diğer "ayrıntılar" ne olursa olsun, toplumsal yaşamın *tüm* alanlarına, engel olunamaz bir biçimde sızar. Alman ekonomik yazınında, Fransız Panama'sı rezaletine ve Amerika'daki politik yozlaşmaya da imalar yapılarak, Prusya brokrasisinin dürüstlüğüne mütevazi övgüler düme alışkanlığı vardır. Fakat, gerçek şu ki, Almanya'daki bankacılık işlemine ilişkin burjuva yayınları bile, sürekli olarak, salt bankacılık alanıyla sınırlı kalmamakta; örneğin, gittikça daha çok sayıda bankanın hizmetine geçen devlet memurları üzerinde "bankaların çekiciliği"nden sözetmek zorunda kalmaktadır: "Behrenstrasse'deki tatlı bir görevi için için arzulayan devlet memurunun dürüstlüğü nerede kalmıştır?"[62] (Behtrenstrasse: Berlin'de, Deutsche Bank merkezinin bulunduğu caddedir.) *Die Bank*'ın yayımcısı Alfred Lensburgh, 1909'da, özellikle 2. Wilhelm'in Filistin gezisine değinerek, —bu gezinin getirdiği ivedi sonucu, "kuşatma"nın varolmasında, ahmakça politik hatalarımızın tümünden daha çok katkısı bulunan Alman teşebbüs zihniyetinin kahredici büyük yapıtını; yani Bağdat demiryolu inşaatını[63] ele alan, —"Bizantinizmin Ekonomik Anlamı" başlıklı bir makale yazdı. (Kuşatma sözcüğünden, 7. Edward'ın, emperyalist bir anti-Alman ittifak çemberi içinde Almanya'yı tecrit etmeyi amaçlayan politikası kastedilmektedir.) 1911'de, bu derginin daha önce sözünü ettiğim yazarı Eschwege, "Plütokrasi ve Bürokrasi" başlıklı bir makale yayımlamış ve bu makalede —Karteller Komisyonu'nun, gayretkeşliğiyle kendini göstermiş olan, ancak bir zaman sonra, kartellerin en büyüğünde, Çelik Sendikası'nda kazançlı bir mevkiye getirilen— Völker adlı bir Alman memurunun durumunu sergilemişti. Rastlantısal olmayan benzer durumlar, burjuva yazarı, "Alman anayasasıyla teminat altına alınan ekonomik özgürlüğün, ekonomik yaşamın bir çok alanında artık anlamsız bir cümle haline geldiğini" ve plütokrasinin egemenliği bir kez kurulduğunda, "en geniş politik özgürlüğün bile, özgürlükten yoksun insanlardan oluşan bir ulus haline dönüşmemizi engelle-

62 "Der Zug zur Bank" (Bankaları Akın), **Die Bank**, 1909, sayı 1, s. 79.

63 Age, s. 301.

64 Adı geçen dergi, 1911, sayı 2, s. 825; 1913, sayı 2, s. 862.

yemeyeceğini"[64] kabul etmek zorunda bırakmaktadır.

Rusya'ya gelince, bir tek örnek vermekle yetineceğiz. Birkaç yıl önce, Hazinenin Kredi Dairesi müdürü Davidov'un, büyük bir bankanın hizmetine girmek için resmi görevinden istifa ettiği yolunda birkaç haber basında çıktı; bu bana, Davidov'a, kontrata göre, birkaç yıl içinde toplamı 1 milyon rublenin üstüne çıkacak bir maaş ve prim bağlamaktaydı. Kredi Dairesi, görevi "ülkenin bütün kredi kuruluşlarının faaliyetlerini eşgüdümlendirmek" olan ve Sen Petersburg'daki ve Moskova'daki bankalara 800 milyon ile 1 milyar ruble arasında bir miktara kadar sübvansiyonlar veren bir kurumdur.[65]

Genellikle, kapitalizmin ayırdedici özelliği, sermayenin mülkiyetine sahip olanlar ile sermayeyi üretime sokanları birbirinden ayırması, para-sermayey, sanayi sermayesinden veya üretken sermayeden ayırması ve yalnızca para-sermayeden sağladığı gelirle yaşayan rantiyeyi, gerek sanayiciden, gerekse sermayenin sevk ve idaresine doğrudan doğruya katılan tüm kişilerden ayırmasıdır. Emperyalizm, ya da finans sermayesinin egemenliği, kapitalizmin, bu ayrılığın geniş boyutlara ulaştığı sonuncu aşamasıdır. Finans sermayesinin, diğer bütün sermaye biçimleri üzerindeki hakimiyeti, rantiyenin ve finans oligarşsinin hegemonyası anlamına gelir; finans bakımından "güçlü" az sayıda devletin diğer tüm devletlere göre ayrıcalıklı konumu anlamına gelir. Emisyon, yani her çeşit menkul kıymetin piyasaya sürülmesi istatistiklerinden, bu sürecin çapı hakkında bir yargıya varılabilir.

A. Neymarck, *Uluslararası İstatistik Enstitüsü Bülteni*'nde[66] dünya çapında menkul kıymet emisyonu hakkında çok kapsamlı, eksiksiz, karşılaştırmalı ve daha sonraları ekonomik yayınlarda parça parça bir çok kez kullanılan bir takım veriler yayımladı. Son 40 yılla ilgili toplamlar şöyle:

65 E. Agahd, age, s. 202.

66 Uluslararası İstatistik Enstitüsü Bülteni, s. 19, kitap 2, La Haye, 1912. İkinci sütundaki küçük devletlerle ilgili verilerde, 1902 verileri yüzde 20 oranında arttırılarak hesaplanmıştır.

Onyıllık dönemler itibariyla emisyon toplamı

(milyar frank olarak)

1871-1880	76.1	1891-1900	100.4
1881-1890	64.5	1901-1910	197.8

1870 ile 1880 arasında özellikle Fransız-Prusya Savaşı'nın ve savaşın ardından da, Almanya'dak şirket kurma furyasının sonucu olan borçlanmalardan sonra emisyon toplamı tüm dünyada arttı. Genel olarak, 19. yüzyılın son 30 yılında, emisyon göreceli oarak çok hızlı artmadı.Fakat 20. yüzyılın ilk 10 yılında, emisyondak korkunç artış yaklaşık yüzde yüzü bulmuştur. Dolayısıyla 20. yüzyılın başları, yalnızca, daha önce sözünü ettiğimiz tekellerin (kartellerin, sendikaların, tröstlerin) gelişmesi konusunda değil, ama aynı zamanda, finans sermayesinin gelişmesi konusunda da bir dönemece işaret etmektedir.

Neymarck, 1910'da, tüm dünyada piyasaya sürülmüş menkul kıymetler toplamını 815 milyar frank civarında tahmin etmekteydi. Mükerrer meblağları, yaklaşık olarak 815'ten çıkararak

1910'da Menkul Kıymetler Toplamı

(Milyar Frank olarak)

Büyük Britanya	142		Hollanda		12.5
Birleşik Devletler	132		Belçika		7.5
Fransa	110	*479*	İspanya		7.5
Almanya	95		İsviçre		6.25
Rusya	31		Danimarka		3.75
Avusturya-Macaristan	24		İsveç, Norveç		
İtalya	14		Romanya vb.		2.25
Japonya	12				
			Toplam		*600*

toplamı 757 veya 600 milyara indirmektedir; menkul kıymetler toplamının değişik ülkeler arasındaki dağılımı şöyledir (toplamı

600 milyar olarak varsayılmaktadır):

Kolaylıkla görüldüğü gibi, bu rakamlar, her biri yaklaşık 100 ile 150 milyar franklık menkul değeri elinde bulunduran en zengin 4 kapitalist ülkeyi çok çarpıcı bir biçimde açığa çıkarmaktadır. Bu 4 ülkeden 2'si, İngiltere ve Fransa en eski ve, ileride göreceğimiz gibi, sömürgeler açısından en zengin kapitalist ülkelerdir; diğer 2'si, Birleşik Devletler ve Almanya ise gelişmelerinin hızlılığı ve üretimde kapitalist tekellerin yaygınlık derecesi bakımından en ileri kapitalist ülkelerdir. Bu 4 ülke, birlikte 4 milyar franga, yani dünya finans sermayesinin yüzde 80'ine yakınına sahiptirler. Dünyanın geriye kalan bölümü, dünya finans sermayesinin 4 "temel direği" olan bu gerçek uluslararası bankacı ülkelere, çeşitli biçimlerde, az veya çok borçlu veya haraç vermeye yükümlüdür.

Gerek uluslarrası bağımlılık ağının, gerekse finans sermayesinin uluslararası ilişkiler ağının yaratılmasında, sermaye ihracının oynamakta olduğu rolü incelemek özellikle önem taşımaktadır.

4. SERMAYE İHRACI

Serbest rekabetin hüküm sürdüğü eski kapitalizmin ayırdedici özelliği, *mal* ihracıydı. Tekellerin hüküm sürdüğü günümüz kapitalizminin ayırdedici özelliği ise, *sermaye* ihracıdır.

Kapitalizm, bizzat işgücünün de mal haline geldiği, sonuncu gelişme derecesindeki mal üretimidir. Ulusal ve özellikle uluslararası düzeylerdeki mübadelelerin yaygınlaşması, kapitalizmin ayırdedici bir özelliğidir. Kapitalist düzende, değişik işletmelerin, değişik sanayilerin ve değişik ülkelerin eşit olmayan ve sıçramalı gelişimi kaçınılmazdır. Kapitalizme ilk olarak geçen ve 19.

yüzyılın ortalarına doğru serbest rekabeti yerleştiren İngiltere, "bütün dünyanın atölyesi" ve karşılık olarak hammaddelerle kendisini beslemek zorunda olan bütün ülkelerin işlenmiş madde sağlayıcısı olduğunu ileri sürdü. Fakat İngiltere, bu tekeli, 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kaybetmeye başladı; "koruyucu" gümrük tarifeleriyle kendilerini savunan başka ülkeler de, bağımsız kapitalist devletler halne geldiler. 20. yüzyılın eşiğinde, başka tür tekellerin oluştuğu görüldü: Önce, kapitalizmin gelişmiş olduğu bütün ülkelerde kapitalist tekelci ortaklıklar; ardından da, sermaye birikiminde muazzam boyutlara ulaşan birkaç çok zengin ülkenin tekelci durumu, ileri ülkelerde korkunç bir "sermaye fazlası" oluşturdu.

Elbette, eğer kapitalizm bugün heryerde sanayiye göre korkunç bir biçimde geri kalmakta olan tarımı geliştirebilseydi, eğer bu düzen, başdöndürücü teknik ilerlemeye rağmen, heryerde, beslenme yetersizliğinden ve yoksulluktan beli bükülen halk kitlelerinin yaşam düzeyini yükseltebilseydi bir sermaye fazlası sorunu olmazdı. Kapitalizmin küçük-burjuva eleştirmenleri, her fırsatta bu "kanıt"ı ileri sürmektedirler. Ama o zaman kapitalizm, kapitalizm olmazdı; çünkü eşitsiz gelişme ve kitlelerin yetersiz beslenmesi bu üretim tarzının temel, kaçınılmaz koşulları ve önkoşullarıdır. Kapitalizm, kapitalizm olarak kaldığı sürece, sermaye fazlası, herhangi bir ülkede kitlelerin yaşam düzeyinin yükseltilmesine değil, —çünkü bunun sonucu kapitalistler açısından kârların azalması olacaktır—, fakat dış, azgelişmiş ülkelere yapılacak sermaye ihracıyla bu kârları arttırma amacına yönelecektir. Bu azgelişmiş ülkelerde, kârlar genellikle yüksektir; çünkü, bu ülkelerde sermye kıt, gerek toprağı, gerek işgücünün fiyatı göreceli olarak düşük, hammaddeler ucuzdur. Sermaye ihracı olanakları, bir kısım azgelişmiş ülkenin artık dünya kapitalizminin dişlileri arasına sürüklenmiş olmasından, bu ülkelerde büyük demiryolu hatlarının kurulmuş bulunmasından veya kurulmakta olmasından, sanayinin gelişmesi için gerekli temel koşulların bu ülkelerde biraraya gelmiş olmasından vb. kaynaklanmaktadır. Sermaye ihracı gerekliliği, kapitalizmin bazı ülkelerde "aşırı derecede olgunlaşması"ndan ve sermayenin (tarımın gerikalmışlığı ve kitlelerin yoksulluk içinde olması

67 Hobson, Imperialism, Londra, 1902, s. 58; Riesser, age, s. 395 ve 404; R. Arndt,

yüzünden) "kârlı" yatırım alanları bulamamasından kaynaklanmaktadır.

Belli başlı 3 ülke tarafından dış ülkelere yatırılan sermayenin miktarı hakkındaki yaklaşık veriler şöyledir:[67]

Yabancı ülkelere yatırılmış sermaye

(Milyar Frank)

Yıllar	*Büyük Britanya tarafından*	*Fransa tarafından*	*Almanya tarafından*
1862	3.6	—	—
1872	15	10 (1869)	—
1882	22	15 (1880)	?
1893	42	20 (1890)	?
1902	62	27-37	12.5
1914	75-100	60	44

Bu tablo, sermaye ihracının muazzam boyutlara ancak 20. yüzyılın başlarında ulaştığını göstermektedir. Savaştan önce, belli başlı 3 ülke tarafından yabancı ülkelere yatırılan sermaye 175 ile 200 milyar frank arasındaydı. Yüzde 5'lik mütevazi bir oranla, bu meblağ yılda 8 ile 10 milyar frank gelir getirmekteydi. bu meblağ, emperyalizmin dünya ülkelerinin ve uluslarının çoğunluğunu baskı altında tutması ve sömürmesi için ve Karun kadar zengin bir avuç zengin devletin kapitalist asalaklığı için sağlam bir temeldir!

Yabancı ülkelere yatırılan bu sermayeler değişik ülkeler

Weltwirtschaftliches Archiv (Dünya ekonomisi Arşivleri), 1916, cilt 7, s. 35; Neymarck, age; Hilferding, **das Finanzkapital**, s. 492, Lloyd George, 4 Mayıs 1915'te Avam Kamarasında verdiği söylev (5 Mayıs 1915 tarihli **Daily Telegraph**'tan); B. Harms, **Probleme Der Weltwirtschaft** (Dünya ekonomisinin sorunları), Jena 1912, s. 235 vd; Dr. Siegmund Schilder, **Entwicklungstendenzen der Weltwirtschaft** (Dünya ekonomisinin gelişme eğilimleri), Berlin, 1912, C. 1, s. 150; George Paish, "Great Britain's Capital Investments, etc.", **Journal of the Royel Statistical Society** ("Büyük Britanya'nın Sermaye Yatırımları vb.", Kraliyet İstatistik Kurumu Gazetesinden alınmıştır.), C. 74, 1910-1911, s. 167 vd.; Georges Diouritch, **L'expansion des banques allemandes à l'étranger, ses rapports avec le développemènt économique de l'Allemagne** (Alman bankalarının dış ülkelere yayılması ve bu yayılma ile Almanya'nın ekonomik gelişmesi arasındaki ilişkiler), Paris, 1909, s. 84.

arasında nasıl dağıtılmaktadır? *Nerelere* yatırılmaktadır? Bu sorulara ancak yaklaşık ama bununla birlikte çağdaş emperyalizmin bazı genel ilişkilerine ve bağlarına ışık tutacak mahiyette bir cevap verilebilir.

(1910 dolaylarında) İhraç edilen sermayelerin anakaralar arasında -yaklaşık olarak- dağılımı
(Milyar Mark)

	Büyük Britanya tarafından	*Fransa tarafından*	*Almanya tarafından*	*Toplam*
Avrupa	4	23	18	45
Amerika	37	4	10	51
Asya, Afrika ve Avusturalya	29	8	7	44
Toplam	70	35	35	140

İngiltere için, yurtdışındaki başlıca yatırım alanları içinde, —Asya vb. saymazsak, Amerika'da da çok geniş olan (örneğin Kanada)— kendi sömürgeleri başta gelir. Bu durumda, muazzam sermaye ihracı —emperyalizm açısından taşıdığı önemden daha sonra söz edeceğimiz— geniş sömürgelerle sıkı sıkıya ilişkilidir. Fransa'ya gelince, durum farklıdır. Fransa'nın ihraç ettiği sermye ise, çoğunlukla Avrupa'ya, özellikle de Rusya'ya (en az 10 milyar frank) plase edilmiştir. Burada, esas olarak, sanayi işletmelerine yatırılmış sermayeler değil, borç sermayeleri, devletlere açılan krediler söz konusudur. Sömürgeci İngiliz emperyalizminden farklı olarak, Fransız emperyalizmi tefeci olarak adlandırılabilir. Almanya, üçüncü bir örnek oluşturur: Sömürgeleri pek fazla değildir ve dış ülkelere yatırılan sermayesi de, Avrupa ile Amerika arasında eşit bir biçimde dağılmıştır.

Sermaye ihracı, yöneltilmiş olduğu ülkelerde kapitalizmin gelişmesini, onu güçlü bir biçinde hızlandırarak etkilemektedir. O halde sermaye ihracı, ihraç eden ülkelerin gelişmesinde belli bir noktaya kadar bir yavaşlamaya yol açmaktaysa da bu, bütün dünyada kapitalizmi genişliğine ve derinliğine geliştirme uğruna olmaktadır.

Sermaye ihraç eden ülkeler, mahiyeti finans sermayesi ve tekeller çağının özgünlüğüne ışık tutacak bir takım "avantajlar" elde etme olanağına hemen hemen her zaman sahiptirler. Örneğin, Berlin'de yayınlanan *Die Bank* dergisinin Ekim 1913 tarihli sayısında şu satırlar okunmaktaydı:

"Kısa süreden beri, uluslararası finans piyasasında, Aristofanes'in kalemine layık br komedi oynanmaktadır. İspanya'dan Balkan ülkelerine, Rusya'dan Arjantin'e, Brezilya'ya ve Çin'e kadar birçok yabancı devlet açıkça ya da el altından büyük finans piyasalarında, bazıları son derece acil borç taleplerinde bulunmaktadır. Bugün finans piyasalarında durum hiç de elverişli değildir ve politik perspektif umut verici değildir. Bununla birlikte, komşu finans piyasası haber alıp borcu vermeye razı olur, böylelikle de karşılığında bazı çıkarlar sağlar endişesiyle hiçbir finans piyasası yabancı devletlerin borç taleplerini reddetmeye cesaret edememektedir. Gerçekten de, bu tür uluslararası ticari işlemlede borç veren hemen hemen her zaman bir şeyler elde eder: Bir ticaret anlaşmasında elverişli bir madde, bir taş kömürü madeni yatağı, bir liman inşaatı mukavelesi, yağlı bir imtiyaz veya bir silah siparişi."[68]

Finans sermayesi tekelleri doğurdu. tekeller de her yere kendi yöntemlerini yerleştirdiler: Kârlı bir takım ticari işlemler için "ilişkiler"in kullanılması, serbest piyasada rekabetin yerini aldı. Borç vermeden önce borcun bir bölümünün, borç veren ülkede üretilen mallara, özellikle savaş malzemeleri, gemi vb. siparişlerine ayrılmasını şart koşmak çok olağan bir şey haline gelmiştir. Şu son 20 yıl süresince (1890-1910) Fransa bu yönteme çok sık başvurmuştur. Böylelikle sermaye ihracı, mal ihracını özendirici bir araç haline gelmektedir. Bu bağlam içinde, son derece büyük işletmeler arasındaki ticari işlemler, Schilder'in[69] "yumuşatılmış deyim"ini kullanırsak, "yozlaşmanın sınırına dayanmış" bir karakter kazanırlar. Almanya'da Krupp, Fransa'da Schneider, İngiltere'de Armstrong, dev bankalara ve hükümetlere sımsıkı bağlarla bağlı ve bir borçlanma sözleşmesi yapılırken, kol kolay

68 **Die Bank**, 1913, sayı 2, s. 1024.

69 Schilder, age, s. 346, 350 ve 371.

"ihmal edilemeyecek" bu firmaların örneklerini teşkil etmektedir.

Rusya'ya kredi açmakta olan Fransa, 16 Eylül 1905 tarihli ticaret anlaşmasında, 1917'ye dek sürecek bazı imtiyazlar elde ederek, bu ülkeyi "kıskaca almıştır." Fransa, Japonya'yla 19 Ağustos 1911'de imzaladığı ticaret anlaşmasında da aynı yöntemi kullanmıştır. Avusturya ile Sırbistan arasında, yalnızca 7 aylık bir kopukluk dışında, 1906'dan 1911'e dek süren gümrük savaşı, kısmen Sırbistan'a savaş malzemesi satılması konusunda rekabet eden Avusturya ve Fransa tarafından kışkırtılmıştı. 1912 yılının Ocak ayında, Paul Deschanel, Fransız firmalarının Sırbistan'a 1908'den 1911'e kadar 45 milyon franklık savaş malzemesi sağladığını Temsilciler Meclisi'nde açıklamaktaydı.

Sao Paulo'daki (Brezilya) Avusturya-Macaristan Konsolosunun bir raporunda şöyle denilmekteydi: "Brezilya demiryollarının inşası, esas olarak Fransa, Belçika, Britanya ve Almanya sermayeleriyle gerçekleştirilmiştir. Bu ülkeler, demiryollarının inşasına bağlı finans işlemleri sırasında, demiryolları için gerekli malzemelerin siparişlerinin kendilerine verilmesini güvence altına almışlardı."

Böylece, finans sermayesi, deyim yerindeyse, dünyanın bütün ülkeleri üzerine, sözcüğün tam anlamıyla, ağlarını atmaktadır. Sömürgelerde kurulan bankalar ve bunların şubeleri, bu yayılmada önemli bir rol oynamaktadır. Alman emperyalistleri, bu anlamda, geleceklerini son derece "başarılı" bir biçimde güvence altına almış bulunan "eski" sömürgeci ülkelere gıptayla bakmaktadırlar. 1904'te, İngiltere'nin 2279 şubeli 50 sömürge bankası vardı. (1910'da bu sayı 5449 şubeli 72 bankaya ulaştı); Fransa'nın 136 şubeli 20 bankası; Hollanda'nın 68 şubeli 16 bankası vardı; oysa Almanya'nın "topu topu" 70 şubeli 13 bankası vardı.[70] Amerikan kapitalistleri ise, kendi açılarından, İngiliz ve Alman meslektaşlarını kıskanmaktadırlar. 1915 yılında, şöyle yakınmaktadırlar: "Güney Amerika'da, 5 Alman bankasının 40 şube-

70 Riesser, age, 4. basım, s. 375; Diouritch, 283.

71 **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, C. 59, Mayıs 1915, s. 301. Aynı yayının 331. sayfasında İngiltere, Almanya, Fransa, Belçika

si ve 5 İngiliz bankasının 70 şubesi var... İngiltere ve Almanya son 25 yıl süresnce Arjantin'e, Brezilya'ya ve Uruguay'a yaklaşık 4 milyar dolar yatırdılar. Bunun sonucunda, İngiltere ve Almanya, bu 3 ülkenin toplam ticaret hacmi üzerinden yüzde 46 kâr sağlamaktadır."[71]

Sermaye ihracatcısı ülkeler, sözcüğün mecazi anlamında, dünyayı paylaşmış bulunmaktadırlar. Ancak finans sermayesi aynı zamanda yeryüzünün *doğrudan* paylaşılmasına da yol açmıştır.

5. DÜNYANIN KAPİTALİST GRUPLAR ARASINDA PAYLAŞILMASI

Kapitalist tekel grupları (karteller, sendikalar ve tröstler), önce iç pazarı aralarında paylaştılar ve böylece kendi ülkelerinin sanayiine az çok sahip oldular. Fakat kapitalist düzende iç pazar zorunlu olarak dış pazara bağlıdır. Kapitalizm bir dünya pazarı yaratalı çok oldu. Sermaye ihracı arttıkça ve en büyük tekelci grupların gerek dış ülkelerle ve sömürgelerle ilişkileri, gerekse "nüfuz bölgeleri" genişledikçe, olayların akışı, "doğal olarak" bu tekelci gruplar arasında uluslararası bir anlaşmaya ve uluslararası kartellerin oluşmasına doğru yöneldi.

Sermayenin ve üretimin dünya çapındaki bu yeni temerküz derecesi kendinden öncekilerle kıyaslanamayacak kadar yüksekti. Bu süper-tekelin nasıl oluştuğunu görelim.

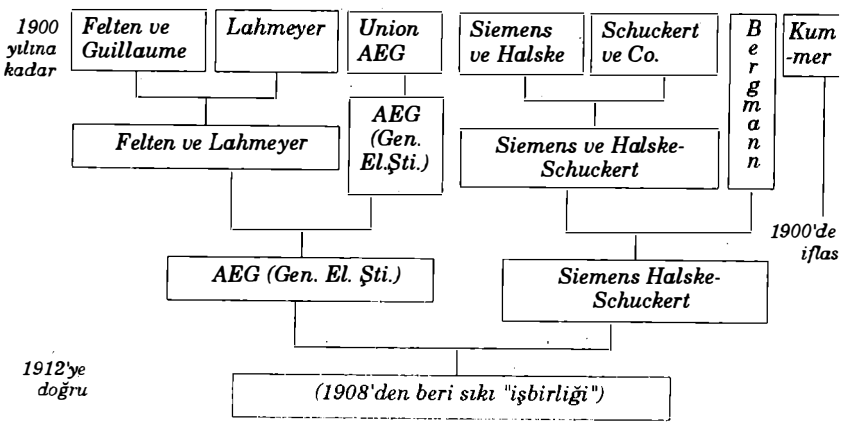
Elektrik sanayii, teknikteki en son ilerlemeleri ve 19. yüzyıl *sonlarının* ve 20. yüzyıl başlarının kapitalizmini, diğer bütün sanayi dallarından daha iyi karakterize eder. Bu sanayi, yeni kapitalist ülkelerden ileri ikisinde, Birleşik Devletler'de ve Almanya'da son yıllarda özellikle gelişmiştir. Almanya'da bu alandaki

ve Hollanda tarafından ihraç edilmiş sermaye toplamını 40 milyar dolar, yani 200 milyar frank olarak tahmin etmektedir.

temerküz, 1900 bunalımı tarafından son derece hızlandırılmıştı. Artık sanayiyle yeterince kaynaşmış bulunan bankalar, bu bunalım sırasında, nispeten önemsiz işletmelerin yıkımını ve büyük işletmeler tarafından yutulmalarını muazam derecede hızlandırıp şiddetlendirmiştir. Jeidels şunları yazmaktadır: "Bankalar, sermayeye fazlasıyla gereksinim duyan pek çok işletmeye yardım etmeyi reddetmiş ve kendilerine yeterince sıkı bir biçimde bağlı olmayan şirketlerin önce çılgınca bir atılımını daha sonra da umutsuz bir iflasını tahrik etmiştir."[72]

Sonuçta, 1900'dan sonra, Almanya'daki temerküz dev adımlarla ilerledi. 1900'e kadar, elektrik sanayinde, her biri birçok şirketten (toplam olarak 28) oluşmuş ve herbiri 2-11 arasında banka tarafından desteklenen 7 veya 8 "grup" vardı. 1908-1912 dönemi boyunca, bütün bu gruplar kaynaşarak iki, hatta tek bir grup oluşturdu. Bu kaynaşma şöyle gerçekleşti:

Elektrik Sanayiindeki Gruplar

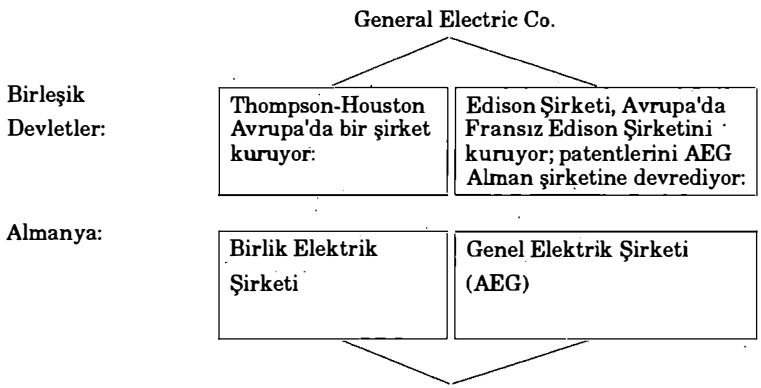

Bu yoldan büyüyen ünlü AEG (Genel Elektrik Şirketi) 175-200 dolayında şirketi "iştirakler" sistemi yoluyla ve toplam olarak yaklaşık 1.5 milyar marklık bir sermayeyi denetlemekteydi. Sadece dış ülkelerdeki doğrudan temsilciliklerinin (bunların12'si

72 Jeidels, age, s. 232.

anonim şirkettir) sayısı 34'tür ve 10'dan fazla ülkeye dağılmışlardır. Daha 1904'te, Alman elektrik sanayi tarafından yabancı ülkelere yatırılan sermaye, 62 milyonu Rusya'da olmak üzere, 233 milyon mark olarak tahmin edilmekteydi. Genel Elektrik Şirketi'nin, kablolardan ve yalıtkanlardan, otomobillere ve uçaklara kadar çok çeşitli eşyalar üreten "kombinalaşmış" muazzam bir teşebbüs olduğunu (kendine ait yalnızca imalat sanay şirketlerinin sayısı 16'dan fazladır) söylememiz gereksiz.

Ayrıca, Avrupa'daki temerküz, aynı zamanda, Amerika'daki temerküz sürecinin de bütünleyici bir parçasıdır. Bu şöyle gerçekleşmektedir:

Böylece, elektrik sanayinin iki "büyük gücü" oluşmuştur. Heining, "Elektrik Tröstünün İzlediği Yol" adlı yazısında şöyle yazmaktaydı. "Dünya'da bunlardan *tamamen* bağımsız hiçbir elektrik şirketi yoktur." İki "tröst"ün işletmelerinin cirolarına ve çaplarına gelince, aşağıdaki rakamlar bu konuda, çok eksik de olsa, bir fikir vermektedir:

		Cirolar (milyon mark)	*İstihdam edilen personel sayısı*	*Netkârlar (milyon mark)*
Amerika: "Genel	1907	252	28000	35.4
Elektrik Şirketi" (G.E.C.)	1910	298	32000	45.6
Almanya: "genel	1907	216	30700	14.5
Elektrik Şirketi" (A.E.G.)	1910	362	60800	21.7

Ve nihayet, 1907'de, Amerikan ve Alman tröstleri, dünyayı aralarında paylaşmak için bir anlaşma yaptılar. Aralarındaki rekabet sona erdi. Amerikan Genel Elektrik Şirketi (G.E.C.), A.B.D.'yi ve Kanada'yı "elde etti"; Alman Genel Elektrik Şirketi (A.E.G.), Almanya'yı, Avusturya'yı, Rusya'yı, Hollanda'yı, Danimarka'yı, İsviçre'yi, Türkiye'yi, Balkanları "elde etti". Sanayinin yeni dallarına ve henüz resmen paylaşılmamış bulunan "yeni" ülkelere nüfuz eden bağımlı şirketlerin faaliyetlerini özel ve elbette gizli anlaşmalar düzenlemekteydi. İki tröst deneylerini ve buluşlarını mübadele edeceklerdi.[73]

Dünyanın dört bir yanında "şubeler"i, temsilcilikleri, acentaları, ilişkileri vb. ile birlikte milyarlar tutarında bir sermayeyi denetleyen bu fiilen tek ve dünya çapındaki tröste karşı rekabet etmenin güçlüğü kolayca anlaşılmaktadır. Ancak, dünyanın iki güçlü tröst arasında paylaşılması, elbette, güç dengesinin (gelişmedeki bir eşitsizliğin, savaşların, iflasların vb. sonucunda) değişikliğe uğraması durumunda bir *yeniden-paylaşımı* dışlamamaktadır.)

Petrol sanayii, bu türden bir yeniden-paylaşım girişiminin, yeni bir paylaşım için mücadelenin öğretici bir örneğini sunmaktadır.

Jeidels 1905'te şunları yazmaktaydı: "Dünya petrol piyasası, bugün halen iki büyük finans grubu arasında paylaşılmış bulunmaktadır: Rockfeller'ın Amerikan Standart Petrol Şirketi (American Standart Oil Co.) ile Baku Rus petrollerinin de sahibi olan Rotschild ve Nobel grubu. İki grup sıkı sıkıya birbirine bağlıdır; ancak bunların tekel durumu yıllardan beri 5 düşman tarafından tehdit edilmektedir."[74] 1) Amerikan petrol kaynaklarının tükenmesi; 2) Baku'deki Mantaşev firmasının rekabeti; 3) Avusturya'nın petrol kaynakları; 4) Romanya'nın petrol kaynakları; 5) Okyanus ötesindeki ve özellikle Hollanda sömürgelerindeki petrol kaynakları (İngiliz sermayesiyle de bağları bulunan son derece zengin Samuel ve Shell firmaları). Son üç grup da, başta dev Deutsche Bank olmak üzere büyük Alman bankalarına bağlıdır.

73 Riesser, age: Diouritch, age, s. 239; Kurt Heining; adı geçen makale.

74 Jeidels, s. 192-193.

Bu bankalar, "kendileri için" dayanak noktaları sağlamak amacıyla, örneğin Romanya'da petrol sanayiini sistemli ve özerk bir biçimde geliştirdiler. 1907'de, Romanya petrol sanayine yatırılan yabancı sermayenin toplamı, 74 milyonu Alman kökenli olmak üzere 185 milyon franktı.[75]

O zaman, ekonomik yazında adlandırıldığı gibi "dünyanın paylaşılması" için bir mücadele başladı. Bir yandan, Rockfeller'ın "petrol tröstü", her şeye sahip olmak istediğinden, başlıca düşmanı İngiliz-Hollanda tröstü Shell'i vurmak amacıyla, bizzat Hollanda'da bir bağlı şirket kurarak Hollanda Antilleri'ndeki petrol kaynaklarını ele geçirdi. Öte yandan, Deutsche Bank ve diğer Berlin bankaları, Romanya'yı "kendileri için elde tutmayı" ve Rockfeller'a karşı Romanya'yı Rusya'yla birleştirmeyi amaçlıyorlardı. Rockfeller, son derece büyük bir sermayeyi elinde tutmaktaydı ve petrolün taşınması ve tüketicilere teslimi için mükemmel bir sisteme sahipti. Mücadelenin sona ermesi zorunluydu; ve gerçekten bu mücadele "petrol ilişkilerini" milyonlar kaybederek tasfiye etmek ya da boyun eğmek almaşığıyla karşı karşıya kalan Deutsche Bank'ın tam bir bozgunuyla, 1907'de son buldu. Deutsche Bank ikinci yolu seçti ve "petrol tröstü"yle kendi açısından çok elverişsiz bir anlaşma yaptı; buna göre, Deutsche Bank "Amerikan çıkarlarına zarar verebilecek hiçbir işe girişmeme" yükümlülüğü altına girmekteydi; bununla birlikte bir madde, Almanya'nın hukuki yoldan petrol üzerinde bir devlet tekeli kurması halinde, anlaşmanın feshedileceğini öngörmekteydi.

İşte o zaman "petrol komedisi" başladı. Alman finans krallarından ve Deutsche Bank'ın müdürlerinden biri olan Von Gwinner, özel sekreteri Stauss aracılığıyla, petrolün devlet tekeline alınması için bir kampanya başlattı. Dev Alman bankasının harika aygıtı ve yaygın "ilişkileri" harekete geçirildi. Çılgına dönen basında, Amerikan tröstünün "boyunduruğu"na karşı "yurtsever" çığlıklardan geçilmemekteydi; 15 Mart 1911'de, Reuchstag (Meclis), hükümeti bir petrol tekeli kurma tasarısı sunmaya davet eden bir öneriyi adeta oybirliğiyle kabul etti. hükümet bu "halkçı" fikre kapıldı ve Amerikalı ortağını aldatmayı ve bir devlet tekeli yardımıyla durumunu düzeltmeyi uman Deutsche

75 Diouritch, age, s. 245-246.

Bank oyunu kazanmış gibi görünmekteydi. Alman petrol sanayiinin kodamanları, daha şimdiden Rus şeker sanayicilerininkinden az olmayacak oranlada muazzam kârların hayaline kapılmışlardı... Fakat ilk önce büyük Alman bankaları ganimetin paylaşılması konusunda birbirlerine girdiler; ve Disconto-Geselschaft, Deutsche Bank'ın çıkarcı niyetlerini açığa çıkarttı; ardından hükümet, Rockfeller'la mücadele etmesini gerektirecek bir çelişmeden ürktü, çünkü Almanya'nın Rockfeller dışında başka kaynaklardan petrol temin etmeyi başarması (Romanya'daki üretim önemsiz olduğundan) oldukça şüpheliydi; nihayet tam bu sırada, Almanya'nın savaş hazırlıkları için bir milyar marklık 1913 kredileri oylanarak tahsis edildi ve petrol tekeli tasarısı ertelendi. Rockfeller'ın "petrol tröstü" mücadeleden şimdilik galip ayrılmaktaydı.

Bu konuyla ilgili olarak, Berlin'deki *Die Bank* dergisi Almanya'nın Standart Oil'le ancak bir elektrik tekeli kurup akarsu gücünü ucuz elektriğe dönüştürerek savaşabileceğini yazmaktaydı. Makalenin yazarı şunları eklemekteydi: "Fakat elektrik tekeli, üreticilerin buna ihtiyaç duydukları zaman, yani elektrik sanayiindeki yeni bir büyük çöküntünün eşiğine gelindiğinde ve bugün her yerde elektrik sanayiindeki özel "konsorsiyum"lar tarafından kurulmuş olan bu son derece pahalı dev elektrik santralleri (ki bu santraller sayesinde sökonusu "konsorsiyum"lar halen kentlerden, devletlerden vb. kendilerine bir takım ayrıcalıklar sağlamaktadırlar) artık kârlı koşullarda çalışma olanağını kaybettiklerinde kurulacaktır. O andan itibaren akarsu gücüne başvurmak gerekecektir. Fakat bu hidrolik gücün devlet tarafından ucuz elektriğe dönüştürülmesi olanaksızdır. bunu da "devlet tarafından denetlenen özel bir tekele" teslim etmek gerekecektir; çünkü özel sanayi, daha şimdiden ağır tazminatları şart koşan bir dizi mukavele yapmıştır... Potasyum tekelinde böyle oldu, petrol tekelinde böyle oldu, elektrik tekelinde de böyle olacaktır. Güzel ilkelerle gözleri kamaşan devlet sosyalistlerimiz, Almanya'da tekellerin hiçbir zaman tüketicilere yarar sağlamak ya da teşebbüs kârlarının bir kısmını devlete bırakmak gibi bir amaçları olmadığı gibi böyle bir sonuca da hiç ulaşılmadığını; oysa her zaman, iflasın sınırındaki özel sanayii, devlet hesabına sağlığa kavuşturmaya hizmet ettiklerini artık anla-

malıdırlar."[76]

İşte Alman burjuva iktisatçılarının değerli itirafları bunlardır. Bu itiraflar, finans sermayesi çağında özel tekeller ile devlet tekellerinin nasıl içiçe girdiğini; bunların, dünyanın paylaşılması amacıyla büyük tekeller arasında sürdürülen emperyalst mücadele zincirinin birer halkasından başka bir şey olmadığını açıkça göstermektedir.

Deniz ticareti alanında da, temerküzün korkunç gelişimi dünyanın paylaşılmasıyla sonuçlandı. Almanya'da herbiri hisse senedi ve tahvil olarak 200 milyon marklık bir sermayeye ve 185 ile 189 milyon mark değerinde buharlı gemi filosuna sahip 2 güçlü şrket, Hamburg-Amerika ve Nord-Deutsche Lloyd şirketleri ön planda yer almaktadır. Diğer taraftan, Amerika'da 9 Amerikan ve İngiliz denizcilik kumpanyasını birleştirerek 120 milyon dolarlık (480 milyon mark) bir sermayeye sahip olan, ve Morgan tröstü adıyla tanınan Uluslararası Deniz Ticaret Kumpanyası 1 Ocak 1903'te kuruldu. 1903'ten itibaren, Alman devleri ile bu İngiliz-Amerikan tröstü arasında dünyanın paylaşılması yönünde, kârların da paylaşılması sonucunu doğuran bir anlaşma yapıldı. Alman şirketleri, İngiltere ile Amerika arasındaki taşımacılıkta hasımlarıyla rekabetten vazgeçmekteydiler. Hangi limanın kime "verileceği" kesinlikle tespit edilmişti; karma bir denetim komitesi kurulmuştu vb... Anlaşma, savaş durumunda iptal edileceğine ilişkin ihtiyatlı bir kayıtla, 20 yıl için yapılmıştı.[77]

Uluslararası Ray Karteli'nin kuruluşunun hikayesi de son derece öğreticidir. İngiliz, Belçikalı ve Alman ray imalatçıları böyle bir kartel kurmak için ilk girişimi 1884 gibi çok erken bir tarihte, ciddi bir sanayi depresyonu sırasında yaptılar. Bunlar, anlaşmaya dahil olan ülkelerin iç pazarlarında birbirleriyle rekabet etmemeyi kararlaştırdılar ve dış pazarları şu şekilde paylaştılar: Büyük Britanya yüzde 66; Almanya yüzde 27; Belçika yüzde 7. Hindistan tamamen İngiltere'ye bırakıldı. Kartelin dışında kalan bir İngiliz firmasına karşı —giderleri gerçekleştirilen

76 **Die Bank**, 1912, sayı 1, s. 629; 1913, sayı 1, s. 388.

77 Riesser, age, s. 125.

satışların tümü üzerinden alınan bir yüzdeyle karşılanan— ortak bir savaş verildi. Fakat, 1886'da iki İngiliz firması ayrılınca kartel çöktü. Buradaki ilginç olgu daha sonraki sınai atılım dönemlerinde anlaşmanın gerçekleştirilememesidir.

1904'ün başlarında Almanya'da bir çelik sendikası kuruldu. Kasım 1904'te, Uluslararası Ray Kartel aşağıdaki paylarla yeniden kuruldu: İngiltere yüzde 53.5; Almanya yüzde 28.83; Belçika yüzde 17.67. Fransa bu kartele sonradan girdi ve artık yüzde 100'lük değil [Fransa'ya verilen pay oranı da dahil edilerek] yüzde 104.8 üzerinden, birinci, ikinci ve üçüncü yıllar için sırasıyla yüzde 4.8; yüzde 5.8 ve yüzde 6.4'lük paylarla katıldı. 1905'te, Amerikan Çelik Şirketi ve daha sonra Avusturya ve İspanya da bu kartele katıldılar. Vogelstein 1910'da şunları yazmaktaydı: "Bugün dünyanın paylaşılması tamamlanmıştır ve başta devlet demiryolları olmak üzere, büyük tüketiciler —dünya, onların çıkarları hesaba katılmaksızın çoktan paylaşıldığından— şairler gibi artık hayal aleminde dolaşabilirler."[78]

1909'da kurulan ve Alman, Belçikalı, Fransız, İspanyol ve İngiliz olmak üzere beş fabrika grubu arasında üretim hacmini tamamen paylaştıran Uluslararası Çinko Sendikası'nı; ve, ardından da, Liefmann'ın "kendileriyle aynı tarzda örgütlenmiş olan Fransız ve Amerikan dinamit imalatçıları ve bu imalatçılarla bütün dünyayı adeta aralarında paylaşmış olan, bütün Alman patlayıcı madde imalatçıları arasında oluşmuş tamamen modern, sıkı bir ittifak"[79] dediği Uluslararası Patlayıcı Madde Tröstü'nü analım.

Liefmann, Almanya'nın katıldığı uluslararası kartellerin toplamını 1897'de hemen hemen 40 ve 1910'a doğru da 100 kadar tahmin etmekteydi.

Bazı burjuva yazarlar (ki örneğin 1909'daki Marksçı konumunu tamamen terketmiş olan K. Kautsky de artık bunların arasına katılmıştır), sermayenin uluslarasılaşmasının en çarpıcı biçimlerinden biri olan uluslararası kartellerin kapitalist düzende,

78 Vogelstein, **Organisationsformen** (örgütlenme Biçimleri), s. 100.

79 Liefmann, **Kartelle und Trusts** (Karteller ve Tröstler), ikinci basım, s. 161.

uluslar arasında barışın hüküm sürebileceğini umut etme olanağını sağladığı görüşünü ileri sürmektedirler. Teorik açıdan bu görüş tamamen saçmadır; pratik açıdan ise, bir safsata ve en berbat oportünizmi namussuzca savunma tarzıdır. Uluslararası karteller, kapitalist tekellerin bugün hangi düzeye kadar geliştiğini ve çeşitli kapitalist gruplar arasındaki mücadelenin *konusunun ne olduğunu* göstermektedir. Esas olan bu son noktadır; ancak bu nokta, bize olayların tarihsel ve ekonomik anlamını açıklar; çünkü, mücadele *biçimleri* nispeten özgül ve geçici olan çeşitli nedenler yüzünden değişikliğe uğrayabilir ve sürekli olarak uğramaktadır, oysa mücadelenin *özü*, sınıf *içeriği* sınıflar varolduğu sürece gerçekten değişikliğe *uğrayamaz*. Bugünkü (dünyanın paylaşılması için) ekonomik mücadelenin *içeriğini* gizlemenin ve bu mücadelenin kâh bir *biçimini*, kâh bir diğer *biçimini* vurgulamanın, örneğin teorik izahlarıyla (bundan daha sonra sözedeceğiz) Kautsky'nin de sonuçta aralarına katıldığı Alman burjuvazisinin çıkarına olduğu anlaşılmaktadır. Kautsky de aynı hatayı yapmaktadır. Ve elbette, söz konusu ettiğimiz sadece Alman burjuvazisi değil, dünya çapındaki burjuvazidir. Kapitalistler dünyayı belirli bir kötü niyetten ötürü değil, ulaşılmış bulunulan temerküz derecesi, onları kâr sağlamak için bu yola girmek zorunda bıraktığından paylaşmaktadırlar. ve dünyayı "sermayeleriyle orantılı olarak", "herbirinin gücüne göre" paylaşmaktadırlar, çünkü mal üretimi ve kapitalizm düzeninde başka bir paylaşma yöntemi olamaz. Oysa, güçler, ekonomik ve politik gelişme derecesine göre değişiklik göstermektedir. Olayların anlaşılması için, güç oranının değişmesiyle, hangi sorunların çözüme kavuşturulduğunun bilinmesi gerekir. bu değişmelerin "saf" ekonomik mi, yoksa ekonomi dışı mı (örneğin askeri) olduğunun bilinmesine gelince bu, çağdaş apitalizm hakkındaki temel bakış açısını hiçbir biçimde değiştirmeyecek olan ikincil bir sorudur. Kapitalist gruplar arasındaki (bugün barışçı, yarın barışçı olmayan, öbür gün yine barışçı olmayan) mücadelelerin ve anlaşmaların içeriği nedir sorusunun yerine, bu mücadelelerin ve anlaşmaların biçimi nedir sorusunu koymak, safsatacı durumuna düşmektir.

Çağdaş kapitalizm, bize, kapitalist gruplar arasında, dünyanın ekonomik bakımdan paylaşılmasına *dayanan* bir

takım ilişkilerin kurulduğunu; buna paralel olarak ve bununla ilişkili biçimde, politik ittifaklar arasında, devletler arasında sömürgeler ve "nüfuz bölgeleri için mücadele", dünyanın toprak bakımından paylaşılmasına dayanan bir takım ilişkilerin geliştiğini göstermektedir.

6. DÜNYANIN BÜYÜK DEVLETLER ARASINDA PAYLAŞILMASI

Coğrafyacı A. Supan, *Avrupa Ülkelerinin Toprak Bakımından Genişlemesi*[80] adlı ktabında, 19. yüzyıl sonlarındaki bu genişlemenin kısa bir özetini vermektedir:

Avrupalı Sömürgeci devletlere Ait Olan Topraklar
(Amerika Birleşik Devletleri'ninkiler de dahil)
-yüzde olarak-

	1876	1900	Fark
Afrika	10.8	90.4	+ 79.6
Polinezya[81]	56.8	98.9	+ 42.1
Asya	51.5	56.6	+ 5.1
Avusturalya	100.0	100.0	- —
Amerika	27.5	27.2	- 0.3

Yazar şu sonuca varmaktadır: "O halde, bu dönemin ayırdedici özelliği Afrika'nın ve Polinezya'nın paylaşılmasıdır." Asya'da ve Amerika'da işgal edilmemiş —yani hiçbir devlete ait olmayan— toprak kalmadığına göre, Supan'ın vardığı sonucu geliştirerek,

80 A. Supan: **Die terriotarial Entwicklung der europäischen Kolonien**, 1906, s. 254.

81 *Polinezya*: Okyanusya'nın başlıca üç bölümünden biri. Pasifik Okyanusu'nun doğu ve güney-doğu bölgelerinde, Yeni Zelanda'dan Kuzeyde Havai'ye kadar, Doğu'da ise Doğu Adasına kadar uzanan bölgede yer alan dağınık ada gruplarına verilen addır. (TYN).

ele alınan dönemin ayırdedici özelliğinin, yeryüzünün kesin paylaşılması olduğunu söylemek gerekir; kesin sözcüğü *yeniden-paylaşımın* olanaksız olduğu anlamında değil, (tersine, yeniden-paylaşımlar olanaklı ve kaçınılmazdır) kapitalist ülkelerin sömürge politikası nedeniyle dünyamızın işgal edilmemiş topraklarının fethinin tamamlandığı anlamındadır. Tarihte ilk kez, dünya tamamen paylaşılmış bulunmaktadır; öyle ki, gelecekte sadece yeniden paylaşım, yani sahipsiz toprakların ele geçirilmesi değil de, paylaşılmış toprakların bir "sahip"ten "diğeri"ne geçmesi söz konusu olabilir.

Bu nedenle, dünya sömürge politikasının "kapitalist gelişmenin en son aşaması"na, finans sermayesi aşamasına sıkı sıkıya bağlı, özgün bir çağını yaşamaktayız. Bu nedenle, günümüzdeki durumun ne olduğunu ve bu dönemi kendisinden öncekilerden neyin ayırdettiğini olabildiğince iyi anlamak için, her şeyden önce olguların oldukça ayrıntılı bir incelemesine girişmek önem taşımaktadır. İlk önce, önümüze iki pratik soru çıkmaktadır: Sömürge politikasının alevlenmesi, sömürgeler için mücadelenin keskinleşmesi tamıtamına finans sermayesi çağında mı olmuştur? Ve bu açıdan, dünya günümüzde tamı tamına nasıl paylaşılmıştır?

Amerikalı yazar Morris, *Sömürgeleştirmenin Tarihi*[82] adlı kitabında 19. yüzyılın çeşitli dönemlerinde, İngiltere'nn, Fransa'nın ve Almanya'nın sahip olduğu sömürgelerin genişliğiyle ilgili verileri karşılaştırmaya çalışmıştır. Elde ettiği sonuçların kısa bir özeti aşağıdadır:

Sahip Oldukları Sömürgeler

(Yüzölçümü: milyon km², nüfus: milyon)

	Büyük Britanya		Fransa		Almanya	
Yıllar	Yüzölçümü	Nüfus	Yüzölçümü	Nüfus	Yüzölçümü	Nüfus
1815-1830	?	126.4	0.05	0.5	—	—
1860	6.5	145.1	0.5	3.4	—	—
1880	19.9	267.9	1.8	7.5	—	—
1899	24	309.0	9.6	56.4	2.6	14.7

82 Henry C. Morris: **The History of Colonization**, new York, 1900, C. 2, s. 88; C. 1, s. 419; C. 2, s. 304.

Büyük Britanya'nın sömürge fetihlerinin korkunç ölçüde artış dönemi, 1860 ile 1890 yılları arasında yer almaktadır. Ve 19. yüzyılın son 20 yılında da çok canlıdır. Fransa ve Almanya açısından, bu 20 yıl özellikle önem taşır. Tekelcilik-öncesi kapitalizmin, yani serbest rekabetin hüküm sürdüğü kapitalizmin gelişiminin sınırına 1860-1880 yılları arasında varmış olduğunu daha önce görmüştük. Şimdi ise, sömürge fetihlerindeki korkunç"atılım"ın tamıtamına bu dönemin ertesinde başladığını ve dünyanın toprak bakımından paylaşılması için verilen mücadelenin olağanüstü derecede keskinleştiğini görmekteyiz. O halde, kapitalizmin tekelci aşamasına, finans sermayesi aşamasına geçişinin, dünyanın paylaşılması mücadelesinin keskinleşmesiyle ilişkili olduğu kuşku götürmez.

Hobson, emperyalizm hakkındaki eserinde, 1884-1900 dönemini, belli başlı Avrupalı devletlerin güçlü bir "yayılma" dönemi olarak ayırdetmektedir. Yazarın tahminine göre, bu dönem boyunca, Büyük Britanya 57 milyon nüfuslu 9.6 milyon kilometrekare; Fransa 36.5'e 9.3; Portekiz 9'a 2; Almanya 14.7'ye 2.6; Belçika 30 milyon nüfuslu 2.3 milyon kilometrekare toprak ele geçirmiştir. 19. yüzyıl sonlarında ve özellikle 1880'den sonra, bütün kapitalist devletlerin yrütmüş olduğu sömürge avı, diplomasi ve dış politika tarihinde bütün dünyaca bilinen bir olgudur.

Büyük Britanya'da serbest rekabet doruğunda iken, yani 1840-1860 yılları arasında ülkenin burjuva politikacıları sömürgelerin bağımlılıktan kurtulmalarını ve İngiltere'den tamamen ayrılmalarını kaçınılmaz ve yararlı gördüklerinden, sömürge politikasına *karşıydılar*. M. Beer, 1898'de yayımlanmış "Çağımız Britanya Emperyalizmi"[83] başlıklı bir makalede, genellikle emperyalizm yanlısı bir İngiliz devlet adamı olan Disraeli'nin 1852'de "sömürgeler, boynumuza asılmış değirmen taşlarıdır" dediğine işaret etmekteydi. Fakat 19. yüzyılın sonlarında, İngiltere'de günün kahramanları, emperyalizmi açık açık savunan ve emperyalist politikayı en adi biçimde uygulayan Cecil Rhodes ve Joseph Chamberlain'di!

İngiliz burjuvazisinin bu önde gelen politikacılarının, çağımız

83 **Die Neue Zeit**, 16. yıl, sayı 1, 1898, s. 302.

emperyalizminin, deyim yerindeyse, salt ekonomik kökleri ile sosyo-politik kökleri arasındaki ilişkiyi bu dönemden itibaren net bir biçimde gördüklerini tespit etmek yararlı olacaktır. Chamberlain, dünya piyasasında Almanya'nın, Amerika'nın ve Belçika'nın Büyük Britanya'ya karşı yürüttükleri rekabet konusunda özellikle durarak, emperyalizmi "yerinde, akıllıca ve ekonomik çıkarlara uygun bir politika" olarak savunmaktaydı. Kapitalistler, kartelleri, sendikaları ve tröstleri kurarken, "selamet tekellerdedir" demekteydi. Burjuvazinin politik önderleri, dünyanın henüz paylaşılmamış bölgelerine el koyma telaşı içinde, "selamet tekellerdedir" diye tekrarlamaktaydı. Cecil Rhodes'un samimi arkadaşı gazeteci Stead, 1895'te kendisine emperyalist kanaatleri hakkında Rhodes'un şunları söylediğini anlatmaktadır: "Dün East-End'de idim (Londra'nın işçi semti) ve işsizlerin bir toplantısını izledim. Ateşli söylevler dinledim. Tek bir çığlık vardı: Ekmek! Ekmek! Eve dönerken bütün sahneyi yeniden yaşadım ve emperyalizmin önemine eskisinden daha çok inandığımı hissettim... Kafamı en fazla kurcalayan fikir, bu toplumsal sorunun çözüme kavuşturulmasıydı: Şöyle ki, Birleşik Krallığın 40 milyonluk nüfusunu kanlı bir iç-savaştan kurtarmak için, biz, sömürgeci devlet adamları, nüfus fazlamızı yerletirmek, fabrikalarımızın ve madenlerimizin ürünlerine yeni sürüm pazarları sağlamak için yeni topraklar fethetmek zorundayız. Her zaman söylemiş olduğum gibi, İmparatorluk bir ekmek ve yağ sorunudur. İç-savaşı bertaraf etmek istiyorsanız, emperyalist olmanız gerekir."[84]

Milyoner, finans kralı, İngiliz Boer savaşının başlıca tahrikçisi Cecil Rhodes, 1895"te işte böyle konuşmaktaydı. Rhodes'un emperyalizmi savunmasının biraz kaba ve adice olduğu doğrudur ama, Maslov, Südekum, Petressov, David gibi Rusya'da Marksçılığın kurucusu olan baylar tarafından öne sürülen "teori"den özünde farklı değildir. Celi Rhodes, sadece biraz daha namuslu bir sosyal-şovendir...

Dünyanın toprak bakımından paylaşılması ve bu konuda son on yıllarda meydana gelen değişiklikler hakkında olabildiğince kesin bir tablo verebilmek için, Supan'ın daha önce, dünyanın

84 Adı geçen yayın, s. 304.

bütün büyük devletlerinin sahip oldukları sömürgeler konusunda atıfta bulunduğumuz eserinde sunulan verilerden yararlanacağız. Supan 1876 ve 1900 yıllarını ele almaktadır. biz, karşılaştırılacak yıllar olarak, —Batı Avrupa'da tekelcilik-öncesi kapitalizmin gelişmesinin, aşağı yukarı tamamlandığı tarih olarak kabul edilebileceğinden çok iyi bir biçimdre seçilmiş olan— 1876 yılı ile 1914 yılını ele alacağız ve Supan'ın rakamları yerine, hübner'in, daha yeni olan *Coğrafya ve İstatistik Tabloları*'ndaki verilerini kullanacağız. Supan yalnızca sömürgelere ilişkin rakamlar vermektedir; dünyanın paylaşılması tablosunun tam olması için, buraya sömürge olmayan ve aralarına İran'ı, Çin'i ve Türkiye'yi koyacağımız yarı-sömürge ülkeler hakkında kısa bir takım bilgiler eklemenin yararlı olacağna inanmaktayız: İran bugün adeta tamamen bir sömürgedir; Çin ile Türkiye ise sömürge olma yolundadırlar.

Elde ettiğimiz sonuçlar şunlardır:

Büyük Devletlerin sahip oldukları sömürgeler (yüzölçümü: milyon kilometrekare; nüfus: milyon kişi)

	Sömürgeler				Metropol Ülkeler		Toplam	
Ülkeler	1876		1914		1914		1914	
	Yüzölçümü	Nüfus	Yüzölçümü	Nüfus	Yüzölçümü	Nüfus	Yüzölçümü	Nüfus
İngiltere	22.5	251.9	33.5	393.5	0.3	46.5	33.8	440.0
Rusya	17.0	15.9	17.4	33.2	5.4	136.2	22.8	169.4
Fransa	0.9	6.0	10.6	55.5	0.5	39.6	11.1	95.1
Almanya	—	—	2.9	12.3	0.5	64.9	3.4	77.2
A.B.D.	—	—	0.3	9.7	9.4	97.0	9.7	106.7
Japonya	—	—	0.3	19.2	0.4	53.0	0.7	72.2
6 Büyük dev-	40.4	273.8	65.0	523.4	16.5	437.2	81.5	960.6
Öbür devletlerin sömürgeleri (Belçika, Hollanda vb.)							9.9	45.3
Yarı-sömürge ülkeler (İma, Çin, Türkiye)							14.5	361.2
Öteki ülkeler							28.0	289.9
Dünyanın yüzölçümü ve nüfusu							133.9	1,657.0

Bu tablo, 20. yüzyılın eşiğinde dünyanın paylaşılmasının "tamamladığını" bize açıkça göstermektedir. 1876'dan itibaren, büyük devletlerin sahip oldukları sömürgeler dev boyutlara varmıştır; 6 en büyük emperyalist devletin sömürgelerinin yüzölçümü yüzde 50'den fazla artarak, 40 milyon kilometrekareden 65 milyon kilometrekareye çıkmıştır. Artış, 25 milyon kilometrekaredir; yani metropollerin yüzölçümünden (16.5 milyon) yüzde elli daha fazladır. 1876'da üç emperyalist devletin hiçbr sömürgesi yoktu, dördüncünün, yani Fransa'nın ise sömürgesi yok denecek kadar azdı. 1914'e doğru bu 4 emperyalist devlet, 14.1 milyonkilometrekarelik, yani Avrupa'nınkinden yüzde elli daha büyük yüzölçümüne ve yaklaşık 100 milyon nüfusa sahip sömürge elde etti. Sömürgelerin genişleme hızındaki eşitsizlik çok büyüktür. Örneğin, yüzölçümleri ve nüfusları birbirinden fazla farklı olmayan Fransa, Almanya ve Japonya karşılaştırıldığında, Fransa'nın dğer ikisinin toplamına oranla (yüzölçümü bakımından) hemen hemen 3 kat daha fazla sömürge ele geçirmiş olduğu görülür. Fakat, Fransa, ele alınan dönemin başlarında, finans sermayesi bakımından, Japonya'nın ve Almanya'nın güçlerinin toplamına kıyasla belki de birkaç kat daha zengindi. Sahip olunan sömürgelerin boyutlarını, ekonomik koşulların yanısıra, ama bunlar temel olmak üzere, coğrafi ve diğer koşullar da etkilemektedir. Şu son onyıllar boyunca, büyük ölçekli sanayiinin, mübadelelerin ve finans sermayesinin baskısı sonucunda dünyanın eş düzeye, yani farklı ülkelerdeki ekonomi ve yaşama koşullarının aynı düzeye gelmesi süreci ne denli güçlü olursa olsun, bu ülkeler arsında halen önemli farklar bulunmaktadır; ve yukarıda andığımız 6 ülke arasında, bir yanda muazam bir hızla ilerleyen genç kapitalist devletler (Amerika, Almanya, Japonya), diğer yanda anılan genç kapitalist devletlere kıyasla, son zamanlarda çok daha yavaş ilerleyen yaşlı kapitalist ülkeler (Fransa, İngiltere) ve nihayet çağdaş kapitalist emperyalizmin, deyim yerindeyse, son derece sıkı bir kapitalizm-öncesi ilişkiler ağıyla sarılmış ve ekonomik bakımdan en geri olan ülkesi (Rusya) görülmektedir.

Büyük devletlerin sahip oldukları sömürgelerin yanına, küçük devletlerin —sömürgelerin olanaklı ve olası bir "yenidenpaylaşımı"nın, deyim yerindeyse, hedefi olduğunu söyleyebile-

ceğimiz— küçük sömürgelerini koyduk. Bu küçük devletlerin çoğu, ancak büyük devletlerin, ganimetlerin paylaşılması konusunda aralarında anlaşmalarına engel olan çıkar karşıtlıkları, sürtüşmeler vb. nedeniyle bölünmüş olmaları sayesinde sömürgelerini muhafaza edebilmektedirler. "Yarı-sömürge" devletlere gelince, bunlar, doğanın ve toplumun her alanında rastlanan bir takım geçici biçimlere bir örnek teşkil eder. Finans sermayesi, bütün ekonomik ve bütün uluslararası lişkilerde o denli güçlü, deyim yerindeyse, o denli sonucu belirleyici bir etkendir ki, tam bir politik bağımsızlığa sahip devletleri bile kendine tabi kılacak güçtedir ve fiilen de tabi kılmaktadır. Bu konuda, bir takım örnekleri biraz sonra kısaca göreceğiz. Fakat, şu nokta açıktır: Finans sermayesi için en "elverişli" ve en fazla kâr sağlayan durum, *öyle* bir tabiyettir ki, bu, söz konusu ülkeler ve halklar açısından politik bağımsızlıkların kaybedilmesini beraberinde getirmektedir. Bu bakımdan, yarı-sömürge ülkeler "araaşama"nın tipik örnekleridir. Dünyanın geri kalan kısmı çoktan paylaşılmış iken, bu yarı-bağımlı ülkeler için verilen mücadelenin, özellikle finans sermayesi çağında kızışması doğaldır.

Sömürge politikası ve emperyalizm, kapitalizmin sonuncu aşamasından önce ve de hatta kapitalizmden de önce mevcuttu. Kölecilik temeli üzerinde kurulmuş olan Roma, sömürgeci bir politika izleyerek emperyalizm uygulamıştı. Fakat, emperyalizmi ele alırken sosyo-ekonomik formasyonlar arasındaki temel farkı ihmal eden ya da arka plana iten "genel düzeydeki"[85] muhakemeler kaçınılmaz olarak, "Büyük Roma ve Büyük Britanya"nın karşılaştırılması gibi yavan, basmakalıp sözler ve böbürlenmeler haline dönüşür. Kapitalizmin önceki aşamalarında uygulanan sömürge politikası bile, finans sermayesinin sömürge politikasından köklü bir biçimde farklıdır.

Kapitalizmin sonuncu aşamasının belirgin özelliği, en büyük müteşebbisler tarafından oluşturulmuş bulunan tekelci grupların egemenliğidir. Bu tekeller, *bütün* hammedde kaynaklarını kendi ellerine geçirdikler zaman özellikle sağlamdırlar; ve

85 C. P. Lucas, **Greater Rome and Greater Britain**, (Büyük Roma ve Büyük Britanya), Oxford, 1912; veya Earl of Cromer, **Ancient and Modem Imperialism** (Eski emperyalizm ve çağdaş emperyalizm), Londra, 1910.

hasımlarının her türlü rekabet olanağını elinden almak, örneğin petrol ya da demir yataklarını vb. ele geçirmek için uluslararası kapitalist grupların ne çok çaba harcadıklarını daha önce görmüştük. Sömürgeye sadece sahip olmak bile, hasımlarına karşı savaşımda tekele, hasımlarının kendilerini devlet tekeli kurmasını sağlayacak bir yasayla korumaya yeltenmeleri de dahil olmak üzere, her türlü beklenmedik duruma karşı başarının eksiksiz güvencesini sağlar. Kapitalizm ne denli gelişmiş ise, hammadde eksikliği kendini o denli fazla hissettirir, bütün dünyada hammadde kaynakları üzerindeki rekabet ve bunların araştırılması o denli daha çok yoğunlaşır, sömürge elde etmek için verilen mücadele o denli daha fazla şiddetlenir.

Schilder şunları yazmaktadır: "Bazılarına belki de çelişkili gibi görünmesine rağmen, az çok yakın bir gelecekte, kent ve sanayi nüfusundaki artışın, gıda maddeleri kıtlığından çok sanayi hammaddesi kıtlığından dolayı köstekleneceği görüşü ileri sürülebilir." Nitekim, gerek —fiyatı sürekli olarak yükselen— kerestenin, gerek derinin, gerekse tekstil sanayii için gerekli hammaddelerin eksikliği, kendini gitgide daha fazla hissettirmektedir. "Sanayici grupları, dünya ekonomisi çerçevesinde tarım ile sanayi arasında bir denge kurmaya çaba harcamaktadırlar; örnek olarak, 1904'te krulan ve burçok büyük sanayi ülkesinde varolan Uluslararası Pamuk İplikçileri Dernekler Birliği'ni ve 1910'da, aynı modele dayanarak kurulmuş olan Avrupa Keten İplikçileri Dernekleri Birliği'ni verebiliriz."[86]

Elbette, burjuva reformistleri ve içlerinden özellikle bugünkü Kautskiciler, "pahalı ve tehlikeli" bir sömürge politikası uygulanmaksızın, serbest piyasadan hammaddelerin temin "edilebileceğini" ve genel olarak tarımdaki koşulların "basit bir işlemle" iyileştirilmesinin hammadde arzını muazzam ölçüde "arttırabileceğini" söyleyerek, bu türden olguların önemini azaltmaya yeltenmektedirler. Fakat böylesi açıklamalar, emperyalizmin savunuculuğuna ve parlak renklerle boyanarak maskelenmesi çabasına dönüşmektedir; çünkü kapitalizmin sonuncu aşamasının başlıca özelliğini, yani tekelleri es geçmektedir. Serbest piyasa gitgide tarihe karışmaktadır; tekelci patron sendikaları ve

86 Schilder, age, s. 38-42.

tröstler serbest piyasayı günden güne daraltmaktadırlar; ve tarımdaki koşulların "basit bir işlemle" iyileştirilmesi, kitlelerin durumunun iyileştirilmesi, ücretlerin artması ve kârların azalması demektir. Fazlasıyle hassas reformistlerin muhayyileleri dışında, bir takım sömürgeler fethetmeyi düşünmek yerine, kitlelerin durumunu kendilerine dert edecek tröstler var mıdır?

Finans sermayesi, yalnızca şimdiye kadar bilinen hammadde kaynaklarıyla değil, bir takım potansiyel kaynaklarla da ilgilenir; çünkü, günümüzde teknik inanılmaz bir hızla gelişmektedir ve bugün kullanılamıyacak durumdaki bir takım topraklar, yarın yeni yöntemlerin bulunmasıyla (bu amaçla büyük bir banka mühendislerden, tarım uzmanları vb.'den oluşan özel bir araştırma topluluğu oluşturabilir) ve büyük sermaye yatırımıyla kullanılabilir hale getirilebilir. Maden zenginliklerinin araştırılması, şu veya bu hammaddenin yeni işleme ve kullanma yöntemleri, vb. için de aynı yöntemler geçerlidir. Finans sermayesinin, nüfuz alanlarını ve hatta halen elinde bulunan toprakları genişletme yönündeki kaçınılmaz eğilimi buradan kaynaklanmaktadır. Aynen tröstlerin, (şimdiki kârlarını değil de) gelecekteki "potansiyel" kârlarını ve tekelciliğin ilerdeki sonuçlarını hesaba katarak değerini 2 veya 3 kat fazla biçtikleri bütün varlıklarını sermayeleştirmeleri gibi, finans sermayesi de --işe yarayabilecek hammadde kaynaklarını hesaba katarak ve dünyanın henüz paylaşılmamış son bağımsız topraklarını paylaşılması ya da halen paylaşılmamış bulunan parçaların yeniden paylaşılması için verilen vahşi mücadelelerde geri kalma korkusuyla-- hangi türden olursa olsun, nerede olursa olsun ve hangi yollarla olursa olsun, genel olarak olabildiğince fazla toprağa el koyma eğilimine sahiptir.

İngiliz kapitalistleri, *kendi* sömürgelerinden Mısır'da (1904'te, ekilen 2,3 milyon hektar toprağın, daha o zaman 0,6 milyon hektarını, yani dörtte birinden fazlasını kaplayan) pamuk tarımını geliştirmek için ellerinden gelen her şeyiyapmaktadır lar. Böylece her ikisi de rakiplerini daha kolayca mağlup edebilir; hammadde kaynaklarını tekelleştirerek, pamuk üretimi ve işlenmesi sürecinin bütün aşamalarında ve bir avuc kişinin mülkiyetinde temerküz etmiş, "kombinalaşmış" daha ekonomik

ve daha kârlı bir tekstil sektörünü kolayca oluşturabilirler.

Sermaye ihracıyla sağlanabilecek çıkarlar, sömürge fetihlerini hızlandırıcı bir etkide bulunmaktadır. Çünkü rakipleri, tekelci yöntemlerle bertaraf etmek, siparişleri güvence altına almak, gerekli "ilişkiler"in güvenliğini sağlamak, vb. sömürge piyasasında (hatta bütün bunlar yalnızca ve yalnızca bu piyasada olanaklıdır) daha kolaydır.

Gerek finans sermayesi temeli üzerinde ekonomi-dışı üstyapı, gerekse finans sermayesinin politikası ve ideolojisi, sömürge fetihleri eğilimini güçlendirmektedir. Hilferding, çok doğru olarak şunları söylemektedir: "Finans sermayesi özgürlük değil, egemenlik ister". Cecil Rhodes'un yukarıda anılan fikirlerini adeta geliştiren ve tamamlayan bir Fransız burjuva yazarı da, çağdaş sömürge politikasının ekonomik nedenlerine, toplumsal nedenlerini de eklemek gerektiğini yazmaktadır: "Yaşamın giderek artan karmaşıklığı ve güçlükleri yalnızca işçi yığınlarının sırtına değil, ama aynı zamanda orta sınıflar üzerine de binmektedir. Bu yüzden eski uygarlığın bütün ülkelerinde, sabırsızlık, kin ve nefret yoğunlaşıp kamu düzenini tehdit etmektedir; ülke içinde bir patlamayı bertaraf etmek için, belirli bir sınıfın enerjisinin toplumsal mecrasından saptırılarak ülke dışında bir eser yaratmak üzere istihdam edilmesi zorunludur." [87]

Kapitalist emperyalizm çağındaki sömürge politikası söz konusu olduğunda finans sermayesinin ve bu sermayenin dış politikasının --ki dünyanın ekonomik ve politik bakımdan paylaşımı için büyük devletlerin birbiriyle mücadelesidir--, devletler düzeyindeki bağımlılık ilişkisinin geçiş dönemine özgü birçok biçimini yarattığına işaret etmek gerekir.

Yalnızca başlıca iki grup ülkenin, yani sömürgelere sahip olanların ve bizzat sömürge ülkelerin varlığı değil, aynı zamanda politik bakımdan sözde bağımsız fakat aslında finans ve diplomasi bakımlarından bağımlılık ağına düşürülmüş olan çeşitli bağımlı ülke biçimlerinin varlığı da bu çağın belirli özelliklerindendir. Bu bağımlılık biçimlerinden birine, yani yarı-sömürgele-

87 Wahl, La France aux colonies (Sömürgeci Fransa); Henri Russier'den naklen, Le Partage de l'Océanie (Okyanusya'nın paylaşımı), Paris 1905, s. 165

re daha önce de işaret etmiştik. Bir başka biçimin örneğini bize Arjantin sunmaktadır.

Schulze - Gaevernitz, Britanya emperyalizmini ele alan kitabında şunları yazmaktadır: "Güney Amerika ve özellikle Arjantin, Londra'ya finans bakımından öylesine bağımlıdır ki, Arjantin'i Britanya'nın adeta ticare sömürgesi olarak adlandırabiliriz."[88] Buenos Aires'teki Avusturya-Macaristan konsolosunun 1909 yılı için verdiği bilgilere dayanarak Büyük Britanya tarafından Arjantin'e yatırılan sermaye miktarı Schilder tarafından 8 milyar 750 milyon frank olarak tahmin edilmişti. Bunun Britanya finans sermayesine (ve sadık "dostu" diplomasiye) Arjantin burjuvazisiyle ve bu ülkenin bütün ekonomik ve politik hayatını denetleyen çevrelerle sağlam ilişkiler sağladığı kolayca gözönüne getirilebilir.

Portekiz bize, politik bakımdan bağımsızlık ile, finans ve diplomasi bakımlarından bağımlılığın biraz daha farklı bir biçiminin örneğini sunmaktadır. Portekiz, hükümran ve bağımsız bir ülkedir; fakat aslında, iki yüzyıldan fazla bir zamandan beri, İspanya Veraset Savaşı (1701-1714)'ndan beri Britanya'nın himayesi altındadır. Büyük Britanya, düşmanları olan Fransa'ya ve İspanya'ya karşı mücadelede kendi durumunu güçlendirmek için, Portekiz'i ve bu ülkenin sahip olduğu sömürgeleri korumuştur. Bunun karşılığında, Büyük Britanya ticari ayrıcalıklar, Portekiz'e ve sömürgelerine mal ve özellikle sermaye ihraçlarında tercihli koşullar, Portekiz'in limanlarını ve adalarını, telgraf hatlarını kullanma hakkını, vb., vb. elde etmiştir.[89] Bu gibi ilişkiler; büyük ve küçük devletler arasında her zaman varolmuştur; fakat kapitalist emperyalizm çağında bu ilişkiler genel bir sistem haline gelmekte, "dünyanın paylaşılması"nı yöneten ilişkiler bütünlüğünün tamamlayıcı parçası olmakta ve dünya finans sermayesinin işlemler zincirinin bir halkasını oluşturmaktadır.

88 Schulze-Gaevernitz, **Britischer Imperialismus und englischer Freidhandelzu Beginn des 20 - ten Jahrhunderts**, (Britanya emperyalizmi ve 20. yy. başlarında İngiliz Serbest ticareti), Leipzig, 1906, s. 318. Sartorius von Waltershausen aynı görüşü şu kitapta ileri sürmektedir; **Das volvswirtschaftliche System der Kapitalanlage im Auslande** (Yabancı Ülkelere Sermaye Plasmanlarına İlişkin Ulusal Ekonomik Sistem), Berlin, 1907, s. 46.

89 Schilder, age, c. 1, s. 160-161.

Dünyanın paylaşılması sorununu tamamlamak için şu gözleme de işaret etmemiz gerekmektedir. 19. yüzyılın tam sonunda ve 20. yüzyılın başlarında dünyanın paylaşılması sorununu çok açık ve kesin bir biçimde ortaya koyan, yalnızca İspanya-Amerika savaşı sonrası Amerikan yazını ve İngiliz-Boer savaşı sonrası İngiliz yazını değildi. "Britanya Emperyalizmini" "büyük bir kıskançlıkla" inceleyip sistemli bir değerlendirmeye varan yalnızca Alman yazını da değildi. Sorun, burjuva bakış açısıyla yapılabileceği kadarınca kesin ve geniş bir biçimde Fransız burjuva yazınında da ortaya kondu. *19. Yüzyıl Sonlarının Politik ve Toplumsal Sorunları* adlı kitabının, "Büyük Devletler ve Dünyanın Paylaşılması" bölümünde görüşünü açıklayan tarihçi Driault'nun yazdıklarına başvuralım: "Şu son yıllarda, Çin dışında, dünya üzerindeki bütün sahipsiz yerlere, Avrupa ve Kuzey Amerika devletleri tarafından el konmuştur. Bu ise, yakın gelecekteki daha müthiş altüst - oluşların habercisi olan birçok çatışmaya ve nüfuz alanlarında değişikliğe yolaçtı. Bu yüzden acele etmek gereklidir. Halen sömürge sahibi olamamış uluslar, hiçbir zaman pay sahibi olamama ve gelecek yüzyılın (yani 20. yüzyılın) bellibaşlı olgularından biri haline gelecek olan dünyanın muazzam ölçüde sömürülmesine katılamama tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Bu yüzden bütün Avrupa ve Amerika, 19. yüzyıl sonlarının en fazla göze batan özelliği olan sömürgeci yayılma, yani "emperyalizm"in hummasına az zaman önce tutulmuşlardır." Ve yazar şunları eklemektedir: "Dünyanın bu paylaşılmasında, hazineleri ve yeryüzünün büyük pazarlarını ele geçirme yarışında, 19. yüzyılda kurulmuş imparatorlukların herbirinin göreceli gücü, söz konusu imparatorlukları kurmuş olan ulusların Avrupa'da kapladıkları alanla kesinlikle orantılı değildir. Kendi yazgılarını belirleyebilen Avrupa'daki hükümran devletler, dünya düzeyinde eşit ağırlığa sahip değildir. Ve henüz paha biçilmemiş zenginlikler vaad eden sömürgelerin çapı, Avrupa devletlerinin herbirinin göreceli gücü üzerinde mutlaka yansıyacağından, sömürge sorunu ya da istenirse "emperyalizm" sorunu Avrupa'nın politik koşullarını daha şimdiden değişikliğe uğratmıştır ve gitgide daha da uğratacaktır."[90]

90 J. E. Driault, **Problèmes politiques et sociaux,** (Politik ve Toplumsal Sorunlar), Paris, 1907, s. 299.

7. KAPİTALİZMİN ÖZEL BİR AŞAMASI OLARAK EMPERYALİZM

Şimdi, emperyalizm hakkında yukarıda söylenenlerin bir bilançosunu çıkarmaya, sentezini yapmaya çalışmamız gerekmektedir. Emperyalizm, genel olarak kapitalizmin temel özelliklerinin gelişmesi ve doğrudan devamı olarak ortaya çıkmıştır. Fakat kapitalizm, ancak gelişmesinin belirli ve çok yüksek bir derecesinde, temel özelliklerinden bazıları kendi karşıtlarına dönüşmeye başladığı zaman, kapitalizmden toplumsal ve ekonomik bakımdan daha üst düzeyde bir ekonomik ve toplumsal düzene geçiş çağının özellikleri oluşmuş ve kendini her alanda belli etmiş olduğu zaman kapitalist emperyalizm haline gelmiştir. Bu süreç içinde, ekonomik bakımdan esas olan; kapitalist tekellerin, kapitalist serbest rekabetin yerini almasıdır. Serbest rekabet, kapitalizmin ve genel olarak mal üretiminin temel özelliğidir; tekel ise, serbest rekabetin tamı tamına karşıtıdır; fakat serbest rekabetin --büyük üretimi yaratarak ve küçük üretimi saf dışı bırakarak, büyük üretimin yerine daha da büyüğünü koyarak, üretimin ve sermayenin temerküzünü, tekelin (kartellerin, patron sendikalarının, tröstlerin ve bunlarla kaynaşarak milyarları kucaklayan bir düzine kadar bankanın sermayelerinin) doğmasına yol açan ve halen de yol açmakta bulunduğu dereceye kadar geliştirerek-- gözlerimizin önünde tekel haline dönüştüğünü gördük. Aynı zamanda, tekeller, kendilerini yaratan serbest rekabeti tamamen ortadan kaldırmamakta, ama onunla yanyana ve onun üzerinde varlığını sürdürmekte ve bu nedenle son derece keskin ve yoğun bir takım uzlaşmazlıklara, sürtüşmelere ve çatışmalara yol açmaktadır. Tekelleşme, kapitalizmin daha üst düzeyde bir düzene geçişidir.

Emperyalizmi olanaklı en kısa biçimde tanımlamak gerekseydi, emperyalizmin, kapitalizmin tekelci aşaması olduğunu söylemek gerekirdi. Bu tanım esas olanı kapsardı; çünkü, bir yandan, finans sermayesi birkaç büyük tekelci bankanın sermayesi ile tekelci sanayici grubunun sermayesinin kaynaşmasıyla orta-

ya çıkar; öte yandan, dünyanın paylaşımı, hiçbir kapitalist devletin o zamana kadar sahip çıkmadığı bölgelerde herhangi bir engelle karşılaşmaksızın yayılmaya dayanan sömürge politikasından, tamamen paylaşılmış bir dünyanın topraklarının tekelleştirilmesine dayanan sömürge politikasına geçiştir.

Fakat, çok kısa tanımlar, esas noktaları özetledikleri için kullanışlı olsalar da, tanımlanması gereken olgunun çok önemli bir takım özelliklerini ortaya koymakta yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle gelişiminin bütünlüğü içindeki bir olgunun bağlantılarının tümünü hiçbir zaman kucaklayamadığından, genel olarak bütün tanımların itibari ve görecen olduğunu unutmamak kaydıyla, emperyalizmin temel özelliklerinden beşini içeren bir tanımını verebiliriz:

1) Üretimin ve sermayenin temerküzü, ekonomik yaşamda belirleyici bir rol oynayan tekelleri yaratacak kadar yüksek bir gelişme derecesine ulaşmıştır; 2) Banka sermayesi ile sanayi sermayesi kaynaşmış ve bu "finans sermayesi" temeli üzerinde bir finans oligarşisi doğmuştur; 3) Mal ihracından farklı olarak sermaye ihracı son derece önemli hale gelmiştir; 4) Uluslararası tekelci kapitalist birlikler oluşarak dünyayı aralarında paylaşmıştır; 5) Dünyanın en büyük kapitalist devletler arasında toprak bakımından paylaşılması tamamlanmıştır. Emperyalizm, tekellerin ve finans sermayesinin egemenliğinin kurulduğu; sermaye ihracının açıkça önem kazandığı; dünyanın uluslararası tröstler arasında paylaşımının başladığı ve yeryüzündeki toprakların tümünün en büyük kapitalist devletler arasında paylaşımının tamamlandığı gelişme aşamasına ulaşmış kapitalizmdir.

Salt ekonomik düzeydeki temel kavramlarla (yukarıdaki tanım böylesi kavramlarla sınırlıdır) sınırlı kalmayıp, kapitalizmin içinde bulunduğumuz aşamasının, kapitalizmin geneline oranla işgal ettiği tarihsel yer ya da hatta, işçi sınıfı hareketi içersindeki belli başlı iki eğilim ile emperyalizm arasındaki varolan ilişki de dikkate alındığında, emperyalizmin farklı biçimde tanımlanabileceğini ve tanımlanması gerektiğini ileride göreceğiz. Hemen işaret edilmesi gereken nokta, yukarıdaki anlamıyla emperyalizmin, hiç kuşkusuz, kapitalizmin gelişmesinde özel bir

aşamayı temsil ettiğidir. Okurun, emperyalizm hakkında köklü bir fikir edinmesini sağlamak için, çağdaş kapitalist ekonominin sonuncu aşamasıyla ilgili kesinlikle yadsınamıyacakolgularını kabul etmek zorunda kalmış *burjuva* iktisatçılarının görüşlerini olabildiğince sık anmaya kasten çalıştık. Banka sermayesinin, vb. hangi noktaya kadar geliştiğini, niceliğin niteliğe, gelişmiş kapitalizmin emperyalizme dönüşümünün tamı tamına ne şekilde kendini belli ettiğini görmeyi olanaklı kılan ayrıntılı bir takım istatistikleri aynı amaçla verdik. Doğadaki ve toplumdaki bütün sınırların itibari ve değişken olduğunu; örneğin, emperyalizmin hangi yılda veya onyıllık dönemde "kesinlikle" kurulmuş olduğunu tartışmanın abes olduğunu söylemek bile kuşkusuz gereksizdir.

Fakat emperyalizmin tanımı konusunda öncelikle tartışmamız gereken kişi, 2. Enternasyonal döneminin, yani 1889-1914 arasında kalan 25 yılın başlıca Marksçı teorisyeni olan K. Kautsky'dir. Kautsky, 1915'te ve hatta 1914 Kasım'ından itibaren, --emperyalizmle, ekonominin bir "evre"sinin veya bir aşamasının değil, fakat bir politikanın, daha doğrusu finans sermayesinin "tercih ettiği" belli bir politikanın kastedilmesi gerektiğini; emperyalizmin "çağımız kapitalizmi"yle "özdeşleştirilmemesi" gerektiğini; "çağımız kapitalizminin tüm olguları" (yani karteller, himayecilik, finans temsilcilerinin egemenliği, sömürgeci politika) kastedildiği takdirde, kapitalizm açısından emperyalizmin gerekliliği sorununun "en yavan totoloji" haline geleceğini, çünkü bu durumda "emperyalizmin kapitalizm açısından hayati bir gereklilik olduğunun kendiliğinden ortaya çıkacağını", vb. belirterek-- bizim emperyalizm hakkındaki tanımımızda ifade edilen temel fikirlere kararlı bir biçimde karşı çıkmıştır. Kautsky'nin düşüncesini, en işi biçimde ancak bizin ortaya koyduğumuz fikirlerin doğrudan doğruya özüne yönelmiş olan emperyalizm tanımını anarak ifade edebiliriz (çünkü birçok yıldan bu yana bu tür fikirleri savunmuş olan Alman Marksçıları kampından gelen itirazlar, Kautsky tarafından, uzun zamandan beri, Marksçılığın belirli bir akımının itirazları olarak görülmüştür).

Kautsky'nin tanımı şöyledir:

"Emperyalizm, ileri derecede gelişmiş sanayi kapitalizminin bir ürünüdür. Emperyalizm, her sanayileşmiş kapitalist ulusta varolan, üzerinde hangi ulus otururşa otursun, gitgide daha büyük *tarım* bölgelerini (tarım sözcüğünü vurgulamıştır) ilhak etme ve egemenliği altına alma eğiliminden ibarettir."[91]

Bu tanım kesinlikle hiçbir değer taşımamaktadır; çünkü (ulusal sorun gerek başlıbaşına, gerekse emperyalizmle olan ilişkileri içinde son derece büyük bir önem taşımakla birlikte) bu tanım ulusal sorunu keyfi ve yersiz bir biçimde, ilhakçı ülkeleri *yalnız ca* sanayi sermayesiyle bağlantılı göstermekle ve tarım bölgelerinin ilhakını yine keyfi ve yersiz bir biçimde öne çıkarmakla, yalnızca ulusal sorunu tek yanlı olarak, yani keyfi bir biçimde vurgulamış olmaktadır.

Emperyalizm, ilhak etme yönünde bir eğilimdir; K. Kautsky'nin tanımının *politik* bölümü buna indirgenebilir. Bu doğrudur, fakat çok eksiktir; çünkü, politik bakımdan, emperyalizm genel olarak şiddete ve gericiliğe yönelir. Fakat burada sorunun bizi ilgilendiren yönü, *bizzat* Kautsky'nin de *kendi* tanımına soktuğu ekonomik yönüdür. Kautsky'nin tanımındaki yanlışlıklar ayan beyan ortadadır. Nitekim, emperyalizmin belirgin özelliği, kesinlikle sanayi sermayesi *değil*, finans sermayesidir. Fransa'da finans sermayesinin olağanüstü hızla gelişmesinin, 1880'lerden itibaren ilhak (sömürge) politikasının büyük ölçüde yoğunlaşmasına yol açması bir rastlantı değildir. Emperyalizmin belirgin özelliği *sadece* tarım bölgelerini değil, fakat aynı zamanda en fazla sanayileşmiş bölgeleri de (Belçika Almanya'nın, Loren Fransa'nın ağzını sulandırmaktadır) ilhak etme yönünde bir eğilim taşımasıdır; Çünkü: 1) dünyanın paylaşılması sona erdiğinden, bir yeniden paylaşım her çeşit toprağa el atmayı zorunlu kılmaktadır; 2) emperyalizmin temel özelliklerinden biri hegemonya sağlama, yani (sadece kendisi için değil, fakat aynı zamanda rakibi zayıflatmak ve *onun* hegemonyasını budamak için de) toprak fethetme eğilimi taşıyan birçok büyük devletin husumetidir. (Belçika Almanya açısından İngiltere'ye karşı dayanak noktası olması bakımından Bağdat'a gereksinim

91 **Die Neue Zeit**, 1914, 2(32. yıl), s. 909 11 Eylül 1914; Aynı zamanda bakınız: 1915, 2. s. 107. vd.

duymaktadır, vb.)

Kautsky, "emperyalizm" sözcüğünü kendisinin kullandığı anlamda yani salt politik içeriğiyle benimsemiş görünen İngiliz yazarlarına özellikle ve tekrar tekrar atıfta bulunmaktadır. İngiliz yazarı Hobson'un 1902'de yayımlanan *Emperyalizm* adlı yapıtını ele alalım:

"Yeni emperyalizm, birinci olarak, tek bir imparatorluğun yayılma eğilimlerinin yerine, her biri aynı politik yayılma ve ticari kâr özlemlerinin dürtüsüyle hareket eden, birbirine rakip imparatorluklar teorisini ve pratiğini geçirmiş olması bakımından; ikinci olarak da finans çıkarlarının veya sermaye yatırımlarına ilişkin çıkarlarının, ticaret çıkarlarına oranla ağır basmasını belirtmesi bakımından eskisinden ayrılmaktadır."[92]

Gerçeklere baktığımızda, Kautsky'nin kendini haklı göstermek için, (sıradan kaba İngiliz emperyalistlerine veya emperyalizmin açıktan savunucularına atıfta bulunmadığı sürece) genel olarak İngiliz yazarlarının görüşünü kanıt göstermekle, kesinlikle hataya düştüğünü görmekteyiz. Kautsky'nin, Marksçılığı savunmaya devam ettiğini iddia etmekle birlikte, gerçekte, çağdaş emperyalizmin "tarihsel bakımdan somut" her iki özelliğini (Kautsky'nin tanımı, tamı tamına somutlukla bir alaydır) yani, 1) birden çok sayıda emperyalizm arasındaki rekabeti ve 2) finans sermayedarlarının tacir karşısındaki üstünlüğünü *daha doğru bir biçimde* hesaba katan *sosyal-liberal* Hobson'a oranla, geri bir adım attığını görmekteyiz. Gerçekten de, tarım ülkelerinin sanayileşmiş ülkeler tarafından ilhakına asli bir rol atfetmekle, tüccarın rolü öne çıkartılmıştır.

Kautsky'nin tanımı, sadece yanlış ve Marksçılık-dışı değildir. Daha ilerde görüleceği gibi, bu tanım Marksçı teoriyle ve Marksçı pratikle her bakımdan bağlarını koparan bir görüşler sistemine temel oluşturmaktadır. Kautsky, kapitalizmin yeni aşamasının emperyalizm olarak mı, yoksa finans sermayesi aşaması olarak mı adlandırılacağı gibi, üzerinde durmaya değmez bir tartışma ortaya atmaktadır. Nasıl adlandırılırsa adlandırılsın hiçbir şey farketmez. Esas olan, Kautsky'nin --ilhakların, finans sermaye-

92 Hobson "Imperialism", 1902, s. 324.

sinin "tercih ettiği" politika olduğunu iddia ederek ve bu politikanın karşısına, yine finans sermayesi temeli üzerinde olanaklı olabileceğini ileri sürdüğü bir diğer burjuva politikasını koyarak - emperyalizmin politikası ile ekonomisini birbirinden koparmasıdır. Bundan da, bir yandan tekelciliği, şiddete başvurmayı ve ilhakları dışlayan bir politik tavır ile ekonomi içindeki tekellerin bağdaşabileceği; öte yandan, kesinlikle bu finans sermayesi çağında tamamlanmış olan ve en büyük kapitalist devletler arasındaki husumetin bugünkü özgün biçimlerinin temelini oluşturan, dünyanın toprak bakımından paylaşımı ile emperyalist olmayan bir politikanın bağdaşabileceği sonucu çıkmaktadır. Bu kapitalizmin, içinde bulunduğumuz aşamasının en temel çelişkilerinin derinliğini açığa çıkarmak yerine, bu çelişkileri gölgelemek, hafifletmek demektir. Bunun sonucunda, Marksçılığa değil, burjuva reformizmine varılmaktadır.

Kautsky, emperyalizminin ve ilhakların savunucularından biri olan Alman Cunow'la tartışmaktadır. Cunow'un acemice ve kaba muhakemesi şöyle: Emperyalizm çağımız kapitalizmidir; kapitalizmin gelişmesi kaçınılmazdır ve ileriye yöneliktir; o halde emperyalizm ileriye yöneliktir; o halde emperyalizmin karşısında diz çökmek ve ona övgüler düzmek gerekir! Bu, hemen hemen Narodniklerin 1894-1895 yıllarında Rus Marksçıları için çizdikleri karikatür cinsinden bir şeydir. Narodnikler şunları savunmaktaydı: Eğer Marksçılar, Rusya'daki kapitalizmi kaçınılmaz bir olgu ve bir ilerleme öğesi olarak görmekteyseler, bir meyhane açarak, kapitalizmi kökleştirmeye çaba harcamaları gerekir! Kautsky, Cunow'a şöyle itiraz etmektedir: Hayır, emperyalizm, çağımız kapitalizmi değildir, onun politikasının biçimlerinden sadece biridir; ve bu politikayla, emperyalizmle, ilhaklarla, vb. savaşabiliriz ve savaşmalıyız.

Bu yanıt, tamamen kabul edilebilir gibi gözükmektedir. Oysa gerçekte bu yanıt, emperyalizmle uzlaşmanın daha ince ve daha iyi maskelenmiş -ve bu nedenle daha tehlikeli- bir savunmasıdır, çünkü, tröstlerin ve bankaların politikasına karşı "mücadele" bu tröstlerin ve bankaların temellerine dokunmadığı takdirde reformizminden ve burjuva barışseverliğinden, yani iyi niyetli bir takım dileklerin zararsız ve masum ifadesinden öteye gidemez.

Var olan çelişkilerin tüm derinliğini açığa çıkarmak yerine bunların üzerine gitmekten kaçınmak, en önemlilerini görmezden gelmek, işte Kautsky'nin Marksçılıkla hiçbir ortak noktası bulunmayan teorisi bundan ibarettir. Böyle bir "teorinin" sadece Cunow gibilerle birleşme fikrini savunmaya hizmet edeceği doğal olarak anlaşılmaktadır.

Kautsky şunları yazmaktadır: "Salt ekonomi açısından bakıldığında, kapitalizmin, kartellerin politikasının dış politika alanına yayılacağı yeni bir evreden, ultra-emperyalizm evresinden"[93] yani süper-emperyalizm evresinden tüm dünya emperyalizmlerinin aralarında mücadelesi değil, birliği evresinden, "uluslararası düzeyde birleşmiş finans sermayesinin yeryüzünü ortaklaşa sömüreceği", yani kapitalist düzende savaşların son bulacağı bir evreden "geçmesi olanaksız değildir".[94]

Bu "ultra-emperyalizm teorisi" üzerinde, Marksçılıktan ne denli kesin ve geri dönülemez bir biçimde koptuğunu göstermek amacıyla ilerde duracağız. Şimdilik, bu yapıtın genel planına uygun olarak, bu soruna ilişkin kesin ekonomik verilere bir göz atmamız gerekmektedir. "Salt ekonomi açısından bakıldığında", "ultra-emperyalizm" olanaklı mıdır, yoksa bir ultra-saçmalık mıdır?

Eğer, salt ekonomi açısından bakıldığında sözüyle, bir "salt" soyutlama kastedilmekteyse, söylenebilecek her şey şu önermeye indirgenebilir: Gelişme, tekelleşme yönünde, bunun sonucu olarak da dünya çapında bir tekel, dünya çapında tek bir tröst yönünde olmaktadır. Bu tartışma götürmez bir olgudur, ne var ki "gelişmenin" besin maddelerinin laboratuvarda üretimi "yönünde olduğunu" söylemekten ibaret olan ifade gibi, içerik bakımından tamamen anlamsız bir ifadedir. Bu bakımdan, bir "ultra-tarım teorisi" ne denli saçma ise, ultra-emperyalizm "teorisi" de o denli saçmadır.

Fakat, finans sermayesi çağının "salt ekonomik" koşullarından, 20. yüzyılın başlarında yeralan tarihsel olarak somut bir

93 **Die Neue Zeit,** 1914. 2 (32. yıl), s. 921, 11 Eylül 1914; aynı zamanda bakınız: 1915 2 s. 107 v.d.
94 age, 30 Nisan 1915, 1, s. 144.

dönemin koşulları kastedilmekteyse (dikkatleri *varolan* bir takım uzlaşmaz çelişkilerden saptırmaktan ibaret olan gerici bir amaca açıkça hizmet eden) ölü "ultra-emperyalizm" soyutlamalarına verilebilecek en mükemmel yanıt, onların karşısına günümüz dünya ekonomisinin somut ekonomik gerçeklerini koymaktır. Kautsky'nin, ultra-emperyalizm hakkındaki tamamıyla anlamsız sözleri --finans sermayesinin egemenliğinin, dünya ekonomisinin eşitsizliklerini *azaltıp* çelişkilerini *hafifleteceği* yolundaki-- son derece hatalı ve emperyalizmin savunucularının değirmenine su taşıyan düşünceye özellikle destek olmaktadır; oysa gerçekte, finans sermayesinin egemenliği, bu eşitsizlikleri *arttırıp* çelişkileri *derinleştirmektedir.*

R. Calwer, Dünya Ekonomisine Giriş[95] adlı kitapçığında, 20. yüzyılın hemen başlarında, dünya ekonomisinin iç ilişkileri hakkında somut bir fikir elde etmeyi olanaklı kılan salt ekonomiye ilişkin belli başlı verileri özetlemeye çalışmıştır. Calwer, dünyayı beş "belli başlı ekonomik bölge"ye ayırmaktadır: 1) Orta Avrupa (Rusya ve İngiltere hariç, Avrupa'nın bütünü); 2) Büyük Britanya; 3) Rusya; 4) Doğu Asya; 5) Amerika. Yazar bunu yaparken, sömürgeleri, ait oldukları devletlerin "bölgeleri" içine katmakta ve Asya'da İran, Afganistan, Arabistan, Afrika'da Fas ve Habeşistan gibi, bölgeler itibarıyla paylaşılmamış az sayıda ülkeyi dışarıda bırakmaktadır."

Calwer'in bu bölgeler hakkında sağladığı ekonomik veriler özetle şöyledir:

Dünyanın Bellibaşlı Ekonomik Bölgeleri	**A**	**B**	**C**	**D**	**E**	**F**	**G**	**H**
1. Orta Avrupa	27.6 (23.6)*	388 (146)*	204	8	41	251	15	26
2. Büyük Britanya	28.9 (28.6)*	398 (355)*	140	11	25	249	9	51
3. Rusya	22	131	63	1	3	16	3	7
4. Doğu Asya	12	389	8	1	2	8	0.02	2
5. Amerika	30	148	379	6	14	245	14	19

** Parantez içindeki veriler sömürgelerinee aittir.*

A: Yüzölçümü (Milyon kilometrekare); B: Nüfus (Milyon); C: Demiryolları (Bin km.); D: Ticaret Filosu (Milyon ton); E: İthalat ve İhracat (Milyar mark); F: Taş Kömürü (Milyon ton); G: Dökme Demir (Milyon ton); H: Pamuk Sanayiinde İğ Sayısı (Milyon).

Kapitalizmin ileri derecede gelişmiş olduğu (yani ulaşım araçlarının, ticaretin ve sanayinin ileri derecede gelişmesi) üç bölgenin var olduğu görülmektedir: Orta Avrupa, Büyük Britanya ve Amerika. Bunların arasından şu üç devlet dünyaya egemendir: Almanya, İngiltere ve ABD. Almanya'nın çok küçük bir bölgeyi ve çok az sömürgeyi elinin altında bulundurması nedeniyle, aralarındaki emperyalist husumet ve aralarında giriştikleri mücadele muazzam bir keskinlik kazanmaktadır; bir "Orta-Avrupa"nın yaratılması henüz geleceğe ait bir sorundur ve zorlu bir mücadele boyunca oluşmaktadır. Şimdilik, tüm Avrupa'nın ayırdedici özelliği, politik bakımdan bütünlükten yoksun olmaktır. Britanya'ya ve ABD'ye ait bölgeler ise tersine politik bakımdan son derece toplulaşmıştır; fakat Britanya'nın son derece büyük sömürgeleri ile Amerika'nın çok küçük sömürgeleri arasında muazzam bir eşitsizlik vardır. Oysa, sömürgelerde, kapitalizm henüz gelişmeye başlamaktadır. Güney Amerika için savaşım gitgide daha keskinleşmektedir.

Diğer iki bölgede, yani Rusya'da ve Doğu Asya'da, kapitalizm azgelişmiştir. Nüfus Rusya'da son derece dağınık, Doğu Asya'da ise son derece yoğundur; politik toplulaşma Rusya'da yüksek, Doğu Asya'da ise yoktur. Çin'in paylaşılması henüz yeni başlamaktadır ve Japonya, ABD, vb. arasında bu ülke için yürütülen mücadele yoğunlaşarak süregitmektedir.

Bu gerçeği -yani ekonomik ve politik koşulların korkunç çeşitliliğini, değişik ülkelerin gelişme hızlarındaki aşırı eşitsizliği, vb. ve emperyalist devletlerin birbirleriyle giriştikleri şiddetli mücadeleleri- Kautsky'nin "barışçı" ultra-emperyalizm hakkındaki çocukça masalıyla karşılaştırınız. Bu masal, tehdit dolu gerçeklerden kaçmaya çalışan ürkmüş bir küçük-burjuvanın gerici yeltenişi değil midir? Katusky'nin ultra-emperyalizminin nüvesi olarak gördüğü uluslararası karteller (aynı biçimde, laboratuvarda hap imali, ultra-tarımın nüvesi ilan "edilebilir"), dünyanın paylaşımının ve *yeniden paylaşılmasının*, barışçı yoldan paylaşımdan, barışçı olmayan yoldan paylaşıma geçişin ya da barışçı olmayan yoldan paylaşımdan barışçı yoldan paylaşıma geçişin bir örneği değil midir? Almanya'nın da aralarına katılmasıyla, tüm dünyayı, örneğin Uluslararası Ray Sendikası'nda veya

Uluslararası Deniz Ticaret Tröstünde olduğu gibi, huzur içinde paylaşmakta olan ABD ve diğer ülkeler finans sermayeleri, şimdi değişen güçler oranı temeli üzerinde, kesinlikle *barışçı olmayan* yöntemlerle bir *yeniden-paylaşıma* girişmekte değiller midir?

Finans sermayes ve tröstler, dünya ekonomisinin çeşitli bölümlerinin gelişme hızları arasındaki farklılığı azaltmamakta, tersine arttırmaktadır. Güçler oranı bir kez değişti mi, kapitalist düzende çelişkilerin çözümü, zordan başka neyle sağlanabilir? Demiryolları istatistikleri,[96] dünya ekonomisinde, gerek kapitalizmin, gerekse finans sermayesinin farklı gelişme hızları hakkında dikkate değer kesinlikte bir takım veriler sağlamaktadır. Emperyalist gelişmenin son on yılları boyunca, demiryolu ağında oluşmuş değişiklikler şöyledir:

	1890	1913	Artış
	Demiryolları (bin km)		
Avrupa	224	346	122
ABD	268	411	143
Sömürgeler toplamı	82	210	128
Bağımsız ya da yarı bağımsız	125	347	222
Asya ve Amerika devletleri	43	137	94
TOPLAM	617	1104	487

Görüldüğü gibi, demiryollarının en yüksek gelişme hızı, sömürgelerde ve Asya'daki ve Amerika'daki bağımsız (veya yarı-bağımsız) devletlerde gerçekleşmiştir. Buraların, dört veya beş büyük kapitalist devletin finans sermayesinin sultası altında olduğu bilinmektedir. Sömürgelerdeki ve Asya'nın ve Amerika'nın diğer ülkelerindeki 200 bin kilometrelik yeni demiryolu, özel gelir teminatlarını, kazançlı çelik fabrikaları siparişlerini vb. vb. içeren son derece avantajlı koşullarda yeni yatırılmış —40 milyar marktan daha fazla— bir sermayeyi temsil etmektedir.

Kapitalizmin en hızlı büyüdüğü yerler, sömürgeler ve deniz-

95 R. Calwer, **Einführung in die Weltwirtschaft**, Berlin, 1906.

96 **Statistisches Jahrbuch für das deutsche Reich**, 1915; **Archiv für Eisenbahnwesen**, 1892. 1890 yılı için demiryollarının çeşitli ülkelerin sömürgeleri arasında dağılımı konusunda yaklaşık rakamlarla yetinmek zorunda kaldık.

aşırı ülkelerdir. Denizaşırı ülkeler arasından *yeni* emperyalist devletler (örneğin Japonya) ortaya çıkmaktadır. Dünya emperyalizmleri arasındaki mücadele daha keskinleşmektedir. Finans sermayesinin sömürgelerdeki ve denizaşırı ülkelerdeki son derece kârlı işletmeleri aracılığıyla topladığı haraç artmaktadır. Bu "ganimet"in paylaşılması sırasında, son derece yüksek bir pay, üretim güçlerinin gelişme temposu açısından her zaman birinci sırada yer almayan ülkelere düşmektedir. En önemli ülkelerde (sömürgeleriyle birlikte) demiryollarının toplam uzunluğu şöyleydi:

	1890	1913	
	Demiryolları (bin km)		*Artış*
ABD	268	413	+ 145
Britanya İmparatorluğu	107	208	+ 101
Rusya	32	78	+ 46
Almanya	43	68	+ 25
Fransa	41	63	+ 22
TOPLAM	491	830	+ 339

Böylece, mevcut demiryollarının yaklaşık olarak yüzde 80'i, en büyük beş emperyalist devletin toprakları üzerinde temerküz etmiştir. Fakat, bu demiryollarının mülkiyetinin temerküzü, yan finans sermayesinin temerküzü [demiryollarının temerküzünden] çok daha güçlüdür; örneğin, İngiliz ve Fransız milyonerleri; Amerikan, Rus ve diğer demiryollarının hisse senetlerinin ve tahvillerinin muazzam bir bölümüne sahiptirler.

İngiltere, sömürgeleri sayesinde, "kendi" demiryolu ağını 100 bin kilometre, yani Almanya'dan dört kat daha fazla arttırmıştır. Oysa ki, herkesçe bilindiği üzere bu dönemde, Almanya'da üretim güçlerinin gelişmesi ve özellikle kömür ve demir üretiminin artması, Fransa ve Rusya bir yana, İngiltere'yle bile kıyaslanamayacak derecede daha hızlı olmuştu. 1892'de Almanya 4.9 milyon ton, İngiltere 6.8 milyon ton pik demir üretmekteydi; 1912'de ise Almanya 17.6 milyon ton pik demir üretmekteyken, İngiltere sadece 9 milyon ton üretmekteydi, yani Almanya İngiltere karşısında bu bakımdan ezici bir üstünlüğe sahipti.[97] Bir yanda üretim güçlerinin gelişimi ve sermaye birikimi ile, öte yanda fi-

nans sermayesi açısından sömürgelerin ve "nüfuz bölgeleri"nin paylaşımı arasındaki eşitsizliğe çare bulmak için *kapitalist düzen* içerisinde, savaştan başka çıkar bir yol var mıydı diye kendi kendimize sormamız gerekir.

8. KAPİTALİZMİN ASALAKLIĞI VE KOKUŞMASI (ÇÜRÜMESİ)

Şimdi, bu konuda açılan tartışmaların çoğunluğunda emperyalizmin, genellikle çok az önem atfedilen diğer bir asli yönünü incelememiz gerekmektedir. Marksçı Hilferding'in hatalarından biri, bu noktada Marksçı olmayan Hobson'a oranla geri bir adım atmış olmasıdır. Emperyalizmin ayırdedici özelliklerinden biri olan asalaklıktan söz etmekteyiz.

Emperyalizmin ana ekonomik temelinin tekel olduğunu gördük. Bu, kapitalist tekeldir. Yani kapitalizmden doğmuştur; kapitalizmin genel koşullarında mal üretiminden, rekabetten doğmuştur; tekel, kapitalizmin bu genel koşullarıyla sürekli ve çözümlenemez bir çelişki halinde bulunmaktadır. Bununla birlikte, her tekel gibi bu tekel de, kaçınılmaz olarak durgunluk ve kokuşma yönünde bir eğilim doğurur. Geçici bir süre için de olsa tekel fiyatları oluştuğunda, bu belli bir noktaya kadar teknik ilerlemenin ve, dolayısıyla, diğer her türlü ilerlemenin uyarıcılarını ortadan kaldırır; ve bu durumda, teknik ilerlemeyi kasıtlı olarak geciktirmek, *ekonomik bakımdan* olanaklı hale gelir. Örneğin, Amerika'da Owens adlı bir kişi, şişe imalatında devrim yapacak bir makine icat etmişti. Alman Şişe Fabrikatörleri Karteli, Owens'ın patentini kapatarak çekmecelerinde sakladı ve böylece kullanımını geciktirdi. Elbette, kapitalist düzende, tekel-

97 Edgar Crammond'un **Journal of the Royal Statistical Society**, Temmuz 1914, s. 777 vd.daki; "The Economic Relations of the British and German Empires"a bkz.

ler dünya piyasasındaki rekabeti hiçbir zaman tam olarak ve çok uzun bir süre boyunca ortadan kaldıramaz. (Ultra-emperyalizm teorisinin saçmalığının nedenlerinden biri de budur.) Teknik iyileşmeleri uygulayarak üretim maliyetini azaltmak ve kârları arttırmak olanağının, teknikte değişikliği teşvik ettiği çok açıktır. Fakat tekelin belirgin özelliklerinden biri olan durgunluk ve kokuşma *eğilimi*, etkisini sürdürür ve bazı sanayi dallarında, bazı ülkelerde, belirli bir süre için ağır basar.

Son derece geniş, zengin veya elverişli konumda bulunan sömürgelere sahip olma tekeli de aynı etkiyi yapar.

Devam edelim. Emperyalizm, daha önce gördüğümüz gibi menkul değerler halinde 100 ile 150 milyar franka ulaşan muazzam bir para-sermayenin az sayıda ülkede birikmesidir. Bunun sonucu, rantiyeler sınıfının ya da, daha doğrusu, katmanının, yani "kupon kesme"yle yaşayan, herhangi bir teşebbüse girişmekten tamamiyla uzak olan ve mesleği aylaklık olan bir takım insanların sayısındaki olağanüstü artıştır. Emperyalizmin esas ekonomik temellerinden biri olan sermaye ihracı, rantiyeler katmanının üretimden tamamıyla yalıtlar ve denizaşırı birkaç ülkenin veya sömürgenin emeğinin sömürülmesiyle yaşayan ülkelerin hepsine asalaklık damgasını vurur.

Hobson şunları yazmaktadır: "1893'te, dış ülkelere yatırılmış Britanya sermayesi, Birleşik Krallığın toplam servetinin yaklaşık olarak yüzde 15'ine yükselmekteydi."[98] Daha 1915'lere doğru, bu sermayenin 2.5 kat arttığını hatırlatalım. Hobson şöyle devam etmektedir: "Vergi mükelleflerine bu denli pahalıya mal olan, imalatçı ve tüccar açısından bu denli az değer taşıyan emperyalizm... plasmancı kapitalist için büyük bir kazanç kaynağıdır" ...(İngilizcede bu kavram tek bir kelimeyle ifade edilmiştir: yatırımcı = "plasmancı", rantiye)... "Büyük Britanya'nın dış ticaretinden ve sömürgelerle olan ticaretinden, yani ithalat-ihracattan sağladığı yıllık toplam gelir, istatistikçi Giffen tarafından, 1899 yılı için, 800 milyon Sterlinlik ciro üzerinden yüzde 2.5'luk komisyon haddiyle, 18 milyon sterlin[99] olarak tahmin edilmekteydi." Bu meblağ ne denli büyük olursa olsun, Britanya

98 Hobson, age, s. 59-60.

emperyalizminin saldırganlığını açıklamaya yetmez. Bu saldırganlığı "plase edilmiş" sermayenin 90-100 milyon sterlinlik geliri yani, rantiyeler katmanının geliri açıklamaktadır.

Rantiyelerin geliri, dünyanın en "tüccar" ülkesinde dış ticaretten sağlanan gelirden *5 kat* daha yüksektir. Emperyalizmin ve emperyalist asalaklığın özü budur!

Nitekim, "rantiye-devlet" (Rentnerstaat) ya da tefeci-devlet kavramı, emperyalizm konusunu işleyen ekonomik yazında sık sık kullanılır hale gelmektedir. Yeryüzü, bir avuç tefeci-devlet ile muazzam bir borçlu-devletler çoğunluğu halinde ikiye bölünmüştür. Schulze-Gavernitz şöyle demektedir: "Yabancı ülkelere yapılan sermaye plasmanları arasında ilk sırayı, politik bakımdan bağımlı veya müttefik ülkelerdeki yatırımlar tutmaktadır: İngiltere, Mısır'a, Japonya'ya, Çin'e ve Güney Amerika'ya borç vermektedir. Gerektiğinde, savaş filosu icra memuru rolünü oynamaktadır. İngiltere'nin politik gücü, onu borçlularının başkaldırmasından korumaktadır."[100] Sartorius van Waltershausen Yabancı Ülkelere Sermaye Plasmanlarına İlişkin Ulusal Ekonomik Sistem adlı yapıtında, "rantiye-devlet" örneği olarak Hollanda'yı almakta ve İngiltere'nin ve Fransa'nın da "rantiye-devlet" haline gelmekte olduğunu göstermektedir.[101] Schilder, 5 sanayici devletin, yani İngiltere, Fransa, Almanya, Belçika ve İsviçre'nin "kesinlikle borç-*veren* ülkeler" haline geldiğini kabul etmektedir. Bu listede Hollanda'ya yer vermemesinin nedeni, sadece bu ülkenin "sanayi bakımından fazla gelişmemiş"[102] olmasıdır. Birleşik Devletler, sadece Amerikan ülkelerinin borç-vereni durumundadır.

Schulze-Gaevernitz şunları yazmaktadır: "İngiltere yavaş yavaş bir sanayici-devletten, borç-veren devlet haline dönüşmektedir. Sanayi üretiminin ve imalat sanayii ürünleri ihracatının

99 Lenin, metinde bunun eşdeğerinin o günkü kurla 170 milyon Ruble olduğunu belirtmiştir.

100 Schulze-Gavenemitz, **Britischer Imperialismus** (Britanya Emperyalizmi), s. 320 vd.

101 Sartorius von Waltershausen, **Das Volkwirtschaftliche System, vb.**, Berlin, 1907, c. 4.

mutlak olarak artmasına rağmen, ulusal ekonominin bütünü açısından faizlerden ve temettülerden sağlanan gelirlerin büyüklüğünün göreceli olarak arttığı görülmektedir. Bence, emperyalist hakimiyetin ekonomik temelini tamı tamına bu olgu oluşturmaktadır. borç-veren ile borçlu arasındaki bağlar, satıcı ile alıcı arasındaki bağlardan çok daha sağlamdır."[103] Almanya'ya gelince, Berlin Die Bank dergisinin yayımcısı A. Lansburgh, 1911'de "Bir Rantiye-Devlet Almanya" adlı makalesinde şunları yazmaktadır: "Almanya'da, Fransızların rantiye haline gelme özlemleriyle alay edilmektedir. Fakat Almanya'nın durumunun burjuvazi açısından, gitgide Fransa'daki durumun aynısı haline geldiği unutulmaktadır."[104]

Rantiye-devlet, asalak ve çürüyen (kokuşan) kapitalizmin bir devletidir; ve bu olgunun, genel olarak ülkenin toplumsal ve politik koşulları üzerinde ve özel olarak da işçi hareketinin başlıca iki eğilimi üzerinde etkide bulunması kaçınılmazdı. Bunu olabildiğince açık bir biçimde göstermek için, sözü, en "güvenilir" tanık Hobson'a bırakalım, çünkü bir yandan hiç kimse onu "ortodoks Marksçılığın" tarafını tutmakla itham edemez; öte yandan, İngiliz olduğundan, sömürgeler, finans sermayesi ve emperyalist deneyim bakımından en zengin ülkedeki durumu gayet iyi bilmektedir.

İngiliz-Boer savaşının henüz çok taze izlenimleri altında, emperyalizm ile "önde gelen finans temsilcilerinin" çıkarları arasındaki uyuşmayı, bunların ihalelerden, savaş siparişlerinden vb. sağladıkları büyüyen kazançları betimleyen Hobson şunları yazmaktadır: "Bu kesinlikle asalak politikayı yönlendirenler, kapitalistlerdir; fakat aynı nedenler, bazı işçi zümreleri üzerinde de etkide bulunmaktadır. Birçok kentte, en önemli işkolları, hükümetin siparişlerine bağımlıdırlar; metalürji ve gemi yapım çevrelerinin emperyalizmi, önemli ölçüde bu olgunun sonucudur." Yazara göre, eski imparatorlukların gücünü iki tür durum ve koşul zayıflatmaktaydı: 1) "ekonomik asalaklık" ve 2) bağımlı halklar arasından seçilen kişilerden ordular oluşturulması. "Bi-

102 Schilder, s. 393.

103 Schulze-Gavernitz, age, s. 122.

104 **Die Bank**, 1911, s. 10-11.

rincisi, ekonomik asalaklık adeti vardır; bunun sonucu olarak, egemen devlet yönetici sınıfını zenginleştirmek ve aşağı sınıflarına, rahat durmaları amacıyla rüşvet dağıtmak için eyaletlerini, sömürgelerini ve bağımlı ülkeleri sömürmektedir." Ve biçimi ne olursa olsun, böylesi bir rüşvetin ekonomik bakımdan olanaklı olabilmesi için, yüksek tekel kârlarının gerekli olduğunu da biz ekleyelim.

İkinci durum ve koşula gelince, Hobson bu konuda şunları yazmaktadır: "Emperyalizmin körlüğünün en garip belirtilerinden biri, İngiltere'nin, Fransa'nın ve diğer emperyalist ulusların bu tehlikeli bağımlılık ilişkisine girerken takındıkları umursamazlıktır. Büyük Britanya, diğerlerinin tümünden daha ileri gitmiştir. Hint imparatorluğumuzu fethettiğimiz savaşların çoğu, yerli halktan oluşturulmuş askeri birliklerimiz tarafından yürütülmüştür. Daha yakın bir geçmişte Mısır'da olduğu gibi, Hindistan'da da birçok büyük sürekli ordu Britanyalıların komutası altına sokulmuştu; Güney Afrika hariç, Afrika'daki fetih savaşlarımızın hemen hemen tümü, bizim adımıza yerliler tarafından yapılmıştır."

Çin'in paylaşılması olasılığı, Hobson'un şu ekonomik değerlendirmesine yol açmıştır. "Batı Avrupa'nın büyük bir bölümü, İngiltere'nin güneyinin, Riviera'nın ve İtalya'da ve İsviçre'de turistlerin en çok dolaştıkları ve zenginlerin oturdukları bazı bölgelerin bugün halen sahip olduğu görünümü ve karakteri o zaman kazanabilecektir. Şöyle ki: Avrupa'nın bu bölümünde, Uzak Asya'dan temettülere ve emekli ödeneklerine konan zengin aristokratların oluşturdukları küçük gruplar, biraz daha kalabalık bir grup oluşturan yüksek ücretli yöneticiler ve tacirler, ve daha da kalabalık, bir özel hizmetçi, ulaştırma hizmetinde ve en dayanıksız tüketim maddelerinin üretiminin son aşamasında istihdam edilen işçiler grubu oturabilecektir. Belli başlı sanayi dallarına gelince, bunlar ortadan kalkacak, besin maddelerinin ve yarı mamul maddelerin büyük bir bölümü, Asya'dan ve Afrika'dan haraç olarak ülke içine akacaktır... Batılı devletlerin daha geniş bir ittifak oluşturması, yani büyük devletlerin bir Avrupa Federasyonu kurması olanaklı gözükmektedir; dünya uygarlığını geliştirmek bir yana, böylesi bir ittifak, Asya'dan ve Af-

rika'dan muazzam haraçlar alan ve bu haraçlar sayesinde artık belli başlı tarım ve sanayi maddeleri üretimiyle uğraşmayıp yeni finans aristokrasisinin denetimi altındaki ikinci dereceden sanayi işlerini yerine getiren veya özel hizmetler gören uysal uşak kitlelerini istihdam eden egemen sınıflara sahip bir ileri sanayi ülkeleri grubu oluşturmaya varacak muazzam bir Batı asalaklığı tehlkesine yol açabilir. Dikkate değmez bularak bu teoriye (bu gelişme doğrultusuna denmeliydi) sırt çevirmeye hazır olanlar, bugünkü Güney İngiltere'nin daha şimdiden bu duruma ulaşmış bölgelerinin ekonomik ve sosyal koşullarını incelemeli; ve Çin'in, yani yeryüzünde şimdiye kadar bilinen en büyük kâr potansiyelinin —elde edilebilecekleri, Avrupa'da tüketmek amacıyla, son damlasına kadar emen— böylesi finans gruplarının, sermaye plasmancıları (rantiyeler) gruplarının, bunların politik memurlarının, ticaret ve sanayi alanlarındaki hizmetlerinin ekonomik denetimine tabi kılınması durumunda, bu sistemin ne büyük ölçüde yaygınlaşabileceğini düşünmelidirler. Durum öylesine karmaşık ve dünya çapındaki güçlerin göreceli ağırlıkları öylesine hesaplanabilir olmaktan uzaktır ki, yukarıda sözü edilen ya da geleceğe ilişkin tek yanlı herhangi bir başkası en olası öngörü olarak gözükmektedir. Fakat bugün Batı Avrupa emperyalizmi üzerinde ağırlığını duyuran güçler, bu yönde etki yapmaktadır ve herhangi bir dirençle karşılaşmadıkları ve başka bir yöne saptırılmadıkları takdirde, böylesi bir sonuca götüreceklerdir."[105]

Yazar, tamamen haklıdır: Emperyalizm güçleri, eğer dirençle karşılaşmasalardı, tamı tamına bu betimlenen sonuca ulaşırlardı. Bugün, emperyalizm koşullarında, "Avrupa Birleşik Devletleri'nin anlamı, burada çok doğru bir biçimde değerlendirilmiştir. Ne var ki, yazarın işçi sınıfı hareketi içinde de, birçok ülkede şimdilik egemen olan oportünistlerin sistemli ve sürekli bir biçimde tamı tamına bu yönde "etki yaptıklarını" eklemesi gerekirdi. Dünyanın paylaşılması, Çin'in yanısıra diğer ülkelerin sömürülmesi ve bir avuç çok zengin ülkenin yüksek tekel kârları elde etmesi demek olan emperyalizm, proleteryanın üst tabakalarına rüşvet yedirmeye ekonomik bakımdan olanak sağlamakta ve, böylece de, oportünizmi beslemekte, şekillendirmekte ve

105 Hobson, age, s. 103, 205, 144, 335, 386.

sağlamlaştırmaktadır. Fakat genel olarak emperyalizm, özel olarak da oportünizme karşı duran ve sosyal-liberal Hobson'un elbette kavrayamayacağı güçleri gözden kaçırmamalıyız.

Bir zamanlar, emperyalizmi savunduğu için Parti'den atılmış olan, bugün ise, Almanya'daki sözümona "Sosyal-Demokrat" Parti'nin pekala liderliğini yapabilecek olan Alman oportünsti Hildebrand, Afrikalı siyahlara karşı, "büyük İslam hareketi"ne karşı "ortak" eylem amacıyla ve bir "Çin-Japon ittifakı"na karşı "güçlü bir ordunun ve bir deniz filosunun" beslenmesi vb. amacıyla (Rusya'sız) bir "Batı Avrupa Birleşik Devletleri"nin oluşturulmasını savunarak[106] Hobson'u gayet iyi tamamlamaktadır.

Schulze-Gaevernitz'in "Britanya Emperyalizmi" betimlemesi, asalaklık özelliklerini karşımıza çıkarmaktadır. İngiltere'nin ulusal geliri 1865-1898 döneminde hemen hemen 2 katına yükseldiği halde, "dışarıdan" sağlanan gelir, aynı dönemde *9 kat* artmıştı. Eğer emperyalizmin "meziyeti" "Siyahı çalışmaya alıştırmak" (Bu ise, zora başvurmadan yapılamaz...) ise, emperyalizmin "tehlikesi" de, "Avrupa'nın bedensel çalışmanın yükünü (önce toprak ve maden çalışmalarını ve sonra sanayideki en kaba çalışmayı) renkli insanların üzerine yıkarak bizzat rantiye rolünü üstleneceği ve belki de, böylelikle renkli ırkların önce ekonomik sonra da politik kurtuluşlarını hazırlayacağı"dır.

İngiltere'de toprakların gitgide daha geniş bir bölümü spora, zenginlerin eğlencesine tahsis edilmek için tarım faaliyeti dışına aktarılmaktadır. Av ve diğer sporlar bakımından en aristokrat ülke olan İskoçya'ya gelince, bu ülkenin "tarihi ve Bay Carnegie (bir Amerikan milyarderi) sayesinde yaşadığı" söylenmektedir. Yalnızca at yarışları ve tilki avı için, İngiltere yılda 14 milyon sterlin[107] harcamaktadır. Bu ülkedeki rantiyelerin sayısı, yaklaşık olarak 1 milyona ulaşmaktadır. Bu ülkede üretken biçimde istihdam edilenlerin toplam nüfusa oranı düşmektedir:

106 Gerhard Hildebrand, **Die Erschütterung der Industrieherrschaft und des Industriesozialismus**, 1910, s. 229 vd.

Yıllar	A	B	C
1851	17.9	4.1	% 23
1901	32.5	4.9	% 15

A: İngiltere'nin ve Galler'in Nüfusu (milyon)

B: Temel sanayilerde çalışan işçilerin sayısı (milyon)

C: Toplam nüfusa oran

Ve "20. yüzyıl başlarındaki Britanya Em;eryalizmini" inceleyen búrjuva araştırmacı, Britanya işçi sınıfından söz ederken, işçilerin "üst tabakası" ile "tam anlamıyla proleter alt tabaka" arasında sistematik olarak bir ayırım yapmak zorunda kalmaktadır. Üst tabaka kooperatiflerin, sendikaların, spor klüplerinin ve birçok tarikatın oluşturduğu kitledir. Büyük Britanya'da, sınırları hâlâ "tam anlamıyla proleter alt tabakayı dışarıda bırakmaya yetecek biçimde kısıtlanmış!" olan oy hakkı üst tabakanın düzeyine uyarlanmıştır. Britanya işçi sınıfının yaşam koşullarını pembe gözlükler ardından sunmak için, genellikle sadece —proleteryanın ancak bir azınlığını oluşturan— bu üst tabakadan sözedilir. Örneğin "işsizlik sorunu, özellikle Londra'yı ve politikacıların pek önem vermediği proleter alt tabakayı ilgilendirmektedir..."[108] Burjuva politikacılarının ve "sosyalist" oportünistlerin pek önem vermediği demesi gerekirdi.

Emperyalizmin, ele aldığımız olgularla ilgili belirgin özelliklerinden biri, emperyalist ülkelerden dışarı göçlerin azalması ve ücretlerin daha düşük olduğu daha geri ülkelerden emperyalist ülkelere doğru göçlerin artışıdır.

Hobson'un bu konudaki gözlemleri şöyledir: İngiltere'den dışarı göç, 1884'ten beri düşmektedir. 1884'te 242 bin kişi dışarı göç etmiş iken, bu sayı 1900'de 169 bindir. Almanya'dan dışarı göç, azamisine 1881-1890 yılları arasında ulaşmıştır: 1 milyon 453 bin göçmen. Daha sonraki yirmi yıl içinde, Avusturya'dan, İtalya'dan, Rusya'dan vb. Almanya'ya gelen işçilerin sayısı ar-

107 Lenin metinde bu meblağın eşdeğirinin o günkü kurla 130 milyon ruble olduğunu belirtmiştir.

108 Schulze-Gavernitz, age, s. 301.

tarken, Almanya'dan dışarı göç edenlerin sayısı 544 bine ve 341 bine düşmüştür. 1907 nüfus sayımına göre, Almanya'da 440 bin 800'ü sanayi işçisi ve 257 bin 329'u da tarım emekçisi olmak üzere 1 milyon 342 bin 294 yabancı vardı.109 Fransa'da, maden sanayii işçilerinin "büyük bölümü"nü Polonyalılar, İtalyanlar, İspanyollar gibi yabancılar oluşturmaktadır.[110] Birleşik Devletler'de, Doğu ve Güney Avrupalı göçmenler en düşük ücretli işlerde çalıştırılırken, Amerikalı işçiler, ustabaşların ve en iyi ücretli işlerde çalışan işçilerin en yüksek oranını oluşturmaktadırlar.[111] Emperyalizm, işçiler arasında da bir takım ayrıcalıklı zümreler yaratma ve bunları proleteryanın büyük kitlesinden koparma eğilimine sahiptir.

Büyük Britanya'da, emperyalizmin, işçileri bölme, işçiler arasında oportünizmi güçlendirme ve işçi sınıfı hareketinin geçici olarak parçalanmasını provoke etme eğiliminin, 19. yüzyıl sonlarından ve 20. yüzyıl başlarından çok daha önce ortaya çıktığına işaret etmek gerekir; çünkü, emperyalizmin belli başlı 2 ayırdedici özelliği —yani, geniş sömürgelere sahip olunması ve dünya pazarında tekelcilik— bu ülkede 19. yüzyılın 2. yarısından itibaren ortaya çıkmıştır. Marks ve Engels, işçi sınıfı hareketi içindeki oportünizm ile Britanya kapitalizminin emperyalist özellikleri arasındaki bu ilişkiyi sistematik bir biçimde ve onyıllar boyunca gözlemlemişlerdi: "Gerçekten, İngiliz proleteryası gitgide burjuvalaşmaktadır ve öyle görünüyor ki, tüm diğer uluslardan daha burjuva olan bu ulus, kendi burjuvazisinin yanında bir burjuva aristokrasiye ve bir burjuva proleteryaya sahip olmayı amaçlamaktadır. Elbette, bütün dünyayı sömürmekte olan bir ulus açısından, bu, bir dereceye kadar mantıkidir." Hemen hemen bir çeyrek yüzyıl sonra, 1 Ağustos 1881 tarihli bir mektupta Engels, "burjuvazinin satın aldığı ya da en azından beslediği bir takım adamlarca yönetilmeye razı olan İngiliz sendikaları"ndan söz etmektedir. Kautsky'ye, 12 Eylül 1882 tarihli bir mektubunda Engels şöyle yazmaktaydı: "Bana, İngiliz işçilerinin sömürge politikası hakkında ne düşündüklerini soruyorsunuz. Genel olarak

110 Henger, **Die Kapitalsanlage der Franzosen**, Stutgart, 1913.

111 Hourvich, **Immigration and Labour** (Göç ve Emek), New York, 1913.

politika hakkında ne düşünmekteyseler, aynısını düşünüyorlar. Burada işçilerin partisi yok, yalnız Tutucular ve Liberal-Radikaller var; işçilere gelince, onlarla birlikte İngiltere'nin sömürgeler ve dünya pazarı üzerindeki tekelinden gönül rahatlığı içinde yararlanmaktalar."[112] (Engels, İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu* adlı yapıtının 1892'de yapılan 2. basımının önsözünde de aynı fikri ifade etmiştir.)

Engels'in bu sözleri, nedenleri ve sonuçları açıkça göstermektedir. Nedenler şunlardır: İngiltere'nin 1) tüm dünyayı sömürmesi, 2) dünya pazarındaki tekelci konumu, 3) sömürge tekeli. Sonuçlar şunlardır: 1) İngiliz proleteryasının bir bölümünün burjuvalaşması, 2) proleteryanın bir bölümünün burjuvaziye satın aldığı ya da en azından beslediği kişilerce yönetilmeye rıza göstermesi. 20. yüzyıl başlarındaki emperyalizm —bugün, herbiri "bütün dünyanın", İngiltere'nin 1858'de sömürdüğünden biraz daha küçük bir bölümünü sömüren (aşırı kâr sağlama anlamında); her biri, tröstler, karteller, finans sermayesi ve alacaklı-borçlu ilişkileri sayesinde dünya üzerinde bir tekel durumunu işgal eden; her biri belli bir ölçüde sömürge tekelinden yararlanan (dünyadaki bütün sömürgelerin 75 milyon kilometrekare olan yüzölçümünün 65 milyonunun yani yüzde 86'sının 6 büyük devlete ait olduğunu, 61 milyon kilometrekarenin yani yüzde 81'inin ise üç büyük devletin elinde olduğunu görmüştük)— bir avuç devlet arasında yeryüzünün paylaşılmasını tamamlamıştır.

İçinde bulunduğumuz durumun ayırdedici özelliği, oportünizm ile işçi sınıfı hareketinin genel ve hayati çıkarları arasındaki uzlaşmazlığı arttırma eğilimindeki ekonomik ve politik koşulların varlığıdır. Emperyalizm, bir nüve iken egemen sistem haline gelmiştir; kapitalist tekeller, ekonomide ve politikada birinci sırayı işgal etmektedirler; dünyanın paylaşılması tamamlanmıştır; öte yandan, Büyük Britanya'nın bölünmemiş tekeli yerine, şimdi bir avuç emperyalist devletin tekelci konuma ulaşma mücadelesini görüyoruz ve bu mücadele 20. yüzyılın

* İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu (Kişisel Gözlemlerden ve Otantik Kaynaklardan), **Friedrich Engels**, Sosyalist Yayınlar, 1994, 380 s.

başlarının ayırdedici özelliğidir. Bugün oportünizm, tek bir ülkenin işçi sınıfı hareketi içerisinde, Britanya'da 19. yüzyılın ikinci yarısında olduğu gibi, onlarca ve onlarca yıl boyunca artık tam olarak hakim olamaz; fakat, bir dizi ülkede oportünizm olgunlaşmış, aşırı olgunlaşarak çürümüş ve sosyal-şovenizm biçimi altında, burjuva politikasıyla tamamen kaynaşmıştır.[113]

9. EMPERYALİZMİN ELEŞTİRİSİ

Sözcüğün geniş anlamıyla, emperyalizmin eleştirisiyle, toplumun farklı sınıflarının herbirinin, kendi genel ideolojilerinden hareketle, emperyalizmin politikası karşısında takındıkları tavrı kastetmekteyiz.

Bir yandan, birkaç elde temerküz etmiş ve sadece orta ve küçük kapitalistler kitlesini değil, fakat aynı zamanda çok küçük kapitalistler ve patronlar kitlesini de kendi erkine tabi kılmayı sağlayan olağanüstü derecede geniş ve sıkı ilişkiler ağı yaratan finans sermayesinin devasa boyutları, öte yandan, dünyanın paylaşılması amacıyla ve başka devletler üzerinde egemenlik kurmak için diğer ulusal finans gruplarına karşı gittikçe keskinleşen mücadele; bütün bunlar, mülk sahibi sınıfların topyekün emperyalizmin saflarına geçmesine neden olmaktadır. Emperyalizmin gelişme doğrultusuna duyulan hayranlığın "genel"leşmesi emperyalizmin şiddetle savunulması ve her yolla maskelenmesi eğilimi, günümüzün belirgin özellikleri değil midir? Emperyalizmin ideolojisi, diğer sınıflardan bir Çin Seddiyle ayrılmamış olan işçi sınıfının içine de sızmaktadır. Günümüz Al-

113 Gerek Petresov'ların, Çenkeli'lerin, Maslov'ların vb. açık sosyal-şovenleri, gerekse sosyal-şovenizmin örtülü biçimleri (Çeyaze, Skobelev, Akselrod, Martov vb.) aynı şekilde oportünizmin Rusya'ya özgü bir çeşidinden, özellikle likidatör akımdan kaynaklanmıştır.

manya'sındaki sözde "Sosyal-demokrat" Parti'nin önderleri, haklı olarak "sosyal-emperyalistler", yani sözde sosyalist, gerçekte emperyalist olarak adlandırılmaktadır; şunu da belirtmek gerekir ki, daha 1902'de İngiltere'deki oportünist Fabiyanlar Derneği'ne üye "emperyalist Fabiyanlar"ın varlığına Hobson işaret etmiştir.

Burjuva bilim adamları ve gazeteciler, emperyalizmi genel olarak biraz üstü örtülü bir biçim altında savunmakta; emperyalizmin tam egemenliğini ve derin köklerini örtbas etmekte; bir takım ikincil özellikleri ve ayrıntıları ön plana geçirmeye ve böylece, tröstleri ve bankaların polisçe denetimi vb. gibi gülünç "reform" tasarılarıyla dikkatleri esas olandan başka yönlere çevirmeye çabalamaktadırlar. Emperyalizmin asli özelliklerini reforma tabi tutma düşüncesinin ne denli saçma olduğunu itiraf etmek cesaretine sahip, hayasız ve dobra emperyalistlere daha ender rastlanmaktadır.

Bir örnek verelim. Dünya Ekonomisi Arşivleri dergisinde, Alman emperyalistleri, sömürgelerdeki ve tahmin edileceği gibi özellikle Almanya'ya ait olmayan sömürgelerdeki ulusal kurtuluş hareketlerini izlemeye çalışmaktadırlar. Alman emperyalistleri, Hindistan'daki kaynaşmaya ve protesto hareketlerine, Natal'deki (Güney Afrika), Hollanda Hindistanı'ndaki vb. hareketlere işaret etmektedirler. Söz konusu emperyalistlerden biri, 28-30 Haziran 1910'da yabancıların egemenliğindeki çeşitli Asya, Avrupa ve Amerika halklarının temsilcilerini biraraya toplayan Bağımlı Uluslar ve Irklar Konferansı hakkında bilgi veren bir İngiliz raporunu ele alarak, bu Konferans'ta yapılan konuşmalar konusunda aşağıdaki yargıya varmaktadır: "Bize, emperyalizme karşı mücadele etmenin zorunlu olduğunu; egemen devletlerin bağımlı halklara bağımsızlık hakkını tanımaları gerektiğini; uluslararası bir mahkemenin büyük devletler ile zayıf halklar arasında varılan anlaşmaların uygulanmasını denetlemesi gerektiğini söylemektedirler. Konferans, bu masum dileklerin ötesine geçmemektedir. Bu Konferans'ta bugünkü biçimindeki kapitalizme, emperyalizmin koparılmaz bir biçimde bağlı olduğunu ve bunun sonucu olarak (!!), belki de insanı isyan ettirecek bazı aşırılıklara karşı verilecek mücadeleyle yetinilmesi dışında, em-

peryalizmle açık bir mücadeleye girişmenin ümitsiz olduğu gerçeğinin anlaşıldığına dair bir iz görmemekteyiz."[114] Emperyalizmin temellerinin reformlar yoluyla onarılması bir aldatmaca, "masum" bir dilek olduğuna göre ve ezilen ulusların burjuvazisinin temsilcileri "fazla" ileriye gitmedikleri için ezen ulusun burjuvazisinin temsilcisi "daha" geriye doğru, yani —"bilimsel" olma iddiasıyla maskelenen— emperyalizme, köleliğe doğru gitmektedir. Gerçekten de güzel "mantık"!

Emperyalizmin temellerini bir takım reformlarla onarmak olanaklı mıdır? Emperyalizmin doğurduğu antagonizmaları keskinleştirmek ve derinleştirmek için ileriye mi gitmek gerekir, veya tersine, bunları yumuşatmak için geriye mi gitmek gerekir? Emperyalizmin eleştirisinin temel sorunları bunlardır. Emperyalizmin ayırdedici özellikleri, her alanda gericilik ve —finans oligarşisinin boyunduruğunun ve serbest rekabetin saf dışı bırakılmasının sonucu olarak— ulusal baskının artması olduğundan, 20. yüzyılın başlarından itibaren, hemen hemen bütün emperyalist ülkelerde, emperyalizme karşı küçük-burjuvazinin demokratik bir muhalefetinin yükseldiği görülmüştür. Kautsky, ekonomik temeli bakımından gerçekten gerici olan bu küçük-burjuva reformist muhalefete karşı koymak istememiş ve koyamamış olmak bir yana, bu muhalefetle pratikte kaynaşmıştır; ve bu da Kautsky'nin ve geniş uluslararası Kautskici akımın Marksçılıktan kopma noktasıdır. Amerika Birleşik Devletleri'nde, İspanya'ya karşı 1898'de açılan emperyalist savaş, bu savaşı "caniyane" olarak niteleyen; yabancı toprakların ilhakını, Anayasanın bir ihlali olarak gören, Filipin yerlilerinin önderi Aguinaldo karşısındaki davranışın (Amerikalılar, kendisine önce ülkesinin bağımsızlığını vadettiler, sonra da Amerikan birliklerini yollayarak Filipinleri ilhak ettiler) "şovenlerin kalleşliği"ni teşhir ettiğini belirten ve Lincoln'ün "Bir beyaz kendi kendini yönetmekteyse, başına buyruk bir yönetim sözkonusudur; kendi kendini yönetmekte, ama aynı zamanda başkalarını da yönetmekteyse bu artık başına buyruk bir yönetim değil, despotluktur"[115] sözlerini hatırlatan "anti-emperyalistler"in, yani burjuva-demokrasisinin bu son savunucularının muhalefetini

114 **Weltwirtschaftliches Archiv** (Dünya Ekonomisi Arşivleri), c. 2, s. 193.

canlandırdı. Ne var ki, bu eleştirilerin tümü emperyalizm ile kapitalizmin temelleri arasındaki kopmaz bağı kabul etmekten ve bunun yanısıra büyük ölçekli kapitalizmin doğurduğu güçler ile kapitalizmin gelişimini birleştirmekten korkmuş, böylece "masum" bir "dilek" olarak kalmıştır.

Emperyalizmi eleştirirken, Hobson'un takındığı tavır da böyledir. Hobson, "emperyalizmin kaçınılmazlığı"na karşı çıkarak ve halkın "tüketim kapasitesini arttırma"nın (Kapitalst düzende!) gerekliliğini ileri sürerek Kautsky'den önce davrandı. Adlarını defalarca andığımız Agahd, A. Lansburgh, L. Eschwege ve Fransız yazarlarından, 1900'de yayımlanan *İngiltere ve Emperyalizm*'in yazarı, Victor Berard gibi yazarlar, gerek emperyalizmin, gerekse bankaların ve finans oligarşisinin mutlak erkinin eleştirisinde küçük-burjuva bakış açısını benimsemişlerdir. Marksçı olduklarını idda etmeyen tüm bu yazarlar emperyalizmin karşısına serbest rekabeti ve demokrasiyi koymakla, bir takım sürtüşmelere ve savaşa yol açan Bağdat demiryolları tasarısını mahkum etmekte, barış için bir takım "maşum dilekler"de bulunmaktadırlar. Aynı bakış açısına sahip olan uluslararası tahvil ve hisse senetleri emisyonları istatistikçisi A. Neymarck, "uluslararası" menkul değerleri temsil eden milyarlarca frankı hesapladıktan sonra, 1912'de şöyle haykırmaktaydı: "Barışın bozulabileceğine, böylesine muazzam meblağlar varken, bir savaş başlatma tehlikesinin göze alınabileceğine inanmak olanaklı mıdır?"[116]

Burjuva iktistçılarının böylesine saflığı şaşırtıcı değildir; üstelik böylesine saf görünmek ve emperyalizm çağında barıştan "ciddi ciddi" söz etmek kendi çıkarlarına uygundur. Fakat, 1914'te, 1915'te ve 1916'da burjuva reformistleriyle aynı görüş açısını benimseyen ve barış konusunde "herkesin" (emperyalistler, sahte sosyalistler, sosyal pasifistler) "Hemfikir olduğunu" belirten Kautsky'de Marksçılık namına ne kalmıştır? Kautsky emperyalizmin derin çelişkilerini analiz etmek ve açığa çıkarmak yerine, on-

115 J. Patouillet, **L'impérialisme américain** (Amerikan Emperyalizmi) Dijon, 1904, s. 272.

116 **Bulletin de l'institut International de Statistique** (Uluslararası İstatistik Enstitüsü Bülteni), C. 19, kitap 2, s. 225.

ları geçiştirmek ve onlardan kaçınmak çin reformist ve "masum" bir "dilekte" bulunmaktadır.

İşte Kautsky'nin ekonomik bakımdan emperyalizme yönelttiği eleştirinin bir örneği. Kautsky, Britanya'nın Mısır'a ihracatı ve Mısır'dan ithalatı hakkındaki 1872 ve 1912 istatistilerini ele almakta ve bunların Britanya'nın ihracat ve ithalat toplamından daha yavaş bir şekilde geliştiğini ortaya koymaktadır. Kautsky şu sonuca varmaktadır: "Britanya ile Mısır arasındaki ticaretin, Mısır'ın askeri işgali olmaksızın sadece ekonomik etkenlerin işlemesiyle daha yavaş artmış olacağını varsaymak için hiçbir nedene sahip değiliz... Sermayenin yayılma eğilimleri, emperyalizmin şiddete dayalı yöntemleriyle değil, ancak barışçı demokrasiyle en iyi şekilde kolaylaştırılabilir."[117]

Kautsky'nin Rusya'daki borazanı (ve sosyal-şovenlerin Rusya'daki savunucusu) Bay Spectator[118] tarafından bütün ayrıntılarıyla yinelenen bu düşünce, Kautskiciliğin, emperyalizm konusundaki eleştirisinin temelini oluşturmakta ve bu yüzden de, daha ayrıntılı bir incelemeyi haketmektedir. Kautsky, Hilferding'in vardığı sonuçların "bütün sosyalist teorisyenler tarafından oybirliğiyle benimsendiğini" birçok kez ve özellikle, Nisan 1915'te söylemiştir. O halde, Hilferding'den bir alıntıyla işe başlayalım.

Hilferding şöyle yazmaktadır: "Daha ileriye yönelik kapitalist politikanın karşısına serbest mübadele ve devlete karşı düşmanlık çağının artık aşılmış siyasetini koymak, proleteryanın işi değildir. Proleteryanın, finans sermayesinin ekonomik politikasına ve emperyalizme yanıtı serbest mübadele değil, yalnızca sosyalizm olabilir. Proleteryanın politikasının amacı —artık gerici bir ülkü haline gelmiş olan— serbest rekabetin yeniden kurulması değil, fakat kapitalizmin yokedilmesiyle rekabetin ortadan kaldırılması olabilir."[119]

117 Kautsky, **Nationalstaat, imperialisttischer Staat und Staatenbund**, Nümberg 1915, s. 72 ve 70.

118 Lenin, Menşeviklerden S. M. Nahimson'a atıfta bulunmaktadır.

119 Hilferding, **Finans Sermayesi**, s. 567.

Kautsky, finans sermayesi çağında, "gerici" bir "ülkü"yü, "barışçı demokrasi"yi, "*sadece ekonomik unsurların işleyişi*"ni savunmakla Markçılıkla bağlarını kopardı; çünkü, bu ülkü, *nesnel* olarak tekelci kapitalizme geri götürmeye çalışan, reformist bir aldatmacadır.

Mısır'la (yahut başka herhangi bir sömürgeyle ya da yarısmürgeyle) olan ticaret, askeri işgal olmasaydı, emperyalizm olmasaydı ve finans sermayesi olmasaydı, "daha fazla mı artmış olurdu?" Bu ne demektir? Serbest rekabet, ne genel olarak tekeller tarafından, ne finans sermayesinin (yani yine tekelin) "ilişkileri" veya boyunduruğu tarafından, ne de sömürgeler üzerinde birkaç ülkenin tekele sahip olması tarafından sınırlandırılmamış olsaydı, kapitalizm daha mı hızlı gelişecekti?

Kautsky'nin muhakemesinin başka bir anlamı olamaz; ve *bu* "anlam" da bir anlamsızlıktır. Serbest rekabetin, kapitalizmi ve ticareti herhangi bir tekel olmaksızın, daha hızlı bir biçimde geliştire*bileceğini* varsayalım. Fakat, ticaretin ve kapitalizmin gelişmesi ne denli hızlı ise, üretimde ve sermayede tekelleşmeyi *doğuran* temerküz de o denli güçlü olur. Ve tamamen serbest rekabetten kaynaklanan tekeller, *daha şimdiden* doğmuş bulunmaktadır! Eğer günümüzde tekeller ilerlemeyi geciktirmeye başladılarsa da, bu, tekelleri doğurduğundan beri artık olanaksız hale gelmiş bulunan serbest rekabetin lehinde bir kanıt değildir.

Kautsky'nin muhakemesini evirin çevirin, gericilikten ve burjuva reformizminden başka bir şey bulamayacaksınız.

Bu muhakeme tarzı düzeltilse ve Spectator'un söylediği gibi, sömürgelerin Britanya'yla olan ticaretleri, bugün diğer ülkelerle olan ticaretlerinden daha yavaş gelişmektedir dense bile, Kautsky yine de temize çıkmış olmaz. Çünkü Büyük Britanya'ya bir takım güçlükler çıkantan *yine* tekellerdir, *yine* emperyalizmdir, fakat diğer ülkelerin (Amerika'nın, Almanya'nın) tekelleri ve emperyalizmleridir. Kartellerin, yeni ve özgün bir biçimi sahip koruyucu gümrük tarifelerinin korunmasına, yani ihraç edilebilir malların korunmasına yolaçtığı (Engels'in *Kapital*'in 3. kitabında daha o zamanlar işaret ettiği gibi) bilinmektedir. Kartel-

lerin ve finans sermayesinin kendilerine özgü bir sistemleri, yani "çok düşük bir fiyatla ihracat" veya İngilizlerin deyimiyle damping sistemi de olduğu bilinmektedir; şöyle ki, kartel ürünlerini belli bir ülkede tekel fiyatlarıyla, başka ülkelerde ise bir rakibi iflas ettirmek, üretimi azami ölçüde yaymak vb. amacıyla çok daha düşük bir fiyatla satmaktadır. Eğer Almanya'nın Britanya sömürgeleriyle olan ticareti, bizzat Britanya'nın bu sömürgelerle olan ticaretinden daha hızlı gelişmekte ise, bu sadece şunu kanıtlar: Alman emperyalizmi Britanya emperyalizminden daha güçlü ve daha iyi örgütlenmiştir ve ondan daha üstündür; fakat bu, serbest ticaretin "üstünlüğünü" kesinlikle kanıtlamaz, çünkü, bu savaş, himayeciliğe ve sömürgelerin bağımsızlığına karşı serbest ticareti çıkarmamakta, sadece iki hasım emperyalizmi, iki tekeli, iki finans sermayesi grubunu birbirleriyle karşı karşıya getirmektedir. Alman emperyalizminin İngiliz emperyalizmine üstünlüğü, sömürge sınırlarının veya koruyucu gümrük tarifelerinin oluşturduğu duvarlardan daha güçlüdür; bunlardan, ticaret serbestisi ve "barışçı demokrasi" *lehine* "kanıt" çıkartmak, kuru laflara boğulmaktır, emperyalizmin asli özelliklerini ve karakterlerini unutmaktır, Marksçılığın yerine küçükburjuva reformizmini koymaktır.

Emperyalizm hakkındaki eleştirisi Kautsky'ninki kadar küçük-burjuvaca olan burjuva iktisatçısı A. Lansburgh'un bile, ticarete ilişkin istatistik verileri Kautsky'den daha bilimsel bir biçimde incelemiş olduğunu görmek ilginçtir. A. Lansburgh, tesadüfen seçilmiş tek bir ülkeyi ve tek bir sömürgeyi, diğer ülkelerle karşılaştırmakla yetinmeyip emperyalist bir ülkenin, kendisinden borç para alan ve kendisine finans bakımından bağımlı ülkelere yaptığı ihracat ile kendisinden bağımsız ülkelere yaptığı ihracatı karşılaştırmaktadır. Yazar, şu sonuçları elde etmiştir (aşağıdaki tablo):

Lansburgh bu verilerden herhangi bir sonuç çıkartmış değildir ve bu nedenle de, *eğer* bu rakamlar herhangi bir şeyi kanıtlamaktaysa, bunun olsa olsa kendi *aleyhine* olacağını garip bir dikkatsizlikle farketmemiştir; çünkü, Almanya'nın finans bakımından kendine bağımlı ülkelere ihracatı, finans bakımından kendisinden bağımsız ülkelere ihracatından, *herşeye rağmen* biraz

	Almanya'nın ihracatı (milyon Mark)	1889	1908	Artış
Finans bakımından Almanya'ya bağımlı olan ülkeler	Romanya	48.2	70.8	%47
	Portekiz	19.0	32.8	%73
	Arjantin	60.7	147.0	%143
	Brezilye	48.7	84.5	%73
	Şili	28.3	52.4	%85
	Türkiye	29.9	64.0	%114
	TOPLAM	*234.8*	*452.5*	*%92*
Finans bakımından Almanya'dan bağımsız olan ülkeler	Büyük Britanya	651.8	997.4	%53
	Fransa	210.2	437.9	%108
	Belçika	137.2	322.8	%135
	İsviçre	177.4	401.1	%127
	Avusturalya	21.2	64.5	%205
	Hollanda Hindistanı	8.8	40.7	%363
	TOPLAM	*1206.6*	*2264.4*	*%87*

daha hızlı gelişmiştir ("eğer" sözcüğünün altını çizmekteyiz, zira Lansburgh'un verileri eksiksiz olmaktan uzaktır).

İhracat ile borçlanmalar arasında varolan bağıntıyı saptayan Lansburgh şöyle yazmaktadır: "1890-91'de, Romanya —daha önceki yıllarda, söz konusu borçlanmaya mahsuben bir takım avanslar vermiş bulunan— Alman bankaları aracılığıyla borçlanma tahvilleri çıkardı. Sağlanan borç, esas itibariyle, Almanya'dan demiryolu malzemesi alımlarında kullanılmıştı. Almanya'nın Romanya'ya ihracatı 1891'de 55 milyon marka yükselmekteydi; ertesi yıl 39.4 milyon marka ve dalgalanmalarla birlikte, 1900'de 25.4 milyon marka düştü. İhracat, 1891'deki düzeyine, yeniden ancak şu son yıllarda, 2 yeni borçlanma sayesinde ulaşabilmiştir.

"Almanya'nın Portekiz'e yaptığı ihracat, 1888-89 borçlanmaları sonrasında 21.1 milyon marka yükseldi (1890); bunu izleyen 2 yıl içinde, 16.2 milyon ve 7.4 milyon marka düştü; eski düzeyine ancak 1903'te yeniden ulaştı.

"Almanya'nın Arjantin'le ticaretine ilişkin rakamlar daha da anlamlıdır. 1888'deki ve 1890'daki borçlanmalardan sonra, Arjantin'e yapılan ihracat 1889'da 60.7 milyon marka ulaştı; 2 yıl sonra, 18.6 milyon marka yani önceki rakamın hemen hemen

üçte birine düştü. Arjantin'e yapılan ihracat 1889'daki düzeyine —gerek Alman devleti ve belediyeleri tarafından sağlanan bir takım yeni borçlar, gerekse enerji santralleri kurulması için verilen avanslar ve diğer kredi işlemleri sayesinde— ancak 1901'de ulaşıp bu düzeyi aştı.

"1889 borçlanmasından sonra, Şili'ye yapılan ihracat 5.2 milyon marka yükseldi (1892); bir yıl sonra 22.5 milyon marka düştü. Alman bankaları tarafından 1906'da sağlanan yeni bir borcun ertesinde, ihracat 1907'de 84.7 milyon marka çıktı, ancak 1908'de 52.4 milyon marka düştü."[120]

Lansburgh, bu olgulardan, borçlanmaya bağlı bulunan ihracatın nasıl istekrarsız ve düzensiz olduğunu; ulusal sanayiyi "doğal" ve "uyumlu" bir biçimde geliştirmek yerine, yabancı ülkelere sermaye ihraç etmenin nasıl kötü olduğunu; yabancı borçlar vesilesiyle dağıttığı, milyonları bulan rüşvetlerin Krupp firmasına nasıl "pahalıya" malolduğunu vb. belirten gülünç küçük-burjuva ibret dersleri çıkarmaktadır. Fakat, olgular açıkça şunları söylemektedir: İhracatın yükselmesi, burjuva ahlakını umursamak bir yana, önce borçtan elde edilen kârları; sonra da *aynı* borcun Krupp ürünlerinin veya Çelik Sendikasının demiryolu malzemelerinin vb. alımında kullanılmasından doğan diğer kârları cebe indirerek aynı öküzün derisini iki kez yüzen finans sermayesinin *tamı tamına* bu vurgunculuk hilelerine bağlıdır.

Lansburgh'un verilerini hiç de mükemmel bulmadığımızı tekrarlayalım; fakat söz konusu verilerin, burada mutlaka anılması gerekmekteydi, çünkü gerek Kautsky'ninkilerden, gerekse Spectator'unkilerden daha bilimseldirler ve Lansburgh soruna doğru bir yaklaşım tarzını göstermektedir. Finans sermayesinin ihracat konusunda vb. oynadığı rolü ele alırken, ihracat ile özellikle ve yalnızca finans temsilcilerinin hileleri arasındaki, ihracat ile özellikle ve yalnızca kartellerin ürünlerinin sürümü arasındaki vb. varolan bağı görebilmek gerekir. Yalnızca sömürgeler ile sömürge olmayan ülkeleri, bir emperyalizm ile bir diğerini, bir yarı-sömürge veya sömürge (Mısır) ile diğer tüm ülkeleri karşılaştırmak, sorunu saptırmak ve tamı tamına özünü gözden

120 **Die Bank**, 1909, 2, s. 819 vd.

kaçırmaktır.

Tekel ile —onun yanıbaşında varolan— serbest rekabet arasındaki çelişki; finans sermayesinin devasa "işlemleri" (ve devasa kârları) ile serbest piyasadaki "namuslu" ticaret arasındaki çelişki; bir yanda karteller ve tröstler ile diğer yanda kartelleşmemiş sanayi arasındaki vb. gibi emperyalizmin en derin ve temel çelişkilerini kesinlikle saptırdığı ve gözden kaçırdığı için, Kautsky'nin emperyalizm hakkındaki teorik eleştirisinin Marksçılıkla hiçbir ortak yanı yoktur ve yalnızca oportünistlerle ve sosyal-şovenlerle birlikte barışa ve birliğe yönelik propagandaya önayak olmaktadır.

Kautsky tarafından uydurulmuş olan ünlü "ultra-emperyalizm" teorisi de, yine gerici bir karakter taşır. Kautsky'nin bu konuda 1915'te öne sürdüğü düşüncelerini, Hobson'un 1902'deki düşünceleri ile karşılaştırınız.

Kautsky şöyle demektedir: "...Ulusal finans sermayeleri arasındaki karşılıklı husumetin yerine, uluslararası ölçekte birleşmiş finans sermeyisinin dünyayı ortaklaşa olarak sömürmesini getirecek, yani ultra-emperyalist bir politikanın, bugünkü emperyalist politikanın yerini alması olanaklı değil midir? Kapitalizmin böylesine yeni bir evresi herhalde tasavvur edilebilir. Böyle bir evre gerçekleşebilir mi? Bu soruyu yanıtlamamızı olanaklı kılacak yeterli ön bilgiler henüz yoktur."[121]

Hobson ise şöyle demektedir: "Herbiri, bir dizi uygarlaşmamış bağımlı ülkeye sahip az sayıda büyük federal imparatorluğa yayılmış bulunan Hristiyanlık, birçoklarına göre, günümüzdeki eğilimlerin en mantıklı gelişimi, yani inter-emperyalizmin sağlam temeline dayalı sürekli bir barış için en umut verici gelişim olarak gözükmektedir."

Kautsky, Hobson'un ondan 13 yıl önce enter-emperyalizm olarak betimlediği olguya ultra-emperyalizm ya da süper-emperyalizm adını vermektedir. Latince bir ön eki bir diğeriyle değiştirmek suretiyle, yeni ve bilgiçce bir sözcük keşfetmesinin dışında, Kautsky'nin "bilimsel" düşüncesindeki tek ilerleme, Hobson'un

121 **Die Neue Zeit**, 30 Nisan 1915, s. 144.

esas itibarıyla İngiliz papaz takımının tekerlemeleri olarak sunduğu sözleri, Marksçılık diye yutturmak istemekten ibarettir. İngiliz-Boer savaşından sonra, bu saygıdeğer zevatın belli başlı çabalarını birçok yakınlarını Güney Afrika savaşlarında kaybetmiş olan ve İngiliz finans temsilcilerine daha yüksek kâr sağlamak için daha yüksek vergiler ödemek zorunda bırakılmış olan İngiliz küçük-burjuvalarını ve işçilerini teselliye yöneltmiş olması tamamıyla doğaldır. Emperyalizmin pek o kadar kötü olmadığı ve sürekli bir barışı sağlayabilecek olan enter (ya da ultra) emperyalizme oldukça yakın olduğu teorisinden daha iyi bir teselli olabilir miydi? İngiliz papaz takımının veya fazlasıyla hassas Kautsky'nin iyi niyetleri ne olursa olsun, Kautsky'nin "teori"sinin nesnel, yani gerçek ve toplumsal anlamı, kapitalist düzende sürekli bir barışın olanaklı olduğu umuduyla, —dikkatlerini günümüzün keskin antagonizmalarından ve çetin sorunlarından saptırıp gelecekteki hayali yeni bir "ultra-emperyalizm"e doğru uydurma bir gelişme doğrultusuna yönelterek—, kitleleri son derece gerici bir anlayışla teselli etmekten başka bir şey değildir. Kautsky'nin "Marksçı" teorisinde, kitleleri aldatmaktan başka hiçbir şey yoktur.

Gerçekten, Kautsy'nin Almanya'daki işçilere (ve bütün ülkelerin işçilerine) sezdirmeye çaba harcadığı gelişme doğrultusunun yanlışlığını anlamak için, herkesçe bilinen ve tartışmasız bir takım olguları karşılaştırmak yeterlidir. Hindistan'ı, Çin Hindi'ni ve Çin'i ele alalım. Toplam 600-700 milyon nüfuslu bu üç sömürge ve yarı-sömürge ülkenin, Büyük Britanya, Fransa, Japonya, Birleşik Devletler vb. birçok emperyalist devletin finans sermayeleri tarafından sömürüldüğü bilinmektedir. Bu emperyalist ülkelerin, yukarıda anılan Asya ülkelerindeki mülklerini, çıkarlarını ve "nüfuz bölgeleri"ni korumak veya geliştirmek amacıyla birbirlerine karşı bir takım ittifaklar oluşturduklarını varsayalım; bunlar, "enter-emperyalist" veya "ultra-emperyalist" ittifaklar olacaktır. bu Asya ülkelerinin "barışçı" bir paylaşımı için, bütün emperyalist devletlerin bir ittifaka girdiklerini varsayalım; bu da, "uluslararası ölçekte birleşmiş finans sermayesi"nin ittifakı olurdu. Gerçekten, bu türden ittifak örnekleri —emperyalist devletlerin Çin'e karşı tavrında olduğu gibi—, 20. yüzyıl tarihinde vardır. Kapitalist düzen varolduğu sürece (ve

Kautsky'nn yaptığı varsayım da tam olarak budur), bu ittifakların uzun ömürlü olacağı; sürtüşmenin, çatışmanın ve mücadelenin olanaklı her türlü biçimini bu ittifakların bertaraf edebileceği "tasavvur" edilebilir mi?

Yanıtın olumlu olmayacağını görmek için, soruyu açık bir biçimde ortaya koymak yeterlidir; çünkü, kapitalist düzende, nüfuz bölgelerinin, çıkarların, sömürgelerin vb. paylaşımının, paylaşmaya katılanların gücünden, yani ekonomik, finansal, askeri güçlerinden başka bir temele dayandığı tasavvur edilemez. Oysa, paylaşıma katılanların herbirinin gücü eşit oranda değişmemektedir; çünkü, kapitalist düzende, işletmelerin, tröstlerin, sanayilerin veya ülkelerin eşit oranda gelişmeleri olanaksızdır. Yarım yüzyıl önceki Almanya, o zamanki İngiltere'yle kıyaslandığında, kapitalizmin gücü bakımından zavallı ve önemsiz bir ülkeydi; Rusya'yla kıyaslandığında, Japonya'nın durumu da aynıydı. Bundan 10 veya 20 yıl sonra emperyalist devletler arasındaki güç oranının değişmeden kalacağı "tasavvur" edilebilir mi? Kesinlikle hayır.

Nitekim, İngiliz papaz takımının veya Alman "Marksçı" Kautsky'nin yavan küçük-burjuva hayallerindeki değil, kapitalist düzenin gerçekler dünyasındaki "enter-emperyalist" veya "ultra-emperyalist" ittifaklar, bu ittifakların biçimleri ne olursa olsun, yani, ister bir emperyalist ittifaka karşı başka bir emperyalist ittifak, ister bütün emperyalist güçleri kucaklayan genel bir ittifak söz konusu olsun, kaçınılmaz olarak, savaşlar arasındaki bir takım "ateşkes"lerden ibarettirler. Barış dönemlerindeki ittifaklar savaşlardan doğar ve savaşı hazırlarlar; barış dönemlerindeki ittifaklar ve savaşlar, dünya ekonomisinin ve dünya politikasının emperyalist bağlarının ve ilişkilerinin oluşturduğu tek bir temel üzerinde barışçı ve barışçı olmayan mücadele almaşıklarını doğurarak birbirlerini koşullandırırlar. Fakat müneccim Kautsky, işçileri pasifize etmek ve onları, burjuvazinin saflarına geçmiş sosyal-şovenlerle uzlaştırmak amacıyla, tek bir zincirin iki halkasını birbirinden ayırmakta; bütün emperyalist devletlerin Çin'i pasfize etmek için (Boxer[122] ayaklanmasının bastırılmasını hatırlayın) kurdukları bugünkü barış dönemlerindeki (ve ultra-emperyalist; hatta ultra-ultra-emper-

yalist) ittifak ile —öbürgün Türkiye'nin vb. vb. paylaşılması için, "barış" dönemlerinde oluşacak dünya çapındaki bir ittifaka zemin hazırlayacak olan— yarınki silahlı çatışmaları birbirinden ayırmaktadır. Kautsky, emperyalist barış dönemleri ile emperyalist savaş dönemleri arasındaki canlı ilişkinin yerine, işçileri yozlaşmış önderleriyle uzlaştırmak amacıyla, onlara son derece karmaşık bir soyutlama sunmaktadır.

Amerikalı Hill, Avrupa'nın Uluslararası Gelişiminde Diplomasinin Tarihi adlı kitabının önsözünde, çağımızın diplomasi tarihini 3 döneme ayırmaktadır: 1) Devrim çağı; 2) Anayasa hareketi; 3) Günümüzdeki "ticari emperyalizm" çağı.[123] Başka bir yazar, 1870'den beri Büyük Britanya'nın izlediği "dünya politikası"nın tarihini 4 döneme ayırmaktadır: 1) Birinci Asya dönemi (Rusya'nın Orta Asya'da Hindistan'a doğru ilerlemesine karşı mücadele dönemi); 2) Afrika dönemi (Yaklaşık olarak 1885'ten 1902'ye kadar); Afrika'nın paylaşılması için Fransa'ya karşı mücadele dönemi (Büyük Britanya'nın 1898'deki "Fashoda Olayı"ndan sonra Fransa'yla savaşa girmesine ramak kalmıştı); 3) İkinci Asya dönemi (Rusya'ya karşı Japonya'yla ittifak); 4) "Avrupa" dönemi, özellikle Almanya'ya karşı verilen mücadeleyle ayırdedilebilir.[124] İtalya'da faaliyette bulunan Fransız finans sermayesinin, nasıl iki ülke arasındaki siyasi ittifaka zemin hazırladığını, gerek İran'ın paylaşılması için Almanya ile İngiltere arasındaki mücadelenin, gerekse Çin'in çıkaracağı borçlanma senetleri için bütün Avrupa sermayeleri arasında mücadelenin vb. nasıl geliştiğini gösteren —banka dünyasının şahsiyetlerin-

122 **Boxer Ayaklanması** (veya Yu-hu-touang): 1899-1901'de, çin'de ceneyan eden anti-emperyalist bir halk ayaklanması. Ayaklanma, daha sonraları Yu-hu-toung (Barış ve halklar için ittifak) adını alan, Yu-hu-K'nien (Barışın ve Adaletin yumruğu) Derneği tarafından başlatılmıştı. Ayaklanma, başında Alman generali Waldersee bulunan emperyalistlerin gezici ordu birlikleritarafından vahşice bastırıldı. Alman, Japon, İngiliz, Amerikan, Rus emperyalistleri bu bastırma hareketinde yer aldılar. 1901'de, Çin, kendisine ağır bir vergi dayatan ve ülkeyi kesinlikle yabancı emperyalizmin bir yarı-sömürgesi haline getiren "nihai senedi" imzalamak zorunda kaldı.

123 David Jayne Hill, **A History of the Diplomacy in the International Development of Europe** (Avrupa'nın Uluslararası Gelişiminde Diplomasinin Tarihi), c. 1, s. 10.

124 Schilder, age, s. 178.

den— Riesser, daha 1905'te şunları yazmaktaydı: "İleri karakolların politik çatışmaları, finans alanında cereyan etmektedir." İşte, sıradan emperyalist çatışmalarla kopmaz ilişkileri içinde, barışçı "ultra-emperyalizm" koşullarındaki ittifakların oluşturduğu canlı gerçek budur.

Kautsky'nin kaçınılmaz olarak emperyalizmin hoş gösterilmesine yol açacak tarzda emperyalizmin en derin çelişkilerini gözden kaçırması, yazarın emperyalizmin politik özellikleri hakkındaki eleştirisini de etkilemiştir. Emperyalizm, her yerde özgürlük eğilimleri değil, tahakküm eğilimleri getiren çağ, yani finans sermayesi ve tekeller çağıdır. Bu eğilimlerin sonucu, politik düzenleri ne olursa olsun, her yerde gericilik ve politik alanda da antagonizmaların keskinleşmesidir. Aynı şekilde, ulusal baskı ve ilhak eğilimi, yani ulusal bağımsızlığın çiğnenmesi eğilimi (çünkü ilhak, ulusların kendi yazgılarını belirleme hakkının çiğnenmesinden başka bir şey değildir) özellikle güçlenmektedir. Hilferding, çok doğru olarak, emperyalizm ile ulusal baskının artması arasındaki ilişkiye işaret etmektedir. Hilferding şunları yazmaktadır: "Dışa yeni açılmış ülkelerde, ithal edilmiş sermaye, bu ülkelerdeki antagonizmaları şiddetlendirmekte ve davetsiz misafirlere karşı ulusal bilince kavuşmakta olan halkların giderek büyüyen direnişine yol açmaktadır; bu direniş yabancı sermayeye karşı yönelmiş bir takım tehlikeli önlemlere kolaylıkla varabilir. Eski toplumsal ilişkiler, tamamiyle altüst olmakta 'tarihsel akışın kenarında kalmış uluslar'ın binlerce yıllık tarımsal tecridi kırılmakta ve bu uluslar kapitalist girdabın içine sürüklenmektedirler. Köleleştirilmişlere, kendilerini kurtarma araçlarını ve kaynaklarını yavaş yavaş sağlayan bizzat kapitalizmdir. Ve bir zamanlar Avrupa uluslarının bir aracı olarak birleşmiş bir ulusal devletin yaratılması, artık bu ulusların da amacı haline gelmektedir. Bu ulusal bağımsızlık hareketi Avrupa sermayesini, en değerli ve en ümit verici sömürü alanlarında tehdit etmekte ve Avrupa sermayesi tahakkümünü ancak askeri güçlerini sürekli çoğaltarak koruyabilmektedir."[125]

Yalnızca dışa yeni açılmış ülkelerde değil, fakat aynı zamanda

125 Hilferding, **Finans Sermayesi**, s. 487.

eskilerde de emperyalizmin ilhaklara, ulusal zulmün artmasına ve bunun sonucu olarak da, direnişin şiddetlenmesine yol açtığını bunlara eklemek gerekir. Kautsky, politik gericiliğin emperyalizm tarafından güçlendirilmesine karşı çıkmakla birlikte, son derece hayati hale gelmiş bir sorunu, yani emperyalizm çağından oportünistlerle birlik kurmanın olanaksızlığı sorununu karanlıkta bırakmaktadır. Kautsky, ilhaklara karşı çıkmakla birlikte, itirazlarına oportünistler açısından en zararsız ve en kolay kabul edilebilir biçimi vermektedir. Doğrudan doğruya Alman dinleyicilerine hitap ederken, tamı tamına en önemli ve en güncel olan noktayı, örneğin Alsas-Loren'in Almanya tarafından ilhakını gözden kaçırmaktan geri kalmamaktadır. Kautsky'nin bu "fikri sapma"sını yerli yerine oturtmak için bir örnek verelim. Bir Japon'un Filipinler'in Amerikalılar tarafından ilhakını mahkum ettiğini varsayalım. Bu Japon'un, Filipinler'i bizzat kendi ülkesinin ilhak etmesi arzusundan değil de, genel olarak ilhaklara düşman olduğundan dolayı harekete geçtiğine inanacak çok kimse var mıdır? Ve Japon'un ilhaklara karşı sürdürdüğü "kavga"nın ancak Kore'nin Japonya tarafından ilhakına karşı çıktığı ve Kore için Japonya'dan ayrılma özgürlüğünü talep ettiği takdirde samimi ve politik bakımdan dürüst olarak görülebileceğini kabul etmek durumunda değil miyiz?

Kautsky'nin emperyalizm hakkındaki gerek teorik analizi, gerekse ekonomik ve politik eleştirisi, emperyalizmin en temel çelişkilerinin hafif gösterilmesini ve gözden kaçırılmasını amaçlayan —ve Marksçılıkla kesinlikle bağdaşmayan— bir anlayışla ve Avrupa işçi sınıfı hareketinin bağrındaki oportünizmle parçalanmakta olan birliğin her ne pahasına olursa olsun muhafaza edilmesini amaçlayan bir eğilimle *tamamiyle* içiçe geçmiştir.

10. EMPERYALİZMİN TARİHTEKİ YERİ

Ekonomik özü itibariyle, emperyalizmin tekelci kapitalizm olduğunu gördük. Yalnızca bu, emperyalizmin tarihteki yerini belirlemek için yeterlidir, çünkü serbest rekabet zemininde ve tamı tamına serbest rekabetten doğan tekel, kapitalist düzenden daha yüksek bir sosyo-ekonomik düzene geçiştir. İncelediğimiz çağın belirgin özellikleri olan, tekelci kapitalizmin belli başlı 4 tezahürünü veya tekelin belli başlı 4 çeşidini daha özel olarak belirtmek gerekmektedir.

Birinci olarak, tekel, üretimin çok yüksek bir düzeyde temerküzünden doğmuştur. Böylece tekeller, tekelci kapitalist grupları, karteller, işveren sendikaları ve tröstlerdir. Bunların günümüz ekonomik yaşamında oynadıkları muazzam rolü gördük. Tekeller, 20. yüzyılın başlarında, ileri ülkelerde tam bir üstünlük sağladılar; kartelleşme yolundaki ilk adımlar, önce çok yüksek koruyucu gümrük tarifelerine sahip ülkeler (Almanya, Birleşik Devletler) tarafından atılmışsa da, Büyük Britanya uyguladığı ticaret serbestisi sistemiyle, aynı temel olguyu, yani tekellerin üretimdeki temerküzden doğduğunu az bir süre sonra göstermiştir.

İkinci olarak, tekeller, özellikle kapitalist toplumdaki temel ve fazla kartelleşmiş sanayilerde, yani kömür ve demir sanayilerinde, başlıca hammadde kaynaklarına gitgide daha fazla el koymayı beraberlerinde getirir. Başlıca hammadde kaynakları üzerinde kurulan tekel, büyük sermayenin erkini muazzam ölçüde arttırmış ve kartelleşmiş sanayi ile kartelleşmemiş sanayi arasındaki çelişkiyi keskinleştirmiştir.

Üçüncü olarak, tekelcilik bankalardan kaynaklanmıştır. Bankalar, eskiden mütevazi birer aracı iken, finans sermayesinin tekelini ellerine geçirmişlerdir. En ileri kapitalist ülkelerde, 3-5 büyük banka, sanayi sermayesi ile banka sermayesinin "kişiler düzeyinde birleşmesi"ni gerçekleştirmiş ve koskoca ülkelerin para-sermayelerinin ve gelirlerinin en büyük bölümünü temsil

eden milyarları ve milyarları ellerinde toplamışlardır. Günümüz burjuva toplumunun istisnasız bütün politik ve ekonomik kurumlarını sıkı bir bağımlılık ağıyla saran bir finans oligarşisi bu tekelciliğin en çarpıcı tezahürüdür.

Dördüncü olarak, tekel, sömürge politikasından kaynaklanmıştır. Finans sermayesi, sömürge politikasının birçok "eski" güdüsüne, hammedde kaynakları için, sermaye ihracı için, "nüfuz bölgeleri" için (yani kârlı ticari işlemler, imtiyazlar, tekel kârları vb. sağlayan bölgeler) ve genel olarak, ekonomik bölgeler için mücadeleyi ekledi. Örneğin, Avrupalı devletlerin sömürgeleri (1876'da olduğu gibi) Afrika'nın ancak onda birini temsil ettiği dönemde, sömürge politikası tekelci olmayan yöntemlerle, yani toprakları, deyim yerindeyse, "serbest fetih" yöntemleriyle işgal ederek gelişebilirdi. Fakat Afrika'nın onda dokuzu ele geçirildiği (1900'lere doğru) ve bütün dünya paylaşıldığı zaman, kaçınılmaz olarak, sömürgelere tekelci bir biçimde sahip çıkma ve bunun sonucu olarak da, dünyanın paylaşımı ve yeniden paylaşımı için son derece çetin bir mücadele çağı açıldı.

Herkes, tekelci kapitalizmin, kapitalizmin bütün çelişkilerini ne denli keskinleştirdiğini bilir. Hayat pahalılığını ve kartellerin tahakkümünü hatırlamak yeterlidir. Çelişkilerin böylesine keskinleşmesi, dünya finans sermayesinin kesin zaferiyle açılan tarihi geçiş döneminin en güçlü itici kuvvetidir.

Tekeller, oligarşi, özgürlük eğilimleri yerine egemenlik eğilimleri, sayıları gitgide artan küçük ve zayıf ulusların bir avuç, son derece zengin veya güçlü ulus tarafından sömürülmesi, bütün bunlar emperyalizmin —asalak veya çürüyen (kokuşan) bir kapitalizm olarak tanımlanmasına yolaçan— ayırdedici özelliklerini oluşturmaktadır. Emperyalizmin eğilimlerinden birisi olan —burjuvazinin giderek artan bir şekilde sermaye ihracının ve "kupon esme"nin getirisiyle yaşadığı— bir "Rantiye-Devlet"in, bir tefeci devletin yaratılması gitgide daha çok açığa çıkmaktadır. Fakat, bu çürüme (kokuşma) eğiliminin kapitalizmin hızla büyümesini dışladığını sanmak yanlış olur. Gerçek böyle değildir. Emperyalizm çağında, bazı sanayi dalları, burjuvazinin bazı katmanları veya bazı ülkeler, kâh çürüme, kâh büyüme eğilimini farklı derecelerde ortaya koymaktadırlar. Genel olarak, kapita-

lizm, eskiye oranla çok daha hızlı büyümektedir; fakat, bu büyüme genellikle daha da eşitsiz bir hale gelmekte ve bu eşit olmayan büyüme, özellikle, sermaye bakımından en zengin ülkelerin (İngiltere) çürümesinde açığa çıkmaktadır.

Almanya'nın hızlı ekonomik gelişmesi konusunda, büyük Alman Bankaları üstüne bir inceleme kitabının yazarı olan Riesser şunları yazmaktadır: "Önceki dönemin (1848-1870) pek de yavaş olmayan ilerlemesinin şimdiki dönemdeki (1870-1905) Almanya'nın ulusal ekonomisinin tümünün ve özellikle bankalarının gelişme hızı karşısındaki durumu, hemen hemen, o eski güzel günlerin posta arabasının —seyri, masum yayalar kadar, bazen otomobilin içindekiler için de tehlikeli olan— günümüzün otomobili karşısındaki durumudur." böylesine olğanüstü bir hızla büyümüş olan bu finans sermayesi de, tamı tamına bu büyüme nedeniyle, daha zengin ulusların zararına —barışçı olmayan yollarla da olsa— el koymak zorunda kaldığı sömürgelere daha "sakin" bir biçimde sahip olmaktan sevinç duyar. Amerika Birleşik Devletleri'ne gelince, son birkaç onyılda, bu ülkedeki ekonomik gelişme Almanya'dakinden daha hızlı oldu. Ve çağdaş Amerikan kapitalizminin asalaklık özellikleri, tamı tamına bu gelişme nedeniyle çok çarpıcı bir biçimde ortaya çıkmıştır. Öte yandan, örneğin Amerika Birleşik devletleri'nin cumhuriyetçi burjuvazisi ile Almanya'nın veya Japonya'nın monarşist burjuvazisi arasındaki bir karşılaştırma, emperyalizm çağında, böylesine büyük politik farklılığın —kesinlikle genel olarak önemsiz olduğundan değil, fakat bütün bu durumlarda çarpıcı bir biçimde açığa çıkmış asalaklık özelliklerine sahip bir burjuvazi söz konusu olduğundan— son derece azalmış olduğunu göstermektedir.

Çeşitli sanayi dallarından birinde, çok sayıdaki ülkeden birinde vb. kapitalistlerin yüksek tekel kârları elde etmesi, bazı işçi katmanlarına ve hatta geçici olarak da olsa, büyükçe bir işçi azınlığına kapitalistlerin rüşvet yedirmesine ve onları söz konusu sanayi dalının ve ulusun burjuvazisinin saflarına kazanmasına ekonomik bakımdan olanak sağlamaktadır. Dünyanın paylaşılması için mücadele eden emperyalist uluslar arasındaki antagonizmaların keskinleşmesi bu eğilimi güçlendirmektedir; bu bağ, emperyalizmin gelişmesini belirleyen bazı özelliklerin diğer

ülkelerden çok daha erken ortaya çıkması nedeniyle, Büyük Britanya'da her yerdekinden önce ve daha çarpıcı bir biçimde açığa çıkmıştır.

Emperyalizm ile işçi sınıfı hareketinin bağrında varolan oportünizm arasındaki (günümüzde artık özellikle gözümüze batan olguyu) ilişkiyi "zoraki" bir "iyimserlik"le (Kautsky'nin ve Huysmans'ın üslubuyla) gözlerden saklamaktan hoşlanan L. Martov gibi bir takım yazarlar vardır. Bu yazarlara göre, ileriye yönelik kapitalizm, oportünizmin güçlenmesine yol açmaktaysa veya daha iyi ücret alan işçiler oportünizme eğilim göstermekteyseler vb. kapitalizmin hasımlarının davası ümitsiz olacaktır. Bu türden "iyimserliğin" değeri konusunda hayallere kapılmamak gerekir. Bu, oportünizm karşısındaki bir iyimserliktir; oportünizmi gözden kaçırmaya hizmet eden bir iyimserliktir. Gerçekten de, —sağlam bir bünyede acı verici bir çıbanın aniden gelişmesinin, çıbanın daha çabuk patlamasına yol açması ve böylece bünyenin ondan kurtulmasını hızlandırmaktan başka bir şeye yaramaması gibi— oportünizmin gelişmesindeki olağanüstü hızlılık ve bu gelişmenin aşırı iğrendirici özelliği, oportünizmin zaferinin hiç de kalıcı olacağına ilişkin bir güvence değildir. Bu bakımdan, en tehlikeli kişiler, emperyalizme arşı mücadelenin oportünizme karşı mücadeleye ayrılmaz bir biçimde bağlı olmadığı taktirde boş ve aldatıcı olacağını anlamak istemeyenlerdir.

Ekonomik özü hakkında bu kitapta şimdiye değin söylenenlerin tümü gözönüne alındığında, emperyalizmin, bir geçiş kapitalizmi ya da daha doğrusu, cen cekişen kapitalizm olarak tanımlanması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Bu konuda, burjuva iktisatçılarının çağdaş kapitalizmi betimlerken, "içiçe geçme", "tecridin yokolması" vb. bir takım terimleri ve tümceleri sık sık kullandıklarını kaydetme son derece öğreticidir; bankalar, "uğraşları ve gelişmeleri itibariyle, salt özel mülkiyete dayalı bir ekonomik karakter taşıyan bir takım işletmeler değildir; salt özel mülkiyete dayalı ekonomik düzenleme alanının gitgide dışına taşmaktadırlar." Ve bu atıf yaptığımız sözcüklerin sahibi olan Riesser, marksçıların "temerküz"e ilişkin "kehanet"lerinin "gerçekleşmediğini" büyük bir ciddiyetle ilan etmektedir.

Bu "içiçe geçme" sözcüğü de ne demek oluyor? Bu sözcük, yalnızca gözlerimizin önünde cereyan eden sürecin en çarpıcı özelliğini dile getirmektedir. Gözlemcinin ağaçları görüp, ormanı göremediğini ifade etmektedir. Yüzeysel, rastlantısal ve karmakarışık olanı körükörüne kopya etmektedir. Gözlemcinin ham veriler yığını altında ezilmiş ve bu verilerin anlamını çıkartmaktan ve onları değerlendirmekten tamamen acz birisi olduğunu ortaya koymaktadır. Hisse senedi mülkiyeti ve özel mülk sahipleri arasındaki ilişiler "kazara içiçe geçerler". Fakat bu içiçe geçmenin bizzat temelini, değişmekte olan toplumsal üretim ilişkileri oluşturmaktadır. Büyük bir işletme, dev boyutlara ulaştığı ve yığınla bilginin tamamıyla hesaba katılması temeli üzerinde, on milyonlarca kişi için gerekli olan temel hammadde arzının üçte ikisi veya dörtte üçünü planlı bir biçimde düzenlediği zaman hammaddeler, bazan birbirlerinden yüzlerce ve binlerce mil uzakta bulunan en uygun üretim merkezlerine sistemli ve düzenl bir biçimde ulaştırıldığı zaman; tek bir merkez, bir dizi mamul madde çeşidinin imalatı da dahil olmak üzere, hammaddelerin işlenmesinin birbirini takip eden bütün aşamalarına komuta ettiği zaman; bu ürünlerin, on milyonlarca ve yüz milyonlarca tüketiciye dağıtımı tek bir plan uyarınca yapıldığı zaman (Amerikan "Standart Oil" tarafından Almanya'da ve Amerika'da petrolün pazarlanması bu tarzda yapılmaktadır); işte o zaman, hiç de basit bir "içiçe geçmeyle" değil, üretimin toplumsallaşmasıyla karşı karşıya olduğumuz ve gerek özel mülkiyete dayalı ekonomiden, gerekse özel mülkiyetten doğan ilişkilerin —içeriğiyle artık bağdaşmayan, yokolması yapay biçimde geciktirilmeye çalışıldığı takdirte kaçınılmaz olarak çürümeye başlayacak ve (oportünist çıbanın patlamasının gecikmesiyle, yani en kötü durumda) oldukça uzun bir dönem boyunca çürümeye devam edebilecek, fakat mutlaka yokolacak— bir kabuk oluşturdukları aşikar hale gelir.

Alman emperyalizminin coşkun hayranı Schulze-Gaeverntz şöyle haykırmaktadır:

> "Eğer, son tahlilde, Alman bankalarının en üst yönetimi bir düzine kişiye düşmekteyse, bundan böyle bu yöneticilerin faaliyeti, kamu yararı açısından, Bakanlar Ku-

rulu'ndaki çoğunluğunkinden daha önemlidir... (Burada, bankacıların, bankaların, sanayicilerin ve rantiyelerin "içiçe geçmesi" uygun bir şekilde unutulmuştur) Değindiğimiz eğilimlerin, gelişmesinin mantıki sonucuna varmış olduklarını varsayalım: Ulusun para-sermayesi bankalarda temerküz etmiştir; bankalar karteller halinde brbirleriyle birleşmişlerdir; ulusun yatırım-sermayesi menkul değerler biçimini almıştır. İşte o zaman, Saint-Simon'un dahiyane öngörüsü gerçekleşir: 'Ekonomik ilişkilerin yeknesak bir düzenleme olmaksızın gelşmesinden kaynaklanan bugünkü üretim anarşisi, yerini üretimin organize edilmesine bırakacaktır. Üretim faaliyeti, birbirinden kopuk, bağımsız ve insanların ekonomik gereksinimlerinden habersiz işletmecilerce değil, fakat bir kamu kurumu tarafından yönetilecektir. Tüm toplum ölçeğindeki ekonomi alanına daha hakim bir noktadan bakabilecek olan merkezi bir sevk ve idare kurumu, üretimi, toplumun tümüne yararlı olacak biçimde düzenleyecek, üretim araçlarını ehliyetli ellere teslim edecek ve özellikle üretim ile tüketim arasında sürekli bir uyum sağlanmasını gözetecektir.' Görevleri arasına, ekonominin belli bir organizasyonunu sağlamak da düşen kuruluşlar halen vardır: bunlar bankalardır. Saint-Simon'un bu öngörüsünün gerçekleşmesinden henüz uzağız, fakat buraya doğru gitmekteyiz: Bu Marksçılıktır; Marks'ın tasavvur ettiğinden farklıdır, fakat yalnızca biçimi itibariyle."[126]

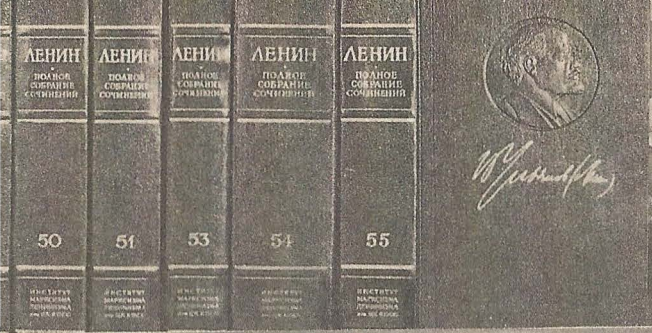
İşte, Marks'ın tastamam bilimsel analizinde, Saint-Simon'un, kuşkusuz dahiyane, fakat eninde sonunda bir kehanetten ileri gitmeyen bu kehanetine doğru geri bir adımla, sözümona Marks "çürütülmüş oluyor".

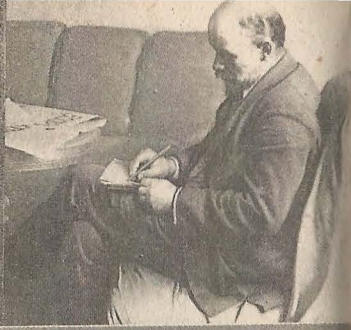
126 Grundriss der Sazialokonomik, s. 146.

ek böl·im: 1

V. I. LENİN'İN DEVRİMCİ MARKSİZM; DÜNYA DEVRİMİ VE PROLETARYA ENTERNASYONALİZMİ; EMPERYALİZM VE AVRUPA İŞÇİ HAREKETİNE ETKİLERİ; EMPERYALİZM ÇAĞINDA PROLETARYA İHTİLALİ; BÜYÜK EKİM DEVRİMİ VE SOSYALİZMİN KURULUŞU ÜZERİNE YAZILARI

ЛЕНИН
ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ
50
ЛЕНИН
ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ
51
ЛЕНИН
ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ
53
ЛЕНИН
ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ
54
ЛЕНИН
ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ
55

I

1904-1917

1 MAYIS

Bildiri Tasarısı

İşçi Yoldaşlar! İşte, tüm dünya işçilerinin bilinçli yaşantı için uyanışlarını kutladıkları gün; her türlü şiddete ve insanın insan tarafından her türlü ezilmesine karşı mücadelede, milyonlarca işçiyi açlıktan, sefaletten ve horlanmadan kurtarması gereken mücadelede iki dünya karşı karşıya: Sermayenin dünyası ile emeğin dünyası; sömürünün ve esaretin dünyası ile kardeşlik ve özgürlük dünyası.

Bir yanda, bir avuç parazit zengin; fabrika ve imalathaneleri, araç ve makinaları tekellerine almışlar. Dağı, taşı özel mülkleri yapmışlar. Hükümeti ve orduları kendilerine hizmet etmeye, yığdıkları zenginlik etrafında sadıkça nöbet tutmaya zorlamışlar.

Diğer yanda, milyonlarca nasipsiz. Sanki bir lütufmuş gibi zenginlere, onlara çalışmak için izin dilenmek zorundalar. Emekleriyle, tüm zenginliklerin yaratıcısıdırlar; kendileri ise tüm yaşantıları boyunca bir parça ekmek için çırpınırlar; sadaka ister gibi iş isterler; aşırı çalışmayla sağlık ve güçlerini yitirirler; köy kulübelerinde, büyük kentlerin bodrum ve tavanaralarında yokluk içinde varlıklarını sürüdürürler.

İşte bu nasipsizler, bu emekçiler, zenginlere, sömürücülere savaş açtılar. Tüm ülkelerin işçileri emeği ücretli kölelikten, yoksulluktan ve sefaletten kurtarmak için mücadele ediyorlar. Ortak bir çalışmayla yaratılan zenginlikleri bir avuç zenginin değil, tüm çalışanların ortak mülkü yapmak istiyorlar. Yoksul ve zengin olmamasını istiyorlar; emeğin meyvesinin yorulana gitmesini istiyorlar; insan zekasının tüm fetihleri, emeğe getirilen tüm yetkinlikler çalışanı ezmeye yarayan bir araç olmak yerine, onun varlığını iyileştirsin istiyorlar.

Emeğin sermayeye karşı büyük mücadelesi, tüm ülkelerin işçilerine epeyce kurbana maloldu. Daha iyi yaşama ve gerçek özgürlük haklarını savunmak için kanlarını akıttılar. İşçi davası, mücadele edenlerin hükümetler tarafından maruz bırakıldıkları işkencelere rağmen, büyüyor ve güçleniyor. İşçiler sosyalist partilerin bağrında gittikçe daha sıkı bütünleşiyorlar; sosyalist parti taraftarları milyonlarla ifade ediliyor artık ve sömürücü kapitalistler sınıfı karşısında, tam, mutlak zafere doğru adım adım ilerliyorlar.

Rus proletaryası da yeni bir hayat için gözlerini açtı. O da büyük mücadeleye katıldı. Bizdeki işçinin, boyunduruk altındaki hayatında kurtuluş yolu görmeksizin, zindandaki hayatında ışık görmeksizin boynunu acizce eğdiği zamanlar sona erdi. Sosyalizm bu kurtuluş yolunu gösterdi; onlara karşılarındakilere cevap vermeyi öğretti; örgütlenmiş işçinin sermaye için nasıl bir tehlike olduğunu gösterdi. İşçiler kendi emekleriyle, kapitalistleri ve hükümeti nasıl yaşattıklarını ve zenginleştirdiklerini kendi gözleriyle gördüler. İşçiler özgürlüğe ve sosyalizme yönelen mücadeleyi sürdürmek için ayaklandılar. İşçiler çarlık otokrasisinin ne kadar kötü ve hain bir iktidar olduğunu anladılar. Mücadele edebilmek için işçilere özgürlük gereklidir, fakat onların elleri ve ayakları bağlıdır. İşçilere, toplantı özgürlüğü, özgür teşkilatlanma, özgür gazete ve kitaplar gereklidir; çarlık hükümeti ise özgürlüğe yönelik her özlemi hapisle, kırbaçla ve süngüyle bastırıyor. "Kahrolsun otokrasi!" haykırışları tüm Rusya'da yankılandı. sokaklarda, binlerce işçiyi biraraya getiren toplantılarda bu söz gittikçe daha sık tekrarlandı. Geçen yaz, bütün Güney Rusya'da onbinlerce işçi ayaklandı; polis boyunduruğundan kendilerini kurtarmak için, daha iyi bir hayat uğruna mücadele etmek için ayaklandılar. Burjuvazi ve hükümet bir hamlede koskoca kentlerin tüm endüstrisini durduran korkunç işçi ordusunu görünce korkudan titredi. İşçi davası için çarpışan onlarca savaşçı, iç düşmanın üstüne yollanan çarın askerlerinin kurşunlarıyla yere düştü.

Ancak hiçbir güç bu iç düşmanı yenemez, çünkü yalnızca onun emeğiyle yönetici sınıflar ve hükümet var olmakta devam ediyor. Gittikçe daha bilinçli, daha iyi bütünleşmiş ve örgütlenmiş milyonlarca işçiyle başa çıkabilecek güç dünyada yoktur. İşçilerin her başarısızlığı yeni savaşçı orduları ortaya çıkarıyor; her seferinde daha geniş yığınları yeni hayata uyarlanmaya ve yeni bir mücadeleye hazırlamaya zorluyor.

Bugün Rusya, işçi kitlelerinin kaçınılmaz biçimde daha da çabuklaştırması ve genişletmesi gerektiği; proletarya saflarını birleştirmek, onu daha kesin bir mücadeleye hazırlamak için bütün gücümüzü vermemizi gerektiren olaylara sahne oluyor. Savaş, proletaryanın en geri kalmış kesimlerinin politik sorunlara ve olaylara ilgisini teşvik ediyor. Savaş, otokratik rejimin tüm çürüyüşünü, Rusya'yı yöneten polis ve dalkavuk takımının tüm canice alçaklıklarını her an daha belirgin bir biçimde ortaya koyuyor ve her an daha büyük bir açıklıkla gösteriyor. Bizim halkımız kendi topraklarında sefalet için inliyor, açlıktan ölüyor ve onu yeni topraklar fethetmek için, yıkıcı ve çılgınca bir savaşın içine atıyorlar. Bu yeni topraklar başkalarınındır; orada yabancı insanlar yaşar ve binlerce kilometre uzaktadır. Bizim halkımız siyasal esaret altında inliyor ve onu başka halkları esaret altına almak için bir savaşın içine atıyorlar. Bizim halkımız iç siyasal rejimin baştan aşağı dreğişmesini istiyor ve onun dünyanın bir diğer ucundaki top gürültüleriyle dikkati dağıtılıyor. Fakat çarlık hükümeti tehlikeli oyununda, ulusal mirasın ve pasifik kıyılarında telef olan genç güçlerin canice harcanmasında çok ileri gitmiştir. Her savaş halkın güçlerinin uyanık olmasını gerektirir; fakat uygar ve özgür Japonya'ya karşı bu zor savaş Rus-

'a'dan olağanüstü uyanıklık istiyor. Bu uyanıklık, polis despotizminin yapısının ıyanan proletaryanın darbeleri altında şimdiden sallanmaya başladığı anda zorunlu ılındı. Savaş hükümetin tüm zayıf noktalarını ortaya çıkarıyor. Savaş, tüm bayrakarı yırtıyor; savaş iç çürümeyi gözler önüne seriyor; savaş, herkesin gözüne batacak erecede çarlık otokrasisinin ahmaklığının damgasını taşıyor; savaş, yaşlı Rus-a'nın haklardan yoksun, karanlık ve gücünü yitirmiş Rusya'nın, bir polis hükümetiın esareti altında kalmış Rusya'nın can çekişmesini herkese gösteriyor.

Eski Rusya ölüyor. Yerine özgür bir Rusya doğuyor. Çarlık Rusya'sını koruyan karanlık güçler ölüyorlar. Fakat, ancak bilinçli proletarya, ancak örgütlenmiş proletarya onlara öldürücü darbeyi vuracak yetenektedir. Ancak bilinçli ve örgütlü bir proletarya halk için yapmacık bir özgürlük değil, gerçek özgürlüğü kazanacak güçtedir. Ancak bilinçli ve örgütlü proletarya halkı kandırmaya, haklarını çiğnemeye, burjuvazinin elinde onu basit bir araç yapmaya yönelik her türlü girişimi cevaplandıracak niteliktedir.

İşçi yoldaşlar! Kaçınılmaz nihai mücadeleye gücünüzü pekiştirerek hazırlanınız! Sosyal demokratlar, proleterler saflarını sıklaştırsınlar! Propagandaları daima daha çok yayılsın! İşçi istekleri lehindeki ajitasyon daha atak bir biçimde yapılsın! 1 Mayıs bayramı bize binlerce yeni savaşçı kazandırsın ve tüm halkın özgürlüğü için, sermayenin boyunduruğundan tüm emekçilerin kurtuluşu için yapılan büyük mücadelede güçlerimizi iki katına çıkarsın!

Yaşasın sekiz saatlik iş günü!

Yaşasın uluslararası devrimci sosyal demokrasi!

Kahrolsun cani ve açgözlü çarlık otokrasisi!

2 (15) Nisan 1904'te yazıldı. Bazı değiştirmelerle birlikte Nisan 1904'te broşür halinde yayınlandı. V. Lenin, Eserler, Paris—Moskova, C:7, s:207-210.

RUS SOSYAL DEMOKRAT İŞÇİ PARTİSİ

Bütün ülkelerin proleterleri, birleşiniz!

1 MAYIS

İşçi yoldaşlar!

Bütün dünya işçilerinin büyük bayramı yaklaşıyor. Aydınlığa ve bilgiye uyanışlarını, her türlü işkenceye, suistimale, sömürüye karşı, toplumun sosyalist biçimde örgütlenmesi için, kardeşçe tek bütün halinde birleşmelerini 1 Mayıs'ta kutluyorlar. Tüm çalışanlar, emekleriyle güçle ve zengin kişileri besleyenler, tüm hayatlarını sefilane bir ücret için güçlerinin üstünde işi yapmakla geçirenler, emeklerinin

meyvesinden hiçbir zaman yararlanamayanlar, uygarlığımızın lüks ve debdebesinin ortasında yük beygiri gibi yaşayanlar, hepsi işçilerin kurtuluş ve mutluluğu için mücadelede elele veriyorlar. Kahrolsun, çeşitli uluslardan ya da çeşitli dinlerden işçiler arasındaki düşmanlık! Böyle bir düşmanlık yalnızca, proletaryanın bölünmesi ve bilgisizliğiyle yaşayan yağmacı ve tiranların işine yarar. Yahudi ile Hıristiyan, Ermeni ele Tatar, Polonyalı ile Rus, Finli ile İsveçli, Letonyalı ile Alman, hepsi, hepsi sosyalizmin ortak bayrağı altında birlikte yürüyorlar. Bütün işçiler kardeştir onların güçlü birliği tüm çalışan ve ezilen insanlığın refah ve mutluluğunun teminatıdır. 1 Mayıs'ta, uluslararası sosyal demokrasi, tüm ülkelerin işçilerinin bu birliği, gücünü gözden geçiriyor; yorulmak bilmez, eğilmez, yeniden mücadele için, özgürlük, eşitlik ve kardeşlik için saflarını sıklaştırıyor.

Yoldaşlar! Rusya'da büyük olaylar öncesinde bulunuyoruz. Çarın otokratik yönetimine karşı son ve şiddetli mücadelemize başladık, nihai zafere kadar gitmeliyiz. Bu zalimler ve cellatlar yönetiminin, bu güvenilmez dalkavuklar ve sermaye uşakları yönetiminin tüm Rus halkını ne felaketlere sürüklediğini görüyorsunuz! Çarlık hükümeti Rus halkını Japonya'ya karşı ahmakça bir savaşın içine attı. Yüzbinlerce genç varlık halktan koparıldı ve Uzak Doğu'da harcandı. Bu savaşın getirdiği tüm kötülükleri anlatacak söz yok. Öyleyse neden savaşılıyor? Bizim haydutlar hükümetinin Çin'den çaldığı Mançurya yüzünden! Yabancı bir toprak yüzünden Rus kanı akıyor ve ülkemiz harabolmakta. İşçinin ve köylünün yaşantısı gittikçe daha çekilmez oldu; kapitalistler ve memurlar çuvalın ağzını gittikçe daha fazla sıkıyorlar; çarlık hükümeti ise halkı yabancı bir toprağı yağma etmeye yolluyor. Yeteneksiz generaller ve çıkarcı memurlar Rus donanmasını yitirdiler; ulusa ait olan milyonlarca lirayı harcadılar; koskoca ordulara kıydılar; fakat savaş devam ediyor ve yeni kurbanlara sebep oluyor. Halk mahvoldu; endüstri ve ticaret felce uğradı; açlık ve kolera ülkede kolgeziyor; fakat tamamiyle kör otokratik yönetim aynı politikayı sürdürmekte; bir avuç zalim ve cellatı kurtarmak için Rusya'yı kaybetmeye hazır; Japonya ile savaşın üstüne ikinci bir savaşa, tüm Rus halkına karşı savaşa başlıyorlar.

Yüzyıllarca kulluk, zülüm ve uyuşukluktan sonra, Rusya böyle bir uyanış daha hiç görmedi. İşçilerden ve köylülerden toprak sahipleri ve kapitalistlere kadar toplumun tüm sınıfları kımıldıyor; Petersbur'da ve Kafkasya'da Polonya'da, Sibirya'da, öfkeli bağrışmalar her tarafta duyulmakta. Halk her yerde savaşın son bulmasını, özgür bir halk yönetiminin, istisnasız tüm vatandaşları temsil eden milletvekillerinin, bir halk hükümetinin işbaşına getirilmesi için halkı otokrasinin ittiği uçurumdan kurtarmak için kurucu mecliste toplanmasını ısrarla istiyor. Sayıları 200.00'i bulan Petersburg işçileri Papaz Gapon'la birlikte 9 Ocak Pazar günü Çar'a isteklerini söylemek üzere kendisine gittiler. Çar işçileri düşman gibi karşıladı, Petersburg sokaklarında binlerce silahsız işçiyi kurşunlattı. Mücadele şimdi bütün Rusya'ya karıştırıyor; işçiler özgürlük ve daha iyi bir hayat isteyerek grev yapıyorlar; Riga'da ve Polonya'da, Volga'da ve Güney'de, her tarafta kanlar akıyor, köylüler ayaklanı-

yor. Özgürlük için mücadele tüm halkın mücadelesi halini alıyor.

Çarın hükümeti çıldırmış halde. Savaşa devam etmek için borçlanmaya başvurmak istiyor. Fakat artık kendisine kredi veren yok. Halkın temsilcilerini toplantıya çağıracağına söz veriyor, fakat gerçekte yeni hiçbir şey yok; işkenceler devam ediyor; memurlar suistimallerine devam ediyor; legal halk gazeteleri, özgür halk toplantıları yok; işçi davası için savaşanların içinde çürüdüğü hapisanelerin kapıları kapalı kalmaya devam ediyor. Çarlık hükümeti halkları birbirleriyle karşı karşıya getirme çabası içinde; Bakü'de Tatarları Ermeniler'e karşı kışkırtarak bir katliam düzenledi; şaşkın halkın nefretini uyandırarak, şimdi de yeni bir Yahudi katliamı hazırlamakta.

İşçi yoldaşlar! Rus halkının daha fazla aşağılanmasına izin vermeyeceğiz. Özgürlüğü savunacağız, halkın kızgınlığını gerçek düşmanımızın üzerinden çevirmek isteyen herkesi püskürteceğiz. Çarlık yönetimini devirecek ve tüm halkın özgürlüğünü elde etmek için silahlı bir ayaklanmayı başlatacağız. İşçiler ve köylüler, silah başına! Gizli toplantılar düzenleyiniz, halk milisleri kurunuz, hangi silahla olursa olsun silahlanınız, güvenilir kişileri Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'yle uyum içinde olmaya çağırınız! Bu yılın 1 Mayıs'ı bizim için halk ayaklanması bayramı olsun, buna hazırlanalım, tirana kesin saldırı işaretini bekleyelim! Onu devireceğiz ve bir kurucu halk meclisi toplamak için geçici devrim hükümeti tayin edeceğiz. Halkın temsilcileri genel, doğrdan, eşit oylarla ve gizli oylamayla seçilecekler. Özgürlüğün savunucuları hapislerden çıkacaklar, sürgünden dönecekler. Halk toplantıları açık duracak; halk gazeteleri lanetli memurların gözetimi olmaksızın yayınlanacaklar. Bütün halk silahlansın; bir avuç çapulcunun değil, halkın kendisinin kendi geleceğini çizmesi için her işçiye bir tüfek verilsin. Toprak sahiplerinin feodal rejimini yıkmak için, memurların angaryalarından halkı kurtarmak için, köylülerden çalınan toprakları köylülere geri vermek için kırlarda özgür köylü komiteleri oluşturulsun.

İşte sosyal demokratların istedikleri; işte, silaha sarılmaya çağrıda bulunmalarının nedenleri; mutlak özgürlük için, demokratik cumhuriyet için, 8 saatlik işgünü için, köylü komiteleri için, kendinizi büyük savaşa hazırlayınız, işçi yoldaşlar, 1 Mayıs'ta fabrikaları ve imalathaneleri durdurunuz, RSDİP komitelerinin direktiflerine uyarak silahlara sarılınız. Ayaklanma saati henüz gelmedi, fakat yakındır. Bugün bütün dünya işçileri özgürlük davası uğruna sayısız kurban vermiş kahraman Rus proletaryasına (içleri sızlayarak) kederli bakışlarını çevirdiler. Anımsanmaya değer 9 Ocak günü Petersburg işçileri şimdiden savaşı ilan ettiler: Ya özgürlük, ya ölüm! Bütün Rusya işçileri, bu savaş narasını yeniden atacağız; hiçbir kurban karşısında geri çekilmeyeceğiz; ayaklanma bizi özgürlüğe götürecek, özgürlük de sosyalizme!

Yaşasın 1 Mayıs, yaşasın uluslararası devrimci sosyal demokrasi!

Yaşasın işçi ve köylü halkın özgürlüğü, yaşasın demokratik cumhuriyet, kahrolsun Çarlık otokrasisi!

1905. 12 (25) Nisan 1905'ten önce yazıldı. 1905'te broşür halinde yayınlandı. Çoğunluk Komiteleri Bürosu "Vperiod'un" reaksiyonu, V. lenin, Eserler, Paris-Moskova, C: 8, s: 349-352.

MARKSİZM VE REVİZYONİZM

Geometrik aksiyomlar insan çıkarlarını etkiliyor olsalardı, onları çürütmek için mutlaka girişimlerde bulunulurdu, diyen ünlü bir söz vardır. Dinbilimin eski önyargılarıyla çatışan doğal tarih kuramları en azgın karşı koymaları kışkırtmışlardır ve hâlâ da kışkırtmaktadırlar. Bu yüzden modern toplumdaki ileri sınıfın aydınlanmasına ve örgütlenmesine doğrudan doğruya hizmet eden, bu sınıfın karşı karşıya bulunduğu görevleri gösteren ve bugünkü sistemin yerine (iktisadi gelişme nedeniyle) kaçınılmaz bir biçimde yeni bir düzenin geçeceğini kanıtlayan Marksçı öğretinin, yaşamı boyunca ileri doğru attığı her adımda savaşmak zorunda kalmasına şaşmamak gerekir.

Bunun, mülk sahibi sınıfların yeni yetişen kuşağının kafasını karıştırmak ve onu iç ve dış düşmanlara karşı "hazırlamak" için resmi profesörlerce resmi olarak öğretilen burjuva bilimi ve felsefesi için de geçerli olduğunu söylemek gereksiz. Bu bilim, çürütüldüğünü ve yokedildiğini bildirerek Marksizmi dinlemek bile istemeyecektir. Sosyalizmi çürüterek kariyer yapan genç bilginlerle, her türden çürümüş sistemlerin geleneğini koruyan bunak ihtiyarlar Marx'a aynı şevkle saldırıyorlar. Marksizmin ilerlemesi, fikirlerinin işçi sınıfı arasında yayılması ve sağlamca tutunması olgusu, resmi bilim tarafından her "yokedilişinde" daha güçlenen, daha pekişen, daha dinçleşen Marksizme yapılan burjuva saldırılarının sıklığını ve şiddetini kaçınılmaz olarak arttır-maktadır..

Fakat işçi sınıfının mücadelesiyle ilişkili ve esas olarak proletarya saflarında geçerli öğretiler arasında bile Marksizm hiçbir şekilde durumunu bir anda sağlamlaştırmadı. Varlığının ilk yarım yüzyılında (1840lardan bu yana) Marksizm kendisine temelden düşman olan teorilerle savaşmakla uğraştı. Kırkların başlarında Marx ve Engels görüşaçısı felsefi idealizm olan radikal Hegelcilerle hesaplaştılar. kırkların sonlarında iktisadi öğreti alanında Proudonizme karşı mücadele başladı. Elliler, fırtınalı 1848 yılında ortaya çıkan partilerin ve öğretilerin eleştirisiyle bu mücadelenin sona erişine tanık oldu. Altmışlarda mücadele genel teori alanından doğrudan işçi hareketine oaha yakın bir alana aktarıldı: Bakuninizmin Enternasyonal'den atılması. Yetmişlerin başlarında kısa bir süre Proudonist Mühlberger ve sonlarında da pozitivist Dühring sahnede göründüler. Fakat her ikisinin de proletarya üzerinde etkisi daha o zamandan son derece önemsizdi. Marksizm daha o zamandan

işçi hareketi içindeki diğer ideolojiler karşısında tartışılmaz bir zafer kazanıyordu.

Doksanlara kadar bu zafer esas olarak tamamlanmıştı. Proudonizm geleneklerinin, mevzilerini en uzun süre korudukları Latin ülkelerinde bile işçi partileri programlarını ve taktiklerini aslında Marksist temeller üzerinde kurdular. İşçi hareketinin, periyodik uluslararası kongreler biçiminde diriltilen uluslararası örgütü [*İkinci Enternasyonal kastediliyor, çn.*] ta başından ve hemen hemen mücadelesiz bir şekilde bütün önemli noktalarda Marksist bakış açısını kabul etti. Fakat Marksizm kendisine düşman olup az çok bütünlüğü olan öğretilerin tümünü yapısından defettikten sonra, bu öğretilerde anlatımını bulan eğilimler kendilerine başka kanallar aramaya başladılar. Mücadelenin biçimleri ve nedenleri değişti, fakat kendisi devam etti. Ve Marksizmin varlığının ikinci yarım yüzyılı (doksanlarda) bizzat Marksizmin içinde Marksizm'e düşman bir eğilime karşı mücadeleyle başladı.

En büyük farfarayla ve Mark'ta değişikliklerin, Marx'ın revizyonunun, revizyonizmin en bilinçli anlatımıyla ortaya çıkan, bir zamanların ortodoks Marksisti Bernstein bu eğilime adını verdi. Ülkenin iktisadi geriliği ve serflik kalıntılarının ağır basması nedeniyle, —mevzilerini doğal olarak en uzun süre koruduğu Rusya'da bile— Marksist-olmayan sosyalizm apaçık bir biçimde, gözlerimizin önünde revizyonizme dönüşüyor. Hem toprak sorununda (bütün toprağın belediyeleştirilmesi programı) ve hem de genel program ve taktik sorunlarında bizim Sosyal-Narodniklerimiz, kendi tarzında bütünlüğü olan ve Marksizme temelden düşman kendi eski sistemlerinin can çekişen ve eskimiş kalıntılarının yerine gitgide daha çok Marx'n "düzeltimler"ini geçiriyorlar.

Marksizm-öncesi sosyalizm yenilmiştir. Mücadelesini artık kendi bağımsız alanında değil, revizyonizm biçiminde, Marksizmin genel alanında sürdürmektedir. O halde revizyonizmin ideolojik içeriğini inceleyelim.

Felsefe alanında revizyonizm burjuva profesörlerinin "bilim"ini izleyerek gelişti. Profesörler "Kant'a geri" döndüler ve revizyonizm yeni-Kantçıların arkasından sürüklendi. Profesörler, papazların felsefi materyalizme karşı binlerce kez haykırdıkları yaveleri tekrarladılar— ve revizyonistler hoşgörüyle gülümseyerek materyalizmin çoktan "çürütüldüğünü" (en son **Handbuch**'u kelimesi kelimesine tekrarlayarak) ağızlarında geveleyiler. Profesörler Hegel'e "değersiz bir kimse" gibi davrandılar ve kendileri idealizmi, Hegel'inkinden bin kez daha küçük ve bayağı bir idealizmi vazederken diyalektiğe horgörüyle omuz silktiler— ve revizyonistler "mahir" (ve devrimci) diyalektiğin yerine "basit" (ve sakin) "evrim"i geçirerek bilimin felsefi bayağılaştırılması bataklığında onların andından sürüklendiler. Profesörler aylıklarını hem idealis hem de eleştirici sistemlerini, egemen ortaçağ "felsefe"sine (yani dinbilime) uydurarak kazandılar— ve revizyonistler dini, modern devlet karşısında değil, ileri sınıfın partisi karşısında "özel bir sorun" haline getirmeye çalışarak onlara yaklaştılar.

Marx'ın bu "düzeltimler"inin sınıf açısından ne anlama geldiğini anlatmak gereksiz. Biz yalnızca uluslararası Sosyal-Demokrat hareket içinde revizyonistlerin inanılmaz yaverlerin tutarlı diyalektik materyalizmin görüş açısından eleştiren tek Marksistin Plekhanov olduğunu kaydedeceğiz. Şu sıralar Plekhanov'un taktiksel oportünizminin* eleştirisi maskesi altında eski ve gerici felsefi zırvalıkların gizlice içeri sokulması yolunda çok hatalı girişimlerde bulunulduğuna tanık olduğumuz için bu nokta daha da güçlü bir biçimde vurgulanmalıdır.

Ekonomi politiğe geçerken ilk önce bu alanda revizyonistlerin "düzeltimler"inin çok daha kapsamlı ve ayrıntılı olduğu kaydedilmeli; kamuoyu "iktisadi gelişmeye ilişkin yeni veriler"le etkilemek için çaba gösterilmişti. Yoğunlaşma ve büyük-çapta üretimin küçük-çapta üretimin yerini almasının tarımda hiç görülmediği, ticaret ve sanayide ise çok yavaş bir biçimde ilerlediği söyleniyordu. Şimdi artık bunalımların daha seyrekleştiği ve daha zayıfladığı ve kartellerin ve tröstlerin, sermayeye, bunalımları büsbütün ortadan kaldırma olanağını sağlamasının olası olduğu söyleniyordu. Sınıf çatışmalarının ılımlılaşması ve keskinliğini yitirmesi eğilimi yüzünden, kapitalizmin çöküşe doğru gittiğini ileri süren "çöküş teorisi"nin yanlış olduğu söyleniyordu. Sonunda ise, Marx'ın değer teorisini de Böhm-Baverk'e uygun olarak düzeltmenin yanlış olmayacağı ileri sürülüyordu.

Bu sorunlar üzerinde revizyonistlerle yapılan mücadelede, aynen Engels'in yirmi yıl önce Dühring'le tartışmasında olduğu gibi uluslararası sosyalizmde teorik düşüşün verimli bir yeniden dirilişine yol açtı. Revizyonistlerin görüşleri olguların ve rakamların yardımıyla çözümlendi. Bunun sonucunda revizyonistlerin çağdaş küçük üretimin durumunu sistemli bir biçimde tozpembe gösterdikleri kanıtlandı. Yalnızca sanayide değil, tarımda da büyük-çapta üretime teknik ve ticari yönden üstünlüğü çürütülemez gerçeklerle kanıtlanmıştır. Fakat mal üretimi tarımda çok daha az gelişmiştir ve çağdaş istatistikçiler ve iktisatçılar tarımda, tarımın tedricen dünya ekonomisinin **değişim** sürecine çekildiğini gösteren özel dalları (bazen operasyonları bile) seçmede kural olarak pek başarılı olamamaktadırlar. Küçük-çapta üretim kendisini doğal ekonominin yıkıntıları üzerinde gıdanın sürekli kötüleşmesi, kronik açlık, işgününün uzatılması, sığırların kalite ve bakımının kötüleşmesi yöntemleriyle, tek kelimeyle, el sanatları üretiminin kapitalist manifaktür karşısında kendisini ayakta tuttuğu yöntemlerle ayakta tutuyor. Bilim ve teknolojideki her ilerleme kapitalist toplumda küçük-çapta üretimin temellerini kaçınılmaz olarak ve acımasızca zayıflatır ve çoğu kez karışık ve çapraşık olan bu süreci bütün biçimleriyle incelemek ve küçük üreticiye kapitalizm koşulları altında ayakta kalmasının olanaksızlığını, kapitalizm koşulları altında köylü tarımının umutsuz-

* Bogdanov, Bazarov ve diğerlerinin **Marksizmin Felsefesi üzerine incelemeler**'ine bakınız. burada kitabı tartışacak değilim ve şimdilik, çok yakın bir gelecekte bir dizi makalede ya da ayrı bir broşürde, yukardaki metinde yeni-Kantçı revizyonistlerle ilgili olarak söylediklerimin **hepsinin** esas olarak bu "yeni" yeni-Hume'cu ve yeni-Berkeley'ci revizyonistler için de geçerli olduğunu kanıtlayacağımı ifade etmekle yetinmeliyim. [*Bkz. Tüm Eserler, C: 14, editör.*]

luğunu göstermek sosyalist ekonomi politiğin görevidir. Bu konuda revizyonistler, tek yanlı bir biçimde ve kapitalist sistemin bütününü gözönüne almadan seçilmiş olgulara dayanan yüzeysel genellemeler yaparak bilimsel anlamda günah işlediler. Siyasal görüş açısından, köylüyü devrimci proleterin bakış açısını benimsemeye özendireceklerine, kaçınılmaz bir biçimde, ister istemez onu küçük mülk sahibinin tutumunu (yani burjuvazinin tutumunu) benimsemeye çağırdıkları ve özendirdikleri için günah işlediler.

Revizyonizmin bunalımlar teorisi ve çöküş teorisine ilişkin tutumu daha da kötüydü. Marx'ın teorisinin temellerini birkaç yıllık sınai kalkınma ve refahtan etkilenerek yeniden biçimlendirmek, ancak çok kısa bir süre için, o da en kısa görüşlülerce düşünülebilirdi. Gerçekler kısa bir sürede revizyonistlere bunalımların ortadan kalkmadığını gösterdi: refahı bunalım izliyordu. her özel bunalımın biçimi, sırası ve görünümü değişiyordu, fakat bunalımlar kapitalist sistemin kaçınılmaz bir bileşeni olarak kaldılar. Karteller ve tröstler bir yandan üretimi birleştirirken, ki bir anlamda bu herkesçe biliniyordu, bir yandan da üretimdeki anarşiyi, proletaryanın yaşantısındaki güvensizliği ve sermayenin zulmünü ağırlaştırıyor ve böylece sınıf çatışmalarını görülmemiş bir ölçüde şiddetlendiriyordu. Kapitalizmin bir çöküşe —hem bireysel siyasal ve iktisadi bunalımlar anlamında ve hem de kapitalist sistemin tümünün tamamen çöküşü anlamında— yöneldiği özellikle büyük bir ölçekte, yeni dev tröstlerin bizzat kendilerince özellikle açıklığa kavuşturulmuştur. Birçok belirtinin işaret ettiği yaklaşan sınai bunalım bir yana, Amerika'daki son mali bunalım ve Avrupa'nın her yerinde işsizliğin korkunç bir şekilde artışı— bütün bunlar revizyonistlerin son "teoriler"inin, anlaşılan kendileri de içinde olmak üzere herkesçe unutulmasına yol açmıştır. Fakat aydınların bu istikrarsızlığının işçi sınıfına verdiği dersler unutulmamalıdır.

Değer teorisine gelince, Böhm-Baverk'e en belirsiz imalar ve iç çekmelerin ötesinde revizyonistler hiçbir katkıda bulunamamışlardır ve bu nedenle bilimsel düşüncenin gelişimi üzerinde hiçbir iz bırakmamışlardır.

Siyaset alanında revizyonizm Marksizmin temelini, yani sınıf mücadelesi öğretisini değiştirmek için gerçekten çaba gösterdi. Siyasal özgürlük demokrasi ve genel oy, sınıf mücadelesinin nedenini ortadan kaldırmış ve **Komünist Manifesto**'nun, işçilerin yurdu olmadığı yolundaki eski önerisini yanlış hale getirmiştir deniyordu. Çünkü, diyorlardı, bir demokraside "çoğunluğun iradesi" egemen olduğu için ne devlet bir sınıf egemenliği organı olarak görülmeli, ne de gericilere karşı ilerici, sosyal-reform burjuvazisiyle ittifak reddedilmelidir.

Revizyonistlerin bu görüşlerinin oldukça dengeli bir tezler sistemi, şu eski ve ünlü liberal-burjuva görüşlerin aynı olan bir sistem oluşturduğu tartışma götürmez. Liberaller her zaman, oy verme hakkı ve ülkenin yönetimine katılma hakkı ayrım gözetmeksizin bütün yurttaşlara tanındığı için, burjuva parlamentarizminin sınıfları ve sınıf bölünmelerini ortadan kaldırdığını söylemişlerdir. Ondokuzuncu yüzyılın

ikinci yarısında Avrupa tarihinin tümü ve yirminci yüzyılın başında Rus devrimi tarihinin tümü bu tür görüşlerin ne denli saçma olduğunu açıkça göstermektedir. "Demokratik" kapitalizmin özgürlüğü altında iktisadi ayrımlar yumuşamamakta, tersine ağırlaşmaktadır. Parlamentarizm, en demokratik burjuva cumhuriyetlerinin bile, sınıf organları olmaları şeklindeki doğuştan gelen karakterini ortadan kaldırmaz, o bir karakteri açığa vurur. Nüfusun, daha önceleri siyasal olaylara aktif olarak katılanlara göre ölçülemeyecek kadar daha geniş kitlelerininin aydınlanmasına ve örgütlendirilmesine yardım eden parlamentarizm, bunalımların ve siyasal devrimlerin ortadan kalkmasına değil, tersine bu gibi devrimler esnasında iç savaşın en büyük ölçüde şiddetlenmesine katkıda bulunur. 1871'in ilkbaharında Paris'teki olaylar ve 1905'in kışında Rusya'daki olaylar bu şiddetlenişin nasıl kaçınılmaz bir biçimde meydana geldiğini, olabildiğince açıklıkla gösterdi. Fransız burjuvazisi, bir anlık duraksama bile göstermeksizin proleter hareketini ezmek için tüm ulusun düşmanıyla, ülkesini yakıp yıkmış olan yabancı orduyla anlaştı. Parlamentarizmin ve burjuva demokrasisinin kaçınılmaz iç diyalektiğini —ki bu, tartışmanın eskiden olduğundan daha da sert bir biçimde kitle şiddetiyle sonuca bağlanmasına yol açar—, anlamayanlar hiçbir zaman bu parlamentarizm temeli üzerinde işçi sınıfı kitlelerinin bu tür "tartışmalar"a muzaffer bir biçimde katılımını gerçekten hazırlayacak, ilkede tutarlı propaganda ve ajitasyonu yürütemeyeceklerdir. Batıda sosyal-reform liberalleriyle ve Rusya'da liberal reformcularla (Kadetler) yapılan ittifakların, anlaşmaların ve blokların deneyi, bu anlaşmaların yalnızca kitlelerin bilincini köreltiğini, savaşçıları savaşma yeteneği en az ve en yalpalayıcı ve hain öğelerle bir araya getirerek, mücadelelerin gerçek önemini yükseltmediğini, tersine zayıflattığını kandırıcı bir biçimde göstermiştir. Fransa'da Milerandizm —revizyonist siyasal taktileri geniş ve gerçekten ulusal bir ölçüde uygulamada en büyük deney— revizyonizmin, bütün dünya proletaryasının hiçbir zaman unutamayacağı pratik bir değerlendirmesini sağlamıştır.

Revizyonizmin iktisadi ve siyasal eğilimlerinin doğal bir tümleyicisi, onun, sosyalist hareketin nihai hedefi karşısındaki tutumuydu. "Hareket her şey, nihai amaç hiçbir şeydir." —Bernstein'ın bu çekici deyişi revizyonizmin özünü birçok uzun risaleden daha iyi anlatmaktadır. Hareket tarzını duruma göre belirlemek, kendini günün olaylarına, küçük siyasetin düzensizliklerine ve değişmelerine uydurmak, proletaryanın birincil çıkarlarını ve kapitalist sistemin tümünün, kapitalist evrimin tümünün ana özelliklerini unutmak, bu birincil çıkarları anın gerçek ya da varsayılan yararları uğruna feda etmek— revizyonizmin siyaseti budur. Ve bu siyasetin doğasının ta kendisinden, onun sonsuz biçimler alabileceği ve az çok "yeni" her sorunun, olaylardaki az çok umulmadık ve önceden görülmeyen her değişikliğin, temel gelişim çizgisini ancak önemsiz bir ölçüde ve son derece kısa bir dönem için değiştirmekle birlikte, her zaman kaçınılmaz bir biçimde revizyonizmin şu ya da bu türüne yol açacağı sonucu çıkar.

Revizyonizmin kaçınılmazlığını belirleyen, çağdaş toplumdaki sınıfsal kökleri-

dir. Revizyonizm, uluslararası bir olaydır. Asgari ölçüde bilgili her düşünen sosyalist Almanya'da ortodokslarla Bernsteincılar, Fransa'da Guesdistler Joresistler (ve şimdi özellikle Brusistler), Büyük Britanya'da Sosyal-Demokrat Federasyon ile Bağımsız İşçi partisi, Belçika'da Brouckère ile Vandervelde, İtalya'da İntefralistlerle Reformistler, Rusya'da Bolşeviklerle Menşevikler arasındaki ilişkilerin, halihazırda bütün bu ülkelerin ulusal koşullarında ve tarihsel faktörlerinde varolan muazzam çeşitliliğe rağmen, her yerde özde benzer olduğundan zerrece şüphe etmez. Gerçekte bugünkü uluslararası sosyalist hareket içindeki "bölünme" şimdi dünyanın çeşitli ülkelerinde aynı doğrultuda gelişmektedir, ki bu, çeşitli ülkelerde ayrı türden eğilimlerin tek bir uluslararası sosyalist hareket içinde boğuştuğu otuz ya da kırk yıl öncesiyle karşılaştırıldığında muazzam bir ilerlemeye işaret eder. ve Latin ülkelerinde "devrimci sendikalizm" olarak şekillenen "Soldan revizyonizm" denen şey de kendisini Marksizme uydurmaktadır, onu "düzeltmektedir": İtalya'da Labriola ve Fransa'da Lagardelle sık sık. yanlış yorumlandığını ileri sürdükleri Marx'a karşılık, doğru yorumladıklarını ileri sürdükleri Marx'a başvurmaktadırlar.

Burada, henüz oportünist revizyonizm ölçüsünde gelişmekten uzak olan **bu** revizyonizmin ideolojik içeriğini çözümlemek için duralayamayız: bu revizyonizm henüz uluslararası hale gelmemiş, herhangi bir ülkede sosyalist parti ile tek bir büyük pratik mücadele sınavından bile geçmemiştir. Bu yüzden burada kendimizi yukarda tanımladığımız "Sağdan revizyonizm"in çözümlemesiyle sınırlıyoruz.

Revizyonizmin kapitalist toplumdaki kaçınılmazlığı nereden gelmektedir? Neden ulusal özelliklerden ve kapitalist gelişme derecelerinden daha derindir o? Çünkü bütün kapitalist toplumlarda proletaryanın yanısıra her zaman geniş küçük burjuvazi, küçük mülk sahibi tabakaları vardır. Kapitalizm küçük üretimden doğdu ve sürekli olarak küçük üretimin içinden doğuyor. Kapitalizm kaçınılmaz bir biçimde tekrar ve tekrar bir miktar yeni "orta tabakalar" meydana getirmektedir (fabrika ekleri, evde çalışma, bisiklet ve otomobil sanayileri vb. gibi büyük sanayilerin ihtiyaçlarını karşılamak için ülkenin her yanına dağılmış küçük atelyeler). Bu yeni küçük üreticiler gene kaçınılmaz bir biçimde yeniden proletarya saflarına fırlatılmaktadırlar. Küçük-burjuva dünya görüşünün geniş işçi partilerinin saflarında tekrar tekrar ortaya çıkması tamamen doğaldır. Proleter devrimiyle meydana gelecek olan kader değişikliğine kadar bunun böyle olması gerektiği ve böyle olacağı tamamen doğaldır. Çünkü böyle bir devrimin meydana gelmesi için nüfusun çoğunluğunun "tamamen" proleterleşmesinin zorunlu olduğunu düşünmek büyük bir hatadır. Şu anda yalnızca ideoloji alanında karşılaştığımız şeyler, yani Marx'ta yapılan teorik düzeltimler üzerine tartışmalar; şimdi pratikte işçi hareketinin sırf bireysel kısmi sorunları ile ilgili olarak bu temel üzerinde revizyonistlerle taktiksel ayrılıklar ve bölünmeler olarak ortaya çıkan şeyler, proleter devrimi bütün tartışmalı sorunları keskinleştirdiğinde, bütün ayrılıkları kitlelerin tutumunu belirlemede en ivedi önemi taşıyan noktalarda toplamadığında ve savaşın ateşinde dostla düşmanı ayırdet-

mek ve düşmana belirleyici darbeler vurabilmek için kötü müttefikleri atmak zorunlu duruma geldiğinde işçi sınıfının karşısına karşılaştırılamayacak derecede daha büyük ölçüde çıkacaktır.

Ondokuzuncu yüzyılın sonunda devrimci Marksizmin revizyonizme karşı verdiği ideolojik mücadele, küçük burjuvazinin bocalamalarına ve zayıflıklarına rağmen davasını tam zafere ulaştırmak için ilerleyen prleteryanın büyük devrimci savaşlarının bir önsözünden başka bir şey değildir.

*1908'in Mart sonlarında, en geç 3 (16) Nisanda yazıldı. O. and M. Kedrov Publishers tarafından **Karl Marx (1818-1883)** sempozyumunda 25 Eylül ve 2 Ekim'de (8-15 Ekim) yayınlandı. Bütün Eserleri, C: 15.*

AVRUPA SAVAŞI İÇİNDE DEVRİMCİ SOSYAL DEMOKRATLARIN GÖREVLERİ

Avrupa Savaşında Rus Sosyal Demokratları

Güvenilir kaynaklardan bize Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi liderlerinin Avrupa savaşı konusunda yaptıkları bir toplantının ilgi uyandırdığı haberi geldi. RSDİP'nin Merkez Komitesi çeşitli tevkifler ve Çarlık Hükümetinin azalmayan baskıları yüzünden henüz toplanamadığından bu toplantının da tam olarak resmi bir karakteri yoktu. Ancak bu toplantının RSDİP'deki etkili çevrelerin görüşlerini yansıttığına ilişkin bilgimiz tamdır.

Toplantının benimsediği önergeyi bir döküman olarak aşağıda sunuyoruz:

Bir Grup Sosyal Demokratin Önergesi

1— Bu Avrupa ve Dünya Savaşında burjuva, emperyalist hükümdarlık savaşlarının karakterleri açıkça görülmektedir. Pazarlar ve yabancı ülkeleri yağma etme için mücadele ayrı ayrı ülkelerdeki proletaryanın ve demokrasinin devrimci hareketlerini bastırma çabası, burjuvazinin kazancı için çeşitli ülkelerdeki ücretli köleleri karşı karşıya getirip bütün ülkelerdeki proletaryayı aldatmak, parçalamak ve boğazlamak —işte savaşın özü ve gerçek nedenleri.

2— İkinci Enternasyonal'in (1189-1914) en güçlü ve en etkili partisi olan Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin liderlerinin yönetimi. Bu parti savaştan yana oy kullanmış Prusyalı Junkerlerin ve burjuvazinin, burjuva-şoven sloganlarını tekrarlamıştır. Bu sosyalizme en açık ihanettir. Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin yönetimi hiçbir şekilde affedilemez. Partnin ülkenin burjuva çoğunluğu karşısında zayıf düştüğünü ve geçici olarak taviz vermesi gerektiğini düşünmek bile bir neden değildir. Bu parti aslında milliyetçi-liberal bir politika benimsemiştir.

3— Burjuva hükümetlerine girerek sosyalizme ihanet eden Belçika ve Fransız

Sosyal demokrat liderlerinin yönetimi de aynı şekilde kınanmalıdır.

4— II. Enternasyonal'in (1889-1914) liderlerinin sosyalizme ihanetleri Enternasyonal'in ideolojik ve politik iflasını kanıtlar. Bu çöküşün ana sebepleri küçük burjuva oportünizminin hakimiyeti ve burjuva karakterinin hakimiyeti tüm ülkelerin devrimci proletaryasının en iyi temsilcileri tarafından uzun bir süreden beri bilinmekte idi. Oportünistler uzun süreden beri sosyalist devrimi inkar edip yerine, burjuva reformculuğunu getirerek II. Enternasyonal'i yıkmaya hazırlanıyorlardı. Sınıf mücadelesinin belirli dönemlerde iç savaşa mutlaka dönüşeceğini inkar, sınıflararası işbirliğini vaaz ederek uzun süre önce Komünist manifesto tarafından ortaya konulan işçi sınıfının vatanı olmadığı yolundaki sosyalizmin temel ilkesini görmezden gelerek ya da inkar ederek yurtseverlk ve anavatanı koruma merkezi altında vaaz ederken; bütün ülkelerin proletaryasının, bütün ülkelerin burjuvazisine karşı devrimci bir savaş vermesi gereğini kabul edecekleri yerde aptalca bir duygusallıkla kendilerini militarizme karşı mücadeleye adıyorlar; kriz dönemlerinde illegal örgütleme ve ajitasyonun gerekliliğini unutarak, burjuva parlamenterizminin ve burjuva legalitesinin gerekliliğini bir fetiş haline getirirler. Uzun süreden beri milliyetçi-liberal bir tavır olan uluslararası oportünizmin organları **Sozialistische Monatshefte**, Avrupa sosyalizmi üzerindeki zaferini usturuplu bir biçimde kutluyor. Alman ve diğer sosyal demokrat partilerin sözde merkezleri gerçekte oportünistlere gönülsüzcü teslim olmuşlardır. Gelecekteki Enternasyonal'deki görevi sosyalizmdeki bu burjuvaca akımlardan azimle ve kesin olarak arınmaktır...

5— Kıtanın iki rakip ulusunun burjuva partileri ve hükümetlerinin -Almanya ve Fransa- kitleleri en etkin bir biçimde uyutmak için uyguladıkları ve burjuvazinin uyarısını gözü kapalı takip eden gizli ve açık sosyalist oportünistler tarafından kopya edilen burjuva ve şovenist sofizmlerine değinerek aşağıdaki noktaları özellikle belirtmeli ve damgalamalıyız:

Alman burjuvası anavatanının korunmasına, çarlığa karşı mücadeleye ve kültürel ve ulusal gelişmenin özgürlüğüne değinirken yalan söylüyor, çünkü savaşın sonucu ne olursa olsun çarişt monarşiyi korumak II. Wilhelm tarafından yönetilen Prusya Junkerlerinin ve Alman büyük burjuvazisinin uygulayageldikleri bir politikadır ve bu politikayı mutlaka destekleyeceklerdir. Yalan söylüyorlar, çünkü aslında Avusturya burjuvazisi Sırbistan'a karşı bir soygun kampanyası başlatmıştı ve Alman burjuvazisi Danimarkalıları, Polonyalıları ve Fransızları (Alsace-Lorraine'deki) baskı altında tutuyordu; daha özgür ve daha zengin ülkeleri yağma etmek için Belçika'ya ve Fransa'ya karşı br saldırı savaşı veriyorlar. Rusya'daki sözde büyük askeri programın sunulmasının arifesinde askeri malzemedeki son gelişmeleri kullanmak için görülen en uygun zamanda bir saldırı düzenlediler.

Aynı şekilde Fransız burjuvazisi anavatanın korunmasına vs. değinirken yalan söylüyordu, çünkü gerçekte kapitalist teknolojide geri kalmış ve daha yavaş gelişeni savunuyorlar. Avusturya ve Almanya topraklarını yağmalamak için, yani bir saldırı

savaşı için, Rus Çarlığının Kara Yüz çetelerini kiralamak için milyonlar harcıyorlardı.

Bu iki savaşçı grup milletlerden hiçbiri gaddarlık ve zalimlikte diğerinden geri kalmaz.

6— Rus Sosyal Demokratlarının ilk ve son önemli görevi büyük Rusya ve Çarlık monarşisine, şovenizme, Rus liberallerinin, Kadetlerin ve Narodniklerin bir kesiminin safsatalarına karşı amansızca ve sonuna kadar mücadele vermelidirler. Çarlık monarşisini Polonya, Ukrayna ve Rusya'daki diğer halkları baskı altında tutan diğer uluslar üzerinde büyük Rusya baskısını arttırmak için nefreti körükleyen çarlık monarşisinin barbar ve gerici hükümetini destekleyen ordusunu yenmek, işçi sınıfı ve Rusya'nın bütün ezilen halkları açısından çok daha olumlu bir iştir.

7— Artık aşağıdakiler Sosyal Demokratların sloganları olmalıdır:

İlk olarak bütün propagandanın kapsamı orduyu ve diğer savaş alanlarını da içermek üzere sosyalist devrim ve silahların kendi kardeşlerine ve diğer ülkelerdeki ücret kölelerine karşı değil fakat bütün ülkelerin gerici ve burjuva hükümet ve partilerine karşı kullanılması gereği olmalıdır. İllegal bir çekirdek ve bütün ülkelerin orduları içinde her dilde bu çeşit propagandayı yapacak gruplar oluşturmak acil bir ihtiyaçtır. İstisnasız bütün ülkelerdeki aptalların ve burjuvazinin şovenizmine ve "yurtseverliğine" karşı amansız bir mücadele verilmelidir. Sosyalizme ihanet eden şimdiki Enternasyonalin liderlerine karşı verilen mücadelede savaşın bütün yükünü taşıyan ve her durumda oportünizme ve şovenizme düşman olan çalışan kitlelerin devrimci bilincine başvurmak gereklidir.

Önereceğimiz ikinci önemli slogan, Almanya, Polonya, Rusya ve diğer ülkelerde, Avrupa'daki bütün ayrı ayrı devletleri haline dönüştürmek yolunda propaganda yapmak olmalıdır.

Üçüncü olarak ve özellikle çarist monarşi ve büyük Rusya, Pan-Slavist şovenizmine karşı mücadele ederken, bir yandan Rusya'da bir devrimi önerirken diğer yandan Rusya tarafından baskı altına alınan ulusların kurtulmasını ve kendi kaderlerini tayin hakkının savunulması ile birlikte demokratik cumhuriyet sloganlarını, toprak mülkiyetinin kamulaştırılmasını ve sekiz saatlik iş gününü önermekteyiz.

RSDİP'in üyeleri bir grup Sosyal Demokrat, Ağustos 1914'te yazıldı, Toplu Eserler, C: 21, s: 15-19.

SAVAŞ VE RUS SOSYAL DEMOKRASİSİ

Tüm ülkelerin burjuva hükümet ve partileri tarafından onlarca yıl boyunca hazırlanan Avrupa savaşı patladı. Silahlanmanın artması, ileri ülkelerde kapitalizmin ge-

lişmesinin güncel, emperyalist aşamasında, pazar için mücadelenin artması, Doğu Avrupa'nın en geri monarşilernin hanedan çıkarları kaçınılmaz bir biçimde bu savaşa varmayı gerektiriyordu ve vardı. Toprak işgal etmek ve yabancı ulusları tutsak etmek, Rusya, Almanya, İngiltere ve diğer ülkelerdeki iç siyasal bunalımlar üzerinden çalışan yığınların dikkatini saptırmak, işçileri bölmek ve onları milliyetçi uydurmalarla aldatmak, proletaryanın devrimci hareketini zayıflatmak için öncülerini öldürmek: işte güncel savaşın gerçek içeriği, gerçek anlamı budur.

Sosyal demokrasi, savaşın gerçek yüzünü ortaya çıkarmak için ve büyük toprak sahipleri ile burjuvazinin oluşturduğu egemen sınıfların savaş lehine yaydıkları "vatansever" cümleleri, uydurma ve yalanları amansızca açığa vurmak için en önde direniyor.

Alman burjuvazisi, savaşan uluslar gruplarından birinin başında bulunuyor. Vatanı, özgürlüğü ve kültürü savunmak için, çarlık tarafından ezilen halkları kurtarmak için, gerici çarlığı yıkmak için savaştığına işçi sınıfını ve çalışan kitleleri inandırarak onları aldatıyor. Gerçekte, başlarında II. Guillaume bulunan Prusyalı soyluların önünde alçakça diz çöken, her zaman Çarlık'ın en sadık müttefiki ve Rusya'nın işçi ve köylülerinin devrimci hareketinin düşmanı olan kesinlikle bu burjuvazidir. Gerçekte, savaşın sonu ne olursa olsun soylularla ittifak halndeki bu burjuvazi Rusya'daki devrime karşı çarlık monarşisini desteklemek için tüm çabasını gösterecek.

Gerçekte, Alman burjuvazisi askeri güçlerinin büyük bir bölümünü; Belçika, Fransa gibi daha zengin rakiplerini yağmalamak için daha özgür ülkelere sevkederken, Sırbistan'a egemen olmak ve güney Slavlarının ulusal devrimlerini bastırmak için onlara karşı bir yağma savaşına girişti. Alman burjuvazisi bir savunma savaşı masalı yayıyor; gerçekte, savaş gereçlerindeki en son gelişmeleri kullanmak ve Rusya ile Fransa tarafından henüz dikkate alınan ve kararlaştırılan yeni silahların kullanılmasında önde giderek kendi açısından savaşı başlatmak için en uygun zamanı seçti.

Diğer savaşan uluslar topluluğunun başında İngiliz ve Fransız burjuvazisi bulunuyor. Bunlar savaşı vatan, özgürlük ve kültür için, militarizm ve Alman despotizmine karşı yaptıklarına işçi sınıfı ve çalışan yığınları inandırarak onları aldatıyorlar. Gerçekte bu burjuvazi Avrupa'nın en gerici ve en barbar monarşisi olan Rus Çarlığının ordularını Almanya'ya saldırtmak için uzun zamandır milyarlarıyla satın aldı ve hazırladı.

Gerçekte, Fransız ve İngiliz burjuvazisinin hedefi Alman sömürgelerine el koymak ve daha hızlı ekonomik gelişmesiyle dikkati çeken bir rakip ulusu yıkmaktır. İşte bu soylu hedef uğruna "ileri", "demokratik" uluslar barbar Çarlığa, Polonya'ya, Ukrayna'ya vs. daha da eziyet etmesi için Rusya'daki devrimi daha da ezmesi için yardım ediyorlar.

Her iki savaşan uluslar topluluğu, bu savaşta yağmacılık, vahşet, zalimlik sözkonusu olduğunda birbirlerinden hiç de geri kalmıyorlar. Fakat proletaryayı aldatmak ve onun dikkatini gerçekten özgürleştirici savaştan —yani "kendi" ülkesinin olduğu gibi, "yabancı" ülkelerin burjuvazisine karşı içsavaştan— çelmek için, bu soylu hedefe ulaşmasını engellemek için çalışıyor. Her ülkenin burjuvazisi vatanseverlik üzerine uydurma sözlerle "kendi" ulusal savaşının anlamını yüceltmeye çalışıyor ve düşmanını, yağmalamak, toprak fethetmek için değil de kendisininki hariç bütün halkları "kurtarmak" için yenmek istediği inancını veriyor.

Ancak tüm ülkelerin hükümetleri ve burjuvazisi işçileri bölmeye ve onları karşı karşıya getirmeye uğraşırken bu soylu! amaç uğruna sıkı yönetim rejimi ve asker sansür (ki, bugün bile savaş zamanında dış düşmandan çok daha fazla "içtekini" hedef alır) daha acımasızca uygulanıyor ve tüm ülkelerin "vatansever"! burjuva zümresinin şovenizminin taşmalarına karşı bilinçli proletarya daha büyük kararlılıkla sınıf birliğini, uluslararası niteliğini, sosyalist inançlarını korumakta direniyor. Bu görevden vazgeçmek bilinçli işçiler için, sosyalizme olan özlemleri bir yana, özgürlük ve demokrasi ideallerinden vazgeçmek olurdu.

Başlıca Avrupa ülkeleri sosyalist partilerinin kendilerine düşen görevi yerine getirmediklerini ve bu partilerin —özellikle Alman partisinin— yöneticilerinin tutumunun sosyalizmin davasına tam ihanet olduğunu gözlemlemek üzücüdür. Büyük bir tarihsel önemi olan bugünde, günümüzün, II. Sosyalist Enternasyonal'in (1889-1914) yöneticilerinin çoğunluğu sosyalizmin yerine milliyetçiliği koymaya çalışıyorlar. Bu ülkelerin işçi partileri hükümetlerin canice tutumlarına karşı bir harekette bulunmuyorlar; işçi sınıfını emperyalist hükümetlerle **aynı saflarda** yer almaya çağırdılar. Enternasyonal'in önderleri savaş kredilerini kabul ederek, "kendi" ülkelerinin burjuvazisinin şoven ("vatansever") parolalarını kullanarak, savaşı onaylayarak ve savunarak, savaşın ülkelerin burjuva bakanlıklarına girerek vs. vs. sosyalizme ihanet ettiler. Çağdaş Avrupa'nın etkili sosyalist yöneticileri ve sosyalist basın organları kesinlikle sosyalist olmayan liberal ve şoven burjuva bakış açısını sergiliyorlar. Eğer sosyalizm bu derece lekelendiyse sorumluluk herkesten önce, II. Enternasyonal'in en etkili ve en güçlü partisi olan Alman sosyal demokratlarınındır. Fakat vatanına ihanet eden ve Komün'ü ezmek için Bismarck ile birleşen bu aynı burjuvazinin hükümetinde bakanlık görevleri kabul eden Fransız sosyalistleri de aynı derecede özürlü görülemez.

Avusturya ve Alman sosyal demokratları Rus Çarlığına karşı mücadeleyi ileri sürerek böylece savaşı desteklemelerini mazur göstermeye çalışıyorlar. Biz, Rus sosyal demokratları bu özürün basit bir uydurma olduğunu ilan ediyoruz. Çarlığa karşı devrimci hareket son yıllarda yeniden ülkemizde geniş boyutlar kazandı. Rusya'nın işçi sınıfı her zaman bu hareketin başında oldu. Son yıllarda gerçekleşen siyasal grevlerin ve onlara katılan milyonlarca emekçinin parolası Çarlığın devrilmesi ve demokratik cumhuriyetin kurulmasıydı. Savaşın arifesinde bile, Fransız cumhur-

başkanı Poincare, II. Nikola'ya yaptığı ziyaret sırasında Petersburg sokaklarında Rus işçilerinin elleriyle dikilmiş barikatları kendi gözleriyle görebildi. Rusya proletaryası bu Çarlık monarşisi utancından insanlığı kurtarmak için kurban vermekten sakınmadı. Fakat bazı koşullarda çarlığın çöküşünü eğer bir şey geciktirebilirse, eğer Rusya'daki tüm demokratik hareketlere karşı olan mücadelesinde Çarlığa bir şey yardım edebilirse, bu kesinlikle İngiliz, Fransız ve Rus burjuvazisinin kasalarını Çarlığın gerici hedeflerinin hizmetine veren günümüzdeki savaştır. Eğer bir şey Rus işçi sınıfının çarlığa karşı devrimci mücadelesini köstekleyebilirse, bu kesinlikle Rus şoven basınının durmadan bize örnek gösterdiği Alman ve Avusturya sosyal demokrasisi yöneticilerinin tutumlarıdır.

Alman sosyal demokrasisinin gücünün, ona tüm devrimci eylemleri bıraktıracak kadar yetersiz olduğu kabul edilse bile, bu durumda bile, şoven zümreyle birleşmemeliydi; haklı olarak İtalyan sosyalistlerine, Alman sosyal demokratları yöneticilerinin proletarya Enternasyonal'i bayrağını lekelediğini söyleyecek harekette bulunmamalıydı.

Savaş, Partimiz Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisine şimdiye dek korkunç zararlara sebep oldu ve olmaya devam edecek. Tüm yasal işçi basınımız yıkıldı. Sendikaların çoğu yasaklandı; çok sayıda arkadaşımız tutuklandı ve sürüldü. Fakat parlamentodaki temsilcilerimiz —Devlet Dumasındaki Rusya Sosyal Demokrat işçi kesimi sosyalist ödevlerinin savaş kredilerinin kabul edilmesini kendilerine kesinlikle yasakladığını, hatta protestosunu daha da canlı göstermek için Duma'nın toplantı salonunu terketmeye zorladığını düşündü; Avrupa yönetimlerinin politikasını emperyalist politika olarak damgalamayı kendine ödev saydı. Çarlık yönetiminin artan baskılarına rağmen Rusya'nın sosyal demokrat işçileri şimdiden yasadışı ilk bildirilerini yayınlıyorlar; böylece demokrasiye ve Enternasyonal'e karşı ödevlerini yerine getiriyorlar.

Alman sosyal demokratlarının azınlığının ve yansız ülkelerin en iyi sosyal demokratlarının kşiliğinden devrimci sosyal demokrasinin temsilcileri II. Enternasyonal'in bu başarısızlığı karşısında acı bir utanç duyarken; sosyal demokrat partilerin çoğunluğunun şovenizmine karşı İngiltere ve Fransa'da sosyalist fikirler yükselirken; örneğin Alman Sozialistische Monatshefte'ninki (Aylık sosyalist dergi) gibi uzun süreden beri liberal milliyetçi tutum içindeki oportünistler Avrupa sosyalizmi üzerindeki zaferleriyle haklı olarak övünürken; oportünizm ve devrimci sosyal demokrasi arasında sallanmak (Alman sosyal demokrat parti "merkez"inin yaptığı gibi) ve II. Enternasyonal'in başarısızlığını diplomatik cümlelerle gizlemek ya da sessizce geçiştirmeye çalışmak proletaryaya yapılabilecek en kötü hizmet olur.

Tersine, bu başarısızlığı açıkça kabul etmek gerekir ve bütün ülkülerin işçilerinin daha sağlam, yeni bir toplantısında çalışabilmek için nedenlerini anlamak gerekir.

Stuttgart, Kopenhag, Bâle kongreleri kararlarını oportünistler sabote ettiler. Bu kararlar, burjuvazi ve hükümetler tarafın-dan başlatılan her savaşta, sosyalistleri, iç savaş ve toplumsal devrim lehinde daha güçlü propagandayla cevap vermeye zorlayan koşullar ne olursa olsun, tüm dünya sosyalistleri için şovenizme karşı mücadeleyi bir ödev haline getiriyordu. II. Enternasyonal'in iflası, tamamlanmış bir tarihsel dönemin ("barışçıl" denilen) özgül zemini üzerinde büyümüş olan ve son yıllarda fiilen Enternasyonal'e egemen olan oportünizmin iflasıdır. Oportünistler, yerine burjuva reformizmini getirmek için sosyalist devrimi reddettiler. Sınıf mücadelesini ve gerektiğinde onu iç savaşa dönüştürme gerekliliğini kabul etmediler; sınıflararası işbirliğinin savunuculuğunu yaptılar. Vatanseverlik ve vatan savunması adı altında burjuva şovenizmini öğütlediler; **Komünist parti Manifestosu**'nda önceden belirtilen işçilerin vatanı olmadığı temel gerçeğini tanımazlıktan geldiler ya da reddettiler. Militarizme karşı mücadelede, tüm ülkelerin proleterlerinin tüm ülkelerin burjuvazisine karşı devrimci savaşını kabul etmek yerine duygusal burjuva bakış açısıyla yetindiler. Gerektiğinde yararlanılması gereken yasallığı ve burjuva parlamentarizmini putlaştırdılar; bunalım dönemlerinde örgütlenme ve ajitasyonun illegal biçimlerinin gerekli olduğunu unuttular. Böylece uzun süreden beri bu iflası hazırladılar. —Oportünizmin doğal "tamamlayıcısı", ondan daha az burjuva ve proleter, yani marksist bakış açısına daha az düşman olmayan— anarşist, sendikalist akım güncel bunalım sırasında daha az utanç verici olmayan kutsal şoven parolalar dizisiyle kendini gösterdi.

Oportünizmden kararlı olarak kopmaksızın ve başarısızlığının kaçınılmaz olduğunu yığınların anlamasını sağlamaksızın bugün sosyalizmin görevleri yerine getirilemezdi; işçilerin gerçek uluslararası birliği gerçekleştirilemezdi.

Her ülkenin sosyal demokrasisi ilk olarak kendi ülkesinin şovenizmine karşı mücadele etmelidir. Bu şovenizm Rusya'da burjuva liberalizmine ("genç soyluların") tamamiyle ve halkçılara kısmen egemen oldu. Bunlara devrimci sosyalistleri ve "sağ" sosyal demokratları dahil edebiliriz. "Vatansever" burjuva basın tarafından sık sık kullanılan, örneğin E. Smirnov'un, P. Mastov'un ve G. Plekhanov'un yeniden başlayan şoven müdahalelerini özellikle mutlaka damgalamak gerekir.

Güncel durumda, hangi savaşın uluslar grubunun başarısızlığının, uluslararası proletarya açısından sosyalizm için daha az kötü olacağı söylenemez. Fakat, biz Rus sosyal demokratları için, Rusya'nın tüm halklarının çalışan yığınları ve işçi sınıfı açısından, en az kötü olanı, en fazla sayıda ulusun ve Avrupa'nın ve Asya'nın en geniş yığınlarını ezen, yönetimlerin en gericisi ve en barbarı olan Çarlık monarşisinin başarısızlığıdır.

Avrupa sosyal demokrasisinin siyasal parolası doğrudan doğruya cumhuriyetçi Avrupa Birleşik Devletleri'nin kurulması olmalıdır. Ancak proletaryayı şovenizme sürüklemek için her istenen "sözü vermeye" hazır burjuvaziden farklı olarak, sosyal demokratlar, Alman, Avusturya ve Rus monarşileri devrimle devrilmediyse, bu pa-

rolada uydurma ve mantık dışı ne varsa gösterecektir.

Rusya için sosyal demokratların görevi, henüz burjuva devrimini tamamlamış olan bu ülkenin büyük gecikmesi gözönünde bulundurulduğunda eskiden olduğu gibi, tutarlı bir demokratik dönüşümün üç temel koşulu olmalıdır: demokratik cumhuriyet (ulusların tam eşitliği ve kendi üzerinde tasarruf hakkıyla birlikte), büyük toprak sahiplerinin topraklarına el konulması ve 8 saatlik işgünü. Fakat tüm ileri ülkelerde savaş sosyalist devrimi gündeme getiriyor. Bu parola, savaşın yükleri proletaryanın omuzlarına daha ağır çöktükçe ve kapitalizmin dev teknik ilerlemeleriyle artan güncel "vatansever" barbarlığın iğrençliğinden sonra Avrupa'nın yeniden kurulmasında bu proletaryanın rolünün daha etkin olmasının gerekmesiyle kendini daha büyük bir zorunlulukla kabul ettiriyor. proletaryanın ağzını tamamiyle tıkamak için burjuvazi tarafından savaş zamanı yasalarının kullanılması, onu ajitasyonun ve örgütlenmenin illegal biçimlerini yaratmaya zorluyor. Bırakalım oportünistler inançlarına ihanet ederek yasal örgütleri "korusunlar"; devrimci sosyal demokratlar bu bunalım dönemine cevap veren gizli mücadele biçimlerini hazırlamak için işçi sınıfının bağlarını ve örgütlenme konusundaki deneylerini kullanıyorlar. Bu mücadele sosyalizm için olacak ve işçi sınıfının birleşmesi kendi ülkelerinin şoven burjuvazisiyle değil, tüm ülkelerin işçileriyle olacak. proletarya Enternasyonal'i ölmedi, ölmeyecek de. Engellere rağmen, işçi kitleleri yeni bir Enternasyonal yaratacaklar. Oportünizmin güncel zaferi geçicidir. Savaş daha fazla kurbana neden oldukça, oportünistlerin işçi davasına ihaneti gibi, silahları kendi ülkelerinin yönetimlerine ve burjuvazisine yöneltme gerekliliği işçi kitleleri için daha açık bir biçimde ortaya çıkacak.

Güncel emperyalist savaşın iç savaşa dönüşümü, Komün deneyinin öğrettiği, Bâle kararının (1912) belirttiği ve yüksek düzeyde gelişmiş burjuva ülkeler arasındaki emperyalist savaşın koşullarından doğan tek doğru proleter parolasıdır. Bu dönüşümün güçlükleri şu ya da bu anda ne kadar büyük görünürse görünsün, savaşın bir olgu halini aldığı andan itibaren sosyalistler bu yönde direşken, canlı ve yöntemli bir hazırlık çalışmasını tamamlamaktan vazgeçmeyeceklerdir.

Proletarya yalnızca bu yola girerek şoven burjuvazisinin etkisinden kopabilir ve şu ya da bu biçimde, çok ya da az hızlı olarak halkların gerçek özgürlüğünün ve sosyalizmin yolunda kararlılıkla yürüyebilir.

Yaşasın tüm ülkelerin burjuvazisinin vatanseverliğine ve şovenizme karşı işçilerin uluslararası kardeşliği!

Yaşasın oportünizmden kurtulmuş proletarya Enternasyonali!

RSDİP Merkez Komitesi, 28 Eylül (11 Ekim) 1914'ten önce yazıldı, 1 Kasım 1914'te "Sosyal Demokrat"ın 33. sayısında yayınlandı.

RSDİP'NİN YURTDIŞINDAKİ GRUPLARININ KONFERANSI' NDAN KONFERANS KARARLARI

Merkez Komitesinn 33. sayıda yayınlanan bildirisindeki ilkelere dayanan konferans, propagandayı sistematize etme amacı ile aşağıdaki ilkeleri açıklar:

SAVAŞIN KARAKTERİ HAKKINDA

Bu savaşın karakteri emperyalisttir. Bu savaş kapitalizmin gelişmesinin en yüksek aşamaya ulaşması sonucu beliren dönemin yarattığı şartların bir sonucudur; bu dönemin en büyük özelliği yalnız mllların değil sermayenin de ihraç edildiğidir; bu dönemde üretimin kartelleşmesi ve ekonomik hayatın evrenselleşmesi etkileyici boyutlara ulaşmış, sömürge politikası aşağı yukarı bütün dünyanın paylaşılmasını düzenlemiş, dünya kapitalizminin üretici güçleri milli ve devlet bölümlerinin sınırları içine sığamayacak kadar gelişmiş ve objektif şartlar sosyalizmin başarısı için mükemmelen olgunlaşmıştır.

"ANAYURDU SAVUNMA" SLOGANI

Bu savaş, aslında, İngiltere. Fransa ve Almanya arasında sömürgeleri paylaşma ve rakip ülkeleri yağmalama mücadelesidir; Çarlık Rusya'sının hakim sınıfları açısından ise İran, Moğolistan, Asya'daki Türkiye'ye. İstanbul'a, Galiçya'ya vs. el koyma çabası. Avusturya-Sırbistan savaşının millilik unsuru tamamen ikincil bir önemdedir ve genel olarak savaşın emperyalist karakterini engellemez.

Her iki savaşan devletler grubunun geçmiş yıllardaki ekonomik ve diplomatik politikaları, onların bu savaş gibi bir savaşa sistematik olarak hazırlandıklarını gösterir. İlk askeri darbeyi hangi grubun vurduğu ya da savaşı ilan ettiği sosyalistlerin taktiklerini etkileme açısından önemli değildir. İki tarafın da kullandığı anayurdu savunma, düşman istilasına karşı koyma. savunma savaşı vb. ibareler halkı kandırmaktan başka bir şey değildir.

Gerçekten milli savaşların özünde 1789-1871 arasındaki savaşlar gibi kapitalist gelişmenin ön şartları olan milli kitle hareketleri, mutlakiyetçiliğe ve feodalizme karşı mücadele. milli baskıdan kurtulma, milli esaslara göre devletler kurulması gibi uzun gelişimler vardır.

O dönemde yaratılan milliyetçi ideoloji küçük burjuva kitlesi ve proletaryanın bir bölümü üzerinde derin bir etki yarattı. Şimdi ise tamamen değişik ve emperyalist bir dönemde, burjuva safsatacıları ile birlikte işçileri bölüp onları sınıf çıkarlarından ve burjuvaziye karşı devrimci mücadeleden ayırmayı amaçlayarak sosyalizme ihanet eden burjuva takipçileri tarafından aynı etki yaratılmak isteniyor.

Komünist Manifesto'daki "işçilerin ülkesi yoktur" sözü bugün her zamankinden daha fazla gerçektir. Bugün yalnızca proletaryanın burjuvaziye karşı verdiği en-

ternasyonal mücadele kazandıklarını koruyarak, ezilmiş kitlelere daha iyi bir gelecek yolunu açabilir.

DEVRİMCİ SOSYAL DEMOKRATLARIN SLOGANLARI

"Bu emperyalist savaşı bir iç savaşa dönüştürme sloganı, Basel kararını (1912) özetleyen ve Komün deneyinden ortaya çıkan tek doğru slogandır; çok gelişmiş burjuva ülkelerinin arasında çıkan emperyalist savaşın bütün şartlarının emrettiği bir slogandır bu."

Devrimci sosyal demokratların çağrısını yaptıkları iç savaş, proletaryanın burjuvaziye karşı verdiği silahlı bir mücadeledir. Bunun amacı gelişmiş ülkelerde kapitalist sınıfı yok etmek, Rusya'da bir demokratik devrim (bir demokratik cumhuriyet, toprak sahiplerinin mülkiyetlerinn kamulaştırılması ve sekiz saatlik işgünü), geri kalmış monarşist ülkelerde cumhuriyet kurmaktır.

Savaşın kitleler üzerinde yarattığı korkunç sefalet devrimci duyguları ve hareketleri mutlaka başlatacaktır. Bu duygu ve hareketler iç savaş sloganı ile koordine edilmelidir.

İşçi sınıfının örgütlenmesi önemli ölçüde hasara uğramıştır. Buna rağmen devrimci bir kriz olgunlaşıyor. Savaştan sonra hakim sınıflar proletaryanın özgürlüğe kavuşmasını yıllar sonraya ertelemek için olanca gayretlerini sarf edeceklerdir. Hem hızlanan devrimci gelişimlerde, hem de uzayan krizlerde, devrimci sosyal demokratların görevi, uzun ve günlük görevlerden vazgeçmek ya da sınıf mücadelesinin eski metodlarını kullanmamak olmayacaktır. Kitlelerin devrimci ruhu ile parlamenter ve ekonomik mücadeleyi oportünizme karşı yöneltmek. İşte görev budur.

Aşağıda belirtilenler bu emperyalist savaşı bir iç savaşa çevirme yönünde ilk adımlar olmalıdır: 1) Savaş kredileri için oy kullanmayı kesinlikle red ve burjuva hükümetlerinden çekilme, 2) Sınıflararası barış (**bloc national, Burgfrieden, class truce**) politikasını tamamiyle bırakma, 3) Hükümetlerin ve burjuvazinin sıkıyönetimlerle anayasal özgürlükleri kaldırdığı her yerde yeraltı örgütlenmelerine başlama, 4) Savaş alanlarında ve siperlerde savaşan ülkelerin askerleri arasındaki kardeşliği destekleme, 5) proletaryanın yaptığı her çeşit devrimci kitle eylemlerini destekleme.

OPORTÜNİZM VE İKİNCİ ENTERNASYONALİN ÇÖKÜŞÜ

İkinci Enternasyonalin çöküşü sosyalist oportünizmin çöküşüdür. Sosyalist oportünizm, işçi hareketinin gelişimindeki "barışçı" bir dönemin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönem proletaryaya, parlamentarizm ve yasal imkanlar, kitle ekonomik ve politik örgütleri, yaygın bir işçi basını vs. gibi mücadelenin önemli unsurlarından faydalanmayı öğretmiştir; öte yandan bu dönem sınıf mücadelesini reddedip sınıflararası barışı örgütleme yönünde bir eğilim, sosyalist devrimi reddetme, illegal örgütlenmenin mutlak ilkesini reddetme, burjuva yurtseverliğini tanıma gibi

şeyleri de getirmiştir. İşçi sınıfının belli bir tabakası (sömürgelerin sömürülmesinden dolayı ve "anayurt"larındaki imtiyazlı durumlarından dolayı kârlardan ufak bir hisse alan işçi hareketinin bürokrasisi ve işçi aristokratları) sosyalist partilerdeki küçük-burjuva sempatizanları ile birlikte, burjuvazinin proletaryayı etkilemesinde bir vesile ve bu eğilimlere sosyal bir dayanak oldular.

Oportünizmin zararlı etkileri kendisini en çok savaş sırasında II. Enternasyonal'in resmi sosyal demokrat partilerinin politikasında gösterdi. Savaş kredileri lehine oy kullanma, hükümetlere katılma, sınıflararası barış politikası, yasallığın lağvedildiği dönemde illegal örgütlenmeyi reddetme. İşte bütün bunlar II. Enternasyonal'in en önemli kararlarına karşı gelme ve doğrudan doğruya sosyalizme ihanettir.

ÜÇÜNCÜ ENTERNASYONAL

Savaşın yarattığı kriz, burjuvazinin proletaryaya karşı suç ortağı olarak oportünizmin gerçek varlığını ortaya koydu. Kautsky'nin liderlğindeki sözde sosyal demokrat "merkez", son derece zararlı ve riyakar ifadeler ve Marksizmi emperyalizme benzetme kalpazanlığı maskesi altında, pratikte tamamiyle oportünizme gömülmüşlerdir. Tecrübe gösteriyor ki, örneğin Almanya'da sosyalist görüşü savunmak, yalnızca parti liderlerinin büyük bir çoğunluğunun iradesine azimle karşı koyarak mümkün olmuştur. Gerçek bir sosyalist enternasyonalin, oportünistlerden tam örgütlü bir biçimde ayrılmadan kurulabileceğini ummak zararlı bir hayal olur.

Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi proletaryanın enternasyonal ve devrimci kitle eylemlerini bütünüyle ve tek tek desteklemeli ve enternasyonalin bütün anti-şoven unsurlarını bir araya getirmeye çalışmalıdır.

PASİFİZM VE BARIŞ SLOGANI

Pasifizm, barışı soyut bir biçimde savunma, işçi sınıfını aldatmanın yollarından biridir. Kapitalizmde, özellikle emperyalist dönemde savaşlar kaçınılmazdır. Öte yandan sosyal demokratlar devrimci savaşların olumlu niteliğini görmezlikten gelemezler. Yani emperyalist savaşları değil, örneğin 1789 ve 1871 ara-sında milli baskıyı ortadan kaldırmak, feodal ademi merkeziyetçi devletler yerine milli kapitalist devletler yaratmak ya da proletaryanın burjuvaziye karşı kazandığı zaferleri korumak için yapılan savaşları.

Şu günlerde devrimci kitle hareketleri çağrısına eşlik etmeyen barış propagandaları yalnız hayal tohumları eker ve proletaryanın cesaretini kırar, çünkü bu proletaryayı burjuvazinin insancıl olduğuna inandırır ve savaşçı devletlerin gizli diplomasileri elinde bir oyuncak yapar. Özellikle bir seri devrim olmadan sözde demokratik barışın olabileceği fikri esaslı olarak yanlıştır.

ÇARLIK MONARŞİSİNİN YENİLMESİ

Her ülkede emperyalist savaşa katılan hükümete karşı verilen mücadelede, devrimci propagandanın o ülkenin yenilmesine yol açacağı ihtimali üzerine sarsılmamalıdır. Hükümetin ordusunun yenilmesi hükümeti zayıflatır. Baskı altında tuttuğu ulusların kurtulmalarını teşvik eder ve hakim sınıflara karşı iç savaşı kolaylaştırır.

Bu özellikle Rusya açısından doğrudur. Rusya için bir zafer beraberinde gericiliğin hem bütün dünyada hem de ülkede güçlenmesini ve işgal edilen bölgelerdeki halkların tamamiyle köleleştirilmesini getirecektir. Bu açıdan biz Rusya'nın yenilmesini her halükarda olumlu buluyoruz.

Şubat 1915'te yazılmıştır, Toplu Eserler, C: 21, s: 158-163.

İKİNCİ ENTERNASYONAL'İN ÇÖKÜŞÜ'NDEN

I

Avrupa'nın ileri gelen sosyalist partilerinin bütün fikirlerinden ve görevlerinden vazgeçtiği bir gerçektir. Bu tabii ki şimdiye kadar gerçekten ne hainler ne de onlara karşı dostça ve hoşgörülü olmak zorunda olduğunu farkeden -ya da zanneden- bilen kişiler tarafından tartışılmamıştır. Her ne kadar, bu İkinci Enternasyonal'in bazı "düşünürlerine" ve Rus sosyal demokratları arasında onlar gibi düşünenlere sevimsiz gelse de, gerçeklerle yüzyüze gelmeli ve her şeyi gerçek adı ile tanımlamalıyız; biz işçilere doğruyu söylemek zorundayız.

Savaştan önce ya da savaşa girerken sosyalist partilerin görevlerini ve taktiklerini dikkate aldığını gösteren gerçekler var mıydı? Hiç şüphesiz ki vardır. 1912 Basel Enternasyonal Sosyalist Kongresi'nin kararı vardır ki, biz bu kararı sosyalizmin unutulmuş ideallerini hatırlatmak için, aynı yıl Alman sosyal demokrat partisinin Chemntz Kongresi'nden aldığı kararlarla beraber yeniden yayımlıyoruz. Bütün ülkelerdeki en geniş savaş aleyhtarı propagandayı ve ajite edici edebiyatı özetleyen bu savaş konusundaki sosyalist görüşlerin ve savaşa karşı taktiklerin kesin bir bütün olarak en ciddi ve en resmi bir ifadesidir. Dünün Enternasyonal liderleri bugünün sosyal şovenistleri olan Hyndman, Guesde, Kautsky ve Plehanov'un okurlarına bu kararları hiç hatırlatmamaları kişinin gözünde ihanetten başka hiçbir şekilde değerlendirilemez. Bu konuda ya tamamiyle sessiz kalıyorlar ya da (Kautsky gibi) ikincil önemdeki bölümleri tekrarlayıp gerçekten önemli bölümlere değinmekten kaçınıyorlar. Bir yanda en "sol" ve en keskin devrimci kararlar, öte yanda bu kararlardan en utanmaz bir şekide vazgeçme ya da unutma... İşte bu, İkinci Enternasyonal'in

çöküşünün en çarpıcı bir açıklaması ve aynı zamanda hünerli bir arzu ile resmi ikiyüzlülüklerini devam ettirerek sosyalizmin yalnız kararlar alma yolu ile "düzeltilebileceğini" ve "doğru" bir çizgiye oturtulabileceğini sananların basitliklerinin sınırlarıdır.

Daha dün, savaştan önce Hyndman emperyalizm savunuculuğuna döndüğünde, bütün "saygıdeğer" sosyalistler kendisinden bir iğrenme duygusu ile gevşek dengesiz biri olarak bahsediyordu. Bugün önde gelen sosyal demokratların birçoğu, yalnız nüans ve mizaç ayrılıkları ile Hyndman'la aynı durumâ düşmüşlerdir. **Nashe Slovo** yazarları gibi bazı kişilerin "bay" Hyndman'dan nefretle bahsedip "yoldaş" Kautsky'den daha başka türlü (yoksa dalkavukça mı?) bahsetmelerini ya da hiçbir şekilde bahsetmemelerini aşağı yukarı ifade edecek uygun bir parlamenter ifade bulmaktan aciziz. Böyle bir davranış sosyalizme saygı ile ve genel olarak kişinin düşünceleri ile uzlaştırılabilir mi? Eğer Hyndman'ın sosyal şovenizminin sahte ve tahripkar olduğuna ikna olduysanız bunun doğal sonucu olarak bu görüşleri daha etkili ve daha tehlikeli bir biçimde savunan Kautsky'ye eleştirilerinizi ve saldırılarınızı yöneltmeniz gerekmez mi?

Guesde'nin görüşleri herhalde başka yerlerden çok daha detaylı olarak, Guesde'ci Charles Dumas tarafından yayınlanan **Bizim Özlediğimiz Barış** adlı broşürde yer aldı. Bu, broşürün ilk sayfasında kendini "Chef du Cabinet de Jules Guesde" diye adlandıran kişi doğal olarak sosyalistlerin daha önce açıklanan vatansever açıklamalarından "alıntılar" yaparken (aynı şeyi anayurdu savunma konusunda yazdığı broşürde sosyal-şovenist, Almanyalı David de yapıyor) Basel Manifestosuna değinmekten kaçınıyordu. Şovenist bönlükleri zarif bir eda ile ifade eden Plehanov da aynı şekilde Basel Manifestosu konusunda hiç sesini çıkarmıyor. Kautsky de aynen Plehanov gibi davranıyor; herhalde sansür kurallarını bahane ederek Basel Manifestosundan alıntılar yaparken bütün devrimci pasajları (yani en önemli bölümlerini) es geçiyor... Sınıf mücadelesi ve devrimden bahsetmeyi yasaklayan sansür kurallarını koyan polis ve askeri otoriteler, sosyalizm hainlerine tam zamanında bir yardımda bulunmuşlardır!

Belki de Basel Manifestosu tarihi ve taktik bakımdan bugünkü somut savaşla hiçbir ilintisi olmayan, belirli bir içerikten yoksun boş bir öneri idi?

Bunun tam tersi doğrudur. Basel kararı, bütün diğer kararlardan daha fazla belirli bir içeriğe ve daha az hitabete sahiptir. Basel kararı emperyalist çelişkilerin 1914-15'de alevlenmesi sonucu ortaya çıkan bu çeşit bir savaştan bahseder. Avusturya ve İtalya'nın Arnavutluk konusunda, Avusturya ve Sırbistan'ın Balkanlar üzerindeki çelişkileri vs. İngiltere ve Almanya'nın genel olarak pazarlar ve sömürgeler üzerindeki, Rusya ve Türkiye'nin vs. Ermenistan ve İstanbul üzerindeki çelişkileri. İşte şimdiki savaşta olan bütün bunlar Basel kararının önceden belirtip olmasını beklediği şeylerdi. Bu karardan çıkan soru "Avrupa'nın büyük güçleri" arasında olan şimdiki savaşın "halkın çıkarları için yapıldığı bahanesinin en ufak şekilde bile haklı

çıkarılmayacağıdır.

Ve eğer Plehanov ve Kautsky -biri Rusça yazdığından, diğeri de likidatörler tarafından Rusçaya çevrildiğinden dolayı bizce çok iyi tanınan iki tipik sosyalist otorite- şimdi (Axelrod'un yardımı ile) savaşın her çeşit "halkçı savunmasını" deniyorlarsa (veya yağcı burjuva basınından alınan en bayağı savunmaları); eğer yapmacık bir suratla ve Marx'tan sahte alıntılar yaparak 1813 ve 1870 (Plehanov) veya 1854-71, 1876-77, 1897 (Kautsky) savaşları "örnek" gösteriliyorsa, o zaman gerçekte yalnız kendilerinde sosyalist düşüncenin kırıntısı olmayanlar, sosyalist vicdandan hiç nasibini almamış olanlar bu tartışmaları dürüst bulup onları dengesiz entrikacı, ikiyüzlü ve sosyalizmin orospuluğunu yapanlar diye nitelendiremezler! Bırakın Alman partisinin yürütme kurulu (Vorstand) Mehring ve Roza Luxemburg'un yeni dergisini (Die Internationale) Kautsky'yi dürüstçe eleştirdiği için afaroz etsin; bırakın Vandervelde, Plehanov, Hyndman ve şürekası müttefik kuvvetlerin polisinin yardımı ile karşıtlarına aynı biçimde davransınlar. biz yalnız liderlerin seçtiği yolun ihanetten başka bir şey olmadığını kanıtlayan Basel kararını yeniden yayımlayarak cevap vereceğiz.

Basel kararı, her iki grup savaşan gücün, yani Avusturya-Alman ve Fransız-Rus-İngiliz güçlerinin izledikleri politika olan "kapitalist emperyalizm" "hanedan çıkarları" ve "fetih politikası" sonucu çıkan şimdiki savaştan bahseder, milli ve halk savaşla-rından —örnekleri Avrupa'da 1789-1871 yıllarına dek görülmüştür—,ya da sosyal demokratların hiçb.ir zaman inkar etmedikleri devrimci savaşlardan değil, Plehanov, Kautsky ve şürekası bu emperyalist ve sömürgeleri yağmalama savaşını, halkın savaşı, savunma savaşı (her iki taraf için) diye tanımlamak için bütün güçlerini sarfeden burjuvazinin bencilce yalanlarını tekrar ederek işçileri, bu savaşı mazur göstermek için emperyalist olmayan savaşlardan tarihi örnekleri delil diye göstererek, aşikar bir melanetle kandırıyorlar.

Bu savaşın emperyalist, yağmacı ve anti-proleter karakteri olması sonucu, saf teori dönemi çoktan aşmıştır. Emperyalizm, ana özellikleri göz önüne alınarak, teorik olarak, yaşlı ve ölüm halindeki burjuvazinin dünyanın paylaşılması ve "küçük" milletlerin köleleştirilmesi mücadelesi olarak tanımlanmıştır, bu sonuçlar bütün ülkelerin geniş sosyalist basınları tarafından binlerce kere tekrar edilmiştir; örneğin bizim "müttefik" güçlerimzin bir temsilcisi olan Fransız Delaisi "Yaklaşan savaş" (1911 !) adlı broşüründe, Fransız burjuvazisine de değinerek şimdiki savaşın yağmacı karakterini basit ifadelerle açıklamıştı. Basel'de proleter partilerinin bütün ülkelerdeki temsilcileri emperyalist karakterli bir savaşın yaklaşmakta olduğuna karşı olan sarsılmaz inançlarını oybirliği ile ve resmen belirterek bundan taktik sonuçlar çıkarmışlardı. Diğerlerinin yanında, bu nedenle milli ve enternasyonal taktikler arasındaki farkların vs. vs. (bkz. Axelrod'la Nâshe Slovo'da 87 ve 90 sayıları arasında yapılan son röportaj) yersiz tartışmalarını safsata olarak red etmeliyiz. Bu safsatadır, çünkü emperyalizmin karşılaştırmalı bilimsel analizi başka şeydir. Bu

analiz henüz yapılmaktadır ve özünde bu bilimin kendisi kadar hudutsuzdur. Enternasyonalin kararında ve sosyal demokrat gazetelerin milyonlarca nüshasında bahsedilen kapitalist emperyalizme karşı sosyalist taktiklerin ilkeleri ise tamamiyle başka bir şeydir. Sosyalist partiler tartışma klüpleri değil, savaşan proletaryanın örgütleridir; bazı taburlar düşmanın safına geçerse onları hain diye adlandırıp damgalamak gerekir; kendimizin, emperyalizmi "herkesin aynı biçimde anlamadığı", ya da şovenist Kautsky ile şovenist Cunow'un bu konuda ciltler yazabileceği, sorunun "etraflıca tartışılmadığı" vs. şeklindeki ikiyüzlü iddialarla aldatılmasına izin vermeyelim. Kapitalizmin yağmacı karakterini ve tarihi gelişimindeki anbean büyümesini milli özelliklerini açıklama çalışması hiçbir zaman tamamiyle ve sonuna kadar bitmeyecektir. Alimlerin (ve özellikle bilgiç taslaklarının) ayrıntılar üzerinde tartışmaları da hiçbir zaman bitmeyecektir. Kapitalizme karşı sosyalist mücadeleden ve bu şartlar altında, mücadeleye ihanet edenlere karşı çıkmaktan vazgeçmek gülünç olur. Ama Kautsky, Cunow, Axelrod ve benzerleri bizi bundan başka ne yapmaya davet ediyorlar ki?

Şimdi savaş patladıktan sonra hiç kimse Basel kararını inceleyip onun yanlış olduğunu ispatlamaya çalışmadı bile.

II

Belki samimi sosyalistler Basel kararını savaşın devrimci bir ortam yaratacağını düşünerek desteklediler de, devrimin imkansız olduğu ispatlanınca, olaylar onları haksız çıkardı?

İşte bu çeşit safsata ile bu Cunow (Partinin Çöküşü? adlı broşürü ve bir seri makalesinde) burjuva kampına firar edişini haklı çıkarmaya çalıştı. Kautsky'nin liderliğindeki aşağı yukarı bütün diğer sosyal şovenist yazarların yazıları da buna benzer "iddiaları" içerir. Devrim için umutların bir hayal olduğunun ispatlandığını ve bir marksistin görevinin bir hayal uğruna savaşmak olmadığını iddia ediyor Cunow. Ama bu Struvist, Basel kararında herkesin altına imza attığı "hayaller" konusunda tek bir kelime etmiyor. Aşırı dürüst bir kişi gibi suçu Pannekoek ve Radek gibi aşırı solcuların üzerine atardı herhalde!

Şimdi, Basel Manifestosu yazarlarının samimi olarak bir devrim ortaya çıkacağını beklediklerini, ama olayların onları haksız çıkardığı yolundaki iddiaların aslını gözden geçirelim. Basel Manifestosu şunları söyler: 1) Savaş ekonomik ve politik bir kriz yaratacaktır; 2) İşçiler savaşa katılmayı bir suç, "kapitalistlerin kârı, hanedan şerefi ve diplomatik gizli anlaşmalar uğruna birbirini vurmayı" cinayet olarak niteleyeceklerdir ve savaş işçilerde "kızgınlık ve isyan" duyguları uyandıracaktır; 3) Bu krizden ve işçilerin öfkelerinden faydalanıp "halkı ayaklandırmak ve kapitalizmin çöküşünü hızlandırmak" sosyalistlerin görevidir; 4) Bütün "hükümetler" istisnasız yalnız "kendilerini korkuda hissettikleri" an bir savaşa gireceklerdir;

5) Hükümetler "bir proleter devrimden" korkmaktadırlar; 6) Hükümetler Paris Komününü (yani iç savaşı), 1905 Rus Devrimini vb. "hatırda tutmaktadırlar." Bütün bunlar mükemmelen (anlaşılabilir— çn.) açık fikirlerdir; bunlar bir devrimin olacağını garanti etmiyorlar yalnızca gerçeklerin ve eğilimlerin kesin olarak tanımlanmasına önem veriyorlar. Her kim ki, bütün bu fikirlere ve iddialara rağmen, beklenen devrimin bir hayal olduğunun ispatlandığını söylüyorsa onun devrime karşı tavrı Marksist bir tavır değil, bir Struvist, bir polise satılmış kişi tavrıdır.

Marksistler için, devrimci ortam olmadan devrimin imkansız olduğu tartışma götürmez bir gerçektir; hatta her devrimci ortam da bir devrime yol açmaz. Genel olarak devrimci ortamın belirtileri nelerdir? Aşağıdaki üç ana belirtiyi sayarken mutlaka yanılmış olmayacağız: 1) Hakim sınıfların herhangi bir değişiklik yapmadan yönetimleri sürdürmelerinin imkansız olduğu durumlarda; şu ya da bu biçimde "üst sınıflar" arasında bir kriz, hakim sınıfın politikasında, ezilen sınıfların hoşnutsuzluk ve öfkelerinin patlayabileceği bir çatlağa yol açan kriz olduğu zaman. Bir devrimin olabilmesi için yalnız "alt sınıfların eski durumla-rında yaşamayı istememeleri" yetmez, aynı zamanda da "üst sınıfların eski durumda yaşamalarının imkansız" olması gereklidir; 2) ezilen sınıfların ızdıraplarının ve isteklerinin normal zamanlardan daha keskin olduğu durumlarda; 3) ve yukardaki nedenlerin sonuc olarak "barış döneminde" kendini şikayet etmeden saydıran ama çalkantılı dönemlerde hem krizin şartlarının hem de "üst sınıflar" tarafından bağımsız tarihi eyleme itilen kitlelerin hareketlerinde kayda değer bir artış olduğu hallerde.

Yalnız ayrı ayrı grupların ve partilerin değil hatta ayrı ayrı sınıfların da iradesinden bağımsız olan bu objektif şartlar olmadıkça, genel bir kural olarak, devrimin olması imkansızdır. Bütün bu objektif değişikliklerin toplamına devrimci ortam denir. Böyle bir ortam 1905'te Rusya'da, Batının bütün devrimci dönemlerinde , Almanya'da geçen asrın 60 yıllarında, Rusya'da 1859-61 ve 1879-80 yılları arasında var olduğu halde bir devrim olmadı. Neden olmadı? Çünkü her devrimci ortam bir devrime yol açmaz; devrim yalnız yukarda sayılan objektif değişikliklere bir sübjektif değişiklik, yani devrimci sınıfın kriz dönemlerinde bile devirilmediği takdirde hiçbir zaman kendiliğinden düşmeyecek olan eski hükümeti parçalayacak (veya yerinden edecek) güçte devrimci kitle eylemlerine sahip olma yeteneği eşlik ettiği zaman başarıya ulaşır.

Devrim konusunda Marksistlerin görüşleri böyledir. Bu görüşler birçok kereler geliştirilmiş ve bütün Marksistler tarafından tartışmasız kabul edilmiştir ve biz Rus-lara da 1905 deneyi ile en çarpıcı bir biçimde kanıtlanmıştır. Buna göre Basel Manifestosu 1912 yılında neyi varsaymış ve 1914-15 yılında ne olmuştur?

Basel Manifestosu kısaca "ekonomik ve politik bir kriz" diye tanımladığı devrimci bir ortamın ortaya çıkacağını varsaymıştır. Böyle bir ortam ortaya çıkmış mıdır? Hiç kuşkusuz çıkmıştır. Şovenizmi, Cunow, Kautsky, Plehanov ve şürekasının ikiyüzlülüklerinden çok daha içten, açık dürüstçe savunan sosyal-şovenist

Lensch, şunları söyleyecek kadar ileri gitmiştir: "Şu anda içinden geçtiğimiz şey bir çeşit devrimdir" (**Alman Sosyal Demokrasisi ve Savaş** adlı broşürünün 6. sayfası. Berlin 1915). politik bir kriz vardır; hiçbir hükümet yarınından emin değildir, hiçbiri mali bir çöküş, arazi kaybetme, yurdundan kovulma (Belçika hükümetinin kovulduğu gibi) tehlikelerine karşı kendini emniyette hissetmiyor. Bütün hükümetler bir yanardağın tepesinde oturuyorlar; kitlelerin insiyatifine kahramanlık çağrıları yaparken tek başlarına kalmışlardır. Avrupa'nın bütün politik rejimi sarsılmıştır ve uçsuz bucaksız politik karışıklıklar dönemine girdiğimiz ve daha da derinlemesine girmekte olduğumuz kolay kolay inkar edilemez. Bunu İtalya'nın savaş ilan ettiği gün yazıyorum. Savaşın ilanından 2 ay sonra Kautsky (2 ekim 1914, Die Neue Zeit'de) "savaşın başladığında hükümet hiçbir zaman bu denli güçlü, partiler hiçbir zaman bu denli zayıf olmamıştır" diyor, bu Kautsky'nin, Südekum'ları ve diğer oportünistleri memnun etmek için, tarih ilmini tahrif etmesinin bir örneği idi. Her şeyden önce savaş döneminde hükümetler her zamankinden daha fazla hakim sınıfların partileri ile anlaşma, ya da ezilen sınıfların ezenlere karşı "barışçı" teslimiyetini sağlama gereği içindeydiler. İkinci olarak da hiç kimse "savaşın başlangıcında" olmasına rağmen özellikle süratli bir zafer bekleyen bir ülkede ve hükümetin çok güçlü göründüğü bir durumda, dünyada hiç kimse savaşın "başlangıcından" hemen sonra devrimci bir ortam oluşacağını beklemez, ama hiç kimse de "görünenle" gerçeği bir tutmaz.

Genel olarak bilinmiş, görülmüş ve kabul edilmiştir ki, Avrupa savaşı geçmiş savaşlardan daha ciddi olacaktır. Savaşın deneyi ile bu gerçek daha geniş ölçülerde desteklenmeye başlandı. yangın yayılıyor, Avrupa'nın politik temelleri giderek daha fazla sallanıyor, kitlelerin ıztırabı korkunçlaşıyor, hükümetlerin, burjuvazinin ve oportünistlerin bu ızdırapları susturma gayretleri gitgide beyhude oluyor. Bir grup kapitalist tarafından elde edilen savaş kârları korkunç derecede yükselirken, çelişki de giderek keskinleşiyor. kitlelerin kızgınlığının için için devam etmesi, toplumun ayaklar altında ezilmiş ve cahil tabakasının cömert (demokratik) bir barış için olan belirsiz isteği. İşte bütün bunlar gerçektir. Savaş sürmeye ve giderek keskinleşmeye devam ettikçe olağanüstü bir çaba ve kendilerini kurban etmelerini bekledikleri kitle, hükümetlerin kendileri tarafından, kitle eylemlerine teşvik edilecektir ve teşvik etmek zorundalar da. Savaşın tecrübesi, tarihte herhangi bir krizin, bir büyük afetin ve insan yaşamındaki herhangi bir ani değişikliğin tecrübesi gibi, bazılarını sersemletir ve parçalar ama diğerlerini de aydınlatıp kıvama getirir. Geniş olarak ele alınıp dünya tarihi bir bütün olarak düşünüldüğünde, bu ikinci tip kişilerin gücü ve sayısının —gerileme veya bir devletin yılması gibi tek tek durumlar dışında— birinci tip kişilere üstün geldiği görülür.

Bütün bu ortam çelişkilere ve bütün bu ızdıraplara "derhal" son vermenin tersine birçok bakımlardan barışın sonucu, nüfusun geri kalmış kitlelerinde bu ızdırapların daha şiddetle ve acil olarak duyulmasına yol açacaktır.

Tek kelime ile devrimci ortam ileri ülkelerin ve Avrupa'nın büyük güçlerinin içinde hazır bulunuyor. Bu açıdan Basel kararının önceden tahmin ettiği şeyler tamamiyle teyid edilmiş bulunuyor. Bu gerçeği direkt ya da dolaylı olarak inkar etmek ya da Cunow, Plehanov, Kautsky ve şürekasının yaptığı gibi görmezden gelmek, kocaman bir yalan söylemek, işçi sınıfını aldatmak ve burjuvaziye hizmet etmektir. **Sozial Demokrat**'ta (No 34, 40 ve 41) devrimden korkanların —küçük burjuvazi, hıristiyan papalar, genelkurmay ve milyonerlerin basını— Avrupa'da devrimci ortamın belirtileri olduğunu kabul etmek zorunda kaldıklarını ispatlayan gerçeklere değindik.

Bu ortam uzun sürer mi? Daha ne kadar keskinleşir? Bir devrime yol açar mı? Bunlar ne bizim ne de herhangi birinin bilebileceği şeylerdir. Bunun cevabı ancak devrimci duyguların geliştiği ve en ileri sınıf olan proletaryanın devrimci eyleme geçtiği zaman elde edilen tecrübeler sonucu ortaya çıkar. Hiçbir sosyalist bu savaşın (bir dahaki savaşın değil) ve bugünün devrimci ortamının (yarınki değil) bir devrim yaratabileceğini garanti etmediğine göre, bu durumda "hayallerden" ya da onları red etmekten bahis edilmemesi gerekir. Bizim asıl tartıştığımız bütün sosyalistlerin tartışılmaz ve temel görevidir. Yani kitlelere devrimci bir ortamın varlığını, bunun amaçlarını ve derinliğini açıklamak, proletaryanın devrimci bilincini ve devrimci kararlılığını yükseltip bunu devrimci eyleme yöneltmek ve bu amaçla devrimci ortama uygun örgütler meydana getirmek.

Hiçbir etkili veya sorumluluk sahibi sosyalist bunun sosyalist partilerin görevi olduğu konusunda şüpheye düşmeye cesaret edememiştir. Basel Manifestosu konuyu hiç dağıtmadan veya en ufak bir biçimde "hayallere" sığınmadan sosyalistlerin bu görevi konusunda özellikle durmuştur. Yani kitleleri ayaklandırıp harekete getirmek (Plehanov, Axelrod ve Kautsky'nin yaptığı gibi şovenizm ile yatıştırmak değil), krizden kapitalizmin düşüşünü hızlandıracak bir biçimde faydalanmak, Komün ve Ekim-Aralık 1905'i kendine örnek edinmek. şu andaki partilerin bu görevi yerine getirememeleri, kendi ihanetleri, kendi görevlerini inkarları ve burjuvazinin saflarına sığınmaları anlamına gelir.

1915 Mayıs'ının ikinci, Haziran'ın ilk yarısında yazılmıştır, Toplu Eserler, C: 21, s: 205-217.

SAVAŞA ÇAĞRI

İşçi Yoldaşlar;

Avrupa savaşı bir yıldan fazla bir süredir devam ediyor. Her şeyi gözönüne alırsak daha da uzun bir süre devam edecek çünkü bir yandan Almanya en iyi bir biçimde hazırlanmıştır ve şu anda en iyi durumdadır, diğer yandan dörtlü itilafın (Rusya,

İngiltere, Fransa ve İtalya) hem daha çok parası ve insan gücü vardır hem de dünyanın en zengin ülkesi olan Amerika Birleşik devletleri'nden savaş malzemesini en serbest bir biçimde elde etmektedir.

İnsanoğluna sonsuz acılar getiren bu savaş ne için yapılıyor? Her savaşan ülkenin hükümeti ve burjuvazisi kitaplara ve gazetelere milyonlarca lira saçarak suçu karşı tarafa yüklüyor, düşmana karşı halkın öfkesini galeyana getiriyor, kendilerini haksız bir biçimde saldırıya uğrayıp şimdi kendini "savunmak" zorunda kalmış olarak tanımlamak için hiçbir yalandan kaçınmıyorlar. Gerçekte bu savaş iki yağmacı grup arasında, sömürgeleri paylaşmak, diğer ulusları köleleştirmek, dünya pazarında avantajlar ve ayrıcalıklar kazanmak uğruna yapılıyor. Bu savaşların en gerici olanıdır, bu modern köle sahiplerinin kapitalist köleliği devam ettirme ve güçlendirme uğruna çıkardıkları bir savaştır. İngiltere ve Fransa Belçika'nın özgürlüğü için savaştıklarını iddia ederlerken yalan söylüyorlar. Gerçekte onlar bu savaşa uzun zamandır hazırlanıyorlardı ve bu savaşı Almanya'yı soymak ve onun sömürgelerini elinden almak amacı ile sürdürüyorlar; onlar İtalya ve Rusya ile Türkiye ve Avusturya'yı yağmalayıp haritadan silmek amacı ile anlaşma yaptılar. Rusya'daki çarlık monarşisi Galiçya'yı işgal etmek, Türkiye'den arazi elde etmek, İran'ı Moğolistan'ı vs. köleleştirmek için savaşıyor. Almanya'nın savaştaki amacı İngiliz, Belçika ve Fransa sömürgelerini ele geçirmektir. Almanya da kazansa, Rusya da kazansa, "berabere" de kalınsa, savaş sömürgelerdeki İran'da, Türkiye'de ve Çin'deki yüzmilyonlarca kişiye yeni baskılar, yeni köleleştirilmiş uluslar ve bütün ülkelerdeki çalışan sınıflara yeni zincirler getirecektir.

Bu savaş açısından işçi sınıfının görevleri nelerdir? Bu sorunun cevabını bize 1912'de Basel Enternasyonal Sosyalist Kongresi'nde bütün dünyadaki sosyalistler tarafından oybirliği ile alınan bir karar verecektir. Bu karar 1914'de başlayan savaş niteliğindeki bir savaşı önceden tahmin ederek alınmıştır. Bu kararda savaşın gerici bir karakteri olduğu, "kapitalistlerin kârları" uğruna hazırlandığı, işçilerin "birbirlerine ateş etmeyi cinayet sayacakları", savaşın bir "proleter devrime" yol açacağı, işçilerin taktiklerinin 1871 Paris Komünü, Ekim-Aralık 1905 Rusyası örnekleri ile, yani devrim olarak belirlendiği ortaya konulur.

Rusya'daki sınıf bilincine sahip bütün işçiler, üyeleri (Petrousky, Badayev, Muronov, Samoilov ve Şagov) savaş ve hükümet aleyhine devrimci propaganda yaptıkları için Çar tarafından Sibirya'ya sürülen Duma'daki Rus Sosyal Demokrat İşçi grubundan yanadırlar. İnsanlığı şimdiki ve gelecekteki savaşların dehşetinden kurtarmanın biricik yolu kitleleri başkaldırmaya yönelten bu çeşit devrimci propaganda ve devrimci eylemlerdir. Burjuva hükümetlerinin ve öncelikle en gerici, en gaddar ve en merhametsiz olan çarlık hükümetinin devrimci yollarla devrilmesi sosyalizm ve uluslar arasındaki barış yolunu açacaktır.

Burjuvazinin bilinçli ya da gafil uşakları çarlık monarşisinin devrimci yollarla yıkılmasının yalnız gerici Alman monarşisinin ve Alman burjuvazisinin sağlam-

laşmasına ve zaferlerine yol açacağı konusunda halkı ikna etmeye çalışırken yalan söylüyorlar. Rusya'daki birçok önde gelen sosyalist gibi Alman sosyalistlerinin liderlerinin de "kendi" hükümetlerinin yanına geçip halkın kandırılmasına yardımcı oldukları halde çalışan Alman kitlelerinin kendi hükümetleri aleyhindeki protestoları ve kızgınlıkları her zamankinden daha güçlü bir dağ gibi birikmektedir. Burjuvazi saflarına geçmeyen Alman sosyalistleri basın yolu ile Duma'daki Rus Sosyal Demokrat İşçi grubunun taktilerini "kahramanca" bulduklarını açıklamışlardır. Almanya'da savaş ve hükümet aleyhine yapılan çağrılar gizli olarak basılıyor.

Almanya'daki en iyi sosyalistlerden yüzlercesi, kadın işçi hareketinin tanınmış üyesi Clara Zetkin de dahil olmak üzere, devrimci bir ruhla propaganda yaptıkları gerekçesiyle Alman hükümeti tarafından zindana atılmışlardır. İstisnasız bütün savaşan ülkelerde çalışan kitleler arasındaki hoşnutsuzluk bir dağ gibi yükselmektedir ve Rusya'daki sosyal demokratların devrimci eylemlerinin örneği ve hatta Rusya'daki devrimin herhangi bir başarısı, sosyalizmin büyük amacının, proletaryanın kanlı burjuva sömürücülerine karşı elde edeceği zaferin yakınlaşmasına yol açacaktır.

Savaş kapitalistlerin ceplerini büyük devletlerin hazinelerinden akan altınlarla dolduruyor. Savaş düşmana karşı kör bir şiddeti tahrik ediyor ve burjuvazi halkın kızgınlığını bu yöne kanalize edip halkın asıl düşmanını —kendi hükümetini ve hakim sınıflarını— unutturmamak için elinden geleni yapıyor. Halbuki heybesinde çalışan kitlelere yalnız sonsuz sefalet ve ızdırap getiren savaş işçi sınıfının en iyi temsilcilerini aydınlatıp çelikleştiriyor. Öleceksek kendi davamız için, işçilerin davası için, sosyalist devrim uğruna ölelim, kapitalistlerin, toprak sahiplerinin, çarların çıkarları için değil. İşte her bilinçli işçi bunu görüyor ve hissediyor. Devrimci sosyal demokrat çalışma, bugün için zor olabilir ama imkansız değildir. Bu çalışma bütün dünyaya yayılıyor ve kurtuluş yalnız bu şekilde olacaktır.

Kahrolsun Rusya'yı canice bir savaşa sürükleyen ve halkları ezen çarlık monarşisi! Yaşasın işçilerin evrensel kardeşliği, yaşasın proletaryanın enternasyonal devrimi!

Ağustos 1915'de yazıldı, Toplu Eserler, C: 21, s: 367-369.

AVRUPA BİRLEŞİK DEVLETLERİ SLOGANI ÜZERİNE

Sotsial-demokrat'ın 40. sayısında, yurtdışındaki parti gruplarımızın bir konferansında alınan kararla "Avrupa Birleşik devletleri" sorunu üzerindeki görüşmelerin, konunun *ekonomik* vecheleleri üzerinde basında yer alacak bir tartışmadan sonraya bırakıldığını haber vermiştik.

Konferansımızda bu konudaki tartışmalar salt siyasi bir karaktere büründü. Bu-

nun belki de bir nedeni, merkez Komitesi bildirisinin bu sloganı doğrudan doğruya siyasi bir slogan olarak ele almış olmasıydı ("önümüzdeki ilk *siyasi* slogan.." der çünkü orada). Bildiri cumhuriyetçi bir Avrupa Birleşik Devletleri sloganını atmakla yetinmiyor, bu sloganın "Alman, Avusturya ve Rus monarşilerinin devrimle yıkılmaları sağlanmadan" sahte ve anlamsız bir slogan olacağına parmak basıyordu.

Sloganın sadece *siyasi* yönü üzerinde durulmak şartıyla, sorunun böyle sunulmasına itiraz etmek, bir sosyalst devrim sloganını bulunadırdığını, ya da zayıflattığını vs. ileri sürmek yanlış olurdu. Gerçekten demokratik nitelikte siyasi değişiklikler, özellikle siyasi devrimler, akla gelebilecek hiçbir durumda bir sosyalist devrim sloganını ne bulandırabilir, ne de onun gücünden eksiltir. Tersine, her zaman daha yakına getirir, dayandığı temeli yayar, ve küçükburjuva ve yarı-proleter yığınların yeni kesimlerini sosyalist mücadele saflarına katar. Öte yandan, sosyalist devrim süreci içinde siyasi devrimler kaçınılmazdır. Sosyalist devrime tek bir hareket gözüyle bakılmamalıdır; sosyalist devrim dağdağalı siyasi ve ekonomik alt-üst oluşlar, son derece şiddetli sınıf mücadelesi, iç savaşlar, devrimler ve karşı-devrimler dönemidir.

Fakat cumhuriyetçi bir Avrupa Birleşik Devletleri sloganı —Rusya'nınki başta olmak üzere Avrupa'nın en gerici üç monarşisinin devrimle yıkılması şartıyla— siyasi bir slogan olarak her türlü saldırıya dayanabilirse de, ortada bir de bunun ekonomik muhtevası ve anlamı sorunu vardır. Ve bu son derece önemli bir sorundur. Empeyalizmin ekonomik koşulları —sermaye ihracı ve dünyanın "ileri" ve "medeni" sömürgeci devletleri arasında paylaşılması— açısından, kapitalist düzende bir Avrupa Birleşik Devletleri ya imkansızdır, ya da gerici bir şeydir.

Sermaye, milletlerarası ve tekelci bir nitelik kazanmıştır. Dünya bir avuç Büyük Devlet arasında, yani başka milletleri soymakta, ezmekte başarı gösteren devletler arasında bölüşülmüştür. Avrupa'nın dört büyük devletinin —İngiltere, Fransa, Rusya ve Almanya— toplam nüfusu 250 ile 300 milyon arasında, toplam yüzölçümleri ise aşağı yukarı 7 milyon kilometrekaredir. Bu ülkeler, toplam nüfusu *neredeyse 500 milyon* (495.000.000) ve yüzölçümleri 64 milyon 600.000 kilometrekare, yani neredeyse dünyanın yarısı kadar olan (dünya alanı: Arktik ve Antartika bölgesi dışında 133 milyon kilometrekare) sömürgelere sahipler. Buna şu sırada sözde bir "kurtuluş" savaşı vermekte olan, haytalarca —yani Japonya, Rusya, İngiltere, Fransa— tarafından kuyulmakta olan Çin, Türkiye ve İran'ı da ekleyin. Yarı-sömürge diyebileceğimiz bu üç Asya ülkesi (aslında yüzde doksan sömürge olmuşlardır) hep bir arada 360 milyon nüfusa ve 14 milyon 500.000 kilometrekare toprağa sahiptir (neredeyse Avrupa'nın bir buçuk misli).

Bundan başka İngiltere, Fransa ve Almanya dış ülkelerde en az 70 milyar ruble değerinde sermaye yatırmışlardır. Bu muazzam paradan "meşru" kâr sağlama işi —elde edilen kâr yılda 3 milyar rubleyi aşmaktadır— milyonerlerin milli komiteleri

tarafından yürütülür. Bunlara hükümetler denir; orduları, donanmaları vardır. Bu ordular, donanmalar milyonerlerin oğullarına ve kardeşlerine sömürgelerde ve yarı-sömürgelerde genel valiler, konsoloslar, sefirler, her türden memurlar, papazlar ve sair sülükler olarak iş sağlar.

Kapitalizmin en ileri gelişme aşamasında dünyanın bir milyar nüfusunun çapulcu bir avuç büyük devlet arasında işte böyle örgütlenmiştir. Kapitalist düzende bundan başka örgütlenmenin mümkünü yoktur. Sömürgelerden, "nüfuz bölgeleri"nden, sermaye ihracından vazgeçmek mi? Bunun mümkün olabileceğini sanmak, her pazar günü zenginlere Hıristiyanlığın yüce ilkelerine dair vaaz çekip yoksul halka yılda milyonlar değilse bile birkaç yüz ruble dağıtmalarını öğütleyen bir pespaye papaz kadar alçalmaktır.

Kapitalist düzende bir Avrupa Birleşik devletleri, sömürgelerin paylaşılması üzerinde anlaşmaya varmakla birdir. Oysa kapitalist düzende zordan gayrı bir paylaşma kuralı ya da ilkesi olamaz. Mülti milyoner bir kapitalist ülkenin "milli gelir"i ancak "yatırılan sermaye ölçüsünde" (en büyük sermaye kendi payın-dan fazlasını alsın diye üstüne bir de bono ile) paylaşabilir. Kapitalizm, üretim araçlarının özel mülkiyeti ve üretimde anarşi demektir. Böyle bir esas üzerinde "adil" bir gelir bölüşümünü savunmak, düpedüz Proudhon'culuk ve kalkavanlıktır. "Güce kıyasla" olmayan hiçbir bölüşüm gerçekleşemez; ve güç, ekonomik gelişme süreciyle birlikte değişir durur. 1871'den sonra Almanya'nın güçlenme hızı İngiltere ve Fransa'nınkinden üç ya da dört kat, Japonya'nınki ise Rusya'nınkinden on kat daha fazlaydı. Kapitalist bir devletin gerçek gücünü sınamanın savaştan başka yolu yoktur, ve olamaz. Savaş özel mülkiyetin özüne karşı değildir; tersine, bu özün dolaysız ve kaçınılmaz bir sonucudur. Kapitalizmde tek tek işletmelerin ya da tek tek devletlerin pürüzsüz ekonomik gelişmesi imkansızdı. Kapitalizmde devrevi olarak bozulan dengeyi kurmanın yegane yolu sanayide buhranlar, siyasette savaştır.

Kapitalistler arasında ve devletler arasında geçici anlaşmalar tabii ki mümkündür. Bu anlamda bir Avrupa Birleşik Devletleri, *Avrupa* kapitalistleri arasında bir anlaşma olarak, mümkündür.. ama ne için? Sadece Avrupa'da sosyalizmi ezmek, sömürge çapulunu *Japonya* ve *Amerika*'ya karşı elbirliği ile korumak için. Bu iki devlet bugünkü sömürge bölüşümünde ayazda kalmış devletlerdir, ve son elli yıl içerisinde güçlerinin artışı, bunaklık dönemine girmekte olan geri ve kralcı Avrupa'ya kıyaslanamıyacak kadar hızlı olmuştur. Amerika Birleşik Devletlerine kıyasla Avrupa, bütünüyle, bir ekonomik durgunluk içindedir. halihazır ekonomik temele göre, yani kapitalist düzende, bir Avrupa Birleşik Devletleri Amerika'nın daha hızlı ilerlemesini engellemeyi amaç güden bir gerici örgüt anlamına gelir. Demokrasi ve sosyalizm davasının yalnız Avrupa'da geçerli olduğu günler bir daha geri gelmemek üzere geçmiştir.

Bizim sosyalizmle bir arada mütalaa ettiğimiz milletlerin birlik ve özgürlüğünün devlet biçimi-komünizmin tam zaferi, devleti, bu arada demokratik devleti de top-

tan ortadan kaldırana kadar -bir Dünya Birleşik Devletleridir (sadece Avrupa değil). Ne ki bir Dünya Birleşik Devletleri sloganı ayrı bir slogan olarak pek doğru olmaz; çünkü sosyalizmle birleşir, bu bir; ikincisi yanlış olarak, tek bir ülkede sosyalizmin imkansız olduğu anlamına yorulabilir ve böyle bir ülkenin diğer ülkelerle ilişkileri konusunda hatalı görüşlere yol açabilir.

Ekonomide ve siyasette çarpık gelişme kapitalizmin mutlak kanunudur. Dolayısıyla, sosyalizm önce birkaç, hatta sadece tek bir kapitalist ülkede zafere ulaşabilir pekala. O ülkenin zaferi elde eden proletaryası kapitalistleri mülksüzleştirip kendi sosyalist üretimini örgütledikten sonra dünyanın -kapitalist dünyanın-geri kalan kısmına *karşı* ayaklanacak, diğer ülkelerin ezilen sınıflarını kendi davasına katacak, o ülkelerde kapitalistlere karşı ayaklanmaları kışkırtacak, gerekli hallerde sömürücü sınıflara ve onların devletlerine dahi başvuracaktır. proletaryanın burjuvaziyi devirip zafer kazandığı bir toplumun siyasi biçimi demokratik bir cumhuriyet olacaktır ve bu demokratik cumhuriyet, belli bir milletin ya da belli milletlerin proletaryasının güçlerini henüz sosyalizm safına geçmemiş devletlere karşı mücadelede gitgide yoğunlaştıracaktır. Ezilen sınıfın, proletaryanın diktatörlüğü olmaksızın sınıfların ortadan kaldırılması imkansızdır. Sosyalist cumhuriyetler geri devletlere karşı oldukça uzun ve inatçı bir mücadele sürdürmeden milletlerin sosyalist düzende serbestçe birleşmelerine imkan yoktur.

İşte bu nedenlerle ve RSDİP'nin yurtdışı grupları konferansında üstüste yer alan tartışmalardan sonra, ve o konferansın ardından, Merkez Basın Organı yazı kurulu bir Avrupa Birleşik Devletleri sloganının yanlış bir slogan olduğu sonucuna varmıştır.

Sotsial-demokrat, No 44, 23 Ağustos, 1915., Toplu Eserler, C: 21, s: 339-343.

P. KIEVSKY'YE (Y. PYATAKOV) CEVAP

Kişilerin yaşamındaki ya da ülkelerin tarihindeki her bunalım gibi, savaş kimilerini ezip yıldırır, kimilerini biler ve ay-dınlatır. Bunun doğruluğu, savaş ve savaşla ilgili konulardaki Sosyal Demokrat görüşlerde kendini göstermektedir. Gelişmiş kapitalizmden doğan emperyalist br savaşın nedenlerin ve anlamını, bu savaşla ilintili Sosyal Demokratik taktikleri, Sosyal Demokrat hareket içindeki bunalımları vb. ciddi biçimde düşünmek, irdelemek başka şeydir; savaşın düşüncelerinizi, görüşlerinizi yıldırması, savaşın ürkütücü etkileri ve korkunç sonuçlarının ağırlığı altında düşünmekten vageçmek, çözümlemeyi bir kenara bırakmak çok daha başka bir şeydir.

İnsan düşüncesinin savaş nedeniyle yılması ya da gerilemesinin bir örneği, emperyalist Ekonomizmin demokrasiyi hor gören tutumudur. P. Kievsky, ileri sürdüğü

bütün görüşler içinde kırmızı bir iplik gibi boydan boya dolanan şeyin, işte bu savaş çıkışlı yılgınlık, korku, çözümlemeden kaçma duygusu olduğu farketmiyor. Böylesi korkunç bir bela içindeyken, anavatanı savunmayı tartışmanın ne anlamı olur? Dört yandan boğulmaktayken, ulusun haklarını tartışmanın ne gereği olur? Ulusların "bağımsızlığı" ve self-determinasyon (Hür İrade, Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı) öyleyse şu "bağımsız" Yunanistan'a yap-tıklarına bakın! Halkar militaristlerin çıkarları tarafından ezilirken, "halklar"dan söz etmek ve bunu düşünmek neye yarar? En demokratik cumhuriyetler ile en gerici monarşiler arasında hiçbir ayrım kalmamışken, savaş her türlü ayrımı ortadan kaldırmışken, cumhuriyetten söz etmenin ne anlamı olabilir?

Genel anlamda demokrasiyi reddedecek kadar korkuya kapıldığını söylediğimiz zaman Kievsky çok öfkeleniyor. Öfkeleniyor ve "Ben demokrasiye değil, sadece kötü olduğuna inandığım bir demokratik isteğe karşıyım." diyor. Ne var ki, Kievsky ne kadar öfkelenirse öfkelensin ve demokrasiye "karşı" olmadığına bizleri (belki kendisini de) ne kadar inandırmaya çalışırsa çalışsın, görüşleri —daha doğrusu görüşlerindeki sonsuz yanlışlar— bunun tam tersini kanıtlıyor.

Anavatanın savunması, emperyalist bir savaşta yutturmacadır, ama demokratik ve devrimci bir savaşta değil. Savaş sırasında "haklar"dan söz etmek anlamsız görünür, çünkü her savaş, hakların yerine açık seçik haksızlıkları getirir. Ama bu durum bizi, savaş sırasında her türlü hakkın, her türlü demokrasinin yerine şiddetin geçmesine rağmen, toplumsal içerikleriyle demokrasi ve buna bağlı olarak da sosyalizm davasına hizmet etmiş (demokratik ve devrimci) savaşların tarihte örnekleri olduğunu (ve gelecekte de mutlaka olacağını) unutmaya sürüklememelidir. Görünüşte Yunanistan örneği, her türlü ulusal self-determinasyon görüşünü "çürütmektedir". Ama durup da düşünür, çözümler, olayları tartarsanız ve sözlerin kulaklarınızı sağırlaştırmasına, savaşın korkunç etkilerinin sizi ürkütüp yıldırmasına göz yummazsanız, o zaman verilen bu örnek, cumhuriyetçi sistemle alay etmekten daha ciddi ya da inandırıcı bir anlam taşımaz. Çünkü "demokratik" cumhuriyetler, —sadece Fransa değil, ABD, Portekiz ve İsviçre— bu savaş sırasında Rusya'dakinin eşi bir militarist keyfiliği ortaya getirmişlerdir ve getirmektedirler.

Emperyalist savaşın cumhuriyet ile monarşi arasındaki ayrımı yokettiği bir gerçektir. Ama bu nedenle cumhuriyeti reddetmek, hatta hakir görmek, savaştan korkmak ve savaşın dehşetleri karşısında yılgınlığa düşmek demektir. "Silahsızlanma" sloganını destekleyenlerin çoğunun (Roland-Host, İsviçre'deki genç unsurlar, İskandinav "Sol"ları vb.) kafa yapısı budur. Bunlar demek istiyorlar ki, bu savaşta cumhuriyetçi milis ordusu ile monarşist düzenli ordu arasında bir ayrım kalmamışken ve militarizm her yerde dehşetini saçıyorken, ordunun veya milis gücünün devrimci amaçlarla kullanılmasını tartışmak neye yarar?

İşte Kievsky'nin attığı her adımda istemeden düştüğü yanlış, bu tek yönlü düşünce, tek ve aynı teorik ve pratik siyasal yanılgıdır. Kievsky sadece self-determi-

nasyona karşı görüşler ileri sürdüğünü sanıyor, sadece self-determinasyona karşı olmak istiyor, oysa sonuçta —işin tuhafı kendi iradesine ve vicdanına aykırı olarak— genel anlamda demokrasiye uygulanacak bir tek görüş bile ortaya koyamamış oluyor!

Kievsky'nin mantık yanlışlarının ve karmaşasının —ki bu sadece self-determinasyon konusunda değil, anavatanın savunulması, ayrılma, genel olarak "haklar" sorunlarında da görülüyor— gerçek nedeni, Kievsky'nin savaştan yılmış olması, bu yılgınlığın demokrasi konusunda kendisini Marksizmden tamamen saptırmış olmasıdır.

Emperyalizm, çok gelişmiş kapitalizmdir, emperyalizm yayıl-maya yöneliktir, emperyalizm demokrasinin inkarıdır —işte bu nedenle kapitalist düzende demokrasi "elde edilemez". İster geri kalmış monarşilerde, ister ilerici cumhuriyetlerde olsun, emperyalist savaş demokrasinin ihlali demektir— işte bu nedenle, "haklardan" (yani demokrasiden) söz etmenin anlamı yoktur! Emperyalist savaşın "karşısına çıkarılabilecek tek şey" sosyalizmdir, sadece sosyalizm "bir çıkış yoludur", işte bu nedenle asgari müşterekler programımızda, yani kapitalist düzendeki çalışma programımızda demokratik sloganlara yer vermek bir aldatmaca veya aldanmacadır, sosyalist devrim sloganının yok edilmesi ya da geciktirilmesidir.

Kievsky bunu kavrayamasa da, bütün yanlışlarının kaynağı işte budur. Bu, onun temel mantık yanlışıdır ve hem temelde olduğu, hem de kendisi farkına varmadığı için, her adımda delik bisiklet lastiği gibi patlamaktadır. Bu yanlış kimi zaman anavatanın savunulması sorununda, kimi zaman ayrılma sorununda, kimi zaman "haklar" konusundaki şu unutulmaz (hakları hor görmesi ve sorunu hiç anlayamamış olması açısından unutulmaz) cümlede patlamaktadır: "Hakları değil, yüzlerce yıllık köleliğin ortadan kaldırılmasını tartışacağız!"

Bunu söylemek, kapitalizm ile demokrasi arasındaki, sosyalizm ile demokrasi arasındaki ilişkiyi kavramaktan yoksun olmayı gösterir.

Genel olarak kapitalizm ve özellikle emperyalizm, demokrasiyi bir aldatmacaya dönüştürür. Kapitalizm her ne kadar, kitlelere demokratik istekler aşılarsa da, demokratik kurumlar yaratırsa da, emperyalizmin demokrasiyi inkarı ile kitlelerin demokrasi özlemi arasındaki karşıtlığı geliştirirse de, gerçekte demokrasiyi aldatmacaya dönüştürür. Kapitalizm ile emperyalizm, ancak ekonomik devrimle yıkılabilir. Bunlar, en "ideal"i bile olsa demokratik değişimlerle yıkılamaz. Ne var ki, demokrasi mücadelesinde eğitilmemiş bir proletarya, ekonomik devrim yapma gücünden yoksundur. Bankalara el konulmadan, üretim araçlarının özel mülkiyetine son verilmeden kapitalizm ortadan kalkmaz. Ancak, burjuvaziden alınacak üretim araçlarının demokratik yönetimi için halkı örgütlemeden, proleterler, yarı proleterler ve ufak köylüler dahil bütün emekçi kitlesinin kendi saflarını, güçlerini, devlet işlerine katılmalarını örgütlemelerini sağlamadan bu devrimci tedbirler gerçekleştirilemez.

Emperyalist savaşın, demokrasiye üç yönlü yansıdığı söylenebilir. (a— her savaş "hak"ların yerine hakların ihlali sonucunu doğurur, b— böyle olunca emperyalizm demokrasinin inkarı demektir, c— emperyalist savaş ile monarşi arasında ayrım bırakmaz), ama emperyalizme karşı sosyalist ayaklanmanın başlaması ve gelişmesi, demokratik direniş ve huzursuzluğun gelişimiyle koparılamaz biçimde bağıntılıdır. Sosyalizm her türlü devletin ve bunun sonucu olarak da her türlü demokrasinin ortadan kalkmasına yol açar, ne var ki sosyalizm ancak proletaryanın diktatörlüğü yoluyla, burjuvaziye yani halkın azınlığına karşı şiddet hareketi ile demokrasinin tam gelişmesini, yani bütün halk kitlesinin bütün devlet işlerine ve kapitalizmi ortadan kaldır-makta karşılaşılacak bütün karmaşık sorunlara eşit biçimde katılmasını birleştiren düzen olan proletarya diktatörlüğü yoluyla gerçekleşir.

Demokrasi konusundaki Marksist öğretiyi unutmuş olan Kievsky, işte bu "çelişkiler"le aklını karıştırmaktadır. Savaş kievsky'nin düşüncelerine öylesine yılgınlık getirmiştir ki, "sömürgeleri bırakın" sloganı, uygar ülkelerin —ekonomik ve siyasal olarak— "sömürgeleri bırakması"nın anlamı çözümlemenin nasıl yerine geçmişse, Kievsky de aynı biçimde her türlü düşüncenin yerine "emperyalizmden kopun" sloganına sarılıyor.

proletaryanın demokrasi sorununa Marksist çözüm getirmesi, burjuvaziyi yıkmak ve kendi zaferini sağlamak için burjuvaziye karşı mücadelesinde bütün demokratik kurumlardan ve isteklerden —yararlanması demektir. Bu yararlanma, öyle kolay bir iş değildir. Ekonomistlere, Tolstoyculara vb. göre, bu tür bir yararlanma, "burjuva" ve oportünist görüşlere bağışlanamaz biçimde taviz vermektir. Aynı biçimde "Kievsky" de, "finans kapital çağında" ulusal self-determinasyonu savunmayı, burjuva görüşlerine bağışlanamaz bir taviz vermek olarak yorumlamaktadır. Oysa Marksizm bize öğretir ki, verilmiş, kapitalist toplumdaki burjuvazinin yarattığı ve yozlaştırdığı demokratik kurumlardan yararlanmayı reddetmek yoluyla "opotünizmle savaşmak" demek, oportünizme kesinlikle teslim olmak demektir.

Sosyalizm için iç savaş sloganı, emperyalist savaştan en çabuk çıkış yolunu gösterir ve savaşa karşı mücadelemizi oportünizme karşı mücadelemizle birleştirir. Gerçek —uzayan ve sıcak bir "savaş çağı" olma tehlikesini gösteren— savaş zamanındaki özellikleri, gerekse pasifizmi, legalizmi ve "kendi" burjuvazisine ayak uydurmayı savunan oportünizmden ayrılan faaliyetimizi bir arada içeren tek slogan budur. Ayrıca, burjuvaziye karşı iç savaş, mülksüz kitlenin mülk sahibi azınlığa verdiği demokratik olarak örgütlenmiş ve demokratik olarak yürütülen savaştır. Ancak, bütün öteki savaşlar gibi, iç savaş da, hakların ortadan kaldırılmasını gerektirir. Kaldı ki, çoğunluğun çıkarı ve hakları adına bir takım hakların ortadan kaldırılması, başka bir özü içerir, sömürücülerin, burjuvazinin "hakları" çiğnenir. Bu da ordunun ve "artçı güçlerin" demokratik örgütlenmesi olmadan başarılamaz. İç savaş, öncelkle bankalara, fabrikalara, demiryollarına, büyük mülklere el koyar. Ama bunu yapabilmek çin, halkın bütün memurları ve subayları seçmesini sağlamak, burjuvaziye

karşı savaşan ordu ile halk yığınlarını tamamen bütünleştirmek, besin kaynaklarının yönetimini, besinlerin üretim ve dağılımını tamamen demokratikleştirmek gerekir. İç savaşın amacı, bankalara, fabrikalara vb. el koymak, burjuvazinin her türlü direncini kırmak, burjuvazinin silahlı kuvvetlerin yoketmektir. Savaş sırasında kendi silahlı kuvvetlerimiz ve kendi "artçı gücümüz" arasında demokrasiyi yaymadığımız sürece, iç savaşın amacı, ne askeri, ne ekonomik, ne siyasal yönleriyle gerçekleşebilir. Kitlelere şöyle diyoruz (ve onlar da içgüdüsel olarak haklılığımızı seziyorlar): "Demorasi sloganlarıyla gerçek yüzü gizlenen bir savaşta emperyalist kapitalzm adına savaştırarak sizleri aldatıyorlar. Sizler, gerçek demokrasi ve sosyalizmin kurulması için burjuvaziye karşı gerçekten demokratik bir savaş vermelisiniz ve vereceksiniz." Bugünkü savaş, şiddet ve mali bağımlılıklar yoluyla ulusları koalisyonlar halinde birleştirip "kaynaştırmaktadır". burjuvaziye karşı iç savaşımızda ise, bizler ruble zoruyla değil, sopa zoruyla değil, şiddet yoluyla değil, emekçilerin sömürücülere karşı gönüllü anlaşması ve dayanışmasıyla ulusları birleştireceğiz. Burjuvazi için "bütün uluslar için eşit haklar" sözü bir aldatmaca durumuna gelmiştir. bizim için ise, bütün uluslann bize katılmasını hızlandıracak ve kolaylaştıracak olan gerçeklerin kendisidir. Uluslar arasında etkin biçimde örgütlü demokratik ilişkiler —ve buna bağlı olarak birbirinden ayrılma özgürlüğü— olmadan bütün ulusların işçileri ve genel anlamda emekçileri tarafından burjuvaziye karşı yürütülecek bir iç savaş olanaksızdır.

Burjuvaziye ve oportünizme karşı proletaryanın sosyalist ve demokratik örgütlenmesi için, burjuva demokrasisinden yararlanmak, bunu kullanmak gereklidir. Başka yol yoktur. Marksizm bundan başka yol tanımaz. Ulusların bu yol üzerinde özgürce birleşmelerini ve özgürce ayrılmalarını yönlendirmeli, onlardan çekinmemeli, bunun ekonomik amaçlarımızın "saflığını bozacağından" korkmamalıyız.

*Ağustos-Eylül 1916'da yazılmış, ilk olarak **Proletarskaya Revolutsia** dergisinin 7. sayısında (1929) yayınlanmıştır, Toplu Eserler, C: 23.*

PROLETARYA DEVRİMİNİN SAVAŞ PROGRAMI

Bugünkü emperyalist savaşta "anayurdun savunulması" üzerine söylenen sosyal-şovenist yalanla mücadele eden Hollandalı, İskandinavyalı ve İsviçreli devrimci sosyal-demokratlar arasın-da, sosyal-demokratik asgari programdaki "milis" ya da "silahlı ulus" yerine bir yenisinin, "silahsızlanmanın" konulması lehinde sesler duyulmaktadır. *Jugend-Internationale*, bu mesele üzerinde bir tartışma açtı ve 3. sayısında silahsızlanma lehinde bir başyazı yayınladı. R. Grimm'in son tezlerinde "silahsızlanma" fikrine taviz verildiğini üzüntüyle görüyoruz. *Neues Leben* ve *Vo-*

bote dergilerinde de tartışmalar başladı.

Gelin şimdi silahsızlanma savunucularının durumlarını inceleyim.

I

Bunların başlıca savları, silahsızlanma isteğinin, her türlü militarizm ve savaşa karşı mücadelenin en açık, en kararlı ve en tutarlı ifadesi olduğudur.

Ne var ki, silahsızlanma savunucularının en büyük yanılgıları da bu temel savlarında bulunuyor. sosyalistler, sosyalistlikten vazgeçmeksizin her türlü savaşa karşı olamazlar.

Her şeyden önce sosyalistler, ne eskiden ne de şimdi devrimci savaşlara karşı olamazlar. Emperyalist "büyük" devletlerin burjuvazisi tepeden tırnağa gerici kesildiler ve biz, bu burjuvazinin şimdi sürdürdüğü savaşa gerici, köleci ve canice bir savaş gözüyle bakıyoruz. Ama, ya bu burjuvaziye karşı verilecek savaşa ne denir? Örneğin, bu burjuvazinin ezdiği ve bu burjuvaziye bağımlı halkların, ya da sömürge halklarının kurtuluşu için verecekleri bir savaşa ne denir? *Enternasyonal* grubunun tezlerinin 5. paragrafında şöyle deniyor: "Bu başıboş emperyalizm çağında, ne çeşitten olursa olsun ulusal bir savaş olamaz." Bu, apaçık bir yanılmadır.

20. yüzyılın tarihi, bu "başıboş emperyalizm" yüzyılı, sömürgelerin verdikleri savaşlarla dolu. Fakat biz Avrupalılar, dünya halklarının çoğunluğunu ezen biz emperyalistler, alışkın olduğumuz o lanet şovenliğimizle, "sömürge savaşları" adını verdiğimiz savaşların çoğu baş kaldırmalardır. Emperyalizmin başlıca özelliklerinden biri, en gerici ülkelerde kapitalist gelişmeyi hızlandırması ve ulusların ezilmelerine karşı verilen mücadeleyi yaygın hale getirmesi ve şiddetlendirmesidir. Bu bir gerçektir. Bundan şu sonuç çıkar ki, emperyalzm, çoğu zaman ulusal savaşlrı körükler. Yukarıya alınan "tezleri" savunan kitabında Junius, emperyalizm döneminde, emperyalist büyük devletlerin birisine karşı verilen her ulusal savaşın, başka bir rakip emperyalist büyük devletin müdahalesine yol açtığını ve böylece her ulusal savaşın bir emperyalist savaşa dönüştüğünü söylüyor. Fakat bu sav da yanlıştır. Bu *olabilir*, ama değil. 1900-1914 arasındaki birçok sömürge savaşları bu yolu izlemedi. Örneğin, şöyle bir şey söylersek sadece gülünç olur: şimdiki savaştan sonra, eğer bu savaş sona ererse, "herhangi bir" ulusal, ilerici, devrimci savaş "olamaz"; diyelim, Hindistan, İran ve Siyam'ın vb. ittifakı ile Çin tarafından büyük devletlere karşı böyle bir savaş verilemez.

Emperyalizm altında her türlü ulusal savaş imkanlarını inkar etmek teorik olarak yanlış, tarihi bakımdan hatalı ve uygulamada Avrupalı şovenlere vergidir: Avrupa'da, Afrika'da, Asya'da vb. yüz milyonlarca insanı ezen uluslara ait

İkincisi, iç savaş da, öteki savaşlar gibi bir sayaştır. Sınıf mücadelesini kabul eden, iç savaşı da kabul etmek zorundadır. Her sınıflı toplumda iç savaş tabii ve bazı şartlar altında sınıf mücadelesinin kaçınılmaz devamı, gelişmesi ve şiddetlenmesidir. Bu, her büyük devrimle doğrulanmıştır. İç savaşı kabul etmemek ya da görmezlikten gelmek, büyük bir oportünizme düşmek ve sosyalist devrimi inkar etmek olur.

Üçüncüsü, sosyalizmin tek bir ülkede zaferi, bir çırpıda genellikle bütün savaşları ortadan kaldırmaz. Tersine, bu savaşları öngörür. Kapitalizmin gelişmesi, farklı ülkelerde hiç de muntazam olmayan bir şekilde yürümektedir. Meta üretim sisteminde başka türlü de olamaz. Bundan da reddedilemez bir şekilde şu çıkıyor ki, sosyalizm bütün ülkelerde aynı anda zafere ulaşamaz. Önce bir ya da birkaç ülkede zafere ulaşacak, ötekiler bir süre burjuva ya da burjuva-öncesi dönemde kalacaklardır. Bu, yalnız sürtünmeler yaratmakla kalmayacak, öteki ülkelerin burjuvazisi, sosyalist devletin muzaffer proletaryasını ezmeye bile kalkışacaktır. Bu gibi durumlarda savaş, bizim için meşru ve haklı bir savaş olacaktır. Bu, hem sosyalizm için, hem öteki ulusları burjuvaziden kurtarmak için girişilmiş bir savaştır. Engels, Kautsky'ye yazdığı 12 Eylül 1882 tarihli bir mektupta, zaferi kazanmış sosyalizmin "savunma savaşları" vermesinin mümkün olduğunu açıkça belirttiği zaman tamamen haklıydı.

Ancak biz, tek bir ülkede değil bütün dünyadaki burjuvaziyi devirir, yener ve ellerinden mallarını alırsak, savaşlar imkansız hale gelir. ve bilimsel görüş açısından şu en önemli şeyi görmezlikten gelmek ya da önemsememek pek büyük hata —ve devrimciye hiç de yakışmayan— bir tutum olacaktır: Burjuvazinin direncini kırmak; sosyalizme geçişte bu en güç ve en büyük mücadeleyi gerektiren bir görevdir. "Sosyal" kişiler ve oportünistler, geleceğin barışçı sosyalizminin hayallerin kurmaya daima hazırdırlar. Fakat, bunları devrimci sosyal demokratlardan ayıran şey, bu güzel geleceğe kavuşmak için gerekli çetin sınıf mücadeleleri ve sınıf savaşları üzerine kafa yormaya yanaşmamalarıdır.

Kendimizi, kelimelerin peşi sıra sürüklenmeye bırakmayalım. Örneğin, "anayurdun savunulması" deyimi pek çok kimse için tiksindiricidir, çünkü hem ıslah olmaz oportünistler, hem de Kautskiciler bu lafı, şimdiki yağma savaşı üzerine söylenen burjuva yalanlarını örtbas etmek için kullanıyorlar. Bu bir gerçek. Ama bu, bundan böyle politik sloganların anlamları üzerinde düşünmemize lüzum olmadığı demek değildir. Bugünkü savaşta "anayurdun savunulmasını" kabul etmek, ne eksik ne fazla, bu savaşı "adil" bir savaş olarak, tekrar ediyoruz, ne eksik ne fazla proletaryanın yararına br savaş olarak kabul etmek demektir; çünkü her savaşta istilalar olabilir. Emperyalist büyük devletlere karşı savaşlarında ezilen uluslar yönünden ya da bir burjuva devletinin bazı Galliffet'lerine karşı savaşında muzaffer bir proletarya bakımından "anayurdun savunulmasını" kabul etmemek budalalık olur.

Teorik olarak, her savaşın, politikanın başka araçlarla bir devamı olduğunu unutmak büyük hatadır. Şimdiki emperyalist savaş, iki büyük devlet grubunun emperyalist politikasının devamıdır ve bu politika, emperyalist dönem ilişkilerinin bütünü tarafından yaratılmış ve körüklenmiştir. Ne var ki, aynı dönem, ulusların ezilmelerine karşı mücadele politikalarını ve burjuvaziye karşı proletarya mücadelesini de kaçınılmaz olarak doğuracak ve körükleyecek, ve bunun sonucu önce devrimci milli ayaklanmalar ve savaşlar; sonra burjuvaziye karşı proletarya savaşları ve ayaklanmaları; üçüncü olarak da her iki cins devrimci savaşların bir karışımını vb. mümkün ve kaçınılmaz hale getirecektir.

II

Buna aşağıdaki genel düşüncelerin de eklenmesi gerekir.

Silah elde etmeye ve bunların kullanılışını öğrenmeye çalışmayan ezilen bir sınıf, köle muamelesi görmeye layıktır. Burjuva pasifisti ya da oportünist olmaksızın sınıflı bir toplumda yaşadığımızı, bu toplumdan kurtulmanın tek bir çıkar yolu olduğunu, bunun da ancak sınıf mücadelesi olduğunu unutamayız. Her sınıflı toplumda ister köleliğe, serfliğe ister şimdi olduğu gibi ücretli emeğe dayansın, ezen sınıf daima silahlıdır. Yalnız modern devamlı ordu değil modern milis kuvveti bile —örneğin en demokratik burjuva cumhuriyeti İsviçre'de bile— burjuvazinin proletaryaya karşı silahlanmasını temsil eder. Bu öylesine basit bir gerçektir ki, üzerinde durmaya bile lüzum yoktur. Bütün kapitalist ülkelerde grevcilere karşı askeri birliklerin kullanılmasına işaret etmek yeter.

proletaryaya karşı silahlanmış bir burjuvazi, modern kapitalist toplumun en büyük, asli ve belli başlı gerçeğidir. İşte bu gerçek karşısında, devrimci sosyal demokratları, "silahsızlanmayı" "istemeye" teşvik etmek! Bu, sınıf mücadelesi görüşünü büsbütün bırakmak, devrim düşüncesini inkar etmek demektir. Bizim sloganımız, burjuvaziyi yenmek, mallarını ellerinden almak ve onu silahsızlandırmak için proletaryayı teçhizatlandırmak olmalıdır. Devrimci sınıf için tek mümkün taktik budur; bu taktik, kapitalist militarizmin bütünüyle objektif gelişmesinin mantıki sonucu ve gereğidir. Ancak burjuvaziyi silahsızlandırdıktan sonra proletarya kendi dünya ölçüsündeki görevine ihanet etmeden bütün silahları hurdalığa atar. proletarya, şüphe yok ki, bunu yapacaktır ama ancak bu şart yerine getirildikten sonra, katiyen önce değil. Eğer şimdiki savaş, gerici hıristiyan sosyalistler ile tirtir titreyen küçük-burjuvazi arasında sadece korku ve dehşet yaratıyor, silahların her çeşit kullanılmasına, kan dökülmesine, ölüme vb. karşı sadece bir nefret uyandırıyorsa, kendilerine şunu söyleriz: kapitalist toplum daima ucu bucağı olmayan bir dehşettir ve savaşların en gericisi olan bu savaş, bu topluma müthiş bir son hazırlıyorsa, umutsuzluğa düşmemiz için hiçbir sebep yok. Herkesin görebildiği gibi, burjuvanın, kendi eliyle tek meşru ve devrimci savaş için yani emperyalist burjuvaya

karşı bir iç savaş için yolları hazırladığı bir sırada, silahsızlanma "isteği" ya da daha doğrusu silahsızlanma hayali, aslında, bir umutsuzluğun ifadesinden başka bir şey değildir.

Bunun hayattan kopmuş bir teori olduğunu söyleyenler olabilir, bunlara dünya ölçüsündeki iki tarihi gerçeği hatırlatırız: bir yandan tröstler ile endüstride kadınların kullanılması; öte yandan 1871 Paris Komünü ile Rusya'da 1905 Aralık ayaklanması.

Tröstleri geliştirmeyi, kadınlarla çocukları fabrikalara doldurmayı ve bunların ahlakını bozmayı ısıraba sürüklemeyi ve sonsuz bir sefalete atmayı burjuvazi kendisine iş edinmişti. Biz böyle bir gelişmeyi "istemiyoruz" ve bunu "desteklemiyoruz". Biz bununla mücadele ediyoruz. Ama *nasıl* mücadele ediyoruz? Tröstlerin ve kadınların sanayide kullanılmasının ilerici olduğunu izah ediyoruz. Biz el zanaatları sistemine, tekelci kapitalizm öncesine, kadınların evlerine kapatılmasına dönülmesini istemiyoruz. Tröstleri ve benzeri kuruluşları geride bırakarak sosyalizme doğru, ileri!

Gerekli değişiklikler ile bu sav, halkın bugünkü militarizasyonuna uygulanabilir. Bugün emperyalist burjuvazi, yetişkinler ile birlikte gençliği de militarize ediyor, yarın kadınların militarize edilmesine de başlayabilir. Bizim tutumumuz şu olmalıdır: Çok güzel! Son sürat ileri! Ne kadar hızlı hareket edersek kapitalizme karşı ayaklanmaya o kadar fazla yaklaşırız. Sosyal demokratlar nasıl olur da gençliğin vb. militarize edilmesinden korkuya kapı-lırlar; yoksa bunlar Paris Komünü örneğini unutuyorlar mı? Bu "hayattan yoksun bir teori" ya da bir hayal değildir. Bu bir gerçektir. Mevcut bütün ekonomik ve politik gerçeklere rağmen eğer sosyal demokratlar emperyalizm çağının ve emperyalist savaşların kaçınılmaz olarak bu gibi olayların tekrarına yol açacağından şüphe ediyorlarsa pek yazık olur doğrusu.

Paris Komününü gören bir burjuva gözlemcisi, Mayıs 1871'de bir İngiliz gazetesine şöyle yazıyor: "Eğer Fransızlar sadece ka-dınlardan ibaret olsalardı ne müthiş bir şey olurdu!" Kadınlarla onüç ondört yaşındaki çocuklar, Paris Komününde, erkeklerle yanyana savaştılar. Burjuvazinin devrilmesi için ileride verilecek savaşlarda da bu böyle olacaktır. Proleter kadınlar, dişe dişe çatma silahlı ya da silahsız işçilerin, burjuvazinin adamakıllı silahlı kuvvetleri tarafından kurşunlanmasına seyirci kalmayacaklardır. Tıpkı 1871'de olduğu gibi silaha sarılacaklar ve bugünün yılgın uluslarından —ya da daha doğrusu bir düzen kurması hükümetlerden çok oportünistler tarafından önlenmiş bugünün işçi sınıfı hareketinden— ergeç ama her halde devrimci proletaryanın "müthiş uluslarının" uluslararası bir birliği mutlaka doğacaktır.

Toplum hayatı artık bütünüyle militarize edilmiştir. Emperyalizm, dünyanın bölünmesi ve yeniden bölüşülmesi için büyük devletlerin giriştikleri vahşi bir mücadeledir. Bu yüzden, tarafsız olanlarla birlikte küçükler de, bütün ülkelerde da-

ha fazla militarize olmaya doğru gidecektir. Proleter kadın buna nasıl karşı çıkacaktır? Sadece bütün savaşlara ve askeri olan her şeye küfrederek ve silahsızlanmayı isteyerek mi? Ezilen ve gerçekten devrimci bir sınıfın kadını, bu utanç verici rolü asla kabul etmeyecektir. Bunlar oğullarına şöyle diyeceklerdir: "Yakında delikanlı olacaksın. Eline silah verilecek. Silahı al ve askerlik sanatını iyice öğren. Proleterler, bunu, bugünkü savaşta olduğu ve sosyalizmin düşmanlarının sana söyledikleri gibi kardeşlerini, öteki ülkelerin işçilerini vurmak için öğrenmezler. Bunu, kendi ülkelerinin burjuvazisi ile mücadele etmek, sömürüye, sefalete ve savaşa bir son vermek için öğrenirler.

Bugünkü savaşla ilgili olarak eğer bu şekildeki, evet tamamen bu şekildeki propagandadan kaçınacaksak, uluslararası devrimci sosyal demokrasi, sosyalist devrim ve savaşa karşı savaşmak gibi sözleri hiç ağzına almasın daha iyi.

III

Silahsızlanma avukatları, programdaki "silahlı ulus" noktasına diğerleri arasında, bu isteğin oportünizme taviz verilmesine yol açabileceği sebebiyle karşı çıkıyorlar. En önemli noktayı yani silahsızlanma ile sınıf mücadelesinin ve sosyal devrimin ilişkilerini yukarda inceledik. şimdi de, silahsızlanma isteği ile oportünizm arasındaki ilişkiyi inceleyelim. Bu isteğin kabul edilmez olmasının en önemli sebeplerinden birisi bu ve yarattığı hayalin kaçanılmaz olarak, oportünzme karşı mücadelemizi zayıflatması ve canlılığını kaybettirmesidir.

Şüphe yok ki, bu mücadele, şimdi enternasyonalin karşılaştığı en acil ve ana meseledir. Emperyalizme karşı mücadele, eğer oportünizme karşı mücadele ile sıkı sıkıya bağlı değilse, boş bir laf ya da bir kandırmacadır. Zimmerwald ve Kienthal'in başlıca kusurlarından birisi, Üçüncü Enternasyonal'in çekirdeği olan bu kuruluşları iflasa götürebilecek ana sebeplerden birisi, oportünistlerle bir kopma gereğinin duyulması üzerine bir karar almak şöyle dursun oportünizme karşı mücadele meselesinin ortaya bile atılmamasıdır. Oportünizm —geçici olarak— Avrupa işçi hareketinde zafere ulaşmıştır. Bütün büyük ülkelerde oportü-nizmin iki çeşidi ortaya çıkmıştır: İlki Bay Plehanov, Scheidemann, Leigen, Albert Thomas ve Sembat, Vandervelde, Hyndman, Henderson'un açık, sinik ve bu yüzden de az tehlikeli sosyal emperyalizmi; ikincisi, gizli Kautsky oportünizmi: Almanya'da Kautsky—Haase ve Sosyal Demokrat İşçi Grubu; Fransa'da Longuet, Pressmane, Mayeras vb.; İngiltere'de Ramsay MacDonald ile Bağımsız İşçi partisinin öteki liderleri; Rusya'da Martov, Çheydze ve ötekiler, İtalya'da Treves ve öteki sözde sol reformcular.

Açık oportünizm, devrime ve başlangıç halindeki devrimci hareketlere ve patlamalara açıkça ve doğrudan doğruya karşıdır. Şekli değişmekle beraber, hükümetler ile ittifak halindedir: bu ittifak, kabinelere iştirakten Savaş Sanayii Komitelerine

iştirake (Rusya'da olduğu gibi) kadar değişebilir. Maskeli oportünistler, Kautskiciler işçi sınıfı hareketi için daha zararlı, daha tehlikelidir, çünkü bunlar, hükümetle ittifak taraflısı olduklarını akla yakın, sözde "marksist" sözlerle ve pasifist sloganlarla gizlerler. Bu her iki şekildeki oportünizme karşı, proletarya politikasının her alanında mücadele edilmelidir: parlamentoda, işçi sendikalarında, grevlerde, askeri alanlarda vb. Bu iki çeşit oportünizmin başlıca ayırdedici niteliği, bugünkü savaş ile devrim ve devrimin diğer somut meseleleri arasındaki ilişkiler konusundaki somut meselelerin, susarak geçiştirilmek, gözden saklanmak ve polis yasakları ile savuşturulmak istenmesidir. Savaştan önce, yaklaşmakta olan bu savaş ile proleter devrimi arasındaki ilişkiler üzerine hem resmen Basle Manifestosunda, hem de defalarca resmi olmayan bir şekilde dikkatler çekildiği halde tutumları bu olmuştur. Silahsızlanma isteğinin başlıca kusuru, devrimn bütün somut meselelerine el atmaktan kaçınmasıdır. Yoksa silahsızlanmanın avukatlığını yapanlar yepyeni bir silahsız devrim türünden mi yanadırlar?

Devam edelim. Biz, hiçbir şekilde, reformlar için savaşmaya karşı değiliz. Kitlelerdeki huzursuzluk ve memnuniyetsizlik defalarca ve şiddetle ortaya çıktığı halde ve bizim gayretlerimize rağmen bugünkü savaş bir devrimle sonuçlanmadığı takdirde, insanlığın —en kötü ihtimalle— ikinci bir emperyalist savaşa sürüklenmesi ihtimalini görmemezlikten gelmek istemiyoruz. Oportünizme karşı olmayı da içine alan bir reform programından yanayız. Reformlar için mücadeleyi onların tekeline bırakır da acı gerçeklerden kaçar ve bir nevi "silahsızlanma" fikriyle bulutların üzerinde kendimize sığınak ararsak oportünistleri pek sevindirmiş oluruz. "Silahsızlanma", sadece cansıkıcı gerçekten kaçmak ve buna karşı mücadele etmemek demektir.

Böyle bir programda şuna benzer bir şey söyleyebiliriz: "1914-16'da emperyalist savaşta anayurdun savunulması sloganı ve bu sloganın benimsenmesi, sadece, bir burjuva yalanının yardımıy-la işçi sınıfı hareketini kokuşturmak demektir." Somut bir soruya böylesine somut bir cevap, teorik bakımdan daha doğru, proletaryaya daha faydalı ve oportünistler için ise silahsızlanma isteğinden ve "anayurdun savunulması"nın inkarından daha tahammül edilmez bir şeydir. Ve sözlerimize şunu da eklemeliyiz: "Büyük devletlerin —İngiltere'nin, Fransa'nın, Almanya'nın, Avusturya'nın, Rusya'nın, İtalya'nın, Japonya'nın, Amerika'nın— burjuvazisi, öylesine gerici olmuş ve dünyaya hakim olma hırsına kendilerini öylesine kaptırmışlardır ki, bu ülkelerin burjuvazisinin yürüteceği her savaş, ancak gerici bir savaş olabilir. proletarya böyle bir savaşa karşı çıkmakla yetinmemeli, bu savaşlarda "kendi" hükümetinin yenilmesini istemeli ve eğer bir ayaklanma savaşa engel olabilecek ise, devrimci ayaklanmalar için savaştan istifade etmelidir."

Milis meselesinde ise şöyle dememiz gerekirdi: biz bir burjuva milis kuruluşundan yana değiliz; proleter bir milis kuruluşundan yanayız. Bunun için, bir burjuva milis kuruluşuna bile "ne tek kuruş veririz, ne de tek bir kişi"; çünkü, Amerika, İsviç-

re, Norveç vb. gibi ülkeler bir yana en özgür cumhuriyetçi ülkeler de (örneğin İsviçre) bile milis kuruluşu, özellikle 1907 ve 1911'de gitgide daha fazla Prusyalılaştırılmakta ve grevcilere karşı harekete getirilmek suretiyle kötüye kullanılmaktadır. Subayların halk tarafından seçilmelerini, askeri yasaların kaldırılmasını, yabancı doğumluların yerlilerle aynı haklara sahip olmalarını (bu nokta İsviçre gibi yabancı işçileri gitgide daha fazla sömürdüğü halde, bunlara herhangi bir hak tanımayı reddeden emperyalist devletler için özellikle önemlidir) isteyebiliriz. Ayrı-ca belli bir ülkenin sakinlerinden, diyelim, her yüz kişisine gönüllü birlikler kurma ve bu birliklere ücretleri devletçe ödenecek subayları serbestçe seçme hakkının verilmesini de isteyebiliriz. Ancak bu şartlar altında proletarya, köle sahipleri için değil, kendileri için askeri eğitim görmüş olur ve böyle bir eğitim, proletaryanın çıkarları gereğidir de. Rus devrimi, devrimin her başarısının; bir şehrin, bir fabrika kasabasının, ordunun bir bölümünün ele geçirilmesi gibi kısmi bir başarının bile muzaffer proletaryayı böyle bir programı uygulamaya zorladığını göstermiştir.

Nihayet, oportünizm ile sadece programlar yaparak savaşmaya imkan olmadığı da ortada; bu, programların gerçekten uygulanıp uygulanmadığını anlamak için, daimi bir gayret ve uyanıklılık ile yürütülen bir mücadeleyi gerektirir. Müflis İkinci Enternasyonalin işlediği en büyük ve vahim hata; sözleriyle yaptıkları şeylerin birbirine uymaması ikiyüzlülüğü ve utanmazca bir devrim laf ebeliğini adet haline getirmesidir (Kautsky ile şürekasının Basel Manifestosuna karşı şimdiki tutumlarına bakınız). Silahsızlanma sosyal bir fikirdir, yani belli bir sosyal çevreden çıkan ve belli bir sosyal çevreyi etkileyebilen bir fikir —bu fikir hiç şüphesiz bir bireyin fantazisi değildir—, uzun bir süre dünyanın kanlı savaş alanından uzak kalan ve ilerde de uzak kalacağını zanneden bazı küçük devletlerde hüküm süren pek "sakin" hayat şartlarının bir ürünüdür. Bundan emin olmak için, örneğin Norveçli silahsızlanma savunucularının ileri sürdükleri savlar üzerinde düşünmek yeter. "Biz küçük bir ülkeyiz" diyor bunlar. "Ordumuz küçük, büyük devletlere karşı elimizden ne gelir?" (Ve bu yüzden, şu ya da bu büyük devletler grubu ile emperyalist ittifaklara girmeye karşı mukavemet etme gücünü kendilerinde bulamıyorlar)... "Uzak köşemizde rahat bırakılmak, dünyadan habersiz politikamızı yürütmeye devam etmek, silahsızlanmayı, zorunlu uzlaştırma mahkemelerini ve daimi tarafsızlığımızı korumak istiyoruz." ("Daimi tarafsızlık" her halde Belçika usulü bir tarafsızlık olacaktır.)

Küçük devletlerin bir kenarda durmak için küçük gayretleri; küçük-burjuvazinin, dünya tarihinin büyük savaşlarından mümkün olduğu kadar uzak durma isteği; dar görüşlü bir pasifliği sürdürmek için nispi tekelci durumdan yararlanmak — işte bütün bunlar, bazı küçük devletlerde silahsızlanma fikrine belli bir derecede başarı ve geçerlilik sağlayabilen objektif sosyal ortamdır. Şüphe yok ki, bu çaba gericidir ve tamamen hayal mahsülüdür; çünkü emperyalizm, şu ya da bu yoldan küçük devletleri dünya ekonomisinin ve politikasının hareket merkezine doğru çekmektedir.

Örneğin İsviçre'de emperyalist çevre, işçi sınıfı hareketini iki yoldan birini izleme durumunda bırakmaktadır. Burjuvazi ile ittifak halindeki oportünistler, emperyalist burjuva turistlerinden kâr sağlamak ve bu "sakin" tekelci durumu mümkün olduğu kadar kârlı ve sakin tutmak için İsviçre'yi bir cumhuriyetçi-demokrat tekelci federasyon haline getirmeye çabalamaktadır.

İsviçre'nin gerçek sosyal demokratları ise, zafere ulaşmada Avrupa'daki işçi partilerinin devrimci elemanlarının sıkı ittifakına yardımcı olmak amacıyla, İsviçre'deki nispi özgürlükten yararlanma çabasındadırlar. Tanrıya şükür, İsviçre'nin "kendine özgü ayrı bir dili yok"; İsviçreliler komşu muhasım ülkelerin konuştukları üç yaygın dili konuşuyorlar.

Eğer İsviçreli yirmibin parti üyesi, "ek savaş vergisi" cinsinden haftada iki santimlik bir savaş aidatı ödeseler, bu, yılda yirmi bin frank gibi bir para eder ve bu miktar bizim üç dilde belli aralıklarla yayın yapmamıza ve bunları Kuvvet karargahlarının yasaklarına rağmen savaşan ülkelerin işçileri ve askerleri arasında dağıtmamıza yeter. Bu yayınlar, işçiler arasında başgösteren ayaklanmalar hakkında gerçek bilgileri, siperlerde kurulan dostlukları, ellerindeki silahları "kendi" ülkelerinin emperyalist burjuvalarına karşı devrimci bir amaçla kullanma umutlarını vb. ihtiva edebilir.

Bütün bunlar yeni bir şey değil. Maalesef yeterli ölçüde olmamakla beraber *La Sentinelle, Volksrecht* ve *Berner Tagwatcht* gibi en iyi gazeteler zaten bunu yapmaktalar. Ancak bu gibi faaliyetlerle Aaarau Parti Kongresinin mükemmel kararları, sadece mükemmel karar olmaktan öteye bir şeyler olabilir.

Biz şu anda ilgilendiren mesele şu: Silahsızlanma isteği, İsviçre sosyal demokratları arasındaki devrimci eğilimlere tekabül ediyor mu? Belli ki etmiyor. Objektif olarak "silahsızlanma" küçük devletlerin pek ulusal, ancak bu devletlere özgü tamamen ulusal bir programıdır; bu program asla uluslararası devrimci sosyal demokrasinin uluslararası bir programı değildir.

Eylül 1916'da yazılmıştır, İlk defa Almanya'da ***Jugend-Internationale****'in Eylül, Ekim 1917 tarihli 9. ve 10. sayılarında yayınlanmıştır.*

EMPERYALİZM VE SOSYALİZMDE BÖLÜNME

Sosyal şovenizm maskesi altındaki oportünizmin Avrupa işçi hareketine karşı kazandığı iğrenç ve canavarca zaferle emperyalizm arasında bir bağ var mıdır?

Çağdaş sosyalizmin temel meselesi işte budur. Parti edebiyatımızda 1) devrimizin ve bugünkü savaşın emperyalist karakterini, 2) sosyal şovenizmle oportünizm

celenmesine geçebiliriz ve geçmeliyiz.

Her şeyden önce, emperyalizmin mümkün olduğu kadar tam ve kesin bir tanımını yapmak gerekiyor. Kapitalizmin özel bir tarihi aşamasıdır emperyalizm. bu özellik üç noktada toplanır: Emperyalizm 1) tekelci kapitalizmdir; 2) asalak ve kokuşmuş kapitalizmdir; 3) can çekişen kapitalizmdir. Serbest rekabetin yerine monopolün gelip yerleşmesi, emperyalizmin temel ekonomik karakterini, özünü teşkil eder. Monopolizm ise, belli başlı beş şekilde meydana çıkmaktadır: 1) karteller, işveren sendikaları ve tröstler; üretimdeki temerküz öyle bir dereceye gelip dayanmıştır ki, bu monopolcü kapitalist topluluklarını doğurmadan edememiştir; 2) büyük bankaların monopol durumu: üç veya beş dev banka, bütün Amerika'nın, bütün Fransa'nın ve bütün Almanya'nın ekonomik hayatını idare etmektedir; 3) ham madde kaynaklarına tröstler ve mali sermaye tarafından el konması (mali sermaye, banka sermayesi ile birleşmiş tekelleşmiş sanayi sermayesidir); 4) Enternasyonal karteller tarafından dünyanın (ekonomik) bölüşümü başlanuştır. Bugün, savaş yeni bir bölüşüme yol açmadıkça kendi aralarında "dostça" bölüştükleri bütün dünya pazarını ellerinde tutan bu enternasyonal kartellerin sayısı yüz'ü aşkındır! Tekelci olmayan kapitalizm devrindeki meta ihracından farklı olarak, özellikle karakteristik bir fenomen diye sıfatlandıracağımız sermaye ihracı, dünyanın ekonomik, siyasi ve arazi olarak bölüşümü ile sıkı sıkıya bağıntılıdır; 5) dünyanın arazi olarak bölüşümü (sömürgeler) tamamlanmıştır.

Amerika ve Avrupa, sonra da Asya kapitalizminin son aşaması olarak emperyalizm, 1898-1914'e doğru oluşumunu tamamlamış bulunmaktadır. İspanya-Amerika savaşı (1898), İngiliz-Boer savaşı (1899-1902), Rus-Japon savaşı (1904-1905) ve 1900'de Avrupa'yı sarsan ekonomik kriz... işte dünya tarihinde başlayan yeni devrin tarihi kilometre taşları.

Emperyalizmin asalak veya kokuşmuş bir kapitalizm oluşu: İşte, üretim araçlarının özel mülkiyet rejimi altındaki her tekelin gösterdiği çürüme eğiliminde ilk ortaya dökülen husus. Demokratik cumhuriyetçi emperyalist burjuvazi ile monarşist ve gerici burjuvazi arasındaki fark, her ikisinin de ayakta çürümekte oluşundan dolayı hızla silinmektedir (bu çürüme olayı, kapitalizmin, çeşitli dönemlerde, çeşitli ülkelerde, çeşitli endüstri dalla-rında şaşkınlık verici bir hızla gelişmesini katiyen engellemez). İkinci olarak, kapitalizmin çürüyüşü, geniş bir rantiye zümresinin "aksiyon kuponlarını kırkarak" yaşayan geniş bir kapitalistler tabakasının meydana gelişiyle de tezahür etmektedir. En ileri dört emperyalist ülkedeki: İngiltere, Amerika, Fransa ve Almanya'daki asli sermayenin tutarı, 100'le 150 milyar frank arasın-dadır; bu da, ülke başına en azından 5'le 8 milyarlık bir yıllık gelir temsil eder. Üçüncü olarak, sermaye ihracı, asalakçılığın karesidir. Dördüncü olarak, "mali sermayenin amacı hürriyet değil hegemonyadır". Emperyalizmin özelliği, bütün cephelerde siyasi gericiliktir. Her cinsten ahlak bozukluğu ve satılmışlıktır. Beşinci olarak, zulüm altındaki milletlerin ilhaklara çözülmez biçimde bağlı olarak sömürüsü

helerde siyasi gericiliktir. Her cinsten ahlak bozukluğu ve satılmışlıktır. Beşinci olarak, zulüm altındaki milletlerin ilhaklara çözülmez biçimde bağlı olarak sömürüsü ve özellikle de, sömürgelerin bir avuç "büyük" Devlet tarafından insafsızca sömürülmesi, "medeni" alemi, yüzlerce milyonluk "gayri medeni" halkların vücudunu kemiren bir parazit haline getirmektedir. Eski Romalı proletarya toplumun sırtından geçinmekteydi, bugünkü toplumsa çağdaş proletaryanın sırtından geçinmektedir. Sismondi'nin bu derin görüşü üzerinde Marx özellikle durmuştur. İşler biraz değişmektedir emperyalizm altında. Emperyalist Devletler proletaryasının imtiyazlı bir zümresi, kısmen, yüzmilyonlarca medenileşmemiş insanın sırtından geçinmektedir.

Emperyalizmin niçin, sosyalizme geçiş'i haber veren can çekişmekte bir kapitalizm olduğu şimdi daha iyi anlaşılmaktadır: Kapitalizmden doğan tekel, kapitalizmin şimdiden can çekişmesi, sosyalizme geçişin başlamış olması demektir. Emeğin emperyalizm tarafından **toplumsallaştırılışı** (sosyalizasyonu, ki emperyalizmin övgücüleri buna, "karşılıklı nüfuz etme" diyorlar) da aynı anlamı taşır.

Emperyalizmi bu şekilde tanımlayınca, K. Kautsky ile tam bir çelişme haline düşmüş oluyoruz. O, emperyalizmi "kapitalizmin bir safhası" olarak görmeyi reddetmekte ve mali sermayenin "tercih ettiği" (yeni) politika olarak, "sanayileşmiş" ülkelerin "tarımcı" ülkeleri ilhak etme eğilimi olarak tanımlamaktadır ("Emperyalizm, son derece gelişmiş sanayi kapitalizminin bir ürünüdür ve her kapitalist milletin gittikçe daha büyük sayıda **tarım** bölgesini, bu bölgelerde oturan milletleri göz önüne almaksızın, kendisine bağlayıp itaat ettirme eğiliminde ifadesini bulur." Kautsky, 11.IX.1914'te **Neue Zeit**'de çıkan yazıdan). Teorik açıdan incelenince, Kautsky'nin bu tanımı, temelinden yanlıştır. Emperyalizmin özelliği, endüstri sermayesinin **değil** mali sermayenin hakimiyetinde ve sadece tarım ülkelerini ilhak eğiliminde **değil, her cins** ülkeyi ilhak eğiliminde ortaya çıkar. Emperyalizmin politikasını, ekonomisinden **ayırıyor** Kautsky; "silahsızlanma", "ultra-emperyalizm" ve aynı türden mavallarla dolu burjuva reformizmine yol açabilmek için, politikadaki tekelciliği iktisattaki tekelcilikten çözüp koparıyor. Bu tahrif edilmiş teorinin anlamı ve amacı, emperyalizmin **en derin** çelişkilerini hasır altı etmek ve böylece, kararlı emperyalizm taraftarları, sosyal şovenler ve oportünistlerle "birlik" teorisini haklı çıkarmaktır.

Kautsky'nin marksizmden kopuşu üzerinde, hem **Sosyal Demokrat**, hem de **Komünist** dergilerinde yeterince ısrarla durmuştuk. Bizim Rus Kautsky'lerimiz, Axelrod ve Spectator başta olmak üzere "okist"ler ve tabii Martov ve hiç de küçümsenmeyecek bir ölçüde Troçki olmak üzere, bir hizip olarak Kautskizmin sözünü etmemeyi tercih ettiler. Kautsky'nin savaş sırasında yazmış olduklarını savunmaya cesaretleri olmadığı için, sadece (Axelrod'un Almanca broşüründe yaptığı gibi) Kautsky'yi övmekle veya (Spectator'un yaptığı gibi) Kautsky'nin muhalefet safla-rında olduğuna dair teminat verdiği ve şoven bildirilerini sıfıra saydırmayı de-

nediği özel mektuplarını ortaya dökmekle yetindiler.

Şovenizmi süsleyen emperyalizm "anlayışı"nda Kautsky'nin, yalnız Hilderfing'in **Mali Sermaye**'sine oranla değil (Hilderfing kendisi de bugün Kautsky'yi savunmakta ve sosyal şovenlerle "birlik"i önermekte ne denli gayret gösterirse göstersin), **sosyal liberal** J.A. Hobson'a oranla da geri kaldığına işaret edelim. Marksist ünvanına katiyen iştah duymayan bu İngiliz iktisatçısı, 1902'de yayınladığı **Imperyalism** adlı kitabında emperyalizmi çok daha derinlemesine tanımlamakta ve emperyalizmin çelişkilerini çok daha açık bir biçimde ortaya sermektedir. (Kautsky'nin barışçı ve uzlaşmacı yâveliklerinin hemen hemen hepsine kendisinde de rastladığımız) bu yazar, emperyalizmin özellikle önemli parazit karakteri konusunda bakınız ne diyordu:

İki ayrı cinsten sebepler, Hobson'a göre, eski imparatorlukların kudretini zayıflatmaktaydı: 1) "ekonomik parazitizm" ve 2) ordunun bağımlı halklar içinden toplanması. "Birinci sebep, hakim devletin, eyalet ve sömürgelerini ve kendisine bağımlı ülkeleri, kendi hakim sınıfını zenginleştirmek ve alt sınıflarını, uslu durmaları için uyutup iğfal etmek amacıyla baş vurduğu, ekonomik parazitizmdir." İkinci sebeple ilgili olarak ise, şunları yazıyor Hobson:

"Emperyalizmin içine düştüğü körlüğün (emperyalistlerin "körlüğü" hakkındaki bu nakarat, sosyal liberal Hobson'un ağzına, "marksist" Kautsky'nin ağzına yakıştığından çok daha fazla yakışmıyor mu?) en belirli işaretlerinden birisi de, Büyük Britanya, Fransa ve öteki emperyalist milletlerin büyük bir kaygısızlık içinde bu yola girmeleridir. Büyük Britanya bu alanda bütün öteki milletlerden daha ileri gitmiş bulunmaktadır. Hindistan İmparatorluğumuzu fethettiğimiz savaşlardan çoğu, yerli birlikler tarafından kazanılmıştır: Daha yakın zamanlarda Mısır'da olduğu gibi Hindistan'da da, Britanyalıların kumandasına büyük sürekli ordular verilmiş durumdadır. Ve güney Afrika bir yana koyulacak olursa, Afrika'daki fetih savaşlarımızın hemen hepsi, Afrikalıların teşkil ettiği ordular tarafından yapılmıştır." Çin'in bölüşümü perspektifi, Hobson'u şöyle bir değerlendirmeye sürüklüyor: "Batı Avrupa'nın büyük bir kısmı, böyle bir durum gerçekleştiği taktirde, bugün Batı Avrupa'yı teşkil eden ülkelerin bazı bölgelerinin (örneğin: İngiltere'nin güneyi, Fransız rivierası, İtalya ve İsviçre'nin turistlerle zengin kişilerin uğrak yeri olan kısımlarının) kâr ve hisse alan küçük zengin aristokrat toplulukları ile onlardan biraz daha kalabalık bir tüccarlar ve profesyonel memurlar topluluğu ve mamul ürünleri tamamlama sanayii ile ulaştırma hizmetlerinde çalışan daha da kalabalık bir işçiler ve yardımcılar topluluğu. Belli başlı endüstri kolları ortadan silinecek ve yarı mamul ürünlerle besin ürünlerinin büyük çoğunluğu Asya ile Afrika'dan Avrupa'ya doğru, bir haraç halinde akmaya başlayacaktır." "İşte, Batılı devletler arasındaki daha geniş bir ittifakın, bir Avrupalı Büyük Devletler federasyonunun bize sunduğu imkanlar: Böyle bir durum, dünya uygarlığını ilerletmek şöyle dursun, büyük bir Batı paratizmi tehlikesi ortaya çıkarırdı. şöyle ki: Bu gerçekleşecek olur-

sa, üstün sınıflarının Asya ve Afrika'dan büyük bir haraç alacağı ve bu haraç sayesinde, artık eskiden olduğu gibi tarım ve sanayi ürünleri üretmekle uğraşmayıp özel hizmetlerde kullanılan veya yeni mali aristokrasinin kontrolu altında, ikinci dereceden sınai işlerle uğraşan büyük sayıda bir memur ve uşak kitlesini besledikleri, ayrı bir ileri sanayileşmiş milletler topluluğu ortaya çıkacaktır. Üzerinde durmaya değmez düşüncesiyle bu teoriye" (bu perspektife, demek gerekirdi) "sırt çevirmeye hazırlananlar, İngiltere'nin şimdiden bu hale ulaştığını bildiğimiz güney bölgelerinin ekonomik ve sosyal şartları üzerinde biraz kafa yorsunlar. Ve Çin, dünyanın bugüne kadar tanıdığı bu en büyük ve en zengin hazine, kendisini durmadan sağan bu mali grupların, bu 'sermaye plasörleri'nin (yani rantiyelerin) ve onların ticaret ve sanayi alanındaki el adamlarıyla siyasi memurlarının ekonomik kontrolu altına girecek olursa, bu sistemin ne çapta genişleyip yayılacağını düşünsünler. Hç şüphesiz ki, geleceğin hangi yönde gelişmeler göstereceğini gerçeğe en yakın biçimde öngörebilmek için durum çok karmaşık ve dünyadaki çeşitli güçlerin etkisi kolayca hesaplanamayacak kadar çeşitlidir. Ama bugünkü halde Batı Avrupa emperyalizmine yön veren etkiler buraya doğru yol almaktadır ve bir direnmeyle karşılaşmadıkları, başka bir yola döndürülmedikleri taktirde, başlayan sürecin bu yönde tamamlanması sonucunu doğuracaklardır."

Sosyal liberal Hobson, bu direncin **ancak** devrimci proletaryadan **ve sadece** bir sosyal devrim biçiminde geleceğini görmüyor. İnsan boşu boşuna sosyal liberal olmaz! Ama, daha 1902 yılında, "Avrupa Birleşik devletleri"nin önem ve rolünü (Kauskist Troçki'ye duyurulur!) pekala kavramış durumdadır. Sadece bunu mu? Aynı zamanda, çeşitli ülkelerdeki **ikiyüzlü kauskistler**'in gizlemek için çırpındıkları şeyi, yani: **oportünistler**'in (sosyal şovenlerin) emperyalist burjuvazi ile, Asya ve Afrika'nın sırtından geçinen bir emperyalist Avrupa yaratmak yönünde dava birliği yaptıklarını ve **oportünistler**'in, objektif bir açıdan bakılınca, küçük burjuvazi ile işçi sınıfının bazı tabakalarından gelme, **kiraları** emperyalistlerin artık kazanç fonlarından **ödenen** ve kapitalizmin **nöbetçi köpekleri**, işçi hareketininse **yoldan çıkarıcıları** olduklarını da kavramış bulunmaktadır.

İşçi hareketini bugün (ama kısa bir süre için) etkisi altına almış olan oportünizmle emperyalist burjuvazi arasındaki son derece derin ekonomik bağıntıya, biz, yalnız çeşitli yazılarımızda değil, Partimizin kararlarında da defalarca değindik. Ve bundan da, özellikle, sosyal şovenizmle aramızda kaçınılmaz bir kopma olacağı sonucunu çıkardık. bizdeki Kauskistlerse meseleye hiç dokunmamayı tercih ettiler. Örneğin, uzunca bir süredir Martov, bütün konferanslarında, **Yurt dışındaki örgütlenme komitesi sekreterliği izvestiya**'larında şu terimlerle dile gelen bir safsata ileri sürmektedir:

"...Entellektüel gelişmeleri sonucu **intelijansiya**'ya en fazla yaklaşmış olan ve en kalifiye durumda bulunan işçi grupları, devrimci sosyal demokratları sonunda ve kaçınılmaz biçimde terkedip oportünizm safında yer alsalardı, devrimci sosyal de-

mokrasinin güttüğü dava umutsuz bir duruma düşerdi..."

"Gizleme" taktiğine başvurmak ve "kaçınılmaz biçimde" gibilerden saçma bir terime yaslanmak suretiyle, **bazı** işçi birliklerinin oportünizm ve emperyalist burjuvazi ile **ittifak ettikleri olayı perdelemek** isteniyor! Ve zaten, örgütlenme komitesindeki safasatacıların bütün istedikleri de, bu olayın üzerine bir perde gerilmesidir! Onlar da, kauskist Hilderfing'le daha bir alay üstadın yaptığı üzre, bu "resmi iyimserlik"in arkasına sığınıyorlar: Diyorlar ki, objektif şartlar, proletaryanın birliği ve devrimci akımın zaferi için en büyük teminattır! Biz proletarya konusunda "iyimseriz" diyorlar!

Ama gerçekte bütün bu kauskistler, Hilderfing, okistler, Martov ve şürekası... **iyimserdirler**, evet, ama **oportünizm** konusunda iyimserdirler, proletarya konusunda değil. Bütün mesele de burada zaten!

Proletarya, kapitalizmin bir ürünüdür. Ama yalnız Avrupa kapitalizminin değil, yalnız emperyalist kapitalizmin değil, bütün dünya kapitalizminin... Dünya ölçüsünde düşünecek olursak, elli yıl önce veya elli yıl sonra hesabı basit bir detay meselesi olarak kalır ve hiç şüphe yoktur ki, dünya ölçüsünde düşünecek olursak, "proletarya parçalanmayacak" ve devrimci sosyal demokrasi "kaçınılmaz bçimde" zafere ulaşacaktır proletaryanın bağrında. Tamam ama burada sözkonusu olan bu değil Kaustkist beyler, şimdi sözkonusu olan şudur: Sizler bugün Avrupa'nın emperyalist ülkelerinde, sınıf olarak proletaryaya **yabancı** olan oportünistlerin önünde **yüzükoyun yatmış** sürünmektesiniz ve proletarya bunlardan **kurtulmadığı taktirde**, işçi hareketi, bir **burjuva hareketi** olarak kalacaktır. ve bugün sizin, aslında burjuvazinin uşakları, ajanları, burjuva nüfusunun bulaştırıcı mikropları olan oportünistlerle, Legien ve David'lerle, Plekhanov veya Potressov'larla "birlik" adına giriştiğiniz propagandanın objektif sonucu, işçilerin, emperyalist burjuvazi tarafından ve işçi hareketinin bağrında kol gezen en iyi ajanları aracılığıyla **köleleştirilmesini** sağlamaktır. Devrimci sosyal demokrasinin dünya çapındaki zaferi, kaçınılmaz ve kesindir, evet; ama bu zafer, **size karşı kazanılmış** ve herkesten önce **sizi ezen** bir zafer olacaktır.

Çağdaş işçi hareketinin içinde bulunduğumuz iki eğilim, hatta buna iki **parti** diyelim, (ve bu iki parti 1914-1916 arasında a-çıkça birbirinden kopmuş bulunmaktadır), **İngiltere'de yıllar ve yıllar boyunca**, 1858'den aşağı yukarı 1892'ye kadar, **Marx ve Engels tarafından çok yakından gözlenmişti**.

Ne Marx ne de Engels, başlangıç tarihi 1898-1900den aşağıya inmeyen dünya kapitalizminin emperyalist devrine ulaşamadılar. Ama İngiltere'de, daha XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, emperyalizmin temel ayırıcı çizgilerinden en az **ikisi** birleşmiş bir halde bulunuyordu: 1) büyük sömürgeler ve 2) (İngiltere'nin dünya pazarı üzerinde kurmuş olduğu tekelin bir sonucu olarak) tekel kârları. O devrin İngilteresi, bu iki bakımdan, kapitalist ülkeler arasında bir istisna teşkil ediyordu.

Ve işte bu istisnayı inceleyen Marx ve Engels, bu durumun, oportünizmin İngiliz işçi hareketi içindeki (geçici) zaferiyle olan **bağıntısını** en açık ve kesin bir biçimde gösterdiler.

Marx'a 7 Ekim 1858 tarihli mektubunda, şunları yazıyor Engels: "İngiliz işçisi, hergün biraz daha burjuvalaşmaktadır ve dünyanın en burjuva milleti, burjuvazinin **yanısıra**, bugün bir burjuva aristokrasisi ile burjuva bir proletaryaya sahip olmak ister görünüyor. Bütün dünyayı sömürmekte olan bir millet açısından, hiç şüphe yok ki, bu bir dereceye kadar mantıklı bir devranıştır." Gene Engels, 21 Eylül 1872 tarihinde Sorge'ye yazdığı mektupta, Enternasyonal'un federal konseyinde Hales'in büyük bir kepazelik çıkararak, "İngiliz işçi şeflerinin satılmış olduğunu" söylediği için Marx'ın takbih edilmesini öngören bir kararı oylamadan geçirttiğini bildiriyor. Marx ise, 4 Ağustos 1874'te, gene Sorge'ye şunları yazmakta: "İşin şehir işçilerini ilgilendiren noktasında ise (tabii İngiltere'de), bütün işçi şeflerinin Parlamento'ya girememiş oluşuna esef etmemek elde değil doğrusu: Bu namussuz alayından başka türlü kurtulmanın yolu yok." Engels de, Marx'a 11 Ağustos 1881 tarihli mektubunda: "burjuvazi tarafından satın alınmış veya, en azından, beslenen heriflerin yönettiği pis İngiliz trade-union'larından (sendikalarından)" söz açmakta. Ve gene Engels, 12 Eylül 1882'de Kautsky'ye yazdığı bir mektupta şunları söylüyor: "İngiliz işçilerinin sömürge politikası hakkında ne düşündüklerini soruyorsunuz bana. Genel olarak politika hakkında ne düşünüyorlarsa, sömürge politikası hakkında da onu düşünüyorlar. İşçi partisi diye bir şey aramayın burada. Burada sadece muhafazakarlarla radikal liberaller var. İşçilere gelince, onlar da ötekilerle elele vermiş, İngiltere'nin sömürgelerinden ve dünya pazarı üzerindeki tekelinden büyük bir gönül rahatlığı içinde faydalanmaktalar."

7 Aralık 1889'da, gene Engels Sorge'ye yazıyor: "...Burada bana en iğrenç gelen de, işçilerin iliğine kadar nüfuz etmiş olan o burjuva "saygıdeğerlik"i (respectability). Aralarında en iyisi olarak kabul ettiğim Tom Mann bile, belediye başkanı lordla seve seve yemek yiyebileceğini itiraf etti bana. Bunları Fransızlarla karşılaştırdığım vakit anlıyorum devrimin ne demek olduğunu." Ve 19 Nisan 1890 tarihli mektubundan: "(İngiltere'deki işçi sınıfı) hareketi, yüzeyin **altından** gelişmekte. Özellikle, o vakte kadar hareketsiz kalmış olan **aşağı** (kelimelerin altını çizen Engels'tir) kitle içinde gittikçe daha geniş tabakaları kazanıyor bu hareket. Ve bu kitlenin, **kendi kendisini keşfedeceği**, harekete geçen dev kitlenin kendisinden başka bir şey olmadığını anlayacağı gün uzak değildir." 4 Mart 1891: "Dağılan dokerler birliğinin başarısızlığı; artık savaş alanında o 'eski' muhafazakar, **zengin** ve ödlek trade-union'lardan başka kimse kalmadı..." 14 Eylül 1891: Sekiz saatlik iş gününe muhalif olan eski union'cuların yenilgiye uğradığı Newcastle trade-union'lar kongresinden sonra, "**burjuva işçi partisi**'nin bozgununu burjuva gazeteleri bile itiraf etmekteler." (Bütün kelimelerin altı Engels tarafından çizilmiştir.)

Engels'in on yıllar boyunca yeniden yeniden ele aldığı bu düşünceleri, gene En-

gels tarafından ve en açık şekilde, yani ba-sında, kamuoyuna karşı da dile getirilmişti. **İngiltere'de Emekçi sınıfların Durumu**'nun ikinci baskısına (1892) yazdığı önsöz, bunu ispatlar. Engels bu önsözünde, "işçi sınıfı içindeki aristokrasi"den, "imtiyazlı işçiler azınlığı"ndan söz etmekte ve bunların "büyük işçi kitlesi" ile uyuşmazlığını belirtmektedir. 1848-1868 dönemi boyunca İngiltere'nin imtiyazlı durumunun sağladığı "sürekli avantajlar"dan, sadece ve sadece, işçi sınıfının "imtiyazlı ve durmaksızın himaye edilen bir küçük azınlığı" yararlanmaktadır. "Büyük kitle, dünyaya pembe gözlüklerle bakanlar için bile, ancak kısa süreli düzelmelerden yararlanabilmektedir." ... "İngiltere'nin bugünkü sınai tekelinin yıkılmasıyla birlikte, İngiliz işçi sınıfı da imtiyazlı durumunu kaybetmiş olacaktır." ... "yeni" unionların ve spesyalize olmamış sendika üyelerinin "paha biçilmez bir avantajı bulunmaktadır: Henüz bakir toprak halinde bekleyen, yani daha iyi durumdaki 'eski unioncuların' aklını bulandıran 'saygıdeğer' burjuva önyargılarının mirasıyla gemlenmemiş kafaları..." İngiltere'deki "sözde işçi temsilcileri", "işçi sınıfına mensup oluşları, kendileri zaten bu kaliteyi liberalliklerinin okyanusunda boğmaya hazır bekledikleri için, (burjuvalar tarafından) affedilen" kimselerdir.

Okurların bunları **bir bütün halinde** inceleyebilmesi için, Marx ve Engels'in en açık bildirilerinden seçtiğimiz parçaları kesten çoğalttık. ve bu konuda düşünmek şarttır, dikkatle incelemeye değer çünkü bu konu. Değer, çünkü emperyalist dönemin objektif şartları tarafından işçi hareketine zorla kabul ettirilen taktiğin **düğümü**, burada gizlenmektedir.

Kautsky, bu konuda da, "suyu bulandırma"yı ve marksizmin yerine, oportünistlerle ballı bademli bir uzlaşma şekli getirmeyi denemiştir. Almanya'nın savaşa girişini İngiliz tekelinin yıkılması yolunda bir adım olarak değerlendirip haklı göstermeye çalışan Lansch türünden naif ve samimi sosyal emperyalistlere karşı giriştiği bir polemikte Kautsky, hasımlarının ileri sürdüğü bu apaçık karşı-gerçeği, ondan hiç de daha az apaçık olmayan bir başka karşı-gerçek ileri sürerek "düzeltmekte"dir. Sinik karşı-gerçeği kaldırıp yerine iç gıcıklayıcı bir başka karşı-gerçek koyuyor Kautsky! İngiltere'nin **sınai** tekeli, diyor, çok zaman öncesinden beri kırılmış ve parçalanmış bulunmaktadır; bu bakımdan, bu tekeli kırmak gerekli olmadığı gibi zaten artık mümkün de değildir.

Bu delil, hangi bakımdan yanlıştır?

İlk olarak, İngiltere'nin **sömürge** tekelini susarak geçiştirdiği için. Oysa Engels, biraz önce görmüş olduğumuz gibi, bu meseleyi daha 1882'de ve son derece açık bir şekilde ortaya atmıştır. yani bundan 34 yıl önce! İngiltere'nin sınai monopolü sadece sürmekle kalmamakta, ama aynı zamanda, tüm yeryüzü bölüşüme uğramış bulunduğundan, son derece ciddi komplikasyonlara yol açmış bulunmaktadır! Attığı bu tatlı yalana dayanarak Kautsky, barışçı burjuva ve oportünist küçükburjuva fikrini de çaktırmadan araya sokuşturuvereyim diyor: bu fikir, "savaşmak için sebep kalmadığı" fikridir. Oysa bugün tam tersine, **kapitalistler** için savaş sebebi bulunma-

mak şöyle dursun, kapitalizmi kurtarmak istiyorlarsa savaş **yapmamak imkansız** hale gelmiştir; çünkü, sömürgelerin şiddet yoluyla yeni bir bölüşümüne girişmeksizin, **yeni** emperyalist ülkeler, eski (**ve daha güçsüz**) emperyalist devletlerin yararlandığı imtiyazları elde edemeyeceklerdir.

İkinci olarak. Oportünizmin İngiltere'deki (geçici) zaferini sağlayan şey, niçin İngiliz tekelidir? Çünkü tekel, bütün dünyadaki o eski normal kapitalist kazanca nazaran bir **üstün kazanç**, yani bir kâr fazlası doğurmaktadır. **Kendi** işçilerini baştan çıkarmak ve bir çeşit ittifak, yani belli bir ülke kapitalistlerinin öteki ülkere karşı kendi işçileriyle ittifakı (Webb'ler tarafından tasvir edilen, İngiliz trade-unionlarının kendi patronlarıyla yaptıkları ünlü "ittifaklar"ı hatırlayınız), kurmak amacı ile bu kazanç fazlasının (hatta oldukça büyük!) bir kısmını pekala **feda edebilirler**. İngiltere'nin sınai tekeli, daha XIX. yüzyılın sonundan itibaren yıkılmış bulunuyordu. Su götürmez bir gerçektir bu, evet. Ama bu yıkılış **nasıl** gerçekleşti? Ve **her türlü** tekelin ortadan yok oluşuyla mı sonuçlandı acaba bu yıkılış?

Gerçekten böyle oldu ise, Kautsky'nin (oportünizmle) uzlaşma "teori"si belli bir haklılık kazanmış olacaktır. Ama durum, kesinlikle **bu değildir**. Emperyalizm, tekelci kapitalizm'**dir**. Her kartel, tröst, patron sendikası ve her dev banka, bir tekel'dir. Ve üstün kâr ortadan kalkmamıştır, devam ediyor. Mali bakımdan zengin, imtiyazlı bir tek memleket tarafından **bütün** öteki ülkelerin sömürümü de devam ediyor ve gittikçe biraz daha artıp güçlenmekte. bir avuç zengin ülke ("modern", yani bağımsız ve gerçekten büyük zenginlik anlamında bu ülkeler İngiltere, Fransa, Amerika ve Almanya olmak üzere, topu topu dört tanedir), tekelleri, alabildiğine geliştirilmiş bulunmakta, milyarlarla değilse yüz milyonlarla hesaplanan bir fazla kazanç sağlamakta, öteki ülkelerde oturan yüz ve yüz milyonlarca insanın "sırtında at koşturmakta" ve özellikle bol, özellikle yağlı ve zahmetsiz gelen bir ganimeti bölüşmek için de aralarında durmadan mücadele etmektedirler.

Kautsky'nin, çok derin çelişkilerini ortaya dökecek yerde gizlemek için uğraşıp durduğu, emperyalizmin ekonomik ve siyasi özü işte buradadır.

Büyük bir emperyalist devletin burjuvazisi, bir ihtimal milyarı bulan kazanç **fazlasının** her yıl bir ikiyüz milyonunu bu uğurda gözden çıkarmak suretiyle, "kendi" işçilerinin kaymak tabakasını **iktisaden** kiralaya**bilir**. Ve bu küçük sadakanın, işçi-bakanlar, "işçi milletvekilleri" (Engels'in bu kavram hakkındaki nefes analizini hatırlayın), savaş sanayii komitelerindeki işçi-üyeler, işçi-memurlar, lonca birlikleri halinde sıkı sıkıya örgütlenmiş işçiler vb. arasında nasıl pay edileceği ise, ikinci dereceden bir mesele teşkil eder.

1848'den 1868'e kadar ve daha sonra da kısmen tekelden yararlanan tek ülke, İngiltere idi. Oportünizmin orada on yıllar boyunca muzaffer kalması, işte **bu sayede** mümkün olmuştur. Zengin sömürgeleri bulunan veya bir sanayi monopolüne sahip başka ülke **yoktu** çünkü ortada.

Yeni bir devre, emperyalizm dönemine geçiş, XIX. yüzyılın son otuz yılı içinde gerçekleşmiştir. Ve mali sermaye bu geçiş boyunca sadece bir tek değil, birkaç büyük devletteki tekel durumundan yararlanmıştır. (Japonya ve Rusya'da, askeri kuvvetin elindeki tekel, arazinin genişliği veya başka ülkeyi, Çin'i soymak kolaylığı, çağdaş modern mali sermaye tekelinin kısmen yerini almış durumdadır.) İşte bu farktan ötürüdür ki, İngiltere'nin tekeli, on yıllar boyunca, **tartışma götürmez** bir üstünlük sağlaya**bilmiştir**. Bugünkü mali sermaye tekelini herkes kendi adına ve her çareye başvurarak kurmak yolundadır. Emperyalist savaşlar çağı başlamış bulunuyor. Bir zamanlar, **bütün** bir ülkenin işçi sınıfını on yıllar boyunca kiralayıp iğfal etmek mümkündü. Ama bugün için bu artık imkansız hale gelmiştir. Buna karşılık olarak, **her** "büyük" emperyalist devlet (1848 ila 1868 İngilteresine nazaran) "işçi aristokrasisi"nn daha sınırlı, **daha az kalabalık** tabakalarını kiralayabilir ve kiralamaktadır da. Bir zamanlar, Engels'in alabildiğine derin deyimiyle, bir "burjuva işçi partisi" ancak bir tek memlekette, o da sözkonusu memleket bütün dünyada tek başına tekel olmak şartıyla ve buna karşılık (bu sayede) uzun bir süre için teşekkül edip ayakta kalabilirdi. Bugünse, **"burjuva işçi partiler", bütün** emperyalist ülkelerin tipik ve **kaçınılmaz** bir ürünüdür. Ama bunların, ganimetin bölüşümü konusunda giriştikleri amansız mücadele gözönüne alınırsa, böyle bir partinin bir çok ülkelerde uzun zaman muzaffer olması ihtimali yoktur. Yoktur, çünkü işçi aristokrasisinin küçük topluluklarını iğfal etme imkanını **sağlayan** tröstler, mali oligarşi, hayat pahalılığı vs. öte yandan proletarya ve yarı-proletarya kitlesini biraz daha ezmekte, bastırmakta, boğmakta ve ötekilere kurban etmektedir.

Bir yanda burjuvazi ile oportünistlerin, bir avuç çok zengin imtiyazlı milleti, insanlığın geri kalan kısmını emerek yaşayan "hayat boyunca" parazitler haline getirmeye; bu bir avuç milleti, müthiş cebir silahlarıyla mücehhez modern militarizmin de yardımıyla, Zencilerin, Hintlilerin vs. sırtında "yan gelip yatmaya" sürükleme eğilim var. Öte yanda da, eskisinden çok daha fazla ezilen ve emperyalist savaşların olanca cefasını çeken **kitleler**'in bu boyunduruğu kırmak ve burjuvaziyi alaşağı etmek eğilimi. Ve bundan böyle de, işçi hareketinin tarihi ister istemez, bu iki eğilimin mücadelesinin tarihi olacaktır. Çünkü ilk eğilim, rasgele ortaya çıkmış bir eğilim değildir: İktisadi "temel"i olan bir eğilimdir. Burjuvazi bugüne kadar **bütün** ülkelerde, kendisine hizmet etmek üzere sosyal-şoven "burjuva işçi partileri" yaratmış ve yetiştirmiştir. Örneğin İtalya'daki Bissolati'nin tamamıyla sosyal-emperyalist ve muntazaman kurulmuş partisiyle Potressov, Gvozdev, Bulkin, Çkeidze, Skobelev ve şürekasının yarı yarıya teşekkül etmiş sözde partisi arasında öz bakımından hiçbir fark yoktur. Burada önemli olan, işçi aristokrasisinin burjuvaziye bağlılığının, ekonomik bakımdan kemale ermiş ve tamamlanmış bulunmasıdır. Bu ekonomik olayın, sınıf ilişkilerindeki bu değişikliğin siyasi biçimine gelince, o da meydana gelmekte "güçlük" çekmeyecektir.

Modern kapitalizmin basın, Parlamento, sendikalar ve kongreler gibi siyasi

müesseseleri, işaret etmiş olduğumuz ekonomik temel üzerinden, reformcu, yurtsever, saygılı ve uslu işçilerle memurlar için, ekonomik imtiyaz ve sadakalara tekabül eden **siyasi** imtiyaz ve sadakalar da yaratmışlardır. bir bakanlıkta veya savaş endüstrileri komitesinde, Parlamentoda veya çeşitli komisyonlarda, "sağlam" meşru gazetelerin yazı kurullarında veya hiç de onlardan daha az sağlam olmayan, "burjuvazinin dümen suyundaki" işçi sendikalarının yönetim kurulunda rahat rahat oturup hiçbir görev doldurmaksızın aylık alma usülleri, emperyalist burjuvazinin "burjuva işçi partileri"nin temsilci ve taraftarlarını avlayıp ödüllendirmek için başvurduğu belli başlı yollardan biridir.

Siyasi demokrasi mekanizması da aynı yönde işlemektedir. Yaşadığımız yüzyılda, seçimlerden vazgeçmek artık sözkonusu olamaz, çünkü halk kitlelerinden vazgeçmek mümkün değildir. Oysa, matbaacılık ve parlamenterizm çağında, iyice dal budak salmış, metodik biçimde örgütlenmiş bir aldatma ve uyutma sistemimiz olmadan, popüler kelime oyunlarına girişip sağa sola ve özellikle de işçilere burjuvaziyi yıkmak amacıyla giriştikleri mücadeleden vazgeçmeleri şartıyla, her türlü reform ve düzelme vaad etmeden, kitleleri ardınızdan sürükleyemezsiniz. Bu sistemin, "burjuva işçi partisi"nin klasik ülkesindeki en tecrübeli ve en ünlü temsilcilerinden birinin, İngiliz bakanı Lloyd George'un hakkını yememek için bu sisteme, loydcorcizm adını koyuyorum. Birinci sınıf bir burjuva iş takipçisi ve eski bir siyaset korsanı ve işçilerden kurulu bir dinleyici kitlesi önünde, devrimci nutuklar da dahil, her nutku rahatça söyleyebilen bir halk hatibi ve söz dinleyen işçilere sosyal reform maskesi altında (sigorta vb.) cici sadakalar dağıttırmakta da eline kimsenin su bile dökemeyeceği kadar usta olan Lloyd George'un burjuvaziye ettiği hizmetler ölçmekle tükenmez. (Daha geçenlerde bir İngiliz dergisinde, Lloyd George'un siyasi hasımlarından bir tory'nin "Bir Tory'nin Gözüyle Lloyd George" başlıklı makalesini okudum. Savaş, bu hasmın gözünü açmış anlaşılan, ve Lloyd George'un burjuvazi için ne bulunmaz bir tezgahtar olduğunu göstermiş! Tory'ler bugün onunla barış halindedirler.) Ve üstad burjuvaziye, işçiler **arasında** hizmet etmekte, yani kitleleri manevi baskı altına almanın en güç ama en de zorlu olduğu yerde: proletaryanın **ta** bağrında yol açmaktadır burjuva nüfuzuna!

Peki ya Lloyd George'la Scheidemann'lar, Legien'ler, Henderson'lar ve Hyndman'lar, Plekhanov'lar, Renaudel'ler ve ortakları arasında büyük bir fark mı vardır? Bize itiraz edenler olacak, bu sonuncular arasında Marx'ın devrimci sosyalizmine geri dönecekler bulunuyor diye. Mümkündür, ama meseleyi siyasi planda, yani kitleler açısından göz önüne alacak olursak bu fark, son derece önemsiz kalır. Bugünkü sosyal şoven şeflerden bazıları proletaryaya geri dönebilirler ama sosyal şoven veya (aynı şey ama neyse) oportünist **akım**, ne ortadan yok olur, ne de devrimci proletaryaya geri döner. Marksizmin işçiler tarafından tutulup sevildiği yerlerde bu siyasi akım, bu "burjuva işçi partisi", büyük bir aşkla sarılır Marx'ın adına. Bu kimselere yasaklayamazsınız bunu; bir ticari firmaya istediği etiketi, istediği tabelayı veya reklamı kullanmasını nasıl yasaklayamazsanız. Ezilen sınıflar tarafından

sevilip sayılan devrimci şeflerin ölümünden sonra, düşmanların sözkonusu sınıfları uyutabilmek amacıyla bu şeflerin isminden faydalanmayı denediği, tarih boyunca daima görülegelmiştir.

"Burjuva işçi partileri"nin, siyasi bir fenomen olarak, **bütün** ileri kapitalist ülkelerde çoktan teşekkül etmiş oldukları bir gerçektir ve bu partilere veya, aynı şey, bu gruplara, eğilimlere vs. karşı, bütün cephelerde, kesin ve amansız bir mücadeleye girişilmeksizin ne emperyalizme karşı mücadeleden ne marksizmden ve ne de sosyalist işçi hareketinden söz edilemez. Rusya'daki Çkeidze hizbiyle dışardaki okistler, **bu** partilerden birinin bir çeşnisinden başka bir şey değildirler. Ve bu partilerin, sosyal devrimden **önce** ortadan kalkabileceğine inanmak için en küçük bir sebep bile yoktur. Tam tersine: Bu devrim yaklaşıp da ortalığı daha kuvvetli sarsmaya başladıkça, gelişimindeki dönemeç ve sıçramaçlar daha ani ve daha sert bir hale girdikçe, işçi hareketi içindeki devrimci kitleyi temsil eden dalganın oportünist küçükburjuva dalga karşısındaki rolü de bir o kadar büyük ve amansız olacaktır. Kautskizm, hiçbir bağımsız akımı temsil etmemektedir. Ne kitlelerin içinde, ne de burjuvaziye yamanmış olan imtiyazlı tabakada hiçbir köke sahip değildir kautskizm. Ama yine de tehlikelidir. Tehlikelidir, çünkü geçmişin ideolojisini kullanarak proletaryayı "burjuva işçi partisiyle" uzlaştırmaya, proletaryanın bu partiyle birliğini muhafaza etmeye ve böylelikle de, bu partinin prestijini arttırmaya çabalar. İpliği pazara çıkmış sosyal şovenlerin ardından gitmiyor artık kitleler: Lloyd George, İngiltere'deki işçi toplantılarında durmadan ıslıklanıyor; Hyndman partiyi terketti; Renaudel'lerle Scheidemann'lar, Potressov'larla Gvozdev'leriyse polis koruyor. Bu bakımdan, sosyal şovenlerin kautskistler tarafından üstü kapalı şekilde savunulması kadar tehlikeli hiçbir şey yoktur.

En yaygın Kautskist safsatalardan biri de "yığınlar"a başvurmaktır. Kitlelerden ve kitle örgütlerinden kopmak istemedikleri iddiasındadırlar! Engels'in meseleyi koyuş şekli üzerinde düşünelim biraz. İngiliz tradeunionlarının "kitle örgütleri", XIX. yüzyılda, burjuva işçi partisinin tarafını tutmaktaydı. Ama bu durum böyle diyerekten Marx ve Engels, burjuva işçi partisiyle uyuşma ve uzlaşmaya gitmediler, tam tersine, bu partinin iç yüzünü çıkardılar ortaya. Unutmuyorlardı ki, ilk olarak, tradeunion örgütleri doğrudan doğruya bir proletarya azınlığı'nı kapsamaktadır. Bugünün Almanyasında olduğu gibi o zamanın İngiltere'sinde de örgütler, proletaryanın beşte birinden fazlasını toplayamamıştır. Zaten kapitalist rejimde, proleter çoğunluğunu örgütlere sokmanın mümkün olduğu düşünülemez. İkinci olarak, ve işin can damarı da burada, asıl önemli olan nokta, örgüte katılanların sayısından çok, bu örgüt tarafından güdülen politikanın gerçek ve objektif anlamıdır: Kitleleri mi temsil ediyor bu politika, kitlelere mi hizmet ediyor, yani kitleleri kapitalizmin boyunduruğundan kurtarmayı mı hedef alıyor kendine, yoksa azınlığın çıkarlarını ve bu azınlığın kapitalizmle uzlaşmasını mı temsil ediyor? XIX. yüzyıl İngilteresi için, tıpkı bugünün Almanya'sı vs.si için olduğu gibi, bu sonuncu şık doğruydu.

Eski trade-unionların "burjuva işçi partisi" ile, yani imtiyazlı azınlıkla "**alt** kitle"yi, yani gerçek çoğunluğu birbirinden ayırıyor Engels, ve "burjuva saygıdeğerliği"nin henüz bulaş**mamış olduğu** bu çoğunluğa güveniyor. Marksist taktiğin özü budur!

Sosyal şovenlerle oportünistleri proletaryanın hangi kısmının izlediğini ve izleyeceğini tamı tamına öngöremeyiz, başkaları da göremez bunu önceden. Bunu mücadele gösterir sadece, sadece sosyalist devrim gösterir. Ama kesin olarak bildiğimiz bir şey varsa, o da, emperyalist bir savaş içinde "vatanı savunmak" için ortaya dökülenlerin **küçük bir azınlığı** temsil ettikleridir. Ve dolayısıyla, sosyalist kalmak istiyorsak, bizim ödevimiz, daima **daha aşağıya ve daha derine**, gerçek kitlelere doğru gitmektir: Oportünizme karşı mücadelenin tüm muhtevası budur. Oportünistlerle sosyal şovenlerin, küçük bir işçi azınlığının anlık imtiyazlarını savunarak, kitlenin gerçek çıkarlarına ihanet ettiklerini, burjuva nüfuz ve fikirlerini yaydıklarını ve aslında da burjuvazinin müttefik ve ajanları olduklarını göstererek, kitlelere, gerçek siyasi çıkarlarını seçmelerini ve, uzun ve acılı emperyalist savaşlar ve emperyalist mütarekeler boyunca sosyalizm ve devrim uğruna nasıl mücadele etmeleri gerektiğini öğretiyoruz.

Kitlelere, oportünizmle bölünmenin kaçınılmaz ve zorunlu olduğunu anlatmak, onları oportünizme karşı amansız bir mücadeleyle devrime hazırlamak, liberal ve milli işçi politikasının bütün alçaklıklarını gizleyecek yerde savaş deneyinden de yararlanarak ortaya sermek: Dünya işçi hareketinin tek marksist çizgisi işte budur.

Gelecek yazımızda, bu çizginin belli başlı ayırıcı karakterlerini, kautskizmle karşılaştırarak özetlemeye çalışacağız.

Ekim 1916.

MARKSİZMİN BİR KARİKATÜRÜ VE EMPERYALİST EKONOMİZM'DEN

5. "Monizm ve Dualizm"

...

Ulusal Mesele bakımından, ezen ve ezilen ulusların işçilerinin *gerçek* durumu aynı mıdır?

Hayır, aynı değildir.

(1) *Ekonomik olarak*, aradaki fark, ezen uluslarda işçi sınıfının bir kesimi, bu ulusların burjuvazilerinin ezilen ulusların işçilerinin fazla sömürüsünden elde ettikleri aşırı kârlardan kırıntılar almaktadır. Bundan başka, ekonomik istatistikler bura-

(2) *Siyasi olarak*, aradaki fark, ezilen ulusların işçileriyle karşılaştırıldığında, siyasi hayatın birçok alanında imtiyazlı bir yer işgal etmektedirler.

(3) *İdeolojik olarak* veya manen, aradaki fark, onlara, okulda ve hayatta, ezilen ulusların işçilerinden nefret etmeleri ve hor görmeleri öğretilmiştir. Örneğin bu Büyük Ruslar arasında yetişmiş veya yaşanmış her Büyük Rus'da *görülmektedir*.

Dolayısıyla nesnel gerçeklikteki *bütün bir çizgi boyunca* farklılıklar, yani nesnel dünyada bireylerin istek ve bilinçlerinden bağımsız olarak "dualizm" vardır.

Bu böyleyken, P. Kievski'nin "Enternasyonal'in monistik eylemi" hakkındaki iddiasını nasıl kabul edebiliriz?

Bu iddia içi boş, tantanalı bir cümledir, bundan başka bir şey değil.

Gerçek hayatta Enternasyonal ezen ve ezilen uluslar diye *bölünmüş* işçilerden oluşmuştur. *Eğer* eyleminin *monistik olması gerekiyorsa* propagandası her ikisi için de aynı *olmamalıdır*. İşte meseleye gerçek (Dühringci değil) "monizm"in, Marksist materyalizmin ışığında böyle bakmalıyız...

...Birçok ülke ve dünya nüfusunun çoğunluğu kapitalist gelişme aşamasına daha ulaşmadı bile, veya ancak henüz ulaştı. Bu basit nedenden ötürü sosyal devrim *bütün* ülkelerin proleterlerinin birleşik eylemi olamaz. Biz bunu tezlerimizin altıncı bölümünde belirttik, ama, P. Kievski dikkat yoksunluğundan veya düşünme yetersizliğinden, bizim bu bölümü belli bir amaçla, yani Marksizm karikatürü çarpıklıkları çürütmek için dahil ettiğimizi "fark edememiş". *Sadece* Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri sosyalizm için olgunlaşmıştır ve Kievski, Engels'in Kautski'ye mektubunda, (*Shornik Sotsial Demokrata*) sadece vaadedilen değil gerçek bir "*fikrin*", "*bütün* ülkelerin proleterlerinin birleşik eylemi"ni hayal etmenin sosyalizmi çıkmaz ayın son çarşambasına, yani sonsuza ertelemek anlamına geleceğinin somut bir açıklamasını bulacaktır.

Sosyalizm, bütün değil azınlıkta kalan ülkelerin, ileri kapitalist gelişme aşamasına ulaşmış ülkelerin proleterlerinin birleşik eylemiyle başarılacaktır. Kievski'nin hatasının nedeni bunu anlamamakta yatmaktadır. *Bu* ileri ülkelerde (İngiltere, Fransa, Almanya vb.) milli mesele çoktan çözülmüştür; ulusal birlik amacını çoktan tamamlamıştır; *nesnel olarak*, yerine getirilecek "genel ulusal görevler" yoktur. Bundan dolayı bugün ulusal birliği "havaya uçurmak" ve sınıf birliğini kurmak ancak bu ülkelerde mümkündür.

Gelişmemiş ülkeler ayrı bir meseledir. Bunlar bütün Doğu Avrupa'yı ve bütün sömürge ve yarı-sömürgeleri kapsamaktadır ve tezlerin altıncı bölümü bunlarla ilgilidir (ikinci ve üçüncü tür ülkeler). Bu alanlarda, genellikle, hâlâ ezilen ve kapitalist olarak gelişmemiş uluslar varlıklarını sürdürmektedir. *Nesnel olarak*, bu ulusların *hâlâ* yerine getirilecek genel ulusal görevleri, yani *demokratik* görevleri, *yabancı baskıyı yıkma* görevleri vardır.

Engels bu tür uluslara örnek olarak Hindistan'ı gösterdi. O Hindistan'ın muzaffer sosyalizme karşı bir devrim yapabileceğini söylüyordu, çünkü Engels, proletaryanın ileri ülkelerde zafer kazanır kazanmaz belli *demokratik* tedbirler olmaksızın, ulusal baskıyı her yerde "otomatik olarak" yokedeceğini hayal eden akla aykırı emperyalist Ekonomizm'den uzaktı. Muzaffer proletarya zafer kazandığı ülkeleri yeniden düzenleyecektir. Bu bir anda yapılamaz; ne de, doğrusu, burjuvazi bir anda "altedilebilir". Biz bunu tezlerimizde kasten vurguladık ve Kievski bizim bu noktayı milli meseleye ilişkin olarak *neden* vurgulamadığımızı gene durup düşünemedi.

Gelişmiş ülkelerin proletaryası burjuvaziyi devirir ve onun karşı devrim çabalarını püskürtürken, gelişmemiş ve ezilen uluslar durup beklemezler, varlıkları son bulmaz, yokolmazlar. Ayaklanmak için 1915-16 savaşı gibi bir burjuva emperyalist buhrandan bile —sosyal devrimle karşılaştırıldığında küçük bir buhrandır— yararlanıyorlarsa (sömürgeler, İrlanda), ayaklanmak için ileri ülkelerdeki iç savaşın *büyük buhranından* seve seve yararlanacaklarından kimsenin şüphesi olmasın.

Sosyal devrim ancak, gelişmiş ülkelerde proletaryanın burjuvaziye karşı iç savaşının, gelişmemiş, geri ve ezilen ulusların, ulusal kurtuluş hareketi de dahil olmak üzere, *bütün* bir demokratik ve devrimci hareketler *dizisiyle* birleştiği, bir devir biçiminde ortaya çıkabilir.

Neden? Çünkü kapitalizm eşitsiz gelişir ve nesnel gerçeklik bize oldukça gelişmiş kapitalist ulusları bir takım ekonomik olarak çok az gelişmiş veya büsbütün gelişmemiş uluslarla yanyana veriyor...

6. P. Kievski'nin Ortaya Attığı ve Çarpıttığı Diğer Siyasi Meseleler

...

Diktatörlük toplumun bir kesiminin geri kalan kesimi üzerindeki hakimiyetidir ve dahası, hakimiyet doğrudan doğruya zora dayanır. Tek tutarlı devrimci sınıf proletaryanın diktatörlüğü burjuvaziyi devirmek ve onun karşı-devrim çabalarını püskürtmek için gereklidir. Proletarya diktatörlüğü meselesi öylesine önemlidir ki, böyle bir diktatörlüğün gereğini inkar eden ya da onu sadece lafta kabul eden birisi Sosyal Demokrat Parti'nin üyesi olamaz. Ancak, istisnai olarak, özelliği olan durumlarda, örneğin, büyük bir komşu ülkede sosyal devrimin başarılmasından sonra, küçük bir ülkede burjuvazinin, eğer direnmenin umutsuz olduğuna ikna olmuşsa ve canını kurtarmayı tercih ediyorsa, iktidarı barış içinde teslim etmesinin *mümkün* olduğunu inkar edemeyiz. Tabii, çok daha büyük bir ihtimalle, sosyalizm küçük devletlerde bile iç savaş olmadan *başarılamayacaktır* ve bu nedenden dolayı uluslararası Sosyal Demokrasinin *yegane* programı, şiddet bizim ülkülerimize yabancı olmasına rağmen, iç savaşı kabul etmek olmalıdır. Ayrıca *mutadis mutandis* (gerekli değişikliklerle) uluslara uygulanabilir. Biz onların kaynaşmasından yanayız, ama şimdiki durumda ayrılma özgürlüğü olmadan zorla kaynaşma ve ilhaktan, gönüllü kaynaşmaya geçiş olamaz. Biz ekonomik etkenin ağır bastığını —çok doğru ola-

rak— kabul ediyoruz, fakat bunu á la Kievski yorumlamak Marksizmin bir karikatürünü yapmaktır. Çağdaş emperyalizmin tröstleri ve bankaları bile, gelişmiş kapitalizmin bir parçası olarak her yerde kaçınılmaz oldukları halde, somut veçheleri bakımından ülkeden ülkeye farklılaşırlar. Esaslardaki türdeşliğe rağmen, gelişmiş emperyalist ülkelerin —Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya— siyasi biçimleri arasında daha da büyük farklılıklar vardır. Aynı çeşitlilik kendini, insanlığın bugünün emperyalizminden yarının sosyalist devrimine izleyeceği yolda da gösterecektir. Bütün uluslar sosyalzme varacaklardır — bu kaçınılmazdır, ama hepsi tamamen aynı yoldan varmayacak, her biri demokrasinin bir biçimine, proletarya diktatörlüğünün bir çeşidine, toplumsal hayatın farklı veçhelerindeki sosyalist dönüşümlerin değişen haddine kendinden bir şey katacaktır. Teori açısından "tarihi materyalizm adına" geleceğin *bu* veçhesini tekdüze bir griye boyamaktan daha ilkel ya da pratik açısından daha gülünç bir şey olamaz. Sonuç Sizdal'ın acemice boyanmış resimlerinden başka bir şey olmayacaktır. Ve gerçek, sosyalist proletaryanın ilk zaferinden *önce* bugün ezilen ulusların sadece beşyüzde birinin özgürlüklerini kazanıp ayrıldıklarını, sosyalist proletaryanın bütün dünyada kesin zaferin- den *önce* (yani sosyalist devrimin bütün iniş çıkışları boyunca) ezilen ulusların yine sadece beşyüzde birinin çok kısa bir süre için ayrılacağını gösterecek olsa dahi —bu durumda *dahi*, işçilere, ezen ulusların *bütün* ezilen ulusların ayrılma özgürlüğünü tanımayan ve savunmayan sosyalistlerini Sosyal Demokrat partilerine almamalarını şimdiden tavsiye etmekle hem teorik hem de pratik siyaset bakımından doğru hareket ediyoruz demektir. Çünkü gerçek şu ki, ezilen uluslardan kaçının demokrasinin farklı *biçimlerine*, sosyalizme geçişin farklı *biçimlerine* kendilerinden birşeyler katmak için ayrılmayı talep edeceğini bilmiyoruz ve bilemeyiz...

INES ARMAND'A MEKTUP

Sevgili Dost,

Griogori'nin ardından giderek Radek hakkında, kişisel izlenimler ve genellikle "karanlık" siyasi manzaranın üzüntüsü ile siyaset arasında karışıklığa düşmüş görünüyorsun. Üzülüyorsun, pişman oluyorsun, iç geçiriyorsun —ve başka hiçbir şey yapmıyorsun. İzlenen siyasetten başka *hiçbir* siyaset izlenemezdi. Doğru görüşleri terkedip "Tuşka yöntemleri"ne teslim olamazdık. manzaranın "karanlık"lığı bundan dolayı değil, ve *Vorbote*'nin çıkmaması bundan dolayı değil —fakat devrimci hareketin son derece yavaş ve güçlükle büyümesinden. Buna katlanmak gerekir; bazı kişilerle (ya da Ö.B. + *Kii* ile) kurulan çürük bloklar, sadece güç zamanlarda dayanıklı olma zor görevini yerine getirmeye zarar verecektir.

"Emperyalist Ekonomizm"e gelince, nasıl oluyorsa "birbirimize kulak vermiyo-

ruz". Benim yaptığım tanımlamadan kaçınıyorsun, kenarından geçip gidiyorsun ve meseleyi yeniden koyuyorsun.

"Ekonomistler" (senin yazdığın gibi) siyasi mücadeleyi "inkar" etmediler — bu doğru değildir. Onu *yanlış* tanımladılar. "Emperyalist Ekonomistler" de aynısını yapıyorlar.

"Demokratik taleplerin toptan reddi bile siyasi mücadelenin reddi anlamına gelir mi? İktidarın ele geçirilmesi için *doğrudan* mücadele siyasi mücadele değil midir?" diye yazıyorsun.

Bütün mesele şu ki, Buharin'le (ve aynı zamanda kısmen radek'le) vardığın şey tam da bu tür bir şeydir ve bu yanlıştır. "Demokratik talepleri tamamen inkar "ederken" iktidarın ele geçirilmesi için doğrudan mücadele açık olmayan, iyice düşünülmemiş, karışık bir şeydir. Buharin'in karıştırdığı şey tastamam budur.

Daha açık konuşursak, § 2 ile § 8 arasında bir çelişki gördüğünde meseleye oldukça farklı bir bakış açısından yaklaşıyorsun.

§ 2'de *genel* bir ifade var: demokrasi için mücadele olmadan sosyalist devrim *imkansızdır*. Bu tartışılamaz, ve işte bunu (senin gibi) *kabul etmezken*, karşı çıkmaya cüret edemeyen Radek + Buharin'in zayıflığı tam da budur!!

Ayrıca, *bütün* demokratik hedefler (sadece kendi kaderini tayin etme değil! Buna dikkat et! Bunu unutmuşsun!), belli bir dönem için belli bir anlamda, sosyalist devrimi engellemeye muktedirler. hangi anlamda? Hangi anda? Ne zaman? Nasıl? Örneğin, eğer hareket zaten gelişmişse, *devrim zaten başlamışsa, bankalara el koymak zorundayız* ve bizden şunlar isteniyor: beklemek, önce cumhuriyeti pekiştirmek, meşrulaştırmak vs.!

Bir örnek: 1905 Ağustosunda Dumas boykotu doğruydu ve siyasi mücadelenin reddi değildi.

((§ 2 = temsili kurumlara katılmayı, *genel* olarak reddetmek bir saçmalıktır; § 8 = reddetmek gereken durumlar vardır; işte sana § 8 ile §2 arasında bir çelişki *olmadığına* açıklık getiren gözle görülür bir kıyaslama))

Junius'a karşı. Durum emperyalist savaş durumudur. Bunun çaresi? Yalnızca Almanya'da bir sosyalist devrim. Junius bu sonucu çıkarmadı ve demokrasiyi sosyalist devrimden ayrı ele aldı.

İnsan, demokrasi için mücadele ile sosyalist devrim için mücadelenin, birincisini ikincisine *bağımlı kılarak, nasıl birleştirileceğini* bilmelidir. Bütün güçlük burada yatıyor; meselenin bütün özü buradadır.

Tostoycular ve anarşistler birincisini bir yana atıyorlar. Buharin ve Radek birincisiyle ikinciyi birleştirmekte başarısız kalıp kafalarını karıştırdılar.

Ama ben derim ki: *esas* şeyi (sosyalist devrimi) gözden kaçırma: birinci sıraya onu koy (Junius bunu yapmadı); bütün demokratik talepleri koy ama bunları sosyalist devrime bağımlı kıl, onunla uyum içinde düzenle (Radek + Buharin akılsızca bu taleplerden birini kaldırıyorlar), ve esas şey için mücadelenin, kısmi bir şey için mücadeleyle başlamış olsa bile alevlenebileceğini akılda tut. Kanımca, meselenin sadece bu şekilde anlaşılması doğrudur.

Fransa + Rusya'nın Almanya'ya karşı 1891'deki savaşı. "Benim kıstasımı" alıyorsun, ve *sadece* Fransa ve Rusya'ya uyguluyorsun!!! Allah aşkına, burada mantık nerede? Benim söylediğim tamı tamına şudur: *Fransa ve Rusya bakımından* bu gerici bir savaş (Almanya'nın gelişmesini geriye çevirmek, ulusal birlikten parçalanmaya götürmek için bir savaş) olacaktı. Peki ya *Almanya bakımından*? Susuyorsun. Ancak, ana mesele budur. 1891'de Almanya için savaşın mperyalist bir niteliği yoktu ve olamazdı.

Esas şeyi unutmuşsun - 1891'de emperyalizm kesinlikle mevcut değildi (kitabımda emperyalizmin, daha önce değil, 1898-1900'da olduğunu göstermeye çalıştım), ve Almanya bakımından emperyalist savaş yoktu, olamazdı. (Sırası gelmişken söyleyeyim, o zaman devrimci Rusya da yoktu; bu çok önemlidir.)

Bundan başka basbayağı var olanın değerlendirilmesinden *mümkün olanın* değerlendirilmesine kayarak "Almanya'nın parçalanma 'ihtimali' 1914-17 savaşında da söz konusudur", diye yazıyorsun.

Bu tarihi değildir. Siyasi değildir.

Bugün mevcut olan her iki tarafta da *emperyalist* bir savaştır. Bunu 1000 kere söyledik. Meselenin özü budur.

Ya "mümkün" olan!!?? Her türlü şey "mümkündür"!

Emperyalist savaşı ulusal bir savaşa dönüştürme (Usiyeviç düşüncesinden her ne kadar dehşete düşüyorsa da!) "ihtimalini" reddetmek gülünçtür. Bu dünyada "mümkün" olmayan ne var! Ama şimdiye kadar dönüşmedi. Marksizm siyasetini gerçeklere dayandırır, "ihtimale" değil. Bir olgunun bir başkasına değişmesi mümkündür - ve taktiklerimiz fosilleşmemiştir. Parlez-moi de la realite et non pas des possibilities! (*Bana gerçeklerden bahset, ihtimallerden değil!* —çn.)

Engels haklıydı. hayatımda Engels'in bir oportünist olduğuna dair korkunç derecede bol, aceleci ithamlarla karşılaştım ve bnlara karşı tavrım olaganüstü güvensizlik oldu. Ben diyorum ki, uğraşın ve önce Engels'in hatalı olduğunu ispatlayın! İspatlayamıyacaksınız.

Engels'in Fransa'da Sınıf Mücadelelerine önsözü? Engels'in vasiyetine rağmen Berlin'de bunur çarpıtıldığını bilmiyor musun? Bu ciddi bir eleştiri midir? Belçika grevi hakkındaki beyanatı mı? Ne zaman? Nerede? Nedir? Bunu bilmiyorum.

Hayır. Hayır. Engels yanılmaz değildi. Marx yanılmaz değildi. Eğer onların "yanılabilirliklerini" göstermek istiyorsan, bunu farklı bir şekilde, gerçekten, oldukça farklı bir şekilde yapmalısın. Aksi takdirde 1000 kez yanılıyorsun demektir.

En içten selamlarımla. Senin, *Lenin.*

25 Aralık 1916'da yazılmış, Zürih'ten Klarens'e gönderilmiştir, ilk defa 1949'da ***Bolşevik****'in 1. sayısında yayınlanmıştır, Toplu Eserler, C: 35, s: 266-269.*

BU DEVRİMDE PROLETARYANIN GÖREVLERİ'NDEN (NİSAN TEZLERİ)

Ancak 3 Nisan gecesi Petrograd'a varabildiğim için, 4 Nisan toplantısına, devrimci proletaryanın görevleri hakkındaki raporumu, yetersiz hazırlığımı da gözönünde tutarak, tabii ki ancak kendi adıma sunabildim.

Kendim için olsun, bana karşı *iyi niyetle* çıkanlar için olsun, çalışmaları kolaylaştırmak üzere yapabildiğim tek şey, tezleri *yazılı* olarak hazırlamak oldu. Bu yazdıklarımı okudum ve metni Tsetereli yoldaşa verdim. yazdıklarımı yavaş yavaş ve *iki defa*, önce bolşeviklerin toplantısında, sonra da bolşeviklerle menşeviklerin ortak toplantısında okudum.

TEZLER

1. Rusya açısından, Lvov ve şürekasının yeni hükümeti yönetiminde bile, bu hükümetin kapitalist karakteri yüzünden tartışma götürmez bir emperyalist haydutluk savaşı olarak niteliğini muhafaza eden savaş karşısındaki tutumumuz, "savaşı, devrimci amaçlarla sonuna kadar sürdürme" politikasında hiçbir tavize izin vermez.

"Savaşı, devrimci amaçlarla sonuna kadar sürdürme" politikasını gerçekten haklı gösterecek bir devrimci savaşa, bilinçli proletarya, ancak şu şartlarla rıza gösterir: a) iktidarın, proletaryanın ve onunla sıkı bağları olan yoksul köylü unsurlarının eline geçmesi; b) her türlü toprak ilhakının lafla değil fiilen reddi; c) sermayenin bütün çıkarlarıyla bağların tam ve fiilen koparılması.

Devrimci amaçlarla savaşı sonuna kadar sürdürme politikasının taraftarı olan geniş yığınların, savaşı toprak fethi için değil de bir zorunluluk olarak kabul eden bu yığınların inkar edilmez iyi niyeti karşısında ve bunların burjuvazi tarafından aldatıldıkları da gözönünde tutularak, kendilerine hataları özel bir azim, sabır ve dikkatle anlatılmalı, sermaye ile emperyalist savaş arasındaki çözülmesi imkansız bağ açıklanmalı, sermayeyi gidermeden savaşı zorla kabul ettirmeyen gerçekten de-

mokratik bir barışla sonuçlandırılmanın **imkansız** olduğu gösterilmelidir.

Bu görüşlerin, savaş halinde bulunan orduda engeniş ölçüde propagandasının örgütlenmesi.

Kardeşleşme.

2. Rusya'nın şu anki durumunda orjinal olan şey, proletaryanın bilinçli olma derecesinin yetersizliğinden ötürü iktidarı burjuvaziye vermiş olan devrimin birinci aşamasını, iktidarı proletaryaya ve köylülüğün yoksul katlarına devredecek olan **ikinci aşamasına geçiştir**.

Bu geçişin özellikleri, bir yandan azami legalitedir (**bugün Rusya**, savaş halinde bulunan bütün ülkeler arasında, dünyanın en özgür ülkesidir); öte yandan, yığınlara karşı zor kullanılmaması, ve nihayet kapitalistlerin hükümetine, barışın ve sosyalizmin o en amansız düşmanlarının hükümetine karşı yığınların göstermekte oldukları bilinçsiz güvendir.

Bu orjinal durum, bizden, siyasi hayata henüz gözlerini açmış olan o muazzam proletarya yığınlarının bağrında parti çalışmasının **özel** şartlarına kendimizi uydurabilmemizi istemektedir.

3. Geçici hükümet hiçbir şekilde desteklenmemelidir, bütün vaatlerin ve özellikle ilhaklardan vazgeçildiğine dair vaatlerin tamamen yalan olduğu kanıtlarla gösterilmelidir. **Bu** hükümetten, kapitalistlerin hükümetinden, emperyalistliği **bırakmasını** "talep etme" yerine —ki, bu, yığınlar arasına boş hayal tohumları serpmek olduğu için, buna asla cevaz verilmez— hükümetin maskesinin düşürülmesi.

4. İşçi vekilleri sovyetlerinin çoğunluğunda burjuvazinin etkisi altına düşmüş olan ve bu etkiyi proletaryaya yayan halkçı sosyalistlerden (devrimci sosyalistlerden de geçerek) Örgütlenme Komitesine (Çheydze'ye, Tsereteli'ye vb.), Steklov'a vb. vb. kadar, **bütün** küçükburjuva oportünist unsurların **bloku** karşısında, partimizin azınlıkta olduğunun ve şimdilik zayıf bir azınlık teşkil ettiğinin bilinmesi.

İşçi vekilleri sovyetlerinin **mümkün olan biricik** devrimci hükümet olabileceğini, ve bu yüzden, bu hükümet burjuvazinin etkisinde kaldığı sürece, bizim görevimizin, yığınlara sabır, metot ve azimle, taktiklerindeki hatayı, bu yığınların pratik ihtiyaçlarını özellikle gözönünde tutarak açıklamaktan başka bir şey olamayacağını bu yığınlara anlatmak.

Azınlıkta olduğumuz sürece, bir yandan da bütün devlet iktidarının işçi vekilleri sovyetlerine geçmesinin gerektiğini savunarak, yığınların, hatalarını tecrübelerle düzeltebilmeleri için bir eliştiri ve aydınlatma çalışması yapıyoruz.

5. Bir parlamenter cumhuriyeti değil —çünkü işçi vekilleri sovyetlerinden sonra buna dönmek geriye bir adım olurdu— temelden doruğa kadar bütün ülkedeki işçi, tarım ücretlisi ve köylü temsilcileri sovyetlerinin bir cumhuriyeti.

Çarlık ordusunun ve memurlarının kaldırılması. (Yani daimi ordunun yerini almak üzere bütün halkın silahlanması.)

Bütün memurlar seçimle gelmeli ve gerektiğinde her zaman halk oyuyla görevlerinden geri alınabilmelidir; memurların maaşları iyi bir işçinin ortalama ücretinden yüksek olamaz.

6. Tarım programının ağırlık merkezinin tarım ücretlileri sovyetlerine aktarılması.

Bütün büyük toprak sahiplerinin topraklarının müsaderesi.

Ülkedeki **bütün** toprakların millileştirilmesi; toprakların, tarım ücretlileri ve köylü vekilleri mahalli sovyetlerinin emrine verilmesi. Yoksul köylü vekilleri sovyetlerinin teşkili. Her büyük arazinin (yerel ve diğer şartları gözönünde bulundurularak ve yerel kurumların tavsiyesi üzerine 100 desiatinden 300 desiatine kadar) tarım ücretlileri vekillerinin denetimi altına konulmuş ve toplum hesabına çalışan model işletmeler haline getirilmesi.

7. Ülkenin büyük bankalarının işçi vekilleri sovyetlerinin denetimi altına konulmuş milli tek bir banka halinde derhal birleştirilmesi.

8. Önümüzdeki ilk görev, sosyalizmin "getirilmesi" değildir, fakat sadece sosyal üretimin ve ürünlerin dağıtımının işçi vekilleri sovyetleri tarafından **denetlenmesine** derhal geçiştir.

9. Partinin görevleri: a) En kısa zamanda parti kongresini toplantıya çağırmak; b) Parti programını başlıca şu hususlarda değiştirmek:

I- Emperyalizm ve emperyalist savaş hakkında; II- Devlete karşı tutum ve bir "Devlet Komün'ü" talebimiz hakkında; III- Eskimiş olan asgari programı düzeltmek;

c) Partinin adını değiştirmek.**

10. Enternasyonali diriltmek.

Devrimci bir Enternasyonal, sosyal şovenlere karşı ve "merkez"e*** karşı bir Enternasyonal yaratılması girişimi....

Pravda, No: 26, 7 Nisan 1917.

---

* Yani Paris Komünü örneğinde bir devlet.

** Resmi önderleri ("savaşı sonuna kadar sürdürme taraftarı" [ulusal savunma'nın taraftarı] ve duraksayan "Kautsky'ciler" olan resmi önderleri) **bütün** dünyada sosyalizme ihanet etmiş ve burjuvazinin yanına geçmiş olan "sosyal demokrasi" yerine, **Komünist Parti** adı alınmalıdır.

*** Uluslararası sosyal demokraside " merkez diye adlandırılan şey, şovenlerle ("savaşı sonuna kadar sürdürme taraftarları") enternasyonalistler arasında tereddüt eğilimidir. Örneğin Almanya'da Kautsky ve şürekası, Fransa'da Longuet ve şürekası, rusya'da Çheydze ve şürekası, İtalya'da Turati ve şürekası, İngiltere'de MacDonald ve şürekası, vb. gibi.

TAKTİK KONUSUNDA MEKTUPLAR'DAN

Birinci Mektup:

BUGÜNKÜ DURUMUN BELİRLENMESİ

Marksizm, sınıfların ilişkisini ve her tarihsel duruma özgü somut niteliklern kesin ve objektif bir değerlendirme içinde çözümlemesini yapmamızı gerektirir. Biz Bolşevikler politikada bilimsel temel için zorunlu olan bu gerekliliği her zaman yerine getirmeye çalıştık.Marx ve Engels, her zaman "bizim kuramımız bir dogma değil, eyleme yol göstericidir" demişler ve tarihsel her belirli *dönemindeki somut* ekonomik ve siyasal koşullara göre değişmesi zorunlu *genel* görevlerimizi belirtmekten öte işe yaramayan "formülleri" ezberleyip tekrar etmeyi haklı olarak alay konusu yapmışlardır.

Öyleyse, devrimci proleterya partisinin bugünkü görevlerini belirlemeye ve faaliyet biçimlerini saptamaya yol gösterecek belirgin, objektif veriler nelerdir?

Gerek Pravda'nın 21, 22 Mart 1917 tarihli, 14 ve 15. sayılarından yayınlanan *Uzaktan Mektuplar* (Birinci Devrimin Birinci Aşaması) adlı yazımda, gerekse tezlerimde (*kastedilen Nisan Tezleri'dir*— dzn.), "Rusya'daki bugünkü durumun belirgin özelliğini" devrimin birinci aşamasından ikincisine geçiş dönemi olarak nitelemiştim. bu nedenle de, temel sloganı yani bu andaki "güncel görevi" şöyle yorumluyordum: "İşçiler, poreleter kahramanlığının, halk kahramanlığının mucizelerini çarlığa karşı sürdürülen iç savaşta gösterdiniz. Şimdi de örgütlenme, proleterya ve bütün halkın devriminin ikinci aşamasında zaferini hazırlayacak biçimde örgütlenme mucizeleri göstermeniz gerekiyor." (Pravda, sayı 15).

Öyleyse, birinci aşama nedir?

Birinci aşama, devlet gücünün burjuvaziye geçişidir.

1917 Şubat-Mart devriminden önce, Rusya'da devlet gücü, başında Nikolaf Romanof'un bulunduğu bir tek eski sınıfın, yani feodal soyluların elindeydi.

Devrimden sonra iktidar bir *başka* sınıfın, *burjuvazinin* eline geçti.

İktidarın bir sınıftan ötekine geçmesi, gerek bilimsel, gerekse kelimenin pratik siyasal anlamı içinde *devrimin* ilk, başlıca ve temel belirtisidir.

Bu noktaya kadar, Rusya'daki burjuva ya da burjuva demokratik devrim *tamamlanmıştır*.

Ama bu noktada, kendilerine "eski Bolşevikler" diyen kişilerden protesto sesleri yükseliyor. Bunlar, "biz her zaman, burjuva demokratik devrimin, ancak proleterya ve köylülerin devrimci diktatörlüğü ile tamamlanabileceğini söylememiş miydik?" diyorlar. "Bir burjuva demokratik devrimi olan tarım devrimi tamamlandı mı? Tam

tersine, henüz *başlamadığı* gerçek değil mi?" diyorlar.

Onlara cevabım şu: Bolşevik sloganları ve görüşleri, bir *bütün çerçevesinde*, tarih tarafından kanıtlanmıştır; ama *somut olaylar çerçevesinde* işlerin başka türlü yürütülmesi gerekir. Ortaya çıkan somut olaylar, kimsenin bekleyemeyeceği ölçüde özgün, çeşitli ve özeldir.

Bu gerçeği görmezlikten gelmek veya önemsememek, yeni ve canlı gerçeklerin kendilerine özgü niteliklerini *incelemek* yerine anlamsızca *ezberlenmiş* formülleri tekrarlayarak Partimiz tarihinde çoğu kez esef verici rol oynamış olan "eski Bolşevikleri' izlemek demektir.

"Proleterya ve köylülerin devrimci diktatörlüğü" Rus devriminde (belirli bir biçimde ve belirli bir ölçüde) gerçekleşmiş bulunmaktadır. çünkü bu "formül", sadece *sınıfların ilişkisini* kapsar ve bu ilişknin, bu işbirliğinin gerçekleşmesini sağlayan *somut siyasal bir kurumu* içermez. "işçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti" —işte alın size gerçekleşmiş bulunan "proleterya ve köylülerin devrimci demokratik diktatörlüğü".

Bu formül çoktan eskidi. Olaylar, onu formüller dünyasından gerçekler dünyasına getirdi, ona kan ve can verdi, somtlaştırdı ve böylelikle de *değiştirdi*.

Şimdi yeni ve değişik bir görev bizi bekliyor: Proleter unsurlar (savunlaya karşı olan, enternasyonalist komüne geçişi öneren komünist unsurlar) ile *küçük mülk sahibi* ya da *küçük burjuva* unsurlar (komüne yönelmeye karşı çıkan ve burjuvazi ile burjuva hükümetini "savunmak"tan yana olan Chkheidze, Tseretelli, Steklov, Sosyalist devrimciler ve öteki devrimci savunma yanlıları) tarafından oluşturulan bu dktatörlüğü bölmek görevi.

Bugün "proleterya ve köylülerin devrimci demokratik diktatörlüğü"nden söz eden kişi, çağın gerisine düşmüş, bunun sonucu olarak da proleter sınıf savaşının karşısında küçük burjuvazi saflarına *kaymış* demektir. böyle birinin, devrim öncesi "Bolşevik" antikaları arşivine (buna eski bolşevikler" arşivi de denebilir) kaldırılması gerekir.

Proleterya ve köylülerin devrimci demokratik diktatörlüğü gerçekleşmiş bulunmaktadır, ama son derece kendine özgü biçimde ve çok önemli değişikliklerle gerçekleşmiştir. Bunları daha sonraki mektuplarımdan birinde ayrıca ele alacağım. Bugün şu tartışılmaz gerçeği kavramak zorunludur: Bir marksist gerçek yaşamı, gerçeğin olgularını anlayıp kavramalı ve bütün kuramlar gibi, olsa olsa ancak ana çizgileri belirleyen, yaşamı bütün karmaşası içinde kapsamaya olsa olsa *yaklaşabilen* dünün kuramlarına sarılıp kalmamalıdır.

"Dostum, kuram kurşunidir, oysa yaşamın ölümsüz ağacı yeşildir." (*Goethe, "Faust"*)

Burjuva devriminin "tamamalanması" sorununu *eski biçimde* ele almak, canlı

Marksizmi, cansız yazıya kurban etmek demektir.

Eski düşünce biçimine göre, burjuvazinin egemenliğini proleterya ve köylülerin egemenliği, onların diktatörlüğü izleyebilir ve izlemelidir.

Oysa gerçek yaşamda, işler *daha şimdiden* çok daha *başka* biçimde ortaya çıktı. son derece özgün, yeni ve eşi görülmemiş olaylar, birbirleriyle çakışarak, içiçe gelişti. Şimdi *hem* burjuvazi iktidarı (Lvov ve Guçkov hükümeti), *hem de* iktidarı gönüllü olarak burjuvaziye devreden, gönüllü olarak kendisini burjuvazinin yardımcısı durumuna getiren bir proleterya ve köylü devrimci demokratik diktatörlüğü bir arada ve aynı anda hüküm sürmekte.

Unutmamak gerekir ki, Petrograd'da iktidar işçilerin ve askerlerin elindedir; yeni hükümet de bunlara karşı şiddet kullanamamaktadır ve kullanamayacak durumdadır, çünkü halkın dışında *polis ve ordu* yoktur, halkın üzerinde bütün gücü elinde tutan bir makam yoktur. bu, Paris Komünü türünde bir devlete özgü bir gerçektir. bu gerçek, eski şemalara uymaz. Bugün *genel anlamda* bir "proleterya ve köylü diktatörlüğü" konusunda anlamsız sözleri tekrarlamak yerine, şemaları gerçeklere uydurmayı bilmek gereklidir.

Bu soruna daha fazla ışık tutabilmek amacıyla, bir başka açıdan yaklaşalım.

Bir Marksist, sınıfsal ilişkileri dikkatle çözümlemektem vazgeçmemelidir. Burjuvazi iktidardadır. Ama köylü kitlesi de, bir başka toplum tabakasından, bir başka yapıda, bir başka özellikte olmakla beraber, *yine de* burjuvazi değil midir? Öyleyse bu tabakanın iktidara *gelemeyeceği* ve böylelikle burjuva demokratik devrimini "tamamlayamayacağı" nereden çıkıyor? Bu neden olanaksız olsun?

Eski Bolşevikler işte bu görüşü ileri sürüyorlar.

Onlara cevabım, bunun olur olduğudur. Ne var ki, bir Marksist, verilmiş bir durumu değerlendirirken, olurluklardan değil, gerçeklerden hareket etmelidir.

8-13 Nisan (21-26) 1917'de yazılmış ve ***Priboi Yayınevi*** *tarafından ayrı bir broşür olarak yayınlanmıştır, Toplu Eserler, C: 24.*

PROLETARYANIN DEVRİMİMİZDE GÖREVLERİ'NDEN

Yapılmış Olan Devrimin Sınıf Karakteri

1. Ancak, bütün devlet makinesine (ordu, polis, bürokrasi) kumanda eden bir avuç feodali temsil eden eski çarlık iktidarı yenildi, devrildi, ama son bulmadı. Monarşi, kesin olarak yok olmamıştır. Romanov çetesi, kralcı entrikalarına devam ediyorlar. Feodallerin muazzam toprak mülkiyeti ortadan kaldırılmadı.

2. Rusya'da iktidar, yeni bir sınıfın, yani burjuvazinin ve burjuvalaşmış mülk sa-

hiplerinin eline geçti. *Bu ölçüde*, Rusya'da, burjuva demokratik devrim son bulmuş, tamamlanmıştır.

...

İktidarın Orjinal İkiliği ve Onun Sınıf Anlamı

5. Bizim devrimimizin başlıca özelliği, büyük bir dikkatle düşünüp taşınmayı gerektiren özelliği, devrimin zaferinin hemen ertesi günü teessüs eden *iktidarın ikiliğidir*, ikili oluşudur.

İktidarın bu ikiliği, *iki* hükümetin varlığıyla kendini gösteriyor: burjuvazinin başlıca, esas, gerçek hükümeti, Lvov ve şürekasının bütün iktidar organlarını elinde tutan "Geçiçi Hükümeti" ile, işçi ve asker vekilleri sovyetlerinin temsil ettikleri, devlet iktidarının organlarını elinde tutmayan ama doğrudan doğruya halkın inkar götürmez çoğunluğunun, işçilerin ve silah altındaki erlerin desteğine dayanan et, tâli bir hükümet, bir "kontrol" hükümeti.

Bu iktidar ikiliğinin sosyal kökeni ve sınıf anlamı şudur ki, Mart 1917 Rus devrimi, yalnız bütün çarlık monarşisini ve bütün iktidarı burjuvaziye teslim etmekle kalmamış, devrim, proleteryanın ve köylülüğün devrimci demokratik iktidarına *çok yaklaşmıştır*. Petrograd'ın işçi ve asker vekilleri sovyetlerinin ve öteki illerin sovyetlerinin temsil ettikleri işte bu iktidardır (yani silahlı halk yığınlarının doğrudan doğruya gücüne dayanan bir iktidar), yukarıda adını ettiğimiz sınıfların iktidarıdır...

Petrograd, 10 Nisan 1917

TÜM SAVAŞAN ÜLKELERİN ASKERLERİNE ÇAĞRI

Askerler, kardeşlerimiz!

Milyonlarca insanı hayatından eden, milyonlarca insanı sakat bırakan felaketleri, yıkıntıları, açlığı beraberinde getiren bu savaş bizi bitirdi. Kendilerine şu soruyu soranların sayısı her gün daha da artıyor: niçin bu savaş, neden yapıldı?

Savaşın asıl ağırlığını taşıyan biz işçiler ve köylüler tüm ülkelerin kapitalistleri tarafından; kapitalistlerin çıkarı için, dünyaya kimin egemen olacağını tayin etmek için, fabrikatörlere, patronlara ve bankerlere pazar sağlamak için, zayıf ulusları yağmalamak için başlatıldığını ve yapıldığını her gün daha açık olarak görüyoruz. Sömürgeleri paylaşıyorlar. Balkanlarda ve Türkiye'de toprakları işgal ediyorlar; işte bunun çn Avrupa halkları perişan olmalıdırlar; işte bu nedenle ölmeliyiz, ailelerimizi yıkılmış, açlık içinde, perişan görmeliyiz.

Tüm ülkelerde kapitalistler sınıfı; askeri sipariş ve taahhütlerde, fiyatların yükselmesi, ilhak edilmiş ülkelerdeki ayrıcalıklar sayesinde korkunç, işitilmemiş, rezilcesine kazançlar sağlıyorlar. Onlarca yıl boyunca, milyonları bulan ve aşırı faizleriyle birlikte ödenmesi gereken savaş borçlarının vergileri tüm halkların sırtına bindi... ve biz işçi ve köylüler ölmeliyiz, perişan olmalıyız, açlık çekmeliyiz, tüm bunlara sabırla katlanmalıyız. Böylece çeşitli ülkelerin işçilerine birbirlerini kıydırarak, birbirlerinden nefret etmeyi öğreterek onlara işkence eden kapitalistleri güçlendirmeye katkıda bulunamayız.

Uslu uslu boyunduruğumuza kapitalist sınıfların birbirlerine düştüğü savaşa göz yummaya devam edelim mi? Ulusal yönetimlerimizin, ulusal burjuvazimizin ulusal kapitalistlerimizin yanında yer alarak böylece tüm ülkelerin, tüm dünyanın işçilerinin uluslararası birliğini bile yıkarak bu savaşın uzamasına izin verecek miyiz?

Hayır, asker kardeşlerimiz, bizim için gözleri açmanın zamanıdır, kendi geleceğimizi belirlemenn zamanıdır, tüm ülkelerde, halkları bu savaşın içine sokan kapitalist sınıfa karşı, halkın öfkesi büyüyor, yayılıyor ve güçleniyor. yalnızca Almanya da değil savaştan önce her bakımdan serbest bir ülke olarak geçen İngiltere'de bile işçi sınıfının yüzlerce gerçek dost ve temsilcisi savaşa ve kapitalistlere karşı dürüst ve gerçek sözleri söylemeleri yüzünden hapishanelerde çürümektedir. Rusya'daki devrim ilk devrimin yalnızca ilk adımıdır; diğerleri onu izlemelidir, açınılmaz olarak izleyeceklerdir de.

II. Guillaume gibi taçlı haydut Nicolas II'yi deviren Rusya'nın yeni yönetimi kapitalistlerin bir hükümetidir. Almanya'nın, İngiltere'nin ve diğer ülkelerin kapitalistleri gibi aynı emperyalist yağma savaşına devam ediyor. İngiltere'nin, Fransa'nın ve diğerlerinn kapitalistleriyle II. Nicolas tarafından hazırlanan acımasız gizli sözleşmeleri onayladı. Gili sözleşmeleri yayımlamayan Alman hükümeti gibi bu sözleşmeleri yayınlamıyor. O da Avusturya, Bulgaristan vs. ile daha az acımasız olmayan sözleşmeler düzenledi.

Rus geçici hükümeti 20 Nisan'da Çar tarafından yapılan yağma sözleşmelerine bağlılığını bir kez daha doğrulayan notayı yayınladı ve tam zafere kadar savaşa devam etmeye hazır olduğunu ilan etti. Böylece şimdiye dek kendisine inanan ve destekleyenlerde bile kızgınlık uyandırdı.

Fakat rus devrimi, kapitalistlerin hükümetinin yanında işçilern köylülerin büyük çoğunluğunu temsil eden devrimci örgütleri kendiliğinden yarattı; bunları Petrograd'da ve Rusya'daki kentlerin bir çoğunda kurulan askerlerin ve işçilerin temsilcilerinin Sovyetleri, Almanya'da birçok işçi ve asker gibi, Rusya'da askerlerin çoğu ve işçilerin bir bölümü kapitalistlerin hükümetine, onların ilhaksız savaş, savunma savaşı vs. üzerine boş ve yalan söylevlerine hala körükörüne güveniyorlar.

Fakat, kapitlistlerden farklı olarak, yoksul işçi ve köylülerin ne ihlaktan yararları vardır, ne de kapitalist kazançlarının devamından. Bu nedenle her geçen gün, kapi-

talist hükümetin aldığı her tedbir Almanya'da ve Rusya'da kapitalistlerin yalanını gün ışığına çıkartacaktır. Kapitalistler iktidarda oldukları sürece, değil şiddete dayanan, her türlü toprak kazancından gerçekten vazgeçmeye davayanan, yani zorla ilhak edilmiş ya da haklarından yoksun bırakılmış istisnasız tüm sömürgelerin, ezilen tüm halkların azat edilmesine daynan, gerçekten demokratik barışın olamıyacağı kanıtlanacak, iktidarda oldukları sürece, savaş, her türlü olasılığa göre, her zaman daha büyük bir şiddetle devam edecektir.

Yalnızca, güncel olarak düşman olan iki ülkede, örneğin Almanya ve Rusya'da, iktidar tamamıyla ve yalnızca işçi ve asker temsilcilerinin devrimci sovyetlerinin ellerine geçerse, yalnızca bu durumda iki muharip ülkenin işçileri birbirlerine güvenebilirler ve gerçekten demokratik bir barışla savaşa son verebilirler. bu Sovyetler, sermayenin tüm çıkar ve ilişkiler ağını yalnızca sözde değil, eylemde de kırabilecek güçtedir. Bu barış, dünyanın tüm halklarının gerçek kurtuluşunu içerecektir.

Asker kardeşlerimiz!

Bugünü çabuklaştırmak, bu hedefe ulaşmak için her şeyi yapalım. Fedakarlıklardan çekinmeyelim: işçi devrimi davası uğruna verilen her kurban, savaşın kaybettirdiklerinden daha az üzücü olacaktır. Devrimin zaferine doğru atacağı her adım, yüzbinlerce, milyonlarca insanı ölümden, sefaletten ve açlıktan kopartıp çekecektir.

Saraylara savaş, kulübelere barış! Tüm ülkelerin işçilerine barış! Yaşasın tüm ülkelerin devrimci işçilerinin kardeşçe birliği! Yaşasın sosyalizm!

RSDİP Merkez Komitesi, RSDİP'nin Petersburg Komitesi, "Pravda"nın yöneticileri.

4 Mayıs (21 Nisan) 1917'de yazıldı, "Pravda"nın 37. sayısında yayınlandı, T.E., Paris-Moskova, C: 24, s: 182-185.

YAKLAŞAN FELAKET VE KURTULMA ÇARELERİ

Açlık Yaklaşıyor

Rusya kaçınılmaz bir yıkım tehdidi altında. Demiryolu nakliyatı akıl almaz ölçüde bozuldu ve bu durum gittikçe daha da kötüleşiyor. Demiryolları yakında işlemez hale gelecek; fabrikalar için gerekli kömür ve hammadde gelişi duracak. Tahılı da aynı gelecek bekliyor. Kapitalistler bilerek, aralıksız olarak üretimi baltalıyor (ziyan ediyor, durduruyor, engelliyor, yavaşlatıyor) ve bu benzersiz krizin cumhuriyetin, demokrasinin, Sovyetlerin ve genel olarak işçi ve köylü birliklerinin çöküşünü hazırlayacağını, monarşiye dönüşü, burjuvazinin ve büyük toprak sahiplerinin sınır tanımayan yönetiminin yeniden kurulmasını sağlayacağını umuyorlar.

İşitilmemiş büyüklükteki bu yıkım ve açlık, bizleri önüne geçilemez biçimde tehdit ediyor. Bunu bütün gazeteler yazdılar ve bin kere tekrar ettiler. İnanılmaz sayıda karar, çeşitli partiler, işçi, asker ve köylü temsilcileri Sovyetleri tarafından kabul edildi. Bu kararların hepsi yıkımın kaçınılmaz ve pek yakın olduğunu, ona karşı bütün olanaklarla karşı koymak gerektiğini ve halkın, felaketi önlemek için gayret göstermesi gerektiğini kabul ediyorlar.

Bunu herkes söylüyor, kabul ediyor ve doğruluyor.

Ve hiçbir şey yapılmıyor.

Devrimin altı ayı geçti. Yıkım daha da yaklaştı. Yoğun bir işsizlik üzerimize çöküyor. Düşününüz ki, ülke, buğday ve hammadde yeterliliğine rağmen mal kıtlığı çekiyor; yiyecek maddesi ve işgücü yokluğundan sönüyor. Ve yine ülkede böyle kritik bir anda işsizlik de yoğunlaşıyor! Demokratik bir cumhuriyet olmamıza; "demokratik devrimci" olarak öğünen örgüt, kuruluş ve derneklerin her tarafta çoğalmasına rağmen devrimin (hiç kimse onu büyük devrim olarak adlandırmıyor ama şimdilik ona kokuşmuş devrim demek belki daha doğru olur) altı ayında yıkıma ve açlığa karşı hiç ama hiç ciddi bir şeyin yapılmadığını göstermek için başka kanıta gerek var mı? Gittikçe daha hızlı biçimde iflasa doğru koşuyoruz; çünkü savaş hiç beklemiyor ve onun ulusal hayatın her dalında yarattığı düzensizlik gittikçe ağırlaşıyor.

Oysa açlığı ve yıkımı önlemenin yollarını görmek, alınacak tedbirlerin son derece açık, basit, gerçekleştirilebilir ve halkın gücü ölçüsünde olduğunu saptamak, eğer bu tedbirler alınıyorsa bunun sadece ve sadece bir avuç kapitalist ve büyük toprak sahibinin çıkarına dokunacağından alınmadığını görmek için biraz dikkat ve düşünce yeterlidir.

Bu kesindir. Şurası açıklıkla söylenebilir ki yıkım ve açlığı önleyecek temel tedbirlerin gerekliliğini açık seçik biçimde tanımayan bir tek söylev, eğilimi ne olursa olsun bir tek gazete yazısı, bir tek kurul kararı veya herhangi bir kuruluş bulamazsınız. Bu tedbir, kontrol, gözetme, sayım ve düzenleştirmenin devlet eliyle yapılması; işgücünün üretim ve mal dağıtımında akıllıca paylaştırılması ve bütün bu güçlerin kullanımında her türlü ziyanın ortadan kaldırılmasıdır. kontrol, gözetme ve sayım, yıkım ve açlığa karşı kavgada ilk adımdır. Bunu kimse inkar etmiyor; aksine herkes bu konuda fikir birliği içinde. Ama büyük toprak sahipleri ve kapitalistlerin sınır tanımayan gücünü rahatsız etmemek, onların (hemen hepsi bugün doğrudan veya dolaylı olarak savaş için çalışıyor) hayat pahalılığı ve savaş malzemelerinden sağladıkları herkesçe bilinen, herkesin gerçek olduğunu görebileceği ve hakkında herkesin oh!, ah! gibi hayret sesleri çıkarttığı ölçüsüz, duyulmamış ve utanç verici kazançlarına dokunmamak için söylenenlerden hiçbiri yapılmıyor.

Ve devlet ciddi sayılabilecek bir kontrol, gözetme ve sayımı gerçekleştirmek için hiçbir girişimde bulunmuyor.

Hükümetin Mutlak Etkisizliği

Her tarafta her türlü kontrol, gözetme ve sayıma ve devletin bu yoldaki çabalarına karşı ardı arkası kesilmeyen, sistemli baltalama hareketleri sürdürülüyor. Bu hareketin nereden geldiğini ve hangi olanaklarla gerçekleştirildiğini anlamamak için inanılmyacak ölçüde çocuksu —veya anlamazlıktan gelmek için aşırı ölçüde ikiyüzlü— olmak gerekir. Çünkü bankacılar ve kapitalistlerce uygulanan bu baltalama ve yine onlarca yürütülen her türlü kontrolü, gözetmeyi ve sayımı torpilleme hareketi demokratik cumhuriyet devlet biçimine ve "demokratik devrimci" kuruluşların varlığına kendini uyduruyor. Kapitalist baylar bilimsel sosyalizm yanlısı herkesin kabul ettiği ama menşeviklerle, sosyalist devrimcilerin çiftliği(!) olan bakanlık ve müsteşarlıkların dostlarınca ele geçirilmesinden sonra unutmaya çalıştıkları bir gerçeği şaşılacak biçimde özümlediler. Kapitalist sömürü cumhuriyetçi demokratik hükümet biçiminin monarşinin yerini almasından hiçbir şekilde etkilenmedi, tersine kavga biçimini çok kutsal kapitalist kazancın dokunulmazlığı yararına değişikliğe uğratmak, onu otokratik monarşide olduğu gibi demokratik cumhuriyette de aynı başarıyla korumak için yeterli oldu.

Baltalamanın en son modern şekli; her türlü kontrol, sayım ve gözetmenin demokratik cumhuriyetçi biçimde çelmelenmesi şu şekilde oluyor: Kapitalistler, bütün menşevik ve sosyalist devrimciler gibi, sözde "şiddetle" kontrol "ilkesini" ve gerekliliğini kabul ediyor, ama onun "kademeli", sistemli, devletçe düzenlenmiş uygulanması üzerinde ısrar ediyorlar. Oysa bu güzel sözler uygulamada komediye, hayale ve hiçe indirilen kontrolün torpillenmesini gizliyor; bütün ciddi ve pratik tedbirler durmadan erteleniyor; tamamen kapitalistlere bağlı, hiçbir şey yapmayan, aslında hiçbir şey yapacak durumda olmayan son derece karmaşık, ağır, bürokratik ve etkisiz kontrol mekanizmaları yaratılıyor.

Boş iddialar ileri sürmüş olmamak için menşevik ve sosyalist devrimcilerin, yani devrimin ilk üç ayı içinde Sovyetlerde çoğunlukta olan, "koalisyon hükümetine" katılan ve sonuç olarak kapitalistlere karşı hoş görürlükten ve onların her türlü kontrol hareketlerini baltalamasında Rus işçi köylüsü önünde siyasal sorumluluğu olan kişilerin tanıklığına başvuracağız.

"Devrimci" demokrasinin "yetkili" en yüksek resmi organı (gülmeyiniz) -**Izvestia** (Rusya İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri Kongresinin Merkez Yürütme Kurulu organı) 7 Eylül 1917 tarihli 164 numaralı sayısında menşevik ve sosyalist devrimciler tarafından kontrol amacıyla kurulan ve tamamen onların elinde olan özel bir kuruluşun kararını yayınladı. Bu kuruluş merkez yürütme kurulunun "ekonomik bölümü"dür. Alınan karar resmi olarak, "hükümete bağlı, ekonomik hayatı düzenlemekle görevli merkezi kuruluşların mutlak eksikliğini" kazanılmış bir savaş gibi kabul ediyor.

Gerçekte menşevikler ve sosyalist devrimcilerin eliyle imzalanmış kendi politi-

kalarının çöküşünü belgeleyen başka bir delile gerek var mı?

Çarlık yönetiminde bile ekonomik hayatı düzenlemek ve denetim altına almak gerekliliği duyulmuş ve bu amaçla bir çok kurum oluşturulmuştu. Ama çarlık yönetiminde düzensizlik durmadan artmış, inanılmaz ölçülere ulaşmıştı. O zamanlar cumhuriyetçi, devrimci hükümetin görevinin ekonomik çöküntüyü önlemek için ciddi ve enerjik tedbirler almak olduğu hemen kabul edilmişti. Menşevik ve sosyalist devrimcilerin katıldığı "koalisyon" hükümeti kurulduğu vakit, hükümet, halka yaptığı 6 Mayıs tarihli gösterişli açıklamayla ekonomik hayatın kontrol ve düzenlenmesinin devlet eliyle yapılacağı sözünü vermişti. Tseretelli'ler, Tchernov'lar, öteki menşevik ve sosyalist devrimci yöneticiler gibi, hükümete kefil olmakla kalmayıp onun elindeki "devrimci demokrasi kuruluşlarının" hükümet çalışmalarını kontrol ettiğine büyük tanrıları adına yemin ediyorlardı.

6 Mayıstan bu yana dört ay geçti; dört uzun ay boyunca Rusya binlerce askerini akıl almaz bir emperyalist "saldırı" uğruna kurban etti; dört ay boyunca, yaz mevsiminin nehir nakliyatı, tarım ve maden aramasında sağladığı kolaylıktan yararlanmayı mümkün kılmasına rağmen ekonomk yıkım ve felaket dev adım-larla yaklaştı; dört ayın sonunda menşevikler ve sosyalist devrimciler hükümete bağlı kontrol kuruluşlarının "mutlak etkisizliğini" resmen tanımak zorunda kaldılar.

Ve bu menşevik ve sosyalist devrimciler şimdi ciddi bir devlet adamı havasıyla (bu satırları tam 12 eylül demokratik konferansının arifesinde yazıyoruz) kadetler koalisyonunun endüstri ve ticaret kodamanlarının, Kit Kityiçlerin[1] Riabouchinski, Boubliov, Terechickenko ve ortaklarının katılacağı bir koalisyonla durumu düzeltebileceklerini sanıyorlar!

Menşevik ve sosyalist devrimcilerin bu şaşkınlık yaratan körlüklerini nasıl açıklamalı? Onları aşırı yürek temizliği ve akılsızlıkları yüzünden yanılan, ne yaptığını bilmeyen politika acemileri olarak kabul etmek mi gerekir? Hiçbir işi olmayan bakanlar, müsteşarlar, valiler, komiserler bolluğu değişik bir "politik" körlük yaratma özelliğine mi sahip olacak?

Kontrol Tedbirleri Herkesçe Bilinir ve Gerçekleştirilmesi Kolaydır

Kontrol araç ve tedbirleri son derece karmaşık, güç, hâlâ denenmemiş, hatta bilinmeyen şeyler değil midir? sorusu sorulabilir. Savsaklamalar Kadet partisinin, endüstri ve ticaret sınıfının, menşevik ve sosyalist devrimci partinin devlet adamlarının altı aydır boşuna alınteri dökerek, kontrol için yeni tedbir ve olanaklar üzerinde araştırma, inceleme yapmalarıyla açıklanmıyor mu? Sorun inanılmayacak kadar güç olarak ortaya çıkıyor ve hâlâ çözülmemiş duruyor.

Yazık! Olanlar, eğitilmemiş, bilgisiz, kafası körleştirilmiş mujik'e ve her şeye inanan, hiçbir şeyi derinliğine araştırmayan dar kafalı burjuvaya bu biçimde sunul-

maya çalışılıyor. Ama gerçekte çarlık yönetimi bile, hatta "eski rejim' de dahi, savaş endüstri komitelerini kurduğu vakit kontrolu sağlama biçimnin asıl yol ve gerçek tedbirinin toplumun meslek, çalışma kolu ve iş dalına göre yönetime katılması olduğunu biliyordu. Ama çarlık yönetimi toplumun katılımından korkuyordu; onun için bu yöntemin kullanılmasını her türlü yolla sınırlıyor, yapma engellerle baltalıyor ve herkesçe bilinen, son derece basit ve en iyi biçimde uygulanabilir kontrol yollarını köstekliyordu.

Savaşın büyük yıkımı ve ağır yükü altında ezilen, açlık ve ekonomik güçlüklerden az veya çok biçimde etkilenen bütün savaşçı devletler, hemen her zaman toplumun katılımını teşvik eden, devlet tarafından gözetilen bir seri kontrol tedbirlerini uzun zamandır düzenleyip, sınırlayıp, uygulayıp denediler. Bu kontrol tedbirleri herkesçe biliniyor; bu konuda çok konuşulmuş ve yazılmıştır; ileri savaşçı ülkeler tarafından yayınlanan kontrolla ilgili kanunlar Rusçaya çevrilmiş, Rus basınında ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Eğer hükümetimiz kontrolu gerçekten ciddi ve pratik biçimde uygulamak isteseydi; eğer kurumları, kapitalistlere karşı kölelikle "mutlak etkisizliğe" mahkum etmeseydi, devletin bilinen ve uygulanan kontrol tedbirlerini uygulamaktan başka işi kalmazdı. Bu uygulamaya tek engel kadetler, sosyalist devrimciler ve menşeviklerin halkın gözünden sakladıkları, kontrolun kapitalistlerin şaşkınlık verici kârlarını ortaya çıkaracağı ve onların çıkarlarını bozacağı gerçeğiydi.

Bu temel sorunu (aslında Rusya'yı savaş ve açlıktan kurtarmak isteyen gerçekten devrimci bütün hükümetlerin bu program sorununu) daha iyi anlatabilmek için temel kontrol tedbirlerini sıralayacak ve hepsini teker teker inceleyeceğiz.

Göreceğiz ki demokratik devrimciliği, yalnız aldatıcı kararname ve emirlerde kalmayan bir hükümetin Rusya'da, kuruluşunun ilk haftasından itibaren kontroldan hileyle kaçmaya çalışan kapitalistlere karşı temel kontrol tedbirlerini alması bunları ciddiyetle uygulaması, toplumu kapitalistleri denetlemeye davet etmesi ve kapitalistlerin kontrol kararlarına harfi harfine uymasına dikkat etmesi gerekli ve yeterliydi.

Bu temel tedbirler şunlardır:

1. Bütün bankaların, işlemleri devlet tarafından kontrol edilecek tek bir banka halinde birleşmesi veya bankaların ulusallaştırılması.

2. Kapitalist sendikaların, yani en önemli tekelci kapitalist grupların (şeker, petrol, kömür, maden vs. sendikalarının) ulusallaştırılması.

3. Ticari gizliliğin kaldırılması.

4. Zorla kartelleştirme yani bütün sanayici, tüccar ve genel olarak patronların kartel veya sendika şeklnde bir araya gelme zorunluluğu.

5. Toplumun tüketici ortaklıklar şeklinde örgütlenmesini zorunlu kılmak veya teşvik etmek ve bunları kontrol altında tutmak.

Şimdi de bu tedbirlerin her birinin demokratik ve devrimci bir anlayışla uygulanmasının alabileceği önemi görelim.

Bankaların Ulusallaştırılması

Bankaların modern ekonomik hayatın önemli merkezleri ve kapitalist sistemin sinir merkezleri olduğu biliniyor. "Ekonomik hayatın düzenlenmesi"nden sözederken bankaların ulusallaştırılmasına değinmemek, ya bir cahillik örneği vermek ya da şatafatlı söz ve tutulmayacağı önceden kararlaştırılan cafcaflı vaadlerle halkı aldatmaktır.

Banka işlemlerini düzenlemeden, kontrol altına almadan buğday dağıtımının veya genellikle mal üretimi ve dağıtımını kontrol etmenin, düzenlemenin bir anlamı yoktur. Bu şüpheli birkaç kuruşun peşine düşerken milyonlarca rubleyi görmezlikten gelmektir. Modern bankalar (buğday ve öteki ürünler) ticareti ve sanayi ile o denli yakından, ayrılmamacasına birleşmişlerdir ki, bankalara "el koyma"dan "demokratik ve devrimci" sayılabilecek ciddi bir şey yapma olasılığı yoktur.

Devletin bankalara "el koyması" güç ve karmaşık bir iş midir? Aslında bu tür sözlerle genellikle dar kafalı burjuvalar korkutulmaya çalışılıyor. Elbette bunu yapanlar çıkarlarını bu yönde gören kapitalistler ve onların savunucularıdır.

Gerçekte "varlıklıların" tek kuruşuna dokunmayan ulusallaştırma, teknik ve kültürel yönden hiçbir güçlük göstermiyor. O, yalnızca bir avuç zenginin iğrenç aç gözlülüğü yüzünden engelleniyor. Eğer bankaların ulusallaştırılması sık sık özel mallara el konulmasıyla karıştırılıyorsa bunun suçu bu karışıklığı yayan ve çıkarı halkı yanıltmakta olan burjuva basınındadır.

Bankaların kullandığı birikmiş sermayenin mülkiyeti, basılı veya el yazması senet, tahvil, poliçe, makbuz gibi belgelerle kanıtlanmıştır. Bunların hiçbri, bankaların ulusallaştırılmasından yani tek bir banka halinde birleştirilmesiyle ortadan kalkmaz ve değiştirilmez. Biriktirme sandığında 15 rublesi olan bir kişi bankaların ulusallaştırılmasından sonra parasının sahibi olarak kalacak, 15 milyon rublesi olan da aynı şekilde parasını senet, tahvil, poliçe şeklinde koruyacaktır.

Bankaların ulusallaştırılmasının önemi nedir öyleyse?

Bankaların ve onların işlemlerinin gerçek kontrolu ticari gizlilik ortadan kaldırılsa bile mümkün değildir; çünkü bilanço yapmak, hayali şirket ve şubeler kurmak, kiralık kişileri kullanmakta yararlı olan son derece karmaşık, ince işlemleri izlemek mümkün değildir. Sadece bütün bankaların mülkiyet ilişkilerinde en ufak bir değişiklik meydana getirmeden, —tekrar edelim— hiç kimsenin tek kuruşuna do-

kunmadan, tek bir banka halinde birleştirilmesi, yukarıda sözü edilen tedbirlerin uygulanması şartıyla da gerçek bir kontrolü mümkün kılacaktır. Sadece bankaların ulusallaştırılması devlete milyon ve milyarların ne zaman, nerede, nasıl ve ne yönde kullanıldığını bilme olasılığını verecektir. Sadece bankalar —kapitalist trafiğin bu merkezi, ana ekseni ve temel mekanizması— üzerinde gerçekleştirilecek kontrol, bütün ekonomik hayat, üretim ve temel ürünlerin dağılımı konusunda sözde kalmayan, gerçek bir kontrol sağlanmasına izin verecektir; bu kontrol "ekonomik hayatın düzenlenmesi"ne imkan sağlayacaktır. Bu yapılmadığı takdirde resmi bir sözden öteye gitmeyecektir. Sadece banka işlemlerinin kontrolu, tek bir banka tarafından yapılmak şartıyla, daha sonra kolaylıkla uygulanabilecek tedbirler sayesinde de bugün büyük ölçüde hayal olan kazanç vergisi alınını, mal ve gelir durumunu saklama olasılığı bırakmadan gerçekleştirmeye izin verecektir.

Bütün bunları yapabilmek için bankaların kayıtsız şartsız ulusallaştırılmasını kararlaştırmak yetecektir; zira, yönetici ve çalışanlar bunu kendileri gerçekleştireceklerdir. Etkin bir kararnameyle ve "birdenbire" gerçekleştirilebilecek bu tedbir için devletin hiçbir özel organ ve özel hazırlığa ihtiyacı yoktur. Çünkü böyle bir tedbirin ekonomik olasılığı kendi gelişiminde poliçe, aksiyon, tahvil aşamasına varan kapitalizm tarafından yaratılmıştır. Saymanlığın birleştirilmesinden başka yapacak şey kalmamıştır. Eğer demokratik devrimci devlet bütün bankaların tek bir banka halinde birleşmesi için yönetici ve memurların her şehirdeki meclislerini, her bölge ve ülkedeki kongreleri derhal —telgrafla— toplantıya çağırırsa, bu reform birkaç hafta içinde tamamlanabilecektir. Yönetici ve yüksek dereceli memurların direneceği, devleti yanıltmaya ve işleri sürüncemede bırakmaya çalışacakları açıktır. Çünkü bu baylar kazançlı yemlikleri, son derece kârlı namussuzca işler çevirme olanağını yitireceklerdir. **Bütün her şey burada toplanmaktadır.** Eğer devlet gücü sadece kağıt üstünde devrimci olmasa (yani etkisizlik ve alışılmışın dışına çıkmaktan korkmasa), yalnız sözle demokratik olmasa (yani bir avuç zengin azınlığın değil, halkın çoğunluğunun çıkarına davransa) bankaların çatışmasız, sarsıntısız ulusallaştırılması için en ufak savsaklama çabasına giren, belgeleri ve hesapları gizlemeye çalışabilecek yönetici, idareci ve büyük hisse sahiplerine ceza olarak mallarına el koyma ve hapsedilmelerine ilişkin kararnameler çıkarsa, yine örneğin fakir memurları örgütlemek, aralarından yolsuzluk ve savsaklama çabasına giren zengin yöneticileri ortaya çıkaranları ödüllendirmeyi kabul etse, bu iş kolaylıkla halledilecektir. Bankaların ulusallaştırılmasının bütün halk için yalnız (bankayla çok seyrek olarak işleri olan) işçi kitleleri için değil köylü ve küçük sanayici kitlesi için yararı pek büyük olacaktır. Bundan çok büyük bir çalışma tasarrufu sağlanacak ve devletin eski banka memur sayısını koruduğu var sayılsa bile bu, bankaların kullanımının evrenselleşmesine (genelleşmesine) ve şubelerin artmasına doğru önemli bir adım olacak; toplum bankaların hizmetinden daha fazla yararlanabilecektir. Küçük patron ve köylüler için kredi almak kolay hale gelecektir. Devlete gelince, o, ilk olarak önce bütün mali işlemleri tüm açıklığıyla tanıma, onları kontrol etme, sonra ekono-

mik hayatı düzenleme, nihayet kapitalist baylara "hizmetleri için" akıllara durgunluk veren "komisyon" ödeme zorunda kalmadan devlete büyük işlemleri için gerekli milyonlar ve milyarları bulma olasılığını elde edecektir. Bu yüzden —sadece bu yüzden— bütün kapitalistler, burjuva profesörler, bütün burjuvazi ve onların uşakları Plekhanov'lar, Potressov ve ortakları, ağızları köpük dolu, bankaların ulusallaştırılmasına karşı savaşa çıkmaya, ulusal "savunma" açısından, yani askeri yönden bile sınırsız kolaylıkları olan ve ülkenin "askeri gücünü" büyük ölçüde arttırma niteliğinde olan bu son derece kolay ve acele tedbire karşı binlerce bahane uydurmaya hazırlar.

Ama burada bize belki şu itiraz yapılacaktır: Nasıl oluyor da Almanya ve Birleşik Amerika gibi ileri ülkeler bankaları ulusallaştırmayı düşünmeden "ekonomik hayatlarını" imrenilecek biçimde düzenliyorlar?

Çünkü biri monarşi biri de cumhuriyet olan bu devletlerin ikisi de yalnız kapitalist değil, aynı zamanda emperyalisttirler. Böyle olunca kendilerine gerekli değişmeleri gerici bürokratik yolla gerçekleştiriyorlar. Oysa biz burada demokratik devrimci yoldan söz ediyoruz.

Bu "küçük fark"ın büyük önemi vardır. Çok zaman bunu düşünme "alışkanlığı" yoktur. "Devrimci demokrasi" sözü çoğumuzda (özellikle sosyalist devrimci ve menşeviklerde) tanrı-ya inanacak kadar bilgisiz olmayan kişilerce kullanılan "Allaha şükür" gibi veya "saygıdeğer yurttaş" gibi bazen **Dien** veya **Edinstvo**[2] gazetelerini hazırlayanlara hitap ederken kullanılan deyim gibi alışılmış söz haline geldi. Oysa herkes veya hemen hemen herkes, bu gazetelerin kapitalistler tarafından kendi çıkarları için kurulduğu ve beslendiğinden şüphelenmekte dolayısıyla sahte sosyalistlerin bu gazetelerle işbirliği etmesi pek az "saygı-değer" olmaktadır.

Eğer "devrimci demokrasi" deyiminin gösterişli basmakalıp bir söz veya evrensel bir söz gibi kullanmak yerine anlamı üzerinde biraz **düşünülse**, demokrat olmanın azınlığın değil, halkın çoğunluğunun çıkarları ile birlikte olmak; devrimci olmanın, zararlı ve zamanı geçmiş her şeyi acımadan en inançlı biçimde yok etmek anlamına geldiği görülür.

Amerika'da ve Almanya'da ne hükümetlerin ne de yönetici sınıfların, bilindiği kadarıyla, "devrimci demokrasi"de gözleri vardır, ama bizim sosyalist devrimci ve menşeviklerimiz bunu istemekte (ve alçaklaştırmaktadırlar).

Almanya'da ulusal önemi olan sadece **dört** özel banka vardır; birleşik Amerika'da ise **iki**. Bu bankaların başındaki mali krallar açısından, gürültüsüzce, gizlice, devlet görevlilerini baştan çıkararak (bu Birleşik Amerika ve Almanya için genel bir kuraldır), bankaların özel niteliğini işlemlerini gizliliğini korumak için devam ettirerek, devletten milyonlarca dolar "aşırı kâr" elde etmek ve hileli mali işlemlerin başarısını sağlamak için devrimci olmayan gerici, demokratik olmayan bürokratik tutuma uymak daha kolay, daha rahat ve kârlıdır.

Amerika, Almanya gibi, "ekonomik hayatı" işçiler (ve bir kısım köylüler) için askeri zindan, bankacı ve kapitalistler için açlığa kadar "kemerleri sıkmak"tan, kapitalistlere (gizlice, gerici bürokratik biçimde) savaş öncesinden daha yüksek kârlar sağlamaktan ibarettir.

Bu yol aynı şekilde emperyalist cumhuriyetçi Rusya için de mümkündür. Yalnız Militrkov ve Chingarev'lerin değil, gerici bürokratik yollarla bankaların "dokunulmazlığını" ve akıl almaz kâr haklarını doğru bulan Kerenski ile ortak Terechtchkenko, Nekrassov, Bernatski, Prokopovitch ve hempalarının yaptıkları budur. Gerçeği söyleme yürekliliğini gösterelim: Cumhuriyetçi Rusya'da ekonomik hayat gerici bürokratik yollarla düzenlenmek isteniyor, ama bu bir numaralı Kornilov'un dağıtmayı başaramadığı, iki numaralı Kornilov'un aynı şeyi deneyeceği "Sovyetlerin" varlığı yüzünden gerçekleştirilemiyor.

Gerçek budur. Acı ama basit olan bu gerçek, halkı aydınlatmak için "büyük" "devrimci" demokrasi yalanlarından daha yararlıdır.

*

Bankaların ulusallaştırılması, sigortaların da aynı zamanda ulusallaştırılmasını, yani bütün sigorta şirketlerinin tek bir şirket halinde birleştirilmesi ve bunun devlet tarafından kontrolünü son derece kolaylaştıracaktır. Eğer demokratik devrimci devlet, yönetici ve büyük hisse sahiplerine bu yolda en ufak gecikme olmadan ilerlenmesini emretse, bu kere de sigorta şirketleri memurlarının kongresi kendi sorumlulukları altında bu birleşmeyi derhal, kolaylıkla gerçekleştireceklerdir. Kapitalistler, sigorta işlerine milyonlar yatırmışlardır. Bu şirketlerde bütün işler memurlar tarafından yapılır. Şirketlerin birleştirilmesi sigorta primlerinin azalması, sigortalılara çok kolaylık ve rahatlık sağlanması sonucunu doğuracak ve bu aynı güç ve kaynakların kullanımıyla sigortalı sayısının arttırılmasını getirecektir. Ülkenin "savunma yeteneği"ni de arttıracak ve "ekonomik hayatın düzenlenmesinde" sözde değil, gerçekte ciddi imkanlar yaratacak olan bu değişime, bir avuç kârlı yemlikleri elinde tutanların etkisizliği, alışkanlığı, açgözlülüğünden başka hiç ama hiçbir şey karşı çıkmayacaktır.

Patron Sendikalarının Ulusallaştırılması

Kapitalizme eski ekonomik sistemlerden, kapitalizm öncesi sistemlerden ayıran şey onun ekonominin değişik kolları arasında bir bağlantı ve karşılıklı bağımlılık kurmasıdır. Hemen söyleyelim ki, bu özellik olmadan sosyalizm yönünden hiçbir tedbir teknik olarak gerçekleştirilemez. Oysa modern kapitalizm bankaların üretim üzerindeki egemenliği sayesinde ulusal ekonominin değişik kolları arasındaki karşılıklı bağımlılığı en yüksek düzeye çıkardı. Bankalar ve ticaretle sanayinin temel dalları kaynaşmışlardır. Bu, bir yandan ticaret ve sanayi sendikaları (şeker, kömür, demir, petrol vs.) üzerine devlet tekelinin yerleştirilmesini amaçlayan ted-

birleri almadan, bu sendikaları ulusallaştırmadan, yalnızca bankaları ulusallaştırmanın yeterli olmayacağı anlamına gelir. Bu, öte yandan ekonomik hayatın düzenlenmesi gerçekten isteniyorsa, bunun bankalarla patrdon sendikalarının aynı anda ulusallaştırılmasını içerdiği anlamını da taşır.

Şeker sendikasını örnek olarak alalım. Çarlık yönetimi sırasında kurulan bu sendika daha o zaman, çok iyi donanmış fabrika ve işletmelerden kurulu bir kapitalist gruptu. Ve bu grupta elbette aşırı gerici ve bürokratik anlayış hakimdi; kapitalistlere, utanç verici kârlar sağlıyor, işçi ve memurlarını bütün haklardan yoksun, aşağılanan, kafaları körleştiren gerçek esir haline düşürüyordu. Devlet, daha o zamanlar üretimi büyük sanayici ve zenginler yararına kontrol ediyor ve düzenliyordu.

Burada yapılacak şey **sadece** gerici bürokratik düzenlemenin, memur, mühendis, yönetici ve ortakların kongresini toplantıya çağıran, tek düzenli saymanlık ve işçi sendikalarının kontrolunu yerleştiren basit kararnamelerle demokratik devrimci düzenleme haline getirilmesidir. Bu son derece kolaydır, ama hâlâ gerçekleştirilmemiştir. Demokratik cumhuriyet yönetiminde şeker sanayi gerici bürokratik düzenlemeye bağlı kalmaya devam ediyor; her şey geçmişteki gibi: halkın emeğinin ziyanı, alışkanlık-lar, durgunluk, Bobrinski ve Terehtchenko'ların zenginleşmesi... Eğer sosyalist devrimciler ve menşevikler halkın vicdanını, ekonomik hayatın düzenlenmesinde hükümetin "mutlak etkisizliğini" kaçınılmaz hale getiren şeker kralları ile "koalisyon" planları ile kararlarsa bürokrasinin değil demokrasinin, "şeker kralları"nın değil işçi ve memurlarının girişimine çağrıda bulunmak gerekecektir; bu birden, birkaç gün içinde yapılabilir ve yapılması gereken iştir.[3]

Petrol sanayini ele alalım. Bu sanayi kapitalizmin önceki gelişmeleriyle büyük ölçüde "toplumsallaştırılmıştı". Bir çift petrol kralı teknik ve sosyal düzeyde ülke ölçüsünde düzenlenmiş, yüzlerce binlerce mühendis ve memurca yönetilen bir "işten" yalnız başlarına yüzlerce milyon kazanıyorlar. Petrol sanayinin ulusallaştırılması **hemen** mümkündür ve devrimci demokratik bir devlet için zorunluluktur; hele bu devlet çok ağır bir kriz geçiriyor ve yakacak üretiminin arttırılması gerekiyorsa. Bürokratik kontrolun bu konuda hiçbir şey vermeyeceği ve hiçbir şeyi değiştiremeyeceği açıktır, çünkü "petrol kralları" çarın bakanlarınca nasıl haklı bulunmuşlarsa Terechtchenko, Kerenski, Avksentiev ve Skobelev yanında da burjuva basınının savsaklamaları, özel bahaneleri, vaadleri, doğrudan veya dolaylı baştan çıkarmalarıyla (Buna Kerenski ve Avksentiev'lerin pek güvendiği "kamuoyu" deniyor), yöneticilerin bozulmasıyla (bunlara Kerenski ve Avksentiev'lere ilişmemiş eski devlet aygıtındaki görevlerinde tutmuşlardır) yine haklı çıkacaklardır.

Ciddi bir şey yapmak için gerçekten devrimci biçimde bürokrasiden demokrasiye geçmek, yani petrol krallarına ve hisse sahiplerine savaş açmak, mallarına el koymak; petrol sanayinin ulusallaştırılmasına çıkardıkları güçlük, gelir ve hesapları gizlemek, üretimi engellemek, üretimi arttırmayı amaçlayan tedbirleri almayı reddetmekten dolayı hapsedilmelerini kararlaştırmak gerekir. İşçi ve memurların gi-

rişkenliğine çağrıda bulunmak, onları konferans veya kongreye çağırmak, onlara geniş bir kontrol örgütlemek ve üretimi arttırmak kaydıyla kârdan belli bir pay vermek gerekir. Eğer bu tür devrimci demokratik tedbirler 1917 nisanından beri hemen alınsaydı, dünyanın en zengin sıvı yakıt kaynaklarına sahip ülkelerden biri olan Rusya, yaz boyunca su yolu nakliyatıyla topluma gerekli nicelikte yakıt verebilme olanağını sağlayabilirdi.

Ne burjuva hükümeti, ne sosyalist devrimci, menşevik ve kadet koalisyonu bir şey yaptılar; küçük bürokratik değişim oyunları ile yetindiler. Tek bir demokratik ve devrimci tedbir almaya cesaret edemediler. Her şey çarlık devrindeki gibi sürüyor. Aynı petrol kralları, aynı durgunluk, işçi ve memurların sömürücülere karşı aynı nefreti, bu yüzden aynı çürüme, halkın emeğinin aynı ziyanı. Cumhuriyetçi bakanlıklardaki kağıt başlıklarından başka hiçbir şey değişmedi.

Teknik ve kültürel açıdan ulusallaştırılmaya daha az "hazır" olan maden kömürü sanayindeki kömür kralları ötekilerden hiç de aşağı kalmayan bir utanmazlıkla halk soyguncuları olarak hüküm sürüyorlar; burada doğruluğu kesin bir dizi apaçık baltalama hareketi, apaçık yıkma ve üretimin sanayiciler tarafından durdurulmasıyla karşı karşıyayız. Menşevik bakanlık organı **Rabotchaia Gazeta** dışında (herkes) bu olayları kabul ediyor, ama işçilerle kömür sendikaları korsanlarının eşit sayıda temsil edildiği eskimiş gerici bürokretik konferanslardan başka hiçbir şey yapılmıyor! Ülkeyi yıkıma götüren, üretimi durduran kömür sanayicilerine karşı hiçbir devrimci demokratik tedbir, hiçbir gerçek kontrol, aşağıdan gelen, memurlar sendikasınca işçilerce gerçekleştirilecek kontrol girişimi yok. Bu nasıl olur? Hepimiz, kadetlerle değilse bile en azından sanayici ve ticari çevrelerle "koalisyon" yanlısı değil miyiz? Oysa, koalisyon içinde olmak demek iktidarı kapitalistlere bırakmak, onları cezasız koymak, tekere çubuk sokmalarına göz yummak, her şeyi işçilerin üstüne atmak, ekonomik yıkımı arttırmak böylece, Kornilow'un yeni bir güç denemesini hazırlamaktır!

Ticari Gizliliğin Kaldırılması

Ticari gizliliği ortadan kaldırmaksızın üretimin kontrolü ve dağıtımı, ya kadetlerin sosyalist devrimci ve menşevikleri kan-dırmaya; sosyalist devrimci ve menşeviklere de işçi sınıfını aldatmaya yarayan boş bir sözdür ya da sadece geri bürokratik tedbir ve yolların uydurma bir kılıfıdır. Bu gerçeğin, uyarılmamış her kişi için bütün açıklığına, **Pravda**'nın ısrarla ticari gizliliğin kaldırılmasını istemesine rağmen (bu istek **Pravda**'nın, sermayenin uşağı Kerenski hükümeti tarafından yasaklanmasının temel nedenlerinden biri oldu), ne cumhuriyetçi hükümet ne de "devrimci demokrasinin yetkili organları" gerçek kontrolun bu ilk şartını akıllarına getirmediler bile.

Bütün kontrolun anahtarı buradadır. halkı soyan, üretimi baltalayan sermayenin

en hassas noktası buradadır. Sosyalist devrimciler ve menşevikler sorunu ortaya koymaktan bu yüzden korkuyorlar.

Kapitalistlerin bu konuda küçük burjuvaca düşünülmeden tekrarlanan görüşleri şöyledir: Genel olarak kapitalist ekonomi ticari gizliliğin kaldırılmasını kesinlikle kabul etmez, çünkü üretim araçlarının özel mülkiyeti ve değişik iş kurumlarının piyasaya bağımlılıkları, ticaret defterleri ve ticari işlemlerin —banka işlemleri de doğal olarak buna dahildir— gizliliğinin "çok kutsal dokunulmazlığını" gerekli kılıyor.

Bu ve benzeri görüşleri şu veya bu biçimde tekrarlayanlar gözlerini günlük ekonomik hayatın iki ana, temel ve herkesçe bilinen olayına kapayarak hem kendilerini hem de halkı aldatıyorlar. Birinci olay: Büyük kapitalizm, bankaların kapitalist sendikaların ve büyük fabrikaların özel yönetim biçimi. İkinci olay: savaş.

Ticari gizliliğin gölgesinde kalma nedenlerini ortadan kaldı-ran aslında her yerde tekelci kapitalizm haline dönüşen günümüzün büyük kapitalizmidir; o bu gizliliği ikiyüzlülük ve büyük sermayenin duyulmamış kârlarını ve mali dolandırıcılıklarını saklama aracı haline getirmektedir. Büyük kapitalist işletme kendi teknik özelliği nedeniyle toplumsallaştırılmış, yani binlerce kişi için çalışmakta ve işlemlerine doğrudan veya dolaylı olarak yüzlerce, binlerce aileyi ortak etmektedir. Bu genellikle hiçbir ticari defteri tutmayan, dolayısıyla ticari gizliliğin kaldırılmasıyla ilgisi olmayan küçük sanatkar ve orta köylü işletmelerinden farklıdır.

Bununla birlikte, büyük bir işletmede işlemler yüzlerce hatta daha fazla kişice bilinir. Ticari gizliliği koruyan kanun burada üretim ihtiyaçlarına veya değiş tokuşa değil en kaba biçimdeki spekülasyon ve kâr çabalarına; anonim şirketlerde özellikle yaygın ve halkı yanıltmak için bilanço ve özetlerle ustalıkla gizlenen dolandırıcılığa yaramaktadır. Eğer ticari gizlilik küçük üretimde, yani üretimin toplumsallaşmadığı ama parçalandığı, serpiştirildiği küçük köylü ve sanatkar arasında kaçınılmazsa, bu gizliliği büyük kapitalist işletmede korumak, bir avuç, evet bir avuç insanın kâr ve ayrıcalığını tüm halkın **yararına** korumaktır. Bu, anonim şirket bilançolarının yayınlanmasını öngören kanunca zaten kabul edilmiştir, ama —bütün ileri ülkelerde olduğu gibi, Rusya'da da uygulanan— bu kontrol gerici bürokratik bir kontroldür; halkın gözünü kapatmakta, anonim şirketlerin işlemleri konusunda tüm gerçeği öğrenmeğe izin vermemektedir.

Devrimci demokrat gibi davranmak için ticari gizliliği ortadan kaldıran, büyük şirketlerden ve zenginlerden eksiksiz rapor isteyen, demokratik olarak geçerli görüşleri anlatabilmek için oldukça önemli sayıya ulaşan her yurttaş grubuna (örneğin 1000 veya 10.000 seçmen) herhangi bir büyük işletmenin bütün belgelerini denetlemek hakkı veren yeni bir kanunu derhal çıkartmak gerekr. Bu tedbir basit bir kararname ile tamamen ve kolaylıkla gerçekleştirilebilir; o yalnız başına **halk** girişkenliğini, memur ve işçi kuruluşları ile bütün siyasal partilerin kontrolünü teşvik

edecek, kontrolü etkili ve demokratik hale getirecektir.

Buna savaşı ekleyiniz. Sanayi ve ticari kuruluşların çok büyük çoğunluğu halen "serbest piyasa" için değil, devlet için, savaş için çalışıyorlar. Bunun içindir ki **Pravda**'da bize sosyalizmin kurulamayacağı karşılığını verenlerin yalan söylediğini, üç kat yalan söylediğini yazmıştım. çünkü söz konusu olan, şimdi, hemen, bugünden yarına sosyalizmi kurmak değil, devlet hazinesinin soyulmasını ortaya koymaktır.

"Savaş için" (yani doğrudan veya dolaylı olarak savaş malzemesine bağlı) çalışan kapitalist kuruluş, kamu hazinesini sistemli olarak yağma ediyor; ticari gizliliğin kalkmasına karşı duran kadetler, menşevik ve sosyalist devrimcimlerle birlikte devlet gelirlerinin yağmasını kolaylaştırmak ve örtbas etmekten başka şey yapmıyorlar.

Savaş Rusya'da her gün elli milyon rubleye maloluyor. Bu elli milyonun büyük kısmı ordunun malzeme aldığı kişilere gidiyor. her gün bu elli milyonun en azından beş, belki de on milyonu veya daha fazlası kapitalistlere ve onlarla şu veya bu şekilde ortaklığı olan devlet mensuplarına "meşru kâr sağlıyor. Böylece en önemli firmalar ve savaş malzemesi üzerindeki işlemleri için para veren bankalar kamu hazinesini yağmalıyor, şaşkınlık verici kârlar sağlıyorlar; çünkü "herkes" malzeme üzerinden sağlanan bu utanç verici kârları, bankalarca gizlenen "garanti mektuplarını", hayatın pahalılaşmasından yararlananların isimlerini biliyor; "toplumda" bunlardan alaylı bir gülüşle söz edilmiyor; "hoşa gitmeyen" olayları örtbas etmek, "nazik" sorunları etletmek kuralını izleyen burjuva basını bile bu konularda şu veya bu belirli noktalar üzerinde önemli bilgiler veriyor. Bunu herkes biliyor ve susuyor, herkes davranışını belirliyor ve belagatla "kontrol"dan ve "düzenleme"den sözeden hükümete kendini alıştırıyor!..

Devrimci demokratlar eğer gerçekten devrimci ve demokrat iseler, derhal ticari gizliliği kaldıran, tüccarları hesaplarını açık-lamaya zorlayan, işlerini kamu yöneticilerinin izni olmadan bırakmalarını yasaklayan, kâr gizlemeyi ve halkı aldatmayı mallara el koyma ve ölümle cezalandıran,[4] doğrulama ve kontrol işlemlerini **aşağıdan**, demokratik olarak, halk eliyle, memur, işçi ve tüketici örgütleriyle düzenleyen bir kanun çıkarırlardı.

Bizim sosyalist devrimciler ve menşevikler korkak demokrat sözünü iyi hakediyorlar: çünkü bütün korkak burjuvaların söylediğini, rastlantı olarak, tekrar ediyorlar: Eğer "çok sert" tedbirler alınırsa, kapitalstlerin "kaçacağını", "bizim" işleri kapitalistler olmadan halledemeyeceğimizi, bizi "destekleyen" İngiliz, Fransız milyonerlerinin belki de "güceneceklerinden" söz ediyorlar. Bolşeviklerin neredeyse insanlık tarihinde hiç görülmemiş, hiç denenmemiş, "hayali" bir şey önerdikleri sanılacak, oysa gerçekte bundan 125 yıl önce, Fransa'da, yaptıkları savaşın haklı ve savunma niteliğine inanan gerçekten "devrimci demokrat" insanlar, bilinçli halk yığınlarına dayanan insanlar, zenginler üzerinde **devrimci** bir kontrol kurmasını bil-

miş ve bütün dünyanın hayranlığını uyandırmışlardı. Ve o günden bu yana geçen beş çeyrek yüzyıl boyunca kapitalizmin gelişimi bankaları, kartelleri, demiryollarını vb. yarattı. Bunlar işçiler ve köylüler tarafından sömürücüler, büyük toprak sahipleri ve kapitalistler üzerine uygulanacak gerçekten demokratik kontrol tedbirlerini yüz kere daha kolay hale getirdi.

Aslında bütün kontrol sorunu kimin kontrolcü kimin kontrol edilen olduğunun bilinmesine dayanıyor; yani hangi sınıf kontrol eder hangi sınıf buna katlanır. Ülkemizde, cumhuriyetçi Rusya'da kontrolcü rolü şimdiye kadar büyük toprak sahipleriyle kapitalistlere bırakıldı. Onlar bu rolü sözde devrimci bir demokrasinin "yetkili organlarının" katılımıyla kullanıyorlar. Bu, kaçınılmaz olarak bütün halkın hoşnutsuzluğunu doğuran ve kapitalistlerce yapmacıklı olarak devam ettirilen ekonomik düzensizliği yaratan aşırı kapitalist spekülasyonu ortaya çıkardı. Geriye dönmeden, eski ile bağları koparmaktan korkmadan, yeniyi kurmaktan çekinmeden, işçi ve köylülerce büyük toprak sahipleri ve kapitalistler üzerinde uygulanan kontrola kararlı olarak geçmek gerekir. Oysa bizim sosyalist devrimciler ve menşevikler bundan ateşten korkar gibi korkuyorlar.

Kartel Biçiminde Zorla Kümeleştirme

Zorla kartelleştirme, yani sanayilerin zorla, örneğin kartel biçiminde kümeleştirilmesi Almanya'da uygulanmaktadır. Bu konuda da yeni bir şey getiremiyoruz, ama burada da, sosyalist devrimci ve menşevikler yüzünden, pek az saygıya değer partilerin zaman zaman kadetlerle, Boubliov'larla veya Terechtkenko ve Kerenski ile dansederek "eğlendirdikleri" cumhuriyetçi Rusya'da tam bir durgunluk olduğunu görüyoruz.

Zorla kartelleştirme devlet için kapitalizmin gelişimini hızlandıran bir tür araç görevini görüyor; bu araç her zaman ve her yerde sınıf kavgası örgütlenmesine, kartellerin sayı, çeşitlilik ve öneminin artmasına yol açıyor. Öte yandan, zorla kartelleştirme, ciddi sayılabilecek her kontrolün ve halkın emeğini, tasarrufa yönelik her politikanın ilk ve gerekli şartıdır.

Alman kanunu, örneğin belli bir bölgenin veya tüm ülkenin deri işiyle uğraşan patronlarını kartel biçiminde kümeleşmeye zorluyor; devletin bir temsilcisi de kontrol amacıyla bu kartelin yönetimine katılıyor. Bu kanun hiçbir şekilde mülkiyet ilişkilerini etkilemiyor, işletme sahibinin tek bir kuruşuna dokunmuyor ve kontrolun biçim, anlam ve ruhunun bürokratik ve gerici mi, yoksa demokratik ve devrimci mi olacağı konusunda hiçbir peşin yargıya yolaçmıyor.

Ülkemizde de bir haftalık kıymetli zamanını bile kaybetmeden buna benzer kanunları hemen çıkarmak, bunların uygulamada alacağı somut biçimi, uygulama hızını ve gözetme araçlarını **sosyal yaşantıya** bırakmak mümkündür ve bu zorunludur. Böyle bir kanun çıkarmak için devletin özel bir aygıta, araştırmaya ve ön

çalışmaya ihtiyacı yoktur; onun sadece, işlerine bu tür karışılmasına "alışık olmayan", kontrol yokluğunun yanısıra eski tür yönetimin sağladığı aşırı kârı kaybetmek istemeyen kapitalistlerin özel çıkarlarını bozmaya kararlı olması gerekir.

Devletin böyle bir kanun çıkarmak için hiçbir ticari aygıta, hiçbir "istatistiğe" (Tchernov istatistiği köylünün devrimci girişkenliği yerine koymak istiyordu) ihtiyacı yoktur, çünkü uygulama sanayicilere, fabrikacılara, **mevcut** sosyal güçlere düşecektir. Bu uygulama yine mevcut sosyal (yani hükümetten ve bürokrasiden olmayan) güçlerin, ama zorunlu olarak aşağı sınıf denilen, yani ezilen, sömürülen —tarihin tanıklık ettiği gibi— kahramanlığa yatkınlığı, fedakarlığı ve kardeşlik disipliniyle sömürücülere sınırsız olarak üstün olan sınıf kontrolu altında olacaktır.

Gerçekten demokratik devrimci bir hükümetimiz olduğunu, onun da örneğin en az iki kişi çalıştıran bütün fabrikacı ve sanayicilerin, geciktirmeden, üretim dalına göre, yönetim çevresi ve taşra ortaklıkları biçiminde gruplaşmalarını kararlaştırdığını varsayalım. Bu kanunun titizlikle uygulanmasının sorumluluğu ilk planda fabrikacı, yönetici, yönetim kurulu üyesi ve büyük hisse sahiplerine düşer. (Çünkü modern sanayinin gerçek şefleri, efendileri onlardır). Eğer kanunun hemen uygulanmasına katılmayı reddederlerse kaçak sayılücak ve ceza göreceklerdir. Sorumlulukları ortaktır ve bütün varlıklarını kapsar, biri hepsi, hepsi biri içindir. Sorumluluk daha sonra **tek** bir sendika kurmaları gereken tüm memurlara ve kendi sendikalarında toplanmış işçilere düşer. Kartelleşmenin amacı, tam, eksiksiz ve ayrıntılı hesap sistemini yerleştirmek ve özellikle hammadde alımıyla bitmiş mal satımı ve halkın kaynak ve gücünün tasarrufu ile ilgili işlemleri düzenlemektir. Ekonomi biliminin öğrettiği ve bütün sendika, kartel ve tröst örneklerinin gösterdiği gibi dağınık işletmelerin tek bir işveren sendikası halinde kümeleştirilmesiyle tasarruf çok önemli ölçülere ulaşacaktır. Bir kere daha tekrar edelim ki kartelleştirme mülkiyet ilişkilerinde hiçbir şeyi değiştirmeyecek ve mal sahiplerinin tek kuruşuna ilişmeyecektir. Bu noktayı özellikle belirtmek gerekiyor çünkü burjuva basını sosyalistlerle bolşeviklerin, mallarını "kamulaştırma" yanlısı olduğunu söyleyerek durmadan küçük ve orta patronları "korkutuyor". Bu iddianın yalan olduğu açıktır, çünkü sosyalistler, **tamamen sosyalist bir devrimde bile**, küçük çiftçilerin malını kamulaştırmayı istemiyorlar ve bunu yapmayacaklardır. Oysa biz burada sadece Batı Avrupa'da uygulanmış, kaçınılmaz ve çok acil tedbirlerden ve pek az aklı başında bir demokrasinin bile bizleri tehdit eden kesin yıkıma karşı koymak için ülkemizde alması gereken tedbirlerden söz ediyoruz.

Küçük ve çok küçük patronların ortaklık halinde kümeleşmesi, işyerlerinin küçük boyutları, ilkel teknikleri ve bilgisizlik veya sahiplerinin eğitim eksikliği yüzünden teknik ve kültürel açıdan önemli engellerle karşılaşacaktır. Ama bu işyerleri zorla kartelleştirme kanununun uygulama sahası dışında tutulabilirler; onların katılmaması ve katılmalarındaki gecikme önemli bir engel olmayacaktır, çünkü küçük işletmeler çok sayıda olmalarına rağmen tüm üretimde, ulasal ekonomide

çok küçük bir rol oynuyorlar; bununla birlikte şu veya bu şekilde büyük işletmelere bağlıdırlar.

Sadece büyük işletmelerin kesin önemi vardır; burada kartelleştirmenin teknik ve kültürel güç ve araçları **mevcuttur**; eksik olan sadece **devrimci** iktidarın girişkenliği, kararlı, gözüpek, sömürücülere karşı acımasız sertlikle, onların maddi güç ve olanaklarını harekete geçirecek cesaretidir.

Ülkenin teknik ve entellektüel gücü ne kadar zayıfsa, büyük, çok büyük işyerlerinden başlayan kümeleştirmenin mümkün olduğu kadar hızlı ve inançlı biçimde gerçekleştirilmesi o ölçüde zorunludur. Çünkü bu kümeleştirme, entellüktüel gücün korunmasına ve akılcı biçimde kullanılmasına ve dağıtılmasına olanak sağlayacaktır. Eğer Rus köylüsü 1905'ten sonra, çarlık yönetimi sırasında, binlerce engele rağmen, her türlü ortaklık kurma yolunda ileriye adım atmasını bilseydi, büyük ve orta işletmelerin kümeleştirilmesi birkaç ay veya daha kısa zamanda gerçekten demokratik ve devrimci hükümetin, memur ve işçilerin, demokrasinin 'aşağı tabakalarının" sevgisine, katılımına, çıkarlarına, üstünlüğüne dayanan ve bunların kontrolunu uygulamaya çağıracak hükümetin baskısıyla gerçekleştirilebilirdi.

Tüketimin Düzenlenmesi

Savaş, bütün savaşçı devletleri ve çok sayıda tarafsız ülkeyi tüketimi düzenlemek zorunda bıraktı. Ekmek kartesi yeniden ortaya çıktı, günlük yaşantının bir parçası haline geldi ve öteki kartelere yer hazırladı. Rusya bu gelişmenin dışında kalmadı, o da ekmek kartesi uygulamasına katıldı.

Bu örnek bize belki de, yıkıma karşı reformları etkisiz hale getirmeye çalışan gerici bürokratik yöntemlerle, demokratik devrimci yöntemi, yani adını hakedebilmek için zamanı geçmiş, köhne düşüncelere şiddetle karşı çıkılması ve ileriye doğru yürüyüşü hızlandırması zorunlu devrimci yöntemi karşılaştırmamıza olanak verecektir.

Bugünün kapitalist devletlerinde tüketimi düzenlemenin klasik örneği olan ekmek kartesi tek bir görevi yerine getiriyor: mevcut ekmeği herkese paylaştırabilmek... Tüketimin tavanı bütün ürünler için değil, sadece "günlük kullanım" ürünleri için saptanıyor. Başka şeyle ilgilenilmiyor. Resmi olarak mevcut ekmek hesaplanıyor, bu yaşayanların sayısına bölünüyor, tüketim ilkesi saptanıyor ve bu ilke kararname haline getiriliyor, sonra da orada kalınıyor. Miktarı az ve fiyatı "halkın" satın alma gücünü aşan lüks mallara dokunulmuyor. Bu yüzden istisnasız bütün savaşan devletlerde, Almanya'da bile, tüketimin düzenlenmesinde en vaktinde davranan, en titiz, en sıkı ülke olduğu sanının itirazsız kabul edilen Almanya'da bile, zenginlerin tüketim ilkelerini sık sık çiğnedikleri görülüyor. Bunu da "herkes " biliyor ve "herkes" bundan "alaycı bir gülüşle" söz ediyor; kışla anlayışının hakim olduğu aşırı sansüre rağmen sık sık sosyalist Alman basınında, hatta bazan burjuva basınında bi-

le zenginlerin yemek listeleri üzerine haberler, yazılar çıkıyor. Bunlar (hastalık bahanesiyle ziyaret ettikleri) şu veya bu kaplıca şehrinde istedikleri kadar beyaz ekmek buluyorlar; günlük kullanım maddeleri yerine az bulunur, herkesçe aranan seçme tüketim malzemesi kullanıyorlar.

Kapitalizmin, ücretli esirliğin, zenginlerin ekonomik egemenliğinin temellerini sarsmaktan korkan kapitalist devlet, işçi ve ücretlilerin girişkenliğini geliştirmekten ürküyor; onların isteklerini "körüklemekten" korkuyor. Böyle bir devletin ekmek kamesinden başka bir şeye ihtiyacı olamaz. Böyle bir devlet ne yaparsa yapsın, kendi gerici hedefini bir an bile gözden kaybetmez. Böyle bir devlet ancak, kapitalizmi sağlamlaştırmak, sarsılmasına izin vermemek, ekonomik hayatın ve tüketimin düzenlenmesini sağlayacak kurallar getirmekten kaçınacak, barış zamanının ayrıcalıklı, karnı tok, semirmiş kişilerine savaş zamanında daha büyük yükleri zorla kabul ettirecek, zenginler üzerinde kurulacak bir kontrolden sakınarak sadece halkın yaşamını sürdürmek için kaçınılmaz tedbirler alacaktır.

Savaşın ortaya çıkardığı sorunların gerici bürokratik çözümü, ekmek karnesi ve beslenme gibi vazgeçilmez "günlük kullanım" maddelerinin eşit paylaşımı ile sınırlıdır. Bu, amacı fakirlerin, emekçilerin, halk yığınlarının girişkenliğini uyandırmamak, onların zenginlerin kontrolünü kabul etmek, zenginlerin lüks mallar edinmesine izin veren tüm olanakları onlara tanımak gibi gerici bürokratik uygulamadan ayrılmadan yapılır. Tekrar edelim, bütün ülkelerde, Almanya'da bile —Rusya'da haydi haydi— bir yığın acil tedbirin alınması gerekiyor: Zenginler kaplıca şehirlerine gidip resmi yiyecek payını her türlü "ek"lerle tamamlarken ve kontrol edilmeye rıza göstermezken "aşağı tabaka" açlık çekiyor.

Özgürlük ve eşitlik adına çarlığa karşı devrim yapan Rusya'da; gerçek siyasal kurumlarıyla hemen demokratik cumhuriyet olan Rusya'da halkı en çok şaşırtan, yığınların hoşnutsuzluğunu, öfkesini, kızgınlığını, tiksinmesini yaratan —herkesin gördüğü— zenginlerin "ekmek kamesi" ile getirilen düzenlemeyi kolaylıkla atlatmasıdır. Bu kolaylık aşırıdır. "El altından", çok yüksek fiyatlarla, özellikle hele "ilişkiler" de varsa (bundan yalnızca zenginlerin vardır) her şeyden bolca elde ediliyor. Aç olan halktır. Tüketimin düzenlenmesi en dar, gerici ve bürokratik bir çerçeve içine yerleştirilmiştir. Hükümet bu düzenlemeyi gerçekten demokratik ve devrimci temellere oturtmak için en küçük niyet ve endişe göstermiyor.

Kuyruklardan "herkes" şikayetçi ama... Ama zenginler kuyruk yapmaya hizmetçilerini gönderiyor, hatta bu amaçla hizmetçi bile tutuyorlar! Ne hoş "demokratlık"!...

Duyulmamış bir yıkımın ülkeyi bunaltması karşısında devrimci demokratik politika yaklaşan felakete karşı ekmek kamesiyle yetinemez. Bu tedbire, ilk planda tüm toplumun, tüketim dernekleri halinde örgütlenmesi; —çünkü bu , tüketimin tüm olarak kontrolünü gerçekleştirmenin tek yoludur— ikinci olarak tüketim der-

neklerinde sekreterlik veya benzeri işleri zenginlere gördürmek için ücretsiz çalışma servisleri düzenlenmesi; üçüncü olarak savaşın yükünün eşit dağılımı için tüketim mallarının tümünün topluma eşit dağıtımı; dördüncü olarak da toplumun fakir kısımlarının zenginlerin tüketimini kontrol edebileceği biçimde kontrolün örgütlenmesi eklenmelidir.

Bu alanda gerçek demokratlığın uygulanması ve halkın en çok ihtiyaç duyan sınıflarınca yapılacak konrolün örgütlenmesi konusunda gerçek bir devrimci anlayış gösterilmesi, mevcut entellektüel güçlerin gerilimini ve tüm halkın gerçekten devrimci enerjisini harekete geçirecektir. Çünkü bugün, cumhuriyetçi, demokratik, devrimci Rusya'nın bakanları, öteki emperyalist ülkelerdeki meslekdaşları gibi "halk yararına ortak çalışma", "bütün güçlerin gerilimi" üzerine şatafatlı sözler savuruyorlar, ama halk bu sözlerin ikiyüzlülüğünü herkesten iyi görüyor, hissediyor ve duyuyor.

Bundan, uygulamada bir ayak sürüme ve bozulmanın daya-nılmaz artışı neticesi çıkıyor. Hükümet bir yandan işçiler için Kornilov ve Hindenburg biçiminde, genel olarak emperyalist modelde, askeri zindanlar kuramayacağından —devrimin gelenekleri, anıları, kalıntıları, alışkanlıkları ve kurumları halk içinde henüz çok dayanıklıdır— ve öte yandan da, iliklerine kadar işlemiş ve onu tepeden tırnağa kadar sımsıkı bağlayan burjuvaziye karşı bağımlılık ilişkisi, onunla yaptığı "koalisyon" ve onun ayrıcalıklarına dokunma korkusu yüzünden, demokratik devrimci yola ciddi olarak girmek istemiyor ve yıkım kaçınılmaz hale geliyor.

Demokratik Kuruluşların Hükümetçe Baltalanması

Yıkıma ve açlığa karşı koymanın değişik yol ve yöntemlerini inceledik. Her yerde demokrasi ile hükümet ve onu destekleyen sosyalist devrimci ve menşevikler arasındaki kesin çelişkiyi gördük. Bu çelişkinin ve onun kesin karakterinin ulusal önemdeki çatışmalarla ortaya çıktığını, yalnız bizim açıklamamızda değil, gerçekten var olduğunu ispatlamak için devrimin ilk altı ayında ortaya çıkan ve benzeri olmayan ilk "bilanço"yu, iki dersi hatırlatmak yeter.

Paltchinski'nin "saltanat" öyküsü bu derslerden biridir. Öteki dersse Pechekov'un "saltanat" ve düşüş öyküsü... Özet olarak, felaket ve açlığa karşı yukarıda sözü edilen tedbirler toplumun, demokrasinin yani toplumun çoğunluğunun, öyleyse her şeyden önce ezilen sınıfların, işçilerin ve köylülerin, özellikle fakir köylülerin örgütlenmesini her türlü biçimde (baskı dahil) cesaretlendirecek niteliktedir. Toplumun çoğunluğu savaşın güçlüklerine, yüküne ve duyulmamış yıkımına karşı kendiliğinden bu yola girmiştir.

Çarlık yönetimi toplumun özgür ve bağımsız biçimde örgütlenmesini bütün araçlarla engelliyordu. Ama monarşinin yıkılmasından sonra demokratik kuruluşlar ortaya çıktılar ve Rusya'nın her yanında hızla yayıldılar. Yıkıma, kendiliğinden or-

taya çıkan bu demokratik kuruluşlarla yiyecek ve yakacak sağlamakla görevli komiteler karşı koydular.

Yani, devrimin altı ayında bu konuda en dikkati çeken şey, kendini cumhuriyetçi ve devrimci sayan ve menşeviklerle sosyalist devrimcilerin "devrimci demokrasinin yetkili organları" adına desteklediği bir **hükümetin**, demokratik kuruluşlara karşı **savaşması** ve onları **yenmiş** olmasıdır.

Paltchinski bu üzüntü verici, geniş, tüm Rusya ölçüsündeki ünlü kavgada tanındı. Halkın önünde açıkça görünmeden, hükümetin ardına gizlenerek iş gördü. (Tıpkı kadetler gibi. Onlar da "halk için" Tseretelli'yi öne sürür, ama bütün önemli işleri el altından kendileri görürlerdi.) Patchinski halk tarafından kendiliğinden kurulan demokratik kuruluşları engelledi, baltaladı; çünkü hiçbir ciddi tedbir, ticaret ve sanayinin nüfuzlu yöneticilerinin ölçüsüz ve keyfe bağlı kârlarına zarar vermeden alınamazdı.

Yani Paltchinski onların savunucusu ve sadık uşağıydı. Bu görevinde demokratik kuruluşların bazı kararlarını yürürlükten kaldıracak kadar ileriye gitti!!! —Bu olay gazetelerde yayın-lanmıştır.—

Paltchinski'nin "saltanatı"nın bütün öyküsü —O, Tseretelli, Skobelev ve Tchernov'un "bakanlıklarına" rastlayan dönemde uzun aylar boyunca saltanat sürdü— ardı arkası kesilmeyen, tiksinti verici skandallar, halkın iradesinin, demokrasinin kararlarının kapitalistlere yaranmak, onların iğrenç aç gözlülüklerini doyurmak için baltalanmasından başka bir şey değildir. Gazeteler, tahmin edildiği gibi, Paltchinski'nin "başarılarının" ancak pek küçük bir bölümünü yayınlayabildiler. Onun, açlığa karşı alınan tedbirleri nasıl engellediğini ortaya koyacak titiz bir inceleme, ancak gerçekten demokratik proleter bir hükümetin iktidarı ele geçirdiği, Paltchinski ve benzerlerini hiçbir şey saklamadan halk mahkemesi önünde yargıladığı zaman yapılabilecektir.

Bize belki de Paltchinski'nin bir istisna olduğu, onun zaten görevden alındığı cevabı verilecektir. Oysa gerçek Paltchinski'nin bir istisna değil, **kural** olduğudur. Durum onun görevden alınmasıyla düzelmemiştir; başka Paltchinski'ler başka adlar altında onun yerini almışlardır; kapitalistlerin "etkisi", onlara hoş görünmek için yürütülen açlığa karşı kavgayı baltalama politikası değişmemiştir. Çünkü Kerenski ve ortakları kapitalizmin çıkarlarını savunmayı gizleyen bir paravandan başka bir şey değildir.

Bunun en açık örneği iaşe bakanı Pechekhonov'un istifasıdır. Pechekhonov'un ılımlı popülstlerden olduğu biliniyor. Ama o iaşe konusunu özenle, demokratik kuruluşlarla ilişkili olarak ve onlara dayanarak düzenlemek istiyordu. Pechekhonov'un deneyi ve istifası o denli ilginçtir ki burjuvaziyle her türlü uzlaşmaya hazır, sosyalist popüler parti üyesi ve üstelik en ılımlılarından olan bu popülist, istifa etmek zorunda kalmıştı! Çünkü Kerenski hükümeti, kapitalistlerin, büyük toprak sa-

hiplerinin ve **kulak**'ların hoşuna gitmek için buğdayın vergili fiyatını yükseltmişti.

M. Smith, **Svobodnaia Jizn** gazetesinin 2 eylül tarihli birinci sayısında, alınan bu "tedbiri" ve önemini şöyle değerlendiriyordu:

"Hükümetin vergili fiyat artışını kararlaştırmasından birkaç gün önce Ulusal İaşe Komitesinde şu olay geçti: Sağın temsilcisi, özel ticaretin dik kafalı savunucusu ve buğday tekeli ile ekonomik hayata devlet karışımının amansız düşmanı Rolovitch, hoşnutluğunu gösterir bir gülüşle ve yüksek sesle, kendi bilgisine göre, vergili buğday fiyatının kısa bir süre sonra arttırılacağını açıkladı."

"İşçi ve asker temsilcileri Sovyet'inin temsilcisi cevabında bu konuda bir şey bilmediğini, devrimin sürdüğü sürece Rusya'da böyle bir artışın gerçekleşemeyeceğini, hükümetin de bu tür bir kararı Ekonomik Konsey ile Ulusal İaşe Komitesi'nin görüşünü almadan veremeyeceğini bildirdi. Köylü milletvekilleri Sovyet'i temsilcisi de bu açıklamaya katıldı."

"Ama ne yazık ki olaylar bu tartışmaya acı bir açıklık getirdi: Demokrasinin değil, güçlerini paradan alanların temsilcisi haklı çıktı. Demokrasi temsilcileri benzer bir suikast fikrini dahi tiksintiyle reddederken, Rolotovitch demokrasinin adaletine karşı hazırlanan bu suikastten çok iyi haberdar olduğunu gösterdi."

Böylece, işçi ve köylü temsilcileri görüşlerini halkın büyük çoğunluğu adına açıkça bildirdiler ama Kerenski hükümeti kapitalistlere hizmet etmek için tersini yaptı.

Kapitalistlerin temsilcisi Rolovitch demokrasinin bilgisi olmamasına rağmen her şeyden haberdardı, biz nasıl burjuva gazeteleri **Retch** ve **Birjovka**'nın Kerensk hükümeti içinde olup bitenleri en iyi bildiğini gözlemlemiş ve gözlemliyorsak...

Bu dikkat çekici haber alma niteliği neye tanıklık eder? Elbette kapitalistler kendi kaynaklarına sahipler ve siyasal gücü gerçekten ellerinde tutuyorlar. Kerenski, onların istedikleri vakit, gerektiğinde kullandıkları bir kukladır. Milyonlarca işçi ve köylünün çıkarları bir avuç zenginin çıkarlarını korumak uğruna feda ediliyor.

Sosyalist devrimcilerimizle menşeviklerimiz insanı isyan ettiren halkı aldatma olayı karşısında nasıl tepki gösteriyorlar? Belki de, bütün bunlardan sonra işçi ve köylülere bir çağrı yaparak onlara Kerenski ve arkadaşlarının yerinin hapishane olduğunu söylediler?

İnşallah! "Ekonomik Bölüm"lerince temsil edilen sosyalisbt devrimciler ve menşevikler daha önce sözünü etmiş olduğumuz göz korkutucu kararı kabul ettiler! Bu kararda, Kerenski hükümetinin buğday fiyatını yükseltmesinin "iaşe işine olduğu kadar ülkenin ekonomik hayatına da sert bir darbe vuran **uğursuz** bir tedbir olduğu" ve bu uğursuz tedbirin kanunun açıkça "çiğnenmesi" ile alındığı bildirildi.

Kerenski'ye karşı uygulanan uzlaştırma politikasının, flört ve "ölçülü davranma" politikasının sonuçları bunlar işte.

Hükümet, zenginlere ve büyük toprak sahiplerine yaranmak için, kanunu çiğneyerek, bütün kontrol, iaşe ve maliyenin düzeltilmesi işini yıkacak tedbirler alıyor ve sosyalist devrimcilerle menşevikler de ticaret ve sanayi çevreleriyle ilişkinin doğruluğuna inanmaya, Terechtchenko ile işbirliğine, Kerenski'yi kollamaya devam ediyorlar. V e protestolarını hükümetin kaygısızca dosyaya koyduğu kağıtlar üzerinde yapmakla yetiniyorlar.

İşte burada, sosyalist devrimci ve menşeviklerin halka ihanet ettikleri, Bolşeviklerin, kitlelerin hatta sosyalist devrimci ve menşevikleri izleyenlerin bile gerçek lideri haline geldiği gerçeği bütün açıklığı ile ortaya çıkıyor.

Çünkü Kerenski ve ortaklarının devrimi geriletme suçlarına sadece emekçi sınıfının Bolşevik partisi önderliğinde iktidarı ele geçirmesi engel olabilir. Kerenski hükümetinin işleyişi baltaladığı demokratik iaşe örgütlerini yine ve ancak bu güç çalışır hale getirebilir.

Bolşevikler, iaşeyi güven altına almak için; işçi ve köylülerin en acil ihtiyaçlarını yerine getirmek için kavga vererek; gerçek bir ihanet örneği olan ve uygulanması ülkeyi buğday fiyatlarının artması gibi utanç verici bir duruma iten sosyalist devrimcilerle menşeviklerin kuşkulu ve kararsız politikasına karşı koyarak, tüm halkın çıkarlarının temsilcileri olduğunu ortaya koyuyor.

Mali İflas ve Karşı Koyma Çareleri

Buğday fiyatındaki yükselmenin bir başka yönü daha var. Bu, piyasaya aşırı ölçüde kağıt para sürülmesine, hayatın pahalılaşmasına, mali bozukluğun artmasına yol açacak; mali iflası yaklaştıracaktır. Herkes, piyasaya kağıt para sürmenin en kötü zorla borç alma biçimi olduğunu, özellikle işçilerin ve toplumun en fakir kesiminin durumunu ağırlaştırdığını ve mali düzensizliğin en kötü görünüşü olduğunu biliyor.

Sosyalist devrimci ve menşeviklerce desteklenen Kerenski hükümeti de özellikle bu çareye başvuruyor!

Mali düzensizliği ve kaçınılmaz mali çöküşü önlemek için sermayenin çıkarlarını devrimci bir biçimde bozmak ve gerçekten demokratik bir kontrol, yani "aşağıdan" fakir işçi ve köylülerin kapitalistler üzerinde yapacağı kontrolden başka çare yoktur. Biz bütün açıklamamız boyunca bu çareden söz ettik.

Piyasaya sınırsız ölçüde kağıt para sürmek spekülasyonu teşvik ediyor, kapitalistlere milyonlar kazanma imkanını veriyor ve aslında çok gerekli olan üretimin genişlemesini engelliyor. Çünkü malzemenin, makinelerin pahalılığı büyk hızla art-

ıyor. Zenginlerin spekülasyonla gerçekleştirdikleri zenginlikler saklı dururken bu duruma nasıl çare bulunabilir?

Gelirler üzerine, büyük, çok büyük gelirler için yüksek oranda müterakki vergi konabilir. Hükümetimiz bu vergiyi öteki emperyalist hükümetlerden sonra koydu. Ama bu önemli ölçüde hayal olarak kaldı, çünkü önce, paranın değeri gittikçe daha hızlı düşüyor, sonra, gizlenmesinin büyüklüğü ölçüsünde gelirler, kaynaklarını spekülasyondan alıyorlar ve ticari gizlilik daha iyi korunuyor.

Vergiyi hayal olmaktan çıkarmak, gerçek kılmak için kağıt üzerinde kalmayan gerçek bir kontrol gerekir. Oysa kapitalistler üzerindeki kontrol bürokratik kaldığı sürece geçersizdir, çünkü bürokrasi binlerce bağla burjuvaziye bağlıdır. Bunun içindir ki batı Avrupa'nın bütün emperyalist devletlerinde —monarşi veya cumhuriyet olmasının önemi yok— mali durumun düzeltilmesi ancak işçiler için **askeri zindan** veya **askeri kölelik** anlamına gelen "zorunlu çalışma görevi"nin yerleştirilmesi pahasına elde edildi.

Emperyalist devletlerin, demokratik cumhuriyet olan Fransa ve Birleşik Amerika dahil, savaşın yükünü emekçi sınıfların üzerine yüklemek için bildikleri tek çare gerici bürokratik kontroldür.

Hükümetimizin politikasındaki temel çelişki "demokratik devrimci" adını verdiği fakat aslında burjuvazi ile bozuşmamak ve onunla "koalisyonu" bozmamak için, çarlığı yıkan halkı aralıksız yanıltarak, öfkelendirerek, çileden çıkararak, uygulamak zorunda olduğu gerici bürokratik kontroldür.

Oysa yalnız ezici sınıfları, işçileri, köylüleri yani yığınları örgütlerde toplayan demokratik devrimci tedbirler, zenginler üzerinde etkili bir kontrol kurulmasına ve gelirlerin gizlenmesine başarıyla karşı koymaya imkan verebilir.

Enflasyona karşı mücadele için çek kullanımı teşvik edilmeye çalışılıyor. Bu tedbirin fakirler için hiçbir önemi yoktur, çünkü onlar günü gününe yaşamakta, kazanmayı başardıkları birkaç kuruşu kapitalistlere geri vererek "ekonomik devirlerini" bir haftada tamamlamaktadırlar. Çek kullanımı zenginler için büyük önem taşıyabilir. Bu, bankaların ulusallaştırılması, ticari gizliliğin kaldırılması gibi tedbirlerle birleştirilirse, devlete kapitalistlerin gelirlerini kontrol etme, mali sistemi "demokratikleştirme" (ve aynı zamanda düzeltme) olasılığı tanıyacaktır.

Ama buradaki engel de burjuvazinin ayrıcalıklarına zarar vermek ve onunla "koalisyonu" bozmak korkusudur. Çünkü, gerçekten devrimci tedbirler almadan, ciddi zorlama yapılmadan kapitalistler hiçbir kontrole razı olmayacak, bütçelerini açıklamayacak, kağıt para ihtiyaçlarını demokratik devletin kontrolüne bırakmayacaklardır.

Bankaları ulusallaştırarak, çek kullanımını bütün zenginler için zorunlu kılacak bir kanun çıkararak, ticari gizliliği kaldırarak, gelirlerin saklanmasını mala el koyma

vb. ile cezalandırarak örgütlenmiş işçiler ve köylüler üzerindeki kontrolü büyük bir kolaylıkla evrensel ve gerçek hale getirebilirler; bu kontrol kağıt paraları elinde tutan ve saklayanlardan alıp hazineye geri verebilir.

Bunun için devrimci emekçi sınıflar tarafından yönetilen demokrasinin devrimci diktatörlüğü gerekiyor; başka deyişle demokrasi gerçek devrimci olmak zorunda. Her şey bu noktada toplanıyor. Ama bizim halkı yanıltmak için "devrimci demokrasi" bayrağına sarılan, görüşü her zaman "Bizden sonra tufan!" olan burjuvazinin gerici bürokratik politikasını destekleyen sosyalist devrimcilerle menşeviklerimiz bunu istemiyorlar.

Çok kutsal burjuva mülkiyeti hakkında demokrasiye karşı alışkanlıklarıyla ön yargıların kendimizde ne kadar aşırı ölçüde yerleşmiş olduğunu gerçekte farkedemiyoruz. Bir mühendis veya bankacı, işçinin geliri, gideri, kazancı ve emeğinin verimliliği üzerine veriler yayınlandığında olayı yerinde ve doğru olarak değerlendiriyor. Hiç kimse bunda, mühendis tarafından işçinin özel hayatına karışma ve hafiyelik çabası olduğunu düşünmüyor. Burjuva toplumu ücretli işçinin emek ve kazancını kendisine ait, her burjuvanın işçi "lüksünü" ve "tembelliğini" ortaya koymak için istediği vakit kontrol edebileceği açık bir defter gibi kabul ediyor.

Peki, tersine bir kontrol? Eğer demokratik devlet, memur ve hizmetçi sendikalarını kapitalistlerin gelirlerini, giderlerini kontrol etmeye, yayınlamaya, gelir saklamaya karşı koymak için yardıma çağırsa ne olur?

Bu "hafiyeliğe" karşı burjuvazi hangi vahşi haykırışı koparmayacak! "Efendiler" hizmetçilerini, kapitalistler işçileri kontrol ettiğinde her şey normal. İşçinin ve sömürülenin özel hayatı dokunulmaz olarak kabul edilmiyor, burjuvazi her "ücretli köleye" hesap sorabiliyor, gelir ve giderlerini her an topluma açıklayabiliyor. Ama ezilenler ezeni kontrol etmeye, gelir ve giderlerini a-çıklamaya, "lüks"ünü ele vermeye çalıştıklarında hem de bu lüks açlığın ve sınırdaki orduların doğrudan ölüm nedeni olduğu halde, hayır, burjuvazi "hafiyeliğe" izin vermeyecektir!

Soru her zaman şuraya geliyor: Burjuvazinin egemenliği devrimci, gerçek demokrasi ile uzlaşmıyor. 20'inci yüzyılda, kapitalist ülkede eğer sosyalizme yürümekten korkuluyorsa, devrimci demokrat olunamaz.

Sosyalizme İlerlemekten Korkarak Öncü Olunabilir Mi?

Bu söylenenler sosyalist devrimci ve menşevikler arasında geçerli olan oportünist düşünceyle beslenmiş okuyucuda şu itirazı rahatlıkla yaratabilir: Aslında burada sözü edilen tedbirler demokratik değil, sosyalist tedbirlerdir!

Burjuva, sosyalist devrimci ve menşevik basındaki bu yaygın ve alışılmış itiraz (şu veya bu şekil altında) geri kalmış kapitalizmi savunmak için yapılıyor ve Struve'nin uşaklığını ediyor. Sosyalizm için henüz olgun olup olmadığımız, onu "kur-

manın" çok erken olduğu, devrimimizin burjuva devrimi olduğu, onun için de burjuvazinin uşağı olmak gerektiği söyleniyor. (Oysa Fransa'nın büyük burjuva devrimcileri bundan 125 yıl önce devrimlerinin büyüklüğünü zorbalara, toprak derebeylerine, kapitalistlere karşı olduğu gibi **şiddet** kullanarak sağlamışlardı.)

Böyle düşünen ve burjuvazinin uşaklığını yapan sözde marksistlerle onlara katılan sosyalist devrimciler (eğer onların anlayışlarının teorik temeline dikkat edilirse) emperyalizmin, kapitalist tekelin, devletin, devrimci demokrasinin ne olduğunu bilmiyorlar. Çünkü, eğer bunu anlasalardı sosyalizme yürümeden önde gidilemeyeceğini kabul etmek zorunda kalırlardı.

Herkes emperyalizmden söz ediyor. Ama emperyalizm tekelci kapitalizmden başka bir şey değildir.

Şeker sendikası, "Prodougol" ve "Prodamet"nin yeterince kanıtladığı gibi, kapitalizm Rusya'da da tekelcidir. Aynı şeker sendikası tekelci kapitalizmin tekelci devlet kapitalizmine dönüşümü konusunda da ilgi çekici br örnek veriyor.

Peki, devlet nedir? Devlet, hakim sınıfın örgütüdür. Örneğin Almanya'da kapitalistlerle köyde yaşayan soyluların örgütüdür. Bu yüzden Alman Plekhanov'ları (Scheidemann, Lensch ve ötekilerin) "savaş sosyalizmi" diyşe adlandırdıkları şey, aslında savaş dönemi devlet kapitalizmi veya daha açık ve basit deyişle işçiler için askeri zindan ve kapitalist kârların askeri korunmasıdır.

Kapitalistlerle köyde yaşayan soyluların devleti, yani kapitalistlerle büyük toprak sahiplerinin devleti yerine demokratik devrimci devleti, yan bütün ayrıcalıkları devrimci biçimde yıkan, tam demokratlığı devrimci biçimde uygulamadan korkmayan devleti koymaya çalışın biraz. Göreceksiniz k gerçekten demokratik ve devrimci bir devlette tekelci devlet kapitalizm kaçınılmaz olarak sosyalizme doğru bir veya bir çok adım anlamına gelecektir.

Çünkü, eğer büyük bir kapitalist işyeri tekel haline gelirse tüm halka birden zarar verir. Eğer bu devlet tekeli ise iş yerini devlet (yani devrimci demokratik yönetimde toplumun, ön planda, işçilerin ve köylülerin silahlı örgütü) yönetir. Kimin yararına?

Ya büyük toprak sahipleri ve kapitalistler yararına, bu durumda devlet devrimci demokratik değil gerici bürokratik emperyalist bir cumhuriyettir.

Ya da devrimci demokrasi yararına ve bu **ne eksik ne fazla sosyalizme doğru bir adımdır**.

Çünkü sosyalizm tekelci devlet kapitalizmini izleyen bir evreden başka bir şey değildir. Veya sosyalizm kapitalist tekel olmaktan çıkmış tüm halkın hizmetinde tekelci devlet kapitalizminden başka bir şey değildir.

Burada orta yol yoktur. Gelişmenin objektif yönü (savaşın sayısını, önemini ve

rolünü on kat arttırdığı) **tekellerden** itibaren sosyalizme yürümeden ilerlenemeyeceğini ortaya koyuyor.

Ya gerçekten devrimci demokrat olunur ve sosyalizme doğru ilerlemekten korkulmaz ya da sosyalizme doğru ilerlemekten korkulur ve bu yolda atılan adımlar, Plekhanov'ların, Dan'ların, Tchernov'ların dediği gibi, devrimin burjuva devrimi olduğu ve sosyalizme geçilemeyeceği bahanesiyle suçlanır. Bu durumda kaçınılmaz olarak Kerenski, Milioukov ve Kornilov'un politikalarına, yani "devrimci demokrat" işçi ve köylü yığınlarının özlemlerini gerici bürokratik yollarla bastırmaya varılır.

Orta yol yoktur.

Bizim devrimin temel çelişkisi de burada yatmaktadır.

Tarihte genel olarak ve özellikle savaş döneminde bir noktada direnmek olanaksızdır. İlerlemek ve demokrasiyi devrim yoluyla elde eden 20. yüzyıl Rusya'sında sosyalizme yürümeden, sosyalizme doğru ilerlemeden gelişme olanaksızdır. (İlerleme teknik ve kültürel düzeyle belirlenir; yoğun makineleşme nasıl şeker üretiminde ortadan kaldırılamazsa, köylü işletmelerine de yoğun biçimde sokulamaz.)

İlerlemekten korkmak gerilemek yerine geçer. Milioukov'ların ve Plekhanov'ların hayran alkışları ve Tseretelli ile Tchernov'ların akılsızca işbirliği ile Kerenski'lerin yaptığı budur.

Tarihin diyalektiği öyledir ki tekelci kapitalizmin tekelci devlet kapitalizmine dönüşmesini inanılmayacak ölçüde hızlandı-ran savaş, aynı şekilde insanlığı önemli ölçüde sosyalizme yaklaştırdı.

Emperyalist savaş sosyalist devrimin yakınlığını gösteriyor. Bu yalnızca savaşın korkunçluğunu proleter ayaklanmayı meydana getirmesinden değil —ekonomik bakımdan olgun olmayan hiçbir ayaklanma sosyalizmi yaratamaz— ama tekelci devlet kapitalizminin sosyalizmin en eksiksiz maddi hazırlığı olmasından, sosyalizme geçiş olması, başka bir aşamanın sosyalizmden ayırmadığı tarihi aşama olmasından ileri geliyor.

Sosyalist devrimcilerle menşeviklerimiz sosyalizm sorununu ezbere ve yanlış öğrendikleri bir öğreti açısından düşünüyorlar. Sosyalizmi uzak, bilinmeyen, karanlık bir gelecek gibi sunuyorlar.

Oysa bugün, sosyalizm tüm çağdaş kapitalizm yollarının ucundadır; sosyalizm, modern kapitalizm üzerine ileriye doğru atılan bir adım olan her hazırlıkta doğrudan ortaya çıkıyor.

Zorunlu çalışma hizmeti nedir?

Modern tekelci kapitalizm temeli üzerine ileriye doğru bir adım, belirli plana göre, tüm ekonomik hayatın düzenlenmesine doğru bir adım, kapitalizm tarafından çılgınca ziyan edilmeyi önlemek için ulusal çalışma ekonomisine doğru atılan bir adımdır.

Almanya'da büyük toprak sahipleriyle kapitalistler işçiler için kaçınılmaz olarak askeri zindan haline gelen zorunlu çalışma hizmeti kuruyorlar.

Aynı kuruluşun demokratik devrimci devlette kazanacağı önemi düşününüz. İşçi, asker ve köylü temsilcileri Sovyetleri tarafından kurulan, düzenlenen, yönetilen zorunlu çalışma servisi henüz sosyalizm değildir, ama hiç olmazsa kapitalizm de değildir. Sosyalizme doğru çok önemli, gerçek bir demokraside geriye dönüşü, kapitalizme dönüşü, yığınlara karşı şiddet kullanmadan imkansız kılan bir adımdır.

Savaş ve Ekonomik Yıkıma Karşı Kavga

Yaklaşan yıkıma karşı koymak için alınacak tedbirler sorunu, bizi çok önemli bir başka soruyu açıklamaya götürüyor: İç politikanın dış politika ile bağlantısı veya fetih amaçlı emperyalist savaşla, devrimci proleter savaş; cani vurgun savaşla haklı demokratik savaş arasındaki ilişki.

Bir yandan, yıkımı öncelemeye yönelik saydığımız bütün tedbirler, daha önce de belirttiğimiz gibi, ülkenin savunma gücünü, başka deyişle askeri gücünü arttıracaktır. Öte yandan, fetih savaşını haklı savaşa dönüştürmeden, kapitalistlerce onların yararına sürdürülen savaşı işçilerin ve ezilenlerin yararına, emekçi sınıflar tarafından yürütülen bir savaşa dönüştürmeden bu sözü edilen tedbirleri uygulama olanağı yoktur.

Gerçekten, bankaların, patron sendikaların ulusallaştırılması, ticari gizliliğin kaldırılması ve kapitalistler üzerinde işçi kontrolünün kurulması sadece ulusal çalışma ekonomisinde çok büyük tasarruf yaratma anlamına gelmeyecek, aynı zamanda çalışan yığınların, yani toplumun çoğunluğunun durumunun düzelmesi demek olacaktır. Herkes modern savaşta ekonomik örgütlenmenin kesin önemi olduğunu biliyor. rusya'nın yeteri kadar buğdayı, kömürü, demiri, petrolü var; bu açıdan durumumuz Avrupa'nın öteki savaşan ülkelerinden daha iyi. Eğer Rusya ekonomik yıkıma karşı, yukarıda sözü edilen yollarla, yığınların girişkenliğine dayanarak, onların durumlarını düzelterek, bankaları ve sendikaları ulusallaştırarak mücadele etse, kendi devrimini ve demokratlığını ülkeyi çok daha yüksek ekonomik örgütlenme düzeyine çıkarmak için kullanabilir.

Eğer sosyalist devrimciler ve menşevikler, her kontrol tedbirini engelleyen, üretimi baltalayan burjuvaziyle "koalisyon" kurmak yerine nisan ayında iktidarı Sovyetlere devretselerdi, zamanlarını bakanlıklarda köşe kapmaca oynamakla, kadetle-

rin yanında bakanlık ve müsteşarlık koltuklarının kadifelerini eskitmekle değil, işçi ve köylüleri kapitalistlere karşı kontrol çalışmalarında yönetmekte kullansalardı, Rusya şimdi köylülerin toprak sahibi olduğu, bankaların ulusallaştırıldığı, yani bütün öteki kapitalist ülkeleri geçmiş, ekonomik değişme için bir ülke olacaktı.

Bankaların ulusallaştırıldığı bir ülkenin savunma yeteneği, bankaları özel ellerde bulunan bir ülkenin savunmasından üstündür. Toprağın köylü komiteleri elinde olduğu köylü bir ülkenin askeri gücü, büyük toprak sahipleri ülkesininkinden üstündür.

Fransızların 1792 ve 1793 yıllarındaki kahraman yurtseverlikleri ve askeri mucizelerinden sık sık söz edilir. Ama bu mucizeleri mümkün kılan maddi, ekonomik, tarihi şartlar unutulur. Devrimi tamamlayan feodalitenin gerçekten devrimci yıkımı; üstün bir üretim biçiminin bütün ülkede çabukluk, kararlılık, fedakarlık ve enerjiyle kabul edilmesi; toprağın köylülerce serbestçe elde edilmesi: İşte ekonomik temelini **canlandırarak, yenileştirerek** Fransa'yı "mucizevi" bir çabuklukla kurtaran maddi ve ekonomik şartlar.

Fransa örneği bir tek şeyi kanıtlıyor: Rusya'yı kendini savunacak hale getirmek, ülkedeki kahramanlığı "mucizeleri" yaratmak için eski olan her şeyi yatışmaz bir aşırı devrimcilikle süpürmek, ülkeyi ekonomik bakımdan canlandırmak, yenileştirmek gerekir. Oysa bu 20. yüzyılda sadece çarlığı ortadan kaldır-makla yapılamaz. (125 yıl öncesi Fransa'sı da bununla yetinmemişti.) Bu sadece büyük toprak sahipliğinin devrimci biçimde ortadan kaldırılmasıyla (sosyalist devrimcilerle menşevikler köylüyü aldattıklarından biz bunu dahi yapamadık), sadece toprağın köylüye verilmesiyle de gerçekleştirilemez. Çünkü biz 20. yüzyılda yaşıyoruz; bankalara egemen olmadan toprağa egemen olmak, halka yaşantısını yenileştirme ve canlandırma garantisini vermeye yetmiyor.

Fransa'nın 18. yüzyıl sonundaki maddi, ekonomik yenileşmesi, politik ve ruhsal yenileşmeye, devrimci demokrasinin ve devrimci proletaryanın dikkatörlüğüne ve gericiliğin her türüne karşı açılan dinmek bilmeyen savaşa bağlıydı. Tüm halk —özellikle yığınlar, yani ezilen sınıflar— sınır tanımayan bir devrimci coşkunlukla ayaklanmıştı: Herkes savaşı haklı, savunma savaşı kabul ediyordu ve öyleydi de. Devrimci Fransa gerici, monarşik Avrupa'ya karşı kendini savunuyordu. 1792-1793 yıllarında değil, ama yıllar sonra, ülkede gericiliğin zaferinden sonra, karşı devrimci Napolyon diktatörlüğünü Fransa'nın savaşlarına savunma niteliğini kaybettirdi, onları fetih savaşlarına dönüştürdü.

Peki, ya Rusya'da? Biz kapitalistlerin çıkarına, emperyalistlerle ittifak halinde, çar tarafından İngiltere ve öteki ülkeler kapitalistleriyle yapılan ve Rus kapitalistlerine öteki ülkelerin, İstanbul, Lvov, Ermeni ülkesi ve ötekilerin yağmasını vadeden gizli anlaşmaları uygulayarak emperyalist savaşa devam ediyoruz.

Savaş, Rusya adil bir barış teklif etmediği ve emperyalizmle bağlarını kopar-

madığı sürece Rusya açısından fethe yönelik savaş olarak kalacaktır. Savaşın sosyal niteliği ve gerçek anlamı (eğitilmemiş köylünün basit anlayışı düzeyine düşen sosyalist devrimcilerle menşeviklerin düşündüğü gibi) düşman birliklerinin işgal ettiği pozisyonlarla belirlenmiyor. Onun niteliği şu iki soruya verilen cevapla tayin ediliyor: Savaş hangi politikayı sürdürüyor? ("Savaş politikanın devamıdır." Clausewitz) Hangi sınıf, hangi amaçla savaş yapıyor?

Gizli anlaşmalar gereğince kitleler vurgun savaşlarına götürülemez ve onların heyecanına bel bağlanamaz. Devrimci Rusya'nın öncü sınıfı, emekçi sınıfları, bu savaştaki kıyıcılığı gittikçe daha iyi anlıyor; burjuvazi de kitlelerin bu kanısını değiştirmek şöyle dursun, aksine güçlendiriyor. Rusya'da **iki başkentin** emekçi sınıfları kesinlikle uluslararası birlik yanlısı.

Buradan kitlelerin savaş için heyecanının ne olabileceğini görüyorsunuz.

İç ve dış politikanın biri, ötekine ayrılmaz biçimde bağlıdır. Büyük ekonomik reformları gözüpeklik ve kararlılıkla gerçekleştirecek halkın yüce kahramanlığı olmadan ülkeyi kendini savunacak duruma getirmek olanaksızdır. Emperyalizmle bağları koparmadan, bütün halklara demokratik bir barış önermeden, böylece, kıyıcı fetih ve vurgun savaşını, haklı savaşa, savunma ve devrimci savaşa dönüştürmeden kitlelerde kahramanlık yaratma olasılığı da yoktur.

Devrimimizi ve emperyalizmin demir mengenesine yakalanan ülkemizi ancak dış politikada olduğu gibi iç politikada da kapitalistlerden iyi düşünülmüş, kesin bir kopma kurtarabilir.

Devrimci Demokrasi ve Devrimci İşçi Sınıfı

Günümüzün Rusya'sında demokrasi gerçekten demokratik olabilmek için işçi sınıfı ile yakından birleşmek, onu tek devrimc sınıf olarak sürdürdüğü kavgada sonuna dek desteklemek zorundadır.

İşitilmemiş büyüklükteki yıkıma karşı koyma çarelerinin incelenmesi bizi bu sonuca götürüyor.

Savaş öylesine bir buhran yarattı, halkın maddi ve moral gücünü öylesine gerdi, mevcut sosyal düzene öylesine ağır darbeler indirdi ki insanlık şu seçim karşısında bulunuyor: Mahvolmak ya da daha üstün bir üretim biçimine, mümkün olduğu ölçüde hızlı ve köklü biçimde geçebilmek için geleceğini en devrimci sınıfa emanet etmek.

Pek çok tarihi neden yüzünden —Rusya'nın hatırı sayılır geriliği, savaşın yarattığı özel güçlükler, çarlığın aşırı ölçüde dağılması, 1905 geleneğinin olağanüstü canlılığı— Rus devrimi öteki ülkelerdeki devrimi geride bıraktı. Siyasal yönetimi açısından Rusya devrimle birkaç yıl içinde ileri ülkelere yetişti.

Ama bu yeterli değil. Savaş acımasızdır. O, soruyu kesin bir açıklıkla ortaya koyuyor: Mahvolmak ya da ileri ülkere yetişmek ve onları **ekonomik bakımdan da** geçmek.

Bu mümkündür, çünkü gözlerimizin önünde çok sayıda ileri ülkenin hazır deneyi var; onların kültür ve tekniklerinin aldığı sonuçlar var... Biz savaşa karşı Avrupa'da büyüyen protesto hareketlerinde, bütün ülkelerde yükselen işçi devrimi havasında moral destek buluyoruz. Bizi uyaran, kamçılayan emperyalist savaş dönemindeki olağanüstü devrimci demokratik özgürlüktür.

Mahvolmak veya tüm hızla ileri atılmak. Tarih soruyu böyle soruyor.

Böyle bir dönemde işçi sınıfının köylü sınıfına karşı tutumu, durumun gerektirdiği değişiklikle, eski bir Bolşevik ilkeyi doğruluyor: Köylü sınıfını burjuvazinin etkisinden kurtarmak. Devrimin kurtuluş güvencesi buradadır.

Köylü sınıfı küçük burjuva kitlesinin en kalabalık öğesidir.

Bizim sosyalist devrimciler ve menşevikler gerici bir görev üstlendiler: Köylü sınıfını burjuvazinin etkisinde tutmak, ona işçi sınıfıyla değil, burjuvaziyle güç birliği yaptırmak.

Devrim deneyi kitleleri çabuk eğitti. Sosyalist devrimcilerle menşeviklerin gerici politikası iflas etti: İki başkentin Sovyetlerinde yenilgiye uğradılar. İki demokratik küçükburjuva partisinde "sol" muhalefet artıyor. 10 eylül 1917'de Petrograd'daki sosyalist devrimciler kongresinde işçi sınıfıyla işbirliğine yanaşan ve burjuvaziyle güçbirliğini reddeden solcu sosyalist devrimciler üçte iki çoğunluk kazandılar.

Sosyalist devrimcilerle menşevikler burjuvazinin pek sevdiği şu iki kavramın zıtlığını kendi hesaplarına geçiriyorlar: Burjuvazi ve demokrasi. Ama aslında bu zıtlık metre ile kilogramın karşılaştırılması kadar saçmadır.

Demokratik bir burjuvazi olabileceği gibi bir burjuva demokrasisi de olabilir: Bunu inkar etmek için ekonomi ve tarihten hiç anlamamak gerekir.

Sosyalist devrimciler ve menşevikler inkar edilemez bir gerçeği gizlemek için bu yapma zıtlığa gereksinme duyuyorlardı: bu gerçek burjuvazi ile işçi sınıfı arasında **küçük burjuvazinin** yer aldığıdır. Bu sınıf kendi ekonomik ve sosyal durumu nedeniyle kaçınılmaz olarak burjuvazi ve işçi sınıfı arasında tereddüt ediyor.

Sosyalist devrimciler ve menşevikler küçük burjuvaziyi burjuvazi ile işbirliğine itiyorlar. Onların bütün "koalisyon"larının, Kerenski'nin, şu benzeri olmayan yarı kadetin, bütün politikasının temeli budur. Altı aylık devrimde bu politika tamamen iflas etti. Kadetlerin etekleri zil çalıyor: Görüyorsunuz, diyorlar, devrim iflas etti, devrim ne savaşın ne de ekonomik durgunluğun hakkından gelebildi.

Bu yalandır. İflas edenler kadetlerle sosyalist devrimciler ve menşeviklerdir; çünkü Rusya'yı altı aydır yöneten bu bloktur (bu ittifaktır); bu altı ay boyunca eko-

nomik durgunluğu arttırdılar, askeri durumu güçleştirdiler.

Burjuvazinin sosyalist devrimciler ve menşeviklerle ittifakı ne kadar çabuk iflas ederse halk o kadar çabuk ders alacaktır, o kadar çabuk doğru çözümü bulacaktır. bu çözümse: Fakir köylü sınıfının, yani köylülerin çoğunluğunun işçi sınıfı ile ittifakıdır.

NOTLAR:

1) A.N. Ostrovski'nin komedi kahramanı zengin tüccar. Lenin, bu isimle birçok iş çeviren kapitalistleri kastediyor.

2) **"Dien"** (Gün), 1912'den itibaren Petersburg'da yayınlanan liberal burjuva eğilimli günlük gazete. Tasfiyeci menşevikler bu gazete ile işbirliği ediyorlardı. 1917 şubatından sonra gazete tamamen onların eline geçti. 26 ekim (8 kasım) 1917'de Petrograd Sovyeti Devrimci Askeri Komitesi tarafından yasaklandı.

"Edinstvo" (Birlik) Petrograd'da 1917 martından kasımına kadar, sonra 1917 aralığında ve 1918 ocağında başka bir adla —**Nache Edinstvo** (Birliğimiz)— yayınlanan günlük gazete. G. Plekhanov yazı şleri müdürlerindendi. Bu gazete sonuna kadar savaş yanlısı aşırı sağcı menşevikleri etrafında topluyor, geçici burjuva hükümeti şartsız desteklıyordu; Bolşevik Partisine şiddetle karşı çıkıyordu.

3) Bu satırlar gazetelerden Kerenski hükümetinin şeker tekelini kurduğunu öğrendiğim zaman yazılmış bulunuyordu. Bu karar doğal olarak, gerici bürokratik yollarla, işçi ve memur kongreliri olmaksızın, sessizce, kapitalistlere dokunmadan alınmıştı.

4) Ölüm cezasının sömürüyü sürdürmek için sömürücüler tarafından işçi kitlesine karşı uygulanmasının bu cezaya karşı geçerli tek kanıt olduğunu bolşevik basında belirtme olanağını bulmuştum. (Bkz. Lenin, Eserleri, Paris-Moskova, c. 25, s. 28-298). Herhang bir devrimci hükümetin sömürücülere (yani büyük toprak sahipleriyle kapitalistlere) karşı ölüm cezasından vazgeçmesi mümkün değildir.

10-14 (23-27) Eylül 1917'de kaleme alındı, Patrograd'daki ***"pribol"*** *Yayınevince* ***Ekim 1917*** *sonunda broşür olarak yayınlandı, Toplu Eserler, Paris-moskova, C: 25, s.: 347-397.*

MARKSİZM VE AYAKLANMA

RSDİP Merkez Komitesi'ne Mektup

Etkin "sosyalist" partiler tarafından, Marksizmin en kötü niyetli ve belki de en geniş çaplı tahrifatı, ayaklanma hazırlığı ve ayaklanmayı bir sanat olarak kabul etmesi ile ilgili olarak, Marksizmin "Blankizm" olduğu şeklindeki oportünist yalandır.

Oportünizmin lideri olan Bernstein, daha o zamanlar Marksizmi Blankizmle

suçlamakla, kendisi için hüzün verici bir üne kavuşmuştu. Ve şimdiki oportünistler de Blankizm çığlıkları atmakla, Bernstein'ın yavan "fikirlerini" zerrece "zenginleştirmemiş" oluyorlar.

Ayaklanmayı bir sanat olarak kabul etmesinden ötürü, Marksizmi Blankizmle suçlamak! Marks'ın bizzat kendisinin bu mesele üzerine görüşlerini en kesin ve en net bir biçimde ortaya koyduğunu ve daha başlangıçta bir başarı kazanması gereken, daha sonra da başarı üzerine başarı kazanıp düşmana karşı *saldırıda* bir yumuşamaya kapılmaması gereken ayaklanmanın, bir sanat olarak ele alınması gerektiğini söyleyerek, onun ayaklanmayı bir sanat olarak adlandırmış olduğunu hiçbir Marksist inkar edemezken, gerçeğin bundan daha aleni bir biçimde tersine çevrilmesi söz konusu olabilir mi?

Başarıya ulaşabilmesi için, ayaklanmanın gizli ittifaklara veya bir partiye değil, öncü sınıfa dayanması gerekir. Birinci nokta budur. Ayaklanma, *halkın devrimci yükselişine dayanmalıdır*. İkinci nokta budur. Ayaklanma, halkın ileri saflarının en faal aktif olduğu, düşman saflarında ve devrimin zayıf, yarım gönüllü, kararsız dostlarının saflarında ise yalpalamaların son derece belirgin olduğu, yükselen devrimin tarihindeki dönüm noktasına dayanmalıdır. İşte bu da üçüncü noktadır. Ayaklanma sorununda bu üç şartın ortaya konması, Marksizmi Blankizmden ayırır. Fakat bu üç şart var olduğunda, ayaklanmayı bir sanat olarak ele almayı reddetmek Marksizme ve devrime bir ihanet olur.

Olayların seyrinin objektif olarak ayaklanmayı gündeme getirdiğini ve bu nedenle ayaklanmanın bir sanat olarak ele alınması gerektiğini kavramanın, partinin bir görevi haline geldiği özel bir ana girdiğimizi kanıtlayabilmek için, belki de yapılabilecek şeylerin en iyisi, 3-4 Temmuz günlerini Eylül günlerinin karşısına koyup kıyaslamaktır.

Gerçekleri tahrif etmeden 34 Temmuz günlerinde mesele şu şekilde ortaya konabilirdi: yapılacak doğru şey, iktidarı almaktır, çünkü biz bunu yapmasak da düşmanlarımız bizi gene ayaklanma ve asilikle suçlayacaklardır. Fakat bundan, iktidarın alınması gerektiği lehine bir sonuç çıkartılamaz, çünkü başarılı ve zafere ulaşabilecek bir ayaklanmanın, objektif koşulları mevcut değildir.

1. Devrimin öncüsü olan sınıfın desteğine henüz sahip değildik. Baş şehirlerdeki işçi ve askerler arasında çoğunluğu henüz sağlamamıştık. Şimdi her iki Sovyetde de tam bir çoğunluğa sahibiz. Bunu sağlayan biricik şey, Temmuz Ağustos tarihinin, "Bolşeviklere" Misillede'nin ve Kornilov ayaklanmasının getirdiği tecrübelerdir.

2. Ayrıca o sırada ulus çapında devrimci bir yükseliş de yoktu. Kornilov ayaklanmasından sonra, şimdi o da var. Eyaletler bunu ispatlamıştır. Sovyetlerin birçok yerde iktidarı almış olmaları gerçeği de bunu kanıtlamış bulunmaktadır.

3. O sırada düşmanlarımızın ve kararsız küçük burjuvazinin saflarında, ciddi siyasi boyutlara ulaşan yalpalamalar mevcut değildi. Şimdi ise muazzam yalpalama-

lar söz konusudur: Başlıca düşmanımız olan birleşmiş dünya emperyalizmi, "müttefikler" in başını çektiği dünya emperyalizmi, zafere kadar savaşla, Rusya ile ayrı bir barışın yapılması arasında *kararsızlık göstermeye başlamışlardır*. Bizim küçük burjuva demokratlarımız, halk içindeki çoğunluklarını açıkça yitirmiş olup kararsızlık göstermekte ve Kadetlerle koalisyon şeklinde bir ittifakı reddetmiş bulunmaktadırlar.

4. Bu nedenlerden ötürü, 3-4 Temmuz tarihlerinde ayaklanmak hata olurdu: gerek fiziki bakımdan, gerekse politik bakım-dan iktidarı elde tutamazdık. Fiziki bakımdan bunu başaramazdık, çünkü, o sıralarda Petersburg'un elimizde bulunmasına rağmen, işçilerimiz ve askerlerimiz, Petersburg uğruna savaşmaya ve ölmeye hazır değillerdi. Böylesine bir yırtıcılık, hem Kerenskylere hem Tseretellilere hem de Chernovlara karşı böylesine kaynaşan bir nefret henüz yoktu. Sosyalist devrimcilerle Menşeviklerin de katıldığı, Bolşeviklere zulüm tecrübesi içinde, halkımız henüz pişmemişti.

Siyasi bakımdan 3-4 Temmuz tarihlerinde iktidarı elde bulunduramazdık, çünkü, Kornilov ayaklanmasına yakın, eyaletler ve ordu, Petersburg üzerine yürüyüşe geçmiş olurlardı.

Şimdi ise manzara tamamiyle farklıdır.

Kitleleri ayaklandırmaya muktedir olan, devrimin ve halkın öncüsü bulunan sınıfın, çoğunluğun desteğine sahibiz.

Chernov'un istifası için halkın desteğine sahip bulunmamız çok çarpıcı ve açık bir örnektir. Ve bu bir tek örnek değildir. köylüler, sosyalist devrimciler bloğundan (veya bizzat sosyalist devrimcilerden) *toprak elde edemiyeceklerdir*. Devrime halkçı bir karakter neden veren başlıca neden de işte budur.

Kesin zafer avantajına sahibiz, çünkü halk hemen hemen bitkin bir haldedir ve "kornilov günlerinde" onlara önderliğimizin önemini gösterdikten sonra, blok üyelerine bir uzlaşma sununca, kendi yalpalamalarından ötürü onlar bu uzlaşma teklifimizi de reddetmiş olduklarından, artık halkın önünde emin bir şekilde konuşabiliriz.

Uzlaşma teklifimizin henüz reddedilmediğini ve Demokratik konferansın hâlâ kabul edileceğini düşünmek büyük bir hata olacaktır. Partiden, partilere bir uzlaşma önerisinde bulunulmuştur; başka türlü de olamazdı. Partiler buna karşı çıktı. Demokratik Konferans sadece bir konferanstır, daha başka bir şey değil. Bir şeyin unutulmaması gerekir; devrimci halkın çoğunluğunu meydana getiren, yoksul ve acı çeken köylüler bu konferansta temsil edilmemiştir. Bu, *halkın azınlığının* konferansıdır, bu açık gerçek unutulamaz. Demokratik Konferansı bir parlamento olarak kabul etmek, büyük bir hata, parlamenter avanaklığının daniskası olurdu, çünkü Konferans kendini bir parlamento, devrimin egemen bir parlamentosu olarak ilan etseydi, gene de hiçbir şeye *karar* verememiş olacaktı; kararlar *daha başka yerler-*

de, Petersburg ve Moskova'nın işçi sınıfı bölgelerinde alınmaktadır.

Önümüzde, başarılı bir ayaklanma için her türlü objektif koşula sahibiz. Ayaklanmada başarıya ulaşmamızın, yer yüzünde en ızdırap verici şeye halkı bitap düşüren kararsızlığa son verebilmenin biricik yolu olması gibi, istisnai derecede avantajlı bir duruma sahibiz; ayaklanmada **sadece bizim** zaferimiz açık, doyurucu, adilane ve erken bir barışı, devrime **yarayacak** bir barışı önererek devrime karşı ayrı bir barış yapılması oyununu bozabilir.

Nihayet, ayaklanmada zafere ulaştıktan sonra, sadece bizim Partimiz Petersburg'u kurtarabilir, çünkü, barış önerimiz reddedildiği ve bir mütareke bile elde edemediğimiz takdirde, o zaman "savunmacılar" haline gelecek, **savaş partilerini yönetecek** kendimiz "savaş" partisi haline gelip, haklı bir devrimci savaşı yürüteceğiz. Bütün ekmeğini ve postallarını kapitalistlerin elinden alacağız. Onlara ekmek kabuğu ve hasırdan ayakkabılar bırakacağız. Bütün ekmek ve ayakkabıları cepheye göndereceğiz.

Daha sonra da, Petersburg'u kurtaracağız.

Gerçek bir devrimci savaş için, Rusya'da gerek maddi, gerekse manevi bakımdan muazzam kaynaklar mevcuttur. Almanların bizimle en azından bir mütarekeye yanaşmaları şansı bire yüzdür. Şu anda mütarekeyi sağlamak demek, **bütün dünyayı** kazanmak demektir.

Devrimi kurtarmak ve Rusya'nın emperyalistlerin her iki koalisyonu tarafından "ayrı ayrı" paylaşılmasını engellemek için, petersburg ve Moskova işçileri vasıtasıyla bir ayaklanmanın gerçekleştirilmesinin gerekli olduğunu kabul ettikten sonra, ilk yapılacak şey, Konferanstaki taktiklerimizi ayaklanmanın yükseltilmesi şartlarına yöneltmektir; ikinci yapılacak iş de, Marks'ın, ayaklanmanın bir sanat olarak ele alınması gerektiğine dair görüşlerini lafta kabul etmediğimizi gösterebilmektir.

Konferansta, sayıların peşinde koşmadan Bolşevik grubunu derhal sıkıca bütünleştirebilmeli ve kararsızları, kararsızlar kampına terketmekten korkmamalıyız: devrimin çıkarları bakımından onların, kararlı ve sadık savaşçıların yerine karar-sızlar arasında bulunmaları, daha yararlıdır.

Uzun söylevlerin, genel olarak "söylevler'in yersiz olduğunu, devrimi kurtarmak için derhal harekete geçmek gerektiğini, burjuvazi ile bütün bağların kopartılmasının mutlak bir zorunluluk olduğunu, mevcut hükümetin toptan defedilmesini, Rusya'nın "ayrı" bir paylaşımı için uğraşan Anglo-Fransız emperyalizmi ile bütün bağların koparılmasını ve bütün iktidarın, **devrimci proleteryanın başında bulunduğu devrimci demokratlara** derhal devredilmesi gerektiğini, büyük bir kesinlikle vurgulayan, özlü bir Bolşevik delegasyonunu hazırlamalıyız.

Deklarasyonumuz, bir öneri programı ile birleştirilerek söz konusu sonuca özlü ve açık bir biçimde varmalıdır: halklara barış, köylüye toprak, skandal teşkil eden

kârların müsaderesi, üretimin kapitalistler tarafından insafsızca sabote edilmesinin engellenmesi.

Ne kadar kısa ve keskin olursa, deklarasyon o kadar iyi olacaktır. Yalnız, diğerlerinin arasında oldukça daha fazla önem taşıyan şu iki husus tam bir açıklıkla ortaya konmalıdır: halk kararsızlıktan ötürü iyice yıpranmış olup Sosyalist devrimcilerle Menşeviklerin bu yalpalamalarından artık bıkıp usanmıştır, devrime ihanet etmiş olduklarından, bu partilerle olan ilişkimize ilk ve son olarak nihayet veriyoruz.

Bir başka şey daha: derhal ilhaksız bir barış önerisinde bulunup emperyalist müttefiklerle ve bütün emperyalistlerle bağlarımızı derhal keserek ya bir mütareke elde edeceğiz ya da bir kamçı. İşte o zaman, devrimci proleterya ve onun önderliği altında devrimci demokratlar, savunma davası uğruna haklı ve gerçekten devrimci bir savaşı yürüteceklerdir.

Biz bu deklarasyonu okuduğumuzda, insanları **karar** vermeye ve **eyleme** çağırıyor olmalıyız. Yoksa konuşmaya ve karar metinleri yazmaya değil. Grubumuzu **fabrika** ve **kışlalara** göndermeliyiz: hayatın nabzı oralarda atıyor, devrimi kurtaracak kaynaklar, demokratik Konferansın itici gücü, orada bulunuyor.

Programımızı ateşli ve coşkun söylevlerle açıklayacağımız yerler burasıdır. Mesele şöyle konmalıdır: ya Konferans programımızı **tamamiyle** benimseyecektir ya da ayaklanma olacaktır. İkisinin ortası bir yol yoktur. Daha fazla beklenilemez. Devrim ölüyor.

Meselenin bu şekilde konmasıyla ve bütün grubun fabrika ve kışlalarda toplanmasıyla, **ayaklanmayı başlatmak için en doğru anı tesbit edebileceğiz.**

Bir sanat olan ayaklanmayı Marksist bir biçimde ele alarak, bir dakika bile yitirmeden, ordu karargahlarını ihtilalci müfrezeler şeklinde örgütlemeli, kuvvetlerimizi yaymalı, güvenilir alayları en önemli mevkilere göndermeli, Alexandrinskii tiyatrosunu kuşatmalı, Petersburg ve Paul istihkamlarını işgal etmeli, Genel kurmayı ve hükümeti tutuklamalı, düşmanı şehrin hayati merkezlerine sokmaktansa ölmeyi tercih edecek olan birliklerimizi, Junkerlerin ve vahşi tümenlerin karşısına çıkartmalıyız. Silahlı işçileri seferber etmeli, son ölüm kalım savaşı için bir araya toplanmalı, telgraf ve telefon santralini derhal işgal etmeli, ayaklanma karargahımızı bütün fabrikalarla, alaylarla, hasılı çarpışmaların odaklaştığı her yerle telefon bağlantısını sağlamalıyız.

Hiç şüphesiz ki bütün bunlar, içinde bulunduğumuz anda, ayaklanmayı bir sanat olarak ele almaksızın Marksizme ve devrime bağlı kalmanın olanaksızlığını belirtmek gayesiyle, örnek olsun diye gösterilen şeylerdir.

13-14 (26-27) Eylül 1917, Sochinenıia, 4. basım, C: 26, s: 4-9.

Yoldaşlar! Bu satırları durumun son derece nazik olduğu 24 Ekim akşamı yazıyorum. Bugün için ihtilali geciktirmenin ölüm demek olduğu gün gibi apaçık ortadadır.

Yoldaşları tüm gücümle inandırma çabasındayım ki, şu anda, her şey kopma noktasına varmış bulunmaktadır ve öyle meseleler gündeme girmiştir ki, bunları ne konferanslar, ne de kongreler (sovyetler kongreleri olsa bile) çözüme bağlayamaz, bu meseleleri ancak halklar, yığınlar, silahlanmış yığınların mücadelesi çözümleyebilir.

Burjuvazinin hizmetindeki Kornilov'ların saldırısı ve Verhovski'nin görevden alınması, beklemenin mümkün olmadığını göstermektedir. Her ne pahasına olursa olsun, bu akşam, bu gece, yunkerleri (askeri öğrenciler) vb. silahtan tecrit ettikten sonra (eğer direnirlerse tepeledikten sonra) hükümeti tutuklamak gerekir. Artık beklemek mümkün değildir. Bu, her şeyi kaybetmek tehlikesini göze almak olr.

Vehhovski'yi kovmak ve bir ikinci Kornilov komplosu kurmuş olan korlinovcu hükümete karşı **halkı** (bir kongreyi değil, ordu ve köylüler başta olmak üzere halkı) savunmak, işte iktidarı almanın ilk ve en yakın hedefi budur.

İktidarı kim almalıdır?

Bu o kadar önemli değil: iktidarı isterse **Askeri Devrimci Komite** ya da, halkın çıkarlarının, ordunun çıkarlarının (derhal barış teklifi), köylülerin çıkarlarının (toprak hemen alınmalı ve özel mülkiyet kaldırılmalıdır), açların çıkarlarının sahici temsilcilerine iktidarı devretmek istediğini açıklayan "başka bir kuruluş" alsın.

Bütün bölgeler, bütün alaylar, bütün kuvvetler, tam zamanın-da seferber olmalı ve Askeri Devrimci Komiteye ve Bolşevik Merkez Komitesine, iktidarın artık hiçbir durumda, hiçbir şekilde 25 Ekime kadar Kerenski ve şürekasına bırakılmamasını emredercesine isteyen delegasyonlar göndermelidirler; bu iş mutlaka bu akşam ya da bu gece kararlaştırılmalıdır.

Tarih, bugün kazanabilecek (ve bugün kesin olarak kazanacak) olan ama yarın çok şeyi, her şeyi kaybetme tehlikesinde olan devrimcilerin oyalanmasını, gecikmesini bağlamayacaktır.

Bugün iktidarı ele geçirmekle, onu, sovyetlere karşı değil, sovyet için almış oluyoruz.

İktidarın alınması, ihtilalin işi olacaktır: onun siyasi hedefi daha sonra kesin olarak belirecektir.

25 Ekimin şüpheli oylamasını beklemek zararlı ya da formel bir davranış olur; bu

gibi meseleleri oylarla değil, fakat kuvvetle kesin çözüme bağlamak halkın hakkı ve görevidir; devrimin nazik anlarında kendi temsilcilerini beklemektense, onlara yol göstermek halkın hakkı ve görevidir.

Bütün devrimlerin tarihi bunu kanıtlamıştır ve **devrimin kurtuluşunun**, barış teklifinin, Petrograd'ın kurtuluşunun, açlığa karşı çarenin, toprağın köylülere devredilmesinin kendilerine bağlı olduğunu bilerekten bu fırsat anının kaçmasına müsade eden devrimciler en büyük cinayeti işlemiş olacaklardır.

Hükümet bocalıyor, tereddüt ediyor. Her ne pahasına olursa olsun işini bitirmek gerekir.

Harekette duraklama ölüm demektir.

Makinede yazılmış iki nüshaya uygundur; 24 Ekim (6 Kasım) 1917'de yazılmış, 1924'te ilk defa, 1925'te Troçki'nin 1917 adlı kitabında yayınlanmıştır; [Lenin tarafından 24 Ekim (6 Kasım) akşamı yazıldı. Aynı gece çok geç saatlerde Lenin, illegal olarak Smolny'ye geldi ve silahlı ihtilalin yönetimini üzerine aldı.]

II

1917-1923

SOVYET İKTİDARININ GÖREVLERİ ÜZERİNE

Petrograd İşçi ve Köylü Vekilleri Sovyeti'nin 25 Ekim (7 Kasım) 1917 Tarihli Toplantısına Sunulan Rapor

Gazete Raporu

Yoldaşlar,

Bolşeviklerin, gerekliliği üzerine öteden beri söz ettikleri işçi ve köylü devrimi gerçekleştirilmiş bulunuyor.

Bu işçi ve köylü devriminin önemi nedir? Birinci olarak şu: Artık kendi iktidar organımız olan bir Sovyet hükümetine sahibiz ve bu hükümette burjuvazi ne şekilde olursa olsun hiçbir paya sahip olmayacaktır. Ezilen yığınların kendileri bir iktidar yaratacaklardır. Eski devlet aygıtı, temelleri ile birlikte paramparça edilecek ve Sovyet örgütleri biçiminde yeni bir idari mekanizma kurulacaktır.

Bundan böyle Rusya tarihinde yeni bir dönem açılmıştır ve bu üçüncü Rus devrimi, nihai olarak sosyalizmin zaferi ile sonuçlanmalıdır.

En ivedi görevlerimizden biri, savaşa hemen son vermektir. Herkes için açıktır ki, mevcut kapitalist sistemle yakından bağıntılı bulunan bu savaşa son verebilmek için, sermayenin kendisine karşı savaş açılmalıdır.

Bu savaşta, halihazırda İtalya'da, İngiltere'de ve Almanya'da gelişmeye başlayan dünya işçi sınıfı hareketi yanımızda olacaktır.

Adil ve ivedi bir barış için uluslararası demokrasiye yaptığımız öneri, uluslararası proleter yığınları arasında her yerde sıcak bir ilgi ve yakınlık doğuracaktır. Proletaryanın güvenini güçlendirmek için, tüm gizli anlaşmalar bir an önce yayın-lanmalıdır.

Rusya'da köylülüğün büyük bir kesimi artık kapitalistlerle yeteri kadar tanıştıklarını, bundan böyle işçilerle birlikte yürüyeceklerini ortaya koyuyorlar. Toprak mülkiyetine son veren tek bir kararname köylülerin bize güvenini sağlayacaktır. Köylüler, kendi kurtuluşlarının yalnızca işçilerle ittifak kurmaktan geçtiğini anlayacaklardır. Üretim üzerinde, gerçek anlamıyla bir işçi denetimi kuracağız.

Artık çabalarınızı birleştirmeyi öğrenmiş bulunuyoruz. Henüz gerçekleştirilmiş olan devrim, bunun kanıtıdır. Kitlesel örgütlenmenin, her şeyi yenip proletaryayı dünya devrimine ulaştıracak olan gücüne sahibiz.

Şimdi, Rusya'da proleter sosyalist bir devlet kurmaya başlamalıyız.

Yaşasın dünya sosyalist devrimi. *(şiddetli alkışlar)*

Toplu Eserler, C: 26, s: 239-240.

YURTTAŞLARIMIZA..

Yoldaşlar,

İşçiler, askerler, köylüler ve tüm çalışan halk,

İşçi ve köylü devrimi Kerensky tarafından kandırılmış bir avuç Kazak askerinin son kalıntılarını da bozguna uğratarak ya da tutuklayarak Petrograd'da kesin bir zafere ulaşmıştır. Devrim, Moskova'da da muzaffer olmuştur. Petrograd'dan yola çıkarılan asker yüklü trenler daha Moskova'ya ulaşmadan bu kentteki kadet subaylar ve öteki Kornilov'cular kadetlerin silahsızlandırılmasını ve Kurtuluş Komitesi'nin dağıtılmasını da kabul eden bir barış imzalamışlardır.

Her gün, her saatbaşı, cepheden ve köylerden gerek siperdeki askerlerin gerekse uyezd'lerdeki köylülerin büyük çoğunluğunun yeni hükümeti ve bu hükümetin barış ve toprağın ivedilikle köylülere verilmesine ilişkin kararnamelerini destekleyen raporlar yağıyor. İşçi ve Köylü devriminin zaferi güvenceye alınmıştır; çünkü halkın büyük çoğunluğu onun yanında saf tutmuştur.

Şurası da çok açıktır ki, toprak sahipleri ve kapitalistler, büro personelinin ve memurların burjuvaziye sımsıkı bağlı *üst grupları*, kısacası tek kelime ile tüm zenginler ve onların hempaları açık ya da kapalı biçimde devrime düşmanca bakacak, devrimin zaferini engellemeye çalışacak, bankaları kapatmakla, çeşitli işyerlerini dağıtmakla ya da iş yapılamaz hale getirmekle tehdit edeceklerdir bizi. Politik bilince sahip her işçi, eninde sonunda böyle bir direnişle karşılaşacağımızın baştan beri bilincindeydi. Bolşevik Parti basını, hep bir ağızdan çeşitli vesilelerle buna işaret etmiştir. Ancak, bu direnişler karşısında işçi sınıfı bir dakikalık kararsızlık içine dahi girmeyecektir. Burjuvazinin hempalarının tehdit ve girişimleri karşısında hiçbir şekilde tereddüte düşmeyeceklerdir.

Halkın çoğunluğu bizim yanımızdadır. Tüm dünyadaki çalışanlar ve ezilenlerin çoğunluğu da bizim yanımızdadır. Davamız, adalet davasıdır. Zaferimiz güvence altındadır.

Kapitalistlerin ve üst düzeydeki memurların direnci kırılacaktır. Bankaların ve

sendikaların ulusallaştırılmasını ilan eden özel bir devlet yasası çerçevesi dışında, tek bir kişi bile mülkiyeten yoksun bırakılmayacaktır. Bu yasa ise hazırlanmaktadır. Buna karşılık, emekçi halktan tek bir kişi bile bir kopeklik bile kayba uğramayacak, tersine yardım görecektir. En sıkı bir denetim ve kayıt ile halihazırdaki mevcut vergileri tam olarak toplamak dışında, hükümetin hiçbir yeni önleme girişme niyeti yoktur.

Bu haklı talepleri desteklemek üzere halkın büyük bir çoğunluğu Geçici İşçi ve Köylü Hükümeti yanında saf tutmuştur.

Yoldaşlar, emekçi halk,

Artık devletin başında **sizler, kendiniz** varsınız; bunu biliniz. Eğer sizler bir araya gelip devletin **tüm işlerini** kendi ellerinize almazsanız başka kimse sizlere yardım etmez. Bu andan itibaren **sizin** kendi Sovyetleriniz tam yetkili devlet otoritesi ve yasamacı organlardır.

Sovyetlerinizde toplanın. Onları güçlendirin. İşe kendiniz dört elle sarılın; en tabandan başlayın, kimseyi beklemeyin. Devrimci yasallığı ve düzeni en sıkı biçimde kurun; sarhoşların, serserilerin, karşı devrimci kadet subayların, Kornilovcuların ve benzerlerinin kargaşa yaratmaya yönelik girişimlerini acımasızca bastırın.

Üretim ve kayıt işleri üzerinde sıkı bir denetim kurun. Üretimi sabote etme (zarar verme, geciktirme ve suistimal) hububat yüklü taşıyıcıları durdurma, hububat stokçuluğu yapma, posta, telgraf, telefon hizmetlerini ve demiryolu şebekelerini bozup aksatmaya yönelme gibileri de dahil, büyük barış davamıza, toprakları köylülere verme, ürünlerin dağılımı ve üretimi üzerinde işçi denetimi kurma davamıza direnç gösteren, tüm halkın çıkarlarına zarar veren unsurları tutuklayıp devrimci mahkemelere teslim edin.

Yoldaşlar,

İşçiler, askerler, köylüler ve tüm emekçi halk,

Tüm iktidarı, **kendi** Sovyetlerinizin eline alın. Dikkatli olun. Bundan böyle tümüyle sizin malınız, kamu malı olacak olan toprağı, hububatı, fabrikaları, techizatı, ürünleri ve nakliye araçlarını gözünüzün bebeği gibi koruyun. Sonra, zamanla, köylülerin büyük çoğunluğunun rıza ve onayı ile, onların ve işçilerin **pratik** deneyimleri ile uyum sağlayarak sağlam ve geri döndürülemez bir biçimde ileriye, sosyalizmin zaferine doğru yürüyeceğiz. Ki bu zaferimiz, en uygar ülkelerin ileri işçilerinin katkılarının da damgasını taşıyacak, halklara sonsuz bir barış getirerek onları her türlü baskı ve sömürüden kurtaracaktır.

Halk Komiserleri Konseyi Başkanı, V. Ulyanov (Lenin)

5 Kasım 1917, petrograd, T.E., C: 26, s: 297-299.

Kurucu Meclisin aldığı karar:

I. 1) Rusya: İşçi, asker ve köylü temsilcileri Sovyetleri Cumhuriyeti ilan edildi. Merkezdeki ve illerdeki tüm iktidar bu Sovyetlere aittir.

2) Rusya Sovyetler Cumhuriyeti, ulusal Sovyet Cumhuriyetleri federasyonu olarak özgür ulusların özgürce birliği temeli üzerinde kuruldu.

II. İnsanın insan tarafından her türlü sömürüsünün toplumun sınıflara bölünmesinin tamamıyla kaldırılmasını, sömürücülerin direncinin acımasızca ezilmesini, toplumun sosyalist örgütlenmesini ve sosyalizmin tüm ülkelerde zaferini kendine temel görev olarak veren Kurucu meclis ayrıca şu kararları aldı:

1. Toprağın özel mülkiyeti kaldırılmıştır. Bütün toprak, tüm yapılarla, zirai araçlarla ve tarımsal üretime yarayan diğer tüm araçlarla birlikte tüm emekçi halkın kullanımına tahsis edilmiştir.

2. Emekçi halkın sömürücüler üzerinde iktidarını sağlamak amacıyla ve fabrikaların, atölyelerin, madenlerin, demiryollarının ve diğer üretim ve taşıma araçlarının tamamıyla işçi ve köylü Devletinin mülkiyetine geçirilişini hazırlayan ilk adım olarak işçi denetimi üzerine Sovyet yasası ve ulusal ekonominin üst kurulu onaylandı.

3. Tüm bankaların işçi ve köylü Devletinin mülkiyetine geçirilişi çalışan kitlelerin sermayenin boyunduruğundan kurtuluşunun koşullarından biri olarak onaylandı.

4. Parazit tabakaların toplumdan temizlenmesi için herkese zorunlu çalışma hizmeti tesis edildi.

5. Çalışan kitlelere iktidarın tamamını sağlamak ve sömürücülerin tüm karşı devrim olanaklarını ortadan kaldırmak için, emekçilerin silahlanması, işçi ve köylülerden bir sosyalist Kızıl ordu kurulması ve mülk sahibi sınıfların tam olarak silahsızlanması kararlaştırıldı.

III. 1) Şimdiye kadarkilerin en öldürücüsü olan güncel savaşla dünyayı kana bulayan emperyalizmin ve mali sermayenin pençesinden insanlığı çekip kurtarmak için sağlam iradesini belirten Kurucu meclis Sovyetlerin iktidarı tarafından uygulanan politikaya kayıtsız şartsız katılır: Gizli sözleşmeleri feshetmek, güncel olarak savaşta bulunan ordularla işçi ve köylülerin en geniş biçimde dayanışmasını gerçekleştirmek ve her ne pahasına olursa olsun devrimci tedbirlerle halklar arasında ulusların kendileri üzerinde serbestçe tasarruf hakkına dayanan, ilhaksız ve tazminatsız, demokratik bir barış elde etmek çabasına katılır.

2) Ayrıca Kurucu Meclis, küçük sayıda belirli ulusların sömürücülerinin zenginliğini, Asyada genellikle sömürgelerde ve küçük ülkelerde yüzmilyonlarca emekçinin kulluğu üzerine kurulan burjuva uygarlığının barbar politikasından tam bir kopma üzerinde ısrar eder.

Kurucu Meclis: Finlandiya'nın tam bağımsızlığını ilan eden, askerlerin İran'dan çekilmesini başlatan ve Ermenistan'ın kendi üzerinde tasarruf özgürlüğünü ilan eden halk komiserleri kurulu'nun politikasını alkışlar.

3) Kurucu Meclis: Çarın hükümetleri, büyük toprak sahipleri ve burjuvazi tarafından alınan borçların feshi üzerine Sovyet yasasının uluslararası mali ve banka sermayesine vurulmuş ilk darbe olarak görür. Sermayenin boyunduruğuna karşı uluslararası işçi ayaklanmasının tam zaferine kadar Sovyetlerin iktidarının bu yolda sağlam adımlarla yürüyeceğine olan inancını belirtir.

IV. Ekim Devriminden önce, halk tüm ağırlığıyla sömürücülerin karşısına dikilemezken, sınıf ayrıcalıklarını savunmak için gösterecekleri direncin tüm gücünü bilmezken, sosyalist toplumun kurulmasına fiilen henüz girişmemişken hazırlanmış olan parti listelerine dayanarak seçilen Kurucu Meclis, Sovyetlerin iktidarına karşıt olmayı, biçimsel açıdan bile tamamıyla yanlış bulur.

Tabanda ise bugün, halkın sömürücülerine karşı en üst düzeyde mücadelesi sırasında, bu sömürücülerin iktidar organlarının hiçbirinde yeri olmamasını istemektedir. İktidar tamamıyla ve yalnızca çalışan kitlelere ve onların tam yetkili temsiline ait olmalıdır: bu da işçi, asker ve köylü temsilcilerinin sovyetleridir.

Sovyetlerin iktidarını ve Halk Komiserleri Kurulu'nun kararlarını destekleyen Kurucu meclis görevinin toplumun sosyalist dönüşümünün ana temellerini kurmaktan ibaret olmasını istemektedir.

Aynı zamanda Rusya'nın tüm uluslarının çalışan sınıfları arasında gerçekten özgür ve isteğe dayanan, o oranda sıkı ve sağlam bir ittifak yaratmaya ihtimam gösteren Kurucu Meclis görevini Rus Sovyet Cumhuriyetlerinin bir federasyonunun temel ilkelerini tesis etmekle sınırlar. Tam bağımsız olarak, tam yetkiyle donanmış kendi Sovyetlerinin kongresinde, federal yönetime ve diğer Sovyet Federal kurumlarına —ve hangi koşullarda— katılmak isteyip istemedikleri konusunda karar verme özgürlüğünü her ulusun işçi ve köylülerine bırakır.

3 (16) Ocak 1918'e kadar yazıldı, 4 (17) Ocak 1918'de "Pravda"nın 2. sayısında ve "merkez yürütme komitesinin Izvestia"nın 2. sayısında yayınlandı, T.E., Paris-Moskova, C: 26, s: 445-447.

3

Şimdi de "Sol" komünistlerin iç politikadaki bahtsızlıklarına geçelim. Bugünkü durumla ilgili olarak tezlerden alınmış aşağıdaki cümleleri gülümsemeden okuyabilmek oldukça zor:

"... eldeki üretim araçlarının sistemli kullanımı, ancak kararlı bir sosyalizasyon politikasının izlenmesiyle gerçekleşebilme şansını kazanabilir" ... "burjuvaziye ve onun küçük burjuva aydınlar tabakasından oluşan uşaklarına boyun eğmemek, burjuvaziyi kökünden silip atmak ve sabotajları tamamen ortadan kaldırmak gerekir....

Sevgili "sol" komünistler, ne kadar da kararlılar, ama ne kadar az düşünüyorlar. "Kararlı bir sosyalizasyon politikasının izlen mesi" derken acaba ne demek istiyorlar?

İnsan kamulaştırma ya da el koyma konularında kararlı olabilir veya olmayabilir, ne var ki, dünyanın büyük "kararlılığı" bile kamulaştırma ve el koyma düzeninden sosyalizasyona geçmek için yeterli değildir. Bizim "sol"ların bahtsızlığı, "kararlı sosyalizasyon politikası" gibi saf, çocuksu bir söz dizisiyle sorunun can damarını anlayamadıklarını, "bugünkü" durumun önemini kavrayamadıklarını ortaya koymalarıdır. Bizim "sol"ların bahtsızlığı, "bugünkü durumun" özünü, yani (uygulanması için politikacıların yukarda değinilen kararlılığını gerektiren) müsadere döneminden (uygulanması için devrimcilerde bir başka özelliğin bulunmasını gerektiren) sosyalizasyona geçiş döneminin özünü yakalayamamış olmalarıdır.

Dün en önemli görev, mümkün olduğu kadar kararlılık içinde kamulaştırmak, müsadere etmek, burjuvaziyi yıkmak ve sabotajları bastırmaktı. Bugün ise, **sayısını bilemeyeceğimiz kadar** kamulaştırma, müsadere yapmış, burjuvaziyi yıkmak ve sabotajları bastırmış olduğumuzu ancak körler görmeyebilir. Sosyalizasyon ile müsadere arasındaki ayrım, müsaderenin, hesaplama ve dağıtma yeteneğini gerektirmeksizin salt "kararlılık"la gerçekleştirilmesi, sosyalizasyonun ise **sözünü ettiğimiz yetenek olmadan gerçekleşememesidir**.

Yaptığımız tarihsel görev, (yarın olacağı gibi) dün müsaderede, burjuvaziyi yıkmakta ve sabotajları bastırmakta kararlı olmamızdır. Bugün bunlarla ilgili olarak "Bugünkü Durum Konusunda Tezler" de birtakım şeyler yazmak, gözünü geçmişe dikip , geleceğe geçiş sürecini kavrayamamak demektir.

"...sabotajları tamamen bastırmak..." Amma da iş bulmuşlar doğrusu! Sabotajcılarımız zaten yeterince "bastırılmış" durumdalar. Bizde eksik olan oldukça başka bir şey. O da hangi sabotajcılara görev vermek ve onları nerede çalıştırmak **hesabını** yapamayışımız. Artık bizim hizmetimize girmeye başlayan sabotajcılardan diyelim yüz tanesini denetleyecek bir Bolşevik lideri veya denetleyicisi için gerekli olan

kendi güçlerimizi örgütleyemiyoruz. İşler bu durumdayken, "kararlı bir sosyalizasyon politikası", "burjuvaziyi kökünden silmek" ve "sabotajları tamamen bastırmak" gibi sözler gevelemek, için can damarını kaçırmak demektir. "burjuvaziyi kökünden silmenin", "sabotajları bastırmanın" vb. sosyalizm için yeterli olmadığını anlayamamak, küçükburjuva devrimcilerine özgü bir tutumdur. Bunların yapılması, büyük mülk sahiplerine öfkelenen ufak mülk sahipleri için yeterli sayılır. Ama hiçbir proleter devrimci böylesi bir yanılgıya düşmez.

Eğer yukarda değindiğimiz sözler gülümsemenize yol açmışsa, şimdi açıklayacağımız "Sol" komünistlerin buluşu sizi gülmekten kırıp geçirecektir. "Sol" komünistlere göre, "Bolşevik sağ sapması" düzeninde Sovyet Cumhuriyeti "devlet kapitalizmine yönelmek" tehlikesiyle karşı karşıyadır. İşte bu sefer bizi gerçekten korkutuyorlar! Ve "sol" komünistler bu korkunç açık-lamayı tezlerinde ve yazılarında nasıl da tatlı anlatıyorlar...

Sovyet Cumhuriyetinin bugünkü durumu ile karşılaştırıldığında devlet kapitalizminin **ileri bir adım olacağını** "Sol" komünistler anlayamamışlar. Yaklaşık altı ay içinde Cumhuriyetimizde devlet kapitalizmi kurulabilirse, bu büyük bir başarı olacak ve bir yıl içinde sosyalizmin güçleneceğine ve yıkılmaz duruma geleceğine kesin güvence sayılabilecektir.

"Sol" komünistlerin bu sözlerden nasıl soylu bir öfkeye kapılacaklarını ve işçilere "Bolşevik sağ sapma"yı nasıl "eleştireceklerini" düşünebiliyorum. Ne! Sovyet *Sosyalist* Cumhuriyetinde devlet *kapitalizmine* geçmek ileri bir adım mı olacak?.. Bu sosyalizme ihanet değil midir?

İşte burada "sol" komünistlerin **ekonomik** yanlışının kökenine geliyoruz. Bu nedenle de bu nokta üzerinde daha ayrıntılı durmamız gerekiyor. İlk olarak, "sol" komünistler, ülkemize Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti dememize hak kazandıran geçişin, kapitalizmden sosyalizme nasıl bir **geçiş** olduğunu anlayamıyorlar.

İkinci olarak, ülkemizde sosyalizmin baş düşmanının küçükburjuva unsurları olduğunu **kabul etmemekle** kendi küçükburjuva kafa yapılarını açığa vuruyorlar.

Üçüncü olarak, "devlet kapitalizmini" umacılaştırmakla, Sovyet devletinin ekonomik yönden burjuva devletinden farklı olduğunu anlayamadıklarını açığa vuruyorlar.

Şimdi bu üç noktayı inceleyelim.

Sanırım, Rusyadaki ekonomik sistem sorununu inceleyenlerden hiçbiri bu sistemin geçişli niteliğini inkar etmemiştir. Yine hiçbir komünistin, Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti teriminin sosyalizme geçmeyi gerçekleştirme konusunda Sovyet iktidarının kararlılığını belirttiğini ve yeni ekonomik sistemin sosyalist düzen olduğunu inkar ettiğini de sanmam.

Peki ama "geçiş" sözü ne anlam taşıyor? Bu söz ekonomi alanında kullanıldığı zaman, bugünkü sistemin **hem** kapitalizmin **hem** sosyalizmin unsurlarını, kesimlerini, parçalarını içerdiği anlanuna gelmez mi? Herkes bunun böyle olduğunu kabul edecektir. Ne var ki, bunu kabul edenlerin hepsi, bugün Rusya'daki çeşitli sosyo-ekonomik yapıları oluşturan unsurların neler olduğunu inceleme zahmetine katlanmamaktadır. İşte sorunun can damarı da budur.

Bu unsurları sıralayalım:

1) ataerkil, yani büyük ölçüde ilkel, köylü tarımı,

2) ufak mal üretimi (bu ürünlerini satan köylü çoğunluğunu da kapsar)

3) özel kapitalizm

4) devlet kapitalizmi

5) sosyalizm.

Rusya öylesine büyük ve çeşitlilikleri olan bir ülkedir ki, bütün bu değişik sosyo-ekonomik yapılar iç içe yaşamaktadır. Durumun özelliği de buradan gelmektedir.

Şimdi ortaya şu soru çıkıyor: Hangi unsurlar ağır basmaktadır? Ufak köylülerden oluşan bir ülkede, küçükburjuva unsurunun ağır bastığı ve basması gerektiği açıktır; çünkü toprağı işleyenlerin büyük çoğunluğu ufak mal üreticileridir. Devlet kapitalizminin kabuğu (tahıl tekeli, devlet denetimindeki müteahhit ve tüccarlar, burjuva iş ortaklıkları gibi), kazanç sağlamanın başlıca hedefi olarak **tahıl**ı ele geçirmek isteyen **vurguncular** tarafından orasından burasından delinmekte, çatlatılmaktadır.

Asıl mücadele bu alanda verilmektedir. "Devlet kapitalizmi" gibi kategorik ekonomi terimleriyle konuşacak olursak, bu mücadele hangi unsurlar arasında verilmektedir? Yukarıda saydığım sıralamaya göre, dördüncü ve beşinci unsurlar arasında mı bu mücadele sürmektedir? Kesinlikle hayır. Sosyalizmle savaş halinde olan devlet kapitalizmi değil, hem devlet kapitalizmine hem de sosyalizme karşı ortak savaş açmış olan küçükburjuvazi + özel kapitalizmdir. İster kapitalist, ister sosyalist devlet olsun, küçükburjuvazi, **her türlü** devlet müdahalesine, denetlemesine ve muhasebesine karşıdır. Bu hiç su götürmeyen bir gerçektir ve "sol Komünist"lerin ekonomik yanılgısının temelinde bu gerçeği anlamamış olmaları yatmaktadır. çıkarcılar, vurguncular, tekel düzenini bozanlar "içerdeki" baş düşmanlarımızdır, bunlar Sovyet iktidarının aldığı ekonomik tedbirlerin düşmanıdır. Yüzyirmibeş yıl önce, ateşli ve içtenlikli devrimciler olan Fransız küçük burjuvalarının, vurguncuların içinden "seçilmiş" birkaçını idam ederek ve bu konuda büyük gürültü koparark vurgunculuğu önlemeye çalışmaları hoş görülebilir. Ne var ki, bugün Sol Sosyalist Devrimcilerden bir kısmının bu konuda takındıkları gösterişli sözlere yönelme tavrı, siyasal bilinci olan bütün devrimcilerde iğrenme duygusundan ve iticilikten

başka hiçbir şey uyandıramaz. Pekala biliyoruz ki, vurgunculuğun ekonomik temeli hem Rusya'da çok yaygın olan küçük mülk sahipleri, hem de **her** küçükburjuvanın ajanı olduğu özel kapitalizmdir. Biliyoruz ki, küçükburjuva ahtapotunun milyonlarca kolu işçilerin çeşitli kesimlerini sarmaktadır ve toplumsal ve ekonomik yapımızın bütün gözeneklerine sızmaya çalışan **devlet tekelciliği değil**, vurgunculuktur.

Bunu anlayamayanlar, küçükburjuva ön yargılarının tutsağı olduklarını göstermektedirler. konuşmalarında (ve kuşkusuz inançlarında) küçükburjuvazinin amansız düşmanları olan, oysa davranışlarıyla sadece küçükburjuvaziye yardımcı olan, halkın sadece bu kesimine hizmet eden ve -**1918 Nisanında!**— "devlet kapitalizmine" karşı savaşmakla sadece bu görüş açısını dile getiren bizim "Sol Komünistler"in durumu işte budur.

Küçükburjuvazinin bir kenarda biriktirilmiş parası vardır. Bu, savaş sırasında "namuslu", özellikle "namussuz" yollardan edinilmiş birkaç bin rublelik birikimlerdir. Bunlar, vurgunculuğun ve özel kapitalizmin temeli olan karakteristik ekonomik tipi oluştururlar. Para, sahibine toplumsal serveti elde etmesine yarayan bir çeşit sertifika görevi yapar ve sayısı milyonları bulan kalabalık bir ufak mülk sahipleri kitlesi bu sertifikaya dört elle sarılarak onu "devlet"ten sakınırlar. Bunlar sosyalizme de, komünizme de inanmazlar ve proletarya fırtınası geçip gidinceye kadar "yerlerinde sayarak zaman kazanmaya bakarlar. Ya küçükburjuvaziyi **kendi** denetimimiz ve muhasebemiz altına sokarız (bunu da, yoksulları, yani nüfusun çoğunluğunu ya da yarı-proleterleri, siyasal bilince ulaşmış proleter öncüler çevresinde toplayarak gerçekleştirebiliriz), ya da tıpkı Fransa'daki devrimin aynı ufak mülk sahipliği kökeninden gelen Napolyon'lar ve Cavaignac'lar tarafından devrilmesi gibi bizim işçi iktidarımız da küçükburjuvazi tarafından yıkılır. Durum böyledir. Bu yalın ve açık gerçeği görmeyenler sadece "çalışan" köylülerle ilgili boş sözlerin perdesi arkasında kalan Sol Sosyalist devrimcilerdir. Ama bu lafazan Sol Sosyalist Devrimcileri kim ciddiye alır ki?

Biriktirdiği binlerce rubleyi bir kenara saklayan küçükburjuva, devlet kapitalizminin düşmanıdır. Parasını sadece kendisi için, yoksullara karşı, her türlü devlet denetimine karşı kullanmak ister. Ve milyonları bulan bu binlerin toplamı, sosyalist yapımızın temelini sarsan vurgunculuğu oluşturur. Diyelim ki belirli sayıda işçi birkaç gün içinde 1.000 tutarında değer ürettiler. Ve diyelim ki bu toplam değerin 200'ü, küçük vurgunculukla, zimmetle ve ufak mülk sahiplerinin Sovyet karar ve kurallarından "para kaçırmalarıyla" yok oldu. Siyasal bilinci olan her işçi, bu durumda, daha iyi düzen ve örgütün gerçekleşmesi için, 1000'in 200'ü yerine 300'ünü vermek gerekirse, onu vermeye hazır olduğunu söyleyecektir. Çünkü Sovyet yönetiminde, düzen bir kez kurulduktan ve küçükburjuvanın devlet tekelini zedelemesi tamamen önlendikten sonra, bu "katkı"yı 100'e ya da 50'ye indirmek kolay olacaktır.

Son derece açık seçik olması için özellikle basite indirgediğim bu rakamlar, devlet kapitalizmi ile sosyalizm arasındaki karşılıklı ilişkinin bugünkü durumunu göstermektedir. Devlet gücü işçilerin elindedir ve işçiler, sosyalist amaçlar dışında, tek kapik vermeksizin bin'in tamamını "alabilecek" yasal fırsata sahiptirler. İktidarın işçilere geçmiş olmasına dayanan bu yasal fırsat, sosyalizmin bir unsurudur.

Oysa ufak mülk sahibi ve kapitalist unsurlar, çeşitli yollardan bu yasal durumu bozmakta, vurgunculuğa girmekte ve Sovyet kararlarının uygulanmasını baltalamaktadır. Bugün ödediğimizden **daha fazlasını bile** ödeyecek olsak (bu durumu daha kesin ortaya çıkarmak için özellikle sayısal bir örnek verdim) devlet kapitalizmi yine de dev bir adım olacaktır, çünkü "öğrenmek, ders almak" için bunu vermeye değer, çünkü bu işçilerin yararınadır, çünkü düzensizliği altetmek, ekonomik çöküntüyü gidermek için en önemli iştir, çünkü ufak mülk sahiplerinin anarşisini sürdürmek en büyük, en ciddi tehlikedir ve (bunu yenmediğimiz takdirde) bu bizim yokolmamıza yol açacaktır. Oysa devlet kapitalizmine daha fazla katkıda bulunmak bizi yıkmayacağı gibi, en güvenli yoldan sosyalizme ulaşmamızı da sağlayacaktır. İşçi sınıfı ufak mülk sahiplerinin anarşisine karşı devlet sistemini savunmayı öğrendiği zaman, devlet kapitalizmi çerçevesinde ulus çapında, büyük ölçüde üretimi örgütlemeyi öğrendiği zaman, bütün kozları eline geçirecek ve o zaman sosyalizmin güçlenmesi güven altına alınacaktır.

Her şeyden önce **ekonomik açıdan**, devlet kapitalizmi bugünkü ekonomik sistemimizle karşılaştırılamayacak oranda üstündür.

İkinci olarak, devlet kapitalizminde Sovyet iktidarı açısından korkulacak bir şey yoktur; çünkü Sovyet devleti işçilerin ve yoksulların iktidarının güvence altına alındığı bir devlet biçimidir. Kafasında siyasal ekonomi konusunda hiçbir görüşü birbirine bağlayamayan "Sol Sosyalist Devrimcilerin" anlayamayacağı, ama her Marksistin kabul etmesi **gereken** bu tartışılmaz gerçekleri "Sol Komünistler" kavrayamamışlardır. Sol Sosyalist devrimcilerle tartışmaya bile değmez. Onları lafazanlığın "iğrenç örnekleri" olarak belirlemek yeterlidir. Oysa "sol Komünistler"le tartışmaya girilmelidir, çünkü bu kez yanlışlığa düşenler Marksistlerdir ve onların yanlışını çözümlemek **işçi sınıfının** doğru yolu bulmasına yardımcı olacaktır.

4

Durumu daha da açıklamak için, önce devlet kapitalizminin en somut örneğini ele alalım. Bu örneğin hangisi olduğunu herkes iyi bilir. Bu örnek Almanya'dır. Almanya'da, **Junker-burjuva emperyalizmine bağımlı** modern büyük çaplı kapitalist işletmeciliğin ve planlı örgütlemenin "en son yenilikleri" vardır. şimdi altı çizilmiş kelimeleri çıkaralım ve militarist, Junker, burjuva, emperyalist **devlet**'in yerine bir **devlet**, ama bir başka toplumsal türden, bir başka sınıfsal içerikten oluşan bir **Sovyet** devletini, yani proleter devletini koyalım. O zaman sosyalizm için gerekli

koşulların **toplamını** elde etmiş oluruz.

Modern bilimin en son buluşlarına dayanan büyük çaplı kapitalist işletmecilik olmadan Sosyalizm olamaz. On milyonlarca kişiyi, üretim ve dağıtımdatek bir standardın kollanmasına yönelten planlı devlet örgütü olmadan sosyalizm olamaz. Biz Marksistler her zaman bunu söylemişizdir ve bunu **ile** anlayamayanlarla (anarşistler ve Sol Sosyalist Devrimcilerin en az yarısıyla) konuşarak iki saniye bile kaybetmeye değmez.

Aynı zamanda, proletarya devleti yönetmediği sürece de sosyalizm olamaz. Bu da işin ABC'sidir. Ve birinci sınıf mankafa Menşevikler dışında hiç kimsenin "tam" sosyalizmi kolayca, rahatça getirmesini beklemediği) tarihin akışı öylesine tuhaf bir yön almıştır ki, 1918 yılında, uluslararası emperyalizm yumurtasının kabuğu içindeki iki civciv gibi yanyana varlığını sürdüren iki ayrı sosyalizmi **doğurmuştur**. 1918 yılında Almanya ve Rusya, sosyalizmin gerçekleşmesi için gerekli ekonomik, üretici, sosyo-ekonomik ve siyasal koşulları oluşturmuş durumdadır.

Almanya'da başarılı bir proleter devrimi, (en iyi çelikten yapılmış ve bu yüzden de herhangi bir civcivin kıramayacağı) emperyalizm kabuğunu kolayca kırabilir ve dünya sosyalizminin zaferini hiç zorluk çekmeden, ya da —zorluk sözüyle kısıtlı bir anlamı değil de, dünya tarihi çapında bir zorluğu kastediyorsak— çok az zorlukla gerçekleştirir.

Almanya'daki devrimin "ortaya çıkmasının" henüz ağır ağır ilerlediği bu sırada, Almanların devlet kapitalizmini incelemek, bunu kopya etmekte **hiçbir çabadan** kaçınmamak ve bunu kopya etmeyi hızlandırmak için **dikta** yöntemlerinden çekinmemek görevimizdir. Alman devlet kapitalizmini, Petro'nun barbar Rusya'ya Batı kültürünü kopya ettirdiğinden daha hızlı kopya çekmek ve barbarlıkla savaşta barbarca yöntemlerden çekinmemek ödevimizdir. Narkissus'vari görüşlere kapılan ve biz devrimcileri Alman emperyalizminden "ders almanın" yaraşmayacağını söyleyen anarşistler ve Sol Sosyalist devrimciler varsa (bu noktada Karelin ve Ghe'nin Merkez Yürütme Komitesindeki konuşmaları hatırlıyorum), onlara vereceğimiz tek cevap vardır: Bu tür kişileri ciddiye alan devrim, bir daha canlanmamak üzere yok olacaktır (ve bunu da haketmiştir).

Şu anda Rusya'da küçükburjuva kapitalizmi vardır ve küçükburjuva kapitalizminden **hem** büyük çaplı devlet kapitalizmine, **hem de** sosyalizme giden ve "üretim ile dağıtımın ulusal muhasebe ve denetimi" denilen aynı ara istasyondan geçen yol **tek ve aynıdır**. Bunu anlayamayanlar, ekonomide bağışlanmaz bir yanlışa düşüyor demektir. Bunlar ya yaşamın gerçeklerini bilmiyorlar, gerçekte neyin var olduğunu görmüyorlar, gerçeklere olduğu gibi bakamıyorlar, ya da ülkemizdeki geçiş sürecinin somut biçimlerini ve evrelerini incelemeden soyut olarak "kapitalizm" ile "sosyalizm"i karşılaştırmakla kalıyorlar. Parantez içinde belirtelim ki, **Novaya Zhizn** ve **Vperyod** (*menşevik bir gazete: 1917-1919— ed.*) kampındakilerin en iyilerini

yanlışa sürükleyen de bu kuramsal yanılgı olmuştur. Kötüleri ve ortada olanları ise, aptallıkları yüzünden, korktukları burjuvazinin peşine takılmışlardır. bu kamptakilerin en iyileri, sosyalizm öğreticilerinin kapitalizmden sosyalzme geçiş sürecinden boşuna söz etmediklerini ve yeni toplumun "uzun süreli doğum sancılarını" vurgulamalarının bir nedeni olduğunu anlayamadılar. Bu yeni toplum, şu yada bu tür sosyalist devleti kurmak için yapılacak çeşitli ve düzensiz somut girişimlerden geçerek gerçekleşebilecek bir soyutlamadır.

Rusya, devlet kapitalizminde ve sosyalizmde **ortak** olan temeli (yani ulusal muhasebe ve denetimi/ oluşturmadan bugünkü ekonomik durumdan ileri gidilemeyeceği için "devlet kapitalizmine **doğru** evrim" sözüyle (Kommunist, sayı 1, s.8, sütun 1) kendileri gibi başkalarını da korkutmaya çalışmak, kuramsal saçmalıktan başka bir şey değildir. bu, insanın düşüncelerini gerçek "evrim" yolundan uzaklaştırması ve bu yolun ne olduğunu anlamaması demektir. Uygulamada ise bu, bizi yeniden ufak mülk kapitalizmine geri çekmek anlamına gelir.

Devlet kapitalizmine böylesine "yüce" değer verişimin ilk kez olmadığına ve Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmesinden **önce** de devlet kapitalizmine değer verdiğime okuyucuları inandırmak için, "Yaklaşan Felaket ve Bununla Savaşmanın Yolu" adlı broşürümden şu bölümü aktarıyorum:

"...Junker-kapitalist devletin, toprak sahibi-kapitalist devletin yerine, bir **devrimci demokratik** devleti, yani her türlü ayrıcalığı devrimci yoldan kaldıran ve tam demokrasiyi devrimci yoldan getirmekten korkmayan bir devleti koymaya çalışın. Gerçekten devrimci demokratik bir devlet olduğu zaman, devlet-tekelci kapitalizmin sosyalizme doğru bir, hatta birden fazla adım attığını göreceksiniz."

"...Çünkü sosyalizm, devlet-kapitalist tekelinden sadece bir adım ötesidir."

"...Devlet-tekelci kapitalizm, sosyalizm için **somut** bir hazırlıktır, sosyalizmin **eşiğidir**, tarih merdiveninde kendisi ile sosyalizm denilen basamak arasında başka **hiçbir ara basamağın bulunmadığı** bir basamaktır." (s. 27, 28) Bunların Kerensky iktidarda olduğu zaman yazıldığını, proletaryanın diktatörlüğünü değil, sosyalist devleti değil, "devrimci demokratik devleti" tartıştığımızı lütfen not edin. Bu siyasal merdivende "ne kadar yükseğe" çıkarsak, Sovyetler bünyesinde sosyalist devlet ile proletarya diktatörlüğünü o kadar çok kaynaştırdığımız ve "devlet kapitalizminden" o kadar az ürkmemiz gerektiği ortada değil mi? **Somut**, ekonomik ve üretim açısından henüz sosyalizmin "eşiğinde" olmadığımız ortada değil mi? Henüz ulaşmadığımız "eşiği" aşmadan sosyalizmin kapısından geçemeyeceğimiz ortada değil mi?

Soruna ne kadar yaklaşırsak yaklaşalım, sonuç aynıdır: Bizi korkutmak için "sol komünistlerin" ileri sürdükleri "devlet kapitalizmi" tartışması, ekonomide büyük bir yanlıştır ve "sol Komünistlerin" küçükburjuva ideolojisinin tutsağı olduklarının açık kanıtıdır.

Aşağıda yazacaklarım da son derece öğretici niteliktedir.

Merkez Yürütme Komitesindeki Yoldaş Bukharin ile tartıştığımızda, diğer konuların yanısıra uzmanlara yüksek ücret ödenmesi sorununda da "biz" (buradaki "biz" "Sol Komünistler" anlamına kullanıldı) "Lenin'in daha sağındayız" dedi ve belirli koşullarda "onların tümünü satın almak" (kapitalistlerin tümünü satın almak, yani toprağı, fabrikaları, iş yerlerini ve öteki üretim araçlarını burjuvaziden **satın almak**) işçi sınıfı için daha elverişlidir diyen Marx'a göre, "biz"lerin ilke açısından bir sapma görmediklerini belirtti.

Bu son derece ilginç söz, öncelikle Bukharin'in Sol Sosyalist devrimcilerin ve anarşistlerin çok üstünde olduğunu, lafazanlık batağına umutsuzca saplanmamış bulunduğunu, tam tersine, kapitalizmden sosyalizme geçişin —acılı ve zor geçişin— **somut** güçlüklerini düşünme çabasında olduğunu gösteriyor.

Bu söz, ikinci olarak da Bukharin'in yanlışını daha da belirgin biçimde ortaya koyuyor.

Şimdi Marx'ın görüşünü dikkatle inceleyelim.

Marx bu sözü söylerken, 1870'lerin İngiltere'sinden, tekel öncesi kapitalizmin gelişmesindeki doruk noktasından söz ediyordu. O sıralarda İngiltere, militarizm ve bürokrasinin bütün öteki ülkelerden daha az olduğu, işçilerin burjuvaziyi "satın alması" anlamındaki sosyalizmin "barışçıl" zaferinin en imkan dahilinde olduğu ülkeydi. Marx da, belirli koşullarda, işçilerin burjuvaziyi satın almayı reddetmeyeceklerinden söz ediyordu. Marx ne kendini, ne de gelecekteki sosyalist devrimin liderlerini, biçimsel sorunlara, devrimin gerçekleşmesinde uygulanacak yol ve yöntemlere bağımlamıyordu. Devrim süreci içinde bir yığın yeni sorunun ortaya çıkacağını, durumun tamamen değişeceğini ve bu değişikliğin devrim süreci boyunca **sık sık ve radikal** biçimde olacağını Marx çok iyi kavrıyordu.

Peki, Sovyet Rusya'nın durumu nedir? İktidarın proletaryanın eline geçmesinden **sonra** ve sömürücülerin silahlı direnişinin ve sabotajların kırılmasından sonra, Rusya'da ortaya çıkan **belirli** koşullar, yarım yüzyıl önce İngiltere'de barışçıl bir devrimin başlaması halinde orada ortaya çıkabilecek koşulların aynısı değil midir? O sıralarda İngiltere'de kapitalistlerin işçilere bağımlanması aşağıdaki koşulların varolmasıyla açıklanbilirdi: 1) Köylü sınıfı bulunmayışı nedeniyle işçilerin, proleterlerin nüfus çoğunluğunda ağırlık kazanmaları (o tarihlerde İngiltere'de tarım işçileri arasında sosyalizmin hızla yayılması umudu vardı), 2) proletaryanın sendikalarda örgütlenmesi (o tarihlerde İngiltere bu konuda dünyanın en ileri ülkesiydi), 3) yüzyıllarca siyasal özgürlük içinde yaşamış olmanın proletaryaya sağladığı yüksek kültür düzeyi, 4) iyi örgütlenmiş İngiliz kapitalistlerinin siyasal ve ekonomik sorunları taviz vererek çözümleme alışkanlığı—o sıralarda İngiliz kapitalistleri dünyanın en iyi örgütlenmiş kapitalistleriydi (bu üstünlük şimdi Almanya'ya geçmiş bulunu-

yor). O sıralarda İngiliz kapitalistlerinin barışçıl yoldan işçilerin egemenliği altına girebileceği görüşünü uyandıran işte bu koşullardı.

Bugün ülkemizde, kapitalistlerin işçilere bağımlılığı (Ekim zaferi, kapitalistlerin silahlı direnişi ve sabotajların Ekimden Şubata kadar bastırılması gibi) belirli temel gelişimlerle sağlanmıştır. Ne var ki, nüfus çoğunluğuna işçilerin, proletaryanın egemen olması **yerine** ve işçilerin, proleterlerin büyük ölçüde örgütlenmesi **yerine** Rusya'daki zaferin önemli etmeni, proleterlerin yoksul köylülerden ve kısa zamanda yoksul düşmüş köylülerden gördükleri destek olmuştur. Son olarak ise, bizde ne yüksek kültür düzeyi, ne de taviz verme alışkanlığı vardır. Bu somut koşullar dikkatle incelenirse görülecektir ki, **aynı anda** iki ayrı yöntem uygulayabiliriz ve uygulamamız gerekir. Bir yandan, "devlet kapitalizmi"ne katılmayı veya taviz vermeyi reddeden ve vurgunculuk, yoksul köylülere rüşvet verme vb. gibi davranışlarla Sovyetlerin aldığı tedbirleri baltalamaya devam eden kültürsüz kapitalistleri acımasızca ezmemiz gerekir.*

Öte yandan ise, **taviz yöntemini** uygulamalı, "devlet kapitalizmi"ni kabul eden, bunu yürütebilecek olan ve on milyonlarca kişiye ürün sağlayacak **en büyük** işletmelerin deneyli ve akıllı işletmecileri olarak proletaryaya yararlı olabilecek kültürlü kapitalistleri satın almalıyız.

Bukharin Marx'ı son derece iyi incelemiş bir ekonomisttir. Bu nedenle de, Marx'ın işçilere özellikle sosyalizme geçişi kolaylaştırmak amacıyla, büyük çaplı üretim örgütlerini sürdürmelerinin önemini öğretirken tamamen haklı olduğunu unutmamıştır. Marx, işçilere, **eğer** koşullar, **fiyatı** ödendiği takdirde kapitalistlerin barışçıl yollarla boyun eğmesini, kültürlü ve örgütlü biçimde sosyalizme geçmesini sağlayacak durumdaysa, kapitalistlere **iyi fiyat vermek**, onları satın almak görüşünün akla yatkın olabileceğini (bir istisna olarak, ki o sıralarda İngiltere bir istisnaydı) öğretmiştir.

Ne var ki, Bukharin, Rusya'nın bugünkü durumunun özelliklerine eğilmediği için yanlışa düşmüştür. İçinde bulunduğumuz durum, çok değişik bir özellik taşımaktadır. Biz Rus proletaryası, siyasal düzen, işçi iktidarının gücü gibi konularda İngiltere'den de Almanya'dan da **ileri** olmamıza rağmen, sağlam bir devlet kapitalizmini örgütlemek, kültür düzeyi ve sosyalizmin "girişi" için gerekli maddi ve üretici hazırlık açısından Batı Avrupa'nın en geri ülkesinden de **gerideyiz**. Bugünkü durumun özel yapısı nedeniyle, işçilerin, Sovyet iktidarı hizmetine girmeye ve "devlet" üretimini mümkün olan en büyük oranda örgütlemeye hazır kapitalistler

* Bu noktada da gerçeği görmekten kaçınmamalıyız. Sosyalizmin başarısı için vazgeçilmez olan acımasızlık, bizde henüz yeterince yok, ve bunun yeterince olmayışı da kararsızlığımızdan değil. Yeterince kararlıyız. Bizde eksik olan, vurguncuları, şantajcıları, kapitalistleri —yani Sovyetlerin kararlarını baltalayanları yeterince çabuk "yakalama" yeteneğimiz. Bu "yetenek" ancak muhasebe ve denetimin gerçekleştirilmesiyle sağlanabilir. Bir başka eksikliğimiz de mahkemelerin yeterince sert olmaması. Rüşvet alanları idama mahkum edecekleri yerde altı ay hapse mahkum ediyorlar. Bu iki eksiklik aynı kökenden geliyor: Küçükburjuva unsurunun etkisi.

arasından en kültürlü en usta, en yetenekli örgütçülere önerecekleri özel bir "satın alma" biçimine gerek olduğu ortada değil mi? Bu özel durumda, her biri küçükburjuva yapısındaki iki yanlışa düşmekten kaçınmamız gerektiği ortada değil mi? Bu yanlışlardan biri ekonomik "güçlerimiz" ile siyasal gücümüz arasında çelişki olduğu "gerekçesiyle" iktidarı almamamız gerektiğini söylemektir. Böylesine bir görüşü, ancak çevresine "koza örmüş" * olan, her zaman bu tür "çelişkiler" bulunacağını, bu "çelişki"nin toplumun gelişmesinde olduğu gibi doğanın gelişiminde de varolduğunu ve tam anlamıyla sosyalizmin —tekbaşına alındıklarında her biri tek yanlı ve belirli tutarsızlıkları olan— peşpeşe girişimlerle ve **bütün** ülkelerdeki proleterlerin devrimci işbirliğiyle yaratılabileceğini unutan biri ileri sürebilir.

İkinci yanlış ise, kendilerini "başdöndürücü" devrimci havaya kaptıran, ama geçiş döneminin en zor evrelerini hesaba katmayı gerektiren düşünceli, bilinçli, amaçlı devrimci çalışma yeteneğinden yoksun olan lafazanların, ağzı kalabalıkların dizginlerini gevşetmek olur.

Neyse ki, devrimci partilerin gelişimi ve Bolşevikliğin onlara karşı verdiği mücadelenin tarihi, bize kesinlikle tanımlanmış tipleri miras bıraktı. Bu tiplerden Sol Sosyalist Devrimciler ile anarşistler kötü devrimcilerin çarpıcı örnekleridir. Bunlar şimdi "Sağ Bolşeviklerin" "Taviz"ine karşı histerik çığlıklarla, sesleri kısılana dek haykırıyorlar. Oysa "taviz"de **neyin** kötü olduğunu ve gerek tarihin, gerek devrim sürecinin "taviz"i **niçin** haklı olarak kınadığını düşünmek yeteneğinden yoksunlar.

Kerenski zamanında taviz demek, iktidarın emperyalist burjuvaziye verilmesi demektir. Oysa iktidar sorunu, her devrimin temel unsurudur. 1917 Ekim-Kasım aylarında Bolşeviklerden bir bölümünün verdiği taviz ise, onların ya proletaryanın iktidarı ele geçirmesinden korktukları, ya da sadece "Sol Sosyalist devrimciler gibi" güvenilmez "yoldaşlarla" değil, Çernovistler ve Menşevikler gibi düşmanlarla da iktidarı eşit olarak **paylaşmayı** istedikleri anlamına geliyordu. Çernovistler ve Menşevikler, meclisin dağıtılması (Bogayevski'lerin acımasızca ezilmesi, her yerde Sovyet kurumlarının kurulması ve müsadere) gibi temel sorunlarda bizi baltalayacaklardır.

Şimdi ise, "güvenilmez yoldaşlar" olmadan da iktidar ele geçirilmiş ve bir tek partinin, proletaryanın partisinin elinde pekişmiştir. **İktidarı** paylaşmanın, proletaryanın burjuvazi üzerindeki diktasını reddetmenin söz konusu olmadığı, olamayacağı bugün tavizden söz etmek, ezberlenmiş, ama anlamı kavramamış sözlerin papağan gibi tekrarlanmasından başka bir şey değildir. Ülkeyi yönetebileceğimiz ve yönetmemiz gereken bir duruma ulaşmış olarak, kapitalizmin yetiştirdiği en yetkin kişileri ne pahasına olursa olsun bizim tarafımıza kazanmaya çalışmamızı ve ufak

* Kitabın aslında bu deyim, Çehov'un bir kahramanına atfen, yaşamdan kopmuş, yeniliklere kapalı anlamına "eldiven içindeki adam" biçiminde kullanılmıştır. Türkçede "koza örmek" daha uygun düştüğü için böyle kullanıldı. —Çn.

mülkiyet bölünmelerine karşı onları kend hizmetimize sokma çabamızı "taviz" olarak tanımlamak, sosyalist kuruluşun ekonomik görevlerini anlamak yeteneğinin eksikliğini gösterir.

Bu nedenle, Yoldaş Bukharin'in merkez Yürütme Komitesinde Karelin ve Ghe'nin "hizmetinden" "utanç" duymuş olması onun lehine bir puan olmasına rağmen, "Sol komünist" akım açısından onların siyasal silah arkadaşlarına değinmesi yine de ciddi bir uyarı niteliğindedir.

Örneğin, Sol Sosyalist Devrimcilerin organı **Znamya Truda**'yı alalım. Bu gazete 25 Nisan 1918 tarihli sayısında gururla şunları söylüyor: "Partimizin bugünkü durumu, Bolşeviklik içindeki bir başka akımla (Bukharin, Pokrovski ve ötekiler) uyuşuyor." Aynı tarihli Menşevik **Vperyod** gazetesi de, öteki yazıların yanısıra, tanınmış Menşevik Isuv'un aşağıdaki "tez"ini yayınlıyor:

"Başından beri gerçek proleter karakterden uzak olan Sovyet iktidarının tutumu, son zamanlarda giderek belirginleşen biçimde burjuvaziyle uzlaşma yoluna girmiş ve işçi sınıfına karşı bir nitelik almıştır. Sovyet iktidarı, endüstriyi millileştirme kisvesi altında, endüstriyel tröstler kurma yolundadır ve ülkenin üretici güçlerini canlandırma kisvesi altında da sekiz saatlik işgününü kaldırmaya, parça başı iş ve Taylor sistemini, kara listeleri, işçi kıyımını getirmeye yönelmektedir. Bu politika, proletaryayı en önemli ekonomik kazançlarından yoksun bırakmak ve proletaryayı burjuvazinin sınırsız sömürüsüne kurban etmek tehlikesini yaratmaktadır."

Çok güzel, değil mi?

Kerenski'nin dostları, onunla birlikte, Rus kapitalistlerine toprak ilhakı vaadeden gizli anlaşmalar uğruna emperyalist bir savaşı yürütenler, 11 Haziranda işçileri, Lieberdan'ları silahtan arındırmak tehdidi savuran Tseretelli'nin yardakçıları, gösterişli sözlerle burjuvazinin egemenliğini gözden gizlemeye çalışanlar— Sovyet iktidarını "burjuvaziyle uzlaşmak", "tröstler kurmak" (bu "devlet kapitalizmini" kurmak anlamına geliyor!) ve Taylor sistemini getirmekle suçlayanlar işte bunlar!

Aslında Bolşeviklerin Isuv'a madalya vermeleri ve yazdığı tezin, **burjuvazinin kışkırtıcı söylevlerine** bir örnek olarak her işçi derneğine ve sendikasına asılması gerekir. İşçiler, bu Liberdan'ları, Tseretelli'leri ve Isuv'ları artık çok iyi tanıyorlar. Onları edindikleri deneyimlerden tanıyorlar. İşçiler, **bu burjuvazi uşaklarının**, kendilerini Taylor sistemine ve "tröst kurulmasına" karşı niçin kışkırttığını iyice düşünüp taşınsalar çok yararlı olur.

Sınıf bilinçli işçiler, Liberdan'ların ve Tseretelli'lerin dostu olan Isuv'un "tez"ini, "sol komünistler"in aşağıdaki "tez"iyle dikkatle karşılaştıracaklardır:

"Endüstride kaptalist yönetimi yeniden kurmak için iş disiplini getirmek, üreticiliği arttırmayacak, proletaryanın sınıfsal insiyatifini, faaliyetini ve örgütlenmesini baltalayacaktır. Bu tarz iş disiplini getirmek, işçi sınıfını köle durumuna

getirmek tehlikesini yaratır. Bu, proletaryanın öncüleri arasında olduğu kadar, geri kalmış unsurlar arasında da hoşnutsuzluğa yol açacaktır. Proletaryanın "kapitalist sabotajcılara" duyduğu nefrete rağmen bu sistemi yerleştirmek için, Komünist Partisi işçilere karşı burjuvazinin desteğine dayanmak zorunda kalacak ve böylelikle kendisini proletaryanın partisi olmaktan koparacak tüketecektir." (Kommunist, sayı 1, s. 8, sütün 2)

"Sol"cuların tuzağa düştüklerinin, Isuv'ların ve kapitalizmin öteki Yahuda'larının provakasyonuna kapıldıklarının en çarpıcı kanıtı budur. Bu, iş disiplinini isteyenlerin proletaryanın öncüleri olduğunu ve bu disiplini bozmak isteyenlerin de küçükburjuvazi olduğunu bilen işçiler için, iyi bir derstir. "Sol"cuların yukardaki tez gibi söylevleri, büyük bir utanç kaynağıdır ve uygulamada komünizmin tamamen inkar edilmesi ve küçükburjuva kampına dönülmesi anlamına gelir.

"Endüstride kapitalist yönetimi yeniden kurmak için" —"Sol komünistler"in kendilerini "savunmayı" umdukları sözler işte bunlar. Bu son derece gereksiz bir savunma; çünkü, ilk olarak, Sovyet iktidarı "yönetim"i kapitalistlerin eline bırakırken, bunların her adımını gözetim altında tutan, onların yönetim deneyinden yararlanan ve sadece bu yöneticinin buyruklarına karşı gelmeye değil, onu sovyet iktidarının organları aracılığıyla işinden uzaklaştırmaya da yetkili olan işçi Komiserlerine veya işçi komitelerine denetim görevi vermektedir. İkinci olarak, "yönetim" sadece işletmecilik işlevi açısından kapitalistlere verilmekte, çalışma koşulları ise Sovyet iktidarınca belirlenmekte ve bu koşullar Sovyet iktidarı tarafından değiştirilmekte veya kaldırılmaktadır. Üçüncü olarak, Sovyet iktidarı "yöneticiliği" kapitalistlere, birer kapitalist olarak değil, yüksek ücretli teknisyenler ya da örgütçüler olarak vermektedir. Ve işçiler çok iyi bilmektedir ki, gerçekten büyük çaplı, devasa girişimlerin, tröstlerin ve diğer kuruluşların işletmecileri ve birinci sınıf teknisyenlerinin yüzde doksundokuzu kapitalist sınıftandır. Ne var ki, biz, proletaryanın partisi, çalışma işleminin ve üretim düzenlemesinin "yönetimi"ni bu kişilere vermek zorundayız, çünkü bu konuda pratik deneyi olan başka **hiç kimse yok** "Sol" safsatalarla veya küçükburjuvazinin tutarsız görüşleriyle yanlışa sapabilecekken, bu çocukluktan kurtulmuş işçiler, tröstlerin işte bu kapitalist yönetimi işte bu devasa makine endüstrisi, işte bu yılda birkaç milyonluk cirosu olan girişimler kanalıyla —evet, sadece böyle bir üretim ve girişim sistemi kanalıyla sosyalizme doğru ilerliyorlar. İşçiler küçükburjuva değildir. Onlar, büyük çaplı "devlet kapitalizminden" korkmazlar. "Devlet kapitalizmini" **kendi Sovyet iktidarlarının** ufak mülk bölünmelerine ve dağılmalarına karşı kullanacağı **proleter** silahı olarak değerlendirirler.

Bunu kavrayamayanlar, ancak sınıf bilinci olmayan, bu yüzden de tamamen küçükburjuva olan aydınlardır. Bunların tipik örneğini "Sol Komünist"lerden Osinski, gazetelerine yazdığı şu satırlarla veriyor:

"...Herhangi bir girişimin örgütlenmesi ve yönetimindeki bütün insiyatif 'tröstlerin örgütleyicilerine' bırakılacak. Biz onlara öğretmek ya da onları sıra işçisi niteliğine sokmak durumunda değil, onlardan öğrenmek durumunda kalacağız." (Kom-

munist, sayı 1, s. 14, sütun 2).

Bu yazıda alay konusu edilmek istenen, benim "sosyalizm tröstlerin örgütleyicilerinden öğrenin" sözlerimdir.

Osinski bunun gülünç olduğunu sanıyor. Tröstleri örgütleyenleri "sıra işçisi" durumuna getirmek istiyor. Bu sözler, şairin "Ama fazla değil, onbeş yaşında mı?" (V.L. Puşkin) dediği bir yaştaki biri tarafından yazılmış olsa, bunda şaşılacak bir yan bulunmaz. Oysa, büyük çaplı kapitalizmin yarattığı işletmecilik ve kültürden yararlanmadıkça sosyalizmin gerçekleşemeyeceğini öğrenmiş bir Marksist'ten bunları duymak oldukça tuhaf. Bu sözlerde Marksizmden en ufak bir iz yok.

Hayır. Komünist adına layık olanlar, sadece tröstleri örgütleyenlerden **öğrenmeksizin** sosyalizmi kurmanın veya yerleştirmenin **olanaksız** olduğunu anlayabilenlerdir. Çünkü sosyalizm, düşgücünün bir buluşu değil, iktidarı ele geçiren proleter öncüleri, tröstler tarafından yaratılmış olanları bir araya getirmesi ve uygulamasıdır. Proletaryanın partisi olarak bizim için, büyük çaplı üretimi tröst çizgisinde örgütleyebilmenin **tek yolu**, bunu birinci sınıf kapitalist uzmanlardan öğrenmektir.

Burjuva aydınlarına sosyalizmi "öğretmek" gibi çocukca bir ödevi üstlenmediğimiz sürece, onlara öğretecek hiçbir şeyimiz yoktur. Bize düşen onlara öğretmek değil, onların mallarına el koymak (ki bu Rusya'da yeterince "kararlılıkla" yürütülüyor), sabotajlarına **son vermek**, onları bir kesim veya grup olarak Sovyet iktidarının egemenliğine **bağımlamaktır**. Öte yandan, eğer çocuk yaşta ve çocuk kafasında Komünistler değilsek, bizlerde onlardan öğrenmeliyiz. Onlardan öğreneceğimiz şeyler vardır. Çünkü proletaryanın partisinin ve öncüsünün, milyonlarca kişinin ihtiyacına karşılık verecek devasa girişimleri örgütlemekte bağımsız çalışma **deneyi** yoktur.

Rusya'nın en iyi işçileri bu durumun bilincindedir. Onlar, kapitalist örgütçülerden, işletme yöneticilerinden ve teknisyenlerden bir şeyler öğrenmeye başlamışlardır. Önce kolay olanları, giderek daha zor olanları ele alarak sürekli ve titiz bir öğrenme içindedirler. Eğer demir, çelik ve makine endüstrilerinde işler daha ağır işliyorsa, bunun nedeni bu dallarda daha büyük zorluklarla karşılaşılmasıdır. Oysa, tekstil, tütün ve deri işçileri, sınıfsız küçükburjuva aydınları gibi "devlet kapitalizminden" ve "tröst örgütçülerinden ders almaktan" korkmuyorlar. Demiryolculuk Üst Komitesi ve Tekstil Merkez Komitesi gibi ileri gelen kuruluşlardaki bu işçiler, kapitalistlerin yanında yer alıyorlar, onlardan öğreneceklerini **öğreniyorlar**, tröstler kuruyorlar, Sovyet iktidarında sosyalizmin eşiği demek olan sosyalizmin kesin zaferi için gerekli olan "devlet kapitalizmini" kuruyorlar.

Rusya'nın ileri işçileri tarafından yürütülen bu çalışma ve bunun yanısıra iş disiplinini getirme çalışması başlamıştır ve sessizce, gösterişsizce, "Sol"cuların bir kısmı için vazgeçilmez olan gürültü patırtıdan uzak biçimde ilerlemektedir. Bu

çalışma pratik deneyden alınan dersleri hesaba katarak son derece dikkatle ve ağır ilerlemektedir. Bu güç iş, yani büyük çaplı üretimin nasıl kurulacağını pratik olarak **öğrenme** işi, doğru yolda olduğumuzun güvencesidir, Rusya'daki sınıf bilinçli işçilerin ufak mülk bölünmesine ve dağılmasına karşı, küçükburjuva disiplinsizliğine* karşı yürüttükleri mücadelenin güvencesidir —komünizmin zaferinin güvencesidir.

"DEMOKRASİ" VE DİKTATÖRLÜK HAKKINDA

Berlin'de çıkan **Kızıl Bayrak** ve Viyana'da çıkan, Avusturya Komünist Partisinin organı **Çağrı**'nın (Wevkruf) Moskova'ya gelen birkaç sayısı bize, emperyalistlerin savaşını destekleyen sosyalizm hainlerinin, bütün o Scheidemann, Ebert, Austerlitz ve Renner'lerin, Avusturya ve Almanya'nın devrimci proleteryasının gerçek temsilcilerinden hakettikleri karşılığı aldıklarını gösteriyor. III. Enternasyonal'in canlılık ve ilerlemesinin tanığı olan bu iki organı hararetle selamlarız.

Bugün, Avusturya'da olduğu gibi Almanya'da da devrimin temel sorunu kuşkusuz şöyle: kurucu Meclis mi, Sovyet iktidarı mı? İflas halindeki II. Enternasyonalin Scheidemenn'dan Kautsky'ye kadar bütün temsilcileri ilkinden yanalar ve görüş açılarını diktatörlüğe karşı "demokrasi"nin savunulması diye adlandırıyorlar (hatta Kautsky "saf demokrasi"den söz etmeye kadar geldi. Kısa süre önce Moskova ve Petrograd'da yayınlanan **Proletarya İhtilali ve dönek Kautsky** adlı broşürümde Kautsky'nin görüşlerinin ayrıntılı tahlilini yaptım. Altüst edilmiş olan ve şimdiden sonra bütün ileri kapitalist ülkelerde gündemde bulunan sorunun temelini kısaca sergilemeye çalışacağım.

Scheidemann'lar ve Kautsky'ler **şimdiki** demokrasinin **burjuva** karakterini kitlelerden gizlemek ve onları aldatmak için "saf demokrasi" ya da genel olarak "demokrasi"den söz ediyorlar. Ki burjuvazi Devlet iktidarının bütün aygıtını elinde tutmayı sürdürsün, ki bir avuç sömürücü eski burjuva Devlet makinasını kullanmaya devam etsin. Bu koşullar içinde yapılan seçimleri de burjuvazi doğal olarak "özgür", "eşit", "demokratik", "genel" diye nitelendirmekten pek hoşlanıyor, çünkü bu kelimeler gerçeği gizlemeye, üretim araçlarının mülkiyetinin ve siyasal iktidarın sömürücülerin elinde oldukça sömürülenler, yani halkın büyük çoğunluğu için gerçek özgürlüğün, gerçek eşitliğin sözkonusu olamayacağı olgusunu gizlemeye yarıyor.

---

* Tezleri yazanların, **ekonomik** alandaproletarya **diktatörlüğünün** öneminden hiç söz etmemeleri çok karakteristik bir tutumdur. Sadece "örgütlenme"den vb. söz ediyorlar. Ekonomik ilişkilerde işçi diktatörlüğünün sözünü etmekten kaçınan küçük burjuvazi de bu görüşü benimsiyor. Bir proleter devrimci, böyle bir anda, kapitalizmin ekonomik temellerine yöneltilmiş proleter devriminin bu çekirdeğini "unutamaz".

Burjuvazi için mevcut demokrasinin **burjuva** niteliğini halktan gizlemek, onu genel olarak sunmak avantajlı ve gereklidir ve bunu tekrarlarken Kautsky'ler gibi Scheidemann'lar da **gerçekte** proleteryanın bakış açısını bırakıp burjuvazinin safına geçmektedirler.

Son olarak **Komünist Partisi Manifestosu**'na yazdıkları önsözde (1872) Marx ve Engels işçilere, devlet makinasını (yani burjuva Devleti) kendi amaçları için kullanmak üzere olduğu gibi almakla yetinmemek, proleteryanın onu kırmak, parçalamak zorunda olduğunu özellikle belirtmeyi gerekli görmüşlerdir. Dönek Kautsky, proleterya diktatörlüğü üzerine yazdığı bütün bir broşürde işçilerden bu temel marksist gerçeği gizlemekte, marksizmin gerçeğini çarpıtmaktadır ve bu broşüre Scheidemann ve ortakları tarafından yağdırılan övgülerin, burjuvazinin safında yer almış olan burjuvazinin ajanları tarafından yapılan övgüler olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

İşçiler ve bütün emekçiler, yalnızca kapitalizmin ücretli köleliği değil, aynı zamanda da dört yıllık soygun savaşı yüzünden de aç, çıplak, yıkılmış ve bitkinken ve kapitalistlerle spekülatörler çalınmış "mülkiyetlerini" ve Devlet iktidarının makinesini "olduğu gibi" ellerinde tutmaya devam ederken, saf demokrasiden, genel olarak demokrasiden eşitlik, özgürlük, evrensellikten söz etmek emekçiler ve sömürülenlerle alay etmektir. Bu, işçilere, feodaliteye kıyasla dev bir tarihsel ilerleme olan burjuva demokrasisini kullanacaksınız, ama bu "demokrasi"nin burjuva niteliğini bir an bile aklınızdan çıkarmayın, tarihsel bakımdan nisbi ve kısıtlı niteliğini unutmayın, "Devlet"i kendi "boş inancınız" haline getirmeyin ve unutmayın ki yalnızca bir krallıkta değil cumhuriyetlerin en demokratiğinde bile Devlet bir sınıfın diğer bir sınıfa baskı aracıdır, diyen marksizmin temel gerçeklerinden uzaklaşmaktır.

Gerçekte burjuvazinin diktatörlüğü, sömürenlerin emekçi kitleler üzerinde diktatörlüğü olan demokratik (burjuva) cumhuriyete burjuvazi "bütün halkın iktidarı" ya da genel demokrasi ya da saf demokrasi adını vermek ve ikiyüzlülük etmek zorundadır. Scheidemann'lar ve Kautsky'ler, Austerlitz'ler ve Renner'ler (ne yazık ki şimdi de Friedrich Adler'den de yardım görüyorlar) bu yalanı ve ikiyüzlülüğü desteklemektedir. Marksistler, komünistler ise bunların içyüzlerini açığa vurmakta ve işçilere ve emekçi kitlelere sade ve basit gerçeği söylemektedirler: gerçekten demokratik cumhuriyet, Kurucu meclis, genel oy hakkı vb. burjuvazinin diktatörlüğüdür ve emeği kapitalist boyunduruktan kurtarmak için, bu diktatörlüğün yerine **proleterya diktatörlüğünü** geçirmekten başka çare yoktur. İnsanlığı kapitalst boyunduruktan ve **zenginler için** demokrasi olan burjuva demokrasisinin yalanı, sahtekarlığı ve ikiyüzlülüğünden ancak proleterya diktatörlüğü kurtarabilir ve **yoksullar için** demokrasiyi kurabilir, yani demokrasinin yararlarını işçilerin ve yoksul köylülerin emrine verebilir, oysa şimdi (hatta en demokratik **burjuva** cumhuriyetinde bile) demokrasinin bu yararları **pratik olarak** emekçilerin büyük çoğunluğu için ulaşılmazdır.

Örneğin toplanma ve basın özgürlüğünü alalım. Scheidemann'lar ve Kautsky'ler, Austerlitz'ler ve Renner'ler işçileri, Almanya ve Avusturya'da şimdi yapılmakta olan Kurucu Meclis seçimlerinin "demokratik" biçimde yapıldıklarına ikna etmeye çalışmaktadırlar. Bu bir yalandır: kapitalistler, sömürücüler, büyük toprak sahipleri **gerçekte** en iyi toplantı salonlarının 9/10'unu ve kağıt stokları, basımevleri vs.nin 9/10'unu ellerinde tutmaktadırlar. Kentli işçi, ücretli tarım işçisi ve kırdaki gündelikçi **gerçekte** Devlet iktidarının burjuva aygıtı, yani burjuva memurlar, burjuva yargıçlar kadar (ne yazık ki Friederich Adler'in de katıldığı Kautsky'ler Renner'ler tarafından korunan) o "pek kutsal mülkiyet hakkı" tarafından da demokrasinin uzağında tutulmaktadırlar. Alman "demokratik" (burjuva demokratik) Cumhuriyetindeki "toplanma ve basın özgürlüğü" bir yalan ve ikiyüzlülüktür, çünkü bu, **gerçekte zenginler için** basını satın almak ve yozlaştırmak **özgürlüğüdür, zenginler için** burjuva gazetelerinin yalanlarıyla halkı zehirleme **özgürlüğüdür, zenginler için** "kendilerine ait" özel otellere, en iyi yapılara sahip olma **özgürlüğüdür**. Proleterya diktatörlüğü, emekçilerin yararına kapitalistlerden özel otelleri, en iyi yapıları, basımevlerini, kağıt stoklarını **alacaktır**.

Bu "saf", "evrensel" demokrasinin yerine "tek bir sınıfın diktatörlüğünü geçirmektir" diye haykırıyor Scheidemann'lar ve Kautsky'ler, Austerlitz'ler ve Renner'ler (dışardaki meslektaşları da birlikte: Gompers'ler, Henderson'lar, Renaudel'ler, Vandervelde'ler ve kumpanyaları).

Yanlış, diye cevap vereceğiz. Bu, (burjuva demokratik cumhuriyet biçimleri altına ikiyüzlüce gizlenmiş olan) burjuva diktatörlüğünün yerine proleterya diktatörlüğünü geçirmektir. Bu, zenginler için demokrasinin yerine yoksullar için demokrasiyi koymaktır. Bu, azınlık için sömürücüler için toplanma ve basın özgürlüğünün yerine, halkın çoğunluğu için, emekçiler için toplanma ve basın özgürlüğünü koymaktır. Bu, tarihsel bir boyutta, yalan olmaktan çıkıp gerçek olacak demokrasiyi yaymak olacaktır; bu, her türlü **burjuva** demokrasisini bile **yozlaştıran** ve güdükleştiren sermayenin zincirlerinden insanlığı kurtarmak olacaktır. Bu, burjuva devletin yerine proleter devleti geçirmektir, genel olarak Devletin yok olmasına ulaşacak tek yol da budur.

Ama niçin tek bir sınıfın diktatörlüğü olmaksızın bu amaca ulaşılamaz? Niçin doğrudan "saf" demokrasiye geçilemez? diye soruyor burjuvazinin ikiyüzlü dostları ya da saf ve kandırılmış küçük burjuvalar.

Cevap veriyoruz: çünkü her kapitalist toplumda belirleyici rol gerek burjuvaziye gerek proleteryaya aittir. Buna karşılık da küçük patronlar, budalaca "saf", yani sınıfların üstünde ya da sınıfların dışında demokrasi düşleriyle kaçınılmaz olarak tereddüt ve güçsüzlük içinde kalırlar. Çünkü yalnız ezilen sınıfın diktatörlüğü, bir sınıfın diğerini ezdiği toplumun bitmesini sağlar. Çünkü yalnızca proleterya, kapitalizm tarafından biraraya getirilmiş ve "eğitilmiş" tek sınıf olarak burjuvaziyi yenebilir, devirebilir ve küçük burjuvalar olarak yaşayan tereddüt içindeki emekçi kitle-

sini sürükleyebilir ya da en azından "tarafsızlaştırır". Çünkü yalnız yumuşak ve dar kafalı küçük burjuvalar, sömürücülerin **direnişini kıracak** uzun ve zor bir çaba olmaksızın sermayenin boyunduruğunu devirme hayali kurarak işçileri ve kendilerini kandırırlar. Almanya ve Avusturya'da bu direniş açık biçimler almadı henüz., çünkü eski mülk sahiplerinin mülksüzleşmesi daha başlamadı onda. Ama başladığı zaman hızlı, şiddetli bir direniş çıkarılacaktır karşısına. Bunu işçilerden ve kendilerinden gizleyerek, Scheidemann'lar ve Kautsky'ler, Austerlitz'ler ve Renner'ler, proleteryanın burjuvaziyle anlaşması, bir "toplumsal barış", sömürenlerin sömürülenlerle uzlaşması için en belirleyici saatten burjuva boyunduruğunun devrilmesi ve sınıf mücadelesi tavrını reddetmekte, proleteryanın çıkarlarına ihanet etmektedirler.

Devrimler tarihin lokomotifleridir, diyordu Marx. Devrimler çabuk eğitir. Almanya ve Avusturya'daki kentli işçiler, kırlardaki tarım gündelikçileri, Scheidemann ve Kautsky'ler, Austerlitz ve Renner'lerin sosyalizme ihanet ettiklerinin farkına varmakta gecikmeyeceklerdir. Proleterya bu "sosyal hainleri", sözde sosyalist gerçekte sosyalizme ihanet edenleri, Rusya'daki aynı dar kafalı küçük burjuvaları, menşevikleri ve "sosyalist devrimcileri" attığı gibi kendi yanından uzaklara atacaktır. Proleterya —adı geçen 'önderler'in egemenliği ne kadar bütün olursa o kadar çabuk— görecektir ki, sosyalizmin yolunu açmanın tek yolu, burjuva cumhuriyetlerinin en demokratiği olsa da, burjuva Devletin yerine (Marx'ın o kadar sözünü ettiği, Scheidemann ve kautsky'ler tarafından tahrif ettiği ihanete uğramış) Paris Komünü tipinde bir Devlet ya da Sovyetler tipi bir Devlet koymaktır. Proleterya diktatörlüğü insanlığı kapitalist boyunduruktan ve savaştan kurtaracaktır.

Moskova, 23 Aralık 1918, Pravda, no: 2, 3 Ocak 1919.

AVRUPA VE AMERİKA İŞÇİLERİNE MEKTUP

Yoldaşlar,

Amerikan işçilerine 20 Ağustos 1918 tarihli mektubun sonunda: Uluslararası sosyalist devrimin diğer orduları yardıma gelmedikçe kuşatılmış bir kalenin içinde gibiyiz, diye yazıyordum. İşçiler sosyal hainlerle Gonpers'lerle, Renner'lerle bağlarını kopartıyorlar. İşçiler birbirlerine komünist ve bolşevik taktikle, yavaşça fakat emin olarak yaklaşıyorlar, diye yazmıştım.

Bu sözler yazıldığından bu yana beş aydan az zaman geçti; bu dönemde dünya proleterya devrimindeki tırmanışın son derece hızlı olduğunu söylemek gerekir; öyle ki çeşitli ülkelerin işçileri komünizm ve bolşevizm saflarına geçiyorlar.

O zaman, 20 Ağustos 1918'de yalnızca bizim partimiz Bolşevik Parti, eski Enternasyonalle kararlı biçimde bağlarını koparmıştı. 1889-1914lerin bu II. Enternasyonali 1914-1918 emperyalist savaşı sırasında utanç verici tutumuyla iflas etmişti.

Sömürücü burjuvaziyle ittifak kurarak lekelenen bir sosyalizmi ve sosyal demokratizmi terk ederek komünizmi geçmek için tamamiyle yeni bir yola giren yalnızca bizim partimizdi. Gerçekten proleter devrimci taktik kabul etmek için, resmi sosyal demokrat ve sosyalist partileri tamamiyla etkilemiş olan ve etkileyen küçük burjuva reformizmini ve oportünizmini terkederek yeni bir yola giren gene bizim partimizdi.

Şimdiki 12 Ocak 1919'da, yalnızca Letonya, Finlandiya, Polonya gibi eski çarlık imparatorluğu çerçevesi içinde değil, Batı Avrupa'da bile Avusturya'da, Macaristan'da, Hollanda'da ve nihayet Almanya'da şimdiden çok sayıda komünist proleterya partisi görüyoruz. İşçi sınıfının sadık yandaşları Liebknecht, Rosa Luxemburg, Clara Zetkin, Franz Mehring gibi tüm dünyaca tanınmış önderler tarafından yönetilen Alman "spartacus Birliği", II. Guillaume ve Almanya'nın soyguncu, emperyalist burjuvazisiyle ittifak yaparak kendilerini sonsuzluğa dek lekeleyen Scheidemann ve Südekum gibi sosyal şovenlerle (sözde sosyalist, eylemde şoven) tüm bağlarını kesin olarak kopardı; "Spartacus Birliği" kendini Almanya Komünist Partisi olarak adlandırdığında; gerçekten devrimci III. Enternasyonalin, **Komünist Enternasyonalin** kuruluşu bir olgu haline geldi. Biçimsel olarak bu kuruluş henüz onaylanmadı, fakat gerçekte III. Enternasyonal şimdiden itibaren mevcut.

Bugün, tüm bilinçli işçilerin , tüm samimi sosyalistlerin, 1914-1918 savaşı sırasında, Rusya'da menşevikler ve "devrimci sosyalistler" gibi Almanya'da Schidemann ve Südekum gibi, Fransa'da Renaudel ve Vandarvelde gibi, İngiltere'de Henderson ve Webb gibi Amerika'da Gompers ve ortakları gibi "kendi" burjuvazilerini destekleyenlerin Sosyalizme ne kadar alçakça ihanette bulunduklarını görmemeleri olanaksızdır. Bu savaş tamamıyla emperyalist, gerici bir savaş olarak ortaya çıktı. Ganimeti paylaşmak için Türkiye'yi, Rusya'yı, Afrika ve Okyanus takımadaları sömürgelerini, Balkanlar vs. paylaşmak için birbirlerini yemeye başladılar. Bu savaş, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya ve Amerikan kapitalistlerinin Türkiye'ye (Suriye, Mezopotamya) ve Rusya'nın bir bölümüne (Sibirya, Arkhangelsk, Bakü, Krasnovodsk, Aşkabad vs.) el koyduğunu gördüğümüzde, ganimetin paylaşılması yüzünden İtalya ile Fransa, Fransa ile İngiltere, İngiltere ile Amerika, Amerika ile Japonya arasında düşmanlığın durmadan büyüdüğünü gördüğümüzde "demokrasi" ve "halkların birliği" üzerine Wilson'un ve "Wilsoncuların" sözlerinin kiyüzlülüğü son derece çabuk gerçek yüzünü ortaya koymuş oldu.

Ve burjuva demokrasisinin önyargılarıyla tamamıyla dolmuş, ikiyüzlü ödlek "Sosyalistlerin" yanıbaşında, daha dün "kendi" emperyalist hükümetlerini savunan ve bugün Rusya'ya askeri müdahaleye karşı boş "gösterilerle" yetinen bu "sosyalistlerin" yanıbaşında, İtilaf ülkelerinde komünist yolu, Maclean'ın, Debs'in, Loriot'nun, Lazzari'nin, Serrati'nin yolunu izleyenlerin, yalnızca bu yolun burjuvazinin devrilmesini ve burjuva parlamentolarının yıkılmasını, yalnızca Sovyetler iktidarının ve proleterya diktatörlüğünün emperyalizmi ezeceğini, sosyalizmin zaferini

sağlayacağını, uzun bir barışı gerçekleştireceğini anlayanların sayısı artıyor.

O zaman 20 Ağustos 1918'de proleterya devrimi Rusya ile sınırlı kalıyor ve "Sovyetlerin iktidarı" —yani işçi, asker ve köylü sovyetlerine ait olan Devletteki iktidarın **tümü**— henüz (ve fiilen) yalnızca Rusya'ya özgü bir kurum olarak beliriyordu. Şimdi, 12 Ocak 1919'da güçlü bir "Sovyetçi" hareketi Letonya, Polonya, Ukrayna gibi yalnızca eski çarlık imparatorluğunun çeşitli yerlerinde değil, Batı Avrupa ülkelerinde bile, savaştan çıkmış ülkeler gibi (Almanya, Avusturya) yansız ülkelerde de görüyoruz. Almanya'da devrim —en ileri kapitalist ülkelerden biri olması nedeniyle özellikle önemli ve karakteristiktir— birdenbire "Sovyetçi" biçimlere girdi. Hainlerle zavallıların, Schidemann'larla Sükedum'ların burjuvazisiyle ittifakına karşı Alman devriminin tüm gelişme süreci ve özellikle "spartakistlerin", yani proleteryanın tek gerçek temsilcilerinin mücadelesi, tüm bunlar Almanya ile ilgili olarak tarihin sorunu nasıl **ortaya koyduğunu** açık-ça gösteriyor:

"Sovyetlerin iktidarı" ya da hangi gülünç biçime girerse girsin ("ulusal" meclis veya "kurucu" meclis) burjuva parlamentosu.

....Tarihsel alanda ve **dünya** çerçevesinde sorun böyle ortaya konuyor. Şimdi abartmaksızın şu söylenebilir ve söylenmelidir:

Dünya çerçevesinde ve tarih alanında "Sovyetlerin iktidarı" ikinci adımdır, ya da proleteryanın diktatörlüğünün gelişmesinin ikinci aşamasıdır. Paris komünü bunun ilk adımıydı. "*Fransa iç savaşında*" komünün anlam ve içeriğinin Marx tarafından dahice analizi, komünün *yeni bir Devlet tipini*, **Proleterya Devletini** yarattığını gösterdi. En demokratik cumhuriyet dahil her Devlet, bir sınıfı başka bir sınıf tarafından ezmek için bir makinadır; ve şiddetli, kızgın, hiçbir şey önünde durmayan, dirençten dolayı bu eziş zorunludur. Bu direnç ki, devrilmeleri başlayınca, kamulaştırıcıların kamulaştırmaları başlayınca büyük toprak sahipleri ve kapitalistler tarafından burjuvazi ve onun çömezleri tarafından tüm sömürücüler tarafından gösterilmektedir.

Kapitalistlerin mülkiyetinin ve iktidarının sürdürüldüğü en demokratik Cumhuriyetin en demokratik burjuva parlamentosu, milyonlarca emekçiyi bir avuç sömürücü tarafından ezmeye yönelik bir makinadır. Emekçileri sömürüden kurtarmak için mücadele eden bu sosyalistlerin, bu **mücadele burjuva rejiminin içinde kaldıkça**, burjuva parlamentosunu kitlelere seslerini duyurmak için bir kürsü, propaganda, ajitasyon ve örgütleme yeri olarak kullanmaları gerekiyordu. dünya tarihinin, bu rejimin bütünüyle yıkılışını, sömürücülerin devrilişini ve ezilişini kapitalizmden sosyalizme geçişi gündeme getirdiği bugün, burjuva parlamentoculuğuyla, burjuva demokrasisiyle yetinmek, bunu genel olarak "demokrasi" adıyla süslemek, **burjuva** niteliği gölgelemek, genel oyun, kapitalist mülkiyet korunduğu sürece burjuva Devletin araçlarından biri olduğunu unutmak; tüm bunlar utanç verici biçimde proleteryaya ihanet etmektir, sınıf düşmanının, burjuvazinin yanına geçmektir, hain

ve dönek olmaktır.

Almanya'da kanlı mücadelenin ve iç savaşın ışığında bugün, bolşevik basının 1915'ten beri yorulmaksızın söz ettiği dünya sosyalizmindeki üç eğilim özel bir parlaklıkla kendilerini gösteriyorlar.

Karl Liebknecht, bu isim tüm ülkelerin işçilerince tanınır, özellikle itilaf ülkelerinde ve her yerde bu ad, proleteryanın çıkarlarına bir önderin bağlılığının, sosyalist devrime bağlılığın sembolüdür. Bu ad gerçekten samimi gerçekten fedakarlık dolu bir mücadelenin, kapitalizme karşı amansız bir mücadelenin simgesidir. Emperyalizme karşı sözde değil, fakat eylemde uzlaşmaz mücadelenin, özellikle "kendi öz" ülkesi emperyalist zaferlerin sarhoşluğu içindeyken, her türlü fedakarlığa hazır, mücadelenin simgesidir. Almanya sosyalistlerinde şerefli ve gerçekten devrimci ne kaldıysa, öfkeyle kaynayan ve devrimi tamamlama arzusu artan en iyi elemanlar, proleterya, en çok inananlar, tüm sömürülen kitleler Liebknecht'i ve "spartakistleri" izliyorlar.

Liebknecht'in karşısına Scheidemann'lar, Südekum'lar ve Kaiser'in ve burjuvazinin tüm zavallı uşaklar takımı dikiliyor. Tüm Gompres'ler ve Victor Berger'ler gibi, Henderson'lar ve Webb'ler gibi, Renandel'ler ve Vandervelde'ler gibi tüm bunlar sosyalizmin hainleridir. Biz bolşeviklerin "işçi hareketinin içinde burjuvazinin ajanları" (bu sıfatı Rus Südekum'ları olan menşevikler için kullanarak) olarak nitelendirdiği burjuvazi tarafından bozulan bu ince üst işçi tabakasıdır. Amerikan sosyalistlerinin en iyilerinin derin gerçekliğiyle ve ifade gücüyle mükemmel bir biçimde adlandırdıkları gibi "kapitalist sınıfın işçi temsilcileri" bu tabakadır. Bu sosyalist ihanetin "modern" **tipidir**, çünkü tüm uygar, ileri ülkelerde burjuvazi —sömürgeci baskı yaparak ya da biçimsel olarak bağımsız, güçsüz halklardan mali "avantajlar" kaparak— "kendi öz" ülkesinden çok daha fazla nüfusu olanları yağmalıyor. Böylece emperyalist burjuvazi; "yüksek kazançlar" elde etmek ve bu yüksek tabakanın bir bölümünü proleteryanın belirli üst tabakasına dağıtarak, onu bozmak için onu devrimden korkan, oportünist, reformist bir küçük burjuva haline getirmek için kullanacağı ekonomik olanağı buluyor.

Spartakistlerle Schidemann'cılar arasında kararsız "Kautsky'ciler" bulunuyor. Bunlar gevşek, sözleriyle "bağımsız" tutumlarına rağmen, fiilen, bugün tamamen ve tüm hareket tarzlarıyla burjuvaziye ve Schidemann'cılara, yarın Spartakistlere bağlı olarak hareket ediyorlar, kısmen brincilerin kısmen ikincilerin izinden gidiyorlar. Bunlar fikirsiz, karaktersiz, politik, çizgisiz, şerefsiz, bilinçsiz, karmaşık kişilikli kimseler. Sözde kendilerini sosyalist devrimin yanında gösteriyorlar, fakat fiilen devrim başladığında bunu anlayacak yetenekte değiller ve dönekler gibi genel olarak "demokrasiyi" yani, **gerçekte burjuva** demokrasisini savunuyorlar.

Her kapitalist ülkede, her düşünen işçi, ulusal ve tarihsel koşullara göre değişen durum içinde sosyalistler ve sendikalistler arasında özellikle bu üç temel eğilimi se-

çecek. Çünkü emperyalist savaş ve dünya proleter devriminin başlangıcı tüm dünyada benzer ideolojik ve politik akımlar yaratıyor.

Yukardaki satırlar Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg'un Ebert ve Scheidemann hükümeti tarafından vahşice ve alçakça öldürülmesinden önce yazılmıştır. Burjuvazinin önünde yerlere kadar eğilen bu cellatlar belirgin biçimde yalan olan "firara" teşebbüs bahanesiyle (1905 devrimini ortalığı kana boğarak yok eden Rus çarlığı, tutukluların "firara" teşebbüsü gibi aynı yalancı bahaneye başvurarak çok defa bu öldürme biçimini denemişti) çok kutsal kapitalist mülkiyetin polis köpeklerine, Alman gericilere, Rosa Luxemburg'u linç etmeleri için, Karl Liebknecht'i hainçe öldürmeleri için izin verdiler. Aynı zamanda bu cellatlar sözde masum, sözde sınıflar üstü devlet otoriteleriyle bu gericileri korudular. Sosyalistlik taslayanlar tarafından yapılan bu zalimce işin tüm alçaklığını, tüm rezilliğini ifade etmek için kelimeler yetersiz. Görünüşe göre tarih, "kapitalist sınıfın işçi temsilcilerinin" rolünün vahşiliğin, alçaklığın ve aşağılığın "uç sınırına" varması gerektiği bir yolu seçti. Freiheit adlı gazetelerinde "tüm sosyalist" partilerin temsilcilerinden oluşan bir "mahkeme"de tartışmalar yapan budala Kautsky'cileri bir yana bırakalım (bu köle ruhlular Scheidemann'cı cellatları sosyalist olarak adlandırmaya devam ediyorlar). Beyinsizliğin ve küçük burjuva ödlekliğin bu başlıca kahramanları mahkemenin devletin, iktidarın bir organı olduğunu bile anlamıyorlar; oysa Almanya'daki mücadele ve iç savaş bizzat bu iktidarın kimin elinde tutulacağının bilinmesi sorununu çözümlenmesi için sürdürülüyor: Cellat ve poromist (*Rusya'da, Yahudilere karşı hareket yanlıları* —ç.n.) nitelikleriyle Scheidemann'cıların "hizmet edeceği" burjuvazi ve "saf demokrasinin" övgücüleri olarak Kautsky'ler mi, yoksa sömürücü kapitalistleri devirecek ve onların direncini kıracak olan proleterya mı?

Devrimde yokluğuna acı duyulan şeyler,

Proleterya Enternasyonali'nin en iyi militanlarının kanı, uluslararası sosyalist yeni işçi kitlelerine ölesiye yeni bir mücadele için devamlı olarak güç verecek... ve bu mücadele zafere ulaşacak. Biz Rusya'da Rus Scheidemann'ları devrimci sosyalistlerin ve menşeviklerin de bolşeviklere karşı beyaz muhafızların "zaferini" "devlet" otoritesiyle desteklediklerini gördük. Petrograd sokaklarında bolşevik broşürleri dağıtan işçi Voinev'u kazakların linç ettikleri 1917 yazının "temmuz günlerini" yaşadık. burjuvazinin ve uşaklarının bu "zaferlerinin" yığınları burjuva demokrasisi, "genel oy" ve diğerleri gibi hayallerden ne kadar çabuk kurtardığını kendi öz deneylerimizden biliyoruz.

Burjuvazi ve itilaf devletleri hükümetleri bugün bazı kararsızlıklar gösteriyor. Aralarından bazıları beyaz muhafızlara yardım ve en koyu monarşist ve feodal tepkiye hizmet eden Rusya'daki müttefik ordular arasında şimdiden maneviyatın kırıldığını görüyorlar. Uzun bir dönem boyunca milyonlarca insandan oluşan güçlü bir işgal ordusu bulundurmayı gerektiren askeri müdahalenin ve Rusya'yı yenme girişimlerinin uzamasının, itilaf devletlerine mümkün olduğu kadar kısa zamanda

proleterya devrimini aktarmanın en emin yolunu meydana getirdiğini görüyorlar. Ukrayna'daki Alman işgal birlikleri örneği yeterli bir kanıttır.

İtilaf devletleri, burjuvazisinin bir bölümü, her zaman Rusya'ya askeri müdahale, "ekonomik çevirme" (Clemenclan) ve Sovyetler Cumhuriyetinin nefes alınamayacak hale getirilmesi yönünde düşünüyor. Bu burjuvazinin hizmetindeki tüm basın, yani Fransa ve İngiltere'de kapitalistlerden para yardımı gören gazetelerin çoğu sovyetlerin iktidarının çabucak iflas edeceği kehanetinde bulunuyor, Rusya'daki açlık felaketinin tasvirinden zevk duyarak "düzensizlik" ve Sovyet iktidarının "geçiciliği" konusunda yalanlar uyduruyorlar. İtilaf devletlerinin kendilerine subay, gereç, para ve yardımcı birlikler verdiği beyaz muhafızların, büyük toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin orduları Rusya'nın açlık içindeki zukeyi ve merkeziyle, Sibirya ve Don'daki buğday bakımından en verimli toprakların arasını kesiyorlar.

Petrograd ve Moskova'daki Ivanovo-Voznesensk'deki ve diğer işçi merkezlerindeki açlık çeken işçilerin ızdırabı gerçekten çok büyüktür. Eğer işçiler Rusya'da ve tüm Dünya'da sosyalizmin davasını savunduklarını anlamasalardı, itilaf devletlerinin askeri müdahalesinin onları içine düşürdüğü (gereç, para ve subayla "kara" orduları yollamaya devam ederlerken, "ordularını" yollamıyacağı yolundaki ikiyüzlü sözlerle sık sık gizlenen müdahale) bu felaketlere, açlık işkencelerine katlanamazlardı.

Müttefik birlikler ve beyaz muhafızlar Arhangelsk'i, Perm'i, Orenburg'u, Rostov-sur-Don'u, Bakû'yu, Aşkabal'ı tutuyorlar, fakat "Sovyet Hareketi" Rıga ve Kharkov'u kazandı. Letonya ve Ukrayna Sovyet Cumhuriyetleri oluyorlar. İşçiler görüyorlar ki büyük fedakarlıkları boşuna değildir, Sovyet iktidarlarının zaferi tüm dünyada ilerliyor ve genişliyor, büyüyor ve güçleniyor. Büyük kayıplara mal olan ve yorucu bir müdahaleyle geçen her ay tüm dünyada Sovyetler iktidarının davasını güçlendiriyor; düşmanlarını, sömürücüleri zayıflatıyor.

Sömürücüler hâlâ dünya proleterya devriminin en iyi önderini linç etmek ve öldürmek için, kurbanları çoğaltmak için ve işgal edilmiş ya da fethedilmiş ülke ve bölgelerdeki işçilerin ızdıraplarını arttırmak için yeterince güçten yararlanıyorlar.

Fakat tüm dünyanın sömürücülerinin gücü, insanlığı sermayenin boyunduruğundan, kapitalist rejimde kaçınılmaz olan yeni emperyalist savaşların sürekli tehditinden kurtaracak olan dünya proletarya devriminin zaferini engellemeye yetmeyecek.

21 Ocak 1919, 24 Ocak 1919'da "Pravda"nın 16. sayısında ve "Rusya Merkez Yürütme Komitesinin Izvestiası"nın 16. sayısında yayınlandı, Eserler, Paris-Moskova, C: 28, s: 450-458.

KOMİNTERN'İN I. KONGRESİ KAPANIŞ KONUŞMASI

Bütün polis zulmüne ve engellemelerine rağmen birleşebildiysek, önemli ayrılıklar olmaksızın çağdaş devrimci dönemin bütün can alıcı sorunları hakkında kısa zamanda önemli kararlar almayı başardıysak, bu, bütün dünyadaki proleter kitlelerin eylemleriyle bu sorunları pratik olarak gündeme getirmiş ve pratik olarak çözümlemeye başlamış olmaları sayesindedir.

Kitlelerin devrimci mücadelede zaten kazanmış olduklarını yalnızca kaydettik buraya.

Sovyetler lehindeki hareket, Batı Avrupa'da olduğu kadar Doğu Avrupa'da da, yenilmiş ülkelerde olduğu kadar galip ülkelerde de, örneğin İngiltere'de gitgide yayılmaktadır; ve bu hareketin, yeni bir demokrasinin, proleterya demokrasisinin kurulmasından başka bir hedefi yoktur; proleterya diktatörlüğüne doğru, komünizmin tam zaferine doğru atılmış en belirgin adımdır bu.

Dünya burjuvazisi istediği kadar küplere binsin, sürsün, tutuklasın, hatta Spartakistlerle, Bolşevikleri öldürsün, bütün bunlar onu kurtaramaz artık. Bu, kitleleri aydınlatmaktan, onları burjuva demokrasisinin eski önyargılarından kurtarmaktan ve mücadele içinde pişirmekten başka bir şeye yaramayacaktır. Bütün dünyada proletarya devriminin zaferi kesindir. Dünya Sovyetleri Cumhuriyetinin kurulma saati yakındır. (*Canlı alkışlar.*)

İlk defa 1920'de, Komünist Enternasyonalin 1. Kongresi tutanaklarının Almanca basımında ve 1921'de Rusça basımında yayınlanmıştır.

EMEKÇİ HALK, TOPRAK SAHİPLERİNİN VE KAPİTALİSTLERİN BASKILARINDAN KESİN OLARAK NASIL KURTARILABİLİR?

Plağa Kaydedilen Konuşma

Emekçi halkın düşmanları, toprak sahipleri ve kapitalistler, işçi ve köylülerin kendileri olmaksızın yapamayacaklarını ileri sürüyorlar. Şöyle diyorlar: "Eğer bizler olmazsak, ortada düzeni sağlayacak, iş sahaları açacak ve insanları çalışmaya zorlayacak kimse kalmaz. Eğer bizler olmazsak, her şey çözülecekt, devlet paramparça olacaktır. Şimdi sürülüp atıldık, ama kargaşa ortamı bizleri yeniden geri getirecektir." Böyle diyorlar; ama bu tür konuşmalar işçi ve köylülerin kafasını karıştırmamalı, tereddüte düşürmemeli, aldatmamalıdır. Evet, bir ordu, en sıkı disiplini gerektirir; yine de sınıf bilincine sahip işçiler eski çarlık subaylarını kendi hizmetlerine almayı, muzaffer bir ordu kurmayı başarmışlardır.

Kızıl Ordu eşi görülmedik bir disiplin sağlamıştır, ama kamçıyla değil akla, sadakate ve işçilerle köylülerin kendilerini davaya adamalarına dayalı bir disiplin.

O halde, emekçi halkı toprak sahipleri ile kapitalistlerin boyunduruğundan kesin olarak kurtarmak, bunların iktidarlarını yeniden kurmalarını önlemek için büyük bir Emek Kızıl Ordusu yaratmak gereklidir. İşçi disiplini ile pekiştirildiği taktirde, bu ordu yenilmez bir ordu olacaktır. İşçiler ve köylüler, emeği uygun bir biçimde dağıtabileceklerini kanıtlamalıdırlar ve kanıtlayacaklardır. İşçiler ve köylüler, sıkı bir disiplin kuracak, ortak amaçlar için yürütülen çalışmada işe bağlılığı güvence altına almasını bileceklerdir. Ve bunu toprak sahipleri olmaksızın ve onlara rağmen, yine kapitalistler olmaksızın ve onlara rağmen, bizzat kendileri başaracaklardır.

İş disiplini, çalışma coşkusu, bireysel fedakarlıklara hazır olma, köylülerle işçiler arasında yakın bir ittifak, işte, emekçi halkı toprak sahipleri ile kapitalistlerin baskısından ebediyyen kurtaracak olan unsur budur.

Kayıt 1919 mart'ının sonunda yapılmıştır, Toplu Eserler, C: 29, s: 250-251.

PROLETERYA DİKTATÖRLÜĞÜ DÖNEMİNDE EKONOMİ VE POLİTİKA

Başlıkta belirtilen konu üzerine, Sovyet yönetiminin ikinci yıldönümü dolayısıyla, bir yazı hazırlamaya niyetlenmiştim. Günlük işlerin kargaşası nedeniyle, henüz bazı bölümlerin ön çalışmalarından öteye gidemedim. Bu yüzden de, kişisel görüşüme göre konunun en önemli noktalarını içeren, kısa bir açıklama hazırlamaya karar verdim. kısa bir açıklama elbette ki bazı güçlükleri ve noksanları beraberinde getirecektir. Bununla beraber, kısa bir makale, bizi konunun ve esaslarının çeşitli ülkeler komünistlerinin tartışmasına sunulmasını sağlamaktan ibaret olan mütevazi hedefimize ulaştırabilir.

1

Teorik olarak, kapitalizm ve komünizm arasında belirli bir geçiş dönemi olduğuna kuşku yoktur. Bu dönem zorunlu olarak her iki toplumsal ekonomi biçimlerinin de belirti ve özelliklerini bağrında taşır. Bu geçiş dönemi ölüm halindeki kapitalizm ile doğan komünizm arasındaki mücadele döneminden, daha değişik bir deyişle, yenilmiş fakat yok edilmememiş kapitalizm ile, doğmuş fakat henüz güçlenememiş komünizm arasındaki mücadele döneminden başka bir şey olamaz.

* Sovyet Rusya'daki "Sovyet İşletmeleri"nin ve "tarımsal komünler'in sayısı sırasıyla 3536 ve 1961'e, ve tarımsal kartellerin sayısı da 3696'ya ulaşmaktadır. Şu anda Merkezi İstatistik Büro'muz Sovyet İşletmelerinin ve komünlerin doğru bir sayımını yapmaktadır. Sonuçlar Kasım 1919'dan itibaren elde edilmeye başlanacaktır.

Geçiş döneminin bu özellikleri ile belirlenen tarihi bir çağın gerekliliği, yalnızca Marksistler için değil, gelişim teorisini bir parça dahi bilen her öğrenim görmüş kişi için açıktır. Buna rağmen, küçükburjuva demokrasisinin günümüzdeki temsilcilerinden (sahte 'sosyalist" ünvanlarına rağmen II. Enternasyonalin tüm temsilcilerinden ve MacDonald Jean Longuet, Kautsky ve Friedrich Adler gibilerinden de) bu dönem üzerine duyduğumuz sözler, bu inkar edileme gerçekten tamamiyle habersiz olduklarını kanıtlamaktadır. Küçükburjuva demokratlar, sınıf mücadelesine karşı duydukları nefretle, durumu onsuz idareye çalışmalarıyla,sınıf mücadelesini yumuşatma, barıştırma ve sivri uçları törpüleme gayretleriyle tanınırlar. Öyleyse, bu demokratlar, ya kapitalizmden komünizme geçiş için tüm bir tarihi dönemin gerekliliğinin belirtilerini bir kenara atarlar, ya da güçlerden birini yönetmek yerinemücadele eden iki gücü barıştırmak için uydurma planlar yapmayı kendilerine görev sayarlar.

2

Rusya'daki proleterya diktatörlüğünün bazı özgül nitelikleri bakımından, gelişmiş ülkelerdekinden, ülkemizin büyük oranda geri kalmışlığı ve küçükburjuva karakteri dolayısıyla farklılıklar göstermesi kaçınılmazdı. Fakat, Rusya'daki temel güçler —ve toplumsal ekonominin temel biçimleri— diğer kapitalist ülkeler ile aynıdır, bundan dolayı da yukarıda sözü edilen özgül nitelikler önemli olmayan yanlarla ilgilidir.

Toplumsal ekonominin temel biçimleri kapitalizm, küçük meta üretimi ve komünizmdir. Temel güçler ise burjuvazi, küçükburjuvazi (özellikle köylülük) ve proleteryadır.

Proleterya diktatörlüğü dönemindeki Rus ekonomisi, tek ve geniş bir devlet ölçüsünde komünist ilkeye göre işin birleştirilmesinin ilk adımlarıyla, küçük meta üretimi ve halen varlığını sürdüren ve küçük meta üretimi temelinde yeniden yeşeren kapitalizmin mücadelesine sahne olmaktadır.

Rusya'da işin komünist ilkeye göre birleştirilmesi ilkönce üretim araçlarının özel mülkiyetinin kaldırılması, ikinci olarak da proleter devlet cihazının ulusal ölçekte devlete ait topraklarda ve işyerlerinde büyük ölçekte üretimi örgütlemesiyle, işgücünü değişik üretim dallarına ve değişik işyerlerine dağıtmasıyla, ve devlete ait tüketim maddelerinin büyük oranda emekçi halka dağıtımını sağlamasıyla gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Rusya'da komünizmin "ilk adımları" diyoruz (Mart 1919 Parti Programında da aynı biçimde kullanılmıştır), çünkü bütün bu koşullara ülkemizde kısmen ulaşılmıştır. Başka bir deyişle, bu koşulların yerine getirilmesi daha ilk aşamalarındadır. İlk anda alınabilecek tedbirleri, tek bir devrimci atılımla, hemen gerçekleştirdik: Şimdilik, proleterya diktatörlüğünün daha ilk gününde, 26 Ekim'de (8 Kasım), toprak üzerindeki özel mülkiyet, büyük toprak sahiplerine hiçbir tazminat

ödenmeksizin kaldırıldı, büyük toprak sahipleri mülksüzleştirildi. Birkaç aylık kısa bir dönem içinde, büyük kapitalistler, fabrika ve değirmen sahipleri, anonim ortaklıklar, bankalar ve demiryollarının tümü hiçbir tazminat ödenmeksizin millileştirildi. Sanayide büyük çaplı üretim planlaması ve fabrikaların, değirmenlerin ve demiryollarının "işçilerin denetimi"nden, "işçilerin yönetimi"ne geçmesi temel özelliklerı yönünden gerçekleştirilmiştir. Fakat tarımda bu ("sovyet işletmeleri", yani devlete ait topraklar üzerinde işçi devleti tarafından örgütlenen büyük çiftlikler), henüz gerçekleşmeye başlamıştır. Aynı biçimde küçük meta tarımından komünist tarıma geçişi sağlamak için küçük çiftçi toplulukların değişik kooperatif biçimleri altında örgütlenmesi henüz başlayabilmiştir.* Aynı biçimde, özel ticaretin yerine ürünlerin dağıtımının devlet tarafından örgütlenmesi yani tarımsal üretimin satın alınması ve kentlere dağılımı ve sanayi üretiminin de satın alınması ve kıra dağıtımını devletin üstlenmesi gerekmektedir. Bu konuda elde edilebilen istatistik veriler aşağıda verilecektir.

Köylü ekonomisi halen küçük meta üretimi olarak devam etmektedir. Bu olguda kapitalizmin aşırı derecede geniş ve çok derin ve köklü bir temel yatmaktadır. Bu temel üzerinde kapitalizm halen varlığını sürdürmekte ve komünizme karşı amansız bir mücadele içinde yeniden yeşermektedir. Bu karşı-devrimci mücadelenin yöntemleri tarımsal ürünlerin (ve diğerlerinin) devlet tarafından satın alınmasına ve genel olarak ürünlerin devlet tarafından dağıtılmasına karşı, **meşotniki**'lerin eylemi ve spekülasyondur.

3

Bu soyut teorik tezleri açıklamak için somut veriler göstereceğiz.

Komprod'un (Halk İaşe Komiserliği) verilerine göre, 1 Ağustos 1917 ile 1 Ağustos 1918 arasındaki buğday stoğu 30.000.000 pud iken, bir sonraki yılda bu miktar 110.000.000 puda ulaşmıştır. 1919-1920 döneminin ilk üç ayında bu miktarın, 1918 yılının aynı döneminde (Ağustos-Ekim) 37.0000.000 pud olmasına karşın, 45.000.000 puda ulaşması beklenmektedir.

Bu rakamlar, komünizmin kapitalizme karşı zaferi açısından, işlerin yavaş fakat istikrarlı bir gelişme içinde olduğunu gösterir. Bu gelişmeler, Rus ve tüm yabancı kapitalistlerin örgütlediği ve tüm dünya güçlerini kullandıkları iç savaşın inanılmaz zorluklarına rağmen elde edilmiştir.

Böylece, tüm ülkelerin burjuvazisinin ve onların açık ya da gizli uşaklarının (II. Enternasyonal "Sosyalistleri") yalan ve iftiralarına rağmen aşağıdaki husus artık tartışılmaz biçimde ka-nıtlanmıştır. Proleterya diktatörlüğünde, temel ekonomik sorun açısından, ülkemizde komünizmin kapitalizme karşı zaferi kesinleşmiştir. Bütün dünya burjuvazisi, toplumsal ekonominin yeniden inşası yolundaki zaferimizin, askeri güçlerle ezilmediği takdirde, önlenemez olduğunu anladığı içindir ki bize ateş püskürmekte ve Bolşevizme karşı askeri işgal planları ve tertipler hazırlamak-

tadır. Ve bu yoldan bizi ezme denemeleri başarılı olamamaktadır.

Zaferden sonraki kısa dönem içinde, görülmemiş zorluklar arasında, kapitalizmi ne dereceye kadar yendiğimiz aşağıda özetlenen rakamlarla daha iyi anlaşılabilir. Merkezi İstatistik Bürosu 26 eyaletini içeren bir buğday üretim ve tüketim tablosu hazırlamıştır.

Sonuçlar şöyledir:

Sovyet Rusyanın 26 eyaleti	Nüfus (milyon)	A (mil. pud)	B (mil. pud)	C (mil. pud)	D (mil. pud)	E (mil. pud)
Üretici iller	Kent 4.4	—	29.9	20.6	41.5	9.5
	Kır 26.6	625.4	—	—	481.8	16.9
Tüketici iller	Kent 5.9	—	20.0	20.0	40.0	6.8
	Kır 13.8	114.0	12.1	27.8	151.4	11.0
Toplam	*52.7*	*739.4*	*53.0*	*68.4*	*714.7*	*13.6*

A: Buğday üretimi (Tohum ve yem hariç)— B: Teslim edilen buğday, İaşe komiserliği— C: Teslim edilen buğday, Vurguncular (meşotniki)— D: Nufüsun sağlamış olduğu toplam buğday miktarı— E: Kişi başına buğday tüketimi.

Kentlerin tarım ihtiyacının yarısı Halk Komiserliği diğer yarısı ise vurguncular tarafından sağlanmaktadır. Bu oran kent işçileri arasındaki yiyecek tüketimi üzerinde yapılan ciddi araştırmalar sonucunda (1918 yılında) aynen kanıtlanmıştır. Şu unutulmamalıdır ki, işçiler, buğday ücreti olarak, vurgunculara ödediklerinden ancak dokuzda birini devlete ödemektedirler.

Buğdayın spekülatif fiyatı, Devletin satış fiyatından yaklaşık on kez daha pahalıdır. İşçi bütçesinin dikkatli bir incelemesi bize bu sonucu vermektedir.

4

Sunulan rakamlar üerine derinlemesine düşünen biri, bunların Rusya'nın bugünkü ekonomik durumunun tam bir görüntüsünü verdiğinin farkına varır.

Emekçiler, kendilerini yüzyıllardır ezenlerden, işletmecilerden, toprak sahiplerinden ve kapitalistlerden kurtarmıştır. Gerçek özgürlük ve eşitliğe doğru atılan bu kapsamı, büyüklüğü, hızı açısından eşsiz adım, özgürlük ve eşitlikten bahsettikleri zaman parlamenter burjuva demokrasisini kasteden burjuvazi tarafları tarafından reddedilmiş, görmezlikten gelinmiştir. Onlar bu görüşlerini hileli bir biçimde "demokrasi" veya "saf demokrasi" diye ortaya koyarlar.

Ama emekçiler yalnızca gerçek özgürlük ve gerçek eşitlikle (toprak sahiplerine ve kapitalistlere kıyasla özgürlük) ilgilenir, ve bundan dolayı da, tüm güçleriyle

Sovyet iktidarını destekliyor ve ona sahip çıkıyorlar.

Bu köylü ülkesinde, proleterya diktatörlüğünden en çabuk, en çok ve ilk olarak kazançlı çıkanlar tüm köylülerdir. Rusya'daki köylüler, toprak sahipleri ve kapitalistler yüzünden açlıktan süründüler. Tarihimizin uzun yüzyılları boyunca köylümüz kendisi için çalışmak fırsatını bulamamıştır. O, kapitalistlere kentler ve dış ticaret için milyonlarca pud ürün verirken, kendisi açlıktan sürünüyordu. O, proleterya diktatörlüğü altında ilk defa kendisi için çalışmış ve kentliden iyi doymuştur. Köylü ilk defa olarak gerçek özgürlüğü ve açlıktan ölmeme özgürlüğünü görmüştür. Toprak dağıtımında eşitlik en büyük düzeyde sağlanmıştır: Çoğunlukla bütün durumlarda, köylüler toprağı doyurulacak midelerin sayısına göre bölmektedirler.

Sosyalizm sınıfların kaldırılması demektir.

Sınıfları kaldırmak için, ilk önce, toprak sahipleri ve kapitalistler devrilmelidir. İşin bu kısmını gerçekleştirdik, fakat bu yalnızca bir kısmıdır ve daha "en" zor kısmı da değildir. Sınıfları kaldırmak için ikinci olarak işçi sınıfı ile köylülük arasındaki farkı kaldırıp herkesi emekçi yapmak gereklidir. Bu, tüm olarak bir seferde gerçekleştirilemez. Bu iş kıyaslanamayacak biçimde güç ve zorunlu olarak uzun vadeli olacaktır. Bu, bir sınıfı devirmekle çözümlenecek düzeyde bir sorun değildir. Bu, ancak tüm toplumsal ekonominin yapısal olarak yeniden kurulması, kişisel ve dağınık küçük meta üretiminden büyük çaplı toplumsal üretime geçişle olur. Bu geçiş zorunlu olarak uzun vadelidir. Bu geçiş, ancak aceyle ve ihtiyatsız idari ve kanuni tedbirler yüzünden gecikebilir ve karmaşık hale gelebilir. Hızlandırılması da ancak köylüye tüm tarım tekniğini son derece geliştirecek ve radikal biçimde ıslah etmesini sağlayacak yardımlarda bulunmakla olur.

Sorunun ikinci ve en güç kısmını çözümlemek için, proleterya, burjuvaziyi yendikten sonra, politikasını aşağıdaki temel çizgiler içinde, sabır ve istikrarla köylülüğe yöneltmelidir. Proleterya çalışan köylüyü mülk sahibi köylüden, çalışan köylüyü ticaret yapan köylüden, çalışkan köylüyü spekülatör, vurguncu köylüden ayırt etmeli ve farklılıklarını açıkça vurgulamalıdır.

İşte sosyalizmin **tüm özü** bu ayrımda yatmaktadır.

Ve, sözde Sosyalist, gerçekte küçükburjuva demokratların (Martovlar, Chernovlar, Kautskyler ve hempaları) bu özü anlamamaları hiç de şaşırtıcı değildir.

Burada sözü edilen ayrımı anlayabilmek çok zordur çünkü gerçek hayatta köylülüğün tüm özellikleri, ne kadar çelişkili olursa olsun, ne kadar ayrı olursa olsun, tek bir bütün halinde kaynaşmıştır. Bununla birlikte sınırlandırma mümkündür; yalnız mümkün olmakla kalmamakta, köylü ekonomisi ve köylü yaşantısının koşullarının zorunlu bir sonucu olarak belirmektedir. Çalışan köylü yüzyıllardır toprak sahipleri, kapitalistler, tüccarlar ve vurguncular ve "bunların" devletlerince (en demokrat burjuva cumhuriyetleri de dahil) ezilmektedir. Çalışan köylü yüzyıllardır,

ezen ve sömürülenlere karşı kendini nefret ve kinle eğitmektedir. Yaşamın koşullarından doğan bu eğitim, köylüyü, kapitalist, vurguncu ve tüccarlara karşı, işçiyle ittifak olanakları aramaya zorlamaktadır. Ancak aynı zamanda, ekonomik koşullar, meta üretiminin koşulları köylüyü (her zaman değil, ama çoğunlukla) kaçınılmaz olarak tüccar ve vurguncu durumuna düşürmektedir.

Yukarıda verilen istatistikler çalışan köylü ile spekülatör arasındaki büyük farklılığı göstermektedir. 1918-1919 arasında, şehirlerdeki aç işçilere 40.000.000 pud ürünü sabit devlet fiyatlarıyla (her türlü aksaklığa rağmen) ileten köylü çalışan köylüdür. Çalışan köylü, sosyalist işçi ile aynı düzeyde bir yoldaş, en içten müttefik ve sermayenin boyunduruğuna karşı mücadelede öz kardeştir. İşçi hükümeti sözü edilen aksaklıkların farkındadır, fakat bunlardan sosyalizme geçişin ilk dönemi içersinde tamamen kurtulamayacağını da bilmektedir. 40.000.000 pud ürünü devlet fiyatlarının on katına gizlice satan, kent işçisinin ihtiyaç ve açlığından yararlanan, hileyi, soygunu, dolandırıcılığı yapan köylü ise bir vurguncu, kapitalistin müttefiki, sömürücü ve işçinin sınıf düşmanıdır. Tüm ülkeye ait olan topraktan, şu veya bu biçimde yalnız köylünün değil işçinin de emeğini taşıyan çeşitli aletler yardımıyla bir ürün fazlalığına, artı-ürüne sahip olan ve bu sayede vurgun vuran herkes aç işçilerin sömürücüsüdür.

İşçi ve köylünün Anayasamızdaki eşitsizliğini, kurucu Meclisin dağıtılmasını, artı-ürünün müsaderesini ve diğer uygulamalarımızı işaret ederek bize her taraftan "Sizler özgürlüğü, eşitliği ve demokrasiyi ihlal edenlersiniz" diye bağırmaktalar. Cevap veriyoruz: Dünyada gerçekten eşitsizliği ve çalışan köylünün yüzyıllardır çektiği özgürlük yoksunluğunu kaldırmak için bu kadar çok uğraşan bir devlet hiç varoldu mu? Fakat, biz, tıpkı sömürücülere ve sömürülen, tok ve aç arasında eşitlik tanımadığımız gibi hiçbir zaman için spekülatör, vurguncu köylüye eşitlik tanımayacağız ve birincilere ikincileri soyma özgürlüğünü de vermeyeceğiz. Ve bu farkı görmeyi reddeden aydınlara da, kendilerini demokrat, Sosyalist, Enternasyonalist, Kautsky, Chernov veya Martov diye isimlendirseler bile Beyaz ordulara davrandığımız gibi davranacağız.

5

Sosyalizm sınıfların kaldırılmasıdır. Proleterya diktatörlüğü sınıfları kaldırmak için elinden gelen her şeyi yapmaktadır. Fakat sınıflar bir hamlede kaldırılamaz.

Ve sınıflar, proleterya diktatörlüğü döneminde varlıklarını **sürdürmektedirler** ve **sürdüreceklerdir**. Sınıflar yok olduğunda diktatorya gereksiz olacaktır. Proleteryanın diktatörlüğü olmaksızın sınıflar yokolmaz.

Sınıflar varlıklarını sürdürmektedirler, fakat proleterya diktatörlüğü döneminde **her** sınıf değişime uğramış ve sınıflararası ilişkiler de değişmiştir. Sınıf mücadelesi proleterya diktatörlüğü altında yokolmaz, yalnızca değişik biçimler alır.

Proleterya, kapitalizm döneminde, ezilen, üretim araçlarının mülkiyetinden

yoksun, burjuvaziye dolaysız olarak karşı duran, direnen ve dolayısıyla da sonuna kadar devrimci olabilecek tek sınıftı. Burjuvaziyi devirip politik güç kazanmakla, proleterya **yönetici** sınıf durumuna geldi; devlet gücünü ellerinde tutmakta, halen kamulaştırılmış olan üretim araçlarını tasarrufunda bulundurmakta, kararsız ve orta tabakalar ve sınıflara önderlik yapmakta, sömürücülerin artan direnme enerjisini ezmektedir. Tüm bunlar sınıf mücadelesinin gerektirdiği kesin, açık, özgül görevlerdir ve proleterya bunları (bu görevleri) önceden tesbit edememiştir ve edemezdi de.

Sömürücüler sınıfı, yani toprak sahipleri ve kapitalistler, proleterya diktatörlüğü altında hemen kaybolmamışlardır ve kaybolamazlar. Sömürücüler bozguna uğratılmış fakat yok edilememiştir. Bir dalını oluşturdukları uluslararası sermayeye dayanan bir tabanları halen mevcuttur. Hâlâ üretim araçlarının br kısmını ellerinde bulundurmakta, paraya ve çok geniş sosyal ilişkilere sahip bulunmaktadırlar. Direnme enerjileri, sırf yenildikleri için yüz defa, bin defa artmıştır. Devlet yönetme "sanatı", askeri ve ekonomik idarecilik onlara üstünlük, hem de çok büyük üstünlük sağlamakta; bu yüzden de önemleri nüfuslarına oranla kıyaslanamaz şekilde yüksek olmaktadır. Devrilen sömürücüler tarafından, sömürülenlerin muzaffer öncülerine —örneğin: Proleterya— karşı körüklenen sınıf mücadelesi hiçbir dönemle kıyaslanamaz şekilde keskinleşmiştir. Ve şayet devrimden bahsediyorsak ve bu kavram reformist aldatmacalarla çarpıtıl-mamışsa (II. Enternasyonal kahramanları gibi) başka biçimde de olamaz.

Son olarak, köylülük, genelde küçükburjuvazi gibi, proleterya diktatörlüğü altında **dahi** yarı yolda, ortada bir durumu muhafaza eder: Bir yandan kapitalistler ve toprak sahiplerinden kurtulmak için işçi sınıfıyla ortak çıkarlar temelinde birleşmiş oldukça geniş (geri kalmış Rusya'da büyük çoğunluk) bir çalışan köylü kitlesi; öbür yandan da, dağınık küçük üreticiler, mülk sahipleri ve tüccarlar olarak belirir. Böyle bir ekonomik durum, kaçınılmaz olarak, proleterya ve burjuvazi arasındaki kararsızlığı getirir. Ve, bu sonuncular arasındaki kesin mücadele, tüm sosyal ilişkilerin eskiye, değişmeze ve adet haline gelmş olana köklü alışkanlıkları bakımından, onları iki güç arasında bocalayan, kararsız unsurlar durumunda bulmamız olağandır.

Bu sınıfla —veya bu toplumsal unsurlarla— olan ilişkisinde proleteryanın görevi, bu unsurlara rehberlik etmek, üzerlerinde etki kurmaya çaba harcamaktır. Proleterya bu kararsız, tereddütlü ve yalpalayan unsurlara önderlik etmek zorundadır.

Temel güçler veya sınıfları ve aralarındaki ilişkileri, proleterya diktatörlüğü tarafından değiştirilmiş biçimleriyle kıyaslarsak, II. Enternasyonal temsilcileri tarafından da paylaşılan yaygın küçükburjuva görüşün, sosyalizme "barışçıl yollarla" geçilebileceğinin teorik olarak ne kadar saçma ve zırva olduğunu anlarız. Bu yanılgının temel kaynağı burjuvaziden miras kalan "demokrasi"nin mutlak ve sınıflardan ayrı olduğu önyargısıdır. Zaten, proleterya diktatörlüğü altında sınıf

mücadelesi en üst düzeyine varır ve tüm diğer biçimleri tali duruma indirgerken, demokrasi de tamamen yeni bir aşamaya varır.

Genel ve soyut olarak özgürlük, eşitlik ve demokrasiden bahsetmek, bunların meta üretim ilişkilerinden kaynaklanan nitelikler olduğu bilinmediği sürece, kavramların aptalca tekrarından başka bir şey değildir. Proleterya diktatörlüğünün somut sorunlarını böyle genel konuşmalarla çözmeye kalkmak burjuvazinin teori ve prensiplerini izlemek demektir. Proleter görüş açısından sorun ancak aşağıdaki gibi konulabilir: Hangi sınıfın baskısından özgürlük? Hangi sınıfın hangisiyle eşitliği? Özel mülkiyete mi, yoksa onun kalkması için mücadeleye dayanan bir demokrasi mi? vb.

Yıllar önce Engels'in Anti-Dühring'de belirttiği gibi, eğer eşitlik "sınıfların kaldırılması" yönünde anlaşılmazsa, meta üretimi ilişkilerinden kaynaklanan "eşitlik" kavramı bir önyargı olmaktadır. Eşitliğin burjuva demokratik ve sosyalist kavranışlarının farklılığı üzerindeki bu temel gerçek sürekli unutulmaktadır. Ancak unutulmadığı takdirde, proleteryanın burjuvaziyi devirerek, sınıfların kaldırılmasına doğru en kararlı adımı attığını, ve, bu süreci tamamlamak için, proleteryanın, devlet iktidarı aracından yararlanarak ve devrik burjuvaziyi ve yalpalayan küçükburjuvaziyi yenmek, etkilemek ve üzerlerinde hakimiyet kurmak için değişik yöntemler kullanarak, sınıf mücadelesine kararlılıkla devam etmek zorunda olduğu açıklığa kavuşur.

30 Ekim 1919; Pravda, no: 250, 7 Kasım 1919; "Devam edecektir" ibaresi var, fakat makale tamamlanamamıştır.

KURUCU MECLİS SEÇİMLERİ VE PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ

Rus Devriminin Bir Yılı 1917-18 adı altında (Moskova, Zemlyai Volya Basımevi 1918) Sosyalist-devrimciler tarafından basılan sempozyumda N.V. Suya titsky'nin çok ilginç bir makalesi yer almaktadır: "Tüm Rusya'da Anayasa Meclisi Seçimlerinin Sonuçları (önsöz)". Yazar bu makalesinde toplamı 79 olan seçim çevrelerinden 54'ünün sonuçlarını vermektedir.

Yazarın bu incelemesi, yalnızca Olonets, Estonya, Kaluga, Beserabya, Podolsk, Orenburg, Yakut ve Don guberniaları hariç hemen hemen tüm Batı Rusya ve Sibiryayı içermektedir.

Ben ilkin N.V. Suyatitsky'nin yayınladığı temel sonuçlar üzerinde duracağım. daha sonra da bunlardan çıkarılacak politik sonuçları inceleyeceğim.

I

1917 yılı Kasım ayında 54 seçim çevresinde kullanılan oy sayısının toplamı

36.262.560 idi. Yazar sözünü ettiğimiz makalesinde, yedi seçim bölgesine (ordu ve Deniz kuvvetleri ile birlikte) dağılmış bu oy sayısını 36.257.960 olarak vermektedir. Ancak, çeşitli partilere göre verdiği oy dağılımının toplamı benim verdiğim sayıya eşittir.

Partilere göre oy dağılımı şöyledir: Rus Sosyalist Devrimcileri 16.5 milyon oy almıştır. Eğer Sosyalist devrimcilerin diğer uluslardan (Ukraynalılar, Müslümanlar ve diğerleri) aldıkları oyları da eklersek bu sayı yüzdeye vurulduğunda toplam oyların %58ini oluşturur.

Menşevikler 668.064 oy topladılar, ancak Halkçı Sosyalistler (312.000), Yedinstvo (25.000), İşbirlikçiler (51.000), Ukrayna Sosyal Demokratları (95.000), Ukrayna Sosyalistleri (50.700), Alman Sosyalistleri (44.000) ve Finlandiya Sosyalistleri (14.000) gibi benzer grupların aldıkları oylar da eklenirse bu sayı toplam 1.7 milyona çıkmaktadır.

Bolşevikler 9.023.963 oy almışlardır.

Kadetler 1.856.639 oy topladılar. Kırsal Bölge Mülk Sahipleri ve Toprakağaları Birliği (215.000), sağ Gruplar (292.000), Eski İnanççılar (73.000), Milliyetçiler-Yahudiler (550.000), Müslümanlr (576.000), Başkiler (195.000), Kazaklar (79.000), Almanlar (130.C00), Beyaz Rusyalılar (12.000). Ve "çeşitli grup ve kuruluşlar" (418.000) tarafından alınan oyları toplarsak Toprakağaları ve burjuva partilerinin elde ettikleri oy toplamı ancak 4.6 milyon sayısına ulaşır.

Sosyalist devrimciler ile Menşeviklerin, Şubat-Ekim 1917 dönemi devrimi süresince bir blok oluşturduklarını hepimiz biliyoruz. Üstelik, bu süre içinde ve daha sonra ortaya çıkan olaylardaki tüm gelişmeler, bu iki partinin, yanlış kanıya kapılmasının sonucu olarak, küçük burjuva demokrasisinin temsilcileri olduklarını ve İkinci Enternasyonalin tüm partileri gibi kendilerini "Sosyalist" diye ortaya attıklarını açıkça göstermiştir.

Anayasa Meclisi seçimlerinde partileri üç ana grup içinde toplarsak şu sonuçlara varıyoruz:

Proletarya Partisi (Bolşevikler)	9.02 Milyon=%25
Küçükburjuva demokratik Partileri (Sosyalist Devrimciler, Menşevikler vb.)	22.62 Milyon=%62
Toprakağaları ve Burjuvazi Partileri (Kadet'ler vb.)	4.62 Milyon=%13
	Toplam: 36.62 Milyon=%100

Şimdi ise N.V. Suyatitsky'nin bölgelere göre verdiği sonuçlara bakalım (Aşağıdaki tablo).

	Kullanılan Oylar*						
Bölgeler (Silahlı Kuvvetler ayrı)	*(Rus) Sosyalist Devrimciler*	*%*	*Bolşevikler*	*%*	*Kadetler*	*%*	*Toplam*
Kuzey	1.140.000	38	1.177.200	44	393.000	13	2.975.100
Merkez-Endüstriyel	1.987.000	38	2.305.600	44	550.200	10	5.242.500
Volga-Siyah Dünya (Kara Evren)	4.733.900	70	1.115.600	16	267.000	4	6.764.300
Batı	1.242.100	43	1.282.200	44	48.100	2	2.961.000
Doğu-Urallar	1.574.700	43 — (63)	443.900	12	181.300	5	3.583.500
Sibirya	2.094.800	75	273.900	10	87.500	3	2.786.700
Ukrayna	1.878.100	25 (77)	754.000	10	277.000	4	7.581.300
Ordu ve Deniz Kuvvetleri	1.885.100	43	1.671.300	38	51.900	1	4.363.600

* Yazar, burada Rusya'yı pek alışılmamış biçimde bölgelere ayırmaktadır. **Kuzey:** Arkhangelsk, Vologda, Petrograd, Novgorod, Pskov, Baltık. **Merkez-Endüstriyel:** Vladimir, Kostroma, Moskova, Nizhi-Novgorod, Ryazan, Tula, Tuer, Yaroslaul. **Volga-Siyah Dünya:** Astrakhan, Voronezh, Kursh, Orel, Penza, Samara, Saratovo, Simbirsk, Tambou. **Batı:** Vitebsh, Minsk, Mogilev, Smolensk. **Doğu-Urallar:** Ugatha, Kazan, Perm, Ufar. **Sibirya:** Tobolsk, Tomsk, Altay, Yeniseish, Irkutsk, Baykal Geçidi, Amur. **Ukrayna:** Valhnid, Ehaterinoslov, Kiev, Poltava, Tarida, Kharkov, Kherson, Chernigov.

Bu sayılardan da açıkça görüldüğü gibi Anayasa meclis seçimi sırasında, Bolşevikler proleteryanın, Sosyalist Devrimciler ise köylülerin partisiydi. Tümüyle köylü bölgeleri olan Büyük Rusya (Volga-Siyah Dünya, Sibirya, Doğu Urallar) ve Ukrayna'da Sosyalist devrimciler oyların %62-77sini aldılar. Endüstriyel merkezlerde ise Bolşevikler Sosyalist Devrimcilere karşı büyük çoğunluğu elde ettiler. Bu çoğunluk N.V. Suyatitsky'nn vermiş olduğu bölgesel sayılarda tersine bir aşırılık gösterir, çünkü Suyatitsky üst düzeyde endüstrileşmiş bölgeleri az endüstrileşmiş ya da hiç endüstrileşmemiş bölgelerde birleştirmiştir. Örneğin, Sosyalist devrimciler, Bolşevikler, Kadet partileri ve "Milliyetçi ve diğer gruplar" tarafından elde edilen oy sayısı guberniyalara dağılımı aşağıdaki sonuçları verir:

Kuzey Bölgesinde Bolşeviklerin ağırlığı önemsiz görülmektedir: %38'e karşı %40. Fakat, Sosyalist Devrimcilerin üstün oldukları bu endüstrinin hiç gelişmediği bölge (Arkhangelsk, Volodga, Novgorod ve Pskov Guberniyalar). Endüstrileşmemiş yörelerle birleştirilmiştir. Petrograd kendi gibi "Bolşevikler %45 (oyların %45i), Sosyalist Devrimciler %16; Petrograd Guberniyası" Bolşevikler %50, Sosyalist devrimciler %25; Baltık Bolşevikler %72, Sosyalist Devrimciler 0.

Merkez-Endüstriyel bölgede Moskova Guberniyasında Bolşevikler oyların %56sını, Sosyalist Devrimciler ise %25ini; Moskova kentinde ise, Bolşevikler oyların %50sini, Sosyalist devrimciler %8ini; Tver Guberniyasında Bolşevikler %54ünü, Sosyalist devrimciler %39unu; Vladimir Gubarniyasında Bolşevikler %56sını, Sosyalist Devrimciler ise oyların %32sini almıştır.

Şunu da belirtelim ki bu gerçekler gözler önünde dururken, Bolşeviklerin arkasındaki proleteryanın yalnızca azınlığı oluşturduğunu söylemek komik ve saçmadır. Ve bu sözleri, Menşeviklerden (668.000 oy ve Transcovcasia'dan alınan bir de 700.000-800.000 oyla, 9.000.000 oy toplamış Bolşeviklere karşı konuşan Menşeviklerden) ve de İkinci Enternasyonalin sosyalihainlerinin ağzından duyuyoruz.

II

Böylesine olağanüstü bir olay nasıl geçekleşti? Oyların dörtte birini alan Bolşevikler, burjuvazinin yandaşları olan ve birlikte oyların dörtte üçünü toplayan küçükburjuva demokratlarına karşı nasıl böylesine zafer kazandılar?

İki yıldır Bolşevizmin düşmanlarına yardım etmekte olan Anlaşmadan (Entente) —zorlu Anlaşmadan— sonra, şimdi bu zaferi yadsımak budalalıktır, gülünç olmaktır.

Aslına bakılırsa, İkinci Enternasyonalin destekçilerini de içeren bu yenik düşmüşler grubuna egemen olan bağnaz ve politik nefret duyguları, onların tarihsel ve politik yönleriyle aşırı önem taşıyan şu soruyu gerçekçi açıdan ortaya atmalarını

engellemektedir: Niçin Bolşevikler böylesine başarı sağlamışlardır? Bu soru ve bu soruya verdikleri yanıtlar, küçük burjuva demokrasisinin sonu olmayan bilgisizliklerini ve kökü çok derinlere varan önyargıları olduğunu ortaya koymuştur. Ve aslında, Bolşeviklerin başarısı, yalnızca, bu aşağılık küçük burjuva demokrasisinin bakış açısından bakıldığı zaman "mucize"dir.

Yukardaki soruya, İkinci Enternasyonalde tümden cayılan sınıf kavgası ve Sosyalizm açısından bakılırsa, verilebilecek yanıt kesindir.

Bolşevikler, her şeyden önce, sınıf bilinci en sağlam olan, güçlü ve devrimci kesimi, gerçek öncü proleteryanın ve ileri sınıfın büyük çoğunluğunu arkalarına aldıkları için başarıya ulaşmışlardır.

Başlıca (merkezi) iki kenti, Petrograd ve Moskovayı ele alalım, Anayasa meclisi seçimlerinde bu iki kentte kullanılan toplam oy sayısı 1.765.100 idi. Bu oyların 218.000ini Sosyalist devrimciler, 837.000ini Bolşevikler, 515.400ünü ise Kadetler aldı.

Şimdi kendilerini sosyalist ve Sosyal demokratlar olarak adlandıran (Chernovlar, Martovlar, Kautskyler, Longuetler, MacDonaldlar vb..) küçük burjuva demokratları her ne kadar kendilerini paralasalar, "eşitlik", "genel seçim hakkı", "demokrasi", "gerçek demokrasi" ya da "sürekli demokrasi" düşüncelerini tanrılaştırıp önlerinde yerlere kadar eğilseler de kent ile kırsal bölge arasındaki ekonomik ve politik **eşitsizlik** gerçeğini ortadan kaldıramazlar.

Bu gerçek, kapitalizm döneminde geneldir. Ancak kapitalizmden komünizme geçiş döneminde özellikle kaçınılmaz nitelik taşır.

Kent köye eşit olamaz. Köy ise bu dönemin tarihsel koşulları altında kente eşit olamaz. Kent kaçınılmaz bir biçimde köye **Kılavuzluk** eder ve köy aynı biçimde kenti izler. Burada tek önemli soru şudur: "Kentleşmiş" **sınıflardan hangisi** köyleri yönetmeyi başaracak, bu işin üstesinden gelebilecektir ve kentin **yüklendiği** bu yöneticilik ne biçimde olacaktır?

1917 Kasımında proleteryanın büyük çoğunluğu Bolşeviklerin arkasındaydı. Bu sırada proleterya arasında Bolşeviklerle yarışan Menşevik partisi tümüyle bozguna uğratıldı. (Bolşeviklerin 9.000.000 oyuna karşılık Menşevikler 669.000 ve Transkafkasya'dan aldıkları 700.000-800.000 oyu da eklersek toplam 1.400.000 oy) Ayrıca bu parti, proleteryanın öncülerini çelikleştiren, aydınlatan, örgütleyen ve bu öncüleri katıksız devrimciler olarak sanki demiri işlermişcesine işleyen, yetiştiren 15 yıl savşları (1903-17) sırasında da yenik düşmüştü. Üstelik 1905deki devrim bir sonraki gelişmeyi hazırlanuş iki parti arasındaki ilişkileri işe yarar biçimde düzenlemiş ve 1917-1919 büyük devriminin genel provası olarak rol oynamıştır.

Kendilerini, İkinci Enternasyonalin sosyalistleri diye adlandıran küçük burjuva demokratları, proleterya "birliği"nin yararları ile ilgili ve çok önemli tarihsel nitelik

taşıyan bu soruyu, ballandırılmış laflarla ortadan kaldırmaya ya da bir yana atmaya bayılırlar. Bu ballandırılmış sözleri dillerine dolarken, 1871-1914 emekçi sınıf hareketi sırasında tarihsel olgu olan **oportünizmin sermaye birikimini** unutmaktadırlar; 1914 Ağustosundaki oportünizmin çöküşünün nedenleri, 1914-17lerdeki enternasyonal sosyalizmin çatlaklarının nedenleri üzerine düşünmeyi unuturlar ya da düşünmek istemezler.

Proleteryanın devrimci bölümü oportünizmin baskı ve direncine karşı her yönden, adamakıllı hazırlanmadan bir proleterya diktatörlüğünü düşünmek yararsızdır (olanaksızdır). Proleterya diktatörlüğünün sözlü tanımından çıkacak sonuçlardan kaçınan "bağımsız" Alman Sosyal Demokratları, Fransız sosyalistleri ve bunun gibi diğer grupların liderlerinin rus devriminden almaları gereken ama yürekten benimsemeleri gereken büyük bir derstir bu.

Yine Bolşeviklere dönelim. Bolşeviklerin arkasında yalnızca proleteryanın çoğunluğu, oportünizme karşı uzun ve sürekli kavganın çelikleştirdiği proleteryanın devrimci öncülüğü değil, aynı zamanda merkezi büyük kentlerdeki, askerce bir deyişle, yetenekli "vurucu" güçler vardı.

Kesin bir noktada, kesin bir anda güçlerin ezici üstünlüğü başarıya götürür —bu askeri başarı yasası aynı zamanda politik başarınında yasasıdır.— Özellikle devrim diye adlandırılan coşmuş, köpürmüş sınıf savaşının değişmez yasasıdır.

Başkentler ya da daha genel bir deyişle büyük ticari tecimsel ve endüstriyel kentler (Burada Rusyada bunlardan ikisi bağdaşmaktadır, ancak her yerde bu böyle değildir), dikkate değer ölçüde bir ulusun politik yazgısını çizerler. Kuşkusuz bu merkezler, yardım hemen gelmese de, yeterli bölgesel ve kırsal kuvvetler ile desteklenirler.

İki belli başlı kentte, rusyanın en önemli iki ticari ve endüstriyel merkezinde Bolşeviklerin ezici ve üstünlüğü kesin kuvvetleri vardı. İşte burada bizim gücümüz Sosyalist Devrimcilerin gücünün **hemen hemen dört katıdır. Burada biz Sosyalist Devrimciler ve Kadet'lerin toplamından çok daha üstünüz.** Üstelik Kadet'lerin, sosyalist devrimciler ve Menşevikler (Petrograd ve Moskova'da Menşevikler oyların %3ünü almışlardır) ile kurdukları ortaklık emekçi halk kitlelerine değerini tümüyle yitirmiştir. Bu nedenle düşmanlarımız bölünmüştür. Aslında o sıralarda Sosyalist devrimciler, Menşevikler ve Kadet'ler arasında bize karşı kurulacak **gerçek** birlik sözkonusu bile değildi.* Anımsanacağı üzere, Kadet'ler ile kurulacak blok düşüncesine, işçi ve köylü sınıfından yüz kez daha yatkın görünen Sosyalist devrimci ve Menşeviklerin liderleri, 1917 Kasımında, Kadetler'i **dışında bırakarak** Bolşevikler ile blok kurmayı düşündüler. (Bu konuda bizimle pazarlığa oturdular.)

* Yukardaki sayıların açıkça ortaya koyduğu ilginç bir başka nokta daha var, proleterya partisinin birlik ve dayanışma içinde olmasına karşın burjuva ve küçükburjuva partilerinde aşırı parçalanma ve bölünmeler görünmesi.

Oysa biz Ekim-Kasım 1917de Petrograd ve Moskovayı kazanacağımızdan **emindik**, çünkü ezici, üstün kuvvetler elimizdeydi. Bir dereceye kadar her iki ordu Bolşevik ve "düşman orduları"nı ilgilendiren en üst düzeyde tam bir politik hazırlık yapılmıştı. Bolşevik ordusu toplanmış, amaca yöneltilmiş, eğitilmiş, sınanmış, savaş güçlüklerine karşı hazırlanmıştı. "Düşman ordusu" ise bölünme, tükenme, anlamazlık ve çöküntü içindeydi.

İki merkezi kenti, yani kapitalist devlet mekanizmasının beyin ve yüreği olan (ekonomik ve politik) iki önemli kenti, hızlı ve kesin bir savaşla kazanacağımızdan emindik. Bu güvenle yola çıkarak bürokrasi ve aydınların kudurmuş dirençlerine, sabotajlarına ve buna benzer olaylara rağmen ve devlet gücünün merkezde bulunan araçlarının da yardımıyla ve eylemleriyle büyük bir gerçeği kanıtladık: Proleter olmayan emekçi halkın tek güvenilir dostu, dayanağı, arkadaşı ve önderi ancak ve ancak proleteryadır.

III

En önemli soruna —ki bu proletaryanın proleter olmayan emekçi halka karşı tutumudur— geçmeden önce silahlı kuvvetler konusunu ele almak zorundayız.

Emperyalist savaş süresince halkın seçkin kesimi orduyu oluşturmak üzere cepheye gitti; İkinci Enternasyonalin oportünist hainleri (yalnızca, doğrudan doğruya "anavatanlarını savunanlar" saflarına katılan Scheidemannlar ve Renaudelller değil aynı zamanda merkeziyetçilik savaşını, proletarya ve ezilmiş halkların her ülkede Alman ve Anglo-Fransız gruplarının soyguncu emperyalist önderliğine boyun eğmelerini kolaylaştırmış ve pekiştirmiştir. Fakat gerçek devrimci proletarya 1870de Marx'ın söylediklerini hiçbir zaman unutmamıştır. "Proletaryaya silah kullanmayı burjuvazi öğretecektir." Yalnızca sosyalizmi saptıran Avusturya Alman ve Fransız-Rus hainleri, ancak bunlar emperyalist bir savaşta "anavatanı savunma" konusunda konuşabilirlerdi. Bu savaş iki yan için de yağmacılıktı; ancak proletarya devrimcileri (1914 Ağustosundan başlayarak) tüm dikkatlerini, silahlı kuvvetler de devrim yapma, bu kuvvetlerden soyguncu emperyalist burjuvaya karşı yararlanma, iki yağmacı emperyalist grup arasındaki haksızlık ve yağmacılık savaşını, proletarya ve ezilmiş halkların her ülkede "kendi" ve "ulusal" burjuvazilerine karşı adil ve haklı sınıf savaşlarına dönüştürme konusuna çevirmişlerdi.

1914-17 döneminde sosyalizmi saptıranlar silahlı kuvvetleri **her** ülkede emperyalist hükümetlere **karşı** kullanmak için hiçbir **hazırlık** yapmamışlardı.

Bolşevikler 1914 Ağustosundan başlayarak, tüm propaganda , ajitasyon ve yeraltı örgütleri çalışmalarıyla burunun için hazır-landılar. Kuşkusuz, tüm ulusların Scheidemannları, Kautskyleri gibi sosyalizmi saptıranlar, silahlı kuvvetler Bolşeviklerin ajitasyonları ile bozulmaya uğruyor diyerek bu işin içinden sıyrıldılar, fakat bizler, sınıf düşmanımızın kuvvetlerini bozarak, silahlı yığınlardan sömürücülere karşı savaşacak işçi ve köylü grubunu kazanarak üstümüze düşen

görevi yerine getirmenin kıvancını duyduk.

Bu çalışmalarımızın sonucu, 1917 Kasımında Rusyada silahlı kuvvetlerin de katıldığı Anayasa meclisi seçimlerinde alınan oylarla en açık biçimde görülmüştür.

Aşağıdaki sayılar N.V. Suyatitsky'nin verdiği başlıca oy sonuçlarıdır.

1917 Kasımında yapılan Anayasa Meclisi Seçimlerinde alınan oy sayısı:

Ordu ve Deniz Kuvvetleri	*Sosyalist Devrimciler*	*Bolşevikler*	*Kadetler*	*Ulusal ve diğer grup.*	*Toplam*
Kuzey Sahası	240.00	480.000	—	60.000*	780.000
Batı Şahası	180.600	653.400	16.700	125.200	976.000
Güney-Batı Sahası	402.900	300.100	13.700	290.600	1.007.400
Romanya Sahası	679.400	167.000	21.400	260.700	1.128.600
Kafkasya Sahası	360.000	60.000	?	—	420.000
Baltık Filosu	—	(120.000)**	—	—	(120.000)
Karadeniz Filosu	22.200	10.800	—	19.500	52.500
Toplam	*1.885.000*	*1.671.000*	*51.8000*	*756.000*	*4.364.500*

Özet: Sosyalist Devrimciler 1.885.100 oy; Bolşevikler 1.671.300 oy almışlardır. Bolşeviklerin oy sayısına Baltık Filosundan alınan 120.000 (yaklaşık) oy sayısını da eklersek Bolşeviklerin toplam oy sayısı 1.791.300'i ulaşır.

Öyleyse Bolşevikler, sosyalist devrimcilerden **küçük bir sayı farkı** ile geridirler.

Buradan çıkarılacak sonuç şudur: 1917 Ekim-Kasım döneminde silahlı kuvvetlerin yarısı Bolşevikti.

Eğer durum böyle olmasaydı, başarıya ulaşamazdık.

Genel olarak silahlı kuvvetlerin hemen hemen yarısını aldık, ancak, merkezi yerleşme bölgelerine en yakın ya da genel olarak çok uzak olmayan alanlarda ezici bir üstünlüğümüz vardı. Eğer Kafkasya sahasını içine almazsak Bolşevikler Sosyalist Devrimcilere karşı bir üstünlük elde etmişlerdir. Kuzey ve Batı sahalarını ele alırsak Bolşevikler, Sosyalist devrimcilerin 420.000 oyuna karşılık 1.000.000in üzerinde oy toplamışlardır.

Nitekim kasım 1917ye kadar da Bolşevikler silahlı kuvvetler içinde **politik** "vuructu" güce sahiptiler. Kasım 1917 onlara kesin bir noktada, kesin bir anda güçlerin ezici üstünlüğünü ellerinde tuttukları konusunda tam bir güvence vermiştir. Proletarya tarafından politik gücün kazanılması olan proletaryanın Ekim devrimine karşı

* Karadeniz filosunda 19.500 oyu hangi partinin aldığına değin bir bilgi verilmemiştir. Bu sütundaki diğer sayılar hemen tümüyle Ukraynalı Sosyalistlerdir. Çünkü Ukraynalı Sosyalistlerden 10, Sosyal Demokratlardan (Menşevikler gibi) 1 kişi seçilmiştir.

** Bu rakam, yaklaşık olarak verilmiştir. 2 Bolşevik seçilmişti, N.V. Suyatitsky 1 kişinin seçilebilmesi için ortalama 60.000 oy alması gerekliğini hesaplamıştır. Bu 120.000 rakamını vermenin nedenidir.

silahlı kuvvetlerden gelecek bir direnç sözkonusu değildi. Çünkü Bolşevikler Kuzey ve Batı sahalarında üstün bir çoğunluğu ellerinde tutuyorlardı. Diğer sahalarda yani merkezden uzaktaki sahalarda, **köylüleri Sosyalist devrimciler Partisinden koparıp kazanmak** için gerekli zaman ve olanakları vardı. Köylülerin Sosyalist Devrimciler Partisi'nden koparılıp kazanılması konusuna daha ilerde değineceğiz.

IV

Anayasa seçim sonuçlarını temel alarak Bolşevizmin zaferini saptayan üç koşulu inceledik: 1) Proletarya arasında ezici çoğunluk; 2) silahlı kuvvetlerin hemen hemen yarısı; 3) kesin bir anda, kesin noktalarda adlarını verirsek; Petrograd, Moskova ve merkeze yakın savaş alanlarında kuvvetlerin ezici üstünlüğünü elde tutmak.

Fakat, Bolşevikler eğer proleter olmayan emekçi yığınların çoğunluğunu kendi yanlarına çekemeseler, bu grubu Sosyalist Devrimciler ve diğer küçükburjuva partilerinden koparıp kazanmamış olsalardı, bu üç koşul ancak ve ancak geçici ve değişken bir zafer sağlardı.

İşte, ana sorun da budur.

İkinci Enternasyonal Sosyalistlerinin (küçük burjuva demokratlarının okuyunuz) proletarya diktatörlüğünü anlamakta güçlük çekmelererinin en belli başlı nedeni, şu gerçeği anlayamamalarıdır.

Bu tek sınıfın, proleteryanın elinde, devlet gücü, proletaryadan yana proleter olmayan emekçi yığınları kazanmak ve bu yığınları burjuvazi ve küçük burjuvazi partilerinin elinden koparıp almak için yalnızca bir "araç" olabilir ve olmak zorundadır.

İkinci Enternasyonalin "sosyalist"leri, küçükburjuva önyargı-larıyla dolu olarak, Marx'ın devlet konusundaki en önemli öğretilerini unutarak, **devlet gücünü** kutsal bir şey olarak, bir put olarak ya da resmi bir oylamanın sonucu "tutarlı demokrasi"nin (ya da bu saçmalığa her ne ad veriyorlarsa) onun bir sonucu olarak görmektedirler. Oysa devlet gücü, **farklı** sınıflar için ve **kendi sınıf amaçları için** kullanabilecekleri ve kullanmak (ve nasıl kullanılacağını bilmek) zorunda oldukları sadece bir **araçtır**.

Proletarya (yeterince güçlü ve askeri "vurucu güçler'i topla-dıktan sonra) burjuvaziyi yıkmak, kendi sınıfı amaçları için bir araç olarak kullanmak üzere devlet gücünü onların elinden almalıdır.

Proletaryanın sınıfsal amaçları nedir?

Burjuvazinin direncini bastırmak;

Köylülüğü yansızlaştırmak olanağı varsa, onları —emekçi, sömürücü olmayan

kesimin her ne oranda olursa olsun çoğunluğunu— kendi yanlarına çekmek.

Fabrikalardan, burjuvazinin elinden alınarak kamulaştırılan üretim araçlarından yararlanarak, makine ve genel ürünlerin geniş ölçüde üretimini düzenlemek.

Kapitalizmin yıkıntıları üzerinde sosyalizmi kurmak.

***

Marx'ın öğretilerini yanlıştıklarını sanan şu saygıdeğer maskaralar, Kuatskicileri de içeren oportünistler, halka, proletaryanın ilkin evrensel oylama ile çoğunluğu kazanması gerektiğini, ondan sonra bu oy çoğunluğu ile devlet gücünü ele geçirebileceklerini ve ancak bundan sonra "tutarlı" (bazıları buna "gerçek" diyor) demokrasi temeli üzerinde sosyalizmi kurabileceklerine öğretiyorlar.

Fakat biz, Marx'ın öğretilerini ve Rus devriminde başımızdan geçen deneyleri temel alarak diyoruz ki:

Proletarya önce burjuvaziyi yıkmak ve devlet gücünü **kendisi için** kazanmak zorundadır. Ve ondan sonra, bu devlet gücünü, yani proleterya diktatörlüğünü emekçi halkın çoğunluğunun sempatisini kazanmak amacıyla kendi sınıfının bir aracı olarak kullanmalıdır.

***

Proletaryanın elinde tuttuğu devlet gücü, proleter olmayan emekçi halkı etkisine almak için sürdüreceği sınıf kavgasının, onları kendi yanına çekme savaşının, onları kazanma, burjuvazinin elinden sökme çabasının bir aracı haline nasıl gelecektir?

İlk olarak, Proletarya bu devlet gücünün eski araçlarını harekete geçirerek bu işe başlayamayacaktır. Bu eski düzeni paramparça, yerlebir edecek (ürkmüş bilgisizlerin ulumalarına, sabotajcoların gözdağı vermelerine rağmen) ve sonra **yepyeni** bir devlet aracı kurarak bu işi başaracaktır. Bu yeni devlet aracı proletarya diktatörlüğüne ve proleter olmayan emekçi halkı **kazanmak** burjuvaziye karşı proletaryanın açtığı savaşa uyarlanacaktır. Bu yeni araç herhangi bir kişinin bulgusu değildir. Proletaryanın sınıf kavgası genişledikçe ve yoğunlaştıkça kendiliğinden kavganın içinden doğar, boy atar, yükselir, işte bu yeni devlet gücünün aracı, devlet gücünün bu yeni biçimi **Sovyet iktidarıdır**.

Rus proletaryası devlet gücünü kazandıktan hemen birkaç saat sonra, eski devlet gücünün (ki Marks'ın gösterdiği gibi yüzyıllar boyunca en demokratik cumhuriyetlerde bile yalnızca burjuvazinin sınıfsal çıkarlarına hizmet etmek üzere ayarlanmıştı) artık tamamen sona erdiğini ilan etti ve tüm güçleri **Sovyetlere** devretti; ve Sovyetlere yalnızca emekçi ve sömürülmüş halk girebildi, her çeşit sömürücülerin tümü dışında bırakıldı.

Böylece, proletarya, bir kerede, bir tek vuruşla, devlet iktidarını ele geçirdikten hemen **sonra** burjuvazi grubundan büyük bir kitleyi kazandı. Bu kitle küçükburju-

vazi ve sosyalist partilerin içinde olup da burjuvaziyi destekleyen kitleydi. Burjuvazi (ve onun evet efendimci, Chernovlar, Kautskyler, Martovlar vb.) tarafından kandırılmakta, aldatılmakta olan bu emekçi ve sömürülen halk, **Sovyet iktidarının ele geçirilmesinden sonra ilk kez** burjuvaziye karşı kendi çıkarları için sürdürecekleri kitle savaşında kullanabilecekleri bir araca gereksinme duydular.

İkinci olarak, proletarya, hemen ya da tüm olaylarda elini çabuk tutarak burjuvazinin ve küçükburjuva demokratlarının elinden onları izleyen yığınları kurtarmak ve kazanmak zorundadır. Ve bu kitleyi, en **ivedi ekonomik gereksinmelerini devrimci bir yolla karşılayarak, toprak ağaları ve burjuvazinin mallarını kamulaştırarak** kazanacaktır.

Burjuvazi, devletin gücü ne kadar büyük olursa olsun bunu **yapamaz.**

Proletarya ise devlet gücünü kazandıktan hemen bir gün sonra bunu gerçekleştirebilir, çünkü bunu yapmak için elinde hem araç (sovyetler) hem de elverişli ekonomik ortam (toprakağaları ve burjuvazinin mülklerinin kamulaştırılması) vardır.

İşte Rus proletaryası Sosyalist Devrimcilerin elinden köylüleri bu yolla kazanmıştır. Böylece, devlet gücünü ele geçirdikten, tam anlamıyla, birkaç saat sonra köylüleri kendi saflarına çekmiştir. Petrograd'da burjuvaziye karşı zafer kazanmalarından hemen birkaç saat sonra bu zafer kazanmış proletarya, "topraklar üzerinde egemenlik" sağlamıştır. Bu karar ile proletarya, devrimci çabukluk, enerji ve özveri ile hemen bir kerede köylünün **büyük** çoğunluğunun en ivedi ekonomik gereksinmelerini tümüyle karşılamış, onları sevindirmiştir. Diğer yandan toprak ağalarının topraklarını tümüyle ve bedelsiz olarak kamulaştırmıştır.

Bolşevikler köylülere, proletaryanın kendilerini silindir gibi ezmek için bir baskı aracı, onların ağaları olmak istemediklerini ancak onlara yardım etmek ve onların dostları olmak istediklerini kanıtlamak için "toprak egemenliğine" **kendilerinden tek bir sözcük bile** eklemediler. Sosyalist devrimcilerin, Sosyalist devrimci gazetelerde yayınladıkları köylü önerilerini (fermanlarını, kuşkusuz en devrimci olanlarını) kelimesi kelimesine uyguladılar.

Sosyalist Devrimciler öfkelendiler, abuk sabuk konuştular. "Bolşevikler programımızı çaldılar" diyerek uludular, protestolar çektiler, fakat herkes onların bu haline yalnızca güldü. Gerçekten de öylesine iyi bir partiydi ki programındaki devrimci ve emekçi halkın yararına olan her şeyi yürürlüğe koyabilmek için bu saygın (!) partiyi yıkmak ve hükümetten sürmek kaçınılmaz zorunluluk olmuştu.

İkinci Enternasyonalin hainleri, mankafalılar ve bilgiçlik taslayan ahmakları böylesine diyalektiği hiçbir zaman anlayamadılar; Proleterya nüfusun çoğunluğunu kendi yanına çekemezse bu başarıyı sağlayamaz. Fakat başarıyı burjuvazinin yönetimi al-tında yapılacak seçimle oyların çoğunluğunu kazanarak sağlamak ya da bunu koşul olarak sayarak bu başarıyı elde etmek olanağını sınırlamak büyük bir alıklık ya da emekçilerin katısız başka yolla aldatılmasıdır. Proletarya nüfus çoğun-

luğunu kendinden yana çekmek için en başta burjuvaziyi yıkmak ve devlet gücünü ele geçirmek; ikinci olarak Sovyet gücünü kurmak, eski devlet aracı ile birlikte proleter olmayan emekçi halk üzerinde uzlaştırıcı rol oynayan burjuva ve küçük burjuva sallmışlarının etki, yetki ve ünlerini hemen ve tamamen ezmek ve temelinden çürütmek zorundadır. Üçüncü olarak da Proleter olmayan yığınların ekonomik gereksinmelerini sömürücüler pahasına devrimci biçimde karşılayarak burjuva ve küçükburjuva uzlaştırıcılarının bu yığınların çoğunluğu üzerindeki etkisini tümüyle yok etmek zorundadır.

Kuşkusuz bunu gerçekleştirmek ancak kapitalist gelişmenin belli bir düzeye varmasından sonra olanaklıdır. Bu temel koşul gerçekleşmezse, proleterya ayrı bir sınıf olarak gelişemez. Ne uzun süreli alıştırmalar, eğitim ve yöneltme ile ne de oportünistlerin gözden düşürülüp kovulduğu devrede uzun yıllar süren gösteri ve grevler ile savaş denemeleri yapma ile başarıya ulaşılamaz. Yine bu temel koşul gerçekleşmezse, proletarya, devlete el koyduktan sonra devlet gücünü bir bütünlük içinde, daha doğrusu devlet gücünün şahdamarını, özünü, kilit noktasını elinde tutmasına olanak sağlayan merkezler, üstlerine düşen görevi yerine getiremezler. Bu temel koşul olmadan, proleterya ile proleter olmayan emekçi halkın toplumdaki yerleri arasında yakınlık, akrabalık ve bağ olamaz. Oysa bu akrabalık, yakınlık ve ilişki, proleteryanın bu yığınları etkilemesi, onlar üzerinde yönlendirici olabilmesi için gereklidir.

V

Şimdi biraz daha ilerleyelim.

Proletarya devlet iktidarını kazanabilir. Sovyet sistemini kurabilir ve sömürücüler pahasına emekçi halkın çoğunluğunun ekonomik gereksinmelerini karşılayabilir.

Bu, tam ve son zaferi kazanmak için yeterli midir? Hayır, değildir.

Küçükburjuva demokratları, onların bugünkü belli başlı temsilcileri, "sosyalistler" ve "Sosyal Demokrtlar", emekçi halkın, kapitalizm altında, yüksek düzeyde sınıfsal bilince varabileceğini; dayanıklı bir kişilik geliştirebileceğini ve belirli bir sınıf ya da belirli bir partiyi izleyerek, uzun kavga denemelerinden geçmeden *yalnız oylama* ile ya da önceden *karar verebilme* olanağı sağlayacak geniş bir politik görüş açısı kazanabileceklerini tasarladıkları zaman, bu imgeden önce kendileri korkmalıdır.

Bu salt bir düştür. Bu Kautsky, Longuet ve MacDonald türünde bilgiçlik taslayan ve duygusal sosyalistlerin uydurdukları duygusal bir öyküdür.

Kapitalizm, eğer bir yandan yığınları ayaklar altında çiğnenmiş, ezilmiş, korkutulmuş varlık olmaya, anlaşmazlığa (kırsal bölge!) ve boşvermişliğe tutsak etmeseydi ve diğer yandan, burjuvazinin eline, yığınların ve emekçi halkın gözünü boya-

mak ve akıllarının etkinliğini azaltmak vb. amaçlar için dev gibi yalan dolan aracı vermeseydi zaten kapitalizm, kapitalizm olmazdı.

Bu nedenledir ki *yalnızca* proletarya emekçi halkı kapitalizmden komünizme yöneltebilir. Küçükburjuva ve yarı-küçükburjuva yığınlarının, şu aşırı karmaşık politik soruya önceden kesin yanıt verebileceklerini düşünmek anlamsızdır: "Emekçi sınıftan yana mı, yoksa burjuvaziden yana mı olmalı?" Emekçi halkın proleter olmayan kesiminde bocalama kaçınılmazdır; ancak kaçınılmaz olan bir başka şey daha var. O da bu guruba, burjuvazi önderliği ile proleterya önderliğini *karşılaştırma* olanağını sağlayacak olan *uygulamalardan kazandıkları deneyimleri.*

İşte bu "tutarlı demokrasi"ye tapanların, en önemli politik sorunların toplanan oylarla çözümlenebileceğini düşleyenlerin, sürekli olarak gözden uzak tuttukları koşuldur. Gerçekte bu tür sorunlar, eğer kavga nedeniyle keskinleşmiş ve ağır bir duruma gelmiş ise iç savaş ile çözümlenir. Proleter olmayan yığınların (başlıca köylüler) deneyimleri, proleterya yönetimi ile burjuvazinin yönetimini karşılaştırmaları sonucunda kazandıkları deneyimler bu savaşta korkunç önem taşır.

Rusya'da Kasım 1917'da yapılan Anayasa Meclisi Seçimleri, iki yıllık 1917-19 İç Savaşı ile karşılaştırılırsa, bu konuda öğretici özellikler görülür.

Hangi bölgelerin en az Bolşevik olarak kanıtlandığına dikkat ediniz. Birincisi Doğu Urallar ve Sibiryadır. Bolşevikler Doğu Urallar'da oyların %12sini, Sibirya'da ise %10unu almışlardır. İkincisi, Bolşeviklerin oyların %10unu aldıkları Ukrayna. Diğer bölgelerde, Büyük Rusya, Volga-Siyah Dünya gibi köylü bölgelerinde Bolşevikler oyların en düşük yüzdesini aldılar. Fakat burada bile oyların %16sını topladılar.

1917 Kasımında Bolşeviklerin kesinlikle en düşük oy yüzdesini aldıkları bölgelerde, karşı-devrimci hareketler, ayaklanmalar ve karşı-devrimci örgütlerin kuvvetleri en üst düzeyde başarıya ulaştılar. Buralar tümüyle Kolchak ve Denikin yönetiminin aylar sürdüğü bölgelerdi.

Proleterya etkisinin en zayıf olduğu bu bölgelerde, küçükburjuva nüfusun bocalaması özellikle göze çarpıyordu. Toprağı güvence altına aldıklarında, salıverilen askerler barış haberleri getirdiklerinde bu bocalamalar ilkin Bolşeviklerden yanaydı; fakat daha sonra devrimin uluslararası gelişmesini kolaylaştırmak ve merkezi Rusya içinde bulundurmak için Brest Antlaşmasını imzalamak üzere anlaşmaya varılmasından sonra, Bolşeviklerin karşısına geçtiler. Dolayısıyla, "gücendiler". Bu bir yurtsever alınganlığı, en derin küçük burjuvazi alınganlığıydı. Bolşevikler kesin ve kararlı tutumla fazla tahıl stoklarının devlete, sabit fiyat üzerinden devredilmesini sağlama alacaklarını gösterdiler. Bu da Proleterya Diktatörlüğünün, özellikle en çok tahıl fazlası stokları bulunan bölgelerdeki köylüleri tedirgin etmesine neden oldu. Urullar, Sibirya ve Ukraynalı köylüler Kolchak ve Denikin'den yana

döndüler.

Daha sonra, Kolchak ve Denikin taraftarı tüm bayağı yazarların beyaz muhafız gazetelerinin her basımında, hakkında yaygaralar kopardıkları Kolchak ve Denikin "demokrasi" denemesi, köylülere bu demokrasi ve "Anayasa meclisi" konusunda söylenen sözlerin yalnızca toprak ağaları ve kapitalistlerin diktatörlüğünü gizlemek için perde olarak kullanıldığını gösterdi.

Bolşeviklere doğru yeni bir dönüş başladı. Kolchak ve Denikin'in çevresi ise köylü ayaklanmalarıyla karıştı. Köylüler Kızıl Orduyu kurtarıcılar olarak sevinçle karşıladı.

Uzun sürede, işte bu köylülerin, küçükburjuvazi emekçi halkının ana gövdesi olan köylülerin bu bocalaması, Sovyet yönetiminin, Kolchak ve denikin yönetiminin yazgısını çizmiştir. Fakat bu uzun sürede, Rusya'da iki yıl sonra bile sona ermeyen, Sibirya ve Ukrayna'da ise kesinlikle bitmeyip süregelen, oldukça uzun şiddetli bir kavga ve acı deneme dönemi yaşandı. Ve bunların bir yıl ya da daha uzun bir süre içinde tümüyle kesileceği konusunda da hiçbir güvence yoktur.

"Tutarlı" demokrasiyi destekleyenler bu tarihsel gerçeğin önemi üzerinde hiç durmazlar. Eskiden olduğu gibi bugün de hâlâ, proleteryanın kapitalizm altında emekçi halkın çoğunluğunu "inandırabileceği" ve oylama ile onları kesinlikle kendi yanlarına çekebileceği konusunda çocuk masalları uydurmaktadırlar.

Ancak gerçek göstermiştir ki bocalamakta olan küçükburjuvazi; yalnızca uzun ve şiddetli bir savaş sırasında kazandığı katı deneylerle, proleterya diktatörlüğü ile kapitalist diktatörlüğü karşılaştırdıktan sonra sonuca varmıştır: İlki, ikincisinden daha iyidir.

Kuramsal olarak, Marksizmi incelemiş, ileri ulusların 19. yüzyılda politik tarihlerinin ortaya koyduğu sonuçları hesaba katmak isteyen tüm sosyalistler, küçükburjuvazinin kapitalistler ile proletarya arasında bocalamasının kaçınılmaz olduğunu benimseyeceklerdir. İkinci Enternasyonalin sosyalistleri tara-fından basılan gazete, kitapçık ve broşürlerde milyonlarca kere tekrarlanan gerçek, ekonomi bilimi ile bu bocalamanın ekonomk kökeni açıkça ortaya çıkarılmıştır.

Fakat bu adamlar, bu gerçekleri proleterya diktatörlüğünün kendine özgü dönemine uygulayamazlar. Sınıf kavgasının yerini küçükburjuva demokratlarının önyargı ve düşlerini ("eşitlik" konusunda "tutarlı" ya da "gerçek" demokrasi konusunda, büyük tarihsel sorunları oylama ile çözmek konusunda ve bunun gibi bilmem daha neler...) koyarlar. Proletaryanın devlet iktidarını ele geçirdikten sonra sınıf kavgasını durdurmayacağını, bunu değişik biçimde ve değişik anlamda sürdüreceğini anlamayacaklardır. Proletarya diktatörlüğü proletaryanın devlet gücü bir aracın yardımı ile sürdürdüğü kendi sınıf kavgasıdır. Amaçlarından birisi de emekçi halkın proleter olmayan kesimine, onların uzun deneyleri ve uzun listeler halindeki örnekler aracılığı ile proleterya diktatörlüğünden yana olmanın, onlar için, burjuva

diktatörlgünden yana olmaktan çok daha iyi olduğunu ve üçüncü bir yolun olmadığını göstermektir.

1917 Kasımında yapılan Anayasa Meclisi seçimlerinin sonuçları, seçimlerden bu yana iki yıldır hızla süregelen İç Savaşın gelişmesini simgeleyen görüntünün ana özgeçmişini vermektedir. Bu savaştaki ana kuvvetler Anayasa Meclisi seçimleri sırasında açıktı. —Proletarya ordusunun "vurucu" gücünün rolü, bocalamakta olan köylülerin rolü ve burjuvazinin rolü halihazırda gözler önündedir. N.B. Suyatitsky makalesinde şöyle demektedir: "Kadetlerin en başarılı olduğu bölgelerde, Bolşevikler de en başarılı durumdaydı; Kuzey ve Merkezi Endüstri bölgeleri." (s.116) Doğal olarak, en yüksek düzeyde gelişmiş kapitalist merkezlerde proleterya ve burjuvazi arasında bulunan orta öğeler en zayıf gruptu. Yine doğal olarak bu merkezlerdeki sınıf kavgası korkunç derecede şiddetliydi. Burjuvazinin ana kuvvetleri orada toplanmıştı. Ve orada, yalnızca orada proletarya burjuvaziyi yıkabilirdi. Yalnızca proletarya burjuvaziyi bozguna uğratabilirdi. Burjuvaziyi bozguna uğrattıktan sonra ise proletarya, devlet gücü gibi bir aracı kullanarak nüfusun küçükburjuva tabakasının kesinlikle sempati ve desteğini kazanabilirdi.

Eğer uygun olarak kullanıldı ise, eğer doğru olarak okunduysa, Anayasa meclisi seçimlerinin sonucu sınıf kavgasının Marksist doktirinin en belli başlı gerçeklerini tekrarlıya tekrarlıya gözlerimizin önüne sermektedir.

Bu sonuçlar aynı zamanda ulusal bir sorunun önem ve rolünü de açıklamaktadır. Ukraynayı ele alalım.Ukrayna konusundaki son konferanslarda bazı arkadaşlar bu satırların yazarını Ukraynadaki ulusal soruna değerinden fazla önem vermekle suçlamışlardı. Anayasa Meclisi seçim sonuçları, Ukraynada 1917 Kasımında, Ukraynalı Sosyalist devrimcilerin ve Sosyalistlerin, oyların büyük çoğunluğunu aldıklarını göstermiştir. (Tüm Ukrayna'da kullanılan toplam 7.6 milyon oyun 1.9 milyonunu Rus Sosyalist Devrimcilerinin almasına karşın Ukraynalı Sosyalist Devrimciler ve Sosyalistlerin aldıkları oy 3.4+0.5=3.9 milyondu). Ordunun Güney-Batı ve Romanya sahalarında Ukraynalı Sosyalistler toplam oyların %30 ve %34ünü topladılar. (Rus Sosyalist Devrimcileri %40 ve %59unu aldılar.)

Bu koşullar altında Ukrayna ulusal sorununu hafife almak —ki büyük bir hatadır ve bu konuda Büyük Rusyalılar çoğu kez suçludur, (ki bu hatada belki de yahudiler Büyük Rusyalılardan daha az suçludur)— büyük ve çok tehlikeli bir yanlışlıktır. Rusya ile Ukraynalı Sosyalist devrimciler arasındaki kökeni 1917lere varan ayrılık bir rastlantı olamaz. —Enternasyonalistler olarak birinci görevimiz "Rus" Komünistleri arasındaki Büyük Rusya ve şoven emperyalizminin kalıntılarına karşı büyük bir güçle savaşmak: İkinci görevimiz ise her ne kadar ikincil de olsa (bir enternasyonalist için devlet sırları sorunu, eğer onuncu gelmiyorsa, ikincil bir sorundur) ulusal sorunları onamaktır. Daha başka sorunlar da vardır. —Proleterya diktatörlüğünün başlıca çıkarları: Denikin'e karşı savaşan KızılOrdunun düzenli ve birlik içinde olmasının yararları; köylüler ile ilişkilerinde proletaryanın önderlik

rolü— bunlar çok daha önemlidir: Ukrayna ayrı bir devlet olsun mu olmasın mı sorusu daha az önem taşır. Ancak başka sistemlere kaymaya çabalayan, RSFSR ile kurulacak bir birliği deneyerek, sözgelimi, birkaç yıl (bunu) sınamak isteyen, ya da bu birlikten ayrılmaya kalkan, bağımsız Ukrayna SSR ya da yakın komşularının çeşitli sistemlerini biçimlendirmeye uğraşan ve bunun gibi ve daha bilmem nelere çabalayan Ukraynalı işçi ve köylülerin bu görünümü bizi en az düzeyde şaşırtmalı ya da ürkütmemelidir *diyemeyiz.*

Bu sorunu önceden, bir kez ve tümüyle 'katı" ve "değiştirilemez" olarak ortaya koymaya kalkışmak darkafalılık ya da kaba aptallık olacaktır, çünkü bu tür sorun konusunda proleter olmayan emekçi halkın bocalaması doğaldır, hatta kaçınılmazdır. Ancak proleterya için hafifsenecek bir konu değildir. Enternasyonalist olmaya gerçek yeteneği olan proleteryanın görevi, bu tür bocalayanları büyük bir uyanıklık ve hoşgörü ile yönetmektir. Proleter olmayan yığınların, bu bocalamadan kendi kendilerine ve kendi deneyimlerinin sonuçları ile kurtulmalarını sağlamak yine proletaryanın görevidir. diğer konularda, yukarıda bazılarını belirttiğim daha temel konularda ise katı yürekli, başeğmez, hoşgörüsüz ve kararlı olmak zorundayız.

VI

Kasım 1917 Kurucu Meclis seçimleri ile Rusya'daki 1917den Aralık 1919a dek süren proletarya devriminin gelişme ve sonuçlarının karşılaştırılması, bize burjuva parlamentarizmi ve proletarya devrimi ile ilgili ve her kapitalist ülke için geçerli bazı sonuçları çıkarma olanağı sağlar. Şimdi izninizle çıkardığımız sonuçların en önemli ve en belli başlılarını ana çizgileriyle ortaya koymaya çalışalım.

1— Evrensel oylama, çeşitli sınıfların kendi sorunlarını anlama yeteneklerine göre ulaştıkları düzeylerin bir çizelgesidir. Çeşitli sınıfların kendi sorunlarını nasıl çözmek eğiliminde olduklarını gösterir. Bu sorunların gerçekten çözümlenmesi, oylama ile değil, ancak iç savaşı da içeren çeşitli biçimlerdeki sınıfsal kavgalar ile sağlanır.

2— İkinci Enternasyonalin sosyalist ve sosyal demokratları bayağı küçükburjuva demokratlarını dayanak olarak aldılar ve sınıf kavgasının temel sorunlarının oylama ile çözülebileceği önyargısını onlarla paylaştılar.

3— Devrimci proletaryanın partisi, yığınları aydınlatmak amacıyla burjuva parlamentolarında yer almalıdır. Bu yığınları aydınlatma görevi, seçimler sırasında ya da parlamento içinde partiler arası uğraşlar sırasında yerine getirilebilir. Ancak sınıf kavgasını parlamento uğraşı olarak kısıtlamak ya da parlamento uğraşını en üst düzeyde ve kesin bir kavga sayıp diğer tüm biçimleri yalnızca destek, yardımcı olarak benimsemek gerçekte burjuvazi yanına kaçıp proletaryaya karşı olmaktır.

4— İkinci Enternasyonalin temsilcileri, destekçileri ve tüm Alman, "bağımsız" diye adlandırılan, Sosyal Demokrat partinin önderleri proletarya diktatörlüğü

sözünü duyunca, işte bu yolla proletaryanın üzerine basıp burjuvazinin yanına geçmişlerdir. Ayrıca proletaryayı da propagandaları ile, politik gücün proletaryaya devredilmesi için, kapitalizm altında önce nüfus çoğunluğunun isteklerinin bir biçimsel anlatımını (burjuva parlamentosunda çoğunluğu) elde etmek gibi düşüncelerle doldurdular. Onlara göre devlet gücünün devralınması ancak bundan sonra gerçekleşebilecekti.

"Azınlık diktatörlüğüne" karşı çürümüş, bozulmuş sosyalizmin Alman "bağımsız" Sosyal demokratları ve benzeri liderlerinin bu ilkel önerilerini temel alan çığlıkları, haykırışları açıkça göstermiştir ki, bu liderler, gerçekte en demokratik cumhuriyetlerde bile burjuva diktatörlüğünün saltanat sürdüğünü anlayamamışlardır. bu nedenle de bu saltanatın proleteryanın savaş kavgası ile yıkılması koşullarını kavrayamamışlardır.

5— Bu gerçekleri anlamada başarısızlığa düşmeleri, özellikle şu nedene dayanır: Halk yığınlarını sermayenin boyunduruğu ile kandırabildikleri için Burjuva Partilerinin büyük ölçüde, yönetme güçlerinin olduğunu unutmaktadırlar. Buna, bir de sınıf kavgası yerine, daha çok gizlice sınıflar arası uzlaştırma biçimlerini yeğleyen çoğu küçük burjuva partilerinin kapitalizmin doğasın-dan gelen kendilerini kandırma özelliği eklenir.

"Önce, özel mülkiyet hâlâ varken, sermayenin yönetim ve boyunduruğu hâlâ sürerken, bırakın, nüfusun çoğunluğu, kendilerini proletarya partisinin yandaşı olarak tanıtsınlar. Ve ancak ondan sonra parti devlet iktidarını ele geçirebilir ve geçirmelidir." Kendilerine sosyalist diyenler, gerçekte burjuvazinin uşağı olan küçükburjuva demokratları böyle söylüyorlar.

Oysa biz "Bırakın Devrimci proletarya burjuvaziyi yıksın, sermayenin boyunduruğunu kırsın, burjuvazinin devlet aracını ezsin, ondan sonra zafer kazanmış proletarya sömürücüler pahasına proleter olmayan emekçi halkın gereksinimlerini karşılayacak, böylece onların çoğunluğunun destek ve sempatisini düzenli biçimde kazanabilecektir" diyoruz. Bunun karşıtı tarihte çok ender rastlanabilecek ayrıcalıktır. (Böylesine ayrıcalıkta bile burjuvazi iç savaşa başvurabilir. Finlandiya örneğinin gösterdiği gibi.)

6— Ya da başka bir deyişle:

Burjuvazi ve onların yardakçıları, kendilerini sosyalistler ve Sosyal Demokratlar diye adlandıran küçükburjuva demokratları: "Biz, önce bir yanda özel mülkiyet ve sermaye boyunduruğunu korurken, kendi kendimize eşitliğin ilkelerini ya da tutarlı demokrasiyi tanıyacağınıza söz verecek ve bu temel üzerinde çoğunluğun kararının bizden yana olmasına çalışacağız" diyorlar.

Oysa biz "Önce devlet iktidarını kazanan proletarya sınıf kavgasının, gerçek eşitsizliğin temelini ve desteğini yok edecektir. Ondan sonra, sömürücüleri yıkmış olan proletarya, tüm emekçi halka *sınıfların ortadan kaldırılmasına* yani yalan katı-

lmadık tek tür olan Sosyalist eşitliğe yöneltecektir" diyoruz.

7— Her kapitalist ülkede proletarya, daha doğrusu proletaryanın devrimci amacının bilincinde ve bu amaçlarını gerçekleştirmek için savaşma yeteneğinde olan kesimi dışında olan burjuvazi ve burjuva demokrasisini izleyen (İkinci Enternasyonalin sosyalistleri gibi) sayısız politik açıdan olgunlaşmamış proletarya, yarı-proleter, yarı küçükburjuva katmanları vardır. Bunlar sürekli olarak aldatılmaktadır. Öz güçlerine güvenleri yoktur ya da proletarya iktidarında, sömürücülerin kamulaştırılması ile kendi ivedi gereksinmelerinin karşılanma olanağının varlığını kavrayamazlar.

Bu emekçi ve sömürülen halk tabakaları, bağlılıkla proletaryaya öncüler verir ve nüfusun andan ana değişmez, yıkılmaz çoğunluğunu oluştururlar: Ancak proletarya bu dostluğu ve bu arkadaşları ancak devlet iktidarı gibi bir aracın yardımıyla kazanabilir. Bu da demektir ki, onları *ancak ve yalnızca burjuvaziyi yıktıktan ve burjuva devlet aracını yok ettikten sonra* kazanabilecektir.

8— Herhangi bir kapitalist ülkedeki proletaryanın gücü, genel nüfustaki sayının oranından çok daha büyüktür. Çünkü proletarya kapitalizmin tüm ekonomik sisteminin merkez ve sinirlerini ekonomik açıdan baskı altında tutar. Aynı zamanda, ekonomik ve politik açıdan, kapitalizm altında, emekçi halkın ezici çoğunluğunun gerçek ilgi ve çıkarlarını açıklar.

Bu nedenle nüfus azınlığını oluştursa bile (ya da proletaryanın sınıf bilincine varmış ve gerçek devrimci öncüleri nüfusun azınlığını oluştursa bile) proletaryanın gücü, burjuvaziyi yıkmaya ve bundan sonra da yarı-proleter ve küçükburjuvazi yığınları arasından sayısız dost ve arkadaşı kendi yanlarına çekmeye yeterlidir. Yarı-proleter ve küçükburjuvazi hiçbir zaman proletarya yönetiminden yana olduğunu önceden açıkça söylememiş, bu yönetimin amaç ve koşullarını anlamamış, yalnızca sonradan edindikleri deneyimlerle proletarya diktatörlüğünün kaçınılmaz, değerli ve hakları olduğuna inanmışlardır.

9— Son olarak, her kapitalist ülkede, her zaman, kaçınılmaz olarak sermaye ile emek arasında bocalayan çok geniş küçükburjuva katmanları vardır. Başarıya ulaşmak için, proletarya ilk olarak, diğer yönleri ile birlikte burjuva ve yandaşı küçükburjuvazi arasındaki anlaşmazlığı ya da taraflar arasındaki sözlerinde durmazlıklarını gözönünde bulundurarak, burjuvaziye kesin saldırı yapacağı doğru anı iyi seçmek zorundadır. İkinci olarak proletarya, başarıya ulaştıktan sonra küçükburjuvazinin bu bocalamasından, onları yansızlaştırmak ve sömürücülerden yana olmalarını engellemek açısından yararlanmak zorundadır. bu bocalamalara rağmen bir süre onları elinde tutabilmelidir.

10— Proletaryayı başarıya ulaşması için hazırlamanın gerekli koşullarından birisi de, oportünizm, reformizm, sosyal şovenizm ve benzeri burjuva etki ve eğilimlerine karşı uzun, inatçı ve katı yürekli bir kavganın sürdürülmesidir. Bu kavgayı ka-

pitalist bir çevrede sürdürmek zorunluluğu kavgayı kaçınılmaz biçimde uzatmakta, katı yürekli ve inatçı yapmaktadır. Böylesine bir kavga olmazsa, emekçi sınıf hareketindeki oportünizm önceden ortadan kaldırılmazsa, proletarya diktatörlüğü de olamaz. Bolşevizm, önceden 1903-1917 yıllarında Menşevikleri yani oportünistleri, reformistleri, Sosyal Şovenistleri yenmeyi öğrenmemiş ve onları proletarya öncülerinin partisinden kovmamış olsaydı, 1917-19 yıllarında burjuvaziyi yıkamazdı.

—Bugün Alman "bağımsızlar" liderleri, ya da Fransız Longuetistleri ve bunların benzeri tarafından gerçekte, eski büyük ve küçük ayrıcalıkların alışılmış politikasını, oportünizmle uzlaşma ve burjuva demokrasisinin önyargısına yaranma politikasını, ("tutarlı demokrasi" ya da "gerçek demokrasi" dedikleri) ve burjuva parlamentarizmini ve bunlara benzer politikaları sürdürmekte olan kişilerce proletarya diktatörlüğünün sözde tanınması, en tehlikelisi kendi kendini kandırma ve bazan işçileri katıksız aptal yerine koymak demektir.

16 Aralık 1919, Aralıkta basılmıştır, el yazmasına dayanarak yeniden basılmıştır.

ULUSLARARASI DURUM VE KOMÜNİST ENTERNASYONALİN TEMEL GÖREVLERİ ÜZERİNE RAPOR.

19 TEMMUZ.

(Alkış. Herkes ayağa kalkıyor ve alkışlıyor. Konuşmacı, konuşmaya çalışıyor, ama her dilde bağrışmalar ve alkışlar devam etmekte. Alkışlar uzun süre devam ediyor.)

Yoldaşlar, Komünist Enternasyonalin temel görevleri ile ilgili sorunlar bütün dillerde yayınlanmıştır —ve özellikle Rus yoldaşlar için— yeni bir şey getirmemektedir, çünkü bir çok batı ülkelerine, batı Avrupaya, devrimci deneyimizin en genel çizgilerini ve devrimci hareketimizin derslerini aktarmaktadır. Bu nedenle kendi raporumda sadece konunun ilk kısmı üzerinde duracağım; yani uluslararası durum üzerinde.

Uluslararası ekonomik ilişkilerin temelinde, bugünkü görünümü ile emperyalizm bulunmaktadır. Yirminci yüzyıl boyunca kapitalizmin bu yeni, en üst ve son aşaması son görünümünü almıştır. Hepinizin bildiği gibi, emperyalizmin en önemli ve en belirgin özelliği sermayenin korkunç boyutlar kazanmış olmasıdır. Serbest rekabetin yerine dev boyutlu tekeller ortaya çıkmıştır. Çok az sayıda kapitalist zaman zaman endüst-rinin tüm dallarını ellerinde toplayabilmişlerdir; bunlar ise antantların, kartellerin, sendikaların, tröstlerin eline geçmiştir. Endüstrinin tüm dalları, değişik ülkelerin içinde ve uluslararası çapta, mali açıdan, mülkiyet hakkı açısından

ve bir kere de üretim açısından tekelcilerin elinde bulunmaya başladı. Bu alanda, en özgür cumhuriyetleri, finans krallıkları haline dönüştüren, benzeri görülmemiş çoz az sayıda büyük bankaların, finans krallarının, finans dünyasının paşalarının üstünlüğü kuruldu.

Savaştan önce, hiç de devrimci olmayan yazarlar, örneğin Fransa'da Lysis tarafından bu durum resmen kabul edilmişti.

Bir avuç kapitalistin bu tahakkümün en yüksek noktası dünyanın paylaşılmış olduğu yani kapitalistlerin çeşitli ham madde kaynaklarına ve üretim araçlarına el koyduğu zamana ve sömürgelerin paylaşılmasının bitimine de rastlar. Kırk sene önce, altı tane kapitalist gücün tahakküm ettiği sömürge ülkelerinde 250 milyondan fazla insan yaşıyordu. 1914 savaşının arifesinde, sömürgelerde yaşayan halkın sayısı 600 milyonu buluyordu. O zamandan beri yarı-sömürge ülkeler olan İran, Türkiye ve Çin'i de eklersek, aşağı yukarı bir milyara yakın bir halk kitlesi sömürge rejiminin bağımlılığı gereğince en zengin, en uygar ve en özgür ülkelerin tahakkümü altında yaşıyor. Bir de bildiğiniz gibi doğrudan doğruya politik ve hukuksal bağımlılık dışında, sömürge bağımlılığı mali ve ekonomik ilişkileri, katliam oldukları için savaş olarak kabul edilmeyen bir sürü savaşı da beraberinde getirir. Avrupalıların ve Amerikanın emperyalist ordularının en gelişmiş öldürücü silahlarla donanmış oldukları bu dönemde, sömürge ülkelerinin silahsız ve savunmasız halkları katlediliyordu.

İşte dünyanın bu paylaşımından, kapitalist tekelcilerin bu tahakkümünden, sayısı az büyük bankaların —devlet başına iki, üç, dört veya beş, fazla değil— bu üstünlüğünden 1914-1918 Birinci Emperyalist Savaş kaçınılmaz olarak doğacaktı. Dünyanın yeniden paylaşılması için dögüşüldü. Tüm dünyayı sömürme, ezme, yağma etme haklarının hangi büyük devletin küçük grubunun, İngilizin mi yoksa Almanın mı elinde olacağını belirlemek için dövüşüldü. Bildiğiniz gibi savaş İngiliz grubu lehine sonuçlandı. Ama savaş kapitalistler arası çelişkileri kızıştırmıştı. Birdenbire 250 milyon insanı, sömürgelerdeki halkların durumuna düşürdü. 130 milyon nüfuslu Rusyayı ve 120 milyon nüfuslu Avusturya, Macaristanı, Almanyayı, Bulgaristanı bu duruma düşürdü. Almanya gibi, en ileri, en aydın, en bilgili ve modern teknolojik ilerlemede en üst düzeyde olan ülkelerde yaşayan 25 milyon insanı bu duruma düşürmüştür. Versailles (Versay) anlaşması ile savaş bu ileri halklara öylesine şartlar empoze etmiştir ki onlar sömürge bağımlılığı, sefalet, açlık, yıkım ve kölelik durumuna düşmüşlerdir. Çünkü bu anlaşma ile artık kuşaklar boyu bağımlı kılınmışlar ve hiçbir uygar halkın tanımadığı şartlar altında yaşamak zorunda bırakılmışlardır. Bu savaştan sonra dünyanın görüntüsü şudur: Bugün 1 milyar 25 milyon insan sömürge tahakkümünün, insanlık dışı bir kapitalizmin sömürüsünün boyunduruğu altındadır; barışı sevmekle övünen bu kapitalizm, dünya henüz paylaşılmamışken, tekellerin tahakkümü henüz yokken, kapitalizm çok büyük askeri çatışmalar doğurmadan nispeten barışçıl bir biçimde gelişebilir-

ken, yani elli yıl önce barışı sevmekle övünebilirdi.

Bugün bu "barışçıl" dönemden sonra tahakkümün korkunç boyutlara eriştiğini, eskiye göre çok daha sert bir sömürge baskısının ve askeri baskının varlığını görüyoruz. Versay antlaşması Almanya'yı ve savaştan yenilmiş olarak çıkan bir çok devleti ekonomik yaşantılarını maddeten imkansız kılan şartlar içine düşürmüş, onları her türlü haktan yoksun etmiş ve küçük düşürmüştür.

Bu durumdan yararlananların sayısı nedir acaba? Bu soruya cevap verebilmek için önce ABD'nin nüfusunun 100 milyonu geçmediğini hatırlamak gerek; bu ülke savaşta her şeyi kazanmış ve en borçlu ülke durumundan herkesin borçlu olduğu ülke durumuna gelmiştir. Japonyanın nüfusu ise 50 milyondur; bu ülke Avrupa-Amerika çatışması dışında kalarak ve Asya kıtasının büyük bir kısmını ele geçirerek çok kazançlı çıkmıştır. İngiltere'nin nüfusu ise 50 milyondur; bu iki ülkeden sonra en kazançlı çıkan ülke odur. Savaş sırasında zenginleşen tarafsız devletlerin az olan nüfusunu da eklersek yaklaşık 250 milyon elde ederiz.

Böylece emperyalist savaştan sonra dünyanın görünümü genel çizgileri ile budur. Tahakküm altındaki sömürgelerde, İran, Türkiye, Çin gibi parçalanmış ülkelerde ve sömürge durumuna düşmüş yenik ülkelerde bir milyar ikiyüzelli milyon insan vardır. Eski durumlarını koruyabilmiş olmalarına rağmen bazı ülkeler, aşağı yukarı 250 milyon insan, Amerikaya ekonomik olarak bağımlı durumuna düşmüş ve tüm savaş süresince onun askeri denetimi altına girmişlerdir. Çünkü savaş tüm dünyaya yayılmış ve somutta hiçbir ülkenin tarafsız kalmasına izin vermemiştir. Dünyanın paylaşılmasından kaymak tabakada, yani kapitalistlerin yararlandığı ülkelerde 250 milyon insan yaşamaktadır. Böylece dünya nüfusunu teşkil eden bir milyar yediyüzelli milyon nüfusu elde ederiz. Dünyanın bu görünümünü özellikle ha-tırlatmak istedim, çünkü başkan arkadaşın sözünü ettiği, devrime götüren kapitalizmin, emperyalizmin tüm çelişkileri ve II. Enternasyonale karşı amansız mücadeleyi doğuran işçi hareketinin tüm temel çelişkileri dünya nüfusunun paylaşımına bağlıdır.

Şüphesiz bu rakamlar dünyanın ekonomik durumu hakkında genel bir fikir vermektedir. ve doğal olarak, yoldaşlar, dünya nüfusunun bu paylaşımı sayesinde finans-kapitalin ve kapitalist tekellerin sömürü olanağı çok büyük boyutlara ulaşmıştır.

Bağımlılık durumuna düşen sadece sömürge ve yenik ülkeler değildir. Savaştan zaferle çıkmış ülkelerin içinde bile daha keskin çelişkiler doğmuştur; tüm kapitalist çelişkiler ağırlaşmıştır. Birkaç örnekle onları kısaca göstereceğim.

Devlet borçlarına bakalım: 1912 ve 1920 arasında başlıca Avrupa devletlerinin borcu en az yedi kat artmıştır. Size önemi büyüyen bir ekonomik kaynaktan söz edeceğim; bir İngiliz diplomatı olan, **Barışın Ekonomik Sonuçları** adlı kitabın yazarı ve hükümeti tarafından Versay barış görüşmelerine katılmak üzere görevlendirilen Keynes sorunu burjuva açıdan adım adım yerinde izlemiş, ayrıntılarıyla incelemiş

ve iktisatçı niteliğiyle konferanslara katılmıştır. Keynes'in vardığı sonuçlar komünist bir devrimcinin varabileceği sonuçlardan çok daha keskin, somut ve öğreticidir. Çünkü bu sonuçlar gerçek bir burjuvanın, bolşevizmin amansız bir düşmanının sonuçlarıdır; Keynes'in, küçükburjuva bir ingiliz olarak bolşevizm hakkındaki düşüncesi korkunç, hayvani ve saldırgandır. Keynes, Versay antlaşması ile Avrupa'nın ve dünyanın çöküntüye doğru gittiği sonucuna varmıştır. İstifa etmiştir; kitabı hükümetin yüzüne çarpmış ve şöyle demiştir: "Bir çılgınlık yapıyorsunuz". Özetle kitabındaki bu rakamları şöyle sıralayabiliriz:

Önemli güçler arasında oluşan borçlu alacaklı ilişkileri nedir? İngiliz lirasını altın rubleye çeviriyorum ve bir ingiliz lirası eşittir 10 altın ruble üzerinden hesaplıyorum. Verdiği sonuç şudur: ABD'nin alacağı 19 milyardır; hiç borcu yoktur. Savaşa kadar ABD, İngiltere'ye borçlu durumda idi. 14 Nisan 1920 tarihinde, Alman Komünist Partisinin son kongresinde Levi yoldaşın, raporunda haklı olarak söylediği gibi, dünyada bağımsız sadece iki güç kalmıştı: biri İngiltere diğeri de Amerika... Mali açıdan gerçekten bağımsız kalan bir tek ABD vardır. Savaştan önce borçlu idi, şimdi ise alacaklı durumda. İngiltere'nin bugünkü durumu şudur: Alacak 17 milyar, borç 8 milyar, demek ki yarı yarıya borçlu durumda. Ayrıca alacakları arasında Rusyanın 6 milyarı bulunmaktadır. Savaş sırasında Rusyanın almış olduğu askeri malzemeler İngiltereye olan borçlardandı. Bir süre önce, Sovyetler hükümetinin temsilcisi olan Krassine, mali anlaşmalar konusunu Lloyd George'la görüştüğü zaman, İngiliz hükümetinin teknisyenlerine, politikacılarına ve yöneticilerine borçların ödenmesini bekledikleri takdirde yanılacaklarını söylemiştir. İngiliz diplomatı Keynes bunu onlara önceden söylemişti.

Rus devrimci hükümetinin bu borçları ödemesi sözkonusu bile değildir. Hiçbir hükümet bu borçları ödemeyi düşünemez, çünkü bu borçlar şimdiye kadar yirmi kez ödenmiş tefeci faizlerini teşkil etmektedir; ve Rus devrimci hareketine hiçbir sempati beslemeyen burjuva Keynes bile bunu söylemektedir: "Bu borçların hesaba katılamayacağı açıktır."

Fransa konusunda Keynes şu rakamları vermektedir: Alacağı üçbuçuk milyar, borcu ise onbuçuk milyar. Fransızların kendilerinin bile dünyanın tefecisi dedikleri Fransa "tasarrufu" dev ölçülere vardığı, sömürge ve mali yağması ona korkunç bir sermaye sağladığı için, özellikle Rusyaya milyonlarca borç alma olanağı sağlıyordu. Bu borçlar Fransa'ya korkunç gelirler sağlıyordu. Bütün bunlara ve zafere rağmen Fransa bugün borçlu durumda.

Komünist bir yoldaş olan Braun'un sözünü ettiği ve yazarı Amerikalı bir burjuva olan **Savaş Borçlarını Kim Ödemeli?** adlı kitapta (Leipzig, 1920) borçlar ve ulusal zenginlik arasındaki ilişkileri şu şekilde tanımlanmaktadır: İngiltere ve Fransa gibi savaştan zaferle çıkmış olan ülkelerde borçlar ulusal zenginliğin yüzde ellisini oluşturuyor, İtalya'da bu %60 ile 70 arasındadır; Rusya'da ise bu %90a çıkmaktadır; ama bildiğimiz gibi bu borçlar bizi hiç tedirgin etmemektedir, çünkü Keynes'in ki-

tabı çıkmadan biraz önce olağanüstü tavsiyesini dinlemiştik: tüm borçlarımızı feshetmiştik. *(Uzun alkışlar.)*

Keynes bir kez daha burada garip dar görüşlülüğünü ortaya koyuyor: borçları ödememeyi salık verirken, Fransanın pek tabii bu işten kârlı çıkacağı, ve tabii İngiltere'nin de fazla bir şey kalbetmeyeceğini ileri sürüyordu, çünkü zaten Rusya'dan hiçbir şey elde edilemeyecekti; Amerikanın ise bu işten epey kaybedeceğini ileri sürürken Keynes gene de amerikan "cömertliğine" güveniyor! Bu konuda Keynes'in ve diğer küçükburjuva pasifistlerinin düşüncelerini paylaşmıyoruz.

Borçların iptalini elde etmek için başka bir şey bulmaları ve kapitalist bayların "cömertliği"ne güvenmekten başka bir yol bulmaları gerekecek.

Bu birkaç rakam emperyalist savaştan zaferle çıkan ülkelerin bile çekilmez bir durumda olduklarını gösteriyor. Bu durumu kanıtlayan bir başka şey de ücretlerle fiyat artışları arasındaki çok büyük farktır. Bu yılın 8 mart'ında, büyüyen ihtilale karşı tüm dünyanın burjuva düzeninin korumakla yükümlü Yüksek Ekonomik Konsey denilen kurum; düzene, çalışmaya, tasarrufa bir çağrı ile biten bir karar kabul etmiştir, tabii ki işçilerin sermayeye köle kalmaları koşulu ile. Müttefiklerin örgütü, tüm dünya kapitalistlerinin örgütü olan bu Yüksek Ekonomik Konsey şu bilançoyu hazırlamıştır:

ABD'de gıda maddelerinin fiyatı yüzde 120 artarken, ücretler sadece yüzde yüz artmıştır. İngiltere'de gıda maddeleri yüzde 170, ücretler ise yüzde 130 artmıştır. Fransa'da gıda maddeleri yüzde 300, ücretler ise yüzde 200 artmıştır. Japonyada fiyatlar yüzde 130, ücretler ise yüzde 60 artmıştır. —Burada yoldaş Braun'un broşüründe verdiği rakamlarla 10 Mart 1920 Times gazetesinde çıkan Yüksek Ekonomik Konseyi'nin kararlarını karşılaştırıyorum.—

Böyle bir durumda işçilerin hoşnutsuzluğunun artması, devrimci düşünce ve özlemlerinin belirginleşmesi, kitle grevlerinin kendiliğinden büyümesi kaçınılmazdır. İşçilerin durumu artık dayanılmaz bir hale geldi. İşçiler kendi deneyleri ile kapitalistlerin savaşta ne korkunç ve borçlarını onların omuzlarına nasıl attıklarını görmektedirler. Son zamanlarda gelen bir haber Amerikanın, 500 komünisti daha geri yollamak ve bu "tehlikeli ajitatörlerden" kurtulmak istediğini bildiriyordu.

Amerika, bize değil 500, 500.000 rus, amerikalı, japon, fransız "ajitatör" yollasa da fiyatlarla ücretler arasındaki farkı önleyemecekler. Hiçbir şey yapamazlar, çünkü onlarda özel mülkiyete son derece büyük bir saygı vardır, mülkiyet "kutsal"dır. Unutmamak gerek, sömürücülerin özel mülkiyetine yalnızca Rusyada son verilmiştir. Kapitalistler fiyat ve ücret arasındaki fark için hiçbir şey yapamazlar, işçiler ise eski ücretlerle yaşayamazlar. Bu felaket karşısında eski hiçbir yöntem, hiçbir grev, hiçbir parlamenter mücadele, hiçbir oy bir şey yapamaz, çünkü "özel mülkiyet kutsal"dır. Ve kapitalistler öylesine borçlanmışlardır ki, tüm dünya bir avuç insanın boyunduruğu altına girmiştir; bu arada işçilerin yaşama koşulları git-

tikçe ağırlaşmaktadır. Sömürücülerin "özel mülkiyeti"ne son vermekten başka çıkar yolu yoktur.

Şubat 1920'de **Dışişleri ile ilgili Halk Komiserliğinin Gazetesinde** değerli parçaları yayınlanmış olan Lepinsk yoldaşın **İngiltere ve Dünya İhtilali** adlı broşüründe şöyle denmektedir: İhracatta kömür fiyatları, resmi çevrelerde umulan fiyatların iki misli olmuştur.

Lancashire bölgesinde hisse senetlerinin yüzde 400 arttığını görüyoruz. Bankaların asgari kârları yüzde 40 ile 50 arasındadır, tabi kârın hesap edilmesine gelince bankacılar aslan payını prim, masraf göstererek gizlemesini biliyorlar. Burada da tartışılmaz ekonomik olgular bir avuç insanın zenginliğinn korkunç artışını, inanılmaz bir lüksün her türlü sınırı aştığını gösterirken, işçi sınıfının sefaleti artmaktadır. yukarıda sözü edilen raporda Levi yoldaşın özellikle çarpıcı bir biçimde gösterdiği bir duruma değinmek gerek: paranın değerinin değişmesi. Borçlar, kağıt para emisyonu vs.den dolayı para har yerde değerini kaybetmiştir. Daha önce sözünü ettiğim aynı burjuva kaynağında yani Yüksek Ekonomik Konseyin 8 Mart 1920 açıklamasında, İngiltere'de paranın dolara göre düşüşünün üçte bir oranında olduğunu yazmaktadır; Fransa ve İtalya'da bu oranın yüzde iki olduğunu; Almanya'da ise yüzde 96'ya vardığını yazmaktadır. Bu olgu dünya kapitalist ekonomisinin "mekanizmasının" tamamen bozulduğunu göstermektedir. Kapitalist sistemde ham maddelerin elde edilmesine ve mamûl malların satışına bağlı olan ticari ilişkiler artık devam edemez durumda; devam edememelerinin nedeni ise paranın değerinin düşmesinden bir sürü ülkenin tek bir ülkeye bağımlı duruma düşmelerindendir. Zengin ülkelerin hiçbiri ürünlerini satamadığı ve hammadde alamadığı için ticaret yapamamaktadır.

Ve böylece herkesin bağımlı olduğu en zengin ülke Amerika bile ne satın alabilmekte ne de satabilmektedir. Versay görüşmelerinin her yanını bilen Keynes, kapitalizmi savunmada son derece kararlı olmasına ve bolşevizme karşı duyduğu nefrete rağmen bu olanaksızlığı kabul etmek zorunda. Arada şunu da söyleyelim ki bir komünist ya da genel anlamda bir devrimci manifesto, hiçbir zaman Keynes'in eylemdeki Wilson'u ve "Wilsonculuğu" tasvir ederkenki gücüne erişemez. Wilson, Keynes tipi küçükburjuva ve pasifistlerin, ve II. —hatta ikibuçukuncu— Enternasyonalin kahramanlarının ilahı olmuştur; onlar Wilsonun "14 noktasını" yüceltmişler, Wilsoncu politikanın "kökenleri" üzerine "bilgiççe" kitaplar yazmışlar ve Wilsonun "sosyal barışı" koruyacağını ve sosyal reformları gerçekleştireceğini ümit etmişlerdi. Keynes, Wilsonun nasıl oyuna geldiğini ve düşlerinin, Clemanceau ve Lloyd George tarafından temsil edilen sermayenin somut, merkantil ve tüccar politikasıyla ilk karşılaştığında nasıl yol olduklarını çok iyi göstermiştir. İşçi kitleleri yaşadıkları deneylerle, Wilson politikasının dinsel bir dar kafalılığa, küçükburjuva demagojisine ve sınıf mücadelesinn tamamiyle inkarına dayandığını görmektedirler, bilgiç ukalalar ise sadece Keynes'in kitabını okuyarak bunu görebilirler.

Bütün bunlardan iki temel koşul, iki veri doğal ve kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Bir yandan kitlelerin sefaleti, mahvı korkunç bir süratle artmıştır, bu da bir milyar ikiyüzelli milyon insanı yani dünya nüfusunun yüzde 7Cini teşkil etmektedir. Bunlar da sömürge, bağımlı ülkelerdir, halkları her türlü hukuktan yoksundur ve finans zorbalarının "mandası" altındadırlar. Ayrıca "yenilmiş" ülkelerin köleliği ve Rusya ile gizli antlaşmaların varlığı Versay antlaşması tarafından kabul edilmiştir; tabii ki bu antlaşmalar, bizim için milyarlarca borçlu olduğumuzu yazan kağıt parçaları kadar değerlidir. Bugün dünya tarihine ilk kez bir milyar ikiyüzelli milyon insanın yağması, köleliği, bağımlılığı, sefaleti ve açlığı hukuki bir antlaşma ile kabul edilmektedir.

Diğer yandan her alacaklı ülkede işçilerin durumu dayanıl-maz bir hal almıştır. Savaş, tüm kapitalist çelişkileri ağırlaştırmıştır, ve devamlı büyüyen bu devrimci kaynamanın esas kaynağı olmuştur; çünkü savaş sırasında insanlar askeri disiplinin rejimi altında ya ölüme yollanıyorlardı ya da askeri adaletin hemen uygulanacak cezasının tehdidi altında idiler. Savaşın empoze ettiği koşullar ekonomik gerçeğin görünmesini engelliyordu. Yazarlar, şairler, din adamları ve tüm basın savaşı övüyordu. Brest-Litovsk barışı ile Alman emperyalizminin maskesi düşmüş, emperyalizmin zaferi olacakken onun yenilgisi olmuştur. Diğer örneklerin de gösterdiği gibi, Keynes'in örneği, yüzbinlerce küçükburjuvanın, entellektüelin ya da Avrupanın ve Amerikanın az çok uygar ve kültürlü insanlarının onun takip ettiği yoldan nasıl gittiklerini göstermektedir, bu Keynes ki istifa etmiş ve kendi maskesini düşüren kitabı hükümetinin yüzüne atmıştır. "Özgürlük için savaş" konuşmalarının vs.lerin sadece yalandan ibaret olduğunu ve bir kesim insan mahvolmuş ve köle durumuna düşmüşken, çok küçük bir azınlığın zenginleşmesi anlamına geldiğini anlayacakları zaman binlerce ve yüzbinlerce insanın bilincinde varolan ve varolacakları göstermiştir Keynes. Evet, burjuva Keynes "kendi yaşamalarını sağlayabilmek ve İngiliz ekonomisini kurtarabilmek için, İngilizlerin, Rusya ile Almanya arasında serbest ticari ilişkilerinin tekrar başlamasının gerektiğini söylemektedir. Ama bunu nasıl elde edebilir? Önerdiği gibi tüm borçları iptal ederek! Bu fikir sadece bilgili Keynes iktisatçısına ait değildir. Milyonlarca insan böyle düşünmektedir ve böyle de düşüneceklerdir. Ve milyonlarca insan burjuva iktisatçılarının ağzından borçların iptalinden başka bir yol olmadığını ve bundan dolayı —onları iptal etmiş olan— "bolşeviklere lanet olsun", ABD'nin "cömertliğine seslenelim" dediklerini duymaktadırlar. komünist Enternasyonalin Kongresi adına, bolşevizmin yararına ajitasyon yapan bu iktisatçılara bir teşekkür mektubu yollanmasının doğru olacağı kanısındayım.

Bir yandan kitlelerin ekonomik durumu çekilmez bir hale geldiyse; diğer yandan, Keynes tarafından ortaya koyulan anlaşmazlık azınlıkta olan güçlü ülkeler arasında başlıyor ve büyüyorsa dünya ihtilalinin iki şartının olgunlaşması ile karşı karşıyayız.

Şimdi gözlerimizin önünde dünyanın daha tam ve bütün tablosu var. Artık bugün, çekilmez yaşam koşullarının içine itilmiş bir milyar ikiyüzelli milyon insanın bir avuç zengine olan bağımlılığının ne olduğunu biliyoruz. Diğer yandan, halklara, savaşlara son vereceğini ve hiç kimseye barışı bozmağa izin vermeyeceğini ilan eden Milletler Cemiyeti, bu pakt ki dünyanın emekçileri için son ümitti, yürürlüğe girdiği zaman bizim için en büyük zaferdi. Yürürlüğe girmeden önce şöyle denilebilirdi: Almanya gibi bir ülkeye özel şartlar uygulamamak olanaksızdır, göreceksiniz bir andlaşma olunca her şey yoluna girecektir. Fakat bu antlaşma yayınlandığı zaman bolşevizmin en keskin düşmanları onu inkar etmek zorunda kaldılar! Yürürlüğe girer girmez, en zengin ülkelerin küçük bir grubu, bu "şişmanlar dörtlüsü" —Clemanceau, Lloyd George, Orlando ve Wilson— yeni ilişkileri düzenlemekle görevlendirildiler. ve paktın mekanizması çalışmaya başladığı zaman genel felaket de başladı!

Rusya'ya karşı yürütülen savaşlarda bunu gördük. Zayıf, tükenmiş, mahvolmuş ve en geri ülke olan Rusya, tüm ülkelere karşı, ve dünyaya hükmeden zengin, güçlü Devletlerin ittifakına karşı mücadele etmektedir, ve bu mücadeleden zaferle çıkmaktadır. Onlara karşı eşit kuvvetlerle mücadele edemiyorduk, ama gene de zaferi elde ettik. Neden? Çünkü aralarında birlik diye bir şey yoktu ve her ülke diğer bir ülkenin aleyhine davranıyordu. Fransa, Rusya'nın ona olan borçlarını ödemesini istiyor ve Almanyaya karşı büyük bir güç olmasını istiyordu; İngiltere Rusyanın paylaşımını istiyor, Bakû petrollerine el koymaya ve Rusya'ya komşu olan ülkelerle antlaşmalar imzalamaya çalışıyordu. İngiliz resmi belgelerinde, Aralık 1919'da, Moskova'yı ve Petrograd'ı almayı vaadeden bütün devletlerin —14 tane vardır— titiz bir şekilde isimlerini sıralayan bir kitap vardır. İngiltere politikalarını onlara dayandırıyor ve milyonlarca borç veriyordu. Bugün bütün hesaplar boşa çıkmış ve tüm verilen borçlar kaybedilmiştir.

Milletler Cemiyetinin yaratmış olduğu durum budur. Bir paktın varlığı her gün bolşevizm lehine çok iyi bir ajitasyon teşkil etmektedir. Çünkü kapitalist "düzenin" en güçlü taraftarlarının her sorunda nasıl birbirlerine girdiğini göstermektedir. Türkiye'nin, İran'ın, Mezopotamya'nın, Çin'in paylaşımı, Japonya, İngiltere, Amerika ve Fransa'nın arasında şiddetli kavgalara yol açıyor. Bu ülkelerin burjuva basını ağızlarından lokmayı alan "meslektaşlarına" karşı en şiddetli saldırılarla doludur. Bu bir avuç en zengin ülke arasında varolan tam bir anlaşmazlığın tanıklarıyız. Bir milyar ikiyüzelli milyon insanın, yani dünya nüfusunun yüzde 70inin, "ileri" ve uygar kapitalizmin onlara empoze etmek istediği esaret koşulları altında yaşaması olanaksızdır. Bir avuç çok zengin devlet —İngiltere, Amerika ve Japonya (ki Japonya Doğu ve Asya ülkelerini yağma etmiştir, ama başka bir ülkenin yardımı olmadan hiçbir mali ve ekonomik bağımsızlığı olamaz)— bu iki üç ülke iktisadi ilişkilerini düzenleyecek durumda değiller ve bütün politikaları, Milletler Cemiyetinde ortak ve partnerlerinin politikasını iflas ettirmektir. Dünya çapında krizin doğması da bundandır. Ve krizin bu ekonomik nedenleri Komünist Enternasyonalin parlak za-

ferler kazanmasının temel nedenidir.

Yoldaşlar, şimdi devrimci eylemimizin temeli olan, devrimci kriz sorununu ele alalım. Burada her şeyden önce yaygın iki hatadan söz etmek gerek. Bir yandan, burjuva iktisatçıları için, İngilizlerin kibar deyimiyle, bu kriz sadece "geçici bir keyifsizlik"ti. Diğer yandan, bazı devrimciler bu krizin tamamen bir çıkmaz olduğunu göstermeye çalışmaktadırlar.

Bu bir hatadır. Çıkar yolu olmayan durumlar yoktur. Burjuvazi aklını kaybetmiş bir haydut gibi davranmaktadır; hata üstüne hata yaparak durumu ağırlaştırıp kendi mahvını hızlandırmaktadır. Bu bir gerçektir, küçük tavizler sayesinde sömürülenlerin bir kısmının hareketini ya da ayaklanmasını bastırabilmek, **sömürülenlerin** bir azınlığını uyutabilme, şansının hiç olmadığını "ispatlamak" mümkün değildir. Önceden "mutlak" olanaksızlığını "ispat" etmeye çalışmak bilgiçlik, gevezelik ya da kelime oyunu yapmak olur. Bu soruda ya da buna benzer sorularda, sadece pratik gerçek "ispatı" verebilir. Burjuva rejimi bütün dünyada derin bir devrimci kriz geçirmektedir. Şimdi ise, devrimci partilerin pratiği ile bu krizi devrimin zaferi yararına kullanabilmek için yeteri kadar bilinçli ve örgütlü, sömürülen kitlelerle bağları olduğunu, karar alabilme yeteneğinde olduklarını ve neyi nasıl yapacaklarını bildiklerini "ispatlamaları" gerekir.

Her şeyden önce bu "ispat"ı hazırlayabilmek için III. Enternasyonalin kongresinde toplanmış bulunuyoruz.

III. Enternasyonal'e girmek isteyen partiler arasında oportünizmin hâlâ ne kadar çok yaygın olduğunu göstermek için, ve devrimci krizi iyi kullanabilmek için devrimci sınıfı hazırlamaktan çok uzak bazı partilerin çalışmalarının var olduğunu göstermek için, İngilterenin "Bağımsız İşçi Partisi"nin şefi Ramsay MacDonald'ı örnek olarak almak isterim. Bugün bizi ilgilendiren temel sorunları işleyen **Parlamento ve Devrim** adlı kitabında, MacDonald durumu burjuva pasifistlerinin görüşüyle ele almaktadır. Devrimci bir krizin var olduğunu, devrimci düşüncenin yükseldiğini, işçi kitlelerinin Sovyetler iktidarına ve proletarya diktatoryasına —dikkatinizi çekerim İngiltereden söz ediyor— yakınlık gösterdiklerini, ve proletarya diktatoryasının ingiliz burjuvazisinin bugünkü diktatoryasından daha iyi olduğunu kabul etmektedir.

Ama buna rağmen gerçek bir pasifist, bir burjuva uzlaştırıcısı, sınıflar üstü hükümet düşleyen bir küçükburjuvadır. Bütün yalancılar, safsatacılar ve bilgiçler gibi sınıf mücadelesini "tasviri bir gerçek" olarak kabul etmektedir. "Demokratik" ve sözde sınıflar üstü bir hükümetin kuruluşu ile ilgili olarak Kerenski, Rusyada menşevik ve sosyalist devrimcilerin deneyinden ve ona benzer Macaristan ve Almanya deneyinden hiç söz etmemektedir. Bunları söyleyerek, bu burjuvayı bir sosyalist, bu bilgici bir şef sanan partisini ve işçileri uyutmaktadır: "Bütün bunlar, —yani devrimci kriz, devrimci heyecan— geçecektir, düzelecektir." Görüyorsu-

nuz, savaş, krizi kaçınılmaz bir şekilde doğuracaktı, ama savaş sonrası her şey, hemen olmasa bile, "düzelecektir."

III. Enternasyonal'e üye olmak isteyen bir partinin şefi olan bir adam böyle yazmaktadır. bu açıklama olağanüstü içtenliğinden dolayı çok kıymetlidir. bunlara Fransız Sosyalist partisinin ve Alman bağımsız Sosyal demokrat Partisinin yönetici kademelerinde de sık sık rastlanır; bunlar sadece devrimci krizi devrimci yönde kullanma yeteneksizliğini göstermiyor, aynı zamanda reddediyorlar; yani başka bir deyişle partiyi ve sınıfı proleterya diktatörlüğü için gerçek devrimci bir hazırlığa götürmenin yeteneksizliğini ve reddini gösteriyorlar.

Bugün II. Enternasyonal'i terkeden bir çok partinin çektiği sıkıntı budur. Bu nedenle Kongreye sunduğum tezlerde, özellikle, proleterya diktatoryasına **hazırlık** görevlerinin en somut ve en belirli tanımı üzerinde ısrar ediyorum.

Bir örnek daha vereyim. Bolşevizm aleyhine yeni bir kitap yayınlanmıştır. Bu tür kitaplar Avrupa ve Amerika'da çok yayın-lanmaktadır, ama bu kitaplar çıktıkça kitlelerin, bolşevizme olan sempatisi büyümektedir ve güçlenmektedir.

Otto Bauer'in **Bolşevizm ya da Sosyal Demokrasi** adlı kitabı söz konusudur: Rus ihtilalinde utanç verici rolleri bütün ülkelerin işçileri tarafından çok iyi bilinen menşevizmin ne demek olduğunu Almanya iyi bir şekilde öğrenmektedirler. Otto Bauer menşevizme olan sempatisini saklamakla birlikte, tam bir menşevik yazı yazmıştır. Bugün Avrupa ve Amerikada menşevizmin ne olduğunu belirli bir şekilde mutlaka yaymak gerekir, çünkü bu isim bolşevizmin düşmanı olan bütün sözde sosyalist, sosyal demokrat akımlarının kullandıkları isimdir. Ruslar için menşevizmin ne olduğunu Avrupa'ya anlatmak çok sıkıcı olmaktadır. Kitabında Otto Bauer bunu göstermiştir. Ve şimdiden bunu basacak ve çeşitli dillere çevirecek olan burjuva ve oportünist yayıncılara teşekkür ederiz. Bauer'in kitabı, en azından komünizmin el kitaplarını tamamlayıcı bir kitap olarak da olsa faydalıdır. Otto Bauer'in herhangi br paragrafını, herhangi bir muhakemesini alın ve menşevizmin ne olduğunu, sosyalizme ihanetle sonuçlanan düşüncelerin kökenlerinin ne olduğunu, Kerenski, Scheidemann vs.lerin ne olduğunu gösterirsiniz. Bu soru faydalı ve yararlı bir şekilde komünizmin doğru bir şekilde özümlenip özümlenmediğini anlamak üzere yapılan "sınavlarda" kullanılabilir. Bu soruya cevap veremezseniz henüz iyi bir komünist olmadığınızı gösterir ve bu partiye girmemenizin daha iyi olacağını gösterir. (*Alkışlar.*)

Otto Bauer, bir cümlede, dünya oportünizminin kavramlarının özünü kusursuz bir şekilde anlatmıştır. Biz Viyana'da hareket özgürlüğüne sahip olsaydık, o hayattayken ona bu cümle için bir heykel dikmeliydik. Modern demokrasilerde sınıf mücadelesinde şiddet kullanmak "kuvvetin sosyal faktörlerinin üzerine şiddet kullanmak" olurmuş diyor Otto Bauer.

Bu cümleyi herhalde garip ve anlamsız buluyorsunuz. İşte Marksizmi ne hale

soktuklarının bir örneği... En devrimci teoriyi ne bayağıca küçülttüklerini ve sömürücülerin savunmasını yaptıklarını görüyorsunuz. Alman düşüncesinin küçükburjuva bir örneğini alın ve "kuvvetin sosyal faktörlerinin teorisinin" ne olduğunu bulursunuz; nicelik, örgütlenme derecesi, üretim ve dağılım sürecindeki yerimiz, çalışma, bilgi -öğretim-. Eğer tarım işçisi-köy üreticisi ya da kent işçisi toprak sahibine veya kapitaliste karşı devrimci şiddet kullanıyorsa, bu hiçbir şekilde proletarya diktatoryası değildir, bu hiçbir şekilde sömürücüler ve tahakküm edenlere karşı kullanılan şiddet değildir. Bu "kuvvetin sosyal faktörlerine karşı şiddet"tir.

Örneğin size eğlenceli gelebilir, ama çağdaş oportünizmin niteliği öylesine bir hal aldı ki, bolşevizmle olan mücadelesi nükteli, esprili bir biçime büründü. İşçi sınıfını ve sahip olduğu bütün düşünürleri, bolşevizme karşı, uluslararası menşevizmin mücadelesine sürüklemek (MacDonaldlar, Otto Bauerler vb.) gerek Avrupa ve gerekse ABD için en yararlı, en acil şeydir.

Bu akımların Avrupada neden daha ısrarlı olduklarını ve bize göre, batı Avrupada neden oportünizmin bu kadar güçlü olduğunu burada araştırmalıyız. Nedeni: ileri ülkeler, kültürlerini bir milyar ezilmiş insanın sırtından yaşayarak kurmuşlar ve kurmaktadırlar. Bu ülkelerin kapitalistleri, kendi ülkelerindeki işçileri sömürerek elde edebilecekleri kârdan çok daha fazlasını yabancı sömürü ile elde etmektedirler.

Savaştan önce, en zengin üç ülkenin, İngiltere, Fransa ve Almanyanın, diğer gelirlerini hesaba katmadan sadece sermaye ihracından senede 8.9 miyyar frank geliri olduğu sanılıyordu.

Bu önemli para miktarından en az yarım milyar, rüşvet için, işçi yönetici ve aristokrasisine sadaka olarak ayırıp dağıtmanın hiç de zor olmadığı anlaşılmaktadır. Her şey çürümede yatmaktadır. Bunu yapmanın çeşitli yolları vardır: büyük merkezlerin kültür düzeyini yükselterek, eğitim binaları yaparak, kooperatif, sendika yöneticileri ve parlamenter liderler için (sinekür) çalışmadan para kazanılan işler yaratarak. Bütün bunlar tüm kapitalist ülkelerde yapılmaktadır. Ve bu süper-kârın milyarları, işçi hareketindeki oportünizmin ekonomik temelini oluşturmaktadır. Böylece Amerika, İngiltere ve Fransa'da, oportünist liderlerin de, işçi aristokrasisinin de çok daha güçlü bir direnişiyle karşı karşıyayız; komünist harekete karşı daha büyük bir direniş göstermektedirler. Bu nedenle, Avrupa'nın ve Amerika'nın işçi partilerinin bir hastalıktan kurtulmaları, bizden daha zor olacaktır. III. Enternasyonalin kuruluşundan bu yana, bu hastalığı tedavi yolunda çok önemli ilerlemeler kaydedildiğini biliyoruz, ama henüz tam bir iyileşme sağlamış değiliz: dünya proleteryasının ihtilalci işçi partilerinin kendi içlerinde bulunan burjuva ve oportünist etkiden kurtulmaları henüz gerçekleşmiş değildir.

Bunun gerçekleşmesinin somut biçimi üzerinde durmayacağım. Yayınlanmış tezlerimde bu konu ele alınmıştır. Görevim bu olgunun derin ekonomik sebeplerini ortaya çıkarmaktır. Bu hastalık müzminleşmiştir. İyimserlerin ümit ettiklerinden de

uzun sürüyor. Oportünizm, işte baş düşmanımız. İşçi hareketinin üst tabakalarının oportünizmi, proleter olmayan bir burjuva sosyalizmidir. İşçi hareketinin oportünist kanadına mensup militanlarının burjuvalardan daha iyi burjuvaziyi savundukları kanıtlanmıştır. İşçilerin idaresi onların elinde bulunmasa burjuvazi ayakta duramaz. Bunu kanıtlayan sadece Rusya'daki Kerenski yönetiminin öyküsü değildir; başında sosyal demokrat olan bir hükümetle, demokratik Almanya Cumhuriyeti ve burjuva hükümetine karşı olan tavrıyla Albert Thomas da bunu kanıt-lamaktadır. Nihayet İngiltere ve Amerikanın benzer deneyleriyle de kanıtlanmıştır. Oportünizm baş düşmanımızdır ve onu yenmeliyiz. Bu kongreden ayrıldığımız zaman tüm partilerde, sonuna dek, bu mücadeleyi vermeye kararlı olmalıyız. Asıl görevimiz budur.

Bu görevle kıyasladığımız zaman, komünist hareket içinde "sol" eğilimin yanlışlarını düzeltme görevi daha kolay olacaktır. birçok ülkede görülen anti-parlamenterizm sadece küçükburjuva kökenli insanların değil, İngiltere, Fransa, İtalya ve tüm ülkelern parlamenterlerin davranışlarının doğurduğu, haklı, doğru, gerekli bir kinden hareket eden proletaryanın bazı ileri gruplarının savundukları bir çizgidir. Komünist Enternasyonalin görevlerini belirlemek gerek, arkadaşlara Rus deneyi ve politik bir proleterya partisinin gerçek rolü hakkında daha fazla ve daha iyi bilgi vermemiz gerekir. İşimiz bu sorunu çözmek olacaktır. Ve proletarya hareketinin yanlışlarına ve yetersizliklerine karşı mücadeleden bin kez daha kolay olacaktır; bu burjuvazi ki, II. Enternasyonal'in eski partilerine sızmıştır ve tüm çalışmalarını, proleter olmayan, burjuva bir yönde etkilemektedir.

Yoldaşlar, sonuç olarak, sorunun bir başka yanı üzerinde duracağım. başkan arkadaş, bu kongrenin uluslararası kongre adını hakettiğini söyledi. Bence haklıdır, çünkü sömürge ve gerikalmış ülkelerin devrimci hareketinin temsilcilerinin sayısı yüksektir. Bu başlangıç çok büyük değildir, ama önemli olan bir başlangıç olmasıdır. İleri kapitalist ülkelerin devrimci proleterlerinin, proletaryanın hiç olmadığı ya da çok az olduğu ülkelerin devrimci kitlelerinin, sömürgelerin, doğu ülkelerinin ezilmiş kitlelerinin birliği bu kongrede gerçekleşmektedir. Bunu yapacağımıza eminim. Her ülkenin, sömürülen ve ezilen işçilerinin devrimci saldırısı, küçükburjuva unsurların direnişi ve küçük bir azınlık olan işçi aristokrasisinin etkisini yenerek, milyonlarca insanın —ki bunlar bugüne dek tarihin dışında kalmışlardır ve onun sadece bir objesi olarak kabul edilmişlerdir— devrimci saldırısı ile birleşirken dünya emperyalizmi, yıkılmaktan başka bir şey yapamayacaktır.

Emperyalist savaş devrime yardım etmiştir: burjuvazi, sömürgelerde, gerikalmış ülkelerde, emperyalist savaşa sürüklediği askerleri tecrit olmaktan kurtarmıştır. İngiliz burjuvazisi Hintli askerlerine, Hintli köylüsünün Almanyaya karşı İngiltereyi savunması gerektiğini aşılamış; Fransız burjuvazisi, sömürgelerindeki askerlere, Zencilerin, Fransayı savunması gerektiğini aşılamıştır. Onlara silah kullanmayı öğretmiştir. Bu çok gerekli bir bilimdir ve bundan dolayı, tüm Rus işçi ve

köylüleri ve Rusyanın Kızıl Ordusu adına, burjuvaziye en derin teşekkürlerimizi sunabiliriz. Emperyalist savaş, bağımlı ülkelerin halklarını dünya tarihine geçirmiştir. Bugün en önemli görevlerimizden biri, kapitalist olmayan ülkelerde sovyet hareketinin örgütlenmesinin ilk adımını nasıl attığımızı saptamaktır. Orada Sovyetler mümkündür; işçi Sovyetleri olmaz, köylü ya da emekçi Sovyetleri olabilir.

Bu, çok büyük bir emek gerektirecektir; hatalar kaçınılmaz olacaktır; büyük zorluklarla karşılaşacağız. II. Kongrenin temel görevlerinden biri, bugüne dek milyonlarca insanın içinde örgütsüz yürütülen çalışmanın, bundan sonra, örgütlü, dengeli ve sistemli biçimde yapılmasını sağlayacak pratik temelleri oluşturmak ya da göstermek olacaktır.

Komünist Enternasyonalin I. Kongresinden aşağı yukarı bir yıl sonra, II. Enternasyonalin üstesinden gelmiş bulunuyoruz. Bugün, sovyet düşünceleri, sadece uygar ülkelerin işçileri ara-sında yayılmış değildir; tüm ülkelerin işçileri bilgiçlerle alay etmektedir, bunların içinde kendilerine sosyalist diyenler, sistematisyen Almanların kendilerini ifade etmeyi sevdikleri gibi, sovyetik "sistem" üzerine bilgiççe yazılar yazmakta veya sovyetik "düşünce" üzerine "gilhide-sosyalizm"inin (*Lonca Sosyalistleri*— çn.) ingiliz taraftarları gibi ifade ederler; sovyetik "düşünce" ve sovyetik "sistem" üzerine bu düşünceler zaman zaman işçileri etkilemektedir. Bilgiçlerin bütün bu safsatalarını reddetmektedirler, ve Sovyetlerin onlara verdiği silaha sarılmaktadırlar. Bugün, Doğu ülkelerinde Sovyetlerin anlamı ve rolü artık anlaşılmaktadır.

Sovyetik hareketin temelleri bütün Doğuda, Asyada ve sömürge halkları arasında atılmıştır.

Sömürülenlerin sömürenlere karşı ayaklanması ve kendi Sovyetlerini kurmasının gerektiği düşüncesi oldukça basittir. Deneyimiz, ikibuçuk yıllık Rusya Sovyetler Cumhuriyeti'nin varlığı ve II. Enternasyonalin I. Kongresinden sonra, bütün dünyada sömürücüler tarafından ezilen milyonlarca insan tarafından bu düşünce artık anlaşılmaktadır; ve bugün Rusya uzlaşmalar kabul etmek, ve -temporiser- olmak zorunda ise, bu uluslararası emperyalistlerden daha zayıf olduğundandır, fakat bu 1 milyar 250 milyonluk kitlenin çıkarlarını savunduğunu da bilmektedir. Her gün biraz daha geçmişe gömülen engeller, önyargılar ve cehalet bizi hâlâ tedirgin etmektedir, ama biz ilerledikçe dünya nüfusunun bu yüzde 70ini, bu emekçi ve sömürülen kitleyi, olgularda daha iyi temsil ediyor ve savunuyoruz. Gururla şunu söyleyebilmekteyiz: birinci kongre süresinde esasında biz sadece propaganda yapıyorduk,* tüm dünya proletaryasına sadece temel düşünceleri veriyorduk, mücadeleye, sadece çağrıda bulunuyorduk sadece soruyorduk: bu yolda yürüyebilecek insanlar nerede? Bugün her yerde ileri bir proletarya vardır. Her yerde bir proleter ordusu vardır, zaman zaman iyi örgütlenmemiş ama yeniden örgütlenmeyi istemektedir ve

* Tam olarak ilkkez 1921'de "Komünist Enternasyonalin II. Kongresi Stenografik tutanaklar" adlı eserde çıkmıştır. K.E. Yayınları, Petrograd.

bütün ülkelerin yoldaşları tek bir orduyu örgütlemeye yardım ederlerse hiçbir şey eserimizi gerçekleştirmeye engel olamıyacaktır. Eserimiz, evrensel proletarya devrimi ve Sovyetlerin evrensel Cumhuriyetinin kuruluşudur.

Pravda no: 162, 24 Temmuz 1920, Toplu Eserler C: 31, s: 215-234.

EKİM DEVRİMİNİN DÖRDÜNCÜ YILDÖNÜMÜ

25 Ekim'in (7 Kasım) dördüncü yıldönümü yaklaşıyor.

Bu büyük gün geride kaldıkça, Rusya'da proleter devrimin önemi daha çok ortaya çıkıyor ve biz de bir bütün olarak çalışmalarımızın pratik anlamını daha iyi kavrıyoruz.

Bu önem ve bu tecrübeler kısaca — ve doğal olarak çok eksik ve kaba bir biçimde şöyle özetlenebilir:

Rusya'da devrimin ilk ve kaçınılmaz görevi ortaçağ kalıntılarını bertaraf etmek, bunları **son damlasına kadar yok etmek**, Rusya'yı bu barbarlıktan, bu utançtan, her kültürün ve ilerleminin önüne dikilen bu engelden kurtarmak şeklindeki burjuva-demokratik bir görevdi.

Ve bu temizliği, 125 yıl önceki Büyük Fransız devriminin yaptığından çok daha büyük bir kararlılıkla, hızla yiğitçe, başa-rıyla ve halk yığınları üzerine olan etkisi açısından çok daha geniş ve köklü bir şekilde yaptığımız için haklı bir gurur duyabiliyoruz.

Anarşistler olsun, küçükburjuva demokratlar (yani bu enternasyonal sosyal tipin Rus temsilcileri olarak menşevikler ve sosyal devrimciler) burjuva demokratik devrimin sosyalist (yani proleter) devrimle olan ilişkisi üzerine inanılmayacak kadar çok saçma sapan şeyler söylediler ve söylemekteler. Geride bıraktığımız dört yıl bizim bu konuda marksizmi doğru kavradığımızı, geçmiş devrimlerin tecrübelerini doğru değerlendirdiğimizi göstermiştir. Biz, hiç kimsenin yapamadığı bir şeyi yaptık, burjuva demokratik devrimi **sonuna** kadar götürdük. Bilinçli bir şekilde kendimizden emin ve şaşmadan **ileriye doğru**, sosyalist devrime doğru, bunun burjuva demokratik devriminden Çin Seddi ile ayrılmadığının bilincinde, ne kadar ilerleyebileceğimiz, çok büyük görevlerin ne kadarını yapabileceğimiz, zaferlerimizin ne kadarını gelecek için garanti altına alabileceğimiz konusunda sadece mücadelenin belirleyici olduğunun bilincinde, yürüyoruz. Zaman bunu gösterecektir. Ama daha şimdiden —çöle döndürülmüş, harap edilmiş, geri ülkede— toplumun sosyalist olarak yeniden şekillendirilmesi yolunda ne kadar müthiş şeyler yapılmış olduğunu görüyoruz.

Fakat devrimimizin burjuva demokratik kapsamı hakkındaki düşünceleri bura-

da keselim. Marksistler bunun önemini anlamalılar. Açıklamak için örnekler verelim.

Devrimin burjuva demokratik kapsamı demek, ülkenin toplumsal ilişkilerini (yapısını, kuramlarını) ortaçağ, serflikten, derebeylikten temizlemek demektir. 1917'de Rusya'da serfliğin başlıca belirtileri, kalıntıları, yaşayan unsurları nelerdi? Monarşi, toplumsal tabakalar sistemi, büyük toprak sahipliği ve toprağın tasarruf hakkı, kadının durumu, din ve uluslara yapılan baskı. Şu "Augias ahırları"ndan herhangi birini alalım —ve şurasını belirtelim ki, bunlar 125 yıl, 250 yıl ve hatta daha önce (İngiltere'de 1649'da) yapılan burjuva demokratik devrimleri sırasında ileri devletler tarafından temizlenememişlerdir—, derhal bizim ahırımızı köklü bir şekilde temizlemiş olduğumuz görülecektir. Sadece on hafta içinde, yani 25 Ekim (7 Kasım) 1917'den Kurucu Meclis'in dağıtılmasına (5 Ocak 1918) kadar geçen zaman içinde burjuva demokratlarının ve liberallerin (Kadetler) ve küçükburjuva demokratlarının (Menşevikler ve Sosyalist devrimciler) **sekiz aylık** iktidarlarında yaptıklarından bin kat fazlasını yaptık.

Bu korkaklar, palavracılar, mağrur Nergisler ve Hamletler tahta pala çaldılar ama kırallığı bile yıkamadılar! Biz şimdiye kadar hiç kimsenin yapamadığı bir şeyi yaptık, kırallık pisliğini olduğu gibi temizledik. Yüzyılların o eski tabakalar sisteminden geriye taş üstünde taş, tuğla üstünde tuğla bırakmadık (İngiltere, Fransa, Almanya gibi en ileri ülkeler bile bugün hâlâ bu toplumsal tabakalar sisteminin izlerini üstlerinden atamamışlardır!). Toplumsal tabakalar sistemini, yani feodalizm ve toprağa bağlı serfliğin kalıntılarının bu sağlam köklerin radikal br şekilde koparıp attık. Büyük Ekim devriminin tarımda yaptığı değişikliklerin sonuçları "eninde sonunda tartışılır şeyler" (yurtdışında bu gibi tartışmalara girişebilecek yeterince kalemşor, Kadet, Menşevik ve Sosyal Devrimci var). biz şimdilik böyle tartışmalarla zaman kaybetmek istemiyoruz, çünkü bu tartışmayı ve onun getireceği bir yığın soruyu mücadele içinde çözüme bağlayacağız. Fakat tartışılamayacak bir şey varsa o da küçükburjuva demokratların sekiz ay boyunca büyük toprak sahipleri ile, yani serf geleneğinin koruyucuları ile "uzlaşmış" olduklarıdır. Oysa biz birkaç hafta içinde Rus topraklarını hem bu toprak sahiplerinden hem de bunların geleneğinden geriye en ufak bir şey kalmaksızın temizledik.

Dini, ya da kadın erkek eşitsizliğini, rusların dışında kalan uluslara yapılan haksızlığı ve baskıyı bir düşünelim. Bunlar tümü ile burjuva demokratik devrimin sorunlarıdır. Aşağılık küçükburjuva demokratları sekiz ay bu konuda yeterince lafladılar; bugün dünyanın en ileri ülkeleri arasında dahi **bu** sorunları **burjuva demokratik** doğrultuda **tamamen çözmüş** olan **bir tek** ülke dahi yoktur. Bizde bunlar Ekim Devrimi Yasası ile tamamen çözüme bağlanmıştır. Biz dinle gerçekten savaştık, ve şimdi de önceden olduğu gibi savaşıyoruz. Rus olmayan **bütün** ulusların **kendi öz** cumhuriyetlerini ya da otonom bölgelerini tanıdık. Rusya'da artık kadın haklarının ya da kadın erkek eşitliğinin tam olmayışı gibi bir alçaklık, adilik, rezillik, bu

dünyanın istisnasız bütün ülkelerinde çıkarcı burjuvazi ve geri zekalı korkak küçükburjuvazi tarafından durmadan yenilenen serfliğin ve ortaçağın rezil kalıntısı kalmamıştır.

Bütün bunlar burjuva demokratikdevrimi kapsamına girer. Bundan yüzelli yıl, ikiyüzelli yıl önce bu devrimin (ya da devrimlerin —eğer genel bir tipin çeşitli ulusal şekillerinden söz edilecekse) önderleri halka insanlığı ortaçağdan ayrıcalıkçılığından, kadın erkek eşitsizliğinden, şu ya da bu dine devletin tanıdığı imtiyazlardan (ya da tamamen **"din fikri"**nden, **"dincilik"**ten), ulusal eşitsizlikten kurtaracakları sözünü verdiler. Ama onlar sadece söz verdiler, sözlerinde durmadılar. Sözlerinde duramazlardı, çünkü "kutsal özel mülkiyet" için duydukları "saygı" buna engel oluyordu. Bizim proleter devrimimizde meşum ortaçağa ve "kutsal özel mülkiyet"e karşı duyulan meşum bir "saygı" sözkonusu değildir.

Fakat burjuva demokratik devrimin başarılarını Rusya halklarının yararına pekiştirmek için daha da ileriye gitmeliydik ve gittik de. Bu yolda ilerlerken burjuva demokratik devrimin sorunlarını bizim asıl kendi **proleter**-devrimci, sosyalist eylemlerimizin bir "yan ürünü" olarak çözdük. Burjuva demokratik reformlar proleter, yani sosyalist devrimin yan ürünüdür —biz bunu böyle söyledik ve eylemlerimizde de böyle gösterdik. Bu arada, bütün Kautsky, Hilderfing, Martov, Çernov, Hillquit, Longuet, macDonald, Turati ve "ikibuçuk" marksizmin diğer kahramanlarının burjuva demokratik ve proleter-sosyalist arasında **böyle** bir karşılıklı ilişki olduğunu anlamak istemediklerini de belirtelim. Birincisi ikincisinin içine girer. İkincisi birincisinin eserini sağlamlaştırır. Mücadele ve sadece mücadele ikincinin birinciyi ne derece aşıp aşamayacağını belirler.

İşte Sovyet düzeni böyle bir devrimin bir diğerinin içinde yeşerişinin en açık kanıtlarından, görünüşlerinden biridir. Sovyet düzeni işçi ve köylüler için demokratizmin en yetkin ölçeğidir ve aynı zamanda da burjuva demokratizmine son veriş ve dünya tarihinde **yeni** bir **tip** demokrasinin, yani proleter demokratizmi ya da proletarya diktatörlüğünün de doğuşudur.

Bırakın can çekişen burjuvazinin ve onun ardından yalpalayan küçük burjuva demokratizminin köpekleri, domuzları Sovyet düzeninin kuruluşundaki başarısızlıklar ve hatalar yüzünden üstümüze küfür, beddua, alay yağdırsınlar. Gerçekten birçok başarısızlıklarımız olduğunu ve hatalar yaptığımızı unutuyor değiliz. Sanki böylesine yeni, daha önce hiç görülmemiş bir tip devlet düzeninin yaratılması gibi tüm dünya tarihi için yeni bir eser olan bir şeyi hiç başarısızlığa uğramadan ve hata yapmadan ortaya konabilirmiş gibi! Hiç şaşmadan başarısızlıklarımızı ve hatalarımızı, Sovyet ilkelerini hayata uygulayışta henüz mükemmel olmaktan son derece uzak halimizi düzeltmek için mücadele edeceğiz. Fakat Sovyet devletinin kuruluşunda **ilk adımı** atmak ve böylelikle dünya tarihinde yeni bir çağ, bütün kapitalist ülkelerde ezilen ve her yerde yeni hayata, burjuvaziyi yenmeye, proletarya diktatörlüğüne, insanlığın sermayesinin ve emperyalist savaşların boyunduruğundan

kurtuluşuna doğru ilerleyen **yeni** sınıfın hakimiyeti çağını **açmak** şansı bizim olduğu için de haklı bir gurur duyuyoruz.

Emperyalist savaşlar sorunu, bugün dünyaya hakim ve kaçınılmaz bir şekilde uluslar üzerine baskıyı onların yağmalanmasını, soyulmasını arttıran, zayıf, geri ve küçük halkların bir avuç "ileri" güçler tarafından yapılan baskının, yağmanın, soygunun arttırılması demek olan finans-kapitalin uluslararası politikası, işte bu sorun 1914'ten beri tüm ülkelirin politikasında temel taş olmuştur. Bu milyonlarca ama milyonlarca insan için ölmek ya da yaşamak sorunudur. Sorun, burjuvazinin gözlerinizin önünde hazırladığı, göz göre göre kapitalizmin bir ürünü olan gelecek savaşta (1914-1918 savaşında ölen 10 milyon insan ve bugün hâlâ sürüp giden "küçük" savaşlarda ölen insanlar yerine) 20 milyon insanın yok edilip edilmemesi, (kapitalizmin sürüp gitmesi halinde) kaçınılmaz bir şekilde yaklaşan savaşta (1914-1918 yıllarında sakatlanan 30 milyon insan yerine) bu kez 60 milyon insanın sakatlanıp sakatlanmaması sorunudur. Bu sorun açısından da Ekim Devrimimiz dünya tarihinde yeni bir çağ açmıştır. Burjuvazinin köpekleri ve bunların sosyal devrimciler ve menşevikler şeklindeki, bütün dünyanın sözde "sosyalist" küçükburjuva demokrasisi şeklindeki uzantısı "emperyalist savaşın iç savaşa dönüştürülmesi" sloganıyla alay ettiler. Fakat **gerçek** tek sloganın bu olduğu —kuşkusuz hoş olmayan, kaba, çıplak, insafsız fakat gene de gerçek— görüldü. Uydurulan yalanlar yıkıldılar. Brester barışının ne olduğu ortaya çıktı. Ve her gün daha büyük önem ve sonuçlarla Brester'e göre çok daha kötü olan Versaille barışının ne olduğu ortaya çıkıyor. Ve, dünkü savaşın ve yaklaşan savaşın nedenleri üzerine kafa yoran milyonlarca ama milyonlarca insanın önünde daha açık, daha belirgin, daha su götürmez bir şekilde şu acı gerçek aydınlanıyor: **Bolşevik mücadele olmadan, bolşevik devrim olmadan** emperyalist savaştan ve bunu kaçınılmaz bir şekilde yaratan emperyalist dünyadan (emperyalist barıştan —rusça sözcüğün bu anlamını da ekleyeyim) bu cehennemden kurtulunamaz.

Bırakın burjuvalar ve pasifistler, generaller ve küçükburjuvalar, kapitalistler ve kuşbeyinliler, tüm imanı tam hıristiyanlar ve II. ikibuçuk Enternasyonalin bütün şövalyeleri bu devrime kızgınlıklarını kussunlar. Dünya tarihinin bu gerçeğini yüzbinlerce yıldır ilk kez kölelerin efendilerinin kendi aralarındaki savaş sloganlarını açıkça ortaya koyarak "Efendilerin ganimetlerini paylaşmak için sürdürdükleri bu savaşı, tüm ulusların kölelerinin tüm ulusların efendilerine karşı bir savaşa döndürelim!" deyişlerini, işte bu gerçeği kızgınlık, inkar ve yalan hücumlarıyla değiştirmeyecekler.

Yüzlerce, binlerce yıldır ilk kez bu slogan anlamsız ve zavallı bir slogan olmaktan çıkıp açik bir şekilde ortaya konan politik bir program halini aldı, proleteryanın öncülüğünde ezilen milyonlarca insanın etkili bir mücadelesine, proleteryanın ilk zaferine, savaşların yok edilmesi yolundaki ilk zafere, şu barış imzalayıp sermaye kölelerinin zararına, ücretli işçilerin zararına, köylülerin zararına, emekçilerin za-

rarına savaş yapan çeşitli ülkelerin burjuvazisinin ittifakına karşı bütün ülkelerin işçilerinin ittifakının zaferine dönüştü.

Bu ilk zafer, nihai zafer değil henüz, Ekim devrimimiz sadece bizim cephemizde emsalsiz cefalar ve güçlükler, işitilmemiş acılar içinde ve büyük başarısızlık ve hatalarla gerçekleştirildi. Sanki başarısızlıklar olmaksızın, hata yapılmaksızın tekbaşına geri bir halk dünyanın en güçlü ve ileri ülkelerinin emperyalist savaşının üstesinden gelebilirmiş gibi! Hatalarımızı söylemekten korkmuyoruz ve biz bunları, bu hataları düzeltebilmeyi öğrenmek için soğukkanlılıkla değerlendireceğiz. Ama gerçek olan şey değişmez: yüzlerce, binlerce yıldır ilk kez efendiler arasındaki savaşa, kölelerin bütün efendilere karşı yapacağı savaş ile "cevap vermek" için verilen söz **tamıtamına yerine getirildi** —ve tüm güçlüklere rağmen yerine getirilecek.

Biz bu eserin yapımına başladık. Ne kadar zamanda, ne zaman, hangi ulusun proleterleri bu eseri sonuna vardırırlar bunun önemi yok. Önemli olan buzun kırılmış, yolun gösterilmiş ve açılmış olmasıdır.

"Anavatanı koruyoruz" diye palavraya devam edin bütün ülkelerin kapitalist efendileri —Japon Amerika'ya, Amerika Japon'a karşı, Fransız İngiliz'e karşı vb. vb.! Yeni "Basel Manifesto"ları ile (1912 Basel manifestosu örneği) emperyalist savaşa karşı mücadele sorunundan "yakanızı sıyırmaya" devam edin, bütün dünyanın pasifist küçükburjuvaları ve kuş beyinlileri ile birlikte II. ve ikibuçukuncu Enternasyonalin şövalye efendileri! **İlk bolşevik devrimi** dünyadaki ilk yüz milyon insanı emperyalist dünyanın elinden kurtardı. Bundan sonraki devrimler bütün insanlığı bu savaşlardan ve bu dünyanın elinden çekip kurtaracak.

En son eserimiz, aynı zamanda en önemli, en güç ve en az tamamlanmış olan eserimiz, harap feodal ve yarı harap kapitalist yapının yerine yeni sosyalist yapı için iktisadi temel atılmasıdır. En çok başarısızlık ve hata ile bu en önemli ve güç yapıtta karşılaştık. Sanki, dünya çapında böylesine yeni bir işe başarısızlıklar ve hatalar olmaksızın girişilebilirmiş gibi! Ama biz bu işe giriştik. bu işi daha da ileriye götürüyoruz. Şimdilerde "Yeni Ekonomi Politik" ile bir sürü hatayı düzeltmekle meşguluz, bir küçük çiftçiler ülkesinde bu hatalara düşmeden sosyalist yapının nasıl inşa edileceğini öğreniyoruz.

Karşılaştığımız güçlükler ölçülemeyecek derecede büyük. Biz ölçülemeyecek derecede büyük güçlüklerle mücadeleye alışığız. Düşmanlarımızın bize "kaya gibi sağlam kemik gibi sert politikaları var" demeleri yersiz değil. Fakat hiç değilse belirli bir ölçüye kadar olsun gerekli olan bir başka sanat öğrendik bu devrimdi: esneklik, taktiğimizi çabuk ve temelden değiştirebilme, değişen objektif şartları göz önünde bulundurmak, eğer daha önceden tuttuğumuz yolun bulunduğumuz zaman içinde yanlış, imkansız olduğu ortaya çıkmışsa hedefimize varacak değişik bir yol seçmek.

Coşkunluk dalgasına kapılmış olan, halk hayranlığını önce genel politika, sonra askeri olarak alevlendiren bizler, bu coşkunluk dalgasıyla genel politik ve askeri sorunlar kadar büyük olan iktisadi sorunları da mutlaka çözebiliriz sandık. Önce şöyle hesaplıyorduk: yeterince üzerinde düşünmeden bir küçük çiftçiler ülkesinde devlet üretimini ve malların devlet eliyle yapılan dağıtımını proleter devletin mutlak emirleri ile sosyalistçe yürütebiliriz sanıyorduk. Hayat hatalı olduğumuzu gösterdi. Bir takım geçiş düzenleri gerekiyordu: sosyalizme geçişi **hazırlamak için**, yıllar sürecek bir çalışma ile hazırlamak için, devlet kapitalizmi ve sosyalizm. Sadece duyulan coşkunluk ile değil, Büyük devrimin yarattığı coşkunluğun yardımı ile, kişisel çıkarı, kişisel atılımı ve iş ilkelerine dayalı bir iktisadı kullanarak bir küçük çiftçiler ülkesinde devlet kapitalizminden sosyalizme geçmek için önce sağlam taşlar koymalı; aksi takdirde sosyalizme varamayız, milyonlarca insanı sosyalizme vardıramayız. Hayat bize bunu öğretti. ve üç, dört yıl içinde eğer gerekiyorsa keskin dönüşler yapmayı biraz olsun öğrenmiş olan bizler gayretle, dikkatle, sabırla (yeterince gayretli, dikkatli ve sabırlı olamamakla beraber) yeni dönüş olan "Yeni Ekonomi Politik"i öğrenmeye başladık. Proleter devlet dikkatli, titiz ve bilgili bir "iş adamı", çalışkan bir **toptancı** tüccar olmalıdır, yoksa bu devlet bu küçük çiftçi ülkesini ikisadi bakımdan ayakta tutamaz. Bugünkü koşullar içinde şimdiki durumda hâlâ kapitalist blokun yanıbaşında sosyalizme geçebilmek için başka hiçbir yol yoktur. Bu toptancı tüccar, göğün yere uzak olduğu kadar sosyalizme uzak bir iktisadi tip gibi görünebilir. Fakat işte bu yaşanan hayatın içindeki köylünün küçük işletmesinden devlet kapitalizmi üzerinden sosyalizme götürecek çelişkilerden biridir. Kişisel atılım üretimi arttırır; ve bizim her şeyden önce, ne pahasına olursa olsun elde etmemiz gereken şey üretimi arttırmaktır. Toptan alışveriş milyonlarca küçük çiftçiyi, ilgilerini çektiği için, onları biraraya getirdiği için, onları bir sonraki basamağa ulaştırdığı için (aynı zamanda üretimde çeşitli birlik ve beraberlik sağlaması bakımından) iktisaden birleştiriyor. Ekonomi politiğimizin en gerekli değişikliklerine başladık bile. Bu konuda, pek büyük olmamakla beraber bazı sağlam başarılarımızı gösterebiliriz. Bu konuda yeni bir "bilim"in hazırlık sınıfını bitiriyoruz artık. hedefli bir şekilde usanmadan çalışırsak, her adımımızı pratikteki tecrübelerimizle ölçersek, başlamışı değiştirmekten, hatalarımızı düzeltmekten ve bunun anlamını kavramaktan çekinmezsek, diğer sınıfları da geçebiliriz. Dünya iktisadiyatı ve politikası bu işi istediğimizden daha cansıkıcı ve güç bir duruma sokmasına rağmen bütün bu "öğrenimi" yapacağız. Ne pahasına olursa olsun, geçiş dönemi acıları, ızdırabı, açlık ve yıkıntı ne denli büyük olursa olsun cesaretimizi kırdırmayacağız ve eserimizi zaferle sonuçlan-dıracağız.

14.10.1921, Pravda N0: 234, 18 Ekim 1921.

11. PARTİ KONGRESİ'NDEKİ KONUŞMADAN

...

Rus devrimiyle kazanılmış olan geri alınamaz. Yeryüzünde hiçbir güç bunu silemez; yeryüzünde hiçbir güç Sovyet devletinin yaratılmış olduğu gerçeğini yok edemez. Bu tarihsel bir zaferdir. yüzlerce yıldır devletler burjuva modele göre yaratıldı ve ilk kez burjuva olmayan bir devlet keşfedildi.. Yönetim aygıtımız bozuk olabilir; ama icadedilen ilk buharlı makinenin de bozuk olduğu söyleniyor. Hatta hiç kimse bu ilk makinenin çalışıp çalışmadığını bilmiyor; ama önemli olan bu değil; önemli olan buharlı makinenin bulunmuş olmasıdır. İlk buharlı makinenin hiçbir işe yaramadığını varsaysak bile, somut gerçek, bugün artık buharlı makinalara sahip olduğumuz gerçeğidir. Yönetim aygıtımız çok bozuk olsa bile, onun yaratılmış olduğu gerçeği değişmez; tarihin en büyük buluşu yapılmış, proleter tip bir devlet yaratılmıştır. Elde ettiğimiz büyük ve geri dönüşsüz kazanım budur... Ama bizim için, Komünist Parti üyeleri için bu, yalnızca kapının açılması anlamına geliyor. Şimdi sosyalist ekonominin temellerini döşemek göreviyle karşı karşıyayız. Bu yapıldı mı? Hayır yapılmadı. Sosyalist bir temele hâlâ sahip değiliz. Bunu yaptığımızı düşünen komünistler büyük bir yanılgı içindedir. Bütün sorun, Ekim Devrimi'nin verdiği tarihi hizmetle, çok kötü yaptıklarımızı, henüz yapmadıklarımızı ve daha defalarca yeniden ve yeniden yapmamız gerekenleri kesin, açık ve soğukkanlı bir biçimde ayırdetmektir...

1922, Toplu Eserler, C: 33, s: 301-302.

BİZİM DEVRİMİMİZ

(N. Sukhanov'un Notları Nedeniyle)

I

Son günlerde Sukhanov'un devrim konusundaki yazılarına göz attım. Yazılarda en şaşırtıcı yön, bütün küçükburjuva demokratların ve bütün İkinci Enternasyonal kahramanlarının bilgiçlik taslayışı oldu. Hepsinin aşırı ölçüde yüreksiz olmaları, Alman modelinden en ufak bir ayrılma sözkonusu olunca en iyilerinin bile çekimser kalmaları, yani bütün küçükburjuva demokratların ortak yanı olan ve devrim boyunca sürekli ortaya koydukları bu özellik bir yana, insanı şaşırtan şey, geçmişe kul köle olurcasına onu taklit edişleri oluyor.

Hepsi de kendilerini Marksist olarak tanımlıyorlar. Ne var ki, onların Marksizm kavramı, dayanılmaz bir bilgiçlik taslamaktan öteye gitmiyor. Bunlar, Marksizmin belirleyici niteliğini, yani devrimci diyalektiği kesinlikle anlayamamışlar. Daha da ötesi, Marks'ın devrim sırasında azami esnekliğin gerektiği yolundaki açık seçik sözlerini bile anlayamamışlar. Marks'ın sanırım 1856'daki mektuplarında, Alman-

ya'da devrimci ortamı yaratabilecek köylü savaşlarıyla işçi sınıfı hareketini birleştirebilme umudunu dile getiren sözlerini bile anlamamışlar. Küçükburjuva demokratlar, bu açık seçik sözleri bile kabullenmekten kaçınıyor ve bu sözlerin çevresinde, sıcak süt kasesinin çevresinde dönen kediler gibi dolanıp duruyorlar.

Bunların tutumu, burjuvaziden kopmak şöyle dursun, burjuvaziden en ufak biçimde ayrılmaktan ürken korkak reformistler olduklarını ortaya koyuyor. Üstelik bunlar, korkaklıklarını atıp tutarak palavralar arkasında gizliyorlar. Tamamen kuramsal açıdan bile bakıldığında, bunların hepsinde göze çarpan ortak yön, şu Marksist görüşleri kavrama yeteneğinden yoksun oluşları: Bunlar, şimdiye kadar, Batı Avrupa'da burjuva demokrasisinin ve kapitalizmin belli bir çizgiyi izlediğini görmüşlerdir ve bu yolun ancak **mutadis mutandis**, yani (dünya tarihinin genel gelişimi açısından önemsiz sayılacak) ayrıntılarda gerekli değişikliklerin yapılması koşuluyla örnek alınıp izlenebileceğini anlayamamaktadırlar.

Bir: Birinci emperyalist dünya savaşıyla ilgili devrim. Bu devrimin, savaştan doğan bir takım nedenlerle yeni özellikler ya da eski modele oranla değişiklikler getirmesi kaçınılmazdı. Çünkü dünya o zamana kadar, hiç böylesi bir durumda böylesi bir savaş görmemişti. Savaştan bu yana, en zengin ülkelerdeki burjuvazinin bile "normal" burjuva ilişkilerini yeniden kuramadıklarını görüyoruz. Oysa bizim —devrimcilik gösterisindeki küçükburjuva— reformistlerimiz, normal burjuva ilişkilerinin kesin sınır (şu noktaya kadar gelinebilir, bundan öteye aşılamaz) olduğuna inanıyorlardı, hâlâ da inanmaya devam ediyorlar. Üstelik onların "normal" kavramı bile aşırı katı ve dar kapsamlıdır.

İki: Bu küçük burjuva demokratlar, dünya tarihindeki gelişmenin bütünüyle genel yasaları izlemekle beraber, bu yasalarla kısıtlanmadığı, tam tersine, belirli gelişme dönemlerinin bu gelişimin biçimi ya da süreci açısından kendine özgü nitelikler taşıyabileceği görüşüne tamamen yabancıdırlar. Örneğin, Rusya'nın uygar ülkeler ile ilk olarak bu savaşın kesin biçimde uygarlık yörüngesine soktuğu ülkeler (bütün Doğu ülkeleri ve Avrupalı olmayan ülkeler) arasındaki sınır üzerinde bulunması nedeniyle, genel çizgiden ayrılan belirli özellikler gösterebileceği, hatta göstermek zorunda olduğu bu küçükburjuva reformistlerinin aklına bile gelmiyor. Rusya'da ortaya çıkan farklılaşma, dünya gelişiminin genel çizgisini izlemekle beraber, Rus devrimini Batı Avrupa ülkelerinde olan devrimlerden ayırmakta ve devrim Doğu ülkelerine doğru yayıldıkça belrli bölümsel yenilikler getirmektedir.

Örneğin, Batı Avrupa Sosyal Demokrasisinin gelişimi sırasın-da bunların ezberledikleri görüş, yani bizim henüz sosyalizm için yeterince olgunlaşmamış olduğumuz, yani içlerindeki bir takım "bilgiç" beylerin ileri sürdüğü gibi sosyalizm için gerekli nesnel ekonomik koşulların ülkemizde bulunmadığı görüşü basmakalıp bir klişedir. Kendisini, birinci emperyalist savaş sırasında yaratılan devrim ortamı içinde bulan halk ne yapacak sorusunu sormak hiçbirinin aklına gelmez. Bu halk, içinde bulunduğu durumun çaresizliğinden ve umutsuzluğundan etkilenerek,

alışılmışın dışında da olsa, olağanüstü de olsa, uygarlığın gelişmesini sağlayabilecek bir mücadeleye giremez mi?

"Rusya'daki üretici güçlerin gelişimi, sosyalizme olanak tanıyan bir düzeye varmamıştır." Başta Sukhanov olmak üzere İkinci Enternasyonal'in bütün kahramanları, bu sözü haykırmaktadırlar. Bu değiştirilemez sandıkları görüşü bin ayrı telden çalmakta ve bunun devrimimizi belirleyici mihenk taşı olduğuna inanmaktadırlar.

Peki ama, güçlü güçsüz bütün Batı Avrupa ülkelerini kapsayan emperyalist savaşa Rusya'yı da sürükleyen ve Rusya'yı Doğu'da oluşan veya kısmen başlamış bulunan devrimlerin başlangıcına tanık kılan durum, bizzat Marks'ın kendisi gibi bir Marksist tarafından 1856'da Prusya için olası görülen "köylü savaşı" ile işçi sınıfı hareketinin birleştirilebileceği bir noktaya Rusya'yı ve Rusya'nın gelişimini getirmişse, o zaman ne yapılacaktır? Durumun umutsuzluğu, işçi ve köylülerin çabalarını kat be kat arttırarak, uygarlık için gerekli temel koşulları Batı Avrupa ülkelerinden başka bir yolda sağlamak fırsatını yaratmışsa, o zaman ne yapacaktır? Bu dünya tarihinin genel gelişme çizgisini değiştirmiş midir? Bu, dünya tarihinin genel gelişme çizgisine girmekte veya girmiş olan bütün ülkelerin temel sınıfları arasındaki temel ilişkileri değiştirmiş midir?

Eğer sosyalizmin kurulması için belirli bir kültür düzeyi gerekliyse (bu "belirli kültür düzeyinin" ölçüsünü de kimse saptayamamaktadır, çünkü Batı Avrupa'nın her ülkesinde "belirli kültür düzeyi" kavramı değişir), işe bu belirli kültür düzeyini devrimci bir yoldan gerçekleştirip, **sonradan** işçi ve köylü hükümeti ve Sovyet sistemi kanalıyla öteki uluslara yetişmeye yönelmekle neden başlamayalım?

16 Ocak 1923.

II

Sosyalizmin kurulması için uygarlığın gerekli olduğunu söylüyorsunuz. çok güzel. Peki ama, toprak ağaları ve Rus kapitalistlerini defetmek gibi uygarlık için gerekli ön koşulları önceden yaratıp, sonradan sosyalizme neden yönelmeyelim? Olayların alışılagelmiş tarihsel gelişiminde bu tür farklılaşmalara yer verilemeyeceğini, bu tür ayrılıkların olanaksız olduğunu nerede, hangi kitaplarda okudunuz?

Sanıyorum Napolyon şöyle demiş: **"On s'engage et pui... on voit."** Şu anlama geliyor: "Önce ciddi bir savaşa girin, sonra ne olacağına bakın." İşte biz önce, 1917 Ekiminde ciddi bir savaşa girdik, sonra da Brest Anlaşması, yeni Ekonomik Politika vb. gibi ayrıntılara (dünya tarihi açısından bunlar kesinlikle ayrıntı niteliğindeydi) baktık. Ve temelde zafere ulaştığımız kuşkusuzdur.

Daha da sağdaki Sosyal Demokratlar şöyle dursun, bizim Sukhanovlarımız bile devrimin bir başka biçimde yapılabileceğini akıllarından geçiremezler. Bizim Av-

rupalı dar görüşlülerimiz, bizdekinden çok daha geniş halk yığınlarına ve çok daha çeşitli, çok daha değişik toplumsal koşullara sahip Doğu ülkelerine yapılacak devrimlerin, kesinlikle Rus devriminden çok daha başka özellikler taşıyacağını, çok değişik olacağını akıllarına bile getiremezler.

Kautsky çizgisinde yazılmış bir ders kitabının, o gün için çok yararlı olduğunu belirtmem gereksiz olur. Ancak, o görüşün dünya tarihinin bundan sonraki bütün gelişimini kapsadığı inancından vazgeçmenin artık zamanı gelmiştir. böyle düşünmeye devam edenlerin, birer ahmak olduğunu söylemek yerinde olur.

17 Ocak 1923.

İlk kez 30 Mayıs 1923'te Pravda'nın 117. sayısında yayınlanmıştır, Toplu Eserler, C: 33.

Makaleler İçin Yararlanılan Kaynaklar.

Türkçe:

Nisan tezleri ve Ekim Devrimi. Çeviren: M. Ardos, Sol Yayınları, 1969.

Sosyalizm ve Savaş. Çeviren: N. Solukçu, Sol Yayınları, Mart 1970.

Marksizm ve Revizyonizm. Çeviren: Osman Güler, Günce Yayınları, 1975.

Son Yazılar, Son Mektuplar. Çeviren: Seçkin Cılızoğlu, Ser Yayınevi, Mayıs 1975.

Emperyalist Savaş Üzerine. Çeviren: Ahmet Yurdaer, Günce Yayınları, 1976.

Proletarya Enternasyonalizmi. Çeviren: Işık Başaran, Tan Yayınları, 1976.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi [B] Merkez Komitesi Tutanakları. Çeviren: Ali Baran, Kava Yayınları, Ekim 1976.

Ekim Devrimi Üzerine. Çeviren: F. Çalışır, Teori Yayınevi, Ocak 1976.

Sağ ve Sol Sapmalar Üzerine. Çeviren: Seçkin Cılızoğlu, Ser Yayınevi, Nisan 1976.

Yaklaşan Felaket ve Kurtulma Çareleri. Çeviren: Mehmet Korkmaz, Ser Yayınevi, Mayıs 1976.

Üçüncü Enternasyonal Konuşmaları. Çeviren: Cemal Eren, Koral Yayıncılık, Mayıs 1976.

Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm. Çeviren: Zihni Kahraman, Koral Yayınları, Ocak 1977.

Proletarya Diktatörlüğü Teorisi. Çeviren: Erdinç Gürsoy, Tan Yayınları, Mart 1977.

Halkın Devlet Yönetimine Katılımı Üzerine. Çeviren: Cumhur Düzgün, Işık Yayıncılık, Mayıs 1980.

Fransızca:

Problèmes de l'édification du socialisme. Éditions du Progrès, Moscou 1977.

Contre le dogmatisme et le sectarisme dans le mouvement ouvrier. Éditions du Progrès, Moscou 1977.

Thèses d'Avril. Éditions du Progrès, Moscou 1978.

Les élections à l'Assemblée et la dictature du prolétariat. Éditions du Progrès, Moscou 1978.

Karl Marx et sa doctrine. Éditions du Progrès, Moscou 1979.

Discours aux Congrès de l'Internationale Communiste. Éditions du Progrès, Moscou 1979.

Appel à la population—De la "démocratie" et de la dictature—Qu'est-ce que le pouvoir des Soviets. Éditions du Progrès, Moscou 1979.

ek bölüm 2

LENİN'İN ÖĞRETİLERİNİN IŞIĞINDA ÇAĞDAŞ EMPERYALİZM*

Dergimiz ve Çekoslovakya Komünist Partisi Merkez Komitesi, 46 ülkenin komünist ve işçi partisi temsilcisinin katıldığı "*Leninizmin Emperyalizm Teorisi ve Kapitalizmin Genel Bunalımının Bugünkü Aşamasının Özellikleri*" konusunda ortaklaşa uluslararası teorik bir kollokyum düzenlemişlerdir. Bu kollokyuma katılanlar şu ülkelerin komünist ve işçi partisi temsilcileridir: ABD, Arjantin, Bolivya, Brezilya, Bulgaristan, Büyük Britanya, Cezayir, Çekoslovakya, Danimarka, Alman Demokratik Cumhuriyeti, Endonezya, Federal Almanya Cumhuriyeti, Filipinler, Finlandiya, Guatemala, Güney Afrika, Hindistan, Honduras, Irak, İran, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, Japonya, Kanada, Kıbrıs, Kolombiya, Küba, Lübnan, Macaristan, Moğolistan, Panama, Paraguay, Peru, Polonya, Romanya, Senegal, SSCB, Şili, Uruguay, Venezüela, Yunanistan.

Bu konferans, Lenin'in, aralarında yaratıcı Marksizmin klasik eseri olan *Kapitalizmin Sonuncu Aşaması: Emperyalizm* adlı eserinin merkezi bir yer işgal ettiği emperyalizm konusundaki çalışmalarının 60'ıncı yıldönümü nedeniyle düzenlenmiştir.

* Bu yazı, **La Nouvelle Revue Internationale - problémes de la paix et du socialism** dergisinin Mart 1976, no: 3 (211) sayısından, Erden Akbulut, Altuğ Yaral ve Uğurhan Berkok tarafından çevrilmiştir.

J. Havlin (Çekoslovakya Komünist Partisi Merkez Komitesi sekreteri) konferansı açtı. Kapitalizmin genel bunalımı tezinin Leninci emperyalizm teorisinin önemli bir bileşeni olduğunu söyledi. Lenin, emperyalizmin, kapitalizmin sonuncu aşaması olduğu, "can cekişen kapitalizm"[1] olduğu sonucuna vardı. Bununla beraber, kapitalizmin ölümü tek perdelik br oyun değildir. Bu, kapitalist ülkelerin ekonomik ve siyasal gelişimlerinin eşitsizliği nedeniyle, tarihsel bir dönemi, "kapitalizmin topyekün yıkılışı ve sosyalist toplumun kuruluşu"[2] dönemini kapsayan bir süreçtir.

Bu dönem, bir yandan kapitalist sistemin iç çelişkilerinin gelişmesiyle, kapitalist sistemin zayıflaması ve bazı ülkeleri yitirmesiyle; diğer yandan da, bu ülkelerde yeni bir sosyalist rejimin ortaya çıkmasıyla, bu rejimin güçlenmesiyle ve bir dünya sosyalist sisteminin oluşmasıyla belirlenir.

Çağdaş siyasal, ekonomik ve toplumsal evrim, kapitalizmin genel bunalımının sürekli olarak derinleştiği yolundaki Marksçı-Leninci yorumun doğruluğunu kanıtlamaktadır. Kırk yıldan bu yana, bugün, kapitalist dünyayı etkileyen en ağır ekonomik bunalıma tanık olmaktayız. Bu ekonomik bunalım, bir barış dönemi için daha önce hiç görülmemiş bir enflasyonla birlikte yürümektedir. Durum, azgelişmiş ülkelerin kend ulusal zenginliklerine egemen olmak gibi haklı arzularıyla daha da ağırlaşmaktadır. Bunalımın, gelişmiş kapitalist devletlerin geniş halk kitlelerinin hayat düzeyleri üzerinde olumsuz sonuçları olmakta ve bu sonuçlar gelişmekte olan ülkelerde ise tamamen yıkıcı olmaktadır.

Kapitalist devletlerin hükümetleri, geleneksel yöntemleri kullanarak bir çözüm aramaya çabalamakta, ancak bu geleneksel yöntemler, bugünkü durumda az etkili görünmektedir. Kapitalizmin, bunalımların, kaçınılmaz olarak gitgide daha etkili biçimde birbirini takip ettiği ve ekonomik atılım evrelerinin gitgide daha kısıtlandığı bir gelişim aşamasına ulaşmıştır.

Kapitalizmin genel bunalımı, kapitalist dünyadaki sınıf mücadelelerinin gelişimi üzerinde, sosyalizm ile emperyalizm arasında dünya ölçüsündeki karşıtlık üzerinde her zaman daha fazla bir etkide bulunmaktadır. Komünist ve işçi partlerinin doğru bir strateji ve taktik ortaya koymaları için kapitalizmin genel bunalımının bugünkü aşamasının özelliklerinin incelenmesi zorunludur.

J. Havlin, konferansa katılanları, Çekoslovakya Komünist Partisi Merkez Komitesi adına selamladı ve Konferansın, çağdaş kapitalizmin Marksçı-Leninci analizine katkıda bulunacağına inandığını belirtti.

EMPERYALİZMİN VE ÇAĞIN EĞİLİMLERİ

Konferansa katılanlar, Lenin'de, kapitalist sistemin durumuna, kapitalist devletler arasındaki ilişkilerin, dünya olaylarının gelişimine global bir yaklaşımın, yani

sınıfların nesnel durumunun analizi üzerine temellenmiş ve bütün dünyadaki ekonomik gelişimin verilerinin bütünlüğünü hesaba katan bir yaklaşımın varlığına işaret ettiler.

S. Sierra (Uruguay K.P.M.K. üyesi), konuşmasında, altmış yıldan beri dünyada ortaya çıkan derin değişiklikleri hesaba katmak zorunda olduğumuzu kaydetti. Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi, sosyalizme geçiş çağını dünya ölçüsünde açtı ve kapitalizmin genel bunalımının başlangıcını belirledi. İki karşıt toplumsal sistem arasındaki çelişki, bundan böyle çağımızın temel çelişkisi olmuştur. Güçler dengesi, bugün insanlığın gelişiminin belirleyici etkeni olarak ortaya çıkan sosyalizm lehine sürekli değişmektedir. İşte bunun için, emperyalizmin ve çağdaş devrim sürecinin sorunlarını incelerken yaklaşımımız zorunlu olarak *dünya çapında ve tarihsel* olmak zorundadır.

E. del Lano (Küba Yüksek Siyaset Okulunda Ekonomi Politik Kürsüsü Başkanı), Oktobr Devrimi ile açılan çağın içeriğinin Lenin için "kapitalizmin ve kalıntılarının ortadan kaldırılması, komünist rejimin temellerinin kurulması"ndan[3] oluştuğunu hatırlattıktan sonra, burada söz konusu olanın, yönlerinden biri sosyalizmin atılımı ve güçlenmesi ve diğeri kapitalizmin yıkılması olan ikili bir süreç olduğuna işaret etti.

Küba devrimi, bu sürecin halkalarından biriydi. Küba devrimi yeni tarihsel koşullarda, dünya ölçeğinde sosyalizmin lehine olan bir güçler dengesi değişikliğine, kapitalizmin genel bunalımının derinleşmesini belirleyen değişiklikte zafere ulaştı. Küba'daki dönüşümler, tarihin çarkını geriye çevirmeye çabalayan ABD emperyalizminin düşmanlığını doğurdu. Fakat, sosyalist ülkelerin desteğine ve her şeyden önce de Sovyetler Birliği'nin ekonomik, siyasal ve askeri yardımına dayanan Küba halkının birliği ve devrimci iradesi, bu girişimleri başarısızlığa mahkum etti. Küba devrimi, kaptalizmin genel bunalımının derinleşmesinin önemli bir etkeni oldu.

F. Kolacek (Çekoslovakya K.P.M.K.'nin Yüksek Siyaset okulunda profesör), kapitalizmin yüzyılımızdaki en büyük iki ekonomik bunalımını — 1929-1933 bunalımı ve bugünkü bunalım— kıyaslayarak, bu son bunalımın yeni bir ekonomik, siyasal ve toplumsal güçler ilişkisi koşullarında geliştiğini kaydetti. 1930'ların başlangıcında, emperyalist güçlerin, Sovyetler Birliği'ne göre çok büyük bir ekonomik üstünlüğe sahip olduklarını söylemek yeterlidir. O zamanlar bazıları "Avrupa'nın dış çevresinde' olarak kabul edilen Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (EYK) üyesi ülkeler, bugün, dünya sınai üretiminin hemen hemen üçte birini üretmektedirler.

Dünyadaki güçler dengesindeki değişiklik, bugün, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin iç çelişkilerinin uluslararası ilişkilere yansımasını sınırlandırmayı, emperyalizmin saldırgan eğilimlerini felce uğratmayı sağlamaktadır.

L. Maier (Alman Demokratik Cumhuriyeti Dünya siyaseti ve Ekonomi Enstitüsü Müdür Yardımcısı), kapitalizmin evriminin iç ve dış etkenlerinin yeni bir etkileşiminin konumuz olduğuna, işaret etti. Barışın korunması ile ilgili olarak mükemmel perspektifler ortaya çıkmakta, kapitalist ve gelişmekte olan ülkelerde ilerici değişiklikler için yeni olanaklar doğmaktadır.

P. Auersberg (Çekoslovakya K.P.M.K. üyesi), bilindiği gibi, 1960 Kasım'ında komünist ve işçi partilerinin konferansının bildirgesi, kapitalizmin genel bunalımının bugünkü aşamasını belirlemişti, dedi. Bu özellik, kapitalizmin genel bunalımının bugünkü aşamasının bir dünya savaşına bağlı olmamasında ve barış koşulları içinde gelişmesinde bulunmaktadır. Kardeş partiler, bugünkü durumda, bir dünya savaşının önlenebileceğine işaret etmişler; uluslararası ilişkilerde barış içinde yanyana varolma, yaşama ilkelerini güçlendirmek gerektiğini vurgulamışlardı. Zira bu, emperyalizmin dünya çapındaki konumla-rında yeni yeni gedikler açacak, bir takım ekonomik ve toplumsal değişikliklere elverişli koşullar sağlayacaktır.

Bugün, söz konusu belgenin, dünyanın evrimi konusunda cüretli bir Marksçı-Leninci öngörü olduğu söylenebilir. Tarih, sosyalizmin, emperyalist stratejiye karşı koymaya yetenekli uluslararası bir güç olarak belirleyici etkisini kanıtladı. Vietnam halkının zaferi, emperyalizme karşı otuz yıllık mücadeleyi taçlandırarak, işte tamı tamına bunu göstermiştir. Emperyalistler, sosyalizmin güçlerinin atılımını ve uluslararası otoritesini durduramamışlardır.

P. Auersperg, kapitalizmin genel bunalımının geliştiği bugünkü aşamasının barışçıl koşullar içinde olmasının, bu bunalımın keskinliğini hiçbir biçimde azaltmadığını kaydetti.

T. Postolache (Romanya Sosyalist Cümhuriyeti Bilimler Akademisi muhabir üyesi) bugünkü bunalımın, kapitalizmin dünyanın bütün halkları için eşit bir gelişme sağlamaya yeteneksizliğini açıkça ortaya koyduğunu belirtti. Dünyada yeni bir ekonomik ve siyasal düzen kurmak için, yani devletlerin ekonomik gelişme düzeyleri arasında varolan uçurumu gidermek için, uluslalarası ilişkilerde tam eşitliği sağlamak için, ulusal bağımsızlığa ve egemenliğe saygı gösterilmesi için mücadele etmek gerekmektedir.

Bu konuyla ilgili olarak *D. Stanişçhev* (Bulgar Komünist Partisi temsilcisi) devletler arasında ekonomik planda olduğu kadar siyasal planda da eşitlik ilişkilerinin kurulması probleminin, gerçek sosyalizmin ortaya çıkmasıyla beraber ortaya konulmuş olduğuna işaret etti. Proleterya Enternasyonalizmi ilkelerine dayalı sosyalist topluluk ülkeleri arasındaki ortaklaşa çalışma, bu yeni ilişkilerin bir örneğidir. Kapitalist dünya ile ilişkilere gelince, sosyalist *topluluk* ülkeleri, bu konuda halklarda eşitliği ve ulusal egemenliğe saygıyı gerektiren Leninciliğin barış içinde yanyana varolma ilkelerini temel alırlar.

A. Lopatka (Polonya Birleşik İşçi Partisi Merkez Komitesi yedek üyesi) konuşmasında, bugünkü durumda sosyalist ülkelerin dış politikadaki rolüne yer verdi.

Silahlanma yarışına son vermek ve uluslararası güvenliğin sağlanması için gerekli diğer koşulları yaratmak amacıyla, siyasal yumuşamanın askeri yumuşamayla tamamlanması için verilen mücadelenin sürdürülmesinin zorunlu olduğuna işaret etti. Kapitalist ülkelerde gerçekçi siyaset adamlarının yanı sıra, yumuşamanın düşmanlarının da etkili olduklarını unutmamak gerekir.

Emperyalist devletler, gelişmekte olan kültür, eğitim, enformasyon ve insan ilişkileri alanlarındaki değiş-tokuşlara anti-sosyalist bir karakter vermeye çabalamaktadırlar.

Enformasyon özgürlüğü düşüncesinden, sosyalist ülkelerde kendi ideolojik saptırmalarını meşrulaştırmak için yararlanmaya gayret etmektedirler. bu girişimlerin başarısızlığa mahkum olduğu açıktır.

Akademisyen *E. Joukov* (SSCB), Konferansa sunduğu bir bildiride, iki karşıt ekonomik vce toplumsal sistemin aralarındaki güçler dengesinde ortaya çıkan büyük değişikliklerin, dünyanın yönelişi ve gelişme tempoları üzerinde belirleyici bir etkide bulunduğunu kaydetti. Sosyalizmin başarılarının yol açtığı kapitalist dünyanın zayıflaması, sadece niceliksel değildir ve sadece burjuva egemenliği ilişkileri alanının daralmasında ifadesini bulmamaktadır. söz konusu olan, ekonomik ve toplumsal sistem olarak kapitalizmin genel bunalımının derinleşmesidir; belli başlı kapitalist ülkelerin temel konumlarının yitmesine yol açan nesnel niteliksel değişikliklerdir. Bütün bunlar, kapitalist dünyanın yöneticilerini, karşıt ekonomik ve toplumsal rejimli devletler arasında barış içinde bir arada yaşama ilişkilerini tanımaya zorlamıştır.

SSCB ve diğer sosyalist ülkelerin barış politikasının başarılarının önemi, bir termonükleer savaş tehlikesini uzaklaştırmak olgusu ile özetlenemez. Bu başarılar, sosyalizmin saygınlığının büyümesine büyük ölçüde katkıda bulundu. Sosyalizmin üstünlüğü, İkinci Dünya Savaşının sonundan beri açıkça belirginleşti: Bu, çağımızın nesnel bir yasasıdır ve kapitalist toplumsal ilişkilerin tarihsel iflasını doğrulamaktadır.

KAPİTALİST DÜNYADA MEYDANA GELEN DEĞİŞİKLİKLER

Lenin'in emperyalizm konusundaki eserlerinin yayınlanışından beri geçen altmış yıl süresince, emperyalizmin ekonomisinde çok büyük değişiklikler meydana geldi. Sermayenin temerküzü ve merkezileşmesi yeni boyutlara ulaştı. Burjuva devletin ekonomik hayata müdahalesi daha önce görülmemiş bir genişlik kazandı. Bilimsel teknik devrimin etkisiyle ekonominin yapısı değişti. Konferansa katılan-

ların bir çoğu, konuşmalarını, bu olguların analizine ve bu olguların emperyalist devletlerin politikası ile ilişkisine ayırdılar.

Tekeller ve Devlet

Tekeller, emperyalizmin özünü ifade ederler. "Emperyalizm tekelci kapitalizmdir"[4] diye yazmaktaydı Lenin. *S. Savov* (Bulgar Bilimler Akademisi Çağdaş Toplumsal Teoriler Enstitüsü profesörü), işte bunun için, emperyalizmin somut durumunun incelenmesi, ilk önce, tekellerin biçiminin; tekelci sermaye hareketinin, tekelci mülkiyet örgütlenmesinin, tekellerin rekabet ve fiyatların oluşumu üzerindeki etkilerinin analizini gerekli kılar, dedi.

Üretimin ulusal ve uluslararası düzeyde temerküzünün sonucu, taşeronluk sistemi aracılığıyla tekelci olmayan işletmelerin büyük bir bölümünü kontrol eden tekel yığışımlarının doğuşuna yol açtı.

Ancak, üretimin yüksek toplumsallaşma düzeyi, ekonomik süreçlerin ulusal ekonomi düzeyinde bir "düzenlenmesi"ne yol açar. Devletin katkısı olmaksızın tekellerin bizzat kendileri bu görevi yerine getiremezler. Tekeller, ekonomik gelişimin toplumsal etkenleri üerine etkide bulunmak gereksiniminde oldukları zaman, devletin yardımına çok daha fazla gereksinim duyarlar.

S. Savov, tekellerin devletle bütünleşmesinin güncel biçimlerini ayrıntılarıyla inceledikten sonra, bu yetkinleştirilmiş etkileşim mekanizmasının, kapitalist rekabeti ortadan kaldırmadığına işaret etti. Sadece bunun karakteri değişmektedir. Modern kapitalizmin ekonomik mekanizmasının bileşkenleri olan tekeller, rekabet ve düzenleme arasında çözümlenemez çelişkiler varlığını sürdürmektedir.

S. Savov'a çeşitli sorular soruldu.

A. Kohen (Arjantin K.P.M.K. yedek üyesi): Lenin'in kaydettiği gibi, 1900 bunalımı, bu çağda tekellerin tarihinde bir dönemeci belirledi. Bugünkü bunalım, gelişimlerinde yeni olguların ortaya çıkmaya başladığı devletle bütünleşmiş kapitalizmin ve büyük uluslararası tekellerin tarihinde yeni bir dönemeci belirlemekte midir?

S. Savov: Bunalımın tekelci devlet düzenlemesinde yeni biçimler doğurması olanaklıdır. Muhtemeldir ki, bazı ekonomik süreçleri düzenlemeye yönelik yeni kurumların —ulusal ve uluslararası düzeyde— ortaya çıkacağı görülecektir. ABD'de bir tür "plan komitesi", özel girişimle bir arada varolacak bir "planlama sistemi" yaratmak düşüncesi bile öne sürülmüştür. Gözden düşmüş Keynesçi teorilerin yerine geçmek için, yeni şemaların yaratılmasına girişileceği gözardı edilmemelidir.

R. Öhman (İsveç Sol-Komünist Partisi temsilcisi): Ekonomik gelişimde toplumsal etkenlerin önemi nedir?

S. Savov, ekonomik gelişimin toplumsal etkenlerine, işgücünün yeniden üreti-

mine bağlı olan öğeleri sokmak gerektiğini, bunlar arasında, eğitim sistemi ve mesleki formasyon, halk sağlığı, istihdam düzeyi, ücret ödentisi ve iş organizasyonu, tüketim yapısı gibi etkenlerin özel bir önem taşıdığını söylmeyerek cevap verdi. Elbette ki bütün etkenlerin, kapitalizmin bütün tarihi boyunca bir etkisi olmuştur, fakat bunların önemi bugün birdenbire artmıştır. Burjuva devletler, toplumsal süreçleri kontrol etmeyi, bunları tekelci sermayenin çıkarlarına uygun olarak düzenlemeyi denemektedirler; bu, burjuva sosyolojisinin, patronların toplumsal sorumluluğu kavramını ortaya atmasını sağlamaktadır; bu, aynı zamanda "toplumsal planlama" üzerindeki tartışmaları da açıklamaktadır. İşçi sınıfının hakları için mücadelesinin yoğunluğu, burjuva devletin toplumsal politikası üzerinde açık bir etki yapmaktadır.

Profesör *S. Pavlidis* (Yunanistan), modern devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizm, "derinliğine" ve fakat aynı zamanda "genişliğine" bir gelişimle belirlenmektedir, dedi. Büyük tekeller ile devletin içiçe girmesi, emperyalizmin merkezlerinde olduğu gibi daha az gelişmiş ülkelerde de olmaktadır.

Yunanistan'da olan ise, işte tamı tamına budur. En gelişmiş kapitalist ülkelerde devletin ekonomik hayata müdahalesi, tekelleşme belli bir düzeye ulaştıktan sonra böyle bir genişlik kazandığı halde, Yunanistan'da bu iki süreç —tekelleşme ve devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin gelişmesi— başlangıçtan beri birlikte evrimleşmekte ve pratik olarak bütünleşmiş bulunmaktadır.

V. Choundéev (Derginin Sekreteri), modern devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin incelenmesinde bazı metodolojik sorunları ele aldı.

Marksçılar da dahil, bazı eserlerin yazarları, şu ya da bu ülkede tekelci devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin hangi noktada gelişmiş ya da gelişmemiş olduğunu yargılamayı sağlayacak, kendilerine göre bir dizi ölçüt ileri sürmektedirler. Bazıları, ABD'nin önemli devletleştirmelere başvurmadığını, devlet sektörünün gelişmemiş olduğunu ve devletin üretim alanındaki insiyatifin çok zayıf olduğunu, bundan dolayı da devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin gelişmesi açısından Büyük Britanya'ya, Fransa'ya, ya da Avusturya'ya göre çok geri kalmış olduğunu iddia etmektedirler. Fakat, eğer ABD'de devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin çok zayıf geliştiği düşüncesinde olunursa, bundan, işçi sınıfının uluslararası sınıf düşmanının genel karargahının ABD'de değil, fakat daha başka yerlerde, örneğin Avusturya'da olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu sonucun saçmalığı göze batmaktadır.

Devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin gelişme derecesi değerlendirilirken, ulusal gelirin devlet bütçesi aracılığıyla yeniden dağıtımı, devletin mal ve hizmet satın alışlarının mutlak ve göreceli boyutları, devletin kredi politikasının ve vergi politikasının genişliliği ve etkililiği, devletin sermaye birikiminin finansmanına, önemli bir faaliyet alanı olan bilimsel araştırma ve inceleme projelerinin finans-

manına katkısı gibi ölçütleri mutlaka hesaba katmak gerekmektedir. Bununla beraber bütün bunlar kuşkusuz ki yeterli değildir. Gerçekten de, günümüzde, bu rejimin temeli olan tekeller tamamen atlanarak şu ya da bu devlet kapitalizminin gücünden ya da zayıflığından söz edilebilir mi? Bu tür karşılaştırmalarda, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin ekonomik ve siyasal olmak üzere ikili bir tekeli temsil ettiği unutulabilir mi? Eğer ABD'de kapitalizmin gelişim düzeyi tekellerin gücüyle bağlantılı olarak değerlendirilirse, hiç kimsenin aklına bu ülkede devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin zayıflığı düşüncesi gelmeyecektir.

V. Chonudéev, böylece, metodolojik problemlerden doğrudan doğruya emperyalizmin yapısına, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizme, bu olgunun Leninci kavranılışına geçiyoruz, dedi. Emperyalizmin ekonomik temeli ve motor gücü olarak tekellerin merkezi rolü ile ilgili Leninci tez, tekellerin uluslararası faaliyetlerinin aldığı yeni boyut nedeniyle özel bir güncellik ve önem kazanmaktadır.

Bugünkü durumda, özellikle ABD'de olmak üzere her büyük tekelci tröst, çokuluslu bir tekelin özelliklerini kaçınılmaz olarak taşımaktadır; çokuluslu şirket ittifaklarına rağmen, burjuva devlet ile tekeller arasında çelişkiler her zaman varolmuştur. Burjuva devletin çıkarları ile tekellerin çıkarlarının ortak bir temeli olduğu için, elbette ki bu çelişiler uzlaşmaz bir karakterde değildir. Fakat, çağdaş emperyalizmin analizinde, bu tür çelişkilerin günümüzde keskinleştiğini gözönünde bulundurmak temel önemdedir. Kapitalist toplumun anti-tekelci devrimci dönüşümü ile ilgili problemlerin çözümü, *devlet tekelciliğinin* ikili mekanizmasının özünün doğru analizine bağlıdır.

G. Hautsch (Federal Alman Cumhuriyeti Francfort sur-le-Main Marksçı Araştırmalar Enstitüsü üyesi), emperyalist devlet, hükümeti yöneten parti ne olursa olsun —açıkça burjuva ya da reformist de olsa— tekellerin çıkarlarını temsil eder. Toplumsal manevralar yapma olanaklarının azaldığı bugünkü bunalım döneminde, Federal Alman Cumhuriyeti'nde iktidarda bulunan sosyal-demokrat yöneticiler, ekonomik güçlüklerin ağırlığını işçi sınıfının ve çalışanların yanısıra küçük ve orta mülk sahiplerinin üzerine yıkmayı gitgide daha açıkça hedef alan bir politika gütmektedirler.

Devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizm, siyasal güçlüklerinin bir bölümünün üstesinden gelmek için burjuva toplumunun ekonomik, askeri, bilimsel ve teknik potansiyelini güçlendirmek açısından hiç kuşkusuz ihmal edilemeyecek olanaklara sahiptir; *I. Gouriev* (SSCB Bilimler Akademisine bağlı Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü müdür yardımcısı) bu olanakların küçümsenmemesi gerektiğine işaret etti. Fakat bütünüyle ele alındığında, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin diyalektiği öyledir ki, burjuvazinin konumlarının pekişmesini hedef almakla beraber, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin yapısına özgü iç çelişkiler nedeniyle sonuçta bu konumları daha da derinliğine kemirme etkisi yapar.

Şu halde, burjuva devletin ekonomik işlevlerinin büyüyüşü, ekonomik içeriğiyle üretimin toplumsallaşmasının daha ileri aşamasından başka bir şey değildir; bu da, bizzat kapitalizmin bünyesi içinde Marks'a göre anonim şirketlerin oluşturdakları kapitalist üretim biçiminin olumsuzlanmasının [inkârının] doğrudan mirasçısı bir aşamadır. Devlet, burjuvazinin çıkarları adına, kapitalist ülkelerin ekonomik gelişiminin hızlanmasını sağlayarak, en büyük özel tekellerin bile gücünü aşan boyutlardaki maddi harcamaları ve geniş işbirliğini gerektiren bilimsel ve sınai projeleri gerçekleştirerek, kapitalizmin temel çelişkisinin, üretimin toplumsal karakteri ile üretimin sonuçlarına özel kapitalist el koyma biçimi arasındaki çelişkinin derinleşmesini kaçınılmaz biçimde kışkırtır. Bunun da sonuçtaki etkisi, burjuvazinin egemenliğinin ekonomik temellerini zayıflatmaktır.

Devlet Düzenlemesinin Sınırları

W. Sadzikowski (Ekonomik Bilimler Doktoru-Polonya) günümüzde, birçok burjuva iktisatçısının bile, kapitalist özel sektörün, ekonominin yeterince hızlı ve uyumlu gelişimini kendi başına sağlama yeteneğinden yoksun olduğunu hesaba kattıklarına işaret etti. Burjuva iktisatçılar, üretim araçlarının kapitalist özel mülkiyetinin varlığının meşruiyetini hiç tartışma konusu etmeksizin, devlete, kapitalizmin çelişkilerinin çözümünde yönetici bir rol yükleyen "refah toplumu", "sanayi devleti", "sanayi-ötesi" devlet teorileri yarattılar. burjuva teorisyenler, hiçbir devrimci değişiklik yapmaksızın, kapitalist sistemin siyasal yapısını dönüştürmeksizin, kapitalist sistemin reformunun gerçekleştirilebileceğini ummaktadırlar.

Lenin bu tür "teoriler"in temel kusurunu daha önceden göstermişti:

"En yaygın yanlışlık, tekelci kapitalizmin ya da devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin artık kapitalizm olmadığını, bunun artık "devlet sosyalizmi" vb. olarak nitelenebileceğini iddia eden burjuva reformist iddiasıdır."[5]

W. Sadzikowski, bugünkü durumda, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki tekelleşme derecesi ve devletin ekonomik ve toplumsal süreçlere müdahalesi, Lenin'in bu satırları yazdığı çağa göre çok daha büyüktür, dedi. Fakat bu satırlar güncelliklerini korumaktadır. Ulusal gelirin hemen hemen yarısını bölüştüren ve birçok kapitalist ülkede yatırımların yarısını gerçekleştiren devlet, bir burjuva devleti olarak ve egemen üretim ilişkileri sistemi, kapitalist sistem olarak kalmaktadır. *W. Sadzikowski*'ye göre, çağdaş burjuva devletin ekonomiye çok gelişmiş müdahalesi, kapitalist üretim ilişkilerinde bir dizi değişikliğe yol açmıştır.

V. Choundéev, *W. Sadzikowski*'den, kapitalist üretim ilişkilerinde meydana gelen değişiklikler ile ilgili düşüncesini belirginleştirmesini istedi. *W. Sadzikowski*, devletin müdahalelerinin, elbette ki kapitalizmin üretim ilişkilerinin temelini değiştirmediği cevabını verdi.Fakat üretim alınında ve bu alanın dışında devlet mülkiyetinin göreceli ağırlığı artmaktadır. Devlet sektörünün faaliyeti, son tahlilde özel sermayenin çıkarlarına tabi kılınmakla beraber, bu, kapitalizmin üretim ilişki-

lerinin karakterinde önemli bir değişikliği temsil etmektedir. O halde, kapitalist üretim ilişkilerinin analizinde, ulusal ekonominin gelişiminin devlet tarafından düzenlenişinin, net global kârın bölünüşünde devletin rolünün artışının ve devletin toplumsal ilişkiler üzerinde etki etme girişimlerinin artışının dikkate alın-ması zorunlu görünmektedir.

N. Dobrota (Romanya Ekonomik Bilimler Akademisi rektör yardımcısı), burjuva devletin sınıf karakteri konusunda hiçbir hayal beslemeksizin, özel tekelleri bölen derin çelişkiler nedeniyle ve sahip olduğu çok büyük mali kaynaklar sayesinde, burjuva devletin öneminin büyüdüğünü ve hatta göreceli bir bağımsızlık kazandığını hesaba katmak gerekir, dedi.

Tekelci devlet "planlaması", bu gerçek anlamıyla bir planlama mıdır? Eğer planlamayla kastedilen, bütün ulusal ekonominin yönetimi, somut hedeflerin ve bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için zorunlu sürelerin saptanması, bu hedeflerin yerine getirilmesinin denetlenmesi ise, buna olumsuz olarak cevap vermek gerekir. Kapitalist ülkelerin ekonomisi pazar karakterini muhafaza etmektedir; bu ülkelerin, ekonomisinin işleyişi, devletin ekonomik kararlar alan tekelci kurumlarının faaliyeti tarafından değil, fakat burjuva rejimine özgü yasaların kendiliğinden etkisi ile belirlenmektedir.

Özellikle ekonomik istikrarsızlıkların artığının ve toplumsal çelişkilerin şiddetlendiğinin görüldüğü bir uğrakta, gelişmiş kapitalist ülkelerin çoğunluğunun ekonomik ve toplumsal planlar oluşturmaya koyulmaları anlamlıdır. Alınan bütün bu tedbirlere rağmen, bu ülkeler, özellikle enflasyonun gelişmesini ve ağırlaşmasını önlemeyi başaramamışlardır. Enflasyon ile üretimin düşüşüne yönelik eğilimlerin birarada ve aynı zamanda görülmesi, yani "stagflasyon" olarak adlandırılan olgu, kapitalist yönetimlerin bir ekonomik strateji oluşturmalarını ciddi olarak güçleştirmektedir. Kapitalist yönetimler bir kısırdöngünün içinde kalmışlardır. Enflasyona karşı mücadele etmek, ekonomik faaliyeti frenlemek ve işsizliğin büyümesine katkıda bulunmak olacağı halde, ekonomiye yeni bir atılım yaptırmaya çalışmak, enflasyona da yeni bir atılım yaptırmak olacaktır. Kapitalist ülkeler, her iki problemi birlikte çözümlemeyi sağlayacak programları ortaya koyamamaktadırlar. bu durumda da, burjuva ekonomik politikasının bütününün bir bunalımından söz edilebilir. Bu da, kapitalizmin genel bunalımının dışavurum biçimlerinden biridir.

Uluslararasılaşma Sürecinin Çelişkileri

Uluslararası tekellerin faaliyetleri son zamanlarda, daha önce görülmemiş bir genişlik kazanmıştır. Birleşmiş Milletler Birliği'nin çokuluslular konusundaki raporu, yabancı ülkelerde şueleri olan 7.300 şirket kaydetmiştir. En önemli 200'ünün her biri, aynı zamanda 20 ülke ve daha fazlasında, bazıları ise, yüz kadar ülkede faaliyetlerini yürütmektedir.

Bu rakamları nakleden *L. Maier*, burjuva teorisyenlerin, uluslararası şirketlerin

yayılmasından, kapitalist dünya ekonomisinin ve uluslararası ekonomik ilişkilerin gelişimini istikrarlı kılma etkisini umduklarını söyledi. Bununla beraber, 60'lı yılların sonlarında gitgide daha açık olarak görülmektedir ki, yeni tekelleşme derecesi, kapitalist dünyanın ekonomik istikrarsızlığının ağırlaşmasında önemli bir etken olmuştur. Çokuluslu şirketler tarafından kışkırtılan çatışmalar ekonomik mübadele alanını etkilemektedir. *L. Maier*, Federal Alman Cumhuriyeti örneğini hatırlatarak çokuluslu tekellerle, bir ekonomik düzenleme politikası gerçekleştiren devlet arasındaki ilişkilerdeki çelişkiler üzerinde durdu.

Bir tekelci birliğin çerçevesi içinde ekonominin planlı örgütlenmesi ile ekonomik gelişimin bütününün anarşisi arasın-da uluslararası ölçekte bir çelişki gelişmektedir. Bu çelişki, günümüzde özel bir biçim almaktadır: Kapitalist dünya ekonomisinin orjinal "düalizmi" bir yandan çokuluslu şirketlerin yayıl-masıyla, diğer yandan ise, her ulusal ekonomi çerçevesi içinde ve bölgesel ve uluslararası ölçekte tekelci devlet düzenlemesiyle belirlenmektedir.

Son zamanlarda, emperyalist devletler, tekelci devlet düzenlemesi mekanizmasını, ekonomik hayatın yeni uluslararasılaşma düzeyine uyarlamaya çabalamaktadırlar. Bu konu ile ilgili olarak, *V. Boutachkov* (Bulgar K.P.M.K. Uluslararası Seksiyonu Danışmanı), emperyalizmin, bugünkü bunalıma bir çıkış yolu bulmak için, uluslararası tekelci sermayenin belli başlı merkezlerinin ekonomik ve siyasal gücünün birleştirilmesi, sosyalist olmayan dünyanın geri kalan kısmına kendi iradelerini zorla kabul ettirecek az sayıda büyük devletten oluşan bir birliğin kurulması yönündeki girişimlerine dikkati çekti. Belli başlı emperyalist devletlerin "anti-bunalım" politikasının eşgüdümü, emperyalistler-arası çelişkiler tarafından zorlu biçimde kösteklenmekle beraber, bu, oldukça belirgin bir eğilimdir.

M. Doig (Kanada K.P.M.K. Yürütme Komitesi üyesi), ABD ile Kanada emperyalizmler arasındaki ortaklaşa çalışmadan ve rekabetten söz etti. Bu iki ülkenin tekelleri, Latin Amerika'nın ve Karaibler Havzasının birçok ülkesine beraberce yatırım yapmakta ve bu ülkelerin çalışanlarını beraberce sömürmektedirler. Fakat aynı zamanda, Kanada ekonomisinin denetimi için de mücadele etmektedirler; bu durum, Kanada Komünist Partisinin programına göre, "Kanada'daki emperyalist çelişkilerin temel unsuru"nu oluşturmaktadır. İki ülkenin tekelleri arasındaki rekabet, "enerji bunalımı"yla alabildiğine keskinleşmiştir. ABD emperyalizmi, çok geniş petrol ve doğal gaz yataklarını, Kanada'nın bütün enerji kaynaklarını tamamen kontrol etmek istemektedir. Fakat Kanada burjuvazisi, bunların kendisi için gerçek bir kazanç kaynağı olabileceğini çok iyi anlamakta ve bunların kârlarını ABD'li rakipleriyle paylaşmak istememektedir.

B. Zaharescu (Romanya K.P.M. Kontrol Komisyonu üyesi) çok uluslular bugün, geçmişteki tekelci firmalara göre çok farklı bir rol oynamaktadır, dedi. Temel amaçları, artık sadece hammadde kaynaklarına el koymak ve sömürgelerin ucuz iş-gücünü sömürmek değildir. Gümrük engellerinden sıyrılarak gelişmiş kapi-

talist ülkelerin pazarlarını da fethetmeye, azami ölçüde katkıda bulundukları kapitalist ekonominin uluslararasılaşmasının avantajlarından yararlanmaya gayret etmektedirler. Başka ülkelere sermayelerini yatıran şirketlerin çoğunluğunun merkezleri ABD'de bulunmaktadır.

Kapitalist tipte uluslararasılaşma, kapitalist devletlerin bağımsızlığı ve egemenliği üzerinde etkisini hissettirmektedir. Çok doğal olarak, Amerikan firmalarının şubeleri faaliyet yürüttükleri ülkelerin politikasına uymamakta, fakat ABD'nin çıkarlarına uygun bir politika takip etmektedirler.

B. Zaharescu, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaratılan kapitalist para sisteminin, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin özel bir ürünü, devletin ekonomik hayata müdahalesinin bir sonucu olduğunu kaydetti. Bu sistem, sermayenin temerküzüne ve merkezileşmesine, ulusal gelirin, büyük tekellerin çıkarına yeni bir bölüşümüne uygun koşullar sağlamıştır.

Yeni dünya para sistemi, büyük emperyalist devletler arasın-da hâlâ bir tartışma konusudur. *B. Zaharescu*, gerçekte, bu "tartışma"nın çeşitli tekelci gruplaşmalar arasında bir mücadeleden başka bir şey olmadığını, ABD'nin doların uluslararası rolünü kısmen de olsa korumak için çabaladığına işaret etti.

B. Zaharescu, enflasyon ile parasal ilişkilerin bugünkü durumu arasında varolan bağı gösterdikten sonra, fiyat yükselmelerine yol açan enflasyonun, denetlenebildiği sürece, tekelci sermayenin bile bile uyguladığı bir politika olduğuna işaret etti. İşsizlik sayesinde ücretleri düşük tutmak, işçi sınıfının bugünkü örgtlenme düzeyi nedeniyle olanaksız olmuştur. Marksçı olmayan iktsatçılar, satış fiyatlarının yükselmesini ve bunun sonucu olarak enflasyonu kışkırtanın, maliyet fiyatlarının yükselmesine yol açan ücretlerin yükselmesi olduğunu iddia etmektedir. *Gerçekte* ise, işçi sınıfını ücret artışları için mücadeleye yönelten, temel tüketim mallarındaki fiyat artışlarıdır.

R. Bellamy (Büyük Britanya K.M.P.M. Yürütme Komitesi Ekonomik Danışma Komisyonu üyesi) konuşmasını, son zamanlarda gelişmiş kapitalist ülkelere doğru gitgide daha büyük oranlarda sermaye ihracının olduğuna ve bu ihraç edilen sermayenin sınai üretime yatırıldığına işaret ederek, sermaye ihracı sorununa ayırdı. *R. Bellamy*, bunun temelini, kapitalist dünyadaki üretimin gelişim düzeyindeki eşitsizlikte, özellikle de Avrupa ile ABD arasındaki eşitsizlikte, bu iki bölgenin teknalojik gelişimlerindeki düzey farklılığında aramak gerekir, dedi. Teknolojik üstünlükleri ve üretimin örgütlenmesi alanındaki üstünlükleri, daha etkili yönetim yöntemleri, Amerikalı firmaların kendi ülkelerindekinden daha yüksek bir kâr oranı elde ederek sermayelerini Avrupa sanayilerine yatırmalarını sağladı. Bazı durumlarda ticari engeller, mamul malların ihracını, bu malların ihraç edilen ülkelerdeki üretiminden daha az kârlı kılıyordu. ABD'ye göre Batı Avrupa'daki işçi ücretlerinin daha düşük olması da önemli bir rol oynuyordu.

Fakat son zamanlarda durum değişti. Amerikan sermayesinin ihraç koşullarının kötüleşmesi, eğer sermaye ihracının genel kural olarak daha çok gelişmiş ülkelerden daha az gelişmiş ülkelere doğru olduğu hesaba katılırsa, ABD ile diğer emperyalist ülkeler arasındaki üretim ve mali güç düzeylerinin önemli ölçüde eşitlenmesiyle açıklanabilir. Bu da, özellikle Avrupalı sermayelerin karşıt yönde artan akışını açıklamaktadır.

Bu koşullarda Ortak Pazar tekellerinin, Amerikan sermayesinin kendi iç pazarlarına nüfuz etmesine boyun eğmeleri düşük bir olasılıktır. Bundan dolayı, belli başlı emperyalst ülkeler arasındaki çelişkilerin daha da derinleşmesinin arifesinde bulunmaktayız.

B. Zaharescu'nun bir sorusuna cevap veren *L. Gallico* (*Politika ve Ekonomi* dergisinde redaktör-İtalya), çokuluslu tekellerin İtalya'daki faaliyetlerinden söz etti. söz konusu olan, temelde, Amerikan kökenli şirketlerdir. Ünlü IBM şirketi İtalyan sanayinin bir dizi dalı üzerinde büyük bir etkide bulunmaktadır. Halkın gereksindiği elektrik enerjisi üretimi Batı Alman sermayesi tarafından kontrol edilmektedir. Aynı zamanda, büyük İtalyan tröstlerinin de yabancı ülkelerde fabrikaları vardır. Örneğin FIAT'ın İspanya'da önemli çıkarları bulunmaktadır.

Aynı şekilde İsveç'te de sermaye ihracı büyük ölçekte gelişmektedir. *R. Öhman*'ın belirttiği gibi, 1961 yılında hemen hemen 150 milyon İsveç kuronuna yükselen İsveç tekellerinin dış ülkelerdeki doğrudan yatırımları, 1974 yılında, henüz geçici hesaplara göre 2.6 milyar kurona ulaşmıştır. Büyük İsveç tekellerinin yabancı ülkelerdeki şubeleri, bu tekellerin İsveç'te istihdam ettiklerinden çok daha fazla personel istihdam etmektedirler. Aynı zamanda ülkedeki istihdam koşulları kötüleşmiştir. O halde, hızlandırılmış sermaye ihracı, en zengin kapitalist ülkelerde bile çalışanların durumunda bir kötüleşmeye yol açmaktadır.

P. Auersperg, uluslararası tekellerin artan faaliyetlerinin toplumsal sonuçlarını ve bunun çalışanların sınıf savaşımının karakteri üzerindeki etkisini ayrıntılarıyla inceledi.

Tarımda Yeni Temerküz Biçimleri

A. Sipos (Ekonomi Bilimleri doktoru-Macaristan), konuşmasında, bugünkü durumda gelişmiş kapitalist ülkelerde tarımdaki üretim ilişkilerinden söz etti.

Sınai ve ticari tekeller, tarımsal üretimin mali ve teknolojik kontrolünü gitgide daha fazla ellerine geçirmektedir. Tarımda düşey bütünleşme olarak adlandırılan şey, çok eşitsiz bir ekonomik güce sahip olan birimlerin faaliyetlerinin eşgüdümlü kılınmasıdır; zayıf tarımsal işletmeler büyük sınai ve ticari tekeller ile karşı karşıya getirilmektedir. Tarım işletmecisi, biçimsel olarak bağımsız kalmakla birlikte, gerçekte bir ücretli işçi, bütünleştirici tekelin iradesini yerine getiren biri olmaktadır. Şu halde, düşey bütünleşmede ortaya çıkan bağlar, eşit haklara sahip taraflar arasındaki bağlar değildir. Bu ilişkiler, yapılarıyla, kapitalist ile ücretli işçi arasında

başkalaşıma uğramış, özel bir biçimde ilişkilerdir.

A. Sipos, gelişmiş kapitalist ülkelerde tarımsal üretimin temerküzünün bir diğer biçimini belirledi: Köylü kooperatifleri, Satış ve tüketim kooperatifleri daha önceden de bilinmekteydi. Yeni olan, kooperatifin üretim alanına gitgide daha fazla yayılmasıdır. Bu kooperatiflerin doğuşu, teknik ilerlemenin gerekleriyle olduğu kadar, köylülerin tekellerin keyfi yönetimine karşı çıkmak iradesiyle de kışkırtılmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde bulunan köylü kooperatifleri, birbirlerinden sadece uzmanlaşma ya da kooperatifin yönelişiyle değil, fakat sınıfsal yapılarıyla da farklılaşır. İçlerinden bazıları, işbirliği ilkelerinden gitgide daha fazla ayrılmakta ve kapitalist tipte anonim şirket yapısında işletmeler olmaktadırlar. Fakat demokratik ilkeleri uygulayan kooperatifler de vardır. Bunlar küçük köylülerin çıkarlarının hizmetinde gerçek küçük köylü birlikleridir. Bu kooperatifler, tarımın dönüşümü için demokratik çözümü tamamı tamamına temsil etmektedirler.

B. Zaharescu, A. Sipos'tan, tarımsal problemlerle ilgili olarak Ortak Pazar ülkeleri arasında varolan çelişkilerin yapısı üzerine görüşünü açıklamasını rica etti.

A. Sipos, kapitalist para ve mali sistemin bunalımının Ortak Pazar'ın bütün ekonomik mekanizması üzerinde bir etki uyguladığı şeklinde cevap verdi. Ortak Pazar üyesi ülkeler, tarımsal ürünlerin satın alınmasını sağlamak için uzun yıllardan beri bir tarımsal fon yaratmışlardı. Fakat Amerikan dolar kurunun dalgalanmaları Ortak Pazar üyeleri arasıdaki ödemeleri büyük ölçüde zorlaştırdı. Bundan dolayı, bazı burjuva iktisatçılar, tek bir döviz yaratılmadıkça Tarımsal Ortak Pazar'ın çalışamayacağını ileri sürmeye başladılar.

İkinci "acılı" sorun, tarımın siyasal yapısı olarak adlandırılan sorundur. Söz konusu olan, "aile işletmeleri"ni desteklemek mi, yoksa desteklememek mi olduğu ve tarımın yapısının ne olması gerektiğidir. Küçük işletmelerin tasfiyesini hedef alan idari tedbirleri benimseyen yönetici çevreler, bu politikayı gerçekleştirmeye gayret etmektedirler.

Kapitalizmin Bunalımının Karakteri

Konferansa katılanlar, kaptalizmin bugünkü bunalımının, sadece ekonomiyi değil, fakat politikayı, ideolojiyi, kültürü de etkisi altına alan karmaşık bir bunalım olduğunu kaydettiler. Söz konusu olan, basit bir fazla üretim bunalamı değil, fakat kapitalizme özgü bütün çelişkilerin derinleşmesi, kapitalizmin genel bunalımının derinleşmesidir.

T. Postolache, konuşmasında, bugün, kapitalizmin genel bunalımının yeni bir evresinin başlamış olduğu düşüncesini ileri sürdü.

Sosyalist ülkeler tarafından kazanılan zaferler, sömürge imparatorluklarının dağılıp parçalanması ve ekonomik ve siyasal bağımsızlıkları için mücadele eden

birçok devletin ortaya çıkması, ulusal planda olduğu kadar uluslararası planda da kapitalist ekonominin çelişkilerinin sert biçimde ağırlaşması, emperyalist güç politikasının iflası, toplumsal, siyasal ve kültürel alanlardaki bunalımın derinleşmesi —bütün bu etkenler, geçen on yılın sonunda, içinde bulunulan onyılın başlangıcında— burjuva toplumunu yeni bir durumun eşiğine ulaştırdı.

T. Postolache, kapitalist ekonominin bugünkü bunalımının üç özelliğini kaydetti; bunlar, onun düşüncesine göre, genel bunalımın yeni bir evresinin başlangıcına sıkı sıkıya bağlı bulunmaktadır.

Birinci olarak, eski uluslararası ekonomik düzen iflas etmiştir. Dünyadaki kapitalist ekonomi mekanizması bir bunalım geçirmektedir.

İkinci olarak, 70'li yılların başlangıcı, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin sınırlarını açıkça ortaya koymuştur. Aynı zamanda, güçlükleri az gelişmiş ülkeler üzerine yıkmaktan ibaret olan eski mekanizma da, emperyalizme, sömürgeciliğe ve yeni-sömürgeciliğe karşı savaşan güçlerin eyleminin yoğunlaşması nedeniyle, geçmişteki kadar güvenle işlememektedir.

Üçüncü olarak, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin düz evresi ile "yüzyıllık devir"in iniş evresi çakışmaktadır. Savaşı takip eden yirmibeş yılda "on yıllık devir"in evrelerinin denkleşmesi gözden gizlenmişti, zira bu dönemde "yüzyıllık devir"in yükseliş evresi ile bütünleşmiş tekelci kapitalizmin "klasik evresi" aynı zamana denk gelmişti. Bu koşullarda kapitalizmin istikrarsızlığı, hızlı bir ekonomik büyüme ile kamufle olmuştu. Gelecek on yıl boyunca "devir"lerin çok daha belirgin olarak ortaya çıkacağı ve iniş evrelerinin çok daha uzun ve derin olacağı kuşkusuzdur.

I. Gouriev, kapitalizmin genel bunalımının yeni bir evresinin başlangıcı tezini eleştirdi. Her yeni evre, ya da alışılmış terimi kullanırsak her yeni konak, her şeyden önce dünya devrim sürecinin niteliksel olarak yeni bir gelişim düzeyi ile belirlenir. Oysa, bu konuyla ilgili olarak *T. Postolache*'nin tezi somut süreçlerin bir analizine dayanmamaktadır. Kapitalizmi bugün sarsan çelişkilerin patlayışının bazı niteliksel özellikler taşıdığı söylenebilir, fakat kapitalizmn genel bunalımının yeni bir evresinden söz edilemez. Elbette ki, bunalım olgularındaki yeni bir niteliksel değişiklik, gelecekte genel bunalımın yeni bir konağının ortaya çıkmasına yol açabilr. Fakat bunu ancak zaman gösterecektir.

P. Vasquez'in (Paraguay K.P.M.K. Siyasi Komisyonu üyesi) bir sorusuna cevap veren *L. Maier*, kapitalist ülkelerde büyüyen toplumsal istikrarsızlığın, bugünkü durumda, kapitalizmn genel bunalımının derinleşmesinin temel belirtilerinden biri olduğuna işaret etti. Bunun üç temel toplumsal nedeni belirtilebilir. Birinci olarak, kapitalist ülkelerin çoğunluğunda gözlemlenebilen gerçek ücretlerin dondurulmasına doğru eğilim. İkinci olarak, yüksek bir işsizlik oranı. Üçüncü olarak, bilimsel-teknik devrim döneminde işçilerin büyüyen gereksinimleri ile işgücünün mal

olarak karakteri arasındaki çatışma. Sınıf mücadelesinin gelişmesine otomatik olarak yol açmamakla beraber, bu üç etkenin etkisi sınıf mücadelelerine birçok yeni ekonomik ve toplumsal olgu katmaktadır. Konuşmacılar, konuşmalarında, önceden açığa çıkarıldığı gibi, Keynesçi (ya da başka) teoriler üzerine kurulmuş devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizm düzenlemesi sisteminin iflası düşüncesinin, kapitalizmin bugünü bunalımının açık bir belirtisi olduğuna işaret ettiler. bu konuyla ilgili olarak, *A. Gosquera*'nın (Kolombiya K.P.M.K. üyesi) bir sorusuna cevap veren *B. Zaharescu*, Lenin'in gösterdiği gibi, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizm ile sosyalizm arasında bir araş aşama olmadığından, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizm, kapitalizmin genel bunalımının bir belirtisi, kapitalizmin genel bunalımının gelişiminin son aşamasıydı.

J. Pittman (ABD K.P.M.K. Siyasi Komitesi üyesi), gelişmiş kapitalist ülkelerdeki bunalım eğiliminin evrensel karakteri, burjuva reformist ideologların, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizm düzenlemesinin ve bilimsel-teknik devrim bulgularından yararlanmanın, en sonunda, toplumun bütün üyeleri için maddi refahı ve toplmsal istikrarı sağlayacağı ve sınıf mücadelesini ve sosyalist devrimi "yararsız" kılacağı yolundaki iddialarını tamamen yıkmaktadır, dedi.

Kapitalizmin, insan zekasının bulgularını toplumun bütününün hizmetine sokmaktaki yetersizliği ortaya çıkmıştır. Akademisyen *E. Joukov*, bilimsel-teknik devrimden, temelde, bir avuç tekelciyi zenginleştirmek amacıyla yararlanıldığını kaydetti. Kapitalizmde, bilimsel-teknik devrim, birçok "yararsız" emekçiyi üretim sürecinden dışarı fırlatıp atmakla, böylece de "yapısal" denilen, yani sürekli ve milyonlarca kişiyi etkileyen işsizlik problemini ağırlaştırmakla sonuçlanır.[7]

Altmış yıl önce, Lenin, Kautsky'yi, emperyalizmi süsleyip güzelleştirmekle, emperyalizmin çelişkilerini silmekle, emperyalizmin temellerini reformlar yoluyla değiştirmenin mümkün olduğu hayalini yaymakla suçladığı Kautsky'nın sonucunda yıkılmış-bitmiş olarak ortaya çıktığı bir eleştiriye tabi tutmuştu. Tarih, Lenin'in haklı olduğunu gösterdi. O zamandan beri kapitalizm yaşlandı, çehresi değişebildi, fakat kandökücü, insanlıkdışı yapısı aynı kaldı.

BUNALIM DÖNEMİNDE SINIF MÜCADELELERİ

Konferansa katılanların birçoğu, konuşmalarını, kapitalizmin genel bunalımının kendi ülkelerindeki somut dışavurum biçimlerinin analizine, yönetici çevrelerin politikasına ve anti-tekelci mücadelenin sorunlarına ayırdılar.

G. Hautsch, Federal Almanya'nın, bütün tarihindeki en keskin ve en derin bunalıma tanık olduğuna işaret etti. Bu, çalışanların durumu üzerinde etkisini ağırlıkla hissettirmektedir. Alman Komünist Partisi (DKP) bunalımın sonuçlarının, çalışanlar üzerindeki etkisinin, geniş kitlelerin satın alma güçlerinin yükseltilmesiyle, top-

lumsal politikanın geliştirilmesiyle hafifletilebileceğini öngörmektedir. Çalışanların maddi durumunun iyileştirilmesi, *konjonktürü* yeniden canlandırabilecek, üretim kapasitelerinden daha iyi bir yararlanmayı kolaylaştırabilecek ve sonuç olarak işsizliği azaltmaya katkıda bulunacaktır.

Sosyal-demokratlar tarafından yönetilen hükümet, bunun tam tersine, kitlelerin satın alma gücünün düşürülmesine ve devletin toplumsal harcamalarının kısıtlanmasına dayanan bir politika gütmektedir. Buradan da iç pazarın daralması ve ekonomik faaliyetin suni bir biçimde frenlenmesi doğmaktadır. Hükümetin bunun gayet iyi bilincinde olduğu açıktır. Buna rağmen neden bu politikayı uygulamaktadır? Üstelik, toplumsal durumun daha da ağırlaşmasından kaçınmak için, güçlüklerden olabildiğince hızlı çıkmayı aramak zorundadır gibi de gözükmektedir.

Federal Alman Cumhuriyeti hükümetinin politikası, büyük tekellerin uzun vadeli stratejik hedeflerine tabidir. Bunalımın yıkıcı sonuçlarına maruz kalan, her şeyden önce tekelci olmayan sermayedir. Tekelci olmayan sermayeye ait işletmeler iç pazara büyük ölçüde bağımlıdırlar, o halde iç pazarın daralmasından en fazla sıkıntı çekenler onlardır.

Tekeller, bu bunalım durumundan, ücret harcamalarını azaltmak ve böylece uluslararası rekabet karşısındaki konumlarını iyileştirmek için yararlanmaktadırlar. İhracatın gelişmesinin işleri canlandıracağı uğrağa kadar bunalım devam etsin demektedirler. Onlara tamamen uygun gelen, konjonktürün gelecekteki yeniden canlanma döneminin şu koşullarda gelişmesidir: Sınırlı iç talep, Batı Alman tekellerinin ihracata yönelmesi. Bunun sonucu olarak, işçi sınıfı, gelecekte durumunun daha da kötüleşmesi tehdidi altındadır.

L. Gallico, bunalımın İtalya'da nasıl ortaya çıktığını gösterdkten sonra devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin ülkesindeki gelişiminin özellikleri üzerinde durdu: Çok sayıda işletme ve önemli bankalar devlete aittir, sınai yatırımların %50'den fazlası devlet kuruluşları tarafından yapılmaktadır, aynı şekilde bölge, il, belediye kuruluşlarının da ekonomik faaliyetleri vardır. Fakat, devletleştirmeler burjuva devleti tarafından, yani bizzat kapitalistlerin onayıyla gerçekleştirilmiştir. Devlet işletmelerinin yöneticileri, iş çevrelerinin temsilcileri arasından seçilmektedir; bunlar "toplum yararına" çalışmalarının hesabını, ancak, gerçekte hiçbir gücü bulunmayan hisse senedi sahipleri toplantıla-rında ve kapitalist politika güden bakanların önünde veren kapitalist kesimlerden gelen kişilerdir.

L. Gallico, bu özgül İtalyan koşullarında, acilen mücadele edilmesi gereken, devlet sektörünün yayılmasından daha az olmamak koşuluyla, Parlamentonun, bölge ve belediye kuruluşlarının kontrolüyle, çalışanların katılmasıyla gerçekten demokratik bir yönetimin bu sektörde kurulmasıdır. devlet işletmeleri güçleri sayesinde, ancak o zaman büyük özel tekellerin ekonomik politikası üzerinde etkide bulunabilirler ve çokuluslu şirketlerin faaliyetini önemli ölçüde sınırlandırabilirler.

Ülkeyi kurtarmak için ulusun bütün sağlıklı ekonomik ve siyasal güçlerinn ortaklaşa çalışması gerekmektedir. İtalyan Komünist Partisi bütün alanlarda birliğe taraftardır. Komünistlerin, sosyalistlerin ve katoliklerin sendikal birliği, çalışanlara mücadelelerini daha iyi sürdürmelerini sağlayan önemli kaza-nımları söküp almalarını sağlamıştır. Ücretlerde, oynak merdiven (eşel mobil) sistemi, çalışanların hayat düzeyini daha etkili tarzda savunmayı sağlamaktadır. İtalya'da daha bugünden, ceza görmeksizin işçilerin işine son vermek olanaksızdır, faşist şiddet eylemleri cevapsız kalmamaktadır. Komünistler, Emilia-Romagna, Toscana ve Ombria bölgeleri idari özerkliklerini kazandıkları andan itibaren bu bölgelerde demokratk bir yönetim kurmuşlardır. Haziran 1975'te iki diğer bölgede de, Piemonte ve Liguria bölgelerinde iktidarı almışlardır. Ve bu bölgeler önemli ekonomik karar merkezleridir.

L. Gallico, bugün komünistler, ülkede gereksinimi derinden hissedilen ekonomik bir programa dayanarak, İtalyan halkı için sosyalizme yolu açacak olan temel yapısal reformlara doğru bir adım ilerlemeyi sağlayacak yenileştirici bir ekonominin temellerini atmak zorundadırlar, dedi.

M. Rossi (İtalyan Komünist Partisinin temsilcisi), *L. Nagy*'nin (Macar Sosyalist İşçi Partisi Merkez Komites'ne bağlı Sosyal Bilimler Enstitüsünün müdür yardımcısı) ülkenin siyasal hayatında parlamentonun rolü üzerinde bir sorusuna cevap olarak, komünistler, diğer demokratik güçler gibi, parlamentoyu tek temsil kurul olarak kavramamaktadırlar, dedi. Genel oyla seçilmiş ve ekonomik ve toplumsal politika alanında önemli yetkileri olan bölge, il, belediye konseyleri bulunmaktadır. Aynı şekilde, Anayasa tarafından öngörülmüş olan Ulusal Referandum da, seçmenlere, Parlamento tarafından kabul edilmiş yasaları yüürlülükten kaldırma ya da onaylama olanağını sunmaktadır. En nihayet, çalışanlar, kitle örgütleri aracılığıyla yasaların oluşturulmasına katkıda bulunabilirler. Gerektiğinde, bu katılım büyük kitle eylemleri biçimini almaktadır.

Yönetim biçimi olarak, Parlamento kendi başına ne iyidir ne de kötü, her şey Parlamentonun bileşimine bağlıdır. Parlamentoda, komünist, sosyalist ve sol güçlerin diğer temsilcileri ne kadar çok olursa, İtalyan Parlamentosu çalışanların ve ulusun çıkarlarına o kadar çok cevap verecektir. Parlamentonun bünyesi içinde komünistlerin ve solun diğer temsilcilerinin önemli sayıda varlığı daha bugünden güçler oranını o denli değiştirmiştir ki, gericiler Parlamentonun rolünü azaltmaya çalışmaktadırlar.

J. Pittman, Amerikan toplumunun ekonomisi ve hayatı bütünüyle mali-askeri-sanayi kompleksinin egemenliği altındadır, dedi. ABD Komünist Partisi genel sekreteri Gus Hall, Parti 21. Kongresinde sunduğu raporda şöyle demektedir:

"Mali-askeri-sanayi kompleksi, tekelci devlet yapısının ekseni olmuştur. Bu kompleks gücünü, 100 milyar doları aşan bir askeri bütçeden almaktadır."

Bu çok büyük askeri harcamaların ABD ekonomisi için yıkıcı sonuçları olmaktadır. Bunlar, enflasyonun kaynağı, çalışanların üzerine yüklenen ağır yükün başlıca nedenidir.

ABD'nin dünyaya egelen olma isteği, ülkede militarizmin özellikle hızlı bir atılımına yol açtı, fakat dünyadaki güçler oranının değişmesi, bu amacı gerçekleşemez kıldı. Bununla beraber, Angola'nın içişlerine karışmasının, Portekiz'de eylemlerinin ve İspanya'daki ve Yakın-Doğu'daki konumlarını güçlendirme arzusunun gösterdiği gibi, ABD emperyalizmi saldırganlığını yitirmemiştir.

ABD'nin kendini kişi özgürlüğünü garanti eden bir ülke gibi göstermesinin üzerinden çok yıllar geçmiştir. Fakat burjuva demokratik sistem doğuşundan itibaren gerçek demokrasi ile biçimsel demokrasi arasında bir çelişkiyi içermiştir. Watergate olayı ve CIA'nın faaliyetleri konusundaki açıklamalar skandalı, birçok Amerikalının Amerikan demokrasisinin gerçek karakteri karşısında gözünü açmıştır. Meşruiyeti kabaca çiğnemekle suçlanan polis devleti, aynı şekilde hareket etmekten geri durmamaktadır. Demokratik hareketlere katılan kişiler, her zaman gözaltında tutulmaktadır. ABD başkanlık seçimlerinde Demokrat Parti için G. Wallace'ın ve Cumhuriyetçiler için R. Reagan'ın adaylıklarını finanse eden ve destekleyen tekeller, ülkenin siyasal hayatında sağa doğru bir dönüşü hazırlamaktadır.

ABD Komünist Partsi'nin bugünkü hedefi, işçi sınıfının ve müttefiklerinin, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizminin ekonomik bunalımın yükünü çalışanların üzerine yıkma girişimlerine karşı, demokratik özgürlüklere yapılan saldırılara karşı, yumuşamayı geriletme girişimlerine karşı mücadelesine katkıda bulunmaktır.

M. Doig, Kanada'daki bugünkü ekonomik bunalımın nedenleri, diğer kapitalist ülkelerde olduğu gibi birbirine bağlı olarak göreceli bir fazla üretim ve enflasyondur, dedi. İşsizlik düzeyi de yüksektir. Bu durumda, tekellerin ve hükümetin stratejisi, çalışanlara bunalımın hesabını ödetmeyi hedef almaktadır. "Ücretlerin ve fiyatların sınırlandırılması" politikası güden hükümet, son olarak ücretlerin dondrulacağını haber verdi. Kanada Komünist Partisi bu tedbri bir "ekonomik hileli iflas planı" olarak mahkum etti. İki buçuk milyon emekçinin çıkarlarını temsil eden Kanada İşçi Kongresi, bu politikaya karşı geniş bir kampanya başlattı. Birçok sanayi dalının (otomobil, demir-çelik, elektronik ve diğerleri) işçileri ve federal ve eyalet bakanlıklarının memurları, ücretlerin dondurulmasına karşı savaşmaya ve gerekirse grevler başlatmaya hazır olduklarını bildirdiler.

Bunalımın derinleşerek kapitalizm üzerindeki hayalleri yıktığı ve efsaneleri dağıttığı ölçüde, sorunlarını ancak sosyalizmin çözebileceği bilincine gitgide varan çalışanlar arasındaki anti-tekelci ve anti-emperyalist eğilimler güçlenmektedir. devrimci bir politikanın taraftarları ile reformizm taraftarları arasındaki mücadele, işçi hareketinin bünyesi içinde daha da şiddetlenmektedir. Fakat sağcı siyasal güçler de bunalımdan kendi çıkarları için yararlanmayı denemektedirler.

Bununla beraber, Kanada Komünist Partisi'nin 22. Kongresi'nin kaydettiği gibi, toplumun büyük çoğunluğu tuzağa düşmemiştir; toplumun büyük çoğunluğu ne üçretlerini arttırmak için mücadele eden işçilere, ne de ekonomik varlıklarını savunan tarım işletmecilerine düşmanlık duymaktadır. bu, anti-tekelci mücadele için istisnai önemde bir olgudur.

A. Leppänen (Finlandiya Komünist Partisi temsilcisi), bugün ülkemizdeki durum, yönetici sınıfların iç politikasının toplumun büyük çoğunluğunun (işçi sınıfı, köylüler, orta tabakalar, aydınlar) çıkarlarına mutlak olarak karşıt olduğu olgusuyla belirlenmektedir. bu politikanın sonuçları, geniş tüketim mallarının fiyatlarının yükselmesi, vergilerin yükselmesi, konut bunalımı, işsizlik olmaktadır.

Çalışanlar hoşnutsuzluklarını her zaman daha geniş biçimde belirtmekte, grev hareketleri çoğalmaktadır. Memurlar ve aydınlar, işçi sınıfının yanında gitgide daha sık mücadeleye girmekteirler. Öğrenci gençlik kamu hayatında gitgide daha fazla yer almaktadır. Bunların yanısıra, siyasal istikrarsızlık da şiddetlenmekte ve çeşitli biçimler almaktadır. Öne alınan parlamento seçimleri, hükümet bunalımları, hükümetlerin oluşma sürelerinin uzaması, gündelik olaylar haline gelmiştir.

Hükümetin politikasının yol açtığı hoşnutsuzluk, bazı burjuva partilerinde bölünmelere yol açmıştır. Aşırı sağ unsurların toplandığı yeni küçük partiler ortaya çıkmıştır. Bunlar, anti-komünist saldırılara girişmekle beraber, demagojik konumlardan hareketle, büyük burjuva partilerini eleştirmektedirler. Bunlar, bu partilerin toplumun bir bölümünü yanıltarak kandırmalarını sağlamış ve sağ kümelenmeler seçimlerde belli bir destek sağlamıştır.

Sağ güçler, saflarını örgütsel planda pekiştirmeyi denemektedirler. Büyük sermayenin stratejisinin oluşturulma merkezi olarak yükümlendirilen bir "ekonomi konseyi" yaratılmıştır. Çeşitli sanayi dallarının patron birlikleri birleştiler. Bütün bu tedbirlern amacı, işçi hareketine karşı mücadele etmek için bütün güçleri seferber etmektir. burjuvazi, kitle iletişim araçları ve eğitim üzerinde daha sert bir kontrolü gerçekleştirdikten sonra ideolojik cephede de bir karşı saldırı başlattı.

Bu koşullarda, büyük sermaye tarafından ezilen bütün çalışanları ortak mücadele içinde birleştirmek, çalışanların çıkarlarını temsil eden bütün parti ve örgütlerin bir eylem birliğine varmak temel önemdedir. partinin 17. Kongresi "Finlandiye Komünist Partisinin, Demokratik Güçlmerinin İşbirliği için bir Program Önerileri" başlığını taşıyan bir belgeyi kabul etti. Bu program özellikle, Finlandiya halkının şu seçimi yapmak durumunda olduğunu belirtmektedir: Ya emekçi kitleler için daha da fazla mahrumiyetlere yol açan tekellerin gücünü arttıran yolu takip etmek ya da demokrasinin genişlemesi ve işçi sınıfının ve çalışan halkın diğer tabakalarının çıkarlarının savunulması yolunu takip etmek; ki bu yol. tekellerin egemenliğinin zayıflaması ve sonuçta yıkılması anlamına gelmektedir.

M. Yanez (İspanya Komünist Partisi Merkez Komitesi Ekonomik Komisyonu

üyesi) son ana kadar rejimin temel kalesi olan Franco'nun ölümü, yönetim sisteminde kolayca farkedilir bir karışıklığa yol açtı, dedi. Olyların evrimi, yakın gelecekte siyasal gruplar arasındaki güçler oranına bağlı olacaktır. M. Yanez, aralarındaki sınırların değişken olduğuna işaret ettiği üç belli başlı siyasal akıma işaret etti.

Birinci olarak, iktidarı muhafaza eden aşırı-muhafazakar bir grup; bu grubun tabanı büyük toprak aristokrasisinden ve geleneksel oligarşik burjuvaziden oluşmaktadır. Ordu tarafından desteklenen bu grup, Kral Juan Carlos'u, bütün reform özlemlerini sosyo-politik bir makyajla sınırlamak durumunda bırakmak istemektedir.

İkinci olarak; merkez-sağ örgütleri ve siyaset adamları, monarşi bayrağı altında, frankocu aygıtın bir dönüşümünü ve bir "iyişleştirilmesini" başlatmak istemektedirler. Bu "ılımlı frankocular" otoriter sistemin demokrasiye doğru dikkatli bir evriminden, komünistler, solcular ve ETA (Bask milliyetçilerinin örgütü) dışında diğer siyasal partilerin yasallaştırılmasından yana olduklarını belirtmektedirler. Bu merkez-sağ grup, İspanyol sermayesi tarafından, en önce de yen burjuvazinin temsilcileri tarafından, ruhban sınıfının üst bölümü tarafından, subayların önemli bir bölümü tarafından desteklenmektedir.

Bu grup, devlet aygıtı içinde bazı konumları elinde tutmakta ve NATO ve Ortak Pazar yönetici çevrelerinin hiç de platonik olmayan sempatisinden yararlanmaktadır. "Ardarda değişiklik" düşüncesi, küçük-burjuvazinin, orta tabakaların ve köylü kitlesinin önemli bir bölümü tarafından, başka türlü söylersek, değişiklikleri isteyen fakat siyasal çalkantılardan korkanlar tarafından da paylaşılmaktadır.

Aşırı muhafazakarlar ile "ılımlı frankocular" arasında bir uzlaşma olanaklıdır.

Üçüncü olarak; İspanyol siyasal güçlerinin sol kanadı, komünistleri, işçi komisyonlarının üyelerini, Hristiyan Demokratların, sosyalistlerin, Bask milliyetçilerinin, Katalan özerkçilerinin ve diğer grup ve birliklerin üyelerinin bir bölümünü kapsamaktadır. Sol güçlerin amacı, frankoculuğu tasfiye etmek, siyasal sistemi değiştirmek, İspanya'yı bir demokrasiye doğru yöneltmektir. Sol parti ve gruplar, her şeyden önce işçi sınıfına dayanmaktadırlar. Bunlar, aynı zamanda köylü kitlesinin bir bölümü, ruhban sınıfının alt kesimleri, kentlerin orta tabakaları, aydınların büyük çoğunluğu tarafından da desteklenmektedir. Sol düşünceler ordu içine de nüfuz etmeye başlamıştır.

Komünist Partisi, frankocu diktatörlüğe karşı mücadelenin, siyasal güçlerin en geniş ittifakını gerektirdiğini değerlendirmektedir. Muhalefet güçlerinin çoğunluğunu biraraya getiren Demokratik Cunta ve Demokratik Birliğe Yöneliş, şu acil hedefler konusunda bir anlaşmaya varmıştır: Siyasi hükümlülerin serbest bırakılması, ülkeden göçmüş mültecilerin geri dönüşü, insan haklarına ve siyasal özgürlüklere saygı, istisnasız bütün siyasal partilerin faaliyetinin serbest bırakılması.

S. Pavlidis, son zamanlarda Yunanistan'da birçok yeni sanayi dalının ortaya

çıktığını ve varolan sanayi dallarının teknik temelinin yenileştirilmiş olduğunu kaydetti. Üretimin temerküzü ve sermayenin merkezileşmesi, niteliksel olarak yeni bir dereceye ulaşmıştır. 1973'te toplam satış hacminin %54'ü ve net kârın %56'sı, 1759 şirket arasından sadece 100'ü tarafından gerçekleştirilmiştir. Öte yandan, iki büyük banka sanayi finansmanının hemen hemen tümünü kontrol etmektedir.

Uluslararası etkenler, Yunanistan'da devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin hızlı bir gelişimini kolaylaştırmaktadır. Bu ülkenin askeri-stratejik konumu hesaba katıldığında, dünya emperyalizmi, bu ülkede konumlarını pekiştirmek için her araçtan yararlanmaya gayret etmektedir. Bu olgu, ülkenin ekonomik hayatında kilit konumları eline geçiren ve buralardan devasa kârlar elde eden yabancı tekellerin ülkeye nüfuz edişini kolaylaştıran Yunan hükümetlerine verilen geniş mali "yardım"ı açık-lamaktadır. Yunan burjuva devleti böylece yerli ve yabancı tekellerin çıkarlarının gerçekleştirilmesinin bir aleti olmuştur.

Bir diğer Yunanlı iktisatçı *N. Stomatis* (Marksçı Araştırmalar Merkezi yardımcısı) tarafından sunulan bildiride, Yunanistan ile Avrupa Ortak Pazarı arasındaki ilişkilerin problemleri vurgulandı. Yunanistan'ı Avrupa Ortak Pazarına sokmak arzusu, ekonomik nedenlerden çok siyasal nedenlerden zorlanmıştır. Bu olgu, Yunan finans oligarşisi ve Avrupa Ortak Pazar çevreleri tarafından kabul edilmiştir. Yunanistan'ın Ortak Pazar üyeliğinin Yunan ekonomisinin bağımlı karakterini arttıracağı hiç kuşkusuzdur; dahası Ortak Pazar, NATO'nun Avrupa'daki siyasal ve ekonomik temeli olduğundan, bu bağımlılık sadece ekonomik olmayacaktır.

Komünist parti, tekellern ayrıcalıklarının tasfiyesi için, işçi sınıfının, çalışan halkın çıkarlarına uygun bir ekonomik gelişme için, sosyalist ve bloksuz ülkelerle ortaklaşa çalışmanın yaygın-laşması için mücadele etmektedir.

B. Sinclair (İrlanda Komünist Partisi Ulusal Yürütme Komitesi üyesi), Lenin'in İrlanda sorunu konusundaki düşüncelerinin güncelliğini, Britanya emperyalizminin ilk sömürgesi karşısındaki politikasının analizinin derinliğini kaydetti. Yarım yüzyıldan fazla bir deneyim göstermiştir ki, İrlanda'nın paylaşılması, İrlanda halkına karşı işlenmiş bir cinayet olup, aynı zamanda, kendi yarattıkları sorunu, Ulster (Kuzey İrlanda) sorununu düzeltmeye yeteneksiz Britanya yönetici sınıfları için de bir felaket olmuştur. Bugün, 20'li yılların başlangıcında olduğu gibi İngiliz askeri birlikleri tarafından işgal edilmiş, İngiliz bakanları tarafından yönetilmekte olan bu eyalet terör altında bırakılmaktadır. Kronikleşmiş siyasal bunalım, ekonomik bunalımla ağırlaşmaktadır. İşsizlik oranı %11'i bulmakta, yatırım-lar en aşağı düzeye inmiş bulunmakta, geçen yılki enflasyon oranı ise %25'i geçmekteydi.

İrlanda Cumhuriyeti de derin bir bunalım geçirmektedir. Britanya emperyalizmi ile "gümrüksüz bölge" konusunda varılan anlşma ve Ortak Pazar'a giriş, ülkeyi tekellerin girişine açtı. İrlanda'nın iki bölümünün yöneticileri, yatırımcılara para yardımları ve ayrıcalıklar sunarak, ekonomik büyümenin temel kaynağını uzun zaman

yabancı sermayeye dayamışlarndır. Bu politikanın sonucu olarak, Ulster'de yerli sermaye üretim güçlerinin ancak %22'sini kontrol ederken, temelde İngiliz olan yabancı sermaye %66'sını ve İngiliz hükümeti %12'sini kontrol etmektedir. Fakat bunalımın ilk darbelerinden itibaren yabancı tekeller İrlandalılara karşı en büyük nankörlüğü gösterdiler: Binlerce işçiyi sokağa atarak "Yeşil Erin"deki şubelerini kapattılar.

EMPERYALİZM VE BAĞIMLI ÜLKELER

Konferansa katılanlardan birçoğu, Lenin'in tekellerin egemenliğinden kurtulmak için siyasal bağımsızlığın kendi başına yetmediği, finans sermayesinin ve buna uygun düşen, uluslararası politikanın siyasal planda şeklen bağımsız fakat gerçekte mali ve diplomatik bağımlılığının ağlarına düşmüş ülkeler için bir dizi geçici siyasal bağımlılık biçimleri yarattığı şeklindeki sözlerini hatırlattılar.[8] Emperyalizmin dünyada yönetici rolünü yitirdiği bugün bile Lenin'in bu sözleri tüm değerini korumaktadır.

Farklı ekonomik ve toplumsal yapılar gösteren Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri, dünya kapitalizmi karşısında gerikalmışlıkla ve ekonomik bağımlılıkla belirlenmektedir. Konferansa katılanlar, bu ülkeleri etkileyen bazen çelişkili çeşitli süreçlerden ve aynı zamanda da bu süreçlerin genel gelişim eğilimlerinden, bağımlı ülkeler ile emperyalizm arasında oluşan niteliksel olarak yeni ilişkilerden söz ettiler.

Yeni-sömürgeciliğin Yenilgileri ve Manevraları

Büyük sömürge imparatorluklarını yitiren eski metropoller, ekonomik, siyasal ve askeri araçlardan yararlanarak, bağımsızlığa kavuşmuş devletlerin gelişimlerinin denetimlerini yitirmemeyi, bunların üretim güçlerini sömürmeye devam etmeyi, gelişmekte olan ülkeleri kapitalist sistem çerçevesi içinde tutmayı denemektedirler. Son zamanlarda emperyalist ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki çelişkiler sert biçimde ağırlaştığında, yeni-sömürgeci politikanın iflası özel bir açıklıkla belirmiştir.

A. Krawzewski (Ekonomik Bilimler doktoru-Polonya), yeni-sömürgeciliğin ekonomik politikasını belirlerken, tekellerin yatırım stratejisinin amacının, uzun zaman, emperyalist ülkelere uygun bir fiyat yapısı sağlamak için dünya pazarında ham madde fazlalıkları yaratmak olduğuna işaret etti. Hammadde talebi, aynı amanda, bir mamul madde ekonomisine yol açan teknik ilerlemeyle frenlelenmekteydi. Harcamalarını ihracatlarıyla karşılama durumunda olmayan gelişmekte olan ülkeler, yabancı krediler karşısında gitgide büyüyen bir bağımlılığa düşüyorlardı.

Güçler oranının dünya ölçüsünde, emperyalizmin zararına olarak değişmesi, gelişmekte olan ülkelerin, son yıllarda, yeni-sömürgecilere karşı saldırıya geçmelerini

sağladı. Birçok ülke tekellerin mallarını ulusallaştırdı ya da kâr transferlerini sıkı biçimde sınırlandırdı. Petrol ve diğer hammadde fiyatları yükseltildi.

Bu durumda, kapitalist ülkeler ekonomik politikalarını düzeltmek zorunda kaldılar. Bununla beraber, tekellerin dünya pazarında oluşmuş olan yen fiyat yapısına ayak uydurmak için temel araçları enflasyon olarak kalmaktadır. Gelişmiş kapitalist ülkelerden gelen malların fiyatlarındaki enflasyonist yükseliş, gelişmekte olan ülkelerin parasal kaynaklarındaki hızlı bir tükenişe yol açmaktadır.

H. Safari (İran Tudeh Partisi Merkez Komitesi Yürütme Bürosu üyesi), enerji bunalımının yapısını ve nedenlerini analiz etti. Bu, gelişmekte olan ülkelerin doğal kaynaklarını çokuluslu tekellere sömürtmeyi sağlayan emperyalist poltikanın bunalımıdır. Burjuva iktistçılar bu politikayı haklı göstermek için, petrol tekellerinin petrol ihracatçısı ülkeler ile petrol ithalatçısı ülkeler arasında bağlantı işini gördüklerini, bu önemli branşta bir bunalım ortaya çıkmsını önleyeceklerini iddia etmekteydiler. Fakat son yılların olayları Lenin'in şu düşüncesini bir defa daha doğrulamıştır:

"Karteller bunalımları ortadan kaldıracakmış! Bu, kapitalizme makyaj yapmaya çalışan burjuva iktisatçılarının bir masalıdır."[9]

Emperyalist yönetici çevrelerin, yeni-sömürgeci politikalarının yenilgilerini kabul etmedikleri açıktır. yeni koşulları hesaba katarak, gelişmekte olan ülkelerle ilişkilerini, onları kendi kontrolleri altında tutacak biçimde yeniden düzenlemeye çalışmaktadırlar. Buradan da, "Kuzey" ve "Güney"in karşılıklı bağımlılığı konsepsiyonu, yani dünya kapitalist pazarındaki durumlarının iyileşmesi için mücadele eden yakıt ve hammadde üreticilerinin birleşmemesi amacıyla gelişmiş kapitalist ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında bir karşılıklı bağımlılık konsepsiyonu doğmaktadır.

Diğer yandan, emperyalizm, gelişmekte olan ülkeleri petrol ihraç eden ve petrol ithal edenler olarak da bölmeye çalışmaktadır. Fakat emperyalist stratejinin merkezi amacı,gelişmekte olan ülkeleri, doğal müttefikler olan sosyalist ülkelerden koparmaktır.

Akademisyen *E. Joukov*, emperyalist egemenlik alanının büyük ölçüde daralmasıyla ilgili olarak; Afrika, Asya ve Latin Amerika'nın hepsinin amacı toplumsal ve ulusal kurtuluş olan, somut ve tarihsel durumlarının özelliklerine göre çok çeşitli karakterlerde devrimci dönüşümlerin yeri haline geldiklerine işaret etti. Gelişmekte olan ülkelerin çoğunluğu hâlâ kapitalist dünyanın parçasıdır ve emperyalist güçlerin sürekl baskısı, içlerinden bazısını kapitalist ve sosyalist sistemler "arasında" kararsız bir konumu benimsemeye itmektedir. Diğer ülkeler sosyalist bir gelişim yolunu seçmişler ve sosyalist dünyayla ortaklaşa bir çalışma politikası ve gelecekte sosyalist kuruluşa geçiş koşullarını yaratmaya elverişli köklü ilerici reformlar politikası takip etmektedirler.

Fakat, gelişmekte olan ülkelerdeki olayların gelişmesi nasıl olursa olsun, ister ilerici güçlerin zaferiyle, isterse geçici yenilgileriyle sonuçlansın, çağımızın yasasını yansıtan genel eğilim, toplumsal sistem olarak temelde kapitalizmin reddidir.

A. Kohen, komünistler, sosyalizmin, Latin Amerika kıtasında gerçek bir gelişmeyi sağlayacak tek yol olduğunu kavramaktadırlar dedi. Fakat Latin Amerika ve Karaibler Havası Komünist Partileri Konferansının işaret ettiği gibi, sosyalizmn doğrudan gerçekleşebilir bir program olması için, çalışanların doğrudan deneyiminin temeli üzerinde radikal dönüşümler için ısrarlı bir mücadele, sürekli ve amansız bir ideolojik mücadele; emperyalist boyunduruktan kurtuluş; emperyalizmin müttefiki olan toplumsal sınıf ve tabakaların temsilcilerinn iktidardan uzaklaştırılması gerekmektedir.

A. Kohen, "desarrolismo" teorisinin (bağımsızlığa almaşık olarak yabancı sermaye temeli üzerinde hızlandırılmış gelişme) iflas etmiş olduğunu gösterdi. bu teorinin ilkeleri şunlardır: Varolan ekonomik ve toplumsal yapının korunması, kitlelerin düşük yaşam düzey, işçi sınıfının giderek artan sömürüsü, ekonomik ilerleme için başka kaynaklar bulmanın olanaksızlığı. Bu teori, yeni-sömürgeciliğin ideolojk bir silahıdır. "Üçüncü Yol"cu (kapitalizm ile sosyalizm arasında bir yerde) milliyetçi burjuva teorisi de aynı şekilde tutarsızdır. Bu teoriye göre, bağımlılığa karşı mücadele; sınıf birliği, işçi sınıfının çıkarlarının burjuvazinin çıkarlarına tabi kılınması, emperyalizmle bir uzlaşma yolunu takip etmek zorundadır. *A. Kohen*, Lenin'in şu sözlerini hatırlattı:

"Eğer oportünizme karşı mücadele ile ayrılamaz biçimde bağlı olmazsa, emperyalizme karşı mücadele içi boş ve aldatıcı bir cümledir."[10]

Orta-Amerika Türü Ortak Pazar

Dünya kapitalist ekonomisindeki bağımlılık ilişkileri, gelişmekte olan ülkeleri, emperyalist baskının ağır sonuçlarını açmanın yollarını aramaya itmektedir. Bölgesel düzeyde ortaklaşa çalışma, bunlar için bu yollardan biridir.

Guatemala, Honduras, Kosta Rika, Nikaragua ve Salvador, ekonomik bütünleşme yoluna ilk giren gelişmekte olan ülkelerdir.

M. Paredes (Honduras Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi), ulusal çerçevenin çok dar geldiği üretici güçlerin gelişiminden doğan ekonomik hayatın uluslararasılaşmasına doğru olan genel eğilim ve burjuva devlet tarafından desteklenen tekelci sermayenin uluslararasılaşma eğilimi, bu sürecin kökeninde bulunmaktadır, dedi.

1960'da kurulan Orta Amerika Ortak Pazarının (OAOP) kurucu ülkelerinin yönetici çevreleri için bu ekonomik birlik, sosyo-ekonomik yapıların derin bunalımından bir çıkış yolu oluşturmaktaydı. Bunun sonuçları ne oldu? OAOP

bağımsız bölgesel bir sanayi temelinin yaratılmasını teşvik edeceği yerde, durum bu ölgede Kuzey Amerikan montaj fabrikalarının ortaya çıkması ile sonuçlandı. "Ortak Pazar"ın on yıllık varlığı boyunca (1960'dan 1970'e kadar) Honduras ekonomisinin yıllık büyüme ortalaması %0.51 gibi gülünç bir oranda kaldı!

OAOP'nin faaliyetleri o denli zayıf oldu ki, Orta Amerika ülkelerinn oligarşik grupları bunun hatalarını "ortadan kaldırmak" için yeni bir birlik, Orta-Amerika Ekonomik ve Sosyal Ortaklığı (OAESO) yaratmaya karar verdiler. Bu birliğin kuruluşunun üzerinde temellendiği anlaşma, 1969'da patlak veren ve Honduras ile Salvador arasında bir silahlı çatışmaya yol açan bunalım gibi bunalımların ortaya çıkmasından sakınmak için en az gelişmiş ülkelere bazı ödünler verdi. Fakat OAESO'nun en geri kalmış ülkeleri, daha iyi bir teknolojik temeli olan ülkelerin sınai gelişimine geçmişte olduğu gibi yine yardım edeceklerdir. Yabancı sermayenin egemenliğini sınırlamak için somut önlemler öngörmeyen Orta Amerika'nın bu yeni bütünleşme modeli de en sonund bu ülkelerin halklarının değil, fakat Kuzey Amerika tekellerinin çıkarlarına hizmet edecektir.

O. Sanchez (Guatemala Emek Partisi temsilcisi), konuşmacının vardığı bu sonuçla aynı düşüncede olduğunu bildirdi. Gerçekten de Orta Amerika türü "Ortak Pazar", temelde Kuzey Amerikalı olmak üzere ancak yabancı tekellere kâr sağlamıştır. (Orta Amerika Ekonomik Bütünleşme Bankası kredilerinin üçte ikisi yabancı sermayeye ait ya da karma sermayeli —yerli ve yabancı— işletmelere verilmiştir). Bu ortaklık, bölge ülkelerine zarar getirmiştir: Dış borçları artmış, gümrük vergi ve harçlarından elde edilen gelirlerin düşmesinden ötürü ödemeler dengesi kötüleşmiş, işsizlik büyümüş, halkın çoğunluğunun hayat düeyi düşmüştür. Amacı, mamul malları dışardan ithal etmek yerine yarı-mamul ithalatını geçirme sonucu vermiştir.

"Ortak Pazar" şu tarımsal sorunları çözümlemek için ise, çok daha etkisiz kalmıştır: Bağımlılığı tasfiye etmek, tek bitki ekimine son vermek, latifundialara ve topraksız köylü ve tarım işçilerinin acımasızca sömürüsüne dayanan tarımsal yapıyı yeniden düzenlemek. O halde, Orta Amerika'nın bütünleşmesine azçok temel teşkil etmekte olan kapitalist gelişme şeması iflas etmiştir. Orta Amerika halkları ulusal ve toplumsal kurtuluşlarını, ancak devrimci dönüşümleri gerçekleştirerek elde edeceklerdir. Sosyalist Küba örneği, mücadeleleri için en yakın ve en coşkulu örnektir.

Borçlar: Gerçek Bir Mali Pompa

Emperyalizmn ideologları, özel yabancı yatırımların, Latin Amerika'nın gelişmesi için gerekli kredileri elde etmek için en iyi dış kaynak olduğunu iddia etmektedirler. *A. Mosquera* konuşmasında, yabancı yatırımların gerçekte bu ülkeleri yağma etmeye yaradığını gösterdi. Yabancı Petrol Şirketleri Kolombiya'ya nüfuz ettiklerinden beri bu ülkeye 250 milyon dolar yatırmışlar, ülkeden 4 milyar dolar kâr transfer etmişler ve bu ülkeyi petrol ithalatçısı yapmşlardır. Durum, yatırımcıların kendi metropollerinden sermaye getirmeleri yerine özellikle Latin Amerika ülkele-

rinin iç kredilerinden yararlanmalarıyla daha da ağırlaşmaktadır: Yağma, muhasebe hileleriyle daha da büyümektedir; yabancı sermayenin Latin Amerika'daki şubeleri olan şirketler tarafından satılan hammeddelere ve makinelere yüksek değer biçilmekte, ama aynı şirketlere satılan ürünlere düşük değer biçilmektedir.

Yabancı sermayenin devlet ekonomik kuruluşlarına nüfuz etmesi ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Bu, ya borç aracılığıyla, ya da yabancı sermayeyle "ortaklık" amacıyla olmaktadır. Örneğin, bir Kolombiyalı petrol kuruluşu ile "ortak olan" yabancı şirketler bir tek cenvato harcamaksızın kendilerini Kolombiya petrol kaynaklarının yarısının sahibi buluverdiler!

S. Sierra konuşmasında, borçların, emperyalist devletlere hizmet eden gerçek bir mali pompa olduğunu gösterdi. Sermaye hareketleri konusunda naklettiği veriler, Latin Amerika kıtasının sömürülme derecesinin tanığı olmaktadır. Yabancı şirketler 1950'de 700 milyon dolar, 1974'te 9.2 milyar dolar kâr etmişlerdir. 1960 ve 1969 yılları arasında, ABD tekellerinin Latin Amerika şubeleri tarafından transfer edilen kâr, bunların bu ülkelerdeki yatırımlarını 6.7 milyar dolar aşmıştır.

Derin bir yapısal bunalımın etkisi altında olan Latin Amerika'nın dramı, emperyalizm karşısında bağımlılığında yatmaktadır. Fakat en geniş toplumsal tabakaların Amerikan emperyalizmine karşı mücadeleye girdiği günümüzde, halkların harekete geçmeleri ve doğal zenginliklerini, ulusal egemenliklerini ve demokrasiyi korumaları için koşullar yaratılmaktadır. Fakat aynı zamanda anti-emperyalist devrimi sosyalist bir perspektifte gerçekleştirmeye yetenekli bir toplumsal gücü inşa etmek de zorunludur. Söz konusu olan tek bir kurtuluş sürecinin iki yönüdür. Bunların diyalektik bağı proleteryanın yönetici rolüyle belirlenir. ABD emperyalizminin Latin Amerika halklarının başarılarına cevap olarak verdiği karşı saldırıyı durdurmak için çok geniş bir anti-faşist birlik politikası gerekmektedir. Bu politika oluşma yolundadır. Latin-Amerika ve Karaibler Deniz Havzası Komünist Partilerinin Havana Konferansının Bildirisi şöyle demektedir:

"Kapitalizmin genel bunalımının ağırlaşması ve kapitalizmin bundan bir çıkış yolu bulmaktaki yeteneksizliği, tekelci sermayenin en saldırgan çevrelerini faşizme yönelmeye isteksizlendirmektedir."

H. Fazio (Şili Komünist Partisi temsilcisi) Şili deneyimi, çöken sınıfların iktidardan isteyerek vazgeçmediklerini, fakat tersine, iktidarı azgınca savunduklarını belirleyen Marksçı-Leninci tezi doğrulamıştır, dedi. Şili deneyimi, Lenin'in şu sözlerinin de güncelliğini göstermektedir: "Emperyalizm her alanda gericiliktir."

60'lı yıllarda, diğer Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi, Şili'de de yabancı yatırımların ani bir kabarışına tanık olundu. Yabancı Yatırımlar Komitesi, Ekim 1974'ten Ekim 1975'e kadar 233 milyon dolar tutarında yatırım talebini onayladı. Pinochet rejimi, yabancı sermayeye yeni bakır ve petrol yataklarını geçirmek için uluslararası bir açık arttırma satışı düzenledi.

Çokuluslu şirketler, yeni sermaye tarafından finanse edilen işletmelere gitgide daha çok el koymaktadır. Bu eğilim, cuntanın devlet sektörü işletmelerini özel sermayeye devrettiği Şili'de çarpıcı bir biçimde görülmektedir.

Sermayelerin borç biçiminde akımı, kıtamızın ülkelerinin büyüyen dış borçlanmasının temel nedenlerinden biridir. Latin Amerika ülkelerine yapılan sermaye ihracının yeni yönü, bunların şimdi esas olarak maden sanayisine yatırılmasıdır. bu uluslararası işbölümü, ek bir emek sarfını gerektirerek, bağımlı ülkeleri bir hammedde üreticileri rolüyle sınırlamaktadır.

Bu özellik, *L. Padilla* (Bolivya K.P.M.K. üyesi) tarafından da aynı şekilde kaydedildi. Latin Amerika kıtası ülkelerinde yabancı sermaye günümüzde şöyle dağılmaktadır: %40'ı imalat sanayinde; %29'u petrol sanayiinde; %7'si maden sanayiinde ve %24'ü hizmet sektöründe. Latin Amerika'da üretim hacminin artışı, Latin Amerika pazarının genişlemesi, kapitalizmin, yerkürenin bu bölgesinde, sistem olarak kesintisiz ve özerk bir biçimde gelişebileceği anlamına hiçbir şekilde gelmemektedir. Başka yerlerde olduğu gibi burda da, kapitalizm, geri kalmışlık, işsizlik, sefalet ve okuma yazma bilmemezliğin yarattığı ağır sorunları çözümleme yeteneğinden yoksundur. Sosyalizm, Latin Amerika'ya gerçek ve hızlı bir gelişmeyi sağlamaya elverişli tek sistemdir. Fakat, eğer Amerikan emperyalizminin boyunduruğuna ve çokuluslu şirketlerin egemenliğine son verilmezse, sosyalizmin kurulmasının sözünü bile etmeye gerek olmadığı gibi, derin ekonomik ve toplumsal dönüşümler de olanaksızdır.

Uluslararası Emperyalizmin Müttefikleri

"Tekellerin hüküm sürdüğü bugünkü kapitalizmi belirleyen, sermaye ihracıdır."[11] *J. Carrera* (Venezüella K.P.M.K. üyesi) bu Leninci tez, eskinin gerikalmış, bugün ise başka ülkelere bağımlı sermaye yatıran ve emperyalizmin uluslararası müttefiki rolünü oynayan Venezüella örneği tarafından doğrulanmaktadır, dedi. İkili anlaşmalar temeli üzerinde çeşitli ülkelere verdiği doğrudan kredileri hiç hesaba katmaksızın, Venezüella çeşitli uluslararası kredi örgütleri aracılığıyla yabancı ülkelere 2.2 milyar dolar sermaye yatırmıştır. Ve bütün bunlar, Venezüella toplumunun %70'i yetersz beslenme koşullarındayken, çocuk ölüm oranı binde 54 iken, konutların yarısında su ve kanalizasyon yok iken ve toplumun %40'ı okuma yazma bilmezken olmuştur.

Venezüella burjuvazisi, ulusun büyük risklere girdiği ve "manager"ların kârların hemen hemen tamamını cebe indirdikleri sermayesi halka fakat yönetimi özel kişilere ait "karma işletmeler"i geliştirmek için ülkenin geniş ekonomik kaynaklarının sömürüsüne bel bağlamaktadır. Yabancı emperyalist tröstlerin çok geniş ölçüde bertaraf edilmesinden sonra, bugünkü durumda ekonomik dalların çoğunda devlet sektörü egemendir. Devlet, ülke ekonomisinin %80'ini doğrudan kontrol etmektedir. Bu, ekonomik ve toplumsal hayatın gerçek bir demokratikleştirilmesine

yolu açabilir. Fakat, devlet, yabancı emperyalist çevrelere, belli başlı olarak Kuzey Amerikalı emperyalist çevrelere bağlı güçlü ulusal finans grupları tarafından kontrol edilmektedr.

"Kapitalizm, kapitalizm olarak kaldıkça, sermaye fazlalığı ülke içinde kitlelerin hayat düzeyini yükseltmek için kullanılmaz, zira bunun sonucu olarak kâr oranında bir azalma olacaktır, fakat sermaye ihracı bu kârları arttırmak için kullanılır."[12] diye işaret etmekteydi Lenin.

Brezilya, emperyalizm tarafından kullanılan yeni nüfuz etme ve egemenlik kurma yöntemlerinin en tipik örneğidir. *J. Soares* (Brezilya K.P.M.K. üyesi), bu ülkenin ekonomik büyümesinin sonuçları "Brezilya mucizesi" üzerine nutukların ne değer ifade ettiğini gösterdiğini kaydetti. 1964'deki askeri darbeden sonra ülkede bir faşistleşme süreci gelişmiştir. İşçi hareketi ve bütün demokratik güçler üzerine çöken yırtıcı baskı, ülkeye, Kuzey Amerika emperyalizmine daha bağımlı bir ekonomik gelişme tipini dayatmayı sağlamıştır. Branco hükümeti, dışarıya kâr transferini sınırlandıran yasayı yürürlükten kaldırdı ve yabancı sermayeye daha önce hiç görülmemiş ayrıcalıklar tanıdı. Yabancı sermayenin kitlesel akını ve çokuluslu şirketlerin ülkeye yerleşmesi, ulusal işletmeler arasında bir dizi iflasa yol açtı.

Ulusal niteliğin hızla yokedilmesine tanık olunmaktadır. Ülkenin dış borçlanması bir sıçrama yaptı. Artan yabancı teknoloji ithali, ek parasal harcamalara yol açmakta, Brezilya'nın emperyalizm karşısında bağımlılığını arttırmakta ve ulusal egemenliğin daha da yokolmasına yol açmaktadır. Bu ekonomik büyümenin halk kitlelerine getirdiği ise, yeni mahrumiyetlerdir, çünkü yatırımları arttırmak için ücretler düşürülmüştür.

"Brezilya mucizesi"nin hangi biçimde gerçekleştiği ve bundan kimlerin yararlandığı böyle kavranınca bir sonuç ortaya çıkmaktadır: Bu, ulusal ve toplumsal özgürlükleri için mücadele eden Latin Amerika halkları için bir alternatif olamaz.

Yeni-sömürgeci Politikanın Araçları

Yeni duruma ayak uydurmaya çalışan emperyalizm, yeni-sömürgeci politikasını yetkinleştirmeye gayret etmektedir. *S. Mitra* (Hindistan Komünist Partisi Ulusal Konseyi üyesi), emperyalizm, ivedi çıkarlar peşinde koşmamakta, fakat uzun vadeli stratejik amaçlar takip etmektedir: Özgürlüğüne yeni kavuşmuş ülkeleri dünya kapitalist sömürü alanı içinde tutmak. Emperyalizm, bu amaca varmak için elinin altındaki bütün araçlardan (ekonomik, siyasal, askeri ve ideolojik) yararlanmaktadır.

Hindistan'daki Haziran 1975 olayları, varolan yönetimi ve rejimi yıkmaya yönelik "destabilizasyon" teorisinin, yeni-sömürgeciliğin silah deposunda işgal ettiği yeri göstermektedir. Emperyalist güçlerin doğrudan desteğinden yararlanan Hintli

gerici güçlerin ekonomik ve siyasal sloganları; sosyalist ülkelerle ortaklaşa çalışmayı terketmeye, ekonomide devlet sektörünün rolünü sınırlandırmaya, toprak reformunu gerçekleştirme yerine tarımda kapitalist büyk üretimi yaygınlaştırmaya çağırıyordu.

S. Sudiman (Endonezya Komünist Partisi yönetimi üyesi), kendi ülkesinin örneğinden hareket ederek, emperyalizmin egemenliğini korumak için yararlandığı araçlar yelpazesini gösterdi: Silahlı saldırı, iç gericiliğin kullanılması, ekonomik baskılar ve siyasi şantaj, ulusal egemenliği yok eden "yardım" vd. Endonezya, bugün emperyalizm yanlısı bir poltika güden gerici bir askeri rejime boyun eğmektedir. Bu rejim, önceki yönetim tarafın-dan ulusallaştırılmış işletmeleri ve plantasyonları, varlığının ilk günlerinden itibaren yabancılara vermiştir. Daha sonra, ülkenin kapılarını yabancı sermayeye açan yasalar kabul etmiş ve ülkenin doğal zenginliklerinin yağmasını örgütlemiştir.

İşte emperyalist "yardım" sayesinde hangi "ilerlemeye" ulaşılabileceğini gösteren birkaç olgu: Ülkede 6 milyon tam işsiz ve 15 milyon kısmi işsiz bulunmaktadır. Br işçinin günlük ücreti, ortalama olarak 100 rupi olup bir kilo pirinç 155 rupidir. yedi ve oniki yaşları arasında bulunan 15 milyonu aşkın çocuk okula gidememektedir, çünkü ailelerinin onları okula gönderme olanakları yoktur.

Endonezyalılar, gerçek anlamda bir yardımın ne olduğunu bilmemektedirler. Endonezya'da iktidarda anti-emperyalist bir yönetim olduğu dönemde böyle bir yardım, sosyalist devletler ve en başta SSCB tarafından yapılmıştı. Bu yardımın amacı, sanayileşmenin temellerini atmak, fakat aynı zamanda da halklar arasında barışı ve ortaklaşa çalışmayı güçlendirmekti.

Emperyalizm, eski sömürge bölgelerindeki konumlarını muhafaza etmek için çeşitli ülkelerde bunalımlar kışkırtmakta duraksamamaktadırlar. Örneğin NATO'nun Doğu Akdeniz'de, yani Arap halklarının ulusal kurtuluş mücadelesi ocağının yakın kıyısında konumlarını güçlendirmek istediği Kıbrıs olayları, Kıbrıs Çalışan Halkının İlerici Partisi AKEL'in temsilcisi *A. Stravrou*, emperyalizmin, siyasal bir çözüme karşı suni engeller dikerek ve bugünkü durumda adada varolan anormal durumu dondurmaya çalışarak Kıbrıs'a karşı sürekli saldırgan tehditlerinden söz etti.

J. Garro (Suriye K.P.M.K. üyesi), "hemen hemen" bürokratik bir "burjuvazi"nin, emperyalizmin gelişmekte olan ülkelerdeki yeni dayanağı olduğunu kaydetti. Yeni-sömürgecilik, ekonominin devlet sektöründen, onu bir devlet kaptalizmine doğru yöneltmek ve bu sektörü yeneten güçlerle, yani bürokratik burjuvaziyle ittifak oluşturmak için yararlanmaya gayret etmektedir.

Halkçı demokratik rejimlere karşı yıkıcı bir çalışma, sosyalist toplulukla, özellikle SSCB'yle kurulan savaş ittifakının gevşetilmesi için girişimler, anti-komünizmin ve anti-sovyetizmin yayıl-ması, komünist partilerine ve ilerici güçlere karşı

terör kampanyalarını destekleme, ekonomik nüfuz ediş ve bağımsız anti-emperyalist bir politikanın uygulanması karşısına dikilen engeller, yakın-Doğu'daki tasarılarını gerçekleştirmek için ABD emperyalizmi tarafından kullanılan diğer araçlardır.

Emperyalizm, İsrail'e, Arap ulusal kurtuluş hareketini sürekli tehdit eden eli coplu bir polis vermiştir. *Z. Karkabi* (İsrail K.P.M.K. sekreteri) İsrail'in ekonomik ve toplumsal durumunu hatırlattı (gelişmiş kapitalist ülkeler listesinin altında ve gelişmekte olan ülkeler listesinin başında yer alan bir ülke olarak) İsrail yönetici çevrelerinin politikası, büyük sermayenin çıkarlarına hizmet etmektedir. Avrupa Ekonomik Topluluğu'yla yapılan anlaşmanın yürürlüğe girmesi, "Dokuzlar" Avrupasının rekabetine direnmeye yeteneksiz olan küçük ve orta işletmelerin "suyunun sıkılması"nı hızlandıracaktır.

Hükümet tarafından örgütlenen yabancı sermaye ithali, alt yapı tesislerinde devlet yatırımları, bankalar ve madenlerin çıkarılması ve elbette ki ekonominin militaristleşmesi İsrail devlet kapitalizminin konumlarının güçlendirilmesini sağlamaktadır. İşgal ve savaş politikası devlet bütçesinin %60'ını ve ulusal gelirin %40'ını yutmaktadır. Bu çok büyük askeri harcamaların ülke ekonomisi ve halk üzerinde yıkıcı etkileri olmuştur. Ödemeler dengesindeki açık, 1975'te 3 milyar doları aşmış, dış borçlanma 7 milyar dolara ulaşmıştır. Bu, İsrail Komünist Partisinin 17. Kongresinin işaret ettiği gibi, ülkenin yabancı sermayeye bağımlı ve emperyalist güçlere, özellikle de ABD'ye giderek artan biçimde bağımlı kılınmasının belirtilerinden biridir.

Güney Afrika Cumhuriyeti, emperyalizmin yırtıcı yapısının en açık ve en iğrenç biçimler kazandığı yerdir. Burada çok özel bir baskı biçimi bulunmaktadır. Bu, ideolojik ve siyasal ifadesini *apartheid*'de, yani, renkli halkın barbarca sömürülmesini "haklı gösteren" ırk ayrımında bulmaktadır. *W. Makeba* (Güney Afrika Komünist Partisi); ırk ayrımı, hükümetin resmi politikası düzeyine yükseltilmiş olup en vahşi, en gerici ve tutucu, insanlıkdışı ve anti-demokratik yasalarda dile gelmektedir, dedi. Güney Afrikalı komünistlerin programı, Güney Afrika'da "özel tipte sömürgeciliğin" bulunduğunu kaydetmektedir. "Beyaz Güney Afrika" tekelci kapitalizmin ayırdedici özelliklerini gösterdiği ve Güney Afrikalı tekelciler emperyalist devletlerdeki ortaklarına sıkı sıkıya bağlı bulundukları halde "Beyaz Olmayan Güney Afrika" bir sömürgenin bütün ayırdedici özelliklerine sahip bulunmaktadır; yerli halk en katı ulusal baskıya hedeftir, acımasız bir sömürüye tabidir, sefalet içinde yaşamaktadır, en temel demokratik haklarından yoksun kılınmıştır. Şu halde "Beyaz Olmayan Güney Afrika", "Beyaz Güney Afrika"nın sömürgesidir.

İşte emperyalizmin ve sömürgeciliğin bu en kötü özelliklerinin bir tek ve aynı ülkede ittifakı, Güney Afrika sistemine özel yapısını vermektedir.

Tam hızla gelişmekte olan Güney Afrikalı tekeller, yabancı sermayenin yardım-

ından vazgeçemezler. Büyük Britanya, ABD, Federal Alman Cumhuriyeti, Fransa ve Japonya tekelleri, ırkçı devletin temel desteğidir. Irkçı Güney Afrika da buna karşılık, emperyalizmin ve yeni-sömürgeciliğin Afrika'daki dayanak noktası hizmetini görmektedir. Angola'ya son müdahalesi, Güney Afrika'nın bağımsız Afrika devletlerine, özellikle de devrimci demokratik yönetimlerin iktidarda olduğu devletlere karşı doğrudan bir saldırıya başvurmaya hazır olduğunu göstermektedir.

Deneyimle Doğrulanmış Teori

U. Tchimed (Parti Yüksek Okulunda profesör-Moğolistan), ulusal bağımsızlığı için mücadelesinde Moğol halkı tarafından biriktirilmiş deneyimden ve kapitalist-olmayan gelişimin görevlerinin yerine getirilmesinden söz etti. Bu deneyim, Leninci emperyalizm teorisinin, sadece halkların kurtuluş mücadelesi için değil, fakat aynı zamanda derin ekonomik ve toplumsal dönüşümler sayesinde tam bağımsızlıkları için de engin değerini doğrulamaktadır. Lenin, ülkelerin sosyalizme geçişinde genel yasaları ve her ülkenin somut ve tarihsel durumunun doğurduğu her ülkeye özgü özellikler sorununu incelemiştir.

"Zengin ve yoksul ülkeler" doktrininin taraftarları, gelişmekte olan ülkelerin sorunlarına sınıfsal bir yaklaşım yerine coğrafi ve hatta ırksal kavramları geçirmektedir.

Lenin tarafından emperyalizmin analizinden çıkarılan temel sonuçlar, çağdaş Marksçıların dünya ekonomisinde, özellikle de gelişmiş sosyalist devletler ile bağımlı devletler arasındaki ilişkilerde gerçekleşen süreçleri anlamalarına yardımcı olmaktadır.

LENİNCİ TEORİ VE DEVRİMCİ PRATİK

Derginin Baş Redaktörü K. Zaradov, Leninciliğin emperyalizm teorisinin birkaç anahtar sorunu üzerinde, bu teorinin devrimci pratik açısından taşıdığı değer üzerinde durdu.

Birinci olarak, Lenin'in emperyalizm konusundaki öğretilerinin temel metodolojik ilkesi, bugün bu teorinin tükenmez bilimsel gücünü oluşturmaktadır.

Birçok sistem kapitalizmin 20. yüzyıldaki yapısını ve özelliklerini açıklamayı denedi, fakat bunlar zamanın sınavına dayanamadılar. Daha önce işaret ettiğimiz gibi, bugünkü bunalım, en büyük otoriteye sahip olan teoriyi, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin onlarca yıl boyunca üzerine dayandığı Keynes'in teorisini yıktı. Ve bugün bizzat burjuva ideologlar bile bu teorinin iflasından söz etmektedirler.

Leninciliğin emperyalizm teorisinin diğer bir yönü daha vardır. Bu teorinin, neden çağdaş burjuva toplumunun hayatın-daki eski ve yeni olguların yapısını açığa çıkarmayı sağlayan bilimsel anahtar olmaya devam ettiğini anlamak için iki şeyi

gözönünda bulundurmak çok önemlidir: İlk olarak bu teori, modern kapitalizmin belli başlı temellerinin, yani tekellerin analizine dayanmaktadır; emperyalizmin bütün ayırdedici öellikleri buradan çıkmaktadır ve çıkacaktır; ve ikinci olarak, bu teori, Lennci bilimin bütününden, onun teorik ve pratik içeriğinden kopartılamaz.

Emperyalizmin gerçekten Marksçı, gerçekten bilimsel bir analizini neden tam olarak Lenin'in vermeyi başardığını anlamanın tek yolu işte budur. Fakat, dünya kapitalizminde daha önce hiçbir zaman gözlemlenmemiş yeni özelliklerin ortaya çıkmaya başladığını saptayan sadece Lenin değildir. Burjuva iktisatçılar da bunları algıladılar; İkinci Enternasyonal'in sosyal-demokrat teorisyenleri bunlardan ayrıntıyla söz ettiler. Fakat, onlar araştırmalarını ve vardıkları sonuçları işçi sınıfının genel devrimci görevleri ile birleştirmiyorlardı. Dahası, çıkardıkları sonuçlar, proleteryanın devrimci siyasal hareketini kısıtlamaya yönelik oluyordu.

Ekonomik düşünce tarihinde aynı şeyin, 19. yüzyılda sınıf mücadeleleri konsepsiyonuyla tekrarlandığı söylenebilir. Sınıf mücadelesi konsepsiyonunun Marks'tan önce de bir çok taraftarı vardı, fakat sadece Marks bu konsepsiyonu proleteryanın diktatörlüğü düşüncesine kadar götürdü. Yüzyılımızın başlarında, emperyalizm üzerine çok yazıldı, çok konuşuldu, fakat sadece Lenin, kapitalist gelişmenin dünyayı sosyalist devrimin eşiğine kadar ulaştırdığını kanıtlayan bir teori yarattı.

İkinci olarak, kapitalizmin bugünkü bunalımı ve bu bunalımdan çıkış yolları. Bilinmektedir ki, bir çok burjuva ve oportünist ideolog ve politikacı, bu bunalımı yalnızca ya da her şeyden önce devrevi bir bunalım olarak göstermeye gayret etmektedir. Bunun sonucu olarak, her geçici bunalım gibi bu bunalımın da üstesinden kapitalist devre temeli üzerinde gelinebilir. O halde, bunalım anti-tekelci mücadelenin yoğunlaştırılması, tekellerin iktidarının frenlenmesi ve bu iktidar üzerine kurulu ekonomik sistemin tasfiyesi için hiçbir ek neden vermemektedir.

Bununla beraber, bazıları, çağdaş burjuva toplumunun ekonomik mekanizmasının tam bir kargaşa içine düşmüş olması karşısında, kapitalist üretimin devrevi karakterinden bile söz etmenin değmediğini düşünerek, tam tersine bir görüş ileri sürmektedirler. Bu görüş, kapitalist ekonominin bugünkü gerilemesinin üstesinden gelinemezliği ve gelinemeyeceği, emperyalizmin varoluş ve gelişme kaynaklarını tümüyle tükettiği sonucunu çıkarmaya götürür. Bu ise, doğrudan doğruya ya oportünist nitelikte sonuçlara —kapitalizmin otomatik biçimde iflası ya da kapitalizmin kaçınılmaz olarak kendi kendine dönüşümü türünden öngörüler— ya da goşist düşüncelere —tekellerin egemenliğinin yıkılması büyük çabalar olmadan olacaktır— ulaştırır.

Görüş değiş tokuşumuz göstermiştir ki, kapitalist dünyadaki bugünkü durumun özellikleri, ancak, bunların analizinde, kapitalizmin genel bunalımının derinleşme eğilimi ve burjuva toplumunun geleneksel ekonomik yasalarının etkisi hesaba katılırsa doğru olarak değerlendirilebilir ve anlaşılabilir.

Soruna bu tür bir yaklaşım, komünistlerin, siyasal mücadeleleriyle ilgili doğru sonuçlar çıkarmalarını sağlar. Bu yaklaşım, ilk önce, durumdaki yeniliği, kapitalizmin genel bunalımının gelişmesindeki niteliksel bir değişikliğin varlığını hesaba katmayı zorunlu kılar. Daha sonra, tekelci sermayenin daha henüz elinin altında bulundurduğu güçlerin, ekonomik ve siyasal olanaklarının gerçek değerinden aşağı değerlendirilmesinden kaçınır.

Üçüncü olarak, kapitalist dünyanın geçirdiği bunalım ile uluslararası gerginliğin azaltılması arasındaki karşılıklı bağlantı. Bunalımın ve yumuşamanın kendi aralarında mutlak olarak hiç bağları olmadığını, bunların ayrı planlarda bulunan olgular olduğunu düşünmek yanlış olacaktır:

"Çünkü 'dış politika'yı genel olarak politikadan ayırmak yanlıştır, ya da daha da öteye, dış politikayı iç politikanın karşısına çıkarmak, kökten yanlış, Marksçı olmayan, bilim karşıtı bir düşüncedir."[13]

Uluslararası yumuşama, dünyadaki güçler ilişkisinde değişikliğin ve özellikle sosyalizmin dinamik barışçıl hücumu sayesinde elde edilen uluslararası çok önemli dönemecin sonucudur. tekelci burjuvazinin dış politikasındaki değişiklikler, açıkça saldırgan eski dış politikasının iflasının bir itirafıdır. Başka türlü söylersek, bu değişiklikler, kapitalizmin genel bunalımının dış politika unsuru gibi ortaya çıkmaktadır.

Yumuşamanın kapitalist ülkelerin iç süreçleri üzerinde etkisinin karakteri ve genişliği konusunda kökten yanlış görüşlere yaygın biçimde rastlanmaktadır. Bazıları, hatta, sosyalizmin yumuşama ve ortaklaşa çalışma politikası ile, kapitalizmi, bu politika olmaksızın kaçınılmaz olacak bir iflastan kurtardığını bile iddia etmeye kadar gitmektedirler. Bu konuda ne düşünmek gerekir?

Her şeyden önce, bizzat yumuşamayla bile, sosyalizm ve kapitalizm arasında, iki toplumsal sistem arasında hiçbir ortaklaşa çalışma olmamıştır ve olmayacaktır. Ortaklaşa çalışanlar, toplumsal sistemler değil, fakat devletlerdir ve hatta pratikte, özellikle kapitalist tarafta, firmalardır, üretim örgütleridir vb.

Daha sonra, bu ortaklaşa çalışmanın ekonomik sonucuyla, kapitalizm koşullarında çok karmaşık bir karakter kazanan toplumsal sonuçlarını ayırdetmek gerekir. Sosyalist taraftan yapılan siparişler, istihdam problemini biraz hafifletmektedir. Ve işte bu noktada, işçiler, çalışanlar kazançlı çıkmaktadır. Bu, bizim yumuşama tarafından garanti edilen ortak sınıfsal başarımız olarak kavranabilir.

Aynı zamanda, ortaklaşa çalışma, ne kapitalist rejimin temellerini, ne mülkiyet biçimini, ne de toplumsal kurum ve yapıları değiştirmektedir. Bunalımı doğuran ve ağırlaştıran bütün temel çelişkiler olduğu gibi kalmaya devam etmektedir. Başka türlü de olamaz. Bunalımdan nasıl çıkmalı? Bu sorun, farklı toplumsal rejimli devletler arasındaki ortaklaşa çalışmayla değil, fakat bizzat burjuva toplumunun iç

güçlerinin mücadelesiyle, uluslararası ideolojik ve sınıf mücadelesiyle çözülebilir. Kısacası, yumuşama, toplumsal formasyonların gelişme yasalarını değiştirmez ve bu, kapitalizmle ilgili olduğu kadar, sosyalizmle de ilgilidir.

Bugün tekelci sermaye, keskin bir bunalımın üstesinden gelmek için eski yöntemlerden yararlanmada son derece kısıtlı olanaklara sahiptir. Aynı zamanda, işçi sınıfının etrafında kümelenmiş anti-tekelci hareketin güçlerinin olanakları da artmıştır.

Bunalım, anti-tekelci hareketin toplumsal tabanını daha da genişletmiş ve demokratik birliğin tabanını daha da güçlendirmiştir. Bununla beraber, ters yönde etkide bulunan etkenleri de aynı şekilde hesaba katmak gerekir. Kapitalist dünyanın bunalımı, bazı çalışan kesimlerde mücadeleci eğilimler doğurmaktan uzaktır. İşini yitirme korkusu, bu güç dönemin geçmesini bekleme arzusunu ortaya çıkarmaktadır. Reformist ideoloji, bunalımın yükünü toplumun bütünü üzerinde "eşit" tarzda bölüştürme çağrısında bulunmakta ve çalışanlardan kendi paylarını "tam hakkaniyetle" kabul etmelerini istemektedir.

Bunalımda, sağ ve "sol" aşırılar tarafından da aynı şekilde yararlanılmaktadır. Bunalımdan nasıl çıkmalı? Bilinmektedir ki, benzer genişlikteki son dünya bunalımı eninde sonunda dünya savaşına ulaşmıştır. Bugünkü koşullarda, bunalıma alternatif, demokratik yol olabilir, yani anti-tekelci mücadelenin genişletilmesi olabilir.

Bunalıma karşı mücadele etmek, komünistler için, toplumun ekonomik yapılarında derin dönüşümlerin, demokratik bir birlik devletinin yaratılmasının, sol bir yönetimin kurulmasının bir programının bölümünü oluşturur. Söz konusu olan, sosyalizme götüren yol üzerinde geçici bir aşama olacak olan bir programın gerçekleştirilmesidir.

NOTLAR: 1 Lenin, **Tüm Yapıtları**, c: 22, s: 135.

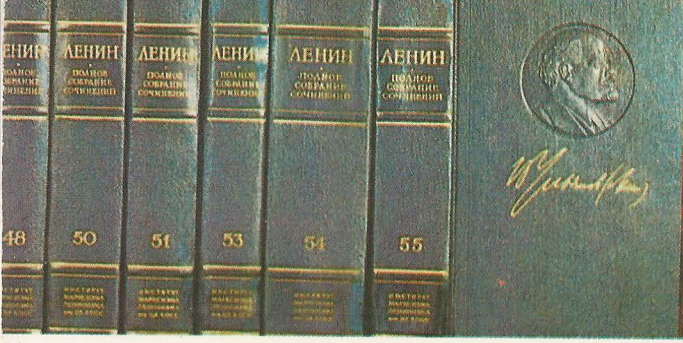
2 Age, c: 27, S: 29 ve 130. —3 Age, c: 31, S: 407 —4 Age, c: 22, S: 322 —5 Age, c: 25, S: 478

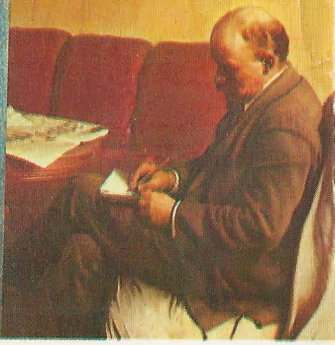
6 Ocak 1976'da, Batılı devletlerin para ve mali sistem geçici komitesinin bir "dalgalı" kur sisteminin tanınması ve uluslararası ödemeler sisteminde altının dereceli olarak kaldırılması olan bu anlaşma ABD için bir utkuyu temsil ediyordu.

7 Bilimsel ve teknik devrimle kapitalizmin bugünkü bunalımı arasındaki karşılıklı etkileşim için daha ayrıntılı bilgi, **Nouvelle Revue Internationalle**'in 1976 Şubat sayısında yayınlanan "Bilimsel ve teknik devrim, iki sistem arasındaki yarışın temel sektörü" başlıklı uluslararası kollokyumun belgelerine bakılabilir.

8 Lenin, **Tüm Yapıtları**, c: 22, s: 284.

10 Age, c: 22, S: 226. —11 Age, c: 22, S: 325. —12 Age, c: 22, S: 260 —13 Age, c: 22, S: 261. —14 Age, c: 33, S: 44.

Vladimir İlyich Lenin

22 Nisan 1870 - 21 Ocak 1924

Ölümünün 71. Yıldönümünde Anısı, fikirleri ve idealleri yaşıyor

EMPERYALİZM

Kapitalizmin Sonuncu Aşaması

Doçent G. N. Çagalov'un "**Emperyalizm: Kapitalizmin Sonuncu Aşaması İçin Okuma Kılavuzu**" başlıklı sunuş yazısı ve Bilimler Akademisinin notlarıyla zenginleştirilmiş orjinal metnin özenli ve eksiksiz çevirisi

---

V. İ. Lenin'den Emperyalizme Karşı Mücadele ve Proletarya Devrimi Üzerine Seçme Yazılar

---

Emperyalizm kitabının yayınlanışının 60. yılı nedeniyle düzenlenmiş olan "**Lenin'i Işığında Çağdaş Emperyalizm**" kon teorik konferansta yapılan ta

3990000013247